

# Az emberek megszentelése

**1. könyv :**

A szentségekről általánosan.

**2. könyv :**

Az egyes szentségekről.

**3. könyv :**

A szentelményekről.

**Függelék :**

Az egyházi törvénykönyv kánonjai a szentségekről és szentelményekről.



..... Egyetemi  
**Előadások**  
a lelkipásztorkodásban köréből..



Irta: **Mihályfi Ákos dr.**  
egyetemi tanár .....

---

---

A Szent-István-Társulat  
kiadása · Budapest, 1921.



# AZ EMBEREK MEGSZENTELÉSE

(SZENTSÉGEK ÉS SZENTELMÉNYEK)

EGYETEMI ELŐADÁSOK  
A LELKIPÁSZTORKODÁSTAN KÖRÉBŐL

IRTA

MIHÁLYFI ÁKOS dr.

EGYETEMI TANÁR.



BUDAPEST

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

1921.

Nihil obstat.

*Dr. Michael Marzell,*  
censor dioecesanus.

Nr. 2985.

Imprimatur.

Strigonii, die 23. Sept. 1921.

*Julius Machovich,*  
vicarius generalis.

Imprimi permittitur.

Zircii, die 20. Maii, 1921.

*Dr. Remigius Békefi,*  
Abbas S. O. Cist. Zircensis.

## ELŐSZÓ.

Ezen kötet harmadik, befejező része a régi lelkipásztorkodástan egész anyagáról tartott előadásaimnak. Az első kötet, az *Igehirdetés*, az egyházi szónoklat, a hitoktatás és a lélekvezetés szabályait adja elő. A második kötet, a *Nyilvános istentisztelet* az általános szertartástanon kívül a zsoltosmát, a szentmisét és liturgikus körmeneteket és ájtatosságokat tárgyalja. Ezen harmadik kötetben, *Az emberek megszentelése* cím alatt előadom a szentségek és szentelmények szertartásait és kiszolgáltatásuk szabályait.

Első tekintetre túlsoknak látszik ez a három vaskos kötet, csak egy theologiai tárgynak, a lelkipásztorkodástan anyagáról, amelyet egy év alatt kell előadni. De csak első tekintetre látszik ez túlsoknak. Ma már egyetemünkön, sőt a legtöbb vidéki papnevelő intézetben is az egyházi szónoklatot és a hitoktatás elméletét külön tanszékek látják el s így a régi lelkipásztorkodástan anyagát a legtöbb főiskolán két, egyetemünkön három évfolyamon adják elő.

Ehhez járul egy más körülmény is. Nem mind kötelező anyag az, amit ezen három kötetben nyujtok. Vannak kérdések, melyeknek tárgyalása hasznos ugyan, de nem tartozik a papiképzés köteles anyagához. Az egyetemi rendszer alkalmat nyujt a tanárnak, hogy külön előadásokban tárgyának hol egyik, hol másik fejezetét részletesebben és mélyebbrehatóan kidolgozza. Ily módon bővült nálam is a lelkipásztorkodás anyaga több érdekes fejezettel (pl. a Nyilvános istentiszteletben a szentmise liturgiájának történeti fejlődése, úgy abban, mint ezen kötetben a keleti egyházak szertartásainak ismertetése). Mindez nem tartozik a lelkipásztorkodástan rendes és kötelező anyagához. Végül a jelen kötetben a mű teljessége kívánta meg, hogy a fenytékekről, az egyházirendről és a házasságról/is tárgyaljak, holott ezeket nálunk rendszeresen csak az egyházjog tanára adja elő. Így azután a három kötet anyaga nagyon is megrövidül s a lelkipásztorkodástanra jutó heti óraszámában könnyen átvehető.

Feltűnhetik, hogy e műben Noldin Jeromos S. J. nagy erkölcs-tani munkájának harmadik kötete (De sacramentis) nagyon gyakran van idézve, más szerzők rovására. Ennek azonban egyszerű oka van. Tizenöt évi egyetemi tanárkodásom alatt a szentségek tárgyalásánál Noldin említett, páratlan világosságú műve volt hallgatóimnak a tankönyve. Így jelen munkámat joggal lehet Noldin kommentárjának tekinteni.

Függelék gyanánt közlöm az új egyházi törvénykönyv kánonjait a szentségekről és szentelményekről. Ezt nemcsak tanítványaim kedvéért tettem, hanem főleg a falusi lelkipásztorok érdekében, akik közül sokan nincsenek olyan helyzetben, hogy a jelen nehéz valutáris körülmények között az új egyházi törvénykönyvet megszerezzék. Ebben a munkában megkapják belőle a reájuk nézve legszükségesebbeket.

Mély hálával kell megemlékeznem Vass József dr. vallás- és közoktatásügyi miniszter urról, aki kiadómat, a Szent-István-Társulatot hathatós anyagi támogatásban részesítette azon föltétel mellett, hogy kispapok, káplánok és hitoktatók, kedvezményes áron juthassanak e munkához.

Budapest, szeptember 1-én, 1921.

*Mihályfi Ákos dr.*

# ELSŐ KÖNYV.

## A szentségekről általában.

### ELSŐ FEJEZET.

#### Általános fogalmak a szentségekről.

1. **A szentségek célja.** Isten az embert teremtve, az emberi természet követelményein felül természetfölötti erőkkel is felruházta és ezen természetfölötti erőknek megfelelő végcélt: a mennyei boldogságot tűzte az ember elé. A bűnbeesés által az ember elvesztette ezen természetfölötti erőket, melyeket megszentelő malasztoknak, kegyelemnek szoktunk nevezni, s ily módon a bűnbeesett ember képtelen a természetfölötti, azaz mennyei boldogság elérésére.

Krisztus Urunk a megváltás nagy áldozatával megszerezte a bűnbeesett embernek a lehetőséget az üdvözülésre, — azaz megszerezte az ember számára az elvesztett természetfölötti erőket: a megszentelő malasztot. Sőt olyan külső jeleket alapított, amelyek az ő ígérete alapján csalhatatlanul megadják az embernek ezen természetfölötti erőket. Ezen külső jeleket nevezzük szentségeknek.

2. **A szentség szó jelentménye.** A szentség latin elnevezése: *sacramentum* ugyanazt jelenti, mint a görög *μυστήριον*.<sup>1</sup>

Az egyházi íróknál jelent elsősorban és legtágabb értelemben *titokzatos szent dolgot*. *Sacramentum dicitur a sacro et secreto, quasi sacrum secretum.* (Innoc. III. l. 4. c. 39.) Ebben az értelemben beszél szent Pál apostol az isteni akarat szentségéről (Ephes. 1, 9), — a jámborság nagy szentségéről (I. Timót. 3, 16). Tertullian *vetus sacramentum* névvel illeti az ószövetséget, a Szentháromságot *christianum sacramentum*-nak mondja. Szent Cyprián az Egyház egységét *sacramentum unitatis*-nak, az Úr imádságát *sacramenta orationis dominicae*-nek mondja.

De *sacramentum* névvel illetik a *szent jeleket* is. Ilyen érte-

<sup>1</sup> V. ö. *Nik. Gühr*, *Die heiligen Sakramente der kath. Kirche*.<sup>3</sup> Freiburg. 1919.

lemben mondja szent Pál apostol a házasságot nagy szentségnek (*μυστήριον μέγα*). Ilyen értelemben beszélnek a szentatyák a katechumenok szentségéről, sőt a só szentségéről (*sacramentum salis*) is. Szent Jeromos a keleti bölcsek ajándékait *munerum sacramenta* nevezi (Com. in 2. Math. 1. 1.).

Végül különleges értelemben — és ez lett a *sacramentum* szónak a hittudományban valódi jelentménye — szentségnek nevezik *azon jeleket, melyeket Krisztus Urunk alapított az emberek természetfölötti megszentelésére.*

3. **A szentség meghatározása.** A szentséget különféleképen szokták meghatározni. Gyakran használják ezen rövid meghatározást: *a szentség látható jele a láthatatlan malasztnak*, — de ezen meghatározásban nincs kifejezve a szentség minden lényeges alkotó-eleme. Miértis jobbnak tartjuk a következő meghatározást: *a szentség Isten által alapított látható jel az emberek megszentelésének jelzésére és eszközlésére.* (Noldin.) Ebben a meghatározásban benn van a szentség minden egyes lényeges alkotó eleme. A szentség tehát először is *látható jel*, vagy még szabatosabban *érzékelhető jel*. Ily módon a szentség nagyon is megfelel az ember kettős (lélek és test) természetének; másrészt az érzékelhető jel nagy biztositékul szolgál a belső megszentelés megtörténtéről.

Ha tehát valamely szentségnél vagy az anyag, vagy az alak (pl. a szentségi szavakat a szentséget kiszolgáltató nem mondaná ki, csak gondolatban idézné fel) érzékiileg nem volna észrevehető, a szentség nem jönne létre.

A szentség *Isten által* alapított látható jel. Szentséget, megszentelést eszközlő jelet csak Isten mindenhatósága alapíthat.

A szentek, az Egyház, a bold. Szűz nem alapíthattak szentségeket. Krisztus Urunk is nem emberi természetéből kifolyólag, hanem mint *θεάνθρωπος* istenember, isteni hatalmával alapította a szentségeket. Minden szentség megszentelő malasztot hoz létre — a megszentelést ugyanis a megszentelő malaszt eszközlő — a megszentelő malaszt azonban Istennek legsajátosabb műve, akárcsak a teremtés.

A szentség az emberek megszentelését nemcsak jelképezi, hanem a valóságban *eszközlő* is. Ez a megszentelés a lélek megszentelése; nem külső lepel csupán, amely eltakarja a lélek szennyét, hanem a lelket átjáró, megtisztító, neki életet adó erő. A megszentelés a megszentelő malaszt útján történik.

4. **A szentségek hatása.** 1. Minden szentségnek közös hatása: *a megszentelő malaszt.* A megszentelő malaszt a lélek élete, nélküle a lélek halott. Ha ilyen halott lélekbe önti a szentség a megszentelő malasztot; a lelket új életre támasztja. Ezért nevezzük



azon szentségeket, amelyeknek főcélja a halott lelkek új életre hívása, feltámasztása: holtak szentségeinek (keresztség, penitenciatartás). A többi szentségek föltételezik a lélek életét. Ezért neveztetnek élők szentségeinek. Ezek is megszentelő malasztot öntenek a lélekbe, amely azonban már nem egyszerűen életet ad a léleknek, hanem annak meglévő életét erősíti, gyarapítja.

2. A megszentelő malaszttal kapcsolatban a lélek megnyeri az ú. n. *theologiai erények, a hit, remény és szeretet készségét*, valamint a *Szentlélek ajándékait*. Akármelyik szentséget vesszük fel tehát méltóan: részesülünk a megszentelő malasztban, a hit, remény és szeretet természetfölötti készségeiben és a Szentlélek ajándékaiban.

3. Van azonban minden szentségnek *különleges* hatása is. Ezt nevezzük *szentségi kegyelemnek* (*gratia sacramentalis*). A szentségi kegyelem elsősorban jog a szentség céljának megfelelő segítő malasztokhoz, amikor az embernek azokra szüksége lesz.

Igy pl. az egyházirend szentségi kegyelme jog mindazon malasztokhoz, melyekre szüksége van a papnak, hogy papi hivatását jól teljesítse; a házasság szentségi kegyelme jogot ad mindazon malasztokhoz, melyekre szüksége van az embernek, hogy a házaselet összes terheit elviselje és kötelességeit teljesítse.

4. Egyes szentségek *különleges* hatása az általuk adott *természetfölötti hatalom* is. Igy a keresztség feljogosít a többi szentségek fölvételére s egyáltalában Krisztus Egyháza tagjává teszi az embert. Az egyházirend különböző lelki hatalmakat ad (misézésre szentségek kiszolgáltatására stb.). A házasság jogot ad a házastárs testéhez.

5. Három szentségnek sajátos hatása van: *eltörölhetetlen jelet* nyom a lélekbe (*character indelebilis*), minélfogva ezen szentségek újra föl nem vehetők (732). Ezen három szentség a *keresztség, bérmálás* és az *egyházirend szentsége*. Ha egy érvényesen megkereszteltet, megbérmáltat vagy fölszenteltet újra akarnának megkeresztelni, megbérmálni vagy fölszentelni: a szentség nem jönne létre, — de aki tudva megkisérelné ily módon a szentség feladását vagy fölvevését, súlyos szentségtörést követne el.

Hogy mi az a lélekbe vésett eltörölhetetlen jel? — erről sokat irtak a skolasztikusok és misztikusok egyaránt.<sup>1</sup> Legjobban úgy lehet az eltörölhetetlen jelet megmagyarázni, ha azt mondjuk, hogy ezen jel révén a lélek misztikus rokonságba jut Krisztussal.<sup>2</sup> A keresztség

<sup>1</sup> V. ö. *Fr. Lorinser*, De caractere sacramentali commentatio. 1844. — *L. Farine*, Der sacramentale Character. 1904. — *Schütz Antal*, A szentségi jegy mivoltáról. (Religio 1918. I—III. füzet.)

<sup>2</sup> Character dicit aliquam assimilationem et configurationem ad Christum. — *S. Bonaventura* IV. dist. 6. p. 1. qu. 1.

által a Krisztus testének tagjává lesz; a bérmálás által még szorosabb lesz rokonsága Krisztussal, míg az egyháziürend által mintegy Krisztus alterego-ja lesz, aki Krisztus nevében és hatalmával végzi az emberek üdvözítését. Aquinói szent Tamás után egyhangúan tanítják a hittudósok, hogy ez a lélekbe vésődött eltörölhetetlen jel a halál után is rajta marad a lelken<sup>1</sup> és így annak mennyei boldogságát vagy kárhozatát növelni fogja.<sup>2</sup>

6. Miként már említettük, minden szentség megszentelő malasztot ad. Fölvethető itt az a kérdés, vajjon minden szentség *egyforma mértékben* adja-e a megszentelő malasztot?

Ha a *különböző* szentségeket tekintjük, bizonyos, hogy egyik szentség nagyobb mértékben adja a megszentelő malasztot, mint a másik: a malaszt nagysága függ egyrészt a szentség méltóságától (e szempont szerint az Oltáriszentség, lévén a legméltóságosabb, adja a legnagyobb mértékben a malasztot), másrészt céljától (e szempont szerint az egyháziürend vagy a házasság mindenesetre nagyobb mértékben ad malasztot, mint a bérmálás vagy penitenciatartás).

Ha azonban *egy-ugyanazon* szentséget *különböző egyének* vesznek fel: itt a felvevők egyéni méltósága és készültsége is számba veendő. Ha például öten egyforma előkészülettel s ugyanazon lelki méltósággal járulnak a szentáldozáshoz, mindnyájan egyazon mértékben részesülnek a megszentelő malasztban. De ha nem egyenlő az előkészületük, a buzgóbbak, a méltóbbak nagyobb mértékben részesülnek a malasztban, méltóságuk és buzgóságuk arányában. Már most, hogy ez a malaszt-többlet az egyéni buzgóság nagysága szerint fokozódhatik-e a végtelenségig, — vita tárgyát képezi a hittudósok között. Némelyek szerint az egyéni buzgóság és lelki tisztaság arányában egész a végtelenségig fokozódhatik a szentségben nyerhető malaszt nagysága, — míg mások azt vitatják, hogy Isten bölcsesége egy bizonyos mértéket állapított meg, amelynél nagyobb malasztot a szentség révén nem nyerhetünk.

5. **A szentségek felosztása.** Krisztus Urunk *hét szentséget* alapított. Így tanítja ezt a trienti zsinat. Ezen szentségek: Kereszttség, Bérmálás, Oltáriszentség, Penitenciatartás, Utolsó kenet, Egyháziürend, Házasság.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Et quia character in anima perpetuo manet, ideo baptizatus vel confirmatus vel ordinatus, si resuscitaretur, non debet iterari aliquod illorum sacramentorum. S. Thomas, in epist. ad Hebr. c. 11. lect. 8.)

<sup>2</sup> In damnatis manet character in confusionem, in beatis ad quantumcumque decorem, S. Bonaventura, IV. dist. 6. p. 1. qu. 5.

<sup>3</sup> A szentségeket ezen sorrendben először Petrus Lombardus († 1160) sorolja fel (Sententiarum IV. dist. 2. C. 1.). A sorrendet szent Bonaventura így magyarázza: Magister bene ordinat sacramenta et ratio sui ordinis patet sic:

A szentségek különbözőkép oszthatók fel.

1. Vannak szentségek, amelyek *ismételhetők* (iterabilia), és amelyek *meg nem ismételhetők* (initerabilia). Nem ismételhető meg az a három szentség (keresztség, bérmlás, egyházi rend), amelyek eltörölhetetlen jelet nyomnak a lélekbe. A többi szentség általában megismételhető, azonban két szentség csak bizonyos megszorítással: az érvényes házasság csak a házastárs halála után ismételhető meg; az utolsó kenet ugyanazon betegség ugyanegy halálveszedelmében nem ismételhető meg.

2. Már fentebb is jeleztük a szentségek egy másik felosztását: *holtak* és *élők* szentségei.

Holtak szentségei azok, amelyek hivatva vannak a holt léleknek<sup>1</sup> visszaadni a természetfölötti életet. Ezek a keresztség és a penitenciatartás. Élők szentségei pedig azok, amelyekhez holt lélekkel, tehát halálos bűn állapotában járulni nem szabad; következtében, amelyek föltételezik a lélek életét.

Némely hittudósok rövidség okáért így szokták a különbséget magyarázni: a holtak szentségei adják az *első malasztot* (gratia prima), az élők szentségei a *másodikat* (gratia secunda). Ismét mások azt mondják a holtak szentségei lelkünkbe *öntik* a megszentelő malasztot, az élők szentségei pedig a lélekben levő megszentelő malasztot *gyarapítják*.

Megtörténhetik azonban, hogy holtak szentségét élő lélek veszi fel. Ily esetben a szentség nem az első, hanem a második malasztot adja, azaz a lélekben már meglevő megszentelő malasztot gyarapítja. Ez gyakran megtörténik a penitenciatartás szentségében, amikor olyan hívő megy gyónni, aki malaszt állapotában él (nem követett el halálos bűnt). A feloldozáskor létrejön a szentség, amely megszentelő malasztot ad, — nem az első, mert az már megvan a lélekben, hanem a másodikat adja, azaz a lélekben levő megszentelő malasztot gyarapítja.

Sacramenta enim quaedam respiciunt communiter omnes et sic sunt quinque praecedentia aut aliquos specialiter et sic sunt duo sequentia scil. ordo et conjugium et sicut commune ante speciale sic prima quinque ante duo ultima. Ordo enim in quinque primis patet ex se. Baptismus enim est ad vulnerum curationem, confirmatio ad curationis habitae conservationem, eucharistia ad curationis habitae et conservatae promotionem et quia non omnes qui recipiunt, conservant semper, ideo est poenitentia ad reparationem; quintum est unctio extrema ad ipsius consummationem... Quae autem respiciunt speciales status duo sunt: aut enim respiciunt perfectos sic est ordo, aut infirmos secundum congruentiam sic est matrimonium principaliter. (Sententiarum IV. dist. 2. dub. 1.)

<sup>1</sup> Peccatum mors est animae. S. Augustinus tract. in Joan. XLIX. c. XI. (Migne XXXV. 1748.)

De megtörténhetik az is, hogy az élők szentsége esetleg első malasztot ad. Például az utolsó kenet, ha azt bánatos szívvel veszi fel egy bűnös, aki nem tud gyónni.

Vajjon lehetséges-e ez a többi élők szentségeivel is? Bizonytalan, — de kiváló hittudósok vannak e nézet mellett. Például állítják, hogy ha valaki elfeledkezve arról, hogy halálos bűnt követett el, de bánatot indítva bűnei felett járul a szentáldozáshoz: a megigazulás kegyelmében (*gratia prima*) részesül. Ha azonban bánat nélkül járulna a szentáldozáshoz, — a megigazulás kegyelmét nem nyerné el.

3. A szentségek felosztatnak *szükséges* és *nem szükséges* szentségekre. Két szentség szükséges a keresztény társadalomnak, de nem szükséges az egyes hívőknek. Ezek az egyházirend és a házasság.

*Eszközszerűen* szükségesek az örök üdvösség elnyerésére a *keresztség* és a keresztség után súlyos bűnbe esett haldoklónak a *penitenciatartás* szentsége vagy ha az illető önkívületi állapotban van és gyónni nem tud, az *utolsó kenet*. *Isteni parancs* folytán szükséges a *szentáldozás* azoknak, akik már öntudattal birnak. A többi szentség isteni parancs alapján nem szükséges.

4. Megkülönböztetjük még a *formás* és *formátlan* szentségeket (*sacramenta formata et informia*).

A *formás* (*sacr. formatum*) szentség a szentségi hatást valószínűleg elő is idézi a felvevőben. A *formátlan* (*sacramentum informe*) szentség érvényes ugyan, de a szentségi hatást nem idézi elő a felvevő lelkében levő *obex*, akadály miatt. Ezen *obex* semmi más, mint a kellő *készültség* (*dispositio*) hiánya a felvevőben. A szentséget felvevő vagy készakarva vagy öntudatlanul nem bír a kellő készültséggel, tehát az *obex* vagy saját hibájából vagy hibáján kívül keletkezik. Az első esetben a szentség föl vételével vétkezik, szentségtörést követ el, a második esetben nem vétkezik: de egyik esetben sem nyeri el a szentségi kegyelmeket az *obex* miatt. Például két felnőtt zsidó fölveszi a keresztséget, de a szentség föl vételekor egyik sem indít bánatot elkövetett bűnei fölött; az egyik tudatlanságból, a másik, bár tudja, hogy ez szükséges, nem teszi meg léhaságból. Ez utóbbi szentségtöréssel veszi föl a keresztséget, az előbbi nem vétkezik, — de a keresztség kegyelmeiben egyik sem részesül, bár mindkettő érvényesen van megkeresztelve.

Egész biztos, hogy a penitenciatartás szentségén kívül minden szentség lehet formátlan a szükséges készültség hiányában. A penitenciatartás szentségéről általában azt tartják, hogy az vagy érvényes (tehát a bűnök megbocsáttatnak), vagy érvénytelen: de formátlan nem lehet.

A hittudósok egyhangú megegyezéssel tanítják, hogy a formátlan szentség *föléledhet* s ily módon a fölvevő a szentségi kegyelmekben részesülhet. Elsősorban a *keresztségről* tanítják egyértelműen, hogy a formátlan keresztség később, ha a felvevő a szükséges készütséget megszerzi, föléled. Ha nem éledhetne föl, minthogy a keresztséget megismételni nem szabad, a megkeresztelt egész életén át megfosztva lenne a keresztség kegyelmeitől; ámde nem látszik valószínűnek, hogy Isten ilyen nagy büntetéssel sújtsa azt, aki esetleg hibáján kívül, vette fel formátlanul a keresztséget.

De ugyanez áll a *bérmálás* és az *egyházirend* szentségéről is. Miért is bizonyosnak mondható, hogy nemcsak a formátlan keresztség, hanem a formátlan bérmálás és egyházirend is föléledhetnek.

Nagyon valószínű, hogy a formátlanul fölvevett *utolsó kenet* és *házasság* is föléledhetnek. Az *Oltárszentségről* azonban nem tartjuk valószínűnek a föléledést. Erre nincs is szükség; minthogy gyakran fölvehető. Ámbar vannak, akik a formátlan áldozás föléledését is lehetőknek tartják. (Lehmkuhl.)

Minő készütség kell a formátlan szentségek föléledéséhez?

Az *élők* szentségeinek föléledéséhez, az utolsó kenet kivételével, *tökéletes bánat* szükséges vagy *gyónásban nyert feloldozás*; a keresztség és az *utolsó kenet* föléledéséhez elégséges a *tökéletlen bánat*; ha azonban a felvevő saját hibájából (s így szentségtörőleg) vette föl formátlanul e szentségeket: föléledésükhöz *tökéletes bánat* szükséges vagy pedig *gyónásban nyert feloldozás*.

**6. A szentségek lényeges alkotórészei.** Minden szentségnél három lényeges tényezőt kell tekintetbe vennünk: a szentség *anyagát*, *alakját* és a szentséget kiszolgáltatónak *szándékát*.

Az anyag rendszerint valamely érzékelhető tárgy és megkülönböztetünk *távolabbi* és *közelebbi* anyagot.

Távolabbi anyag maga az illető érzékelhető tárgy, pl. a keresztség távolabbi anyaga a víz. Közelebbi anyag pedig az érzékelhető tárgynak Krisztus rendelése szerint való alkalmazása, pl. a keresztség közelebbi anyaga a vízzel való leöntés (vagy lemosás). Az alak szavakból áll, melyek az anyag alkalmazásának értelmet adnak pl. én téged keresztellek stb., téged megjelöllek a kereszt jelével stb.

Ezekon kívül szükséges még, hogy a kiszolgáltatóban meglegyen a kellő *szándék* is, amely a szentségi alakot és anyagot egybekötve a cselekményt szentségi méltóságra emelje.

**7. Általános szabályok a szentségi anyag és alak alkalmazá-**

sát illetőleg.<sup>1</sup> 1. Első szabály, hogy *biztos anyagot és alakot* kell használni. A szentség ugyanis Krisztus alapítása; ereje csak annyiban van, amennyiben Krisztus alapította. Krisztus a szentségi erőt bizonyos érzéki dolgokhoz és szavakhoz fűzte. Más dolgok és más szavak ezzel az erővel nem birnak.

A szentségek kiszolgáltatójának tehát arra kell ügyelni, hogy azt az anyagot és azt az alakot használja, amit Krisztus alapított, mert a szentség hatása csak így módon lesz biztosítva.

*Érvénytelen* anyagot és alakot, amelyek t. i. lényegesen különböznek a Krisztus alapította anyagtól és alaktól, soha, még végszükségben sem szabad használni, mert azokból szentség létre nem jöhet. Például haldokló kisedet víz hiányában nem lehetne tejjel megkeresztelni.

*Kétes* anyagot és alakot rendes körülmények között nem szabad használni. Súlyos okból azonban szabad kétes anyaggal vagy alakkal kiszolgáltatót a szentséget. Mert *sacramenta propter homines*, az emberekért vannak a szentségek, — az emberek üdvének megszerzésére meg kell kísérelni minden lehetőt. Ha tehát egészen biztos anyagot vagy alakot nem tudnánk használni, szükség esetében a kétes anyagot vagy alakot is felhasználhatjuk; azonban ily esetben a szentséget mindig *föltételes*en kell feladnunk. Például szükség esetében más víz hiányában szabad volna tejjel vagy borral vegyített vízzel keresztelni.

2. Második szabály, hogy *a szentségi anyag és alak együttesen alkalmaztassanak*, mivel ez a kettő egybekapcsolva hozza létre a szentséget. A szentségi anyagnak és alaknak tehát egybe kell olvadnia. Ez az együttes alkalmazás, egybeolvadás nem minden szentségnél egyforma. Függ a szentség természetétől.

Legnagyobb együttalkalmazás kívántatik az Oltárszentségnél, amikor is a szentségi szavakat csakis a kezünkben vagy előttünk levő kenyér és kehely fölött mondhatjuk el. A házasság és a töredelem szentségén kívül a többi szentségeknél is megkívántatik, hogy a szentségi anyagot és alakot együtt alkalmazzuk, azaz, amikor az anyagot alkalmazzuk (pl. a leöntést, megkenést, kézrátételt végezzük), ugyanakkor mondjuk el a szentségi szavakat is, — vagy legalább is az anyag és alak alkalmazása közvetlenül egymásután következzen. Ha az anyag és alak alkalmazása közé bizonyos időköz esik, — a szentség érvényessége kétes, sőt, ha az időköz nagyobb, érvénytelen is.

A töredelem szentsége kivétel, amennyiben ezt Krisztus Urunk bírói ítélet alakjában alapította. Miként az ítélet természete nem kívánja meg, hogy a bűnös vallomását azonnal kövesse az ítélet kihirdetése, úgy a töredelem szentségében sem szükséges, hogy a gyónásra (ezt

<sup>1</sup> V. ö. *Noldin*, De sacramentis<sup>13</sup>. n. 12.

tartják ugyanis általában ezen szentség közelebbi anyagának) azonnal következzen a feloldozás (a szentség alakja). A kettő közé illesztődik a gyóntató intelme és tanítása. A házasság szentségénél még kevésbé szükséges az anyag és alak együttes alkalmazása. A házasságnál ugyanis maga a házasulandók kölcsönös akaratnyilvánítása, a házassági szerződés, képezi a szentség anyagát és alakját. Azonban miként a szerződés természete nem kívánja meg azt, hogy a szerződőfelek együttesen nyilvánítsák akaratukat, hanem a szerződés létrejön, mikor az egyik fél akaratnyilvánításához hozzájárul a másiké: ugyanígy történhetik a házasságnál is.

3. Harmadik szabály, hogy *ugyanaz alkalmazza az anyagot, aki az alakot, azaz, aki kimondja a szentségi szavakat.* Ezt tételezik föl a szentségi szavak, melyek így szólnak: én téged kereszteltek, — téged jelöllek a kereszt jelével stb.

Itt csak a töredelem szentsége kivétel sajátos természeténél fogva. A töredelem szentségénél ugyanis az általános felfogás szerint az anyag a szentséget felvevőnek cselekménye t. i. a bánatos gyónás, míg az alakot a pap feloldozása képezi. Itt tehát más alkalmazza az anyagot és más adja hozzá az alakot. Míg a többi szentség természete egyenesen azt látszik megkövetelni, hogy ugyanaz mondja el a szentségi szavakat, aki alkalmazza az anyagot.

Miért is általában érvénytelennek tartják a keresztséget, ha más önti le a gyermeket és más mondja: én téged kereszteltek.

Bár Suarez végszükség esetében az ily módon való keresztelést nem tartja érvénytelennek, sőt megengedhetőnek állítja. Hires példája: börtönben van egy néma, aki nincs megkötözve s van egy másik személy, akinek kezei béklyókban vannak. Ugyanott egy haldoklót kell megkeresztelni. Suarez szerint a néma elvégzi a leöntést, míg a megkötözött elmondja a keresztség formáját, a szentségi szavakat.<sup>1</sup>

Ha a szentség több önálló részből áll, lehetséges, hogy mindegyik részt más és más szolgáltassa ki. Például az utolsó kenetnél, hogy az egyes kenéseket más és más pap végezze. Ez a keleti egyházakban szokásos is. Előfordulhat az is, hogy más végzi a kenyér és más a kehely konsekrációját.

Ha többen egyszerre végzik ugyanazon alany fölött a szentségi anyag és alak alkalmazását (pl. többen egyszerre keresztelnek egy kisedet), a szentség érvényes ugyan, de az ilyen eljárás szigorúan tilos. De az áldozópapirend feladásakor a latin egyházban elő van írva, hogy az ujonnan felszenteltek együtt misézzenek a felszentelővel s így a szentségi szavakat ugyanazon ostyák felett többen együtt mondják el. A keleti egyházban az együttmisézés máskor is meg van engedve, sőt ez szabály, legalább is a püspöki

<sup>1</sup> Suarez, De baptismo disp. 23. sect. III. n. 14.

misében s így a keleti egyházban gyakran előfordul, hogy többen egyszerre kónszekrálják ugyanazt a kenyeret.

4. Negyedik szabály, hogy *a kiszolgáltató a szentségi anyagot és alakot minden változtatás nélkül alkalmazza*. A változtatás lehet *lényeges* vagy csak *esedékes*. Lényeges a változtatás, ha egészen más anyagot vagy alakot használunk, mint amit Krisztus alapított. Esedékes, ha megtartjuk ugyan a Krisztus alapította anyagot és alakot, de ahhoz valamit hozzáadunk, vagy azon valami lényegbe nem vágó változtatást eszközölünk. A *lényeges változtatás* — akár az anyagban, akár az alakban történjék ez — *érvénytelenné* teszi a szentséget s ha valaki *tudatosan* eszközli a lényeges változtatást, a *szentségtörés súlyos bűnét* követi el.

Az *esedékes* változtatás nem érvényteleníti a szentséget, de ez is *tiltva* van. Az esedékes változtatás lehet *súlyos* vagy *bocsánatos* bűn; a bűn nagysága függ a változtatás természetétől és nagyságától.

A szentségi szavakra vonatkozólag még külön három szabályt kell fölállítani.

1. *A szentségi szavak mindig kimondandók*, úgy hogy azokat legalább maga a szentséget kiszolgáltató meghallhassa. Ez a szabály következik a szentség meghatározásából, mely szerint annak *látható*, illetve *érzékkelhető* jelnek kell lennie. Ez vonatkozik úgy a szentség anyagára, mint alakjára. Amint annak láthatónak, ennek hallhatónak kell lennie. De nem szükséges, hogy a szentségi szavakat *tényleg* meghallja az, aki azokat kimondja.

2. *A szentségi szavakat minden megszakítás nélkül* kell kimondani. Ha akkora a megszakítás, hogy a szentségi szavak a jelenlevők előtt igazi jelentményüket elvesztik, érvénytelen a szentség; ha azonban a megszakítás oly csekély, hogy a megszakított szentségi szavak összefüggése megmarad: a szentség érvényes.

Lehet megszakítani a szentségi szavakat egymásközi összefüggésükben, de lehet megszakítani egy és ugyanazon szó tagjait is kiejtés közben.

Az elsőre példa lehet, mikor keresztel a pap és mondja a szentségi szavakat: *Ego te baptizo*, — közbeszól az ott rendetlenkedőkre: *ne lármázzatok!* — és folytatja: *in nomine Patris etc.* A másodikra pedig: kónszekráció közben elkezd köhögni: *hoc est cor*, — most köhicsél s csak miután megszűnt köhögése, adja hozzá: *pus meum*.

Mindenesetre ez az utóbbi könnyebben veszélyezteti a szentség érvényességét, mint az előbbi megszakítás. Miért is, ha az életben előfordulna, hogy köhögés által megszakított egy szentségi szó, azt egészen kell megismételni.

A szavak megszakítása nem oly könnyen teszi érvénytelenné a



szentséget; a fentemlitett példában a keresztség okvetetlenül érvényes. Mindazonáltal tartózkodni kell az ilyen megszakítástól is. Lehet azonban a szavaknak olyan megszakítása is, hogy azok többé nem függenek össze; ebben az esetben érvénytelen a szentség is. Például, ha a keresztelő, miután elmondotta: *Ego te baptizo*, — kérdést intézne a keresztszülőhöz, pl. ki ennek a gyermeknek az apja és ezután adná hozzá: *in nomine Patris etc.*, érvénytelen lenne a szentség. Ép így érvénytelen lenne a konzekráció, ha a pap, miután elmondotta: *hoc est enim corpus*, — elkezdene köhögni és hosszas köhögés után hozzáadná: *meum*.

3. *A szentségi szavakat nem szabad megismételni*, sem az egész szentségi alakot, sem az egyes szavakat. Mert az egész alak megismétlése hiába történik és ez tiszteletlenség a szentség és annak alapítója iránt. Az egyes szavak ismétlése által pedig megváltoztatjuk a Krisztus által alapított szöveget, de egyszersmind nevetségessé tesszük magát Krisztust, akinek nevében a szentségi szavakat kimondjuk.

Tilos tehát minden ok nélkül, megokolatlan félelemből vagy aggályosságból a szentségi formát (még föltételesen is) megismételni. Ép így tilos az egyes szavakat többszörösen kiejteni. Aki például így konzekrálna: *hoc, hoc, hoc est, est, est enim, enim, corpus, corpus, corpus meum, meum* — érvényesen konzekrálna ugyan, de súlyosan vétkeznék. (Hacsak a súlyos vétek alól a nagyfokú aggályosság őt föl nem mentené; mert akik így járnak el, rendesen annyira lelkipetegek, hogy cselekedeteik már alig esnek beszámíthatóság alá.)

## MÁSODIK FEJEZET.

### A szentségek kiszolgáltatója.

1. *Kik szolgáltatók ki a szentségeket?* A szentségek kiszolgáltatója tulajdonképen maga *Krisztus*. Ezért mondja oly szépen szent Ágoston: Ki az, aki keresztel? Péter keresztel? Krisztus keresztel; Judás keresztel? Krisztus keresztel.<sup>1</sup> Miért is azt szokták mondani, hogy a szentségek főkiszolgáltatója (minister principalis) maga Krisztus, míg azoknak másodkiszolgáltatója (minis-

<sup>1</sup> Tract. 6. in Joannem: Quid enim per columbam didicit... nisi quamdam proprietatem in Christo talem futuram, ut quamvis multi ministri baptizaturi essent sive iusti, sive iniusti, non tribueretur sanctitas baptismi, nisi illi, super quem descendit columba, de quo dictum est: Hic est, qui baptizat in Spiritu sancto. Petrus baptizat? hic est qui baptizat: Paulus baptizat, hic est qui baptizat: Judas baptizat, hic est qui baptizat.

ter secundarius) az, aki a szentségi szertartást (anyagot és alakot) Krisztus nevében elvégzi.

Általában úgy tanítják, hogy a szentség kiszolgáltatójának *embernek*, még pedig *földi vándornak* (homo viator) kell lennie. De ne feledjük el, amit szent Tamás tanít, hogy az Isten mindenhatóságának nincsenek korlátjai;<sup>1</sup> miért is az ő mindenhatósága megteheti, hogy angyal hozza el a beteghez az Oltáriszentséget, hogy angyal oldozza fel a beteget. A szentek életében olvasunk is ilyen példákat, sőt az Egyház is megemlékezik egyik liturgikus könyörgésében egy ilyen csodálatos szentségkiszolgáltatásról.<sup>2</sup>

Mindazonáltal a csodás szentségkiszolgáltatás, tekintve azt, hogy könnyen hallucináció veszélye is fennforoghat, nem nyújtja azt a biztonságot, amit az élő ember által kiszolgáltattott szentség.

A szentség másodlagos kiszolgáltatója vagy *fölszentelt*, vagy *föl nem szentelt* (minister consecratus, non consecratus).

A fölszentelt külön hatalmat nyer az egyházi rend szentségében a szentségek kiszolgáltatására. A föl nem szentelt kiszolgáltató különleges hatalmat a szentségek kiszolgáltatására nem nyert.

Öt szentség kiszolgáltatásához (bérmálás, Oltáriszentség, töredelem, utolsó kenet, egyházi rend) szükséges, hogy a kiszolgáltató fölszentelt legyen. A keresztséget bárki érvényesen kiszolgáltathatja. A házasság szentségének kiszolgáltatói maguk a házasságra lépők, tehát itt külön felszentelt szentségkiszolgáltatóra nincs szükség.

A szentségeket kiszolgáltató lehet *rendes* vagy *rendkívüli* kiszolgáltató. Rendes, aki erre nyert hatalmánál fogva a szentségeket bármikor kiszolgáltathatja. Rendkívüli, aki csak szükség esetén és különleges meghatalmazás alapján szolgáltatathatja ki a szentségeket.

A szentség kiszolgáltatása lehet *nyilvános*, azaz az Egyház által előírt összes szertartások betartásával, és lehet *magán*, amikor csak a szentség lényeges szertartásai (az anyag és alak alkalmazása) végeztetnek. Eszerint a kiszolgáltató is vagy *nyilvános* (minister publicus), vagy *magán* (minister privatus). Fölszentelt pap is lehet a szentség *magánkiszolgáltatója*, amikor szükség esetén csak a szentség lényeges szertartásait végzi el.

<sup>1</sup> Sicut Deus virtutem suam non alligavit sacramentis, quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum conferre, ita etiam virtutem suam non alligavit Ecclesiae ministris, quin etiam angelis possit virtutem tribuere ministrandi sacramenta. Summa Theol. III, qu. 64. a. 7.

<sup>2</sup> Angelorum pane, quaesumus Domini, beati Stanislai nos intercessio dignos efficiat, qui eo meruit *angelica manu* recreari. (Secreta in festo S. Stanislai Kostkae.)

2. **A szentségek kiszolgáltatójának kellékei.** A szentségek érvényes kiszolgáltatásához sem hit, sem jó erkölcs nem szükséges a kiszolgáltatóban. Fenntebb idéztük szent Ágoston mondását, mely szerint akár Péter, akár Judás kereszteljen: mindig maga Krisztus keresztel. Az Egyház mindig érvényesnek ismerte el az eretnekek és a bűnösök által kiszolgáltatót szentségeket, ha a szentségi anyagot és alakot betartották és megvolt kellő szándékuk a szentségek kiszolgáltatására.

Afrikában Tertullian, majd szent Cyprián az eretnekek által kiszolgáltatót keresztiséget érvénytelennek tartották s egy-két karthagói zsinat is az ő befolyásuk alatt így nyilatkozott, — István pápa azonban mindezt elítélte s az eretnekek által kiszolgáltatót keresztiséget érvényesnek nyilvánította.

A IV. században a donatisták tagadták, hogy a bűnösök érvényesen szolgáltatathatják ki a szentségeket. Velük szemben szent Ágoston védte meg az Egyháznak apostoli hagyományból meritett tanát, mely szerint a szentség érvénye nem függ a kiszolgáltató jámborságától.

Szükséges azonban, hogy a kiszolgáltató a szentség kiszolgáltatásánál kellő *figyelemmel* és *szándékkal* legyen.

Kérdés már most, hogy milyen *figyelem* és *szándék* kívántatik a szentség érvényes kiszolgáltatásához.

3. **A kiszolgáltató figyelméről.** A figyelem a lélek ráirányítása arra, amit cselekszünk. Kétféle figyelem különböztethető meg: *belső* és *külső* figyelem. A *belső* figyelemre vonatkozik a fent adott meghatározás. A *külső* figyelem távoltage oly cselekményeknek, melyekkel a *belső* figyelem lehetetlen volna.

A szentségek érvényességéhez szükséges, hogy a kiszolgáltató *külső* figyelemmel végezze a szentségi szertartást; nem szükséges az érvényességhez, hogy *belső* figyelemmel is legyen, azaz hogy lelke tényleg az általa végzett cselekményre irányuljon. A *belső* figyelem ellentéte a szórakozottság, amely *önkéntes* vagy *önkéntelen* lehet. Sem egyik, sem másik nem teszi érvénytelenné a szentséget. De az *önkéntes* szórakozás a szentség kiszolgáltatása közben meg nem engedett, ellenkezik a szentség iránt köteles tisztelettel. Aki tehát a szentség kiszolgáltatása közben *önként* elszórakozik, bűnt követ el. Ez azonban csak bocsánatos bűn, hacsak maga a szórakozás tárgya nem volna súlyosan bűnös. Liguori szent Alfonz kiveszi az Oltáriszentséget s azt állítja, hogy aki a konsekráció alatt készakarva elszórakozik, halálos bűnt követ el. Nem tagadjuk, hogy ez mindenesetre igen nagy tiszteletlenség, de mivel jelentékeny hittudósok nem fogadják el ezt a kivételt, mi is csatlako-

zunk az ő nézetükhöz, mely szerint a szentségek kiszolgáltatása közben (bármely szentség legyen is az) készakarva elkövetett szórazottság nem haladja túl a bocsánatos bűnt.

4. **A kiszolgáltató szándékáról.**<sup>1</sup> A szentség érvényessége a szentségi anyagon és alakon kívül függ a kiszolgáltató szándékától; mert tulajdonképen csak ez a szándék emeli az anyag és alak alkalmazását a szentség méltóságára. A trienti zsinat kiközösítéssel sujtja azt, aki tagadni merészeli, hogy a szentség kiszolgáltatójában szükséges legalább az a szándék, mellyel óhajtja megtenni azt, amit az Egyház tesz. Si quis dixerit in ministris, dum sacramenta conficiunt et conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit. Sess. VII. De sacramentis can. 11.

Mivel a szándéknak ilyen nagy fontossága van, erről bővebben kell szólnunk.

Mi a szándék? *A szándék az akarat megnyilvánulása, mellyel valamit cselekedni vagy elhagyni akar.*

Már most a szándékot tekinthetjük *önmagában* véve, vagy a *tárgyhoz viszonyítva*, melyre irányul; vagy a *módot* tekintve, amint valamely tárgyra irányul.

1. A szándék *önmagában* tekintve lehet

*tevéleges* (actualis), amely nemcsak hogy jelen van és a cselekvést irányítja, hanem amelyre a cselekvő egyenest rágondol, amennyiben cselekvés közben rágondol a célra, melyet cselekvésével elérni akar;

*erőbeli* (virtualis), amely jelen van ugyan s irányítja is a cselekvést, de a cselekvő nem gondol reá;

*az elaludt, illetve nem-cselekvő szándék* (intentio habitualis), amelyet az akarat valamikor felindított, nem vont vissza, de amely a cselekvésbe egyáltalában nem folyik bele. Ilyen szándéka lehet az alvónak, részegnek, önkivületi állapotban levőnek, örültnak, aki az alvás, részegség, önkivület, örület előtt felindított valami szándékot;

*vélelmezett szándék* (intentio interpretativa), amely tulajdonképen nincs meg, nem is volt meg az illetőben, de föltételezzük, hogy fölébredne az alanyban, ha ismerné a tárgyat.

A szentségek kiszolgáltatójának nagyon ajánlatos a tényleges szándék, mert ez összes figyelmét ráirányítja a cselekményre s egyszersmind ösztönzi, hogy a szentségi cselekményt a legnagyobb gondnal és áhitattal végezze. Azonban a szentség érvényességéhez

<sup>1</sup> V. ö. Zubriczky Aladár, *A szándék szerepe a hitéletben*. Bpest. 1898. Fr. Gillmann, *Die Notwendigkeit der Intention auf Seiten des Spenders u. des Empfängers der Sakramente nach der Anschauung der Frühscholastik*. Mainz. 1916.

nem okvetetlenül szükséges. A szentség érvényes, ha a kiszolgáltató *erőbeli* (virtualis) szándékkal végzi a szentségi cselekményt. De érvénytelen volna a szentség, ha a kiszolgáltatóban csak *elaludt* (habitualis) vagy *vélelmezett* szándék volna meg. Mert a szentség kiszolgáltatásának mindig öntudatos emberi cselekedetnek (actus humanus) kell lennie: ehhez pedig az elaludt vagy vélelmezett szándék nem elégséges, hanem legalább is erőbeli szándék szükséges.

2. Tekintve a tárgyat, melyre a szándék irányul, ez

lehet *kifejezett* (intentio explicita) vagy *másba belefoglalt*, másba burkolt (intentio implicita), aszerint, amint a szándék közvetlenül a tárgyra irányul, avagy egy olyan tárgyra, mely az előbbi magába foglalja s így azt akarva, ezt is akarja a cselekvő elérni. Kifejezett szándék, ha valaki keresztelkedni akar. Másban bennfoglalt szándék, ha valaki keresztény módon akar meghalni, — ebben bennfoglaltatik, hogy halála óráján a szentségeket fel akarja venni;

lehet *világosan tudott* (intentio clara), vagy *homályos* (intentio confusa), aszerint, amint a tárgyat, melyre a szándék irányul, a cselekvő jól vagy csak homályosan ismeri. Világosan tudott szándéka van a papnak, aki kiszolgáltatja a szentséget. Homályos azé a zsidó bábáé, aki elvégzi azt a szertartást, amit a katolikusok végeznek, bár nem tudja, hogy annak mi a jelentősége;

lehet *határozott* (intentio determinata), vagy *határozatlan* (intentio indeterminata), aszerint, amint meghatározott vagy meg nem határozott tárgyra irányul.

A szentségek érvényes kiszolgáltatásához nem szükséges a kifejezett és világosan tudott szándék, elégséges a másban bennfoglalt és homályosan tudott szándék. Más szavakkal a szentségek érvényes kiszolgáltatásához elégséges azt akarni tenni, amit az Egyház tesz, vagy amit Krisztus rendelt.

Ily módon érvényes az eretnekek által kiszolgáltatót szentség, mert az ő szándékuk is azt tenni, amit Krisztus rendelt, vagy amit az ő egyházuk tesz. Az mellékes, hogy ők a saját egyházukat tartják Krisztus egyházának, vagyis az igazi egyháznak. De akkor érvénytelen volna a szentség, ha valaki egyenesen a katolikus Egyház ellen akarna valamely szertartást végezni. XIII. Leo pápa e címen jelentette ki érvénytelennek az anglikán papszenteléseket, mert az anglikán szertartáskönyvekből kitünt, hogy papszentelési szertartásaikat azért módosították, hogy a katolikus Egyház ellen cselekedjenek.

Érvényes a szentség akkor is, ha a kiszolgáltató nem tudja, hogy mi a szentség, hogy egyáltalában van-e szentség, csak legyen meg a szándéka azt tenni, amit az Egyház tesz. Ily módon zsidó baba is érvényesen keresztelhet.

A szentség érvényességéhez szükséges, hogy a kiszolgáltatónak *határozott szándéka* legyen. A szentségi szavak természete (én *téged* keresztellek; *téged* jelöllek a kereszt jelével; én *téged* feloldozlak, — *ez az én testem, ez az én véremnek kelyhe* stb.) megkívánja, hogy azok meghatározott tárgyra vagy személyre irányuljanak.

Azonban a *személyben való tévedés* nem teszi érvénytelenné a szentséget. Például habár a keresztelő fiúnak hiszi a megkeresztelt leányt, — a kereszttség érvényes. Ép így ha azt hiszi, hogy leány volt, akit feloldozott, pedig az illető férfi volt: érvényes a feloldozás. Mert ez esetekben a főszándék volt: az előtte levőt megkeresztelni vagy feloldozni, — mellékes a szentséget kiszolgáltatónak alanyi téves véleménye, hogy az illető fiú-e vagy leány. Kivétetik a *házasság* szentsége, mely érvénytelen, ha a személyben történik tévedés vagy megtévesztés. Valaki például el akarja venni Bertát és az oltárnál lefátyolozva Titia esküszik neki örök hűséget, — ez a házasságkötés érvénytelen.

3. Ha a módot tekintjük, mellyel valamit tenni szándékozunk, meg kell különböztetnünk a *föltétlen és föltételes* szándékot (intentio absoluta et conditionata), aszerint, amint valamely föltételhez kötjük cselekvésünket, vagy azt minden föltétel nélkül szándékozunk megtenni. A föltétel vonatkozhatik a *multra*, a *jelenre* és a *jövőre*. Például a *multra* vonatkozó föltétel volna, ha a gyóntató azon föltétel mellett oldozná fel a bűnöst, ha az a lopott jószágot már visszaadta. A *jelenre* vonatkozó föltétel: feloldozlak, ha valóban bánod bűneidet. *Jövőre* vonatkozó föltétel: feloldozlak, ha a jövő héten nem fogsz lerészegedni.

Ami a szentség érvényességét illeti, a *multra* és a *jelenre* vonatkozó föltételes szándékkal érvényes lehet; ha ugyanis a föltétel megvan jelenleg, mikor a szentségi szertartást végzem, meg van a valódi szándékom is a szentség létrehozására. A *jövőre* vonatkozó föltétel azonban érvénytelenné teszi a szentséget. Még pedig azért, mert amikor a szentségi szertartást végzem, nincs szándékom a szentséget kiszolgáltatóni, minthogy szándékomat egy jövő eseménytől tettem függővé. S mikor volna szándékom, akkor nem végzem a szentségi cselekményt.

Általános szabály, hogy a szentségeket *minden föltétel nélkül* szolgáltatassuk ki. Kötelességünk ugyanis a hivek üdvét minél jobban biztosítani. Vannak azonban esetek, amelyekben *föltételesen* szabad, sőt kell a szentségeket kiszolgáltatónunk. A szentségek föltételes kiszolgáltatóhoz zsinórmértékül szolgáljon a következő szabály: valahányszor a szentség föltétlen kiszolgáltatója által a szentség

érvényességét veszélyeztetnénk, — viszont föltétlen megtagadása által embertársunknak nagy lelki kárt okoznánk: szolgáltassuk ki a szentséget föltételesen; ily módon a szentség iránt köteles tiszteletet is megtartjuk s embertársaink lelki üdvét is fölünk telhetőleg gondozzuk. Így pl. ha alapos a kétség, hogy valaki meg van-e keresztelve, föltételesen megkeresztelendő. Vagy ha kétséges, hogy valaki meghalt-e már, az utolsó kenet föltételesen adandó fel neki.

A föltételt nem szükséges okvetetlenül szavakban is kifejezni; a föltételes keresztelnél és az utolsó kenet föltételes kiszolgáltatásánál azonban a rituale előírja, hogy a föltétel szavakban is kifejeztessék (si nondum es baptizatus, vel si vivis, ego te baptizo).

5. A szentségek föltételes kiszolgáltatásáról. A szentségek föltételes feladása leginkább oly esetekben fordul elő, mikor kétség merül fel a szentség érvényes felvételéről. Erre vonatkozólag a következő szabályokat kell szem előtt tartani.

Ha a kétségnek nincs semmi alapja, — nem szabad a szentséget még föltételesen sem megismételni és ha valaki ezt mégis megteszi, súlyos szentségtörést követ el. Pusztá félelem vagy aggodalom alapján tehát nem szabad a keresztiséget újból, föltételesen bár, fölvenni.

Ha azonban alapos a kétség a szentség érvényét illetőleg, még pedig akár a szentség föl vételének tényére (dubium facti), akár a biztosan föl vett szentség érvényére (dubium juris) vonatkozzék is a kétség, minden szentséget szabad, egyes szentségeket kell föltételesen újra föladni, illetve megismételni.

Mely szentségeket kell föltételesen megismételni? Azokat, amelyek *eszközserű szükségességgel szükségesek az üdvösségre*, valamint azokat is, *amelyek érvénytelensége esetén a közjó vagy a valóság nagy kárt szenvednének*. Eszközserű szükségességgel szükségesek a keresztiség, megkeresztelt, de súlyos bűnnel terhelt haldoklónak a töredelem szentsége, vagy ha oly állapotban van, hogy nem képes gyónni, az utolsó kenet szentsége. Ezek a szentségek tehát, ha alapos a kétség, vajjon érvényesen lettek-e kiszolgáltatva, okvetetlenül megismétlendők föltételesen. (Noldin.)

Például már önkivületben levő haldoklót ellátja a pap az utolsó kenettel; amikor visszamegy a sekrestyébe, akkor veszi észre, hogy fölcserélte az olajokat, a krizmával kente meg a beteget és nem a betegek olajával. Ebben az esetben, minthogy az önkivületben levő beteg üdvössége függ az utolsó kenet érvényességétől, — a pap kénytelen visszamenni a beteghez s őt újra megkenni a betegek olajával; mert a krizmával végzett megkenés csak valószínűleg érvényes.

A vallás érdeke kívánja, hogy a misében a konszekráció érvényes legyen, — mert ha ez nem érvényes, a hívek ki vannak téve az anyagi bálványimádás veszélyének.

A közjó érdeke pedig azt kívánja, hogy a papirend érvényesen legyen feladva; mert az érvénytelenül fölszentelt pap nagy kárára van a köznek, amennyiben a szentségeket érvénytelenül szolgáltatja ki.

Ezen szentségek tehát, alapos kétség esetén, föltételesen megisméltendők.

A többi szentség alapos kétség esetén föltételesen megisméltelhető, de ezeknek megisméltése nem szigorú köteletség. Ezeknél annál nagyobb a megisméltés kötelezettsége, minél nagyobb a lelki haszon, amelytől a hívő esetleg a szentség érvénytelensége folytán elesnék és minél kisebb nehézséggel jár a szentség megisméltése.

A fentemlített példát kissé módosítsuk, — haldoklóhoz hívják a papot, ez a beteget meggyóntatja, feloldozza, neki adja a szent útravalót, végül feladja az utolsó kenetet. Hazatérve veszi észre, hogy fölcserélte az olajokat. Kérdés, köteles-e visszamenni a beteghez s neki az utolsó kenetet a betegek olajával föltételesen újra feladni? Nem köteles; mert a beteg lelki üdvéről eléggé gondoskodva van a töredelem szentsége és az Oltáriszentség révén; valószínű, hogy az utolsó kenet is érvényes. Viszont igen nagy nehézséggel jár visszamenni a beteghez, beismerni tévedésünket s őt rábírní, hogy újra fölvegye a szentséget. Ezzel a nehézséggel nincs arányban az a félelem, hogy esetleg a beteg meg lesz fosztva az utolsó kenet kegyelmeitől.

Tegyünk fel egy másik esetet. Bértálás van egy községben; több száz, esetleg több ezer ember veszi föl a bértálás szentségét. Mikor a püspök eltávozik, észreveszi a plébános, hogy krizma helyett a betegek olajával történt a bértálás. A kiszolgáltatott szentség érvénye mindenesetre kétes. Viszont azonban oly rendkívüli nehézséget, sőt botrányt okozna, ha a bértálást meg akarnák ismételni, hogy ez nem volna arányban az esetlegesen szenvedett lelki kárral.

De tegyük fel, hogy egy papnevelő-intézetben bértálna a püspök egy-két növendékpapot s itt is krizma helyett más olajat használnának, — a bértálást föltételesen meg kellene ismételni, mert itt a megisméltés nem jár oly nagy nehézséggel, viszont a papirend fölvétele előtt elő van írva a (természetesen érvényes) bértálás szentségének fölvétele.

**6. A szentségek megengedett kiszolgáltatásáról.** Nem elég a szentségeket érvényesen kiszolgáltatni, a kiszolgáltatást megengedett módon kell végezni. A szentségek kiszolgáltatása megengedett a következő föltételek mellett:

1, ha a kiszolgáltató a megszentelő malaszt állapotában van.



A szentségeket bűnös lelkiállapotban kiszolgáltatni általában tilos. Ez természetes is. A szentség kiszolgáltatásakor Krisztus helyetteseként, Krisztus nevében, Krisztus erejével és hatalmával cselekszünk. Nagyfokú tiszteletlenség volna Krisztus iránt, ha az, aki helyetteseként működik, lelkében a bűn haláltokozó szennyét hordozná.

Aki tehát a bűn állapotában szolgáltatja ki a szentségeket, a *szentségtörés* bűnét követi el.

Nem szükséges azonban, hogy a szentség kiszolgáltatója, ha halálos bűnben van, megelőző gyónás és abban nyert feloldozás útján szerezze meg lelkének a kegyelem állapotát. Elégséges, ha komoly szándékkal igyekszik lelkében fölindítani a tökéletes bánatot, amely a gyónás szentségén kívül is megadja a megigazulás kegyelmét. Csak a misézés (és áldozás) vétetik ki; mert aki súlyos bűnt követett el, az nem mehet misézni (áldozni) tökéletes bánat fölindítása után, hanem köteles a töredelem szentségéhez járulni és csak az ott nyert feloldozás után mehet az Úr oltárához.

Itt most fölmerül a kérdés, minő bűnt követ el az, aki halálos bűnnel szívében végzi a szentségi szertartásokat? Óvakodnunk kell e kérdésben a túlzásoktól, amelyek nemcsak hogy az igazsággal ellenkeznek, hanem rendkívül nagy károkat is okoznak. Sajnos, ép e kérdésben, főleg az aszketikus irodalomban, gyakran találkozunk minden alapot nélkülöző túlzásokkal. Ilyen például, mikor azt állítják, hogy a halálos bűn állapotában levő egyházi férfiú minden szertartásos cselekménye egy-egy súlyos bűn, súlyos szentségtörés. Tehát, ha a szerpap, halálos bűnnel szívében, az ünnepélyes misén segédkezik; ha a pap litániát végez, ha az Oltáriszentséget megérinti, azt körmenetben viszi, vele áldást ad; ha a püspök templomot, oltárt, kelyhet, harangot szentel. Sőt ha a pap halálos bűn állapotában szentbeszédet mond vagy elvégzi a zsolozsmát, mindezen ténykedésekkel szentségtörést követ el. Mindez veszedelmes túlzás.

Halálos bűnről itt csak az esetben lehet szó, ha *fölszentelt egyén, súlyos bűnnel a szívében, ünnepélyesen létrehozza és kiszolgáltatja a szentségeket*. Tehát először is kell, hogy fölszentelt legyen. Miértis, ha laikus szolgáltatja ki a keresztséget súlyos bűnnel a szívében, nem vádolható súlyos szentségtöréssel, illetve halálos bűnről. Épígy a házasságra lépők, habár súlyos bűnnel a szívében szolgáltatják ki egymásnak a szentséget, e címen nem követnek el súlyos bűnt. (Elkövetnek azonban más címen, hogy t. i. méltatlanul járulnak az élők szentségéhez.)

Másodszor kell, hogy a felszentelt egyén ünnepélyesen végezze

a szentségi szertartást. Miértis nem vádolható halálos bűnről az a pap, aki súlyos bűnnel a szívében szükség esetén minden szertartás nélkül keresztel vagy utolsó kenetet ad fel, vagy haldokló felett elmondja a feloldozást.

Sőt általában azt tanítják a kazuisták, hogy akkor sem vádolható a bűnös lelkiállapotban leledző pap súlyos szentségtörésről, ha hirtelenül, meglepetésszerűen hívják őt szentségek ünnepélyes kiszolgáltatására és nincs ideje és annyi lelki összeszedettsége, hogy tökéletes bánatot indítani vagy egyáltalában arra gondolni is tudna.

Harmadszor a súlyos szentségtöréshez szükséges az, hogy a fölszentelt egyén a szentséget *létrehozza és kiszolgáltassa*. Mert ha csak kiszolgáltatója a már létező szentségnek: nem lehet őt súlyos szentségtörésről vádolni. Az Oltáriszentséget kivéve minden szentség akkor jön létre, amikor azt kiszolgáltatják, azaz valakinek feladják, — az Oltáriszentségnél azonban különbözik a szentség létrehozása (konszekráció a misében) annak kiszolgáltatásától (áldoztatás). Az a pap tehát (vagy szerpap), aki bűnös lelki állapotban csak áldoztat, — mindenesetre tiszteletlenséget követ el, sőt szentségtörést is, de hogy ez a szentségtörés halálos bűn volna: ezt nem lehet bizonyítani.

Ezen elvek alapján tehát súlyos szentségtörés esete forog fenn, ha a pap súlyos bűnnel szívében ünnepélyesen keresztel, a töredelem szentségét, az utolsó kenetet kiszolgáltatja és ha miséz, — a püspök pedig, ha ily állapotban ünnepélyesen bérmál vagy papot szentel. Minden más egyházi szertartást végezve, nem követnek el súlyos bűnt; egyik-másiknál (pl. ha prédikál, a zsolozsmát mondja) semmi bűnt sem, — ellenkezőleg ezen cselekmények buzgó végzésével megszerezhetik maguknak a megtérés kegyelmét.

A bűnös lelkiállapotban végzett mise *kettős szentségtörés*: a pap méltatlanul hozza létre a szentséget és azt méltatlanul veszi magához. Miértis a gyónás teljességének nem tenne eleget az a pap, aki szentségtörően misézett, ha bűnét csak így gyónná meg: *méltatlanul áldoztam*; neki okvetlenül így kell gyónnia: *méltatlanul miséztem*.

Fölmerül itt még az a kérdés is, hogy az elkövetett bűnök száma a feladott szentségek száma szerint növekszik-e? Vannak egyes rigorista írók, akik ezt állítják, — de minden alap nélkül. A szentség kiszolgáltatása ugyanis egy-egy alkalommal egységes ténykedés, habár egy, vagy 20—30 egyénnek szolgáltatjuk is azt ki. Miértis nem azt kell keresnünk, *hány egyénnek*, hanem azt, hogy *hányszor, hány alkalommal* szolgáltatott ki méltatlanul a szentséget. (Hányszor keresztelt, hányszor gyóntatott, hányszor bérmált és nem hányat.)

2. Hogy a szentségek kiszolgáltatása megengedett legyen, azokat vagy a *római Szertartáskönyv, vagy a helybenhagyott egyház-*

*megyei Szertartáskönyv előírása szerint s az abban foglalt szer-  
tartások betartásával kell kiszolgáltatni. Az új egyházi törvénykönyv  
előírja (733,1.): A szentségek kiszolgáltatásánál és vételénél pontos-  
san betartandók az Egyház által jóváhagyott szertartási könyvekben  
előírt szertartások.*

Egyes papoknak az előírt szertartásokon, de az előírt szer-  
tartási nyelven sem szabad semmit változtatniok. S az e téren  
elkövetett önkéntes változtatás könnyen súlyos vétséget alkot.

Igaz ugyan, hogy a római Szertartáskönyvet szabad min-  
denütt használni, ott is, ahol van saját, érseki vagy egyházmegyei  
helybenhagyott szertartáskönyv: mindazonáltal sok esetben a lelki-  
pásztori okosság nem javalja, hogy az egyházmegyében meggyöke-  
redzett szertartásokat felforgassuk, átalakítsuk vagy elhagyjuk csak  
azért, mert azok a római Szertartáskönyvben nincsenek, vagy más-  
kép vannak.

3. Szükséges, hogy a *szentségek kiszolgáltatásához engedélyünk  
legyen.* A püspök csak saját egyházmegyéjében, a plébános csak  
saját plébániáján szolgáltatathatja ki a szentségeket, — más egyház-  
megyében más plébánián engedélyt kell kérniök az illetékes püs-  
pöktől vagy plébánostól.

Ha a pap valamely templomban akar szentségeket kiszolgál-  
tatni, vagy bármely szertartást végezni, az illető templom rektorá-  
tól kell engedélyt kérnie. (484.) A mise-engedélyben bennfog-  
laltatik az áldoztatás engedélye is (de nem a gyóntatásé vagy  
prédikálásé).

Ha beteget akar ellátni szentségekkel, erre a plébánostól kell  
engedélyt kérnie. Kivéve a gyóntatást, melyet a plébános engedélye  
nélkül is elvégezhet, föltéve, hogy van püspöki felhatalmazása  
(*jurisdictio*) a gyóntatásra. Az Oltáriszentséget nyíltan vinni a bete-  
gekhez — a plébános joga. (848, 1.) Miértis, ha ily módon  
visszük beteghez a szentséget, a plébános engedélyét kell kikérni  
még az esetben is, ha a szentséget nem a plébánia-templomból,  
hanem máshonnét visszük. (848, 2.) Ahol azonban meg van  
engedve az Oltáriszentségnek elrejtett vitele a betegekhez, — elég  
csak azon templom rektorától kérni engedélyt, amelyből a szent-  
ostyát visszük a beteghez (849, 1.), kivéve, hogyha a szent-  
áldozást, mint útravalót (*viaticum*) akarja magához venni a beteg,  
mert a szent útravaló (*viaticum*) és az utolsókenet kiszolgáltatása  
a plébános joga (850 és 938, 2.), miértis ezek kiszolgáltatá-  
sára a plébánostól kell engedélyt kérni.

Természetes, hogy szükség esetén engedély nélkül is feladhat-  
juk a szentségeket; sőt az új egyházi törvénykönyv szerint elég-

séges az észszerűen föltételezett (*rationabiliter praesumpta*) engedély is. (848, 2. — 938, 2.)

Az ünnepélyes keresztséget azonban szükség nélkül a plébános *kikért* engedélye nélkül nem szabad kiszolgáltatni. (738, 1.)

4. A szentségek kiszolgáltatása csak akkor megengedett, ha *a kiszolgáltató ment minden egyházi fenyítéktől és szabálytalanságtól.*

Az egyházi fenyíték azonban nem teszi érvénytelenné a szentséget, kivéve a feloldozást, amelyet, a haldoklás esetét kivéve, érvénytelenül szolgáltatna ki a pápa által névleg kiközösített (*excommunicatus vitandus*), valamint azok is, akiket birói ítélet kiközösítéssel sujt (*sententia condemnatoria*), vagy akiknek kiközösítését birói ítélet állapítja meg (*sententia declaratoria*).

Mindezek ugyanis az új egyházi törvénykönyv 2264. kánonja szerint meg vannak fosztva minden joghatóságtól. Ugyanez áll mindazon felfüggesztésekről, amelyekben birói marasztaló vagy megállapító ítélet alapján a felfüggesztés a *joghatóságtól* történik. (2284.)

Mindazonáltal mindezen névleg vagy birói ítélet alapján kiközösített és felfüggesztett papok haldoklónak érvényesen adhatják meg a feloldozást, sőt, más pap hiányában, úgy a feloldozást, mint más szentségeket és szentelményeket is *licite* kiszolgáltathatják. (2261.)

Míg egyébként ha névleg vagy birói ítélettel kiközösített vagy felfüggesztett más szentségeket szolgáltat ki, ezek érvényesek, de szigorúan tilosak és az illetők szabálytalanságba esnek. (985, 7.)

Aki azonban mások által nem tudva esett valamely egyházi fenyíték alá (*excom. occultus*), annak meg van engedve, hogy a szentségeket kiszolgáltathassa azoknak, akik őt erre fölkérik. (2261, 2.) Magától azonban nem ajánlkozhatik a szentségek kiszolgáltatására.

Tegyük fel pl., hogy egy pap eretnek könyvek olvasása miatt a pápának fenntartott kiközösítésbe esett. Amíg a kiközösítés alól feloldva nincs, nem ülhet ki a templomba gyóntatni. De viszont, ha fölkéri őt valaki, hogy meggyóntassa, ezt megteheti.

Aki szabálytalanságban leledzik, annak is tilos kiszolgáltatni a szentségeket, azonban az általa kiszolgáltattott szentség érvényes.

7. **A szentségek kiszolgáltatásának kötelezettsége.** Ki köteles a szentségeket kiszolgáltatni? Különbséget kell tennünk lelkipásztor és olyan pap között, aki lelkipásztori hivatalt nem visel. A lelkipásztorok az *igazságosság* alapján (*ex justitia*) kötelesek a szentsé-

gek kiszolgáltatására; más papok csak a *szeretet* alapján és a lelkipásztor hiányában. Míg az igazságosság súlyos bűn terhe alatt kötelez, a szeretetből fakadó kötelezettség általában nem súlyos.

A lelkipásztorok tehát (plébános, káplán) kötelesek a hiveknek súlyos bűn terhe alatt kiszolgáltatni a szentségeket, valahányszor a hivek ezeket jogosan (legitime) kérik. (467, 1. — 476, 6.)

Különösen pedig a gyóntatásra vonatkozólag az új egyházi törvénykönyv kimondja, hogy a lelkipásztorok az igazságosság súlyos kötelezettsége alapján tartoznak vagy maguk, vagy helyetteseik révén a hivek gyónását meghallgatni, ahányszor ezt a hivek észszerűen (rationabiliter) kérik. (892, 1.)

Miértis súlyos bünt követ el a lelkipásztor, ha nehézkes a szentségek kiszolgáltatásában; ha csak meghatározott napokon és órákban szolgáltatja ki a szentségeket (pl. csak szombat délután gyóntat); ha éjjel vagy rossz időben vonakodik elmenni a beteghez; ha azokat, akik gyakrabban akarják fölvenni a szentségeket, visszautasítja. Jogosan kéri a szentségeket úgyszólván minden hívő, aki kéri; hisz van valami okuk arra, hogy kérjék. S mióta X. Pius a mindennapi áldozást oly nagy melegséggel ajánlotta az összes hiveknek, nem véve ki az iskolás-gyermekeket sem és a mindennapi áldozást oly könnyű föltételekhez kötötte: nem lehet a gyakori gyónás és áldozás kérését jogtalanak vagy esztelennek bélyegezni. A szentség kérése csak egyes rendkívüli esetekben lehet jogtalan vagy esztelen, amikor lelki betegek, aggályosak vagy hamis áhitattól félrevezetettek alkalmatlan időben kérik a szentségek kiszolgáltatását. Ezeknek ily esetekben jogosan megtagadhatja a lelkipásztor a kiszolgáltatást.

Azonban a lelkipásztor nem teljesíti igazán pásztori hivatását, ha csak akkor szolgáltatja ki hiveinek a szentségeket, amikor ezeket kérik. A lelkipásztornak kötelessége, hogy a hiveknek minél *több alkalmat nyújtson* arra, hogy a szentségeket minden nehézség és kérés nélkül minél könnyebben fölvehessék. Addig igazi hitéletről, gyakori áldozásról egy plébánián még gondolni sem lehet, amíg a hiveknek, valahányszor gyónni akarnak, mindig alázatosan kérniök kell a plébánostól vagy káplántól, hogy sziveskedjék őket meggyóntatni.

Már számos egyházmegyében elő van írva, hogy a plébániai templomokban mindennap reggel a mise előtt vagy után, valamint szombaton délután is kiüljenek a papok a gyóntatószékbe, — s ahol ez még püspöki rendelettel nincs előírva, ott is a lelkipász-

tori buzgóságnak kell a papokat erre a gondolatra rávezetnie. Mert csakis ily módon nyújtunk a hiveknek elég alkalmat arra, hogy a szentgyónáshoz minden nehézség és kérés nélkül könnyen járulhassanak.

Az áldoztatásnál sem szabad nehézkesnek lenni. Nem helyes, ha csak mise közben áldoztatnak; viszont nagybőjti napokon, mikor tömegesen járulnak a hivek a szentségekhez, helyes, ha minden órában van áldoztatás.

2. A haldoklókat köteles a lelkipásztor még saját életének veszélyeztetésével is ellátni a szentségekkel.

Az egyházi törvénykönyv a haldoklók gondozására vonatkozólag csak azt írja elő, hogy «a plébánosnak nagy gonddal és kiáradó szeretettel kötelessége a plébániáján levő betegeket, főleg haldoklókat megsegíteni, őket a szentségekben gondosan részesítenie, és lelküket Istennek ajánlva». (468, 1.)

A Zsinati Bizottság még a XVI. században hozott két nevezetes döntvényt e tárgyban: az egyik szerint döghalál idején nem szabad a plébánosnak elhagyni a plébániát, még azon esetben sem, ha van helyettese. Azt azonban megteheti, hogy a betegek gondozását a helyettesre bizza.

A másik döntvény szerint döghalál idején a pestises betegeknek csak a két szükséges szentséget, t. i. a keresztséget és a penitenciatartás szentségét köteles kiszolgáltatni. Ezekhez adandó azonban az utolsókenet is oly esetekben, mikor a beteg vagy önkívületben van, vagy már teljesen érzéketlen s így gyónni nem tud.

A kazuisták azonban tovább mennek s ők a haldoklóknak három osztályát különböztetik meg: akik *végső*, akik *súlyos* és akik *közönséges* lelkiveszedelemben forognak. (Noldin..)

*Végső* lelkiveszedelemben azok vannak, akik más segítség nélkül az örök üdvösséget el nem nyerhetik. Ilyenek a meg nem keresztelt gyermekek, valamint azok, akik súlyos bűnben leledzenek, de fogalmuk sincs a tökéletes bánatról.

*Súlyos* lelkiveszedelemben vannak azok a haldoklók, akik súlyosan vétkeztek és csak igen nagy nehézséggel tudnának pap közbejötté nélkül magukon segíteni. Ilyen lelkiveszedelemben van a legtöbb katolikus haldokló.

*Közönséges* a lelkiveszedelem azoknál, akik súlyos bűnt nem követtek el, vagy ha elkövettek volna is, tudnak pap közbejötté nélkül is magukon segíteni, jól tudják a tökéletes bánat felindításának módját. Ilyen veszedelemben forognak általában a haldokló apácák, kispapok, papok, jámbor, hitből élő személyek.

Már most ezen osztályozás alapján azt állítják, hogy a lelki-

pásztor élete veszélyeztetésével csak a két első osztályba tartozóknak köteles feladni a szükséges szentségeket, a harmadik osztályba tartozóknak nem köteles. Azaz, hogy például világítsam meg a dolgot: kolera-, pestis-, spanyoljárvány vagy más ragályos betegségben szenvedő apácához, paphoz, jámbor hívőhöz nem köteles ezen okoskodás alapján elmenni a lelkipásztor, mert ezekről föltételezheti, hogy tudnak magukon segíteni az ő közbejötté nélkül is.

Én ezt az okoskodást nem tudom elfogadni; nézetem szerint a jámbor hívőnek is megvan a joga a szentségekhez, ő is a lelkipásztor gondjaira van bízva, aki őt is *kiáradó szeretettel* köteles halála óráján gondozni. De ha más okból nem is, a botrány elkerülése végett mindenesetre köteles a lelkipásztor a ragályos betegségben levő azon hiveit is ellátni a szentségekkel, akik a szentségek fölvétele nélkül is üdvözülhetnének.

Megjegyzem azt is, hogy habár a Zsinati Bizottság fentismertetett döntvénye alapján pestis idején csak a két legszükségesebb szentség (kereszttség, feloldozás, némely esetben az utolsókenet) kiszolgáltatására van a lelkipásztor súlyosan kötelezve: mindazonáltal a legnagyobb mértékben illő és a lelkipásztor hivatásának megfelelő, ha a többi szentségeket is (szentáldozás, utolsókenet) kiszolgáltatja.

Ragályok idején élni kell ugyan a kellő óvóeszközökkel (kezek megmosása, ruhák fertőtlenítése), esetleg a szentáldozást is kanálban lehet nyújtani a betegnek, az utolsókenetnél ecsettel is végezhető a kenések: mindazonáltal nem kell félni. A félelem a legrosszabb óvószer. De különben is lehet-e egy lelkipásztorra nézve szebb halál, mintha kötelességét teljesítve és ebből kifolyólag veszi el földi életét?

3. Míg a lelkipásztorok az igazságosság alapján súlyos kötelezettséggel bírnak a szentségek kiszolgáltatására: a lelkipásztorokodásban nem alkalmazott papok (pl. tanárok, kanonokok stb.) csak a szeretet alapján kötelesek a szentségeket kiszolgáltatni, ha ezt könnyen tehetik. De ez a kötelezettség nem nevezhető súlyosnak.

Azonban ők is súlyosan köteleztetnek, még életük veszélyeztetésével is, a szükséges szentségeket kiszolgáltatni a haldoklóknak, de csak a lelkipásztor hiányában.

4. A szentségek kiszolgáltatásáért tilos bármit is követelni. Elsősorban idevonatkoznak az Úr szavai: *gratis accepistis, gratis date*. Az egyház mindig szigorúan tiltotta papjainak, hogy a szentségek kiszolgáltatásáért bármit is kérjenek a hivektől.

Az elvirai zsinat (300 körül) egyenesen hivatkozva az Úr fent-

idézett szavaira, megtiltja, hogy a papok bármit is elvegyenek a szentségek kiszolgáltatásakor. (Régi Corpus Juris c. 104. C. 1. qu. 1.)

De a jámbor hívek egyes szentségek fölvételekor önkéntes adományaikkal igyekeztek kifejezni hálájukat és a papság iránt való tiszteletüket. Különösen szokásos lett keresztelés, házasságkötés és temetés alkalmával valami önkéntes alamizsnát adni a papoknak. Az 1179-ben tartott III. lateráni zsinat 7-ik kánonja is még szigorúan megtiltja díjat követelni a szentségek kiszolgáltatásáért, az önkéntes adományokat hallgatagon megengedi. Ezekből az önkéntes adományokból kifejlődött azután szokásjog alapján a kötelezettség bizonyos szentségek és szertartások fölvételekor a plébánosnak meghatározott összeget fizetni (stóla). Az 1215-ben tartott IV. lateráni zsinat (6-ik kánonban) ezt a szokást törvényesíti, amennyiben míg egyrészről megtiltja a papoknak a törvénytelen zsarolásokat (*pravae exactiones*), másrészt fönntartandónak jelenti ki a hívek jámbor szokását, mellyel bizonyos egyházi ténykedések alkalmából valamit fizetnek, sőt kijelenti, hogy még egyházi büntetéssel is meg kell félemlíteni azokat, akik ezen dicséretes szokást rosszakaratulag megváltoztatni igyekeznek (*compescantur, qui malitiose nitantur laudabilem consuetudinem immutare*).

Ezen az alapon azután a szokásból jog, illetve a szentségeket felvevő hívőkre kötelezettség hárult: a stólailletmény fizetése, amely nem a szentségekért adatik (ez a legdurvább simonia volna), hanem a szentséget fölvevő hívő köteles a szentségek' kiszolgáltatása alkalmából hozzájárulni a plébános ellátásához. A stóla nagyságát a tartományi zsinatok, illetve a püspökök határozták meg.

Az új egyházi törvénykönyv 736-ik kánonja így szól: A szentségek kiszolgáltatásáért a kiszolgáltató bármely okból vagy alkalmából sem közvetlenül, sem közvetve semmit se követeljen vagy kérjen az 1507-ik kánonban említett adományokon kívül. Az 1507-ik kánon pedig előírja, hogy a stólailletményeket a tartományi zsinat, vagy egy egyháztartomány püspökei közösen állapítják meg, de ez csak a Szentszék helybenhagyásával lesz érvényes.

A mai jog szerint tehát a stólailletmények fönntartatnak, de azoknak nagyságát az egyházi hatóság állapítja meg, melyhez a Szentszék helybenhagyását tartozik kikérni.

Az úgynevezett *szabad* stóláról sem a régi kánonok, sem az új egyházi törvénykönyv nem tudnak semmit. Illetve nem tudom, hogy az 1215-ben tartott lateráni zsinat által *pravae exactiones* gyanánt elítélt visszaélések és a mai szabad stóla között van-e lényeges különbség?

Habár az egyházi hatóság által megállapított stólailletmények teljesen jogosak: mindazonáltal föl lehet vetni a kérdést, vajjon napjainkban nem lehetne-e a lelkészkedő papság anyagi ellátását más utakon-módokon biztosítani? s a szentségek és szentelmények kiszol-



gáltatása alkalmából a stólailetményeket beszüntetni, illetve csak azokra róni ki, akik a rendestől eltérő módozatok mellett vesznek föl valamely szentséget? Ma, mikor az állam hivatalnokai teljesen ingyen kötelesek végezni az anyakönyvvezetést, a polgári esketést: nagyon ajánlatos volna, ha az egyházi téren is hasonló elbánásban részesülnének a hivek. Mélyen meg vagyok arról győződve, hogy legalább is hazánkban a hitélet és vallásosság mélyítésére szolgálna, ha a stólailetmények a párbérrel együtt megváltatnának, illetve egyházi adó alakjában az állam által hajtátnának be.<sup>1</sup>

**8. A szentségek megtagadása.** Miként a pap köteles a szentségeket kiszolgáltatni mindazoknak, akik azokat jogosan kérik: épúgy köteles megtagadni a szentségeket azoktól, akik azok föl-vételére *képtelenek*, akiknek az egyház a szentségek feladását *megtiltja*, vagy akik a szentségek föl vételére *méltatlanok*.

I. *Képtelen* a szentség föl vételére az, aki nem nyerheti el a szentség hatását. Ha képtelenre adják fel a szentséget, illetve alkalmazzák a szentségi szertartásokat, szentség nem jön létre; azonban, aki készakarva teszi ezt, súlyos szentségtörést követ el.

Képtelen a nő a papirend szentségére, a meg nem keresztelt egyén a többi szentségek föl vételére.

Soha, semmi szín alatt, még ha emiatt halálveszedelem fenyegetné is a papot, nem szabad képtelen egyénnek kiszolgáltatni a szentséget.

Az Egyház *tiltja* a szentségek kiszolgáltatását *eretnekeknek* és *szakadároknak*, akik az eretnekségben vagy szakadárságban megmaradni akarnak (731, 2.),<sup>2</sup> valamint a *kiközösítetteknek* (2260.)

*Méltatlan* a szentség föl vételére az, aki nem bír a szentségkövetelte lelkiállapottal. Méltatlannak sem szabad kiszolgáltatni a szentségeket. Egyrészt azért, mert a pap Krisztus szolgálója, Krisztus akarata szerint köteles az üdvösség eszközeit fel-

<sup>1</sup> *Mihályfi Ákos*: Lélekmentés a nagy világégés után. Budapest. 1919. (VIII. fejezet: A legnagyobb akadály.)

<sup>2</sup> V. ö. a S. Officium 1916. május 17-én kelt döntvényét: I. An schismaticis materialibus in mortis articulo constitutis bona fide sive absolutionem sive extremam unctionem petentibus, ea sacramenta conferri possint sine abiuratione errorum? Resp. Negative, sed requiri, ut meliori quo fieri potest modo, errores reiiciant et professionem fidei faciant. II. An schismaticis in mortis articulo sensibus destitutis absolutio et extrema unctio conferri possit? Resp. Sub conditione affirmative, praesertim si ex adiunctis coniciere liceat eos implicite saltem errores suos reiicere, remoto tamen efficaciter scandalo manifestando scilicet adstantibus Ecclesiam supponere eos in ultimo momento ad unitatem rediisse.

használni. Már pedig Krisztus Urunk egyenesen megmondotta: *nolite sanctum dare canibus, nolite projicere margaritas vestras ante porcos*, a szentírásmagyarázók itt a *szent* és a *gyöngyök* alatt értik a szentségeket, melyeket nem szabad odaadni a méltatlanoknak.

De tiltja a felebaráti szeretet is azt, hogy közreműködjünk, habár csak anyagilag is, embertársunk bűnében. Már pedig, ha méltatlannak adjuk a szentséget, mi is közreműködünk az ő szentségtörésében.

Mindazonáltal vannak esetek, amelyekben kénytelenek vagyunk méltatlanokat is a szentségekhez bocsátani.

1. *Hogy a gyónási pecsétet meg ne sértsük.* Ezt ugyanis soha, semmi körülmény között megsérteni nem szabad. Ha tehát csak a gyónásból tudjuk valakinek méltatlanságát, az illetőnek ki kell szolgáltatnunk a szentségeket (pl. az áldozást, bérválást).

2. *Nehogy a hivek visszariadjanak a szentségek föl vételétől,* ha látják, hogy egyeseknek a szentségeket megtagadták és ezen megtagadás okát nem tudják. Ezzel összefügg a harmadik ok:

3. *nehogy embertársaink mások előtt rossz hírbe kerüljenek* amiatt, hogy őket a szentségek vételétől eltiltottuk.

Ezen két ok természetesen csak azon esetben áll fenn, ha olyan bűnösök kérik nyilvánosan a szentségeket, akiknek bűnös volta a nyilvánosság előtt nincs tudva. Mert, akik közismert bűnösök, azokra sem a 2-ik, sem a 3-ik pont nem áll.

Ezért állítják föl az erkölcsstanírók a következő három elvet:

a) nyilvános bűnösnek, akár nyilvánosan, akár titokban kérje a szentségeket, azoknak kiszolgáltatását meg kell tagadni;

b) titkos bűnösnek meg kell tagadni a szentségeket, ha azokat titokban kéri;

c) de ki kell szolgáltatni, ha nyilvánosan kéri.<sup>1</sup>

4. A szentségek akkor is kiszolgáltathatók méltatlanoknak, ha azoknak megtagadása miatt *halál vagy ehhez hasonló veszedelem fenyegetné a papot.*

Igaz ugyan, hogy tilos más szentségtörésében közreműködni, de az anyagi közreműködés súlyos okokból megengedett. Ez pedig súlyos ok.

De nem volna szabad kiszolgáltatni a szentséget, még ha halállal fenyegetnének is, oly esetben, amikor a méltatlan fölvevő a szentséget *babonás* célra akarja fölhasználni vagy azzal a *vallás*

<sup>1</sup> Ezen elveket az új egyházi törvénykönyv is alkalmazza az áldozásnál. (855, 1–2.)

íránt való gyűlöletből akar visszaélni. Ez ugyanis lényegében gonosz dolog (intrinsece malum), amihez még az anyagi közreműködés is tilos minden körülmény között.

II. *Ki méltó valamely szentség fölvételére?* Méltó az, aki bir a szentségkövetelte lelkiállapottal. Csakhogy ezt a lelkiállapotot nem a legszabatosabban írják körül egyes szerzők. Rendesen azt mondják, az élők szentségei vételére méltó az, aki a kegyelem állapotában van; a holtak szentségeire méltó az, aki megbánta bűneit és az őszinte megtérés jeleit mutatja.

Nézetünk szerint a méltóság függ az egyes szentségek természetétől. A papirend szentségének fölvételére még nem tesz méltóvá az a körülmény, hogy a kegyelem állapotában vagyunk; sőt a szentáldozás vételére sem minden körülmény között (ha például még valamely botrány nincs jóvá téve).<sup>1</sup>

Általában azonban mondhatjuk, hogy a holtak szentségei fölvételére méltók, akik az őszinte megtérés jeleit mutatják; az élők szentségeinek fölvételére méltó az, aki meggyónt és feloldozást nyert. Kivételnek a nyilvános bűnösök, akik, bár meggyóntak és feloldozást nyertek, a többi szentségekhez nem bocsáthatók, amíg az okozott botrányt jóvá nem tették, illetve amíg megtérésük nem lesz nyilvánossá. Kivételik a papirend szentsége is, amelynek fölvételére csak az méltó, akiben megvan az erkölcsi biztosíték, hogy a papipálya kötelezettségeit lelkiismeretesen fogja teljesíthetni. Ezért a fölszentelő is a papirend feladása előtt a következő kérdést intézi az archidiákonhoz: *Scis illos dignos esse?*

Mindazonáltal van egy szentség, amelynél a fenti szabályokat nem tarthatjuk be teljesen.

Ez a *házasság* szentsége, amelyet az anyaszentegyház nagyobb bajok elkerülése végett megenged, habár a házasulandók vagy azok egyike nyilvános bűnös, kiközösített (szabadkőműves) vagy eretnek, — sőt megengedi azt is, hogy ilyen nyilvános bűnösök házasságkötésénél a pap is résztvegyen s elvégezze az esketés szertartását. (1065. 1066.)

A *törödelem* szentségéhez pedig mindenkit oda kell bocsátanunk a legnagyobb és nyilvános bűnösöket is; hisz ez arra van rendelve, hogy a bűnösök megtérésének legyen az eszközlője. Az már aztán más kérdés, hogy feloldozzuk-e őket? Mert fel-

<sup>1</sup> L. az új egyházi törvénykönyv Can. 855. 1.: Arcendi sunt ab Eucharistia publice indigni, quales sunt excommunicati, interdicti manifestoque infames, nisi de eorum poenitentia et emendatione constet et publico scandalo satisfecerint.

oldozni csak azokat szabad, akik erre méltók, azaz akiknek őszinte megtéréséről a gyónásban bizonyosságot szereztünk.

III. Itt szólnunk kell a *szentség színleléséről* (*simulatio sacramenti*) is. Vajjon lehet-e méltatlannak színleg feladni a szentséget? Soha, semmi körülmény között, mert a szentség színlelése lényegileg rossz dolog.

A szentség színlelése abból áll, hogy a szentségi szertartások elvégeztetnek ugyan, de valami lényeges azokból készakarva kihagyatik, hogy a szentség ne jöjjön létre. (Például érvénytelen anyagot vagy alakot használnak, vagy a szentségi szertartást szándék nélkül végzik.)

Más dolog azonban az, ha valamely olyan cselekményt végzünk, amely nem szentségi szertartás, hanem ahhoz hasonló és a körülállók tévesen szentségi szertartásnak gondolják. (*Dissimulatio sacramenti.*) Ezt fontos okokból megtehetjük. Például, hogy keresztjellel áldást adunk a fel nem oldozható bűnösnek is, nehogy a keresztjel elmaradása miatt a körülállók észrevegyék, hogy ő nincs feloldozva.

## HARMADIK FEJEZET.

### A szentségek felvevője.

1. **Ki vehet fel szentséget?** A szentségek felvevője csak *földi, vándor ember* (*homo viator*) lehet. Aki nem ember s aki még nem, vagy már nem vándor ember e földön, szentségekben nem részesülhet. De némely esetben nehéz meghatározni, megkezdte-e már az ember földi vándorlását, vagy befejezte-e már azt? Megkezdí a születéssel, befejezi a halállal. De vajjon a megszületés előtt nem ember-e? nincs-e már lelke? Rendkívüli esetekben az anya méhében is meg kell keresztelni föltételesen a kisdedet, az anya által elvetélt magzatot pedig még akkor is meg kell keresztelni föltételesen, ha még nincs emberi alakja, csak embrionális állapotban van.

A halál után szentség érvényesen nem vehető fel. De mikor áll be a halál? Ez nem egészen bizonyos, úgy hogy e tekintetben el kell fogadnunk kiváló orvostekintélyek véleményét, mely szerint a látszólagos halál nem mindig esik egybe a valóságos halállal s így lehetnek esetek, melyekben a szentségeket föltételesen olyanoknak is kiszolgáltattjuk, akik a közfelfogás szerint már halottak.

A kereszttség szentsége a többi szentségek kapuja, úgy hogy aki nincs megkeresztelve, semmi szentséget nem vehet föl.

2. **Mi kívántatik a felvevőben, hogy érvényesen vehesse föl**

a szentséget? Nem kívántatik sem *hit*, sem *jó erkölcs* vagy *jám-borság* a szentség érvényes fölveteléhez. Ez kitűnik az anyaszentegyház eljárásából, mely az eretnekek, a szakadárok, a bűnösök által fölvetett szentségeket mindig érvényeseknek ismerte el. Csak egy szentség képez itt kivételt: a *törődelem* szentsége, amely a fölvevő őszinte megtérése nélkül érvénytelen.

A szentség érvényességéhez a felvevőben nem kívántatik meg semmi *figyelem*. Ami világosan látható abból is, hogy egyes szentségek alvóknak, önkívületi vagy eszméletlen állapotban levőknek is feladatnak.

De azoknál, akik eszük használatával birnak, a szentség *megengedett* fölveteléhez szükséges a *belső figyelem*; miértis aki a szentség fölvetelkor készakarva szórakozott, vétkezik; ez a vétek azonban csak bocsánatos bűn.

Ami a *szándékot* illeti, csecsemőkben nem kívántatik szándék. Náluk a felvevő szándékát pótolják a szülők vagy keresztszülők. Miként a csecsemőknél, úgy azoknál is, akik soha eszük használatával nem birtak, nincs szükség semmi szándékra.

Akik azonban már eszük használatával birnak, szükséges *bizonyos szándék* is a szentségek fölveteléhez. Minő legyen ez a szándék?

Nem szükséges, hogy a cselekményre irányuló, azt befolyásoló legyen, — nem szükséges tehát, hogy *tevéleges* (actualis) vagy *erőbeli* (virtualis) legyen, — elégséges az a szándék, amely föl volt keltve a lélekben, nem lett vissza vonva, de jelenleg a cselekményre nincs semmi befolyással. Ez az ú. n. *habitualis* szándék, melyet mi *elaludt* szándéknak nevezünk. De nem elégséges a csak *belemagyardzott* szándék (intentio interpretativa), amely tulajdonképen semmi szándék, mert ez csak akkor volna meg az illető egyén lelkében, ha ismerné teljes világossággal helyzetét.

Nem szükséges a cselekménybe befolyó szándék, miként az a szentség kiszolgáltatásánál okvetetlenül szükséges. A kiszolgáltató ugyanis cselekszik, még pedig Krisztus nevében és Krisztus helyetteseként; nála tehát a cselekményt irányítania kell a szándéknak.

A szentséget fölvevő azonban nem cselekszik, csak elfogadja a szentség nyújtotta kegyelmeket. Ezen kegyelmek, isteni ajándékok elfogadásához elégséges az a szándék, melyet habitualisnak neveznek. De viszont ennyi szándék kell is; mert mindazok, akik eszük használatával birnak, a Gondviselés jelen rendjében nem üdvözülhetnek saját közreműködésük nélkül. Ezért mondja szent Ágoston: *Qui te creavit sine te, non justificabit te sine te*. Ezen közreműködésnek a minimuma a habitualis szándék fölvenni a szentségeket.

Nem szükséges, hogy ez a szándék teljesen kifejezett legyen, elég, ha általános, melyben bennfoglaltatik a szentség fölvétele. Nem szükséges tehát, hogy valaki kifejezetten az utolsó kenetre gondoljon, elég, ha szándéka volt keresztény módon meghalni, mert ez a szándék magába foglalja az utolsó kenet fölvételét is.

Ép azért, mert a szentségek fölvételéhez elégséges a nem cselekvő, az elaludt (habitualis) szándék: a szentségek feladhatók alvóknak, önkívületi vagy eszméletlen állapotban levőknek, olyanoknak, akik megőrültek — föltéve, hogy megelőzőleg volt legalább általános szándékuk a szentségek fölvételére.

Mínt hogy általában a katolikusokról, még ha nem is éltek igazán katolikus módon, föltételezhető, hogy legalább haláluk óráján óhajtanak megtérni s így a szentségekben részesülni: ezért az önkívületbe esett vagy eszméletlen katolikus haldoklónak föltételesen feladjuk a feloldozást és az utolsó kenetet, azon egy eset kivételével, amikor biztos tudomásunk van arról, hogy nem akarta fölvenni a szentségeket, pl. környezetének megtiltotta, hogy papot hívjanak hozzá; kijelentette, hogy nem akar a szentségekben részesülni.

Voltak a hithirdetők között, akik haldokló s önkívületben levő pogányokat megkereszteltek, azt mondván, hogy elég a belemagyarázott szándék, illetve, hogy ezeknek is van belefoglaló habitualis szándékuk (intentio habitualis implicita) a keresztség fölvételére; amennyiben föl kell tételeznünk, hogy minden ember kész a halál óráján megtenni mindent, amit az Isten akar. Isten pedig akarja, hogy fölvegyék a keresztséget. A Sacrum Officium azonban ismételten helytelenítette ezt a gyakorlatot is; kijelentette, hogy felnőtt pogány még a halál óráján is csak akkor keresztelhető meg, ha volt neki szándéka kereszténnyé lenni. (S. Officium.)

Nem adhatjuk fel a szentségeket annak, aki csak tréfából akarja azokat fölvenni; nem veszi fel az sem érvényesen, aki részt vesz ugyan valamely szentségi cselekményen, de minden szándék nélkül. Odaáll például a megbérmálandók közé, őt is megbérmálják, de eszeágában sem volt fölvenni a szentséget.

### 3. Szabad-e kérni vagy fölvenni a szentséget méltatlan paptól?

Általában sem kérni, sem fölvenni nem szabad olyantól, aki méltatlan. Mert ha ilyentől kérjük: őt bűn elkövetésére szólítjuk fel (mert méltatlanul szolgáltatva ki a szentséget, szentségtörést követ el); ha pedig ilyentől fölvesszük, közreműködünk az ő bűnében (igaz, hogy ez csak anyagi közreműködés, de ez is tilos).

Szabad azonban fontos okból kérni és fölvenni a szentséget olyan méltatlantól, aki kiszolgáltathatná ugyan a szentséget bűn

nélkül, bár előreláthatólag nem fogja bűn nélkül kiszolgáltatni. Ilyen például általában a bűnös életű pap. Kiszolgáltatathatná a szentséget bűn nélkül, amennyiben megtérhetne, tökéletes bánatot indíthatna föl magában.

Fontos ok, hogy ilyentől kérjük vagy felvegyük a szentséget: a betegség, a husvétii gyónás és áldozás; hogy ne maradjunk soká a bűn állapotában; hogy könnyebben leküzdhessük a kísértéseket.

De vannak olyan méltatlan papok is, akik el vannak tiltva a szentségek kiszolgáltatásától. Ezek a névleg kiközösítettek és felfüggesztettek, valamint akik marasztaló vagy megállapító birói ítélet alapján vannak kiközösítve és felfüggesztve. Ezekről csakis halálveszedelem idején és más pap hiányában szabad kérni és fölvenni a szentségeket.

Eretnek és szakadár papoktól csakis halálveszedelem idején, más pap hiányában és csakis az üdvösségre szükséges szentségeket szabad fölvenni, ha a szentség fölvétele nem veszélyezteti az igaz hitet. Mert ha ezt veszélyeztetné, pl. az eretnek pap az ő felekezetebe való áttérést követelné, — a szentségeket tőle fölvenni még halálveszedelemben sem volna szabad.

## MÁSODIK KÖNYV.

### Az egyes szentségekről.

#### ELSŐ RÉSZ. — A KERESZTSÉG SZENTSÉGE.

#### NEGYEDIK FEJEZET.

##### A keresztség fogalma.

1. A szentség elnevezése. A keresztség legáltalánosabb és legelterjedtebb neve: *baptismus* (βαπτισμός), vagy *baptisma* (βάπτισμα), — ez pedig származik a βαπτίζειν, illetve βάπτειν igétől, amely annyit jelent: elmeríteni, alámeríteni, leönteni, megmosni, tisztítani.

A Szentírásban a baptismus és baptizare szavak különféle értelemben fordulnak elő. E szavak alatt közönséges fürdő (Bírák 12, 7), törvény által előírt mosakodások (varia baptismata, Zsidók 9, 10), a farizeusok által végzett kelyhek és korsók mosásai (baptismata calicum et urceorum, Márk 7, 4), — átvitt értelemben a szenvedéseknek (Márk 10, 38; Luk. 12, 50) és a kegyelemnek túláradó sokasága is baptismus-nak nevezetik. Végül baptismus névvel jelöli a Szentírás a Krisztus által alapított szentségi lemosást is (Máté 28, 19; I. Kor. 1, 17; Róm. 6, 4).

A görögök a keresztséget különös előszeretettel *megvilágításnak* φωτισμός, φώτισμα, illuminatio nevezik, a megkeresztelendőt megvilágítandónak φωτιζόμενος, az újonnan megkereszteltet újonnan megvilágítottnak νεοφωτιστός-nak.

Gyakran nevezik a keresztséget *újjászületésnek* is: παλιγγενεσία, regeneratio.

Előfordulnak más elnevezések is: fons divinus, lavacrum mysticum, aqua genitalis, diluvium peccati, sigillum; δωρεά, χάρισμα, θάνατος, ἁμαρτίας, σφαργίς.

A magyar elnevezés szláv eredetű: keresztség = kereszténnyé avatás; én téged keresztellek annyit jelent: én téged kereszténnyé teszek (te krstim).

2. A keresztség szentségének meghatározása. A keresztség a többi szentségnek kapuja és alapja, melyben a vízzel való leöntés



és ennek megfelelő szentségi szavak az újjászületés kegyelmét adják meg.

A hittudósok általában háromféle keresztséget szoktak megkülönböztetni: víz-, vágy- és vér-keresztség, de természetesen csak a vízkeresztség szentség, csak ez tesz az Egyház tagjává és csak ez nyom eltörölhetetlen jelet a lélekbe. A vágy- és a vér-keresztség a vízkeresztségnek helyettesítői; a vérkeresztség,<sup>1</sup> azaz a Krisztusért kiállott vértanuság is megadja a megigazulás kegyelmét; mert aki Krisztusért vérét ontotta, az Krisztus boldogságának is föltétlen részese lesz.

De a vágy-keresztség is,<sup>2</sup> ami nem más, mint Isten tökéletes szeretete, szintén megadja a léleknek a megigazulás kegyelmét; mert aki Istent tökéletesen szereti, azt Isten is szeretetének jelével, a megszentelő malasztal felruházza.

A vágykeresztség lehet kifejezetten vágyódás a keresztség után, pl. egy haldokló katechumén, aki mellett nincs, aki őt megkeresztelné; de vágykeresztségnek nevezzük Isten tökéletes szeretetét mindazoknál, akik a keresztségre nem is gondolnak, azt nem is ismerik.

**3. A keresztség szükségessége.** A keresztség szentsége szükséges eszköz az üdvösségre. Ez következik Krisztus Urunk szavaiából: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum coelorum.*

Azonban csak föltételesen szükséges eszköz az üdvösségre, amennyiben t. i. fölvehető. Ha nem vehető fel, pótolhatja a felnőttéknél a vágy- és vérkeresztség, csecsemőknél csak a vérkeresztség.

**4. A keresztség hatásai.** A keresztség szentségének hatása az újjászületés, amely által aki a bűnben született, Isten kegyelmében újjászületik, Krisztus Egyházának tagja, Isten gyermeke és a mennyország örököse lesz.

1. A keresztség eltörli az eredendő bűnt és az összes személyes bűnöket.<sup>3</sup>

2. Eltörli a bűnök büntetését is: úgy az örök, mint az ideiglenes büntetést.

3. A megszentelő malasztot a lélekbe önti, vele együtt a hit,

<sup>1</sup> Lavacrum sanguinis. Tertullian (De bapt. 16.). Gloriosissimus et maximus sanguinis baptismus. (Ep. 73, 22.)

<sup>2</sup> Baptisma Spiritus sancti. (Pseudo-Cyprian, De rebaptismate c. 6.)

<sup>3</sup> Dubitare nemo debet in lavacro regenerationis omnia prorsus et minima et maxima dimitti omnino peccata. S. Aug. tract. IX. De secunda feria Paschae. (Germ. Morin, Sancti Augustini tractatus inediti. Monaci. 1917. 32. l.)

remény és szeretet természetfölötti készségeit, valamint a Szentlélek ajándékait.

4. Eltörölhetetlen jelet nyom a lélekbe, amely folytán a megkeresztelt az Egyház tagja lesz és a többi szentségek fölvételére képességet nyer.

Azonban, minthogy a Gondviselés jelen rendjében felnőttek bánat nélkül nem bocsáttatnak meg bűnei: aki bűnei fölött bánatot nem indítva járul a keresztséghez, annak személyes bűnei nem bocsáttatnak meg s az ezen bűnökért járó büntetés sem engedetik el.

## ÖTÖDIK FEJEZET.

### A keresztség anyaga és alakja.

A keresztség szentségét kétféleképp lehet kiszolgáltatni: vagy az Egyház által előirt összes szertartások betartásával és ezt *ünnepélyes* keresztségnek nevezik, vagy pedig azok nélkül, csak a szentség lényeges szertartásait végezve el, s ezt *magán*-keresztségnek hívják. (737, 2.)

1. A keresztség távolabbi anyaga. A keresztség távolabbi anyaga a *víz*. (Nisi quis renatus fuerit *ex aqua* etc.) Érvényes anyag mindaz, amit az emberek víznek tartanak: folyók, tavak, források vize, tengervíz, ásványvíz, esővíz, hóvíz, megolvadt jég, kémiai úton előállított víz.<sup>1</sup> A zavaros, sáros, petyhüdt, áporodott víz is érvényes anyag. Érvénytelen anyag, amit az emberek nem tartanak víznek: tej, leves, tea, sör, nyál, könny, verejték.

Kétes anyag a tejjel, borral kevert víz, a nagyon híg tea, kávé, leves, a hó, a jég.

A keresztség távolabbi megengedett anyaga a magánkeresztségben minden természetes víz; az ünnepélyes keresztségben a *keresztvíz*. A keresztvíz Nagyszombaton és Pünkösöd vigiliáján szentelendő a római misekönyvben előirt szertartások szerint, — de máskor is szentelhető (ha pl. elfogyna, elfutna vagy megáporodna<sup>2</sup> a keresztkút vize), azonban máskor a római szertartáskönyvben előirt szertartások szerint.

<sup>1</sup> Nulla distinctio est mari quis an stagno, flumine an fonte, lacu an alveo diluatur, nec quidquam refert inter eos, quos Joannes in Jordane aut quos Petrus in Tiberi tinxit, nisi et ille spado, quem Philippus inter vias fortuna aqua tinxit plus salutis aut minus retulit. Tertullian, De bapt. c. 4.

<sup>2</sup> Szabad a keresztkút vizét fölfrissíteni, kisebb mennyiségben beöntött friss víz útján, amely nincs megszentelve. (757, 2.)

A keresztség szentelésénél krizma és a katechumenok olaja vegyítendő a keresztséghez. Az egyház előírja, hogy mindig az újonnan, az azon év Nagycsütörtökén megszentelt olajok használata.<sup>1</sup>

De megtörténhetik, hogy a nagyszombati keresztség szentelésig nem érkeznek meg az újonnan szentelt olajok a püspöki székhelyről. Ily esetben a keresztség szentelését az olajok vegyítése nélkül kell elvégezni s ezt a vegyítést csak az új olajok megérkezése után kell megtenni, — ha csak nincs keresztselendő, mert ez esetben a keresztség szentelését a régi olajok hozzávegyítésével kell megszentelni s ezen keresztség szentelését a keresztség szentségét kiszolgáltatni.

A keresztség használata az ünnepélyes keresztségben szigorúan elő van írva, még akkor is, ha az ünnepélyes keresztséget nem templomban, hanem magánházaiban szolgáltatják ki. (776, 2.) A keresztség szentelését sem a szenteltvíz, sem a Jordán vize nem pótolhatja.

**2. A keresztség közeli anyaga.** I. A keresztség közeli anyaga a vízzel való lemosás. Ez a lemosás történhetik *alámerítés, leöntés* vagy *meghintés* útján. Az ősegyházban századokon át az alámerítés volt általános gyakorlat, még pedig oly módon, hogy a megkeresztelendő övig a vízbe lépett s a keresztelő háromszor vagy néhol egyszer alámerítette, miközben elmondta a szentségi szavakat. De a betegeket már az ősegyházban is leöntéssel kereszteltek. Előfordult az is, hogy a keresztelendő belépett ugyan a vízbe, de a szentséget kiszolgáltató nem alámerítette, hanem leöntötte. (Ezt bizonyítják egyes katakombák festményei.)

A keresztelés kezdetben folyók partján történt (Krisztus megkeresztelése mintájára), még az V-ik században is gyakori a keresztelés folyók partján; ámbar bizonyos, hogy már igen korán külön keresztelő kápolnák épültek. A liber pontificalis tanúsága szerint már Evaristus pápa (97—105) Róma városát titulusokra osztotta, hogy a pogányságból áttérők ezekben a templomokban vegyék föl a keresztelést; az üldözések idején pedig a katakombákban rendeztek be keresztelő kápolnákat. Nagy Konstantin milánói rendelete után (313) a püspöki székesegyházak mellett épültek külön keresztelő kápolnák (Rómában a Laterán-bazilika mellett ecclesia s. Joannis in fonte, Florenz, Novara, Ravenna, Pisa stb. székesegyházai mellett). Ezeket nevezték baptisterium-nak, vagy basilica baptisterii-nek. Rendesen köralakú, vagy hat-nyolc-tizenkét szögű központi épületek voltak, a vízmedence alakjának megfelelően, mely az épület közepét foglalta el. A medencébe három-négy oldalról márványlépcsők vezettek, melyek oszlopokon nyugodtak. A baptisterium talapzata márvány volt, falai

<sup>1</sup> A régi olajokat az öröklámpában kell elégetni. (734, 1.)

pedig al fresco festményekkel voltak díszítve. Az V-ik században szokásba jön magában a templomban helyezni el a keresztelő kápolnát, illetve a keresztkutát (fons sacer, fons baptismalis, sacrarium regenerationis, piscina, concha, gurges, natatorium, tinctorium, κολυμβήθρα, φωτιστήριο), amely lassan átalakul aszerint, amint az alámerítés helyett a leöntés jön gyakorlatba. De a leöntés csak a XIII. században lesz általános szokás, — ámbár még aquinói szent Tamás<sup>1</sup> és szent Bonaventura<sup>2</sup> az alámerítést általánosabb és dicséretesebb szokásnak mondják. A vízzel való meghintés általános szokás sohasem volt, de a szent Inquisitio egyik döntvénye (1680 jun. 24.) kimondja, hogy a ruthénok keresztelése, akár vízzel való meghintéssel, akár más módon történik a leöntés, érvényes.

Kezdetben a keresztelést hármassal alámerítéssel végezték; az ú. n. apostoli kánonok (49-ik) letétellel büntetik a papot, aki egyszeri alámerítéssel keresztel. Nagy szent Gergely ugyan 591-ben Leander püspökhöz írt levelében úgy a hármassal, mint az egyszeri alámerítéssel történt keresztelést érvényesnek ismeri el, de mert Hispániában az ariánusok a hármassal alámerítéshez azért ragaszkodtak, «hogy az alámerítéseket számolván az istenséget megoszszák», — azért a 633-ban tartott toledói zsinat az egyszeri alámerítést rendeli el (6-ik kánon). A 868-ban tartott wormsi zsinat (5. k.) megengedi úgy a háromszori, mint az egyszeri alámerítést: azzal a személyek háromsága, ezzel a lényeg egysége nyer kifejezést.

Ma a *háromszoros leöntés* vagy *alámerítés* van szigorúan (sub gravi) előírva.

A leöntés vagy alámerítés az egyes egyházak szokására van bízva. Az új egyházi törvénykönyv 758-ik kánonja így szól:

«Habár a keresztiséget érvényesen lehet feladni akár leöntéssel, akár alámerítéssel, akár meghintéssel, mégis az első és a második vagy e kettőnek vegyítéséből származó mód, amelyik inkább van gyakorlatban, tartassék meg a különböző egyházak kipróbált szertartási könyvei szerint».

II. Hogy a közelebbi anyag (a leöntés) érvényes legyen, szükséges

1. hogy a *víz folyjon*, — nem volna tehát érvényes a keresztelés, ha egy vagy két csepp víz érné csak a keresztelendő, mert ez nem volna lemosás és így nem jelképezhetné a lélek lemosását.

2. Szükséges azonban az is, hogy a *víz közvetlenül érintse, lemossa magát a megkeresztelendőt*. Tehát nem elég leönteni a megkeresztelendő ruháját, vagy azt a burkot, amelyben a magzat van.

Valaha a hittudósok afölött is vitatkoztak, vajjon érvényes-e a keresztelés, ha a víz a megkeresztelendőnek csak a haját érinti;

<sup>1</sup> Summa theol. III. pars qu. 66. a. 7.

<sup>2</sup> 4. Sentent. dist. 3. p. 2. a. 2. qu. 2.

ma azonban általánosan elismerik, hogy a haj épügy az emberhez tartozik, mint a toll a madárhoz, a gyapjú a bárányhoz s miként a bárányt, a madarat megmosottnak tekintjük, habár a víz csak a gyapjút és a tollat érintette: úgy az ember is meg van mosva, bár a víz csak a haját nedvesítette meg. Amint nem kételkednek azon keresztség érvényessége fölött, amelyben a víz a megkeresztelendőnek varral teli fején csak a varrt éri, vagy az újszülöttnak még nyálkás fején csak a nyálkát érinti: úgy nem lehet kételkedni azon keresztség érvényessége fölött sem, amelyben a víz csak a haját érintette.

Ámbár mindenesetre helyes a kereszttvízzel úgy önteni le a megkeresztelendőt, hogy a víz necsak a haját, hanem a homlokot, illetve a fejbőrt is érintse.

3. Az ember *legfőbb testrészét* kell leönteni, — ez a *fej*. Szükség esetén azonban a leöntést más testrészen is el kell végezni. Ha a mell vagy a hát öntetik le, a keresztség nagy valószínűség szerint érvényes; ha azonban csak a láb vagy a kéz öntetik le, a keresztség érvényessége nagyon csekély valószínűséggel bír, — mégis, minthogy a szentségek az emberekért vannak, szükség esetében, ha másképp nem lehet, a lábat vagy a kezét, a mellét vagy a hátat kell megkeresztelni. Ilyen eset fordulhat elő, mikor szülés közben kell még teljesen meg nem született haldokló kisdedit megkeresztelni.

De természetes, ha az ily módon megkeresztelt életben marad, őt ismét meg kell keresztelni ezen föltétellel: ha még nem vagy megkeresztelve.

3. A keresztség alakja. A keresztség a latin egyházban ezen szavakkal történik: Én téged keresztellek az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében.<sup>1</sup> Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen a keresztelés szavai után a latin szertartásban nem teendő.

A görög egyházban pedig: Megkereszteltetik Isten szolgája N. az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében. Βαπτίζεται (ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ) ὁ δεῖνα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Igy jelentette ezt ki IV. Jenő pápa az örmények számára kiadott apostoli rendeletében.

Minden esetre érvénytelen a keresztség, ha azt Jézus vagy Krisztus nevében szolgáltatóknak ki.

<sup>1</sup> A magyarok általános szokása, hogy a Szentlélek után teszik az *Isten* szavat is, miként a kereszttvetéskor: Az Atyának és Fiúnak és Szentlélekistennek nevében: úgy a keresztelésnél is: Én téged keresztellek az Atyának és Fiúnak és Szentlélekistennek nevében.

Sokan hivatkoznak az Apostolok Cselekedeteire (VIII, 12), ahol egyenest az van mondva, hogy *Jézus nevében* kereszteltek. Nem szükséges ezen nehézség megoldására azt mondani aquinói szent Tamással, hogy az apostolok külön nekik adott kinyilatkoztatás és engedély alapján kereszteltek *Jézus nevében*, mert valószínű ugyanis, hogy az Apostolok Cselekedeteinek ezen szavai nem a keresztelés formájára, hanem a keresztelés előtt leteendő hitvallásra vonatkoznak.<sup>1</sup>

Az Egyház mindig érvénytelennek jelentette ki a keresztiséget, ha az Krisztus vagy Jézus nevében és nem a Szentháromság nevében történt. Így Pelagius pápa 587—590 közt Gaudentius püspöknek világosan meghagyja, hogy ha az áttérő eretnekek azt vallják, hogy csak Krisztus nevében lettek megkeresztelve, újra keresztelje meg őket a Szentháromság nevében.

A Szentháromságnak minden egyes személyét föl kell említeni;<sup>2</sup> miért is érvénytelen volna ez a forma: én téged keresztellek a Szentháromság nevében.

Aki a keresztelés egyes szavait nyelvbéli járatlanságból elferdíti, mégis érvényesen keresztel, miként ez Zakariás pápának szent Bonifáchoz intézett leveléből kitűnik.<sup>3</sup>

Érvénytelen volna a keresztiség, ha a szentségi szavakból kihagynának oly szavakat, amelyek a lényegyet érintik, pl. *keresztellek*,<sup>4</sup> vagy a Szentháromság valamelyik személyét.<sup>5</sup>

Viszont érvényes a keresztiség, ha valamit hozzáadnak a szentségi szavakhoz, ami azonban a lényegyet nem érinti, a szentségi szavak jelentményét nem változtatja meg.<sup>6</sup>

Például: Én megkeresztellem *fenségedet* stb. Én téged keresztellek

<sup>1</sup> V. ö. Scherer, Über die Taufe im Namen Jesu. (Passauer Monatschrift XII. 262. l.)

<sup>2</sup> De necessitate baptismi est expressa distinctio et distincta nominatio trium divinarum personarum. (Sylvius 3, qu. 66. a. 5, concl. 5.)

<sup>3</sup> V. ö. Huszár Elemér, Szentségi jog. Bpest, 1914. 13. l.

<sup>4</sup> VIII. Sándor 1690 febr. 7. kárhoztatta a tételt, mely az «én téged keresztellek» szavak elhagyásával végzett keresztelést érvényesnek állítja.

<sup>5</sup> S. Inquisitio 1868. 11. martii.

<sup>6</sup> A koptok így keresztelnek: az első alámerítés e szavakkal történik: Ego te baptizo N. in nomine Patris. Amen. A második alámerítés: Ego te baptizo N. in nomine Filii. Amen. A harmadik: Ego te baptizo N. in nomine Spiritus sancti. Amen. V. ö. Cabrol, Dictionnaire d'archéologie chrétienne fasc. XII. Baptême. 268. l.

Sőt nem lehet tagadni, hogy hajdan egyes egyházakban a keresztelés így történt, a papp kérdezte a megkeresztelendőőtől: hiszsz az Atyában? felelte: hiszek, erre a papp őt alámerítette; hiszsz a Fiúban? felelte: hiszek, a papp újból alámerítette; hiszsz a Szentlélekben? felelte: hiszek, mire a papp harmadszor is alámerítette. (V. ö. Cabrol, i. h.)

a mindenható Atyának és az öröktől született Fiúnak és az Atyától és Fiútól öröktől fogva származott Szentléleknek nevében.

De természetesen, az ilyen hozzáadások tilosak.

Lehetnek azonban olyan hozzáadások is, amelyek a szentségi szavak jelentményére is kihatással vannak. Ilyen hozzáadásoknál a szentséget kiszolgáltató alanyi tévedése nem teszi a szentséget érvénytelenné. Például érvényes a keresztség ilyen szavakkal: Én téged keresztellek az Atyának, akit nagyobbak gondolok és a Fiúnak, akit kisebbnek gondolok és a Szentléleknek nevében, akit nem tartok egyenlőnek. Viszont érvénytelen volna a keresztség e szavakkal: Én téged keresztellek a nagyobb Atyának és a kisebb Fiúnak és a nem egyenlő Szentléleknek nevében.

Hát ha valaki a Szentháromságon kívül még más neveket is hozzáfűzne a szentségi szavakhoz, pl. Én téged keresztellek az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek és a Boldogságos Szűznek és szent Katalinnak nevében, — vajjon érvényes-e a szentség?

Itt minden a keresztelő szándékától, illetve felfogásától függ. Ha ugyanis ő csak rosszul alkalmazott ájtatosságból csatolta a szentségi szavakhoz Szűz Mária és szent Katalin nevét: a szentség érvényes; ha azonban ő csakugyan Szűz Mária és szent Katalin nevében is akart keresztelni, a szentség föltétlenül érvénytelen.<sup>1</sup>

## HATODIK FEJEZET.

### A keresztség kiszolgáltatója.

**1. Az ünnepélyes keresztség kiszolgáltatója.** Az új egyházi törvénykönyv a keresztség kiszolgáltatójáról a következőképen rendelkezik.

Az ünnepélyes keresztség rendes kiszolgáltatója a pap, de annak kiszolgáltatása fenntartatik a plébánosnak, vagy a plébános vagy a püspök engedélyével bíró más papnak, mely szükség esetén jogosan föltételezhető (738, 1).

Az utas is tulajdon plébánosa által saját plébániáján ünnepélyesen kereszteltessék, ha ez könnyen s késedelem nélkül lehetséges; máskülönbén az utast bármely plébános saját területén ünnepélyesen keresztelheti (738, 2).

Idegen területen senkinek sem szabad, megfelelő engedély nélkül, a keresztséget ünnepélyesen kiszolgáltatni, még saját területe lakóinak sem (739).

Az új egyházi törvénykönyv tehát kodifikálta a Zsinati Bi-

<sup>1</sup> *Noldin*, De sacramentis<sup>13</sup> n. 15.

zottságnak 1733 nov. 14-én hozott döntvényét, mely szerint a kereszteleés kizárólagosan *plébánosi jog*; ha tehát a gyermek nem a szülők lakóhelyén született is, a kereszteleésnek mégis a lakóhely plébániáján kell történnie; csak ha ez könnyen és késedelem nélkül nem lehetséges, szabad a gyermeket más plébánián, ahol született, megkereszteltetni. Ezen esetben a kereszteleésre a születéshely plébánosa illetékes (738, 2).

Ahol plébániák vagy quasi-plébániák még nincsenek szervezve, a különleges szabályokra s elfogadott szokásokra kell tekintettel lenni annak megállapításánál, hogy az ordinariuson kívül mely papnak van joga az egész területen, vagy annak egy részén keresztelni (740).

Az ünnepélyes keresztségek *rendkívüli* kiszolgáltatója a *szerpap*, aki azonban ezen hatalmával ne éljen az ordinarius vagy a helyi plébános jogos okból adandó engedélye nélkül, mely szükség esetén jogosan föltételezhető (741).

A szerpappnál alsóbbrendű klerikusnak az ünnepélyes keresztségek kiszolgáltatása szigorúan tilos; sőt, ha merészkednék ezt megtenni, szabálytalanságba esnék. (Can. 985 n. 7.)

**2. A szükségbeli keresztségek kiszolgáltatója.** A nem ünnepélyes keresztséget bárki kiszolgáltathatja a szükséges anyag, alak és szándék betartásával, de amennyire lehet, két vagy legalább egy tanú jelenlétében, akikkel a keresztségek kiszolgáltatása bizonyítható legyen (742, 1).

De ha pap van jelen, ez előnyben részesítendő a szerpap előtt, a szerpap az alszerpap előtt, egyházi a világi előtt, férfi a nő előtt, hacsak szeméremből nem illőbb, hogy inkább nő kereszteljen, mint férfi, vagy ha a nő jobban tudja a kereszteleés formáját és módját (742, 2).

A keresztségek azonban, a halálveszedelem esetét kivéve, mindig ünnepélyesen, az összes előírt szertartásokkal adandó fel. Csak a felnőtt megtérő eretnekek vétetnek ki, akik (ha a keresztségekük érvényessége fölött kétely van) föltételeesen megkereszteltendők, de csak a magán-kereszteleésel (759, 2).

Halálveszedelemben ha világi egyén keresztel, csak a leöntés végzi a szentségi szavakkal; ha azonban szerpap vagy áldozópap keresztel ily esetben és van rá idő, elvégzi azon szertartásokat, melyek a kereszteleést (a leöntést) követik (nevezetesen a krizmával való megkenést, a fehér ruha és égő gyertya átadását) (759, 1).

A keresztségek szentségének nagy szükségessége követeli, hogy ennek kiszolgáltatása ment legyen minden korlátozástól. Miért is



szükség esetén a keresztséget kiszolgáltathatja bárki is: férfi, nő, gyermek, eretnek, zsidó, pogány.

De az Egyházban csak lassan alakult ki ez a meggyőződés. Az elvirai zsinat 306-ban már kimondja, hogy szükség esetén a világi hívő is érvényesen keresztel.

De az eretnekek által kiszolgáltató keresztséget sokan (Tertullian Cyprián, novatianusok, donatisták) érvénytelennek tartották, ezekkel szemben szent Ágoston (De baptismo contra Donatistas) kifejti, hogy a szentség érvénye teljesen független a szentséget kiszolgáltató alanyiságától, következésképpen az eretnek és a méltatlan által kiszolgáltató szentség is érvényes, — akár Péter keresztel, akár Judás keresztel, tulajdonképpen Krisztus keresztel.

Az 1215-ben tartott IV. lateráni zsinat a katharokkal szemben kimondja: *Sacramentum vero baptismi, quod ad invocationem individuae Trinitatis, videlicet Patris et Filii et Spiritus sancti consecratur in aqua, tam parvulis quam adultis in forma ecclesiae a quocunque rite collatum proficit ad salutem. (Cap. Firmiter.)*

IV. Jenő pápa az örményekhez intézett apostoli iratában kimondja, hogy szükség esetén világi is, nő is, sőt pogány vagy eretnek is érvényesen keresztelhet, ha megtartja az Egyház által előírt formát s azt akarja tenni, amit az Egyház.

Végre a trienti zsinat kiközösítéssel sujtja azokat, akik az eretnekek által kellő szándékkal és kellő formában kiszolgáltató keresztség érvényességét tagadják.<sup>1</sup>

Az, hogy eretnek, sőt pogány, zsidó is érvényesen kereszteltesse, nem képez semmi dogmatikai nehézséget, mert miként aquinói szent Tamás szépen kifejti: *homo baptizans adhibet tantum ministerium exterius, sed Christus est, qui interius baptizat, qui potest uti omnibus hominibus, ad quodcunque voluerit. Et ideo non baptizati possunt baptizare, quia baptismus non est illorum scil. baptizantium, sed ejus, scil. Christi.*<sup>2</sup>

A keresztelőnek a keresztség hatása felől vallott téves felfogása nem teszi a keresztséget érvénytelenné. Csak legyen szándéke megtenni azt, amit az Egyház tesz, vagy amit Krisztus rendelt.

<sup>1</sup> *Si quis dixerit, baptismum qui etiam datur a haereticis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, cum intentione faciendi, quod facit ecclesia, non esse verum baptismum — anathema sit. Sess. VII. c. 4.*

<sup>2</sup> *Summa theol. p. III. qu. 67. art. 5. ad 1.*

Ugyanott tovább így ír: *Ille qui non est baptizatus quamvis non pertineat ad ecclesiam re vel sacramento, potest tamen ad eam pertinere intentione et similitudine actus, in quantum scil. intendit facere quod facit ecclesia et formam ecclesiae servat in baptizando et sic operatur ut minister Christi, qui virtutem suam non alligavit baptizatis, sicut nec etiam sacramentis.*

A keresztelőnek a keresztelendőtől különböző személynek kell lennie; maga-magát senkisé megkeresztelheti.

Épen azért, mivel szükség esetén szülésznők, orvosok vagy más hivek is kiszolgáltathatják a keresztség szentségét, a hiveket is (elsősorban a katekizmus oktatásakor), de különösen a szülésznőket és orvosokat kell a keresztelés módjáról kioktatni. Sőt az egyházi hatóságok kieszközölhetnék, hogy a bábaképző-intézetekben ezirányú oktatás is történjék, lehetőleg pap által.<sup>1</sup> Az új törvénykönyv ezen oktatást a plébános kötelességévé teszi. (743.) A plébános gondoskodjék, hogy a hivek, kivált a szülésznők, orvosok, sebészek a keresztelés helyes módját szükség esetére kellően megtanulják. Egyáltalában a plébánosnak igen nagy gondot kell arra fordítania, hogy a szülésznők minél lelkiismeretesebbek és vallásosabbak legyenek. Egy lelkiismeretlen szülésznő rengeteg erkölcsi kárnak lehet az előidézője (magzatelhajtásban stb. segédkezve). De a szülésznőknek nagyon a szívére kell kötni, hogy a szükségbeli keresztséget csakis végszükség esetén, amikor pap nem hívható, szabad kiszolgáltathatniok. Mindenesetre a legnagyobb visszaélés, ha a szülésznő a született kisdedet, akár gyenge, akár egészséges, a születés után azonnal megkereszteli.

Maga a szülő (atya vagy anya) gyermekét csak a végszükségben keresztelheti meg (742, 3.), amikor nincs más, aki a keresztelést elvégezze. De ebből nem származik a keresztelő és a másik hitvestárs között lelkirokonság.

## HETEDIK FEJEZET.

### A keresztség alanya.

**I. A kisdedek keresztsége.** A szertartáskönyvekben a keresztségnek két formája van, az egyik a *kisdedek*, a másik a *felnöttek* keresztségére szolgál. Kisdedeknek vétetnek mindazok, akik még nem töltötték be hetedik életévüket (745, 1. és 88, 3.), valamint, akik születésüktől fogva eszelősök, bármely korban.

A katolikus szülőktől származó kisdedeket *minél előbb* (*quamprimum*) meg kell keresztelni s a plébánosok és egyházi szónokok gyakran figyelmeztessék a hiveket ezen súlyos kötelességre.

<sup>1</sup> V. ö. Unterricht über die Nottaufe. (München. Erzbischöfl. Ordinariatskanzlei.) — Unterricht über die Spendung der Nottaufe. (Freiburg. Herder.) — Unterweisung der kath. Hebamme. (Klagenfurt. Vereins-Buchdruckerei.) — *Aem. Berardi*, Examen obstetricum circa baptismum. (Faventiae. 1895.) — Keresztény babaasszonyok könyve. (Szent-István-Társulat.) — *Dr. Burger W.*, Die katholische Hebamme im Dienste der Seelsorge. Freiburg. Herder. 1920.

Az ősegyházban is megvolt már a paedobaptismus, Origenes egyenest apostoli hagyományból szármáztatja.<sup>1</sup> Ugyanígy szent Ágoston is.<sup>2</sup>

Voltak ugyan egyes egyházakban különleges szokások, mely szerint keresztény szülők gyermekeit is csak akkor keresztelték meg, amikor ezek már maguk tudták letenni a Hitvallást, elmondani a Miatyánkot, de általános elv volt, hogy szükség esetén a kisdedeket is megkereszteljék. Nulli hominum nato misericordia Dei et gratia est deneganda. (S. Cyprianus ep. 64.) Az 517-ki gerundai zsinat (5. kán.) kimondja, hogy ha az újszülött beteg s nem kívánczik anyatej után, azonnal meg kell keresztelni.

Majd általános lett a gyakorlat a kisdedeket születésük után azonnal megkeresztelni, ami annál fontosabb, minthogy a gyermekhalandóság legnagyobb a születés utáni első hetekben.

Már pedig nazianzi szent Gergely is, aki ugyan amellet volt, hogy a gyermekek hároméves koruk előtt ne kereszteltessenek meg, hozzáteszi, ha azonban veszélyben forognak, meg kell őket keresztelni, mert jobb öntudatlanul megszenteltetni, mint megszentelés nélkül kimulni. (Serm. 40.)

A római szertartáskönyv előírja, hogy az újszülött gyermeket *mielőbb* kell megkeresztelni, ugyanezt írja elő az új egyházi törvénykönyv is (770.), amely meghagyja a plébánosoknak és az igehirdetőknek, hogy a szülőket gyakran figyelmeztessék ezen súlyos kötelességre. (770.)

Következésképen a szülők súlyos bünt követnek el, ha hosszabb időre elhalasztják a kisded megkereszteltetését. Már most az a kérdés, mennyi halogatás idéz elő súlyos bünt? két-három heti? egy hónapi?

Nézetünk szerint itt elsősorban a gyermek életveszedelme veendő tekintetbe. Minél kisebb a veszedelem: annál nagyobb halogatás (két-három hét) lehetséges súlyos bűn nélkül; míg ha nagy a veszedelem, egy-két napi halogatás is súlyos bünt képezhet.

Mindenesetre a legjobb szokás az újszülöttet az nap vagy a születést követő napon megkereszteltetni.

Vegyes szertartású (róm. kath. és örmény, vagy róm. kath. és görög kath.) szülők gyermekei az *atya* szertartása szerint keresztelendők meg, hacsak a különleges jog máskép nem intézkedik (nisi aliud iure speciali cantum sit. 756, 2.). Nálunk ősi gya-

<sup>1</sup> Ecclesia ab apostolis traditionem suscepit etiam parvulis baptismum dare. (In epist. ad Rom. l. V. c. 9. P. Gr. XIV, 1047.)

<sup>2</sup> Consuetudo matris ecclesiae in baptizandis parvulis nequaquam spernenda est neque ullo modo superflua deputanda nec omnino credenda, nisi apostolica esset traditio. (De genesi ad lit. l. 10. c. 23.) — Mater ecclesia praebet maternum os parvulis. (De pec. mer. 1, 25.)

korlat volt s az 1814. okt. 4-iki kir. rendelet is előírta, hogy a vegyes szertartású gyermekek atyjuk szertartását követik.

Ha azonban valakit akár rászedve, akár végszükség esetén idegen szertartású pap keresztelt meg: ezzel az illető nem lett azon szertartásnak a hive. (98, 1.)

Ha a vegyes szertartású házastársak közül csak egyik katolikus, a gyermek a katolikus szertartás szerint keresztelendő meg. (756, 3.)

Kitett és talált gyermekek, hacsak szorgos vizsgálat után kereszttségük be nem bizonyul, föltételesen megkeresztelendők. (749.)

Eretnek, szakadár, hitehagyott katolikus és hitetlen (zsidó, pogány) szülők gyermekeit általában csak a szülők beleegyezésével és csak azon esetben szabad megkeresztelni, ha a gyermekek katolikus nevelése biztosítva van. Halálveszedelemben azonban a gyermek a szülők akarata ellenére (jobban mondva: tudtán kívül) megkeresztelhető. Igaz, hogy az új egyházi törvénykönyv is (750, 1.) ezt a kifejezést használja *invitis parentibus*, de ez nézetem szerint csak ennyit akar jelenteni *in scitis parentibus*. Mert a szülők ellenkezésével nem volna szabad haldokló gyermekeiket megkeresztelni.

Szabad őket megkeresztelni akkor is, ha a szülők, azaz atya, anya, nagyatya, nagyanya nem élnek, vagy jogukat elvesztették (azáltal pl., hogy a gyermeket kitették vagy eladták), vagy azt semmikép sem gyakorolhatják.

Nem okvetetlenül szükséges, hogy mindkét szülő vagy a gyámok beleegyezzenek a gyermek katolikus nevelésébe, elégséges, ha a szülők vagy a gyámok egyike beleegyezik, de ez a beleegyezés elég biztosítékot nyújt a gyermek katolikus nevelésére.

Ha a gyermek katolikus nevelése nem biztosítható, még szülei akaratából is csak halálveszedelem esetén kell megkeresztelni. Aki azonban jogtalanul bár, de érvényesen megkeresztelte szakadár, eretnek vagy nemkeresztény szülők gyermekét, tartozik annak katolikus neveléséről gondoskodni.

Az új egyházi törvénykönyv a vegyesházasságból származó gyermekek megkereszteléséről külön nem intézkedik. Mindazonáltal a törvénykönyv különböző kánonjaiból az tűnik ki, hogy a vegyesházasságból származó gyermekek okvetetlenül katolikus módon keresztelendők meg, ha csak egyik szülő kéri is a keresztelést. Az Egyház egy szülő kérésében elég biztosítékot lát a katolikus nevelésre (akármilyen akadályokat gördítenek is ez elé esetleges állami törvények). Egy szülő kérésére is megengedi az Egyház a kath. keresztelést még oly esetekben is, amikor mindkét

szülő aposztata-katholikus, tehát *a fortiori* áll ez oly esetben, mikor az egyik szülő katolikus. De másképp nem is lehetne érteni azon egyházi büntetést, mellyel az Egyház azon hiveket sújtja, akik gyermekeiket nem katolikus pásztorral kereszteltetik meg. (Püspöknek fenntartott kiközösítés. 2319, 1. n. 3.) A megkeresztelés a lelkipásztor kötelessége, ha a hívő őt erre fölkéri. A szülő kötelessége azután a gyermek kath. neveléséről gondoskodni s ha ezt nem teszi, hanem eretnek vallásban nevelteti gyermekét, ismét egyházi büntetés alá esik. (Püspöknek fenntartott kiközösítés. 2319, 1. n. 4.)

II. Rendkívüli esetek. 1. Ámbár szent Ágoston hangsúlyozza *Quomodo potest renasci, qui nondum est natus*: s maga az egyházi törvénykönyv is kimondja, hogy «az anyaméhben senki ne kereszteltessék, míg valószínű remény van, hogy megszületvén, keresztelhető lesz» (746, 1.), mindazonáltal, ha félő, hogy a gyermek mielőtt anyja megszülné, meg fog halni, az anyaméhében is megkeresztelhető (az orvos vagy a szülésznő által). Azonban az anyaméhben megkeresztelt magzat születése után újból föltételesen megkeresztelendő. (746, 5.)

Ha szülésközben kell megkeresztelni a gyermeket s a gyermek feje jött napvilágra, a fejet kell leönteni s később, ha a gyermek életben marad, nem kell őt újra megkeresztelni. (746, 2.)

Ha más testrész jön a napvilágra (kéz, láb) s halálveszedelem fenyeget, föltételesen megkeresztelendő, de ha a gyermek életben marad, föltételesen ismét meg kell keresztelni. (746, 3.)

Megtörténhetik, hogy az áldott állapotban levő nő meghal. Ily esetben a meghalt nőn az ú. n. *császárvágás* (operatio caesarea) eszközlendő, hogy a magzat tőle elvétessék. Mert a magzat nem hal meg azonnal az anyával. Lehetséges tehát, hogy őt még élve elvehetik s így a kereszttségben is részesülhet, sőt esetleg az életnek is megmenthető lesz.<sup>1</sup>

Az új egyházi törvénykönyv erre vonatkozólag így rendelkezik: «Ha az áldott állapotban levő nő meghalt, a magzat azok által, akikre tartozik, elvétetvén, ha biztosan él, föltétlenül megkeresztelendő; ha kétes, hogy él-e, föltételesen keresztelendő». (746, 4.)

2. Előfordulnak *koraszülések*, *magzatelvetések* is (abortus).

A régiak az emberi embriót csak akkor tekintették lélekkel megáldottnak, amikor már emberi alakja volt, ők tehát megkülönböztettek lélekkel felruházott magzatot (foetus animatus) és lélek-

<sup>1</sup> V. ö. Antonelli, Medicina pastoralis. Editio III. Roma. 1909. t. II. nr. 88.

kel még fel nem ruházott magzatot (foetus inanimatus): ez utóbbit még nem tekintették embernek, tehát nem tartották megkeresztelhetőnek sem. Ujabban azonban úgy a fiziologusok, mint a bölcsészek általánosan tanítják, hogy az emberi embrió a megfogamzás után lélekkel bír s a hittudomány is magáévá tette ezt a fel fogást, aminek legfényesebb bizonyítéka a szeplőtelen fogantatás dogmája.

Következésképen minden koraszülött magzat, ha még emberi alakkal nem is bír, csak embrionális állapotban van, megkeresztelendő. «Gondoskodni kell — mondja az új egyházi törvénykönyv —, hogy minden koraszülött magzat, bármely időben született, ha biztosan él, föltétlenül; ha kétes, hogy él-e, föltételesen megkereszteltessék.» (747.)

A burokban elvetélt magzatnál azonban nem elég a burkot önteni le vízzel, minthogy a burok nem a magzat része; hanem a burkot föl kell hasítani s a benne levő embriót langyos vízbe alá kell meríteni s közben elmondani a keresztelés szavait.

Laikus ember nagyon nehezen tudja megítélni, hogy az ilyen még embrionális állapotban levő elvetélt magzat él-e még, avagy már meghalt. A halálnak egyetlen biztos jele a rothadás. A már rothadó elvetélt magzatot tehát nem szabad megkeresztelni. A többit mind meg kell keresztelni; amelyiknél kétes, hogy él-e még, a kereszttség föltételesen végzendő.

De természetesen nem kell megkeresztelni a fej nélkül született magzatot (foetus acardiaci), valamint az alaktalan hústömeget sem, melyben az elhunyt embrió már teljesen feloszlott (molae).<sup>1</sup>

Minderre elsősorban a szülésznők, de kellő tapintattal a fiatal anyák is kioktatandók.

Ugyancsak figyelmeztetni kell a szülésznőket arra is, hogy a holtan született kisdetek (már egészen kifejlődött gyermekek) egy nagy része tetszhalott,<sup>2</sup> ezeknél is csak a kezdődő rothadás biztos jele a halálnak. Miért is a holtan született gyermekek is föltételesen (si vivis) megkeresztelendők, ha még nincs rajtuk rothadás jele.<sup>3</sup>

### 3. Előfordulnak szörnyszülöttek is.<sup>4</sup>

<sup>1</sup> V. ö. *Antonelli*, i. m. II. nr. 391.

<sup>2</sup> Ferreres szerint holtan született gyermekeket hosszas dörzsölés, melegítés útján számos esetben életre ébresztettek.

<sup>3</sup> V. ö. *Ferreres*, *La muerte real y la muerte aparente con relación a los Santos Sacramentos*. Madrid. 1904. — *Ferreres-Geniesse*, *Der wirkliche Tod u. der Scheintod*. Coblenz. 1908. — Magyarul *Kanyó* fordításában: *A valódi halál és a látszólagos halál*. Szabadka, 1909.

<sup>4</sup> V. ö. *Antonelli*, i. m. I, 221.

A szörnyszülöttek kétfélék: *egyszerű* vagy *kettős* szörnyek.

A szörnyszülöttek egy része emberi arc állati végtagokkal, vagy állati fej emberi testtel. Mindazonáltal elv gyanánt kell felállítanunk, hogy emberi lénytől csak ember születhetik, miért is minden, nőtől született magzatot, ha még olyan állati alakot mutat is, meg kell keresztelni, az új törvénykönyv szerint «legalább föltétele-sen». (748.)

A kettős szörnyszülöttek azok, akik biztosan vagy valószínűleg két személy. Ha biztosan két személy, mindkettő föltétlenül megkeresztelendő (ilyenek voltak a híres siami ikrek); ha nem biztos, hogy két személy, az egyik föltétlenül, a másik föltétele-sen keresztelendő meg. (Például egy feje, de két melle van a szörnyszülöttnak, vagy két feje, de csak egy melle).<sup>1</sup> Ha két külön feje és két külön melle van, bár csak egy alteste: föltétlenül két külön személy s ezért mindkettő föltétlenül megkeresztelendő.<sup>2</sup>

III. A felnőttek keresztsége. 1. Mindazok, akik már eszük használatával élnek, a felnőttek keresztségének szertartásaival keresztelendők meg. (745, 2, 2.) De súlyos és észszerű okból a püspök megengedheti, hogy felnőtt keresztelésénél is a *kisdedek* keresztelésének szertartásai alkalmaztassanak. (755, 2.)

A felnőttek keresztsége, ha ez könnyen lehetséges, *bejelentő a püspöknek*, hogy azt ő maga vagy megbízottja nagyobb ünnepélyességgel végezze. (744.)

Illő dolog, hogy a felnőttek keresztsége, ha ez könnyen lehetséges, az ősegyház gyakorlata szerint *Nagyszombaton és Pünkösdi vigiliáján* történjék, főleg az érseki és püspöki székesegyházakban. (772.)

A felnőttet keresztelő papnak s a felnőtt keresztelendőnek, miként már a *Rituale* is mondja, illik *éhgymorral* lenni. (753, 1.) Hacsak súlyos és sürgős ok nem akadályozza, a felnőtt megkeresztelt a keresztelés után közvetlenül *szentmisén* legyen jelen s azon *járuljon a szentáldozáshoz*. (753, 2.)

2. Ha a felnőtt megismerte a keresztség kötelezettségét, azt *mielőbb* tartozik fölvenni, s aki a keresztség föl vételét, melynek szükségességéről meggyőződött, soká halogatja, mindenesetre bünt követ el. Azonban, hogy mekkora halogatás képez súlyos bünt, nehéz meghatározni.

Semmiesetre sem szabad a keresztség föl vételét a *halál órájáig* halogatni. Már a szentatyák is helytelenítették és erősen meg-

<sup>1</sup> V. ö. Antonelli, *Medicina pastoralis*<sup>3</sup> II, 262. 1.

<sup>2</sup> V. ö. Antonelli, i. h. *Noldin*, *De sacramentis*.<sup>13</sup> nr. 72.

rótták az ősegyházban egyes katechumenok szokását, akik a keresztséget csak haláluk óráján akarták fölvenni: a mai erkölcsstanírók pedig egyhangulag súlyos mulasztási bűnnek minősítik az ilyen halogatást. Amely eltekintve attól, hogy esetleg az illetőt a kísértések más elhatározásra bírják, azért is vétkes, mert Krisztus akaratára, hogy az emberek a keresztség révén már itt e földön Krisztus országának (egyházának) tagjai legyenek s Krisztus törvényeit földi életükben megtartsák.

Másrészt azonban meg kell engedni, hogy lehetnek körülmények, melyek között a keresztség fölvetelének éveken át való halogatása megengedett, — ha t. i. ezen halogatás folytán egyrészt nincs veszélyeztetve a megtérni akarónak jó szándéka, másrészt a halogatást nagy erkölcsi vagy anyagi kár megakadályozása teszi indokoltá.

3. A felnőttnek megkereszteltetése előtt meg kell ismernie a *hit igazságait*. Az új törvénykönyv szerint is *probe instructus* (752, 1.), jól előkészítettnek kell lennie. Mindenesetre ismernie kell a Szentháromság, megtestesülés és megváltás titkait, az Egyházat, a szentségeket, szentmisét, az imádság szükségességét és hogyan kell a katolikus embernek élnie (az Egyház parancsai). Ki kell őt oktatni arról is, hogy a keresztség fölvétele előtt indítson bánatot egész életében elkövetett bűnei felett. (752, 1.)

Ha azonban halálveszedelemben levő megkeresztelkedni akarót milderre tüzetesen megtanítani nem lehet, elégséges, ha a hit főbb igazságait elétárjuk (Szentháromság, megtestesülés, megváltás)<sup>1</sup> s ő valami módon jelzi, hogy azokat elfogadja és megígéri, hogy katolikus módon fog élni. (752, 2.)

Kérdés azonban, hogy már *önkivületben* vagy *eszméletlen* állapotban levő pogányt (zsidót) szabad-e megkeresztelni? Ha akár megelőzőleg, akár jelenleg valami módon kifejezi, legalább is valószínűleg, szándékát a keresztség fölvetelére vonatkozólag, ez esetben föltételesen megkeresztelhető; ha az illető később felgyógyul s a keresztség érvényét illetőleg kétség marad fenn, neki a keresztség újra kiszolgáltatandó föltételesen. (752, 3.)

Mindebből következik, hogy azt a nem keresztény haldoklót, aki soha *semmi szándékot* nem mutatott a keresztség fölvetelére, halálos órájában önkivületi vagy eszméletlen állapotában megkeresztelni nem szabad, mert az ilyenek kiszolgáltatott szentség a szándék teljes hiánya miatt föltétlenül érvénytelen.

*Esztelenek és örültek* nem keresztelhetők meg, kivéve, ha szü-

<sup>1</sup> S. Inquisitio 1703. mai 3.



letésüktől vagy eszük használata előtről ilyenek s akkor úgy keresztelendők meg, mint a gyermekek. (754, 1.)

Ha azonban világos pillanataik vannak, melyekben eszüknél vannak és ezen világos pillanatokban kifejezik akaratukat a kereszttség föl vételére, megkeresztelhetők. (754, 2.)

Megkeresztelhetők az örültek halálveszedelem esetén is, ha mielőtt megörültek, vágyat mutattak a kereszttség föl vételére. (754, 3.)

Lethargiában vagy önkívületben szenvedő csak ébren s szabad akaratából kereszteltessék meg; halálveszedelem idején pedig csak akkor, ha megelőzőleg, mielőtt lethargiába vagy önkívületbe esett, vágyat mutatott a kereszttség fel vételére. (754, 4.)

4. Sok nehézséggel jár hitetlenek (zsidók, pogányok) felnőtt gyermekeinek a megkeresztelése.

A már eszének használatával bíró egyén lelke üdvössége ügyében önállóan intézkedhetik; ha meggyőződött a kereszttség szükségességéről, azt kérheti, fölveheti szülei tudta nélkül, sőt akaratára ellenére is. Ez az Egyház álláspontja. Ezt az álláspontot fejezi ki az új egyházi törvénykönyv is a 745-ik kánon 2-ik §-ának 2-ik pontjában: *Adulti autem censentur, qui rationis usu fruuntur; idque satis est, ut suo quisque animi motu baptismum petat et ad illum admittatur.*

Az állami törvényhozások azonban a még nem nagykorúnál ezen legegényibb jogot és kötelességet erősen korlátozzák. Magyarországon például az 1868. 53. t.-c. betöltött 18 év előtt, Bajorország a betöltött 21 év előtt, az osztrák törvény a betöltött 14 év előtt nem engedi meg a vallásváltoztatást (kivéve a halálos ágyon, amikor két tanú előtt tett kijelentés elégséges).

Ez okból gyakran összeütközésbe juthat a lekipásztor vagy lelkiismeretével, vagy az állami törvényekkel. Előfordulhat ugyanis olyan eset, amikor 13—14 éves ifjú a leghatározottabban óhajt keresztény lenni. Mindenesetre amíg kikerülhető az állam törvényeivel a konfliktus, saját lelkiismeretünk és a hűvek lelki sérelme nélkül, azt ki kell kerülni. Miértis ilyen esetben, ha egyébként az illető nincs kitéve a hittől való eltántorodás veszélyének, azt kell neki ajánlani, hogy várja be az állami törvény által előírt időt, addig is azonban viselkedjék úgy, mint valódi katechumén, járjon a kath. istentiszteletre, imádkozzék, kath. könyveket olvasson stb.

Ha azonban az illető nem akar várakozni, vagy a várakozás reá nézve nagy lelki veszedelmekkel járna, — a lekipásztor nem utasíthatja őt el, mert ezzel lelkiismerete ellen cselekednék.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Magis obediendum est Deo quam hominibus. — Esetleg, ha az illető elég vagyonos, ajánlhatja neki, hogy menjen ki külföldre és ott kereszteltesse meg magát.

IV. A föltételes keresztelés. A keresztés, minthogy eltörölhetetlen jelet nyom a lélekbe, nem ismételtető meg. S aki készakarva újra megkeresztelne egy már érvényesen megkereszteltet, súlyos szentségtörést követne el, ép így, az is, aki tudva és készakarva újra megkereszteltetné magát.

Ha azonban van alapos kétség afelől, vajjon érvényes volt-e a keresztés, nemcsak szabad, hanem kell is azt föltételesen (si non es baptizatus) megismételni.

Itt különösen két esetet kell megvizsgálunk:

1. az *eretnek pásztorok* által,

2. a *szülésznők* által kiszolgáltatót keresztés érvényességét.

1. Azt már fennt hangsúlyoztuk, hogy az Egyház mindig elismerte az eretnek által kiszolgáltatót keresztés érvényességét, föltéve, hogy ők a kellő anyagot és alakot használják s szándékuk tenni azt, amit Krisztus rendelt.

Miértis, miként István pápa Cypriánnal szemben kijelenti, a megtérő eretneket nem kell újra megkeresztelni, csak kézföltétel által kell őt penitenciára birni.

És ez volt az Egyháznak általános gyakorlata a legújabb idő-kig. Az eretnekségből megtérőt nem keresztelték meg, még föltételesen sem, hanem a törődelem szentségéhez s az ott nyert feloldozás után a szentáldozáshoz is bocsátották.

De a XIX-ik században kezdetét vette a ma is szomorúan észlelhető hitetlenség a különböző protestáns felekezetek lelkészei között, akik közül sokan nyíltan tagadják Krisztus istenségét, a Szentháromságot s a szentségeket üres, semmitmondó szertartásoknak tartják. Nagyon kétséges, hogy az ilyen lelkületű pásztoroknak megvan-e a kellő szándékuk és megtartják-e pontosan a Krisztus rendelte anyagot és alakot a keresztés kiszolgáltatósánál? Miértis a Sacrum Officium elrendelte, hogy valahányszor eretnek visszatér az Egyházba, akármilyen eretnek felekezethez tartozott is eddig, *vizsgálat* indíttassék az ő keresztésének érvényességét illetőleg. Ha a vizsgálatból erkölcsi bizonyossággal kitűnik, hogy az illető érvényesen lett megkeresztelve, nem szabad, föltételesen sem, a keresztéséget megismételni.

Ha a vizsgálatból kitűnik, hogy a keresztés érvénytelen volt, őt minden föltétel nélkül meg kell keresztelni. Ha a vizsgálat csak kétes eredményre vezet, az illetőt föltételesen (si non es baptizatus) meg kell keresztelni.

És ha nem lehet végezni vizsgálatot? avagy a vizsgálat a keresztés érvényét illetőleg semmi eredménnyel nem járt — ilyen esetekben a S. Officium szerint is a keresztés érvénye fölött jog-

gal kételkedhetünk, miértis a megtérő eretnek *föltételes* megkeresztelendő.<sup>1</sup> A megtérő eretnek ilyen föltételes megkeresztelésének nem kell ünnepélyesen történnie; elég csak az ú. n. magánkeresztség, azaz csak a szentségi anyag és alak alkalmazása. (759, 2.)

2. Kétség merülhet fel a keresztség érvénye felől akkor is, ha azt *világi személy*, (elsősorban *szülésznő*) szolgáltatta ki. Már fentebb említettük, hogy világi személy csak végszükség esetében, ekkor is, ha egyházi férfiú nincs jelen, vagy ha jelen van is, de ez a keresztséget nem végezhetné (pl. szülés közben kell keresztelni) — keresztelhet.

De épen az ilyen nehéz percekben, mikor a szükségbeli keresztség világi által is kiszolgáltatható, könnyen megtörténik, hogy az illető zavarában, felindultságában, ideges kapkodásában nem tartja be a kellő anyagot és alakot s így a szentség érvényességét veszélyezteti. Nagyon böles az új egyházi törvénykönyv rendelete, amely megkívánja, hogy amennyire csak lehetséges, ilyen magánkeresztelésnél két, vagy legalább is egy tanú legyen jelen, akik a keresztség kiszolgáltatását bizonyítani tudják. (742, 1.)

Miértis a szülésznők és más világiak által kiszolgáltattott szükségkeresztség érvényességére vonatkozólag a következő elveket kell felállítanunk:

Ha a szükségkeresztséget megbizható, ügyes, megfontolt szülésznő végezte s a keresztségnél jelenvolt megbizható tanúk vagy tanú is bizonyítják, hogy a megfelelő anyagot és alakot használta: ily esetben nem szabad a keresztséget föltételes sem újra kiszolgáltatni, csakis a keresztség szertartásait kell pótolni.

Ha azonban a keresztelésnél megbizható tanú nem volt jelen, főleg, ha a szülésznő egyénisége sem nyújt elég biztosítékot: a szükségből kiszolgáltattott keresztség érvényessége fölött jogosan lehet kételkedni, miértis a keresztségnek föltételes kiszolgáltatása teljesen indokolt.

## NYOLCADIK FEJEZET.

### A keresztszülők.

Az Egyház ősrégi szokása szerint a keresztség keresztszülők (patrini) jelenlétében és részvételével (tartják vagy érintik a keresztelendőt) történik.

A keresztszülők legelső nyomai azok a tanúk (sponsores), akik a

<sup>1</sup> Noldin, De sacramentis <sup>18</sup> nr. 74.

pogány vagy zsidó megtérni akarók jószándékáról kezeskedtek a püspök előtt, aki ezen kezesek nyilatkozata alapján vette fel az illetőket a katechumenok közé. Majd a kereszteleésnél a keresztszülő segédkezett a megkeresztelendő levetkezésénél s mikor ez a kereszteleés után kijött a kereszteleő-medencéből, a keresztszülő adta rá a hosszú fehér ruhát.

A keresztszülőre vonatkozólag az új egyházi törvénykönyv 762—769. §§-ai intézkednek.

Az új egyházi törvénykönyv megkivánja, hogy az ünnepélyes keresztségnél, ha csak lehetséges, keresztszülő alkalmaztassék. (762, 1.)

A magánkereszteleésnél is, ha könnyen lehet, alkalmaztassék keresztszülő, aki lelkirokonságba lép a megkeresztelttel; ha nem volt keresztszülő a magánkereszteleésnél, később alkalmaztassék, mikor a keresztségi szertartások pótoltnak, de ez esetben nem származik lelkirokonság. (762, 1.)

A föltételeesen megismételt keresztségnél ugyanaz legyen a keresztszülő, aki az elsőnél is volt és ilyenkor természetesen beáll a lelki rokonság. Ha ez nem lehetséges, nem kell keresztszülő. De ha mégis alkalmazunk, lelki rokonság ebből nem származik. (763.)

Keresztszülő általában *egy* legyen, és ez lehet másnemű is, mint a kereszteleendő; legfőlebb *két* keresztszülő legyen, ezek közül az egyik *férfi*, a másik *nő*. (764.)

Keresztszülő *érvényesen* csak az lehet, aki:

1. meg van kereszteleve, bir már értelmének használatával s szándéka van ezt a tisztséget vállalni:

2. nem tartozik semmiféle eretnek vagy szakadár felekezethez,<sup>1</sup> nincs marasztaló vagy kinyilvánító birói itélettel kiközösítve, az egyházi jogi ténykedésekből kizárva s *infamis*-nak (infamia iuris) ítélve,<sup>2</sup> továbbá nem letett (depositus), vagy lefokozott (degradatus) egyházi férfiú;

3. nem atyja,<sup>3</sup> anyja vagy hitvese a megkeresztelendőnek;

4. a kereszteleendő, vagy szülői, vagy gyámja, vagy ezek hiánya esetén a kereszteleő által ki van jelölve;

5. a kereszteleendőt a kereszteleéskor személyesen vagy meghatalmazottja által érinti, tartja. (765.)

<sup>1</sup> Még az esetben sem lesz az eretnek keresztszülő, ha őt a kereszteleendő szülei erre fölkérték, a kereszteleésnél jelen van, a kereszteleendőt a kereszteleés alatt érinti.

<sup>2</sup> A marasztaló vagy kinyilvánító birói itélet a három következő tagozatra vonatkozik: a kiközösítésre, az egyházi jogi ténykedésekből való kizárásra s az *infamis infamia iuris* kimondására.

<sup>3</sup> Ha tehát szükségbeli keresztségnél másnak hiányában maga az atya tartaná is a gyermeket: nem származnék ebből lelki rokonság, mert az atya nem lehet érvényesen keresztszülő.

A *megengedettséghez* pedig szükséges:

1. a 14-ik életév, hacsak a keresztelő jogos okból fel nem ment alóla; 2. szükséges, hogy ne legyen a keresztszülő nyilvános büntett miatt kiközösítve, az egyházi jogi ténykedésekből kizárva, ne legyen infamis infamia iuris, ne legyen interdictum alatt, se nyilvános bűnös, vagy infamis infamia facti;

3. ismerje a hit elemeit;

4. ne legyen szerzetesújonc vagy fogadalmas, hacsak a szükség nem kívánja s ha van hozzá legalább helyi elüljárójától kifejezetten megadott engedély;

5. ne legyen nagyobb rendekben levő klerikus, hacsak nincs püspökétől kifejezetten megadott engedélye. (766.)

Megjegyzendő, hogy míg szerzetesnek csak szükség esetén adhat elüljárója engedélyt a keresztszülői tisztség elvállalására, világi papoknál nincs szó a szükségről, csak egyszerűen püspöki engedélyről. Semmi sem akadályozza, hogy általános engedélyt adjanak a püspökök papjaiknak mind a kereszt-, mind a bérmaszülői tiszt elvállalására, aminthogy a magyar püspöki kar adott is.

Ha kétség van afelől, hogy valaki érvényesen vagy megengedett módon lehet-e keresztszülő, a plébános, ha az idő engedi, forduljon a püspökhöz. (767.)

*Lelkirokonságba* csak a keresztelő és keresztszülő lép a *megkeresztelttel*. (768.)

Az új egyházi törvénykönyv jelentékenyen megszorította a lelkirokonság terjedelmét. Eddig ugyanis a keresztelő és a keresztszülő nemcsak a megkeresztelttel, hanem annak szüleivel is lelkirokonságba léptek. Ezt az új egyházi törvénykönyv megszüntette.

A keresztszülő kötelessége ügyelni arra, hogy keresztgyermeké igazán keresztény életet folytasson s hű maradjon a kereszttségben tett ígéretéhez. (769.) A keresztszülő ezen kötelessége különösen akkor válik aktuálissá, ha a gyermek szülői elhalnak, vagy gyermekük keresztény szellemű nevelését elhanyagolják.

## KILENCEDIK FEJEZET.

### A kereszttség ideje és helye.

I. A szükségbeli kereszttséget *bárhol* és *bármikor* lehet végezni. (771.)

Az *ünnepélyes* kereszttség *mindennap* végezhető, de illő, hogy a felnőttek ünnepélyes megkeresztelése, az ősegyház gyakorlatának megfelelően *Nagyszombaton* vagy *Pünkösöd vigiliáján* történjék, ha

ez könnyen lehetséges, különösen az érseki és püspöki székes-egyházakban. (772.)

Az ünnepélyes keresztség helye a *baptisterium*, a *keresztkút* a templomban vagy valamely nyilvános kápolnában. (773.)

Mivel a keresztelés a plébánosnak fenntartott jog, minden plébániatemplomban kell keresztkútnak is lennie. (774, 1.) S e tekintetben az új törvénykönyv minden ellentétes szokást, kiváltságot vagy rendelkezést visszavon és érvénytelenít. (774, 1.)

Viszont felhatalmazza a püspököt, hogy a hivek nagyobb kényelmére a plébániatemplomon kívül más templomban vagy nyilvános kápolnában is megengedhesse vagy elrendelhesse a keresztkút felállítását. (774, 2.)

Sőt azt is megengedi, hogy ha nehéz a megkeresztelendőt (a nagy távolság vagy egyéb körülmények miatt) elvinni abba a templomba, ahol keresztkút van, — a plébános őt megkeresztelhesse bármely közelfekvő templomban vagy nyilvános kápolnában, föltéve, hogy az plébániája területén van, bár az illető templomban nincs is keresztkút. (775.)

Igen erősen van tehát hangsúlyozva, hogy az ünnepélyes keresztséget a *keresztkútnál*, vagy legalább is *templomban* vagy *nyilvános kápolnában* kell kiszolgáltatni.

*Magánházakban* az ünnepélyes keresztség kiszolgáltatása az új egyházi törvénykönyv szerint nagyon meg van szorítva.

Magánházakban megkeresztelni csak a tényleges uralkodók és a trónörökösök gyermekeit és unokáit szabad. Régen az uralkodóház összes tagjai birtak e kiváltsággal.

Szabad magánházakban ünnepélyesen keresztelni akkor is, ha a püspök valamely *rendkívüli* esetben jogos és észszerű okból, okos belátása és lelkiismerete szerint ezt megengedhetőnek tartja. (Si' loci Ordinarius, pro suo prudenti arbitrio et conscientia, iusta ac rationabili de causa, in casu aliquo extraordinario id concedendum censuerit. (776, 1. n. 2.)

Látszik az idézett kánon szövegéből, hogy az egyház az ünnepélyes keresztségnek magánházakban való kiszolgáltatását a minimumra akarja korlátozni: ez csak rendkívüli kivételes esetekben engedhető meg.

Ha azonban az ünnepélyes keresztséget magánházban szolgáltatják ki, ezt a rendes keresztvizzel kell végezni (776, 2.), s amennyiben az illető magánházban magánkápolna is van: az ünnepélyes keresztséget ebben kell kiszolgáltatni.

Az új törvénykönyv életbelépése után valamely plébánián új szokás gyanánt behozni a magánházakban való ünnepélyes keresz-

telést, nem lehetséges nagyfokú visszaélés nélkül. Ahol azonban ez a szokás már megvan, fenntartható,<sup>1</sup> annál is inkább, mert ellenkező esetben félni lehet, hogy vagy nem kereszteltetik meg a kisdedet, vagy ezt nemkatholikus lelkésszel végeztetik.

II. A keresztkút az ünnepélyes keresztség rendes helye. A keresztkút az oltár után a templom legszentebb tárgya, melynek minél díszesebbnek és méltóbbnak kell lennie. Az ősegyházak baptisteriumai szolgálhatnak például. Leghelyesebb, ha a keresztkút külön kápolnában helyezhető el. De ha ez nem lehet, akkor is arra kell törekedni, hogy a keresztkút ráccsal bekerített helyen legyen; maga a keresztkút márványból vagy fémből művésziesen legyen megalkotva, mennyezettel ellátva, képpel vagy szoborral, domborművel díszítve, amely Krisztus megkereszteltetését ábrázolja.

## TIZEDIK FEJEZET.

### A keresztség kiszolgáltatása.

I. A keresztség szertartásai. Már fent említettük, hogy a szertartáskönyvek szerint az *ünnepélyes* keresztségnek kétféle szertartása van: más a *kisdedek* és más a *felnőttek* megkeresztelésének a szertartása.

A megyéspüspök nyomós okokból megengedheti, hogy a felnőttek keresztelésénél a kisdedek keresztelésére előírt szertartások alkalmaztassanak. (755, 2.)

A keresztséget *szertartások nélkül* csak halálveszedelemben szabad kiszolgáltatni. Ha ily esetben a keresztséget laikus szolgáltatja ki, csak a szentség *lényeges* anyagát (*leöntés*) és alakját alkalmazhatja; míg ha pap vagy szerpap szolgáltatja ki szükség esetén a magánkeresztséget, ezek végezzék el, ha van rá idő, a *keresztelést követő* szertartásokat is. (759, 1.)

Halálveszedelmen kívül magánkeresztelés nincs megengedve, ezt a püspök sem engedélyezheti, csak ha eretnekekről van szó, akik felnőtt korban (áttérésükkor) feltételesen kereszteltetnek. (759, 2.)

A szertartások azonban, melyek a keresztség kiszolgáltatásánál bármely okból mellőztettek, minél előbb pótlandók a templomban, kivéve, ha felnőtt eretnek feltételesen részesül magánkeresztségben. (759, 3.)

Amidőn a keresztség feltételesen ismételtetik, a szertartások, ha az előbbi keresztelésnél mellőztettek, pótlandók; ha azonban

<sup>1</sup> V. ö. *Noldin*, i. m. nr. 82, b.

az előbbi keresztelésnél elvégeztettek, a másodiknál ismételtetők vagy mellőzhetők. (760.)

A keresztségben a megkeresztelendő *nevet* is kap (*keresztnev*). A név megválasztása a *szülők joga*, ha kised kereszteléséről van szó, vagy a *megkeresztelendőnek a joga*, ha az illető már eszének használatával bír. Azonban a plébánosoknak gondoskodniok kell arról, hogy a megkeresztelendőnek keresztény név adassék, — s ha a plébános ezt nem tudja elérni, a szülők által adott névhez adja valamely szent nevét s a kereszteltek anyakönyvébe írja be mind a két nevet. (761.)

Az természetesen meg van engedve, hogy a keresztelendő *több* nevet is kapjon s ezek között lehet pogány magyar név is (Árpád, Attila, Bendeguz stb.). Azonban, ha több nevet adnak a gyermeknek, a kereszteléskor elég csak egyet említeni, de az anyakönyvbe valamennyi beirandó. A megkereszteltnek, illetve szülőinek jogukban áll, hogy a több név közül később csak egyet használjon, esetleg egyiket a másikkal fölcserélje.<sup>1</sup>

Teljesen önkényes és úgy a szülők jogait sértő, mint az egyházi törvénykönyvvel is ellentétes némely plébánosnak szokása, amellyel a megkeresztelendőnek ők maguk adnak nevet, még pedig annak a szentnek a nevét, akinek ünnepén a keresztséget kiszolgáltatják.

II. A keresztség szertartásainak pótlása. A keresztség szertartásai nemcsak tele vannak a legmélyebb értelmű szimbolikával, hanem azoknak egy része szentelmény jelleggel is bír. Mindenesetre szentelmény az *exorcismusok*, a *só átadása* (sacramentum salis, amint szent Ágoston mondja), a *szent olajjal és krizmával való megkenés*.<sup>2</sup> Ezen okból az anyaszentegyház megkívánja, hogy a keresztség szertartásai, ha a keresztség ezek nélkül adatott volna fel, később pótolassanak, — még pedig akkor is, ha a keresztség esetleg évekkel, sőt évtizedekkel előbb vétetett volna fel ezen szertartások nélkül. Az új egyházi törvénykönyv csak egy esetben nem kívánja a szertartások pótlását, amikor ugyanis *felnőtt eretnek* föltételesen megkereszteltetik. (759, 2.)

A szertartások *pótlását* mielőbb (*quamprimum*) kell végezni (759, 3.), úgy hogy a pótlás halogatása hosszú időn át mindenestre vétséget képez.

Ha a szükségbeli keresztelést pap végzi, hagyjon el minden megelőző szertartást, azonnal keresztelje meg a gyermeket, de, ha

<sup>1</sup> S. *Alfonsus*, Theol. mor. VI, 145.

<sup>2</sup> V. ö. *Ghir*, Sakramentenlehre. I, 290 s. k. II.



lehetséges, végezze el a keresztséget követő szertartásokat, t. i. kenje meg a megkereszteltet krizmával, adja át neki a fehér ruhát és az égő gyertyát. Ha azután a megkeresztelt életben marad, később a templomban pótlandók a keresztséget megelőző szertartások is.

A laikus által kiszolgáltatót szükségbeli keresztség után pótlandók az összes, a keresztséget megelőző és követő szertartások. (L. a Ritualet Ordo supplendi omnia super infantem baptizatum.)

Ha egy ünnepélyesen megkeresztelt gyermeket valamely lényeges hiba miatt még egyszer meg kell keresztelni, akkor a szertartásokat *szabad* ugyan ismételni, de nem kell. (760.)

Ha a szertartásokat *felnőtt katholicusnál* kell pótolni, akit születése után érvényesen ugyan, de az előirt szertartások nélkül kereszteltek meg, — akkor a kisdedek keresztelésénél előirt szertartásokat kell pótolni, minthogy a *szertartás követi a keresztséget*. (Őt kisded korában keresztelték meg, tehát a kisded-keresztség szertartásait kell nála pótolni.)

Ha *felnőtt eretnek* visszatér az Egyházba, aki érvényesen lett megkeresztelve, de az előirt szertartások nélkül, itt is a szertartásokat a kisdedek keresztségéből kell pótolni. Ámbár általános a szokás, hogy a megtérő eretnekeknél, ha érvényesen voltak megkeresztelve, nem pótolják a keresztelési szertartásokat; ha pedig föltételesen újra kereszteltetnek, miként már említettük, az új egyházi törvénykönyv szerint a szertartások mellőzhetők.

III. A keresztelés anyakönyvezése. A keresztelés kiszolgáltatása bevezetendő az *anyakönyvbe*.

A kereszteltek anyakönyvezése ősrégi az Egyházban. Kezdetben már a megkeresztelendőkről is jegyzéket vezettek. A nagybőjt elején felszólították a katechumenokat, hogy jelentkezzenek azok, akik nagy szombaton akarják fölvenni a keresztséget, ezeknek a nevét bejegyezték egy könyvbe. Ezért mondja szent Agoston: *Nomen date, pascha enim prope est*. Ez az anyakönyvnek első alakja.

Az anyakönyveket a mai jog szerint a *plébános* köteles vezetni. Jogában áll ugyan az anyakönyvek vezetését a segédlelkészre is bízni, a felelősség azonban a plébánost terheli ez esetben is.

Az új egyházi törvénykönyv négyféle anyakönyvet említ: a kereszteltek, megbérmáltak, házások és a megholtak anyakönyvét. (470, 1.)

A kereszteltek anyakönyvében a következő rovatok vannak: sorszám, a születés napja, a keresztelés napja, a megkeresztelt neve (ezen rovatba csak a keresztnév, illetve keresztnévek irandók be), a megkeresztelt neme (fiú vagy nő), a szülők neve, vallása, lakóhelye, a keresztszülők neve, vallása, lakóhelye; a keresztség kiszol-

gáltatójának neve és van még egy *Észrevételek* rovata, amelybe bejegyzendő esetleg a keresztség kiszolgáltatásának a helye (ha az t. i. nem a plébániai templomban történt). Ebbe a rovatba jegyzendő bé később a bérálás, a házasságkötés, az alszerpapirend fölvétele, vagy az ünnepélyes szerzetesi fogadalom letétele. (470, 2.)

Az anyakönyvek vagy *latin* vagy *honi* nyelven vezethetők. Erre nézve az egyházmegyei gyakorlat vagy a püspöki utasítás az irányadó.<sup>1</sup>

Az anyakönyvek lehetőleg tűzmentes szekrényben, száraz helyen, elzárva őrzendők. Tűzveszély esetén az anyakönyvek megmentése legyen a plébános első gondja.

Az anyakönyvek két példányban vezetendők; a másodpéldányok minden év végén beküldendők a püspöki levéltárba átvizsgálás és megőrzés végett.

Az anyakönyvekhez és ezek másolataihoz nyomtatott rovatos anyakönyvi ívek használandók. A rovatozott sorokat nem szabad kettéválasztani, hogy ily módon egy sorból kettőt nyerjünk. Az anyakönyvek legalább tízévi használatra számítva erősen bekötendők és lapszámokkal ellátandók. Minden évben új folyószám kezdődik, mely január hó 1-től december 31-ig szakadatlan egymásutánban folytatódik.

Minden év végén legalább öt-hat rovat, nagyobb plébániákon egész lap tartalékul üresen hagyandó, a netaláni utólagos bejegyzések befogadására.

Az anyakönyvnek minden egyes folyószám alatti minden egyes rovata teljesen és az előbbiektől önállóan töltendő ki. Az évszámok, a hónapok neve, a napok száma, a ténykedést végző lelkész vezeték és keresztnéve és hivatala (plébános, káplán) minden egyes szám alatt külön-külön bevezetendő.

A vezeték- és keresztnévek, a helynevek, az utcák neve és házsámok hibátlanul, olvashatóan és minden egyes esetben külön-külön beirandók.

Az ugyanazonossági jegyek (ugyanaz, detto, « ») és minden néven nevezhető rövidítések, törlések, vakarások, javítások a legnagyobb gonddal kerülendők.

Kerülni kell az anyakönyvekbe vagy azok Észrevétel című rovatába oda nem tartozó felesleges megjegyzéseket vagy saját magán-észrevételeket, vagy bármilyen olyat bejegyezni, ami nem vonatkozik szorosan vagy hivatalosan a bejegyzett szent ténykedésre.

Hogy a javítások és kiigazítások mentől ritkábban fordul-

<sup>1</sup> V. ö. Geisz Antal, Egyházi közigazgatás 582—583. II.

janak elő, az anyakönyvvezetők vagy a sekrestyében, vagy a plébánián, de minden esetben zár alatt, az anyakönyveknek egy másodpéldányát tartásuk, abba a bejelentés alkalmával az összes adatokat azonnal bejegyezzék s azokat minden hét végével a bekötött rendes anyakönyvekbe bevezessék.<sup>1</sup>

## TIZENEGYEDIK FEJEZET.

### A keresztség szertartásai.

I. Történeti fejlődés. Az apostolok Krisztus parancsa szerint a keresztség által vették fel a hiveket Krisztus országába (Apost. Csel. 2, 38, 41; 8, 12, 36, 38; 9, 5; 22, 16; Róm. 6, 3; I. Korinth. 12, 13; Gal. 3, 27).

A legrégebbi időkben a keresztséget a források, folyók és tengerek<sup>2</sup> vizében végezték. Hippolytus arab kánonjai előírják: *Consistent prope undas piscinae aquae purae benedictione paratae.* Így keletkezett a keresztkút elnevezése: *piscina* = halastó. Tertullian is így ír: *Sed nos pisciculi secundum ichthyn nostrum Jesum Christum in aqua nascimur.*<sup>3</sup>

A IV. századtól kezdve a püspöki templomok mellett külön épületeket emeltek, amelyekben a kereszteléshez szükséges vízmedence állott. Ezeket az épületeket nevezték βαπτιστήριον, — baptisterium-nak.

Az ősegyházban a keresztség kiszolgáltatása a legnagyobb ünnepélyességgel történt. A keresztség fölvétele volt a kapu, melyen át a zsidó és pogány népek Krisztus országának tagjaivá lettek, lemondtak atyáik hagyományairól és egy új világnézet megvallására kötelezték magukat. Ép ezért a keresztséget hosszas, néha évekig tartó előkészület (katechumenát) előzte meg, amely alatt már különféle szimbolikus szertartások révén fokról-fokra vezették a megtérni akarókat Isten országa felé, melyet végre a keresztség megható szertartása nyitott meg előttük.

Ez a szertartás, a megelőző előkészülettel s a keresztséget követő ünnepélyes befejező aktussal, oly megragadó, oly mélyen a lelkekbe markoló volt, hogy az egész életre kiható benyomást gyakorolt.

Az ősegyház atyái is elsősorban a keresztség szentségével és szertartásaival foglalkoznak, a négy első században többet írnak a keresztségről, mint a szentmiséről vagy az Oltáriszentségről.

<sup>1</sup> V. ö. Geisz Antal, Egyházi közigazgatás 583. l.

<sup>2</sup> Tertullian, De bapt. 4.

<sup>3</sup> De bapt. 1.

A keresztség szertartásairól legrégebb forrás a *Αδαχί*, amely a keresztségre vonatkozólag a következőket rendeli:

1. A keresztséget így végezzétek, miután tanítóitok mindezeket elmondották, kereszteljétek folyóvízben az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében.

2. Ha nincs folyóvíz, végy más vizet; ha nincs hideg víz, keresztelj meleg vízzel.

3. Ha nincs egyik sem (elégséges az alámerítésre), önts háromszor vizet a fejre az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek nevében.

4. A keresztelő és a megkeresztelendő a keresztség előtt böjtöljenek és a többiek is, ha tehetik. A keresztelendő egy vagy két napig böjtöljön.

*Tertullian* szerint (de corona militum): mielőtt a vízbe menénk, az elüljáró (püspök) kezébe fogadást teszünk, hogy ellene mondunk az ördögnek, pompájának és angyalainak. Ezután háromszor alámerítettünk, majd kivezetnek bennünket a vízből s tejet és mézet izlelünk, mint az egyetértés jelét. Ezen naptól kezdve egy héten át tartózkodunk a mindennapi fürdőtől.

*Jeruzsálemi szent Cyrill* († 386) idejében már teljesen kifejlett katechumenát-intézménnyel találkozunk. A nagyböjt elején van a keresztelendők neveinek följegyzése (*ὀνοματογραφία*); gyakrabban végeznek felettük exorcismusokat, miközben arcukat lepellel betakarják, meganítják őket az apostoli hitvallásra.

A keresztség szertartását, mely Nagyszombat éjjelén történik következőkép írja le:

Először a baptisterion előcsarnokába léptetek és nyugat felé fordulva vettétek a parancsot, hogy kezeiteket fölemelve a sátánnak ellene mondjatok. Ez azért van, mert a nyugat a sötétség helye, az ördög pedig maga a sötétség; ezért a sötétségben van az ő ereje. Miután ti így képletesen nyugat felé tekintettetek, mindegyitek külön elmondá e szavakat: Ellened mondok neked, sátán, és minden cselekedetednek és minden pompádnak és minden szolgálatodnak.

Miután így a régi szövetség a pokollal és sátánnal felbontott és széttépetett, megnyílt előttetek a paradicsom, melyet maga az Isten keleten ültetett; ennek jelképezésére kelet felé fordultatok s ekkor elmondtátok: Hiszek az Atyában, a Fiúban, a Szentlélekben, a bűnbánat keresztségében.

Az előcsarnokból beléptetek a baptisterionba, ahol levetettétek ruháitokat és azokkal a régi embert cselekedeteivel együtt és mezítenül azt jelképeztétek, aki a kereszten meg volt fosztva ruháitól.

Ezután fejtetőtől kezdve olajjal kentek meg benneteket, hogy a bűnnek nyomait letöröljék és a láthatatlan démonokat elűzzék, — majd kézenfogva levezettek benneteket a vízmedencébe (*κολυμβήθρα*), miként Krisztust a sirba vitték és most még egyszer megkérdezték mindegyiteket, vajjon hisz-e az Atyában, a Fiúban és a Szentlélekben. És ezen üdvhozó hitvallomás letétele után háromszor alámerítették benneteket, ily módon jelképeztétek Krisztus háromnapos tartózkodását a sírban.

A római egyházban a katechumenok különböző osztályokba voltak osztva (rudes, audientes, competentes).

A keresztségre való közvetlen előkészületben a *competentes* részesültek. A nagybőjt elején felszólította a püspök a katechumenokat, hogy jelentkezzenek azok, akik husvétkor fel akarják venni a keresztséget. *Ecce pascha est, da nomen ad baptismum.* (Szent Ágoston.)

A jelentkezők nevét beírták a matrikulába. Ezáltal a katechumen főlvétetett a competensek (electi) osztályába. A nagybőjt alatt *hét* scrutinium volt. Az első a nagybőjt harmadik hetének szerdáján volt. A competensek a templom ajtajában megmondták nevüket s ezt bevezették egy könyvbe (a matrikula ősi alakja). Majd felszólította őket a diákon, hogy lépjenek elő (catechumeni procedant), — s a férfiak a püspök jobboldalán, a nők balján foglaltak helyet. A püspök megszentelte a hamut és ezzel meghintette a katechumenok fejét.

Ezután a katechumenok ellenemondottak az ördögnek és cselekedeteinek és megvallották, hogy hisznek az Atyában és a Fiúban és a Szentlélekben, — mire a püspök háromszor mindegyik katechumen arcába fúj, mondván: *Menj ki, tisztátalan lélek s adj helyet a Szentléleknek, a Vigasztalónak.*

Ezután hüvelykujjával mindegyik homlokára keresztet vetett mondván: *Az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek nevében.* Majd fejükre téve kezét imádkozott felettük, ezután megszentelt só tét szájukba, mondván: *vedd a bölcsesség savát, — béke veled.*

Mindezek után a diákon felszólította őket, hogy menjenek ki a templom pitvarába (catechumeni recedant). Következett a mise, amelynek collectája után a katechumenokat ismét előhívták s most három acolythus kereszttel jelölte meg őket háromszor, majd kezét fejükre tette, végül exorcizálta őket. Ezután a miséző püspök is megjelölte őket kereszttel és imádkozva és megáldva őket, kezét fejükre tette.

A graduale után ismét a templom pitvarába távoztak s ott állottak a mise végeig, amelynek kánonjában az ő neveiket is fölolvasták.

A második scrutinium a nagybőjt harmadik vasárnapját követő szombaton volt s teljesen hasonló volt az elsőhöz.

A harmadik scrutinium a nagybőjt negyedik vasárnapját követő szerdán volt s ez volt a legünnepélyesebb, ennek a neve volt: a fülek megnyitása. *In aperitione aurium.* Miután hamuval meghintette a katechumenokat a püspök, nyálával megérintette füleiket és orrcimpáikat, mondván: *Ephpheta i. e. adaperire in odorem suavitatis, tu autem effugare diabole, appropinquat enim iudicium Dei.*

A graduale után négy diákon lépett elő, mindegyik az evangéliumos könyvvel a kezében. A miséző rövid oktatást tartatott az evangéliumokról, mely után a négy diákon elolvasta a négy evangélium elejét (Máté egész eddig: et ipse salvabit populum suum a peccatis eorum; Márk I, 1—8; Lukács I, 1—17; János I, 1—19.). Ezután következett a *traditio Symboli*, melyet egy acolythus mondott először görögül, majd latinul.

A traditio Symboli után következett a papnak egy imája, majd a *traditio orationis dominicae*.

A negyedik scrutinium feketevasárnapot követő szerdán, az ötödik ugyanazon hét szombatján volt, a hatodik nagyszerdán, a hetedik nagyszombaton s ennek a neve volt: *In redditione Symboli*.

Az egyes katechumenok elmondották anyanyelvükön, görögül vagy latinul, a hallomás után megtanult hitvallást<sup>1</sup> észak felé fordulva, kitárt karokkal. Ezután a püspök az illetőnek fejére téve kezét, egy exorcismust végzett; majd ismét nyállal megérintette füleit és orrcimpáit, ezután pedig mellén és hátán megkenete kereszthalakban szent olajjal a katechument, miközben mondotta: N. N. ellene mondasz az ördögnek? És én megkenlek az üdvösség olajával Jézus Krisztusban, mi Urunkban az örök életre. (Et ego ungo te oleo salutis in Christo Jesu Domino nostro ad vitam aeternam.) Az acolythus felelte. Amen.

Ezután a püspök elénekelte a Symbolumot és a Pater nostert, miközben a katechuménok fejére tette a kezét.

Ezzel befejeződött az előkészület a keresztségre. Most következett a keresztség szentelése a baptisteriumban, mely után a keresztelendők levetkőztek s őket keresztszüleik kézenfogva levezették a vízbe s a püspök a megkeresztelendő fejét háromszor a vízbe merítette mondván: *Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*.

Némely helyen a keresztelés így történt. A püspök a vízbenállótól kérdezte: *Credis in Deum Patrem omnipotentem?* Felelte: Credo, erre a püspök őt alámerítette, mondván: *Ego te baptizo in nomine Patris. Amen*; azután kérdezte: *Credis in Dominum nostrum Jesum Christum?* Felelte: Credo, a püspök ismét alámerítette, mondván: *Ego te baptizo in nomine Filii. Amen*, — majd harmadszor kérdezte: *Credis et in Spiritum sanctum?* Felelte: Credo, a püspök harmadszor is alámerítette, mondván: *Ego te baptizo in nomine Spiritus sancti. Amen.*<sup>2</sup>

A vízből kijövőt a keresztszülő várta a hosszú fehér ruhával, melyet reáadott.

Ezután a püspök a megkeresztelt homlokát a szent krizmával megkenve, megbérmálta.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> A keresztszülők, a diákonok és a hivek tanították őket a Hiszekegyre. Ezért mondja szent Ágoston: «Nec ut eadem verba Symboli teneatis, ullo modo debetis scribere, sed audiendo perdiscere, nec cum didiceritis scribere, sed memoria semper tenere atque recolere». Sermo 212. Migne P. L. XXXVIII, 1060.

<sup>2</sup> Sőt úgy látszik némely helyen mind a három alámerítés alkalmával elmondották a keresztelés teljes formáját; viszont másutt a keresztelés csak úgy történt, hogy a püspök kérdezte: Hiszesz az Atyában? Hiszek és alámerítette; Hiszesz a Fiúban? ismét alámerítette. Hiszesz a Szentlélekben? harmadszor is alámerítette, anélkül, hogy mondta volna: Én téged keresztteltek az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében. Amen. V. ö. *Cabrol*, i. h.

<sup>3</sup> Mikor már papok kereszteltek és a keresztelésnél nem volt jelen püspök, a vízből kijövő neofita fejét a pap krizmával megkenete (ez azonban

Most égő gyertyákkal bevonultak az új keresztények a templomba, ahol következett a szentmise, melyben megáldoztak. Némely helyen az áldozás után tejet és mézet is nyújtottak nekik.

Egy különös szokást említ szent *Zeno*, verónai püspök. A keresztelő egy dénárt adott a megkereszteltnek.<sup>1</sup>

A keresztségszertartás felvett fehér ruhában maradtak egy hétig, a fehérvasárnapot megelőző szombatig.

Ez idő alatt a neofitákat a szentmise-áldozat és az Oltáriszentség titkaiba mindjobbán beavatták.

Ezeknek a különböző időkben lefolyt szertartásoknak összevonásából keletkezett a keresztség mai szertartása, mely lényegében Nagy szent Gergely idejére vihető vissza.<sup>2</sup>

**II. A keresztelés szertartása a római Egyházban.** Miként a keresztség az Isten országának a kapuja: úgy tulajdonképen a templomba való belépésre is csak a keresztség ad jogot. A meg nem kereszteltnek a templom előtt kell várnia, míg oda beeresztik vagy bevezetik. Ezért írja elő a *Rituale*, hogy a keresztség szertartásainak első része a templomon kívül (*foris*) a templom küszöbén (*ad limen ecclesiae*) menjen végbe.

Miként az ember születésével vezetéknevét nyeri el, úgy az újjászületéskor is kap nevet (keresztnevet) még pedig egy szentnek a nevét, hogy mint Isten gyermekének legyen egy követendő példaképe és egy mennyei védője és pártfogója. Ezért kérdi a keresztelendőtől a pap, aki karingben és violaszínű stólával megy a megkeresztelendő elé a templom előcsarnokába (némely helyen a sekrestyébe):

Mi a neved?

N. mit kérsz Isten anyaszentegyházától? Feleli: Hitet. A hit mit ad neked? Örök életet. Ha tehát az életbe be akarsz menni, tartsd meg a parancsolatokat: szeressed a te Uradat, Istenedet teljes szivedből és teljes lelkedből és teljes elmédből; felebarátodat pedig mint tennenmagadat.

Ezen szavakkal a pap tömören a keresztelendő elé állítja az

nem bérmálás) s a neofita fejére sapkát tettek, melyet 8 napig viselt. S. August. V, 1669. M. 40.

<sup>1</sup> L. I, tr. XXXV. Jam balneator praecinctus exspectat quod unctui, quod tersui opus est praebiturus, sed et denarium aureum triplicis numismatis unione signatum. Migne. P. L. XI, 480.

<sup>2</sup> Mi az alábbiakban csak a kisdetek keresztelésének szertartását írjuk le. A felnőttek keresztelésének szertartása sokkal terjedelmesebb, főleg mivel úgy a katechumén, mint a keresztszülő különböző szimbolikus cselekményeket végeznek. Ezenkívül más és más abrenuntiatio van előírva aszerint, amint *zsidó*, *mohamedán* vagy *bálványimádó pogány* a megkeresztelendő.

egész keresztény tan velejét. A hit, a megigazulás alapja, csak akkor adja meg az örök élet reményét, ha tevékeny a szeretetben.

A most következő kérdésekkel *abrenuntiatio*-ra és hitvallásra szólítja fel a pap a megkeresztelendőt, akinek nevében (ha kisdéd) a keresztszülő felel.

Ezután a pap háromszor gyengén (leniter) ráfúj (exsufflat) a megkeresztelendő arcára s egyszer mondja: Exi ab eo (ea) immunde spiritus et da locum Spiritui sancto Paraclito.

Megjegyzendő, hogy ez *ráfuvás* (*exsufflatio*, ἐκφύσημα) és nem *rálehelés* (*insufflatio*, ἐμφύσημα).<sup>1</sup> A rálehelés valamely jónak, elsősorban a Szentléleknek közlését jelenti, míg a ráfujás a gonoszlélektől való idegenkedést, annak megvetését, annak elűzését akarja jelenteni. Ép ezért ez esetben teljesen helytelen volna ezen ráfuvást keresztalakban végezni.<sup>2</sup>

Ezen háromszoros ráfuvás közvetlenül jelzi a sátán kiűzését, mint a keresztség hatását, közvetve pedig a Szentlélek közlését, akinek a tisztátalan lélek helyett ezentúl a megkeresztelendő lelkében uralkodnia kell.

Erre a keresztelendő homlokát és mellét kereszttel<sup>3</sup> jelöli meg a pap e szavak kíséretében: «Accipe signum crucis tam in fronte, quam in corde, sume fidem coelestium praeceptorum et talis esto moribus, ut templum Dei iam esse possis».

A homloknak kereszttel való megjelölése figyelmezteti a keresztelendőt, hogy a hitet nyíltan és szabadon vallja meg, a mellén történt megjelölés pedig arra inti, hogy a hit szerint éljen s ily módon egykoron eljuthasson az újjászületés dicsőségébe, amint erre rámutat a keresztjelölést követő könyörgés (ut magnitudinis gloriae tuae rudimenta servans per custodiam mandatorum tuorum ad regenerationis gloriam pervenire mereatur).

<sup>1</sup> A felnőttek keresztelésénél mindkettő elő van írva a ráfuvás és a rálehelés: ez utóbbi keresztalakban, miközben a pap mondja: accipe Spiritum bonum per istam insufflationem et Dei benedictionem.

<sup>2</sup> «Ter exsufflat leniter in faciem infantis». Leniter, ut fiat decenter et ne noceat infanti; non in modum crucis, quia hoc neque in Rituali, neque ab auctoribus requiritur; potius autem ore angusto seu compressis labiis, quam ore aperto per modum halantis, hoc enim foventis est, non expellentis. (De Herdt, Praxis liturgica Rit. Rom. c. 2.7. nr. 2.)

<sup>3</sup> Istaе aliaеque cruces, quotiescunque nominantur partes signandae, faciendae in fronte, pectore, ad aures etc. fieri debent solo pollice dextro, extensis et cunctis reliquis digitis, ut fit ad evangelium missae; partes signandae, si sint detectae, immediate tanguntur et si non sint detectae, sufficit supra vestes seu pannos. De Herdt, i. m. n. 3.



Ezután a pap imádság kíséretében jobb kezét<sup>1</sup> a keresztelendő fejére teszi, ami annak a jele, hogy az egyház a kereszttel megjelölt egyént oltalmába veszi s a gonosz lélek minden incselkedésével és hatalmával szemben védelmezi; viszont a kézzel kapcsolatos imádságban kéri Istent, hogy a megkeresztelendőnek adja kegyelmét, mely megszabadítsa őt a szív vakságától és a sátán kötelékeitől, hogy megszabadulva a bűnös vágyak büztől (*fetoribus*) lépjen be Isten egyházába s Isten parancsainak jó illatától eltelve örömmel szolgáljon Istennek.

Most következik a sónak megáldása. Az egyszer megáldott só más alkalommal is lehet használni (ilyenkor tehát azt újra nem kell megáldani). A só megáldása egy ünnepélyes exorcismusból és megáldásból álló könyörgéssel történik. Az exorcismus folytán a só alkalmas eszköz lesz a sátán elűzésére (*salutare sacramentum ad effugandum diabolum*), míg a megáldás folytán orvosság lesz, amely hivatva van a léleknek tartós egészséget adni. (*fit omnibus accipientibus perfecta medicina permanens in visceribus eorum.*)

A só egyrészt alkalmas arra, hogy az ételeket rothadástól megóvja, másrészt, hogy azokat ízletessé tegye. A só ezen kettős tulajdonsága teszi a megáldott sót a természetfölötti bölcsesség jelképévé (*signum sapientiae — sal sapientiae*). Ezért tesz a pap egy kevés szentelt sót a keresztelendő szájába: *N. accipe sal sapientiae, propitiatio sit tibi in vitam aeternam.* A rákövetkező könyörgésben kéri Istent, hogy ne engedje most már soká éhezni a jelöltet, aki a bölcsesség savát megízlelte, hanem töltsse be őt kegyelmeinek égi eledelével.

Ezután következik az ünnepélyes exorcismus. Az exorcismus alkalmazása a keresztségben nem tételezi föl, hogy a keresztelendő valóban meg van szállva az ördögtől (*obsessus*). Azonban az ember az eredendő bűn állapotában a sötétség fejedelmének uralma alá tartozik és ezen uralmat akarja az exorcismus megtörni és tőle az embert megszabadítani.

Az exorcismus elején a három isteni személyre való hivatkozással és három kereszttel fordul a pap a gonosz szellem ellen, akinek megparancsolja, hogy immár távozzék a megkeresztelendőtől, akit maga Jézus Krisztus hívott országába s vett kegyelmébe.

Majd az exorcismus végén a keresztelendő homlokát jelöli meg a kereszt jelével, mintegy védőszerűl az eltávolított gonosz hatalmak ellen.

<sup>1</sup> *Impositio manus super caput infantis fit dextra extensis et iunctis digitis, et sufficit, uti moraliter seu ut non tangatur caput. De Herdt, i. h.*

Az exorcismus kiegészítője, hogy a pap a keresztelendő fejére teszi kezét s eközben egy könyörgésben kéri Istent, hogy adjon a megkeresztelendőnek előmenetelt a keresztény hitben és életben, adjon lelkének világosságot, szívének tisztaságot és megszentelést.

A római Rituale szerint ezzel végződik a templom előcsarnokában a szertartás. Míg az esztergomi Rituale szerint egy evangéliumot olvas a pap (Máté 19, 13—14), — amely a kisdedeknek megáldását mondja el. S ezután az esztergomi Rituale szerint a pap felszólítására a keresztszülők és körülállók letérdelve elmondják a Miatyánkot, az Üdvözlégyet és a Hiszekegyet. Majd a pap még itt elvégzi az exorcismust és az Ephpheta szertartását.

A római Rituale szerint azonban az exorcismusok után a pap a stólának (bal) végét a kisdedre teszi s így, mint az Isten szolgája, bevezeti őt az Isten templomába, hogy része legyen Krisztusban, azaz, hogy belső élet- és szeretetközösségbe lépjen az Egyház fejével, Krisztussal és ezáltal elérje az örök üdvösséget. (*N. Ingrederere in templum Dei, ut habeas partem cum Christo in vitam aeternam.*) Menetközben a pap a keresztszülőkkel (*coniunctim cum susceptoribus*) hangosan (*clara voce*) elmondja a Hiszekegyet és ezután a Miatyánkot. A Hiszekegynek és Miatyánknak ezen hangos elmondása a pap részéről emlékeztet a *traditio Symboli* és *traditio orationis dominicae* ősrégi szertartására, míg a keresztszülők részéről emlékeztet a *redditio-ra*. Itt tehát a *Credo* és a *Pater noster* nem mint a megkeresztelendőért végzett imádságok tekintendők, hanem mint oktatás arra, mit kell hinni és hogyan kell a kereszténynek imádkoznia.<sup>1</sup>

Már ez is mutatja, hogy nem volt szerencsés az esztergomi szertartáskönyv változtatása, amely ezen ősrégi szertartást teljesen kivetkőztette eredeti jelentőségéből, amennyiben csak a jelenlevőkkel (és nem a pappal is) mondatja el először a Miatyánkot, majd az Üdvözlégyet s végül a Hiszekegyet, holott az ősegyház felfogása szerint először hinni kell (Hiszekegy) s csak azután lehet imádkozni (Miatyánk).

A szertartás harmadik része a keresztút közelében folyik le, ez megfelel azoknak a szertartásoknak, melyeket az ősegyházban is közvetlenül a keresztelés előtt végeztek (ugyanazon a napon, melyen a keresztelés történt). A szertartás ismét egy erőteljes exorcismussal kezdődik, amely megparancsolja a gonosz szellemnek, hogy hagyja el teljesen a megkeresztelendőt, aki már most Isten templomává lesz a keresztiség által.

<sup>1</sup> V. ö. *Ghir*, Sakramentenlehre I, 297.

Erre következik a *mysterium aperitionis* (S. Ambrosius De myster. .c. 1. n. 3.), a kisedet füleinek és orrának megérintése nyállal (az esztergomi szertartáskönyv szerint sárral, azaz a megnyálazott hüvelykujjat hamuba meríti a pap), miközben mondja: *Ephpheta, quod est adaperire*, (majd az orrot érintve) *in odorem suavitatis. Tu autem effugare diabole, appropinquabit enim iudicium Dei.*

Ez a szertartás nemcsak a külső érzékek megszentelését célozza, hanem minden esetre a lelki hallás és izlés ráirányítását is az isteni dolgok megismerésére s azoknak hívő elfogadására; a megkeresztelendő szívének akarja fogékonnyá tenni az isteni kinyilatkoztatás igazságainak szépsége, összhangja és boldogító hatása iránt.

Ezután háromszor felszólítja a pap a keresztelendőt, hogy mondjon ellene az ördögnek, az ő cselekedeteinek, az ő pompájának. Miután a keresztelendő ünnepélyesen ellene mondott az az ördögnek, az ő cselekedeteinek, az ő pompájának: a pap megkeni őt mellén és vállai között keresztalakban (in modum crucis) a katechumenok olajával.<sup>1</sup> Ez a megkenés jelzi és egyszersmind megadja a keresztelendőnek a megerősítő kegyelmet a kereszt bátor hordozására, a belső kisértések és külső üldözések közepette állhatatosságra, a gonosz szellem nyílt vagy titkos incselkedéseinek leküzdésére. «Baptizandus inungitur oleo sancto et in pectore et in scapulis, quasi athleta Dei, sicut pugiles inungui consueverunt». (S. Thomas, Sum. theol. III. qu. 66. a. 10. ad 2.)

Az olajjal való megkenéssel végződik az előkészület a keresztségre (katechumenat). Az eddigi szertartások a szomorúság és a bűnbánat jegyében folytak le (hisz a katechumén az eredendő bűn, a lelki halál éji sötétségében van még mindig), — ezért a pap eddig violaszínű stólát viselt. Most azonban a keresztelés cselekményéhez fehér stólát ölt magára, ezzel is jelezve az örömet afölött, hogy a jelölt immár megszabadul a bűn sötétségétől, és a halál árnyékából Isten országába lép be.

Közvetlenül a keresztelés előtt még egyszer hitvallástételre szólítja fel őt a pap s miután ünnepélyesen megvallotta hitét az Atyában, a Fiúban, a Szentlélekben s megvallotta, hogy hiszi az anyaszentegyházat, a szentek egyességét, a bűnök bocsánatát, a test föltámadását és az örök életet, — a pap megkereszteli, háromszor vízzel fején (homlokán) leöntve, miközben mondja: *N. ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.*

A keresztelést még három szertartás követi. Első a krizmával

<sup>1</sup> Az ősegyházban, főleg a szír szertartásban az egész testet megkenték olajjal.

való megkenés kereszt alakban (in modum crucis) a fej tetején (in summitate capitis).

Ez a kenés a legrégebb keresztelési szertartásokból hiányzik. Az ősegyházban ugyanis a keresztelés után következett a homlok-nak krizmával való megkenése a püspök által (a bérmálás). Amikor azonban már a papok is kereszteltek és püspök nem volt jelen, a bérmálás helyett megengedték, hogy a papok a krizmával nem ugyan a homlokot, hanem a fejet kenjék meg. A Liber pontificalis ezt az engedélyt I. Szilveszter pápának (314—355) tulajdonítja: *Silvester et hoc constituit, ut baptizatum liniret presbyter chrisma levatum de aqua propter occasionem mortis.* (Liber pontif. edit. Duchesne I, 171.)

Másik szertartás a fehér ruha átadása. Az ősegyházban, mikor a megkeresztelt a keresztút medencéjéből kilépett, a keresztszülő borította rá az e célra készült (a gazdagoknál szépen himzett) hosszú fehér ruhát, melyet azután egy hétig viseltek.

Ennek mintegy emléke a mai szertartás, amikor egy kis fehér kendőt (linteolum candidum) nyújt a pap a megkereszteltnek, akinek nevében a keresztszülő tartja azt, miközben a pap elmondja ennek a jelképes szertartásnak az értelmét: ez a fehér ruha jelzi a lélek ártatlanságát, melyet a keresztségben nyert; azon legyen, hogy lelkét az ártatlanság ezen tiszta ruhájában vigye egykoron Isten ítélőszéke elé.

Majd égő viaszgyertyát nyújt a pap a megkereszteltnek, amely jelzi, hogy a sötétségből a világosságra hivatott meg. Kövesse ezt a világosságot, legyen maga is világosság és világítson az Isten egyházában jócselekedetek gyakorlásával.

Ezzel a keresztelés szertartása befejeződött, a pap e szavakkal: *N. vade in pace Dominus sit tecum* — elbocsátja a megkereszteltet.

Az esztergomi Rituale a keresztség szertartásai befejezése után egy honi nyelven elmondandó intelmet is tartalmaz, amely tömören rámutat a keresztség hatásaira, a szülők és a keresztszülők kötelességeire. Ennek felolvasását a legmelegebben kell ajánlanunk, hogy ily módon a holt nyelven végzett liturgiát némileg megértessük a hívekkel.

III. A keresztelés szertartása a keleti egyházban.<sup>1</sup> A pap magára ölti a fehér stichariont és az epimanikiákat és kimegy a keresztelő medencéhez, miközben az összes gyertyákat meggyújtják. A keresztelőmedencét köröskörül megfüstöli, majd átadva a füstölőt, mélyen meghajol.

<sup>1</sup> V. ö. *Maltzew*, Die Sakramente der orthodox-kath. Kirche des Morgenlandes.

Ezután a diákon egy hosszabb ekténiát végez a karral, miközben a pap halkán mondja el a szertartáskönyvben előírt imát, amely után következik a keresztvíz-szentelés egy hosszabb, a latin keresztvíz-szentelés praefatiójának megfelelő ima keretében. Bevezetésül háromszor mondja a pap: *Nagy vagy, Uram és csodásak a te cselekedeteid és nincs elég szó a te csodáid megénekelésére.* Majd hosszasan elmondja az Úr csodáit a teremtésben s azután kéri a Szentlelket, szálljon alá e vízre s szentelje meg; majd háromszor keresztet vet ujjával a víz felületén, arra rálehel s egy hosszabb exorcismust végez; majd háromszor rálehel az olajra, fölötte hosszabb imát mond, végül a néppel együtt háromszor énekli az Alleluját, miközben a szent olaj egy részét háromszoros keresztalakban a vízbe önti.

Most a keresztelendőt odahozzák és a pap két ujját az olajba merítve, azzal keresztalakban megkeni a keresztelendő homlokát, mellét és hátát, miközben mondja: *Megkenetik Isten szolgája N. N. az öröm olajával az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek nevében. Amen.* A mell és a hát megkenésénél még hozzáteszi: *A lélek és a test üdvösségére.*

Majd megkeni a füleket, *«hogy hallgasson a hitre»*, a kezeket, *«a te kezeid teremtetek és alkottak engem»*, a lábakat, *«hogy járjon a te parancsaid ösvényein»*.

És miután megkenete a keresztelendő egyes testrészeit, megkereszteli a kelet felé álló katechumént, mondván: *Megkereszteltetik Isten szolgája N. N. az Atyának nevében. Amen. A Fiúnak nevében Amen. A Szentléleknek nevében. Amen.* Minden egyes megszólításnál alámeríti a keresztelendőt a vízbe.

A keresztelés után a pap megmossa kezeit s a néppel együtt énekli a 31-ik zsoltárt.

A zsoltár eléneklése után fehér ruhába öltözteti a megkereszteltet, mondván: *Felöltöztetik Isten szolgája N. N. az igazságosság ruhájával az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek nevében. Amen.* Erre következik a troparion eléneklése: *Nyujsd nekem a fényruhát, Te, aki magadat körülövezed a fénnel, mint ruhával, könyörülettel teljes Krisztus, Istenünk!*

Ezután következik a szent myronnal való megkenés, azaz a bérálás.<sup>1</sup>

Egy hosszabb bevezető ima után a pap keresztalakban meg-

<sup>1</sup> A görögöknél a bérálás hivatalos elnevezése: *μυστήριον τοῦ μύρου.* A görög *μύρον* a latin krizmának felel meg, azon különbséggel, hogy a latinok krizmája csak balzsammal vegyített olajból áll, míg a görögök az olajhoz balzsamon kívül számos más illatszert végyitenek.

keni a szent myronnal a megkeresztelt homlokát, szemeit, orcimpáit, száját, mindkét fülét, mellét, kezeit, lábait és mindegyik kenéshez mondja: *A Szentlélek ajándékának megpecsételése. Amen.*

Ezután a keresztelő a megkeresztelttel és a keresztszülőkkel háromszor körüljárja a keresztelő medencét, miközben a kar énekli: *Mindnyájan, akik Krisztusban megkereszteltettek, Krisztust öltöttétek magatokra. Alleluja.*

Prokimenon: *Az Úr az én világosságom és üdvösségem, kitől félek?* Stichos: *Az Úr az én életem védője, kitől remegjek?*

Erre szent lecke (Római k. 6, 3—12.) és evangélium (Máté 28, 16—usque ad finem) olvasása következik, majd ektenia, mely után a pap elmondja az elbocsátást.

Jegyzet. A keresztelés, illetve bérálás alkalmával végzett kenések után, a szent olajat nem törli le a pap, hanem a megkent helyeket szalagokkal köti át. A keresztelést követő nyolcadik napon a megkereszteltet ismét a templomba hozzák, ahol a pap megfelelő imádságok kíséretében leoldja róla a szalagokat és vízbe mártott szivaccsal megmossa a szent olajjal megkent testrészeket.

2. Jegyzet. A görögöknél is külön, hosszas szertartás van a felnőtt zsidók, mohamedánok és pogányok megkeresztelésére, valamint a különböző eretnekségekből megtérők föl vételére.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> V. ö. *Maltzew*, Die Sakramente der orth.-kath. Kirche des Morgenlandes. 90—180. ll.

## MÁSODIK RÉSZ. — A BÉRMÁLÁS SZENTSÉGE.

### TIZENKETTEDIK FEJEZET.

#### A bérmálás szentségének fogalma.

I. A bérmálás viszonya a keresztséghez. A szentségek jegyzékében ősidők óta a keresztség után említetik a bérmálás, nem szükségessége vagy méltósága miatt, hanem azon sajátos viszony folytán, mellyel a keresztséggel kapcsolódik. A bérmálásnak ugyanis célja a keresztség által a lélekbe öntött *hit- és kegyelemélelet teljes virágzásra birni és megszilárdítani*. Ezen, a két szentség között meglevő szoros viszonyt még jobban kidomborította az ősegyháznak gyakorlata, mely szerint, ahol csak ez lehetséges volt, a keresztség után azonnal megbérmálták a hitujoncot, akár felnőtt volt az, akár kisdéd. A bérmálás csak akkor maradt el, ha nem volt jelen püspök. Sőt a keleti egyházakban akkor sem; mert ezekben szokássá vált, hogy a bérmálást a közönséges papok is kiszolgáltatták; ennek folytán a keleti egyházban a bérmálás mindig kapcsolatos a keresztséggel.

De a nyugati egyházban is, a paedobaptismus általános szokása idejében is, a keresztelés után azonnal megbérmálják a kisdedeket, ha püspök van jelen. A *Sacramentarium Gregorianum* rubrikája szerint a keresztség után *Vestitur infans vestimentis suis. Si vero episcopus adest, statim confirmari eum oportet chrismate et communicare. Et si episcopus deest, communicetur a presbytero dicente ita: Corpus D. N. I. Christi custodiat te in vitam aeternam. Amen.*

És a nyugati egyházban a XIII. századig ez általános gyakorlat volt.

II. A bérmálás szentségének meghatározása. A bérmálás külön szentség, bár a keresztségnek betetőzője (*complementum baptismi*).<sup>1</sup>

<sup>1</sup> *Quamvis baptismus confirmationi maxime coniunctus sit, non idem tamen sacramentum, sed ab altero longe disiunctum existimandum est. (Catech. Rom. p. II. c. 3. qu. 4.)*

Hogy azonban a keresztségtől különböző, önálló szentség, ez már kitűnik az Apostolok Cselekedeteiből (8, 17.), ahol el van mondva, hogy Péter és János elmentek Samariába, hogy a Fülöp diákon által megkeresztelteket a Szentlélek kegyelmeiben részesítsék: akkor rájuk tevék kezeiket és azok vevék a Szentlelket; Apost. Csel. 19, 6. «és midőn Pál rájuk tette kezeit, rájuk szálla a Szentlélek». A Zsidókhöz írt levél 6, 2. is a keresztségen kívül fölemlíti a *kezek föltevését*.<sup>1</sup>

A bérmálásról, mint külön szentségről, az ősegyház atyái keveset irnak: mert az ősegyházban a bérmálás majd mindig a keresztséggel volt kapcsolva.<sup>2</sup>

Azonban már *Tertullian* megemlékezik a bérmálásról, mint a keresztségtől külön szertartásról. Egressi de lavacro perungimur unctione de pristina disciplina. (De bapt. 7.) Dehinc manus imponitur per benedictionem advocans et invitans Spiritum sanctum... tunc ille sanctissimus Spiritus super emundata et benedicta corpora libens a Patre descendit. (U. o. c. 8.)<sup>3</sup>

Szent *Cyprián* szerint a teljes újjászületéshez nem elégséges csak a keresztség, hanem szükséges a kézrátétel (bérmálás) is: «Tunc enim plene sanctificari et esse filii Dei possunt, si utroque sacramento nascantur». Ep. 72, 1. Másutt ugyancsak ő mondja a megkereszteltnek fejére teszi kezét a püspök, hogy az ő imája és kézföltétele által megnyerje a Szentlelket és így teljes legyen az ő megszentelése «ut signaculo dominico consummentur». (Cp. 73. n. 9.)

Szent *Pacianus* így beszél: Haec autem compleri alias nequeunt, nisi lavacri et chrismatis et antistitis sacramento. Lavacro enim peccata purgantur, chrismate Spiritus s. superfunditur, utraque vero ista manu et ore antistitis impetramus. (Sermo de bapt. 6.)

Szent *Ágoston* szerint: Sacramentum chrismatis, quod quidem in genere visibilium signaculorum sacro-sanctum est sicut et ipse baptismus. (C. litt. Petit. II, 104.)

A görög atyák is élesen megkülönböztetik a szent keresztséget a szent megkenéstől τὸ ἱερὸν βάπτισμα καὶ τὸ μυστικὸν χρίσμα. Így jeruzsálemi szent *Cyryll*. (Cat. 18, 33.)

A bérmálást így határozhatjuk meg: *a bérmálás azon szent-*

<sup>1</sup> V. ö. *Joh. B. Umberg* S. J., Die Schriftlehre vom Sakrament der Firmung. Freiburg. 1920. 209 s k. II.

<sup>2</sup> De baptismo et confirmatione Patres aliquando ut de uno sacramento loqui videntur, quia olim simul dari solebant tamquam necessaria et quasi complementum hominis christiani. *Suarez*, Disput. 32, sec. 1. n. 11.

<sup>3</sup> De resurrect. carnis c. 8. Caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima consecretur. Caro signatur, ut et anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur, ut et anima spiritu illuminetur.



ség, amelyben kézrátétel és a krizmával való megkenés által a megkeresztelt elnyeri a Szentlelket, hogy hitében megerősödjék.

**III. A bérmálás különböző elnevezései.** A bérmálás szentségének különböző elnevezései:

chrisma, τὸ μύρον, impositio manus, ἐπιθεσις χειρῶν, σφραγίς sigillum, signaculum, signatio. A bérmálás szentségének kiszolgáltatása: σφραγίζειν, μωρῖζειν, χρίειν, ἀλείφειν, chrismare, consignare, signare frontem oleo, chrismate ungere, imponere manus, signaculo dominico consummare. Legelterjedtebb neve e szentségnek *confirmatio*, melyet már szent Ambrus is használ.<sup>1</sup>

A magyar *bérmálás* szó a szláv *bermati* szóból származik. *Bermati*, szerb nyelven *fermati* a *firmare* szóból ered.

**IV. A bérmálás szentségének hatásai.** Minthogy a bérmálás az élők szentségeihez tartozik, első hatása a megszentelő malaszt gyarapítása, valamint ezzel kapcsolatban a hit, remény és szeretet természetfölötti készségeinek és a Szentlélek ajándékainak is gyarapítása. A bérmálás szentségi kegyelme a jog mindazon segítő malasztok elnyerésére, melyek a keresztényt megerősítik hitének bátor megvallására.<sup>2</sup>

Harmadik hatása az eltörölhetetlen jel, melyről a középkori hittudósok azt állítják, hogy ez a jel a keresztényt Krisztus katonájává avatja fel. A kereszttség által Krisztus országának polgárává, a bérmálás által pedig katonájává lesz az ember.<sup>3</sup>

## TIZENHARMADIK FEJEZET.

### A bérmálás anyaga és alakja.

**I. A bérmálás távolabbi anyaga.** A bérmálás távolabbi anyaga a püspök által megszentelt krizma. Így Jenő pápa rendelete az örményekhez.

A krizma olajból és balsamból készített keverék. Olaj alatt az olajbogyóból sajtolt olajat kell értenünk.

<sup>1</sup> Accepisti signaculum spiritale... signavit te Deus Pater, *confirmavit* te Christus Dominus et dedit pignus Spiritus in cordibus tuis. (De myst. c. 7. n. 42.)

<sup>2</sup> «Hoc sacramentum — mondja szent Bonaventura (IV, dist. 7. a. 3. qu. 1.) — ordinat ad pugnam... et est ad liberam nominis Christi confessionem.»

<sup>3</sup> Per hos characteres consignatur homo ad diversa munera: per baptismalem ut sit Ecclesiae membrum et capax sacramentorum; per alium vero, ut sit consignatus miles Christi ad fidem ejus publice profitendum. Suarez Disp. 34. sect. 1. n. 2.

Az olajbogyóból sajtolt olaj a *szentség lényegéhez* tartozik, úgy hogy enélkül a szentség érvénytelen volna. A balsam azonban csak *egyházi parancsból* keverendő az olajhoz, úgy hogy enélkül a szentség nem volna érvénytelen. Ez következik abból, hogy az ősegyházban századokon át nem volt szó balsamról, s krizma alatt értették az olajbogyóból sajtolt olajat. A keleti egyházban a balsamon kívül más illatszeret is kevernek az olajhoz.

A krizmát a püspököknek kell megszentelnie; érvényes anyag csakis a püspök által megszentelt krizma.

A *szentségi anyag lényegéhez* tartozik, hogy a krizmát püspök szentelje meg; miért is, még az esetben is, ha egyszerű áldozópapok pápai felhatalmazást nyernek a bérmálás kiszolgáltatására: ezt csakis a püspök által megszentelt krizmával végezhetik. (781, 1.) A keleti egyházban is, ahol a szokás alapján minden pap kiszolgáltathatja az általa megkereszteltnek a bérmálás szentségét is, ezt csak a püspök, illetve patriarka által megszentelt olajjal végezheti, holott ugyancsak a keleti egyház megengedi papjainak a betegek olajának megáldását.

**II. A bérmálás közelebbi anyaga.** A bérmálás közelebbi anyaga a *krizmával való megkenés a homlokon* (unctio frontalis) oly módon, hogy ez egyszersmind a püspök kézrátétele legyen a megbérmálandóra. T. i. a bérmálás anyaga a *kézrátétel* (impositio manus) és a *krizmával való megkenés*. Ez a kettős anyag azonban egy szentségi cselekménnyel alkalmaztatik. Más kézrátétel a bérmálásnál mint szentségi anyag nem fordul elő. Ebből azután következik, hogy a krizmával való megkenést közvetlenül *kézzel* kell végezni s nem szabad soha, semmi körülmény között ecsettel vagy más eszköz közvetítésével végezni a bérmálást.<sup>1</sup> (781, 2.) Míg súlyos okból (pl. bélpöklos betegnél) az utolsókenetet szabad ecsettel kiszolgáltatni, minthogy az utolsókenet közelebbi anyaga csak az olajjal való megkenés, de nem egyszersmind a kézrátétel.

A bérmálásnál mindig a *homlokon* végzendő a megkenés. És ez a szentség lényegéhez tartozik, úgy hogy érvénytelen volna a bérmálás, ha az arcot vagy az ajkat kenné meg a püspök a krizmával. A keleti szertartások egyik-másikában ugyan a homlokon kívül más testrészeket is megkennek, de a homlokkenés, mely először történik, náluk is az egyedül lényeges szentségi szertartás.

<sup>1</sup> Ex communi doctorum placito nullum esset sacramentum confirmationis, si episcopus inungeret frontes penicillo aut alio instrumento, quia est de essentia confirmationis, ut immediate fiat digito episcopi. *Clericati*, De confirmatione. Decis. 56. n. 12.

A megkenésnek *keresztalokban* kell történnie, miként ezt a latin szertartásban maguk a szentségi szavak is megkívánják: *Signo te signo crucis*. De az összes keleti szertartások is a keresztalokban való megkenést írják elő. *Unctio apud omnes Orientales fit in formam crucis, ut expresse ordines praescribunt, saltem in unctione frontis.* (*Denzinger, Ritus Orient. I, 59.*)

Úgy látszik, hogy miként a *homlok* megkenése, úgy a *keresztalokban* való kenés is a szentség lényegéhez tartozik.<sup>1</sup>

**III. A bérmálás alakja.** A bérmálás szentségi szavairól (forma) az első tíz századból nincsenek biztos adataink. Az V. század elején I. Ince pápa Decentius püspökhöz írt levelében a bérmálás szentségi szavait nem írja le: *Verba dicere non possum, ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere.* Az első századokban tehát a titokfegyelem miatt csak szóhagyomány útján őrizték meg a szentségi szavakat. Később meg a szentségi szavakat annyira biztosították látták a hagyományban, hogy fölöslegesnek tartották azokat szószerint leírni. Így Petrus Lombardus is csak azt mondja: *Forma aperta est, scilicet verba, quae dicit episcopus, cum baptizatos in frontibus sacro signat chrismate.* (IV. dist. 7. c. 1.)

Mindenesetre a szentségi szavak, bár a lényeg mindig ugyanaz, számos változatban található a régi szertartásos könyvekben.<sup>2</sup> A ma használatos szavak a XIII. században lesznek általánosan elfogadva.

A bérmálás tehát, azaz a homloknak krizmával való megkenése a következő szavak kíséretében történik: *N. Signo te signo crucis et confirmo te chrismate salutis. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. R. Amen.*

Bizonyos, hogy az isteni személyeknek említése itt nem tartozik a lényeghez (míg a keresztségnél, igen). A keleti egyház által használt szentségi formában nem is fordul elő.

A keleti egyház formája a következő: *Σφραγίς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου* = *Signaculum doni Spiritus sancti.*

<sup>1</sup> Probabilis est, utrumque, unctionem in fronte ac in modum crucis esse de necessitate sacramenti. (*Holtzclau, De confirmatione c. 1. a. 4. n. 167.*)

<sup>2</sup> Non oportet, quod sit uniformitas in verbo orationis, sed solum, quod sit in sensu... Secundum id, quod est necessarium et essentiale sacramento, eadem oportet esse formam, sed forma verbi non est necessaria ratione vocis exterioris, sed prout est expressiva verbi interioris. *S. Bonaventura. (IV. dist. 23. a. 1. qu. 4.)*

## TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

## A bérmálás kiszolgáltatója.

1. A bérmálás szentségének *rendes* kiszolgáltatója a *püspök*, akár megyéspüspök, akár csak fölszentelt püspök. (Can. 782, 1.)

A megyéspüspök saját egyházmegyéjében megbérmálhatja idegen egyházmegyék híveit is, hacsak ezeket el nem tiltotta saját főpásztoruk attól, hogy idegen egyházmegyében vegyék fel a bérmálás szentségét. (783, 1.)

Idegen egyházmegyében nem bérmálhat a püspök megengedett módon (*licite*) az illető egyházmegye főpásztorának legalább is észszerűen föltételezett engedélye nélkül, kivéve saját híveit, akiket idegen egyházmegye területén is megbérmálhat, de minden ünnepélyesség nélkül, pásztorbot és püspöksüveg nélkül (*privatim ac sine baculo et mitra*. 783, 2.)

2. A bérmálás *rendkívüli* kiszolgáltatója (*minister extraordinarius*) minden fölszentelt pap, akinek az általános egyházjog vagy a pápa megadja erre az engedélyt. (782, 2.)

Az új egyházi törvénykönyv a püspöki renddel nem bíró bibornokoknak (239, 1. n. 23.), a nullius apátoknak és prelátusoknak, valamint az apostoli vikáriusoknak és prefektusoknak megadja a bérmálásra a jogot (782, 3.); de míg a bibornokok bárhol érvényesen bérmálhatnak, a nullius apátok, prelátusok, az apostoli vikáriusok és prefektusok csak joghatóságuk területén belül és csak, amíg az illető egyházi hivatalban vannak, végezhetik érvényesen a bérmálást.

Már fentebb említettük, hogy a keleti egyházakban általában minden fölszentelt pap, aki keresztel, a bérmálást is kiszolgáltatója.

És ez érvényes mindazon helyeken, ahol a szentszék nem tiltotta el az egyszerű papokat a bérmálástól (ott tehát hallgatag beleegyezésével történik a szentség kiszolgáltatása). El vannak tiltva Cyprus-szigetén, Albániában, Bulgáriában, Itáliában a görögök, valamint a Libanon-hegységben tartózkodó maroniták papjai a bérmálás kiszolgáltatásától.<sup>1</sup> Ha tehát ezen vidékeken valaki visszatér a kath. egyházba, minden föltétel nélkül megbérmálendő, habár a schizmatikus pap a keresztség után őt a bérmálásban is részesítette.<sup>2</sup>

Más helyeken az egyesült papok érvényesen szolgáltatathatják

<sup>1</sup> S. Officium 3. jul. 1853.

<sup>2</sup> V. ö. *Noldin*, De sacramentis<sup>13</sup> nr. 89.

ki a bérmálás szentséget; sőt a nem egyesült papok által kiszolgáltató is valószínűleg érvényes.<sup>1</sup>

Aki felhatalmazás nélkül merészelné bérmálni, felfüggesztendő; aki pedig a neki adott felhatalmazás határait túllépi, eo ipso elveszti felhatalmazását. (2365.)

Az új egyházi törvénykönyv a papoknak adott hatalmat még a következőkben is korlátozza. A latin szertartású pap csakis a latin szertartású híveket bérmálhatja meg érvényesen, hacsak a neki adott felhatalmazás a más szertartásúakra is nem vonatkozik. (782, 4.)

A keleti szertartású papoknak is tiltva van, hogy ha latin szertartáshoz tartozó gyermeket keresztelnek, azt megbérmálják. (782, 5.) Ha azonban mégis megbérmálnák, a bérmálás érvényesnek látszik, bár az illető a fent idézett 2365-ik kánon büntetésébe esik: elveszti bérmálási jogát.

A latin szertartású pap, aki csak bizonyos meghatározott területre kapott bérmálási jogot, ezen a területen idegeneket is megbérmálhat, hacsak az illetők püspökei ezt külön el nem tiltották. (784.)

3. Nagyon nehéz és sok vitára adott alkalmat annak a megmagyarázása, hogy egyszerű pap hogyan s minő hatalommal bérmál. Nem lehet ugyanis azt mondani, hogy a bérmálás szentségének kiszolgáltatása egyszerűen joghatósági ténykedés; mert ez valóságban *rendi ténykedés*. Miért is azt kell mondanunk, hogy a *papirend* felvevésével minden pap megkapja a rendi hatalmat is a bérmálásra, de csak függésben a pápától. Míg a püspök a püspökszentelés folytán mindenkitől függetlenül megnyeri a bérmálásra a hatalmat, melyet tőle senki el nem vehet: a pap csak annyiban bérmálhat, a papirendben nyert ezen hatalmat érvényesen csak annyiban használhatja, amennyiben erre a pápától nyer engedélyt.

4. A püspök a bérmálás szentségét köteles gyakrabban kiszolgáltatni, hogy a hívek azt könnyen fölvehessék.

Az új törvénykönyv szerint a püspök köteles egész egyház-

<sup>1</sup> A Szentszék erre vonatkozólag a következő utasítást adta ki: «Non expedit, ut confirmati (a presbyteris schismaticis) iterum ab episcopo inungantur, nisi ad tonsuram et ordines promovendi sint vel ipsi aut eorum parentes id petant ac nisi facta inquisitione circa modum collationis confirmationis reperiatu penicillum adhibitum fuisse, quibus in casibus confirmationis sacramentum secreto conferatur et sub conditione. Quod si dubium manet de revocatione facultatis in illo loco vel de ipso facto confirmationis collatae, recurrendum est ad s. sedem. S. Officium 14 ian. 1885. S. C. de Propag. Fide 5 iul. 1886. (V. ö. *Noldin*, i. h.)

megyéjét minden öt évben végiglátogatni. (343, 1.) A bérmálást is leginkább az egyházmegye látogatásával kapcsolatosan szolgáltathatja ki. (785, 1.) De ha akadályozva volna, kell arról gondoskodnia, hogy helyette más püspök vagy bérmálási joggal felruházott pap útján minden öt évben alkalmat nyújtson a híveknek a bérmálás szentségének fölvételére. (785, 1—3.)

Ha pedig a püspök a bérmálás kiszolgáltatása körül súlyos hanyagságot, illetve mulasztást követ el: érseke köteles erről a Szentszéknek jelentést tenni. (785, 4. és 274, n. 4.)

Ezekből a kánonokból világos, hogy az egyházi törvénykönyv szerint a bérmálás az egész egyházmegye területén minden öt évben elvégzendő; ha nem is minden plébánián, de legalább is minden esperesi kerületben öt év leforgása után ismét bérmálni kell. Minden esetre súlyos mulasztás volna, ha az egyházmegye egyes részeiben 10—15 éven át nem végeznének bérmálást.

## TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

### A bérmálás alanya; a bérmálás szertartásai.

I. **Kit lehet megbérmálni?**<sup>1</sup> Miként már említettük, az ősegyházban gyakorlat volt a keresztséggel kapcsolatban feladni a bérmálás szentségét. Így tehát a csecsemőket is a keresztség után azonnal megbérmálták. Ez a szokás fennállott a XII-ik századig, amikor a latin egyházban megszűnt a csecsemők bérmálása (kivéve Spanyolországot és Latin-Amerikát, ahol ma is megbérmálják a kisdedeket), míg a keleti egyházban ma is szokásban van a csecsemők megbérmálása a keresztséggel kapcsolatban.

A latin egyházban meghonosult az a gyakorlat, mely szerint azokat bérmálják meg, akik már birnak eszük használatával; sőt sok vidéken a bérmálást rendszeren csak a 12—14 éves gyermekeknek szokták feladni, akik az elemi vallástanításban már részesültek.

Az új egyházi törvénykönyv előírása szerint a gyermekek hét év körül már megbérmálандók. Sőt előbb is megbérmálандók, a csecsemő korban is, ha halálveszedelemben forognak, vagy ha a püspök ezt fontos okokból tanácsosnak tartja. (788.)

Nálunk általános szokás, hogy a bérmáláshoz azok bocsátatnak, akik már a szent gyónáshoz és áldozáshoz járultak s ép ezért a bérmálандók a bérmálás előtt meggyónnak és áldoznak. Mindez dicséretes szokás, de nem olyan, amely ne tűrne kivételt.

<sup>1</sup> V. ö. *Patissier S. J.* De la Confirmation et de l'âge auquel il convient d'y admettre. Paris. 1900.

Nézetünk szerint oly helyeken, ahol évenként vagy minden kétévben van bérmálás, a gyermekek 7 és 12 év között bocsátandók a bérmáláshoz s csak azok, akik már gyóntak és áldoztak. Ahol azonban ritkábban van bérmálás, az összes elemi iskolába járókat meg kell bérmáltatni, azokat is, akik még nem gyóntak és nem áldoztak.

II. **Szükséges-e a bérmálás szentsége?** Ami a bérmálkozás kötelezettségét illeti, ez *eszközszerű* szükségességgel nem szükséges az üdvösségre. De *isteni parancs* alapján sem kötelező; a kinyilatkoztatás forrásaiban erről nincs semmi bizonyíték. Sokan vitatták eddig azt is, hogy egyházi törvény alapján sem kötelező a bérmálkozás. Azonban az új egyházi törvénykönyv világosan kimondja, hogy senkinek sem szabad, ha erre alkalma van, ezen szentség fölvételét elmulasztani. Quamquam hoc sacramentum non est de necessitate medii ad salutem, nemini tamen licet, oblata occasione illud negligere.<sup>1</sup> Ezen szavak mindenesetre parancs jellegével bírnak. Bátran mondhatjuk tehát az új egyházi törvénykönyv alapján, hogy a bérmálás szentségének fölvétele *egyházi parancs* alapján kötelező mindazokra, akiknek alkalmuk van a bérmálkozásra.

III. **Minő előkészület szükséges a bérmálás fölvételéhez?** A bérmálás az *élők* szentségei közé tartozik; miért is méltóan csak az járulhat e szentséghez, aki a *megszentelő malaszt állapotában* van. De a megszentelő malasztot nem kell okvetetlenül gyónás, illetve feloldozás útján megszerezni; elégséges, ha a megbérmálandó komolyan igyekszik tökéletes bánatot fölindítani. Ez gyakorlati jelentőséggel bírhat azokra nézve is, akik a bérmálás előtt meggyóntak ugyan, de ismét súlyos bűnbe estek és nem találnak alkalmat arra, hogy újra gyónjanak a bérmálkozás előtt.

A bérmálandók, amennyiben már eszük használatával bírnak a bérmálás szentségének méltó fölvételére előkészítendőek.<sup>2</sup>

IV. **Bérmaszülők.** Miként a keresztségnél, a bérmálásnál is alkalmazandó bérmaszülő, ha található, aki a megbérmálttal lelki rokonságba lép, melynek alapján kötelessége a megbérmáltat pártfogoltjának tekinteni s az ő keresztyény neveléséről gondoskodni. (797.) (Ha t. i. ezt a megbérmált szülei és keresztszülei elhanyagolnák.)

Azonban a bérmálás folytán létrejött lelki rokonság nem képez házassági akadályt. (1079.)

<sup>1</sup> *Umberg S. J.* Die Schriftlehre vom Sakrament der Firmung c. munkájában (Freiburg, 1920) a kódex kánonja dacára is azt vitatja, hogy a bérmálás eszközszerűen szükséges.

<sup>2</sup> Jó segédkönyvek e célra: *Novák Lajos*, Bérmálás. Szent-István-Társulat. *Mellau István*, A bérmálás előmunkálatai. Nagyvárad. 1906. *Szuszai Antal*, Előkészület a nagy napokra. Győr. 1908. (Második kiadás.)

A bérmaszülő nem okvetetlenül szükséges, mert a törvénykönyv szerint csak az esetben alkalmazandó, «si haberi possit». (793.) És pedig egy bérmaszülő csak egy vagy két bérmandót vállalhat el, hacsak a bérmandó fontos okból többnek elvállalását meg nem engedi. (794, 1.)

Minden bérmandó csak *egy* bérmaszülővel bírhat. (794, 2.)

Hogy valaki érvényesen lehessen bérmaszülő, szükséges, hogy a) maga is már megbérmált legyen, birjon esze használatával s szándéka legyen elvállalni a bérmaszülői tisztet, — b) a megbérmándó, vagy ennek szülei, illetve gyámjai, ezeknek hiányában a plébános, vagy a bérmandó püspök által legyen kijelölve és c) hogy a bérmandó cselekménye alatt a megbérmáltat vagy maga személyesen, vagy helyettese által érintse.

Bérmaszülők érvényesen nem lehetnek azok, akik keresztszülők sem lehetnek érvényesen; tehát az eretnekek, szakadárok, névleg vagy bírói ítélettel kiközösítettek, jogi értelemben becstelenek stb., valamint a megbérmándó atyja, anyja vagy hitvese.

Arra, hogy megengedett módon legyen valaki bérmaszülő, általában ugyanazon szabályok állanak, melyeket a keresztszülőkről már láttunk, — ezekhez járul még:

a) hogy más legyen a bérmaszülő, mint a keresztszülő, hacsak észszerű ok nem szól emellett, amit megítélni a bérmandó van feljogosítva. Ha azonban a bérmandó a keresztséggel kapcsolatban adatik fel, akkor ez a tilalom nem áll fenn, hanem egyugyanazon személy lehet a kereszt- és bérmaszülő.

b) a bérmaszülő a megbérmálttal egynemű legyen (férfinak bérmandója legyen, nőnek bérmandója), hacsak a bérmandó egyes esetekben megengedhetőnek nem tartja az ezen szabálytól való eltérést.

V. A bérmandó ideje és helye; anyakönyvezése. A bérmandó bármely időben kiszolgáltatható; nagyon illő azonban, hogy pünkösd hetében mindig kiszolgáltassék. (790.) A bérmandó lehet feladni a nap bármely órájában, ámbár rendszerint délelőtt történik e szentség feladása. Ezt tételezi föl a Pontificale Romanum is, amely előírja, hogy a megbérmándó éhhommal legyen. Az új egyházi törvénykönyv azonban erről hallgat. (Következésképen a Pontificale ezen rubrikája már nem kötelező.)

Habár a bérmandó tulajdonképeni helye a templom,<sup>1</sup> a püspök észszerű okból bármely tisztességes helyen is (pl. a templom előtti

<sup>1</sup> Az ősegyházban a baptisteriumnak egy külön kápolnájában történt a bérmandó, ezt nevezték *consignatorium ablutorum*-nak. V. ö. *Gühr*, Sakramentenlehre, I, 322.



társégen, a keresztfolyosókban stb.) kiszolgáltathatja e szentséget (791.)

A püspöknek joga van az egyházmegyéje területén levő kivált-ságolt szerzetesek templomaiban is kiszolgáltatni a bérmálást. (792.)

A bérmálásról külön jegyzék (bérmáltak anyakönyve) vezetendő; de ezenkívül az új egyházi törvénykönyv előírja, hogy a bérmálás fölvétele a kereszteleési anyakönyvbe is bejegyeztessék. (798.) Miért is, ha valakit nem saját plébániáján bérmáltak meg, erről illetékes plébánosa értesítendő, hogy a szükséges bejegyzést a kereszteleési anyakönyvbe elvégezhesse. (799.)

VI. A bérmálás szertartása. A bérmálás kiszolgáltatásának igen egyszerű a szertartása.

Mindenekelőtt a püspök mondja: *Spiritus sanctus superveniat in vos et virtus Altissimi custodiat vos a peccatis. R Amen*, — majd a szokásos bevezetés után (*Adjutorium nostrum etc. Domine exaudi orationem etc. Dominus vobiscum*) a bérmálandók felé kiterjesztett kezekkel egy könyörgést mond el, melyben kéri Istent, küldje le rájuk a Szentlelket, hét ajándékával együtt, melyeket egyenkint felsorol.

Ezután vagy leül és a bérmálandók eléje térdelnek, vagy a bérmálandókat sorba járva megbérmálja. Mindegyiknek a homlokát megkeni kereszthalakban a szent krizmával s kenés közben elmondja a szentségi szavakat; majd a megbérmált arcát gyengéden (*leviter eum in maxilla caedit*) megüti s mondja: *Pax tecum*.

Miután valamennyit megbérmálta, a kar egy antifonát énekel (*Confirma hoc Deus etc.*), majd a püspök egy-két *versiculust* s ezek után egy könyörgést mond, mely után áldást ad a megbérmáltakra (*Benedicat vos Dominus ex Sion, ut videatis bona Jerusalem omnibus diebus vitae vestrae et habeatis vitam aeternam. R Amen*) s ezzel a bérmálás véget ér.

Az új egyházi törvénykönyv is megkívánja (798), hogy a bérmálandók már a püspök első, kiterjesztett karokkal végzett könyörgésénél, valamint a bérmálást befejező áldásnál jelen legyenek: ebből azonban nem következik, hogy az első kéz-kiterjesztés és az utolsó áldás a lényeghez tartozik. Egyik sem szükséges a szentség fölvételéhez, de mindegyik a megengedett föltételhez tartozik.

A krizmával megkent homlokot a Pontificale előírása szerint (fehér) szalaggal kell átkötni, amíg a krizma teljesen megszárad, — miért is minden bérmálandónak magával kell hoznia a szalagot. Ez azonban nálunk nincs szokásban; a kenés után a püspök egyik segédkező papja vattával letörli a krizmát.

A megbérmált arcának gyengéd legyintését általában hely-

telenül értelmezik. Az általános magyarázat szerint ez az arculütés arra figyelmezteti a megbérmáltat, hogy legyen kész Krisztusért elviselni minden meggyaláztatást, még az arculütést is. Azonban ezen magyarázattal semmiképen sem egyeztethetők össze az arclergyintést kísérő szavak: *Pax tecum*.

Ezen szertartásnak egyedül helyes magyarázata a következő. Az ősegyházban a püspök a megbérmáltat megcsókolta, eközben mondva: *Pax tecum*, miként ma is megcsókolja fölszenteléskor a papot.

Később azonban helyesebbnek találták elhagyni a csókot s helyett kézzel gyengéden megérinteni az arcot. Ez tehát nem arculütés, hanem inkább kedveskedő megérintése az arcnak, miként ezt a kísérő szavak is (*Pax tecum*) világosan bizonyítják.<sup>1</sup>

VII. A bérmálás a keleti egyházban. A bérmálást az összes keleti szertartásokban a keresztséggel kapcsolatban a keresztlő pap végzi. Kivételnek a *nesztoriánusok*, akiknél nincs meg a myronnal való megkenés, csak a kézrátétel a keresztség után emlékeztet némileg a bérmálásra.

A myronnal azonban a keletiek nemcsak a homlokot, hanem különböző *testrészeket* is megkennek. A *görögök*, mint ezt már a keresztségnél említettük, a homlokon kívül megkenik a szemeket, az orrot, száját, füleket, mellet, kezeket és lábakat, minden kenésnél ugyanazt mondva: A Szentlélek ajándékának megpecsételése. Amen.

A *koptok*, az *ethiopok*, az *örmények*, a *szírek* még több testrészt is megkennek (a kezeket kívül-belül, a karokat, a hátat, a térdet stb.) s az egyes megkenéseknél más és más szavakat használnak, kivéve a *szíreket*, akik minden kenésnél ugyanazon egy formulát használják: A szent krizmával, Krisztus jó illatának édes-ségével, az igaz hitnek jelével, a Szentlélek ajándékának teljességével jelöltetik meg N. N. az Atyának nevében Amen és a Fiúnak nevében Amen és az élő és szent Lélek nevében az életre örökkön örökké. Amen.

<sup>1</sup> V. ö. *Dölger*, Das Sacrament der Firmung. Wien. 1906. 155. l.

## HARMADIK RÉSZ. — A SZENTÁLDOZÁS.

### TIZENHATODIK FEJEZET.

#### A szentáldozás mivolta.

I. Az Oltáriszentség viszonya a többi szentségekhez. Az Oltáriszentség különbözik az összes szentségektől. A többi szentségek ugyanis csak akkor jönnek létre, amikor azokat kiszolgáltatják s a kiszolgáltatás után hatásuk megmarad ugyan, de a szentségek maguk nem maradnak meg. Például a keresztség létrejön a *leöntés*, a bérálás és az utolsó kenet a *megkenés* által; a *leöntés*, a *megkenés* egy-egy cselekmény, amely egy-két pillanatig tart és azután megszűnik. Ezért szokták az Oltáriszentség kivételével az összes szentségeket *átmenőknek* (*sacramenta transeuntia*) nevezni, minthogy a szentségi cselekmény végzésével a szentség is véget ér.

Az Oltáriszentség azonban nem akkor jön létre, amikor kiszolgáltatik: létrejön a *szentmisében* az átlényegüléskor, — kiszolgáltatik pedig a *szentáldozásban*, amely történhetik napok, sőt hetek múlva is. Így tehát az Oltáriszentség *maradandó* szentség (*sacramentum permanens*). Ezért lehetséges, hogy az Oltáriszentséget más hozza létre és más szolgáltatja ki; míg a többi szentségeknél a szentség létrehozása és kiszolgáltatása egy ugyanazon cselekmény.

Az Oltáriszentség más tekintetben is különbözik a többi szentségektől. Míg a többi szentségek elsősorban az emberek *megszentelésére* vannak rendelve: az Oltáriszentség úgy az *istentiszteletnek*, mint az emberek *megszentelésének* legkiválóbb és legméltóbb eszköze. Az Oltáriszentség, mint *áldozat* elsősorban Isten dicsőítésére irányul, mint *áldozás* pedig az emberek megszentelésére.

Minthogy a szentmise-áldozatról már másutt (A nyilvános istentisztelet) részletesen tárgyaltunk, e helyen csak a szentáldozásról fogunk szólni, — nem szólunk e szentség anyagáról és alakjáról sem, minthogy minderről a szentmisét tárgyalva már beszéltünk.

II. A szentáldozás. Az *Oltáriszentség, mint áldozás, a lélek eledele, Krisztus testének és vérének vétele a szentségi színek alatt.*

Krisztus Urunk nyíltan és határozottan mondotta: *Aki eszi az én testemet és issza az én véreimet, örök élete vagyon és én föl-támasztom őt az utolsó napon.* (János 6, 55.) És: *Ha nem eszitek az emberfiának testét és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet tibennetek.* (János 6, 54.)

Krisztus testének evése és vérének ivása a szentáldozásban történik, minthogy az átlényegülés után a kenyér és a bor színe alatt Krisztus teste és vére van jelen. *(Ez az én testem. Ez az én véremnek kelyhe.)*

Hogy azonban a szentáldozás lényege minél jobban kitűnjék, három dogmatikai igazságot kell szem előtt tartanunk.<sup>1</sup>

Az első, hogy az Oltáriszentségben *maga Krisztus van jelen*; tehát nemcsak a Krisztus teste vagy vére, hanem maga az élő Krisztus, aki valódi Isten és valódi ember, istenember; az élő Krisztus, a megdicsőült Krisztus, aki ül a Mindenható Atya jobb-ján s aki egykor eljövendő megítélni az élőket és holtakat.

Ezt az igazságot fejezi ki lapidáris rövidséggel az új egyházi törvénykönyv is, mikor így szól: *In sanctissima Eucharistia sub speciebus panis et vini ipsemet Christus Dominus continetur, offer-tur, sumitur.* (801.)

A másik dogmatikai igazság pedig az, hogy *mindegyik szín alatt van jelen, sőt mindegyik szín különvált részecskéje alatt jelen van az élő, megdicsőült Krisztus.*

A harmadik dogmatikai igazság pedig arra tanít bennünket hogy a Krisztus jelenléte az Oltáriszentségben az *átlényegülés útján* (transsubstantiatio) történik, amikor is a kenyér és a bor állaga megsemmisül s a kenyér és a bor esedékes tulajdonságainak leple alá rejtőzik Krisztus teste és vére (illetve maga az egész élő Krisztus, aki többé meg nem hal, akinek tehát a teste és vére többé el nem választható).

III. Szükséges-e a szent áldozás két szín alatt? Ezen dogmatikai igazságok világító fénye mellett könnyű megfelelni arra a kérdésre is, vajjon *szükséges-e a szentáldozás mindkét szín alatt, vagy ha nem szükséges, legalább is nyújt-e több kegyelmet a két szín alatt végzett áldozás?*

A fentiekből világos, hogy *nem szükséges a két szín alatt való áldozás*; hisz mondtuk, hogy mindegyik szín alatt jelen van az

<sup>1</sup> V. ö. Noldin, i. m. nr. 99.

egész, élő, megdicsőült Krisztus Szívének végtelen szeretetével, irgalmasságának és kegyelmeinek kiapadhatatlan bőségével.

Sőt ugyanezen okból bátran állíthatjuk, hogy a *két szín alatt végzett áldozás nem jár több kegyelemmel, mint az egy szín alatt végzett áldozás*: az egyikben úgy, mint a másikban ugyanazt a Krisztust vesszük magunkhoz. A két szín alatt végzett áldozás tökéletesebben jelképezi a lélek táplálását: de a táplálék ugyanaz az egy szín alatt végzett áldozásban is.

Vannak ugyan hittudósok, akik e kérdésnél különbséget tesznek a szent áldozás *lényeges* és *esedékes* hatásai között. Készségesen elismerik, hogy a szentáldozás lényeges hatása ugyanaz, akár két, akár egy szín alatt történik az áldozás; viszont azonban azt állítják, hogy aki két szín alatt áldozik, az nagyobb esedékes hatásokban részesül. Mert általános nézet a hittudósok között, hogy a szentáldozás kegyelmeiben mindaddig részesül az áldozó, amíg a szent színek az emésztés folytán fel nem oldódnak. Már pedig ez hamarabb megtörténik annál, aki csak egy szín alatt áldozott, mint annál, aki két szín alatt vette magához az Úr szent testét és véré.

Nézetem szerint azonban ez az egész okoskodás ingatag alapon épül és a szentáldozás hatásait nagyon is materialisztikus mértékek szerint akarja kimérni. De még abban az esetben is, ha ez a nézet megfelelne az igazságnak, ebből nem lehetne érvet kovácsolni a hiveknek két szín alatt való áldozása érdekében (husszíták, kelyhesek). Mert oly nyomós érvek szólnak a hiveknek egy szín alatt való áldoztatása mellett, hogy azokat meg nem gyöngheti az az esedékes nagyobb hatás, ami a két szín alatt való áldozásból esetleg eredhet.

Tagadhatatlan, hogy az ősegyházban általános szokás volt az áldozás két szín alatt; de már a legrégibb időkben is találunk példákat az egy szín alatt végzett áldozásra. A hivek rendszerint a szentmisében áldoztak; a pap áldozása után ők is nemcsak a konsekrált kenyérből, hanem a szent kehelyből is részesültek. A házi áldozás, a betegek és a börtönben synylődők áldoztatása mindig csak a kenyér színe alatt, — az ujonnan keresztelt kisdedek áldoztatása pedig mindig a bor színe alatt történt. Ép így a nagyhét három utolsó napján csak egy szín alatt áldoztak a hivek.

Volt idő, amikor kötelező volt a két szín alatt való áldozás, hogy így a hivek gyakorlatilag is állást foglaljanak a manicheusok eretnekségével szemben, akik a bort, mint a gonosz szellem gyártmányát, megvetették s ezért csak egy szín alatt áldoztak (és miséztek).

A két szín alatt való áldozás főleg a hivek számának növekedésével sok nehézséggel volt kapcsolatos. Ezen nehézségeken kezdetben

úgy igyekeztek segíteni, hogy nem a kelyhet nyújtották a hívőknek, hanem a kehelybe mártott partikulákat adták az áldozóknak egy kanál segélyével, miként ez ma is történik egyik-másik keleti szertartásban. Másutt a konszekrált bor közé nem konszekrált bort vegyítettek, hogy az összes áldozók mindkét szín alatt áldozhassanak. Ez Rómában még a XII. században is szokásos volt.<sup>1</sup>

Sok helyen a hívők tetszésére bízták, két vagy egy szín alatt akarnak-e áldozni; más helyeken lassankint elszoktak a két szín alatt való áldozástól.

A XI—XIV. századokban a kehely használata mind ritkább lesz s a hívek csak egy szín alatt áldoznak. Szent Bonaventura két okot említ, amiért a hívek csak egy szín alatt veszik magukhoz az Oltáriszentséget: az egyik, hogy a konszekrált bor ki ne öntessék, a másik, hogy a hívek tévedésbe ne essenek, mintha csak két szín alatt volna jelen Krisztus.<sup>2</sup>

Wicleff, a hussziták,<sup>3</sup> majd Luther Márton<sup>4</sup> a két szín alatt való áldozást követelték; a trienti zsinat elé katolikus részről is fordultak ily kérelemmel. Az Egyház azonban most már határozottan állást foglalt a kehely megengedése ellen.<sup>5</sup>

Az új egyházi törvénykönyv határozottan kimondja, hogy az áldoztatás csak a kenyérszín alatt történhetik. (852.)

És valóban, eltekintve a higiénikus szemponttól, mely a magyar protestánsokat is arra vezette, hogy napjainkban előkelő orvosok véleményét kérjék ki a kehely használatát illetőleg, amely vélemény a kehely használatát egészségügyi szempontból veszélyesnek nyilvánította, — a kehely használata nagyon sok tiszteletlenségnek tenné ki az Oltáriszentséget, másrészt a gyakori áldozást rendkívül megnehezítené.

A latin szertartásban *kovásztalan*, a görög szertartásban *kovászos kenyér* az Oltáriszentség anyaga.

Meg van azonban a híveknek engedve, hogy bármely szertartás szerint áldozzanak; a latin szertartású áldozhatik a görög templomban kovászos kenyérral, a görög hívő viszont a latin templomban ostyával. (866, 1.)

<sup>1</sup> L. Fischer, Bernhardi Cardinalis Ordo Officiorum Ecclesiae Lateranensis. München. 1916. 86. 1.

<sup>2</sup> «Fideles integrum et perfectum sacramentum recipiunt, nec recipiunt nisi in altera specie tantum propter periculum effusionis et propter periculum erroris, quia non crederent simplices in altera specie totum Christum recipere.» IV. Dist. 11, p. 2. a. 1. qu. 2.

<sup>3</sup> Martinus V. (in concilio Constant.) *Inter cunctas* 22. febr. 1418. art. 18. — *In eminentis* 22. febr. 1418.

<sup>4</sup> Leo X. *Exurge Domine*. 15 iunii 1520. error 16.

<sup>5</sup> Concilium Trident. sess. XXI. de communione c. 1, 2. can. 1, 2.

*Ajánlatosnak* mondja az egyházi törvénykönyv, hogy a husvéti áldozást kiki saját szertartása szerint végezze (866, 2.); a szent útravalóra vonatkozólag ezt *kötelezően* előírja (a szükség esetét kivéve). (866, 3.)

IV. **Mi a szentáldozás lényege?** Föl kell vetni itt egy más kérdést is, t. i. miben áll a szentáldozás? Abban, hogy *az Oltári-szentséget magunkhoz vesszük, mint lelkünk táplálékát.* Azaz, hogy *megesszük, illetve megisszuk.* Mert ez *valóságos étel és valóságos ital.* *Aki eszi az én testemet és issza az én véretem: bennem marad és én őbenne.*

A szentáldozás tehát *evéssel* történik. Aki valamit eszik, azt *szájába* veszi és *lenyeli* s csak miután lenyelte, mondhatjuk, hogy megette. Így van ez a szentáldozással is. A szent ostyát a szájba vesszük és lenyeljük<sup>1</sup> s miután lenyeltük, mondhatjuk, hogy megáldoztunk.

De hát vajjon okvetetlenül szükséges-e a szájon át venni a szentáldozást? Úgy látszik, igen. Mert a Sacrum Officium (27 ianuarii 1886) azon kérdésre, vajjon a haldoklónak, aki nem tudná lenyelni a szent ostyát, lehetne-e a szent útravalót, miként más táplálékot is a kinyitott mellen át a gyomorba juttatni, azt felelte: *Sicut exponitur, non expedire.*

Vajjon azonban szükséges-e okvetetlenül a szentáldozás hatásainak elérésére, hogy a szájba vett szent ostyát, mielőtt az vegyileg felbomlana, lenyeljük, nem egyezik meg teljesen a hittudósok nézete. A többség azt állítja, hogy mivel az Üdvözítő a szentáldozást evésnek mondotta és mivel az evés fogalmához tartozik, hogy amit a szájba vettünk, azt le is nyeljük, tehát a Krisztus testét csak akkor esszük, ha a még vegyileg fel nem bomlott szent ostyát lenyeljük s csak akkor, amikor lenyeltük, részesülünk a szentáldozás hatásaiban.

Mert ha a szent ostya szájunkban oldódik fel vegyileg, mihelyt a kenyér színe megszűnik, Krisztus sincs többé jelen: így tehát mikor a vegyileg feloldódott ostyát lenyeljük, már nem Krisztus testét esszük, következésképen a szentség kegyelmeiben nem részesülhetünk.

Akik ezen véleményt osztják, azt állítják, hogy aki a szent ostyát a szájába vette ugyan, de mielőtt azt lenyelte volna, meghal: a szentáldozás kegyelmeiben nem részesül. Ép így az sem, aki a szájába vett szentséget, mielőtt lenyelné, kiköpi vagy kihányja. De az sem, aki nem nyeli le azonnal a szent ostyát, hanem vár, míg az szájában teljesen felolvad.

<sup>1</sup> De a szent ostyát nem szabad a fogakkal rágni.

Mások azonban azt tartják, hogy bár a szentáldozás lelki táplálék, nem szabad arra gépiesen alkalmazni a testi táplálkozás minden szabályát. Ezek szerint nem kell aggályoskodni, vajjon a haldokló le tudta-e nyelni a szent ostyát; nem szükséges az sem, hogy az ember aggályosan ügyeljen arra, hogy amint a szent ostyát szájába vette, azt azonnal le is nyelje: mert azért, hogy szájába vette, megkezdte az evést és ez elég arra, hogy Krisztus szava érvényesüljön: *aki eszi az én testemet... énbennem lakik és én őbenne.* (János 6, 57.)

Bár mi is ezen utóbbi nézetet valljuk, mégis helyesnek tartjuk, hogy a hitoktató figyelmeztesse a gyermekeket, hogy a szent áldozáskor a szent ostyát azonnal igyekezzenek lenyelni, — nem mintha attól kellene félni, hogy különben esetleg nem részesülnek a szentáldozás kegyelmeiben, hanem azért, mert ily módon elejét vesszük minden, esetleges profanációnak és tiszteletlenségnek.

Fentebb említettük, hogy az Oltáriszentség mint étel, mint a lélek tápláléka eszközi gyarapodásunkat a megszentelő malasztban s Isten egyéb, természetfölötti ajándékaiban. Azt is említettük, hogy az Oltáriszentség ezen hatását akkor hozza létre, mikor a szentáldozást magunkhoz vesszük, mikor tehát elmondhatjuk, hogy esszük a Krisztus testét. Már most a hittudósok fölvetik azt a kérdést, vajjon a szentségi kegyelmeket egy pillanat alatt nyerjük-e el, avagy amíg a konszekrált színek vegyileg fel nem oldódtak, következésképen amíg Krisztus valóságosan bennünk lakozik: mindaddig árasztja reánk malasztjainak bőségét?

A hittudósok nagy többsége ezen utóbbi nézetet vallja. Bizonyos megszorítással elfogadható ez a nézet, azon megszorítással t. i., hogy a szentség *lényeges* hatása azonnal létrejön, abban a pillanatban, amikor a szentséget magunkhoz vesszük; *esedékes* hatása azonban mindaddig tarthat, amíg Krisztus Urunk a szent színek alatt valósággal bensőnkben van.

*Meddig maradnak a szent színek épségben?* Ez függ az egyesek egészségétől is. Mihelyt az emésztés megkezdődik, beáll a vegyi felbomlás. Ez megtörténhetik 8—10 perc alatt, de esetleg (gyomor-betegeknél) csak egy félóra múlva.

Papoknál, akik két szin alatt áldoznak és nagyobb ostyával is, több idő kell a vegyi felbomláshoz, mint a világiaknál, akik csak egy kis vékony ostyát vesznek magukhoz.

Ép ezért, eltekintve minden mástól, legnagyobb tiszteletlenség, ha akár pap, akár világi a szentáldozás után azonnal elhagyja a templomot. A szentáldozás után legalább addig imádsággal kell foglalkoznunk, amíg a szent színek minden valószínűség szerint



vegyileg fel nem oldódtak; mert egész addig a megdicsőült Krisztus van szívünkben.

És ha a kegyelemnek ezt a drága idejét nagy áhitattal és buzgósággal felhasználjuk, a szentáldozás után mély bensőséggel végezzük a hálaadást: akkor igenis *ex opere operantis* számos új kegyelmet, áldást és malasztot szerezhetünk magunknak.

Azok a hittudósok, akik azt a nézetet vallják, hogy mindaddig, amíg Krisztus a szent színek alatt bensőnkben jelen van, *ex opere operato* részesülünk malasztokban, tovább menve azt állítják, hogy ily módon lehetséges esetleg a kellő előkészület nélkül méltatlanul vett szentség kegyelmeinek *föléledése*.

Tegyük fel, valaki méltatlanul áldozott, azaz súlyos bűn tudatával járult a szentáldozáshoz, — de alig veszi magához a szent ostyát, tökéletes bánatot indít fel lelkében. A tökéletes bánat letörli a súlyos bűn szennyét s most már az eddig formátlan szentség föléled (reviviscit), mert még mindig jelen van Krisztus a szent színek alatt s a bűntől megtisztult lelket részesíti a szentáldozás kegyelmeiben.

Mi azonban, miként már fentebb megjegyeztük, azt tartjuk hogy a kellő előkészület nélkül, tehát formátlanul fölvevett Oltáriszentség fölélesztésére nem lévén semmi szükség, ennek föléledése nem valószínű.

IV. A szentáldozás hatásai.<sup>1</sup> A szentáldozás hatásai részben *lényegesek*, részben *esedékesek*.

Az esedékes hatások között vannak olyanok, amelyek nem minden egyes áldozásnak, hanem csak a gyakori áldozásnak a hatásai.

*Lényeges* hatása kettő van:

Az első a *lélek természetfölötti táplálása*, ami áll a megszentelő malaszt, a theologiai erény-készségek és a Szentlélek ajándékainak gyarapodásában, valamint azon segítő malasztokhoz való jogban, amelyek szükségesek a természetfölötti élet megőrzésére, gyarapítására és tökéletesítésére.

Második hatása: *a lélek bensőséges egyesülése Krisztussal*, a szeretet és a kegyelem által, amely hatás a szentség által egyenesen céloztatik, miértis szintén lényeges hatásnak tartandó. Krisztus Urunk ugyanis világosan mondja: *Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, bennem marad és én őbenne.*

<sup>1</sup> V. ö. M. Heimbucher, Die Wirkungen der hl. Kommunion. Regensburg. 1884. — J. Behringer, Die heilige Kommunion in ihren Wirkungen u. ihrer Heilsnotwendigkeit. Regensburg, 1898. — Noldin, De sacramentis<sup>13</sup> n. 104.

Ezen bensőséges lelki egyesülésen kívül a szentáldozásban a konszekrált színek alatt rejtőző Krisztus teste és vére fizikailag érintkezik a mi testünkkel és vérünkkel is; és ebből két esedékes hatás származik.

Az első az *érzékiség erejének a csökkenése*. Ez a hatás azonban nem minden egyes áldozásnak, mint inkább a gyakori áldozásnak a hatása. Nemcsak oly módon jön létre ez a hatás, hogy a szentáldozás bőséges kegyelmeket ad az érzékiség kísértéseinek leküzdésére, — hanem a Krisztus testének és vérének a szentáldozásban a mi testünkkel és vérünkkel való érintkezése ez utóbbiakat megszenteli s a bennük levő érzéki tüzet oltogatja. Miértis a gyakori áldozás egyrészt az ártatlanság, a szüzesség, a lelki tisztaság megőrzésére, másrészt az érzékiség kísértéseitől zaklatott, vagy annak bűneitől megsebzett lelkek meggyógyítására is a leghatásosabb eszköz.

Az ifjúság tiszta lelkületének megóvására, a bűnbeesett emberek őszinte megtérésére egyaránt hivatva van a gyakori áldozás. S ezért a természetfölötti nevelés egyik leghathatósabb eszköze.

Egy másik esedékes hatás is származik a Krisztus megdicsőült, halhatatlan testének a mi porhüvelyünkkel való érintkezéséből. A Krisztus teste belénk oltja a *föltámadás különös jogtímét*. Aki a Krisztus testét magához veszi, annak joga van a föltámadáshoz. Krisztus szavai szerint: *Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, örök élete vagyon és én feltámasztom őt az utolsó napon.* (János, 6., 55.)

Tehát a Krisztus teste mintegy magja lesz testünkben a föltámadásnak. Ez is egyik oka annak, miért ragaszkodik az igazi keresztény ahhoz, hogy halála előtt a szent útravalót magához vegye. Ez nemcsak a nagy útra erősíti meg az ő lelkét, hanem a testének is különös jogot biztosít a dicsőséges feltámadáshoz. És ebből a hitből kifolyólag néha még túlzásba is estek hajdan a hivek. Még a halottak nyelvére is egy szent ostyát tétettek, — a szent ostyával, mintegy a föltámadás csirájával temették el halottaikat.

A szentáldozásnak egy másik, esedékes hatása a *bocsánatos bűnök letörlése a lélekről*. Maga a trienti zsinat mondja, hogy a szentáldozás megóv a halálos bűnöktől, megszabadít a bocsánatos bűnöktől. (Sess. 13. c. 2.)

Ugyanez volt az ősegyház atyáinak is a felfogása, hogy a mindennapi (bocsánatos) bűnöket a szentáldozás letörli a lélekről, — ezért állították fel a következő elvet: *quotidie peccas, quotidie sume*, — mindennap vétkezel, tehát áldozál is mindennap, hogy mindennapi bűneidről megtisztulj.

Van még egy esedékes hatása a szentáldozásnak, jobbanmondva a gyakori szentáldozásnak. Ezt a hatást a hittudósok *lelki édességnek és gyönyörűségnek* mondják s abban áll, hogy a lélek izlését és vágyódását átalakítja: mindjobban elfordul a földiektől, melyeknek ürességét, silányságát belátja, s mindinkább nagyobb vágyódással fordul a természetfölötti, az égi, az isteni dolgok felé s ezekben talál megnyugvást, örömet, boldogságot. Ép ezért megnyugvással kész elviselni a földi élet megpróbáltatásait, keresztjeit és szenvedéseit is.

De jól meg kell jegyezni, hogy ez a lelki gyönyörűség nem azonos az érzékileg is megnyilvánuló áhitattal, mely utóbbi nagyon is esetleges és számos külső körülménytől is függ. A szentek életében is akárhányszor látjuk, hogy éveken át meg voltak fosztva az érzékileg is megnyilvánuló áhitat vigasztól: de nem attól a lelki édességtől és gyönyörűségtől, melyről az imént szóltunk.

## TIZENHETEDIK FEJEZET.

### A szentáldozás kiszolgáltatója.

I. A szentáldozás rendes és rendkívüli kiszolgáltatói. Az Oltáriszentségnél, mint már említettük, különbözik a szentség létrehozása annak kiszolgáltatásától és e kettő egymástól elválasztható.

Az Oltáriszentség létrehozója csakis érvényesen *fölszentelt pap* lehet, — mert csakis az érvényesen fölszentelt papnak adhatják meg az apostolok utódai a hatalmat a kenyér és a bor átváltoztatására, amint ez a IV. lateráni zsinat határozottan kijelenti: «*hoc utique sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui fuerit rite ordinatus*».<sup>1</sup> Ugyanigy az új egyházi törvénykönyv is. (801.)

Aki azonban érvényesen pappá van szentelve, ettől a hatalomtól többé meg nem fosztható. Érvényesen konszekrál tehát az eretnek, a szakadár, a kiközösített, felfüggesztett, vagy a letett és papi méltóságától megfosztott pap is.

Az Oltáriszentség kiszolgáltatásánál megkülönböztetünk *rendes* és *rendkívüli* kiszolgáltatót. (845, 1, 2.)

A szentáldozás *rendes* kiszolgáltatója csakis a *fölszentelt pap*. (845, 1.)

*Rendkívüli* kiszolgáltató azonban a *szerpap* is, aki azonban csakis a püspök vagy a plébános súlyos okból adott engedélyével

<sup>1</sup> C. Firmiter 1. De summa Trinitate. (I. 1.)

szolgáltathatja ki a szentáldozást, amely engedélyt szükség esetén joggal föltételezheti. (845, 2.)

Elég súlyos ok arra, hogy a plébános a szerpapnak engedélyt adjon az áldoztatásra, az, ha a plébános gyóntatással vagy egyéb lelkipásztori teendőkkel van elfoglalva.

Az ősegyházban gyakran előfordult, hogy *acolythusok*, más *kispapok*, sőt *világiak* vitték a szentáldozást a börtönökbe zárt hitvallókhoz; hasonló esetek fordultak elő Párisban úgy a nagy forradalom alatt, mint az 1871-ki forradalom idejében is.

Ma is előfordulhatnak hasonló körülmények. Vajjon szabad volna-e ily körülmények között kispapnak vagy világinak vállalkozni a szentáldozás kiszolgáltatására?

Föltétlenül, ha ez nem idéz elő botrányt. Ugyanis csak egyházi parancs tiltja, hogy kispap vagy világi a szentséghez nyuljon, azt a szentségházból kivegye, beteghez vigye. Viszont azonban isteni parancs írja elő, hogy a halálveszedelemben levő a szent útravalót magához vegye. Ha kétféle parancs ütközik össze, mindig a magasabbrendűt kell érvényre juttatni. Ha tehát halálveszedelemben levő hívő másképp a szent útravalóhoz nem juthat, csak kispap vagy világi egyén révén: itt az egyházi tilalom megszűnik, hogy az isteni parancs érvényesüljön. Kivéve, ha ebből botrány származnék. Mert viszont a természeti törvény tiltja a botrányt. Már pedig a természeti törvény fölötté áll a kinyilatkoztatott isteni parancsnak is. Ily esetben tehát azt kell mondanunk, hogy a haldokló nem köteles a szent útravalót magához venni, ha azt csak mások megbotrányozásával vehetné magához kispaptól vagy világitól.

Sőt megengedhetőnek tartjuk azt is, hogy szükség esetében valaki *önmagát* áldoztassa meg. A pap és a szerpap ezt megtehetik nemcsak azért, hogy a szent útravalót magukhoz vehessék, hanem még az esetben is, ha áhitatból akarnak áldozni és nincs, aki őket megáldoztassa, önmagukat megáldoztathatják.

Ugyanezt megteheti a *laikus* is, ha másképp a szent útravalót nem kaphatná meg, — itt is természetesen hozzátéve, hogy botrány ebből ne származzék.<sup>1</sup>

II. Az áldoztatáshoz szükséges engedély. A szentáldozás rendes kiszolgáltatója ugyan a pap, de bizonyos esetekben csak külön engedéllyel áldoztathat.

Az új egyházi törvénykönyv világosan kimondja, hogy a miséző pap, mise közben, közvetlenül mise előtt és után, minden külön engedély nélkül áldoztathat is. (846, 1.)

<sup>1</sup> V. ö. *Noldin*, De sacramentis <sup>13</sup> n. 125.

Sőt misén kívül is a templom rektorának föltételezett engedélyével áldoztathat. (846, 2.)

Következésképen amely pap engedélyt nyer valamely templomban a misézésre, ezen engedély alapján áldoztathat is nemcsak miseközben, hanem misén kívül is.

A betegekhez az Oltáriszentséget *nyilvánosan* vinni a plébános joga, saját plébániája területén, még olyanokhoz is, akik nem az ő hivei. (848, 1.)

Más papoknak ezt tenni tilos, kivéve a szükség esetét, vagy ha a püspök avagy a plébános erre engedélyt adott, illetve ha ilyen engedélyt észszerűen lehet föltételezni. (848, 2.)

Az Oltáriszentséget *titokban* vinni a betegekhez (ott t. i., ahol ez meg van engedve) nem tartozik a plébános jogaihoz. Ily esetben tehát bármely pap elviheti a szentséget a beteghez, azon templom igazgatójának legalább is föltételezett engedélyével, amelyből magával viszi a szentséget. (849, 1.)

A *szent útravalónak* kiszolgáltatása azonban ismét a plébánosnak van fentartva, akár nyilvánosan, akár titkon vigyék a beteghez a szentséget. (850.)

Tehát a *szent útravaló* kiszolgáltatásához szükséges a *plébánosnak nyíltan megadott, vagy legalább is észszerűen föltételezett engedélye*.

Hajdan a plébánosnak volt fentartva az *első áldozók* és a *husvéti áldozók* megáldoztatása.<sup>1</sup> Az új egyházi törvénykönyv azonban ezt a megszorítást nem tartotta fenn. Ép így hajdan a *szerezteseknek* meg volt tiltva, hogy templomaikban húsvét napján áldoztassanak. Az új egyházi törvénykönyv ezt a tilalmat is megszüntette.

Megszüntette azt a büntetést is, mellyel a régi jog azon szerzeteseket sújtotta, akik a plébános engedélye nélkül betegeket a *szent útravalóval* és az utolsó kenettel ellátták.

A *szent útravaló* kiszolgáltatása a plébános joga. De a szerzetesrendek (apácazárdák is), valamint a papnevelő-intézetek, ki vannak véve a plébános joghatósága alól. A szerzetesrendekben a *helyi főnök*, apácazárdákban a *gyóntató*, a papnevelő-intézetekben a *szemindriumi rektor* joga és kötelessége a *szent útravalónak* és utolsó kenetnek kiszolgáltatása, még pedig nemcsak az illető intézet, zárda tagjainak, hanem bennlakó cselédjeinek is, sőt az illető kolostorban vagy zárdában lakó tanulóknak, vendégeknek, ott tartózkodó betegeknek is. (514, 1—2.; 1368.)

A papoknak általában kötelességük a *szentáldozást saját szer-*

<sup>1</sup> Noldin, De sacramentis<sup>18</sup> n. 126,

tartásuk szerint kiszolgáltatni; a latin szertartású ostyával, a görög kovászos kenyérral áldoztat.

Ahol azonban a szükség megkívánja, a *latin* szertartású pap áldoztathat a görög templomban kovászos kenyérral, a *görög* pap a latin templomban ostyával: de mindegyik az áldoztatást *saját szertartása szerint* végzi. (851.)

Azt már másutt mondtuk (A nyilvános istentisztelet<sup>2</sup> 408. l.), hogy mindegyik a más szertartású templomban is saját szertartása szerint köteles misézni. (816.)

III. Az áldoztatás helye, ideje s egyéb körülményei. Az új egyházi törvénykönyv világosan kimondja, hogy *ahol misézni szabad, ott szabad áldoztatni is*, a magánkápolnáknban is, hacsak ezt a püspök egyes esetekben külön meg nem tiltotta. (869.)

Áldoztatni *minden nap szabad* (867, 1.), — de *Nagypénteken csak haldoklónak* adható a szent útravaló. (867, 2.) *Nagyszombaton csakis az ünnepélyes misén vagy közvetlen mise után szabad* áldoztatni. (867, 3.)

Áldoztatni rendszerint csak *azon időben* szabad, amelyben meg van engedve a *misézés* (egy órával hajnal előtt és egy órával dél után), — hacsak észszerű ok ezen időn túl is nem teszi indokolttá az áldoztatást (867, 4).

Ezen kánon alapján tehát búcsujáróhelyeken nagy tömegek gyónása alkalmával megengedhető, hogy délután 2—3 óraker is kiosztassék a szentáldozás (föltéve, hogy a hívők éhhommal vannak).

A szent útravalót azonban a nap vagy éjjel bármely órájában szabad kiszolgáltatni. (867, 5.)

*Karácsonykor az éjjeli misén* nem szabad áldoztatni. Kivétetnek a szerzetesrendek, intézetek és jámbor egyesületek, melyek félig nyilvános kápolnával bírnak, melyben az Oltáriszentséget állandóan őrizhetik; ezen kápolnáknban ugyanis meg van engedve karácsony éjjelén egymás után három mise mondása, melyek alatt a jelenlevő hívek áldozhatnak is. (821, 3).

A hívek áldoztatása az ősegyházban *miseközben* történt; a rendes szokás volt, hogy aki megjelent a misén, az áldozott is.<sup>1</sup> És a miseimádságok is (postcommunio) ezt a szokást tételezik föl. De, bármennyire szép és a mise-liturgiájának megfelelő ez a szokás, törvény erővel nem bír; az új egyházi törvénykönyv kánonja szerint a hívek áldoztatása történhetik *miseközben*, közvetlenül *a kismise előtt vagy után*, valamint *misén kívül* is mindazon időben, amelyben misét mondani szabad. (846.)

<sup>1</sup> De volt rá eset, hogy a hívek hazavihették a szentséget, hogy otthon vagy utazásközben áldozhassanak, ha nem mehetnek el a misére.

*Közvetlenül nagymise előtt és után* azonban a miséző nem áldoztathat. (846.)

*Requiem-misékben* is szabad áldoztatni, úgyszintén közvetlenül a csendes requiem-mise előtt és után is.<sup>1</sup>

A betegekhez az Oltáriszentséget, amennyire csak ez lehetséges, *nyilvánosan* kell vinni. (847.) Nyomós és észszerű okból azonban meg van engedve, hogy az Oltáriszentséget *titokban* vigyék a betegekhez. (847.)

Ésszerű és nyomós ok első sorban az, hogy a szentséget megóvjuk minden tiszteletlenségtől, aminek manapság nagyvárosokban föltétlenül ki volna téve. Miért is már eddig is részint pápai engedély, részint szokás alapján nagyvárosokban kifejlődött a gyakorlat, mely szerint az Oltáriszentséget titokban vitték a betegekhez, az új egyházi törvénykönyv ezt a gyakorlatot mindenütt megengedi, ahol észszerű és nyomós ok ezt javalja.

De más okból is lehet az Oltáriszentséget titokban vinni a beteghez, ha pl. annak ünnepélyes vitele az időjárás miatt (hideg eső stb.) nagyon nehéz; ha a beteg feltűnés nélkül akar gyakrabban áldozni. Az új egyházi törvénykönyv 846-ik kánonja a papok lelkiismeretére és belátására bizza, hogy nyilvánosan vagy titokban viszik-e a szentséget a beteghez.

Az Oltáriszentség nyilvános vitelében is azonban idők folyamán s az egyes helyi körülmények folytán nagy változások álltak be, és az egyháztól oly nagyon óhajtott ünnepélyességből alig maradt meg valami.

Az egyház óhaja szerint, ha a beteghez viszik a szentséget, haranggal jelet kell adni, hogy a hivek figyelmét erre fölhívják s a hivek a templomba jöhessenek, hogy a szentséget égő gyertyákkal kíséressék útjában a beteghez. Külön testvérület is alakult e célból, amelynek tagjai, amint a harangjelet hallják, a templomba sietnek a szentség kísérésére. S az anyaszentegyház ezt a testvérületet számos búcsukban részesítette, amelyek még a jubileumi év alatt sem függesztetnek fel, holott akkor a legtöbb búcsu az élők számára fel van függesztve.

A pap karingbe, stólával s amennyire lehet pluvialéba öltözve az Oltáriszentséget kisebb ciboriumban viszi, melyet a fehérszínű selyem vállkendővel (velum humerale) teljesen elfödve tart két kezében. A pap baldachin vagy legalább is umbella alatt viszi a szentséget, előtte és mellette két oldalt égő gyertyákkal, vagy lámpákkal megy a kíséret.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> S. R. C. 3177—3465.

<sup>2</sup> Rituale Romanum. tit. IV. De communione infirmorum.

Ahol azonban a körülmények miatt (pl. messzeség, rossz utak stb.) nem lehetséges a szentségnek ezen ünnepélyes vitele, — ott elégséges, ha a pap karingben és stólával födetlen fővel viszi fehér selyem zacskóban a kis, belül megaranyozott szelencébe zárt szentséget egy oltárszolga kíséretében, aki égő lámpást visz előtte és a járókelőket csengetéssel figyelmezteti a szentségre. Nálunk csakis ezen gyakorlat van szokásban ott, ahol nyilvánosan viszik betegekhez a szentséget. Olaszországban, habár a hívek kísérete ott is többnyire elmaradt, mindig umbella alatt viszik a szentséget a betegekhez.

A nyilvános vitelnél elő van írva, hogy a pap *födetlen* fővel vigye a szentséget.

A szertartások bizottsága azonban felhatalmazta a püspököket, hogy nagy hidegben megengedhessék úgy a városokban, mint azokon kívül *pileolus* használatát a szentség vitelénél.

De ahol ilyen engedélyt a püspök nem adott volna, ott is rendkívüli esetekben a pap epikeiával élve, bátran vihetné *papsapkával* a fején a szentséget a beteghez. Lehetne használni olyan papsapkát is, amely a füleket is elfödi. Sőt, amint már fentebb említettük, ilyen esetekben elégséges ok van arra, hogy titokban vigyék a szentséget a beteghez, — tehát föltett főveggel és téli felöltőben.

Ahol az Oltáriszentség *titokban* vihető a betegekhez, ott is előírja az Egyház, hogy a szentség egy, a nyakba akasztott zacskóban legyen; hogy a pap, mikor a szentséget viszi, óvakodjék minden felesleges beszélgetéstől.<sup>1</sup> Egyébként, aki titokban viszi a szentséget, rendes fővegét teszi fejére, a karing fölé kabátot ölt; illetve ily esetben a karing sincs előírva (csak a stóla), sőt a papi talár sincs. Az amerikai nagyvárosokban talár nélkül, teljesen világi öltözetben viszik a papok a beteghez a szentséget.

Magától érthető, hogy a beteghez lehet vinni a szentséget lóháton, kocsin, autón vagy kerékpáron is.

## TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

### Ki veheti magához a szentáldozást?

I. **Hányféle áldozás lehetséges?** A szentáldozásnak többféle vételét lehet megkülönböztetni.

*Valóságos* vétele, amikor a szent ostyát magunkhoz vesszük; *lelki* vétele (lelki áldozás), amikor vágyódunk a szentáldozás után.

<sup>1</sup> S. C. de Propaganda Fide 25. febr. 1859. — Cfr. *Noldin*, De sacramentis<sup>13</sup> nr. 131.



A valóságos vétel lehet csak *anyagi*, vagy egyszersmind *szenstégi*. Csak anyagilag veszi magához a szent ostyát, aki képtelen a szentség vételére, pl. ha egy pogány vagy zsidó lenyeli a szent ostyát: azt valóságban magához vette, de csak anyagilag, azonban nem áldozott, mert képtelen a szentség vételére.

A *szenstégi vétel az áldozás*. Ez ismét többféle lehet: *méltó* áldozás, mikor az áldozó részesül a szentség kegyelmeiben; *közömbös* áldozás, amikor valaki önhibáján kívül a kellő lelki diszpozíció nélkül járul a szentáldozáshoz; *szenstégtörő* áldozás, amikor tudva és készakarva a kellő lelki diszpozíció nélkül járul a szentáldozáshoz. (Noldin.)

II. **Ki járulhat a szentáldozáshoz?** 1. Tulajdonképen minden *megkeresztelt* képes a szentség kegyelmeire, miért is *minden megkeresztelt egyén érvényesen áldozhat*. Az eszük használatával nem bíró *kisdedek* is. És valóban az Egyházban több századon át általános volt a gyakorlat, mellyel a megkeresztelt kisdedeket is megáldoztatták (a bor színe alatt), — sőt még a IX—X. századokban is sok egyházban szokásban volt a nagyszombaton megkeresztelt kisdedeket egész fehérvasárnapig mindennap megáldoztatni. Több tartományi zsinat még azt is elrendelte, hogy a kisdedek is kötelesek a szenstégi bőjtire, miért is addig nem szabad őket megszoztatni, amíg nem áldoztak.

Rómában a XII. században már az volt a gyakorlat, hogy nem a konszekrált borból, hanem a kehely öblítéséből adott a pap a mise után az újonnan megkeresztelt kisdedeknek, oly módon, hogy kisujját belemártotta a kehelybe s ezután a kisded szájához vitte. (*L. Fischer*, Bernardi Cardinalis Ordo Officiorum Eccl. Lateranensis 73. 1.)

2. A mai egyházi fegyelem azonban előírja, hogy a szentáldozáshoz csak azok bocsáttassanak, akik már *eszük használatával* bírnak. (854, 1. 2.) De az éthiop keresztényeknél ma is megvan a csecsemők áldozása.

3. Az új egyházi törvénykönyv külön ugyan nem említi föl ott, ahol a szentáldozásról beszél azokat, akik *soha nem bírtak ép elmével* (perpetuo amentes), — de ezeknek sem adható a szent áldozás a Rituale tilalma folytán, de az új törvénykönyv szerint sem, amely az örülteket a csecsemőkkel egy kategóriába sorolja. (88, 3.)

4. Ugyanezt kell állítani a *siketnémákról* is, amíg kellő oktatásban nem részesültek,<sup>1</sup> De kellő oktatás után nemcsak a siket-

<sup>1</sup> Az ne tévessze meg a papot, hogy a siketnéma is vet keresztet, letérdel stb., — mert ez csak a látottaknak utánczása; amíg a siketnéma a neki megfelelő oktatásban nem részesült, képtelen a vallási igazságok megismeréséhez jutni.

némák, hanem még a siketnéma vakok is eljuthatnak az Oltáriszentség oly megismeréséhez, amely elégséges ahhoz, hogy a szent áldozáshoz járulhassanak. (Keller Helén példája erre elég bizonyíték.)

5. Hajdan, főleg Francia- és Spanyolországban, általános szokás volt a *halálraitéteket* eltiltani a szentáldozástól; a pápák ismételtén felszólaltak ezen, semmiképen nem indokolható szigorúság ellen; míg végre mindenütt érvényre jutott az egyház elve, mely szerint a megtért halálraitélt is részesítendő a szent útravalóban.<sup>1</sup>

6. A római Rituale az örülteket eltiltja a szentáldozástól. *Amentibus communicare non licet.*<sup>2</sup>

Azokról, akik sohasem birtak eszük használatával (perpetuo amentes) már fentebb szóltunk.

Itt azokról beszélünk, akik eszük használata után örültek meg. Ha ilyenekről föl lehet tételezni, hogy még józan korukban szándékuk volt keresztény módon élni, vagy legalább is meghalni, (pl. egy elborult elméjű pap, apáca, jámbor hívő), és ha másrészt biztosra vehető, hogy a szentáldozást minden tiszteletlenség nélkül magukhoz veszik: haláluk óráján megáldoztathatók.

Hogy pedig arról megbizonyosodjunk, vajjon a szent ostyát magához veszi-e az ilyen elborult elméjű szerencsétlen, — először kísérletet teszünk nála egy nem konszekrált ostyával, ha ezt szépen lenyeli, megáldoztathatjuk.<sup>3</sup>

7. A *félbolondok*, az eszelősek, agylágyultak, a második gye-  
rekségbe esett aggastyánok, amennyiben az Oltáriszentséget meg tudják különböztetni a közönséges kenyértől, részesíthetők a szentáldozásban; de ezek ritkábban bocsátandók a szentáldozáshoz, mint a többi hivek. Miért? Mert ezeknél nem lehet föltételezni azt a *jó szándékot*, amely a gyakori áldozásnak föltétele a kegyelmi állapoton kívül.

Az ilyenek az áldozáshoz bocsátandók, amikor az általában meg van parancsolva, tehát a husvétii időben és a halálos betegségben; a szentáldozáshoz bocsáthatók ezenkívül évenként többször is, az ő értelmi fejlettségük szerint. És e tekintetben nem kell aggályoskodni, mert az ilyeneknél a tiszteletlenség a legtöbbször ki van zárva.

8. Általában az a szabály, hogy az nem bocsátható a szentáldozáshoz, akinél félni kell a tiszteletlenségtől a szentség iránt.

Ép ezért óvatosnak kell lenni oly betegeknel, akiket *köhögési*,

<sup>1</sup> V. ö. *Haring I.*, Die Armensündercommunion. Graz. 1912.

<sup>2</sup> Tit. IV. c. 1. n. 10.

<sup>3</sup> V. ö. *Noldin*, De sacramentis<sup>13</sup> n. 135.

vagy *hányási inger* gyötör. Amíg ez az inger tart, nem áldoztathatók meg, mert könnyen megtörténhetnék, hogy kiköpnék vagy kihányának a szent ostyát. Ha azonban az inger kissé szünetel, és próbát tettünk egy kis kenyérdarabbal vagy ostyával, — megáldoztathatók.

Ha a beteg a szentáldozás után hány, a hányást meg kell nézni. Ha abban benn van a szent ostya, ezt ki kell belőle venni, vízzel leöblíteni, és egy külön edényben a szentségházban elhelyezni, amíg teljesen megromlik, — ekkor a sacrariumba dobandó.

Ha azonban a hányásban a szent ostya már nem található fel épen, az egész hányást gyapottal vagy pamuttal kell felitatni, a gyapotot elégetni s a hamut a sacrariumba dobni.

Az *önkvületben levők* (delirantes), ha nem kell attól tartani, hogy a szentséget kiköpi, megáldoztathatók. Esetleg ezeknél is előbb kísérletet teszünk egy vagy több nem konszekrált ostyával.

Azoknak azonban, akik már *érzékeik használatával nem bírnak* (sensibus destituti) a szentáldozás nem adandó. Az ilyen haldoklók föltételes feloldozásban és az utolsó kenetben részesítendők.

Külön fölemlítjük itt, hogy az új egyházi törvénykönyv kánonja szerint *eretnekek* vagy *szakadárok*, még ha jó hiszemben vannak is, az Egyház szentségeiben nem részesíthetők, hacsak előbb az Egyházzal ki nem békültek. (731, 2.)

III. A szentáldozás szükségességéről. 1. A szentáldozás *eszközszerű szükségességgel* nem szükséges az üdvösségre. Az imént láttuk, hogy az Egyház nem engedi meg a csecsemők áldoztatását. Pedig, ha a szentáldozás szükséges eszköz lenne az üdvösség elérésére, a csecsemőket is meg kellene áldoztatni.

De a felnőtteknek sem szükséges eszközszerű szükségességgel. Ez csak akkor volna, ha egyetlen eszköz volna a megszentelő malaszt megszerzésére vagy annak megőrzésére. Nem egyetlen eszköz a megszentelő malaszt megszerzésére, sőt egyáltalában arra nem is eszköz, minthogy mint élők szentsége a megszentelő malaszt föltételezi. De nem egyetlen eszköz a megszentelő malaszt megőrzésére sem, amelyre számos más eszköz is rendelkezésünkre áll, mint az imádság, önmegtagadás, alamizsnálkodás, az irgalmaság cselekedetei.

Azt azonban mondhatjuk, hogy a szentáldozás a természetfölötti élet megőrzésére *moraliter* szükséges. (Noldin.)

Legújabban *Nicolussi János*<sup>1</sup> külön monografiában igyekszik

<sup>1</sup> Dr. P. Johann Nicolussi, Die Nothwendigkeit der heiligen Eucharistie. Bozen. 1917.

bizonyítani, hogy a szentáldozás eszközszerű szükségességgel szükséges: *necessitate medii stricte talis secundum quid (scil. saltem quoad votum Eucharistiae)*; érvei azonban nem meggyőzők.

A szentáldozás minden felnőttnek szükséges *isteni parancs* alapján. Krisztus Urunk ugyanis világosan mondja: *Ha nem eszitek az ember fiának testét és nem isszátok az ő véréét, nem leszen élet bennetek.*

A természetfölötti élet megőrzésére tehát Krisztus parancsából szükséges a szentáldozás.

Az *egyház parancsa* is előírja a szentáldozást: mindazoknak, akik már eszük használatával birnak, évenként egyszer legalább husvét táján a szentáldozáshoz kell járulniok.

Ezen egyházi törvényt a IV. lateráni zsinat hozta,<sup>1</sup> a trienti zsinat megújította<sup>2</sup> s az új egyházi törvénykönyv is újra kodifikálta. (859, 1.)

2. *Mikor kötelez áldozásra az isteni parancs?* Először is kötelez a *halálveszedelemben*. Igy tanítják ezt az összes hittudósok, akik a következő érveléssel élnek: Krisztus parancsának valamikor kell kötelező erővel birnia, különben nem volna parancs. Első sorban tehát akkor kötelez, amikor legnagyobb mértékben van szükség a természetfölötti élet megőrzésére. Erre pedig a halálveszedelemben van a legégetőbb szükség. Miért is halálveszedelemben Krisztus parancsa kötelez az áldozásra.

Az anyaszentegyház a legősibb időktől kezdve egyik legfontosabb feladatának tekintette, hogy a haldokló hivek ezen utolsó és legszükségesebb útravalóval ellátva lépják át az örökkévalóság küszöbét. Már a niceai zsinat és I. Ince pápa is ily értelmű rendeleteket adtak ki.<sup>3</sup>

De a halálveszedelmen kívül *máskor is* kötelez az isteni parancs áldozásra, ami már magából az Oltárszentség természetéből is folyik, amely lelki eledelnek, lelki tápláléknak lett alapítva. Ha eledel, ha táplálék, azzal gyakrabban kell élni, nem elég azt csak a halál órájában magunkhoz venni.

Nehéz azonban meghatározni, hogy az isteni parancs alapján *mikor* vagyunk kötelesek áldozni. Bizonyos, hogy eleget teszünk az isteni parancsnak is, ha az Egyház parancsát teljesítjük, azaz, ha legalább *évenként egyszer* járulunk a szentáldozáshoz. Másrészt csatlakozunk azon hittudósok nézetéhez, akik szerint, mikor

<sup>1</sup> C. Omnis utriusque 12. De poenitentiis et remissionibus (V. 38).

<sup>2</sup> Sess. XIII. De eucharistia c. q.; sess. XXI. De communione c. 4. can. 4.

<sup>3</sup> Conc. Nic. I. c. 13. — Innocentius I. epistola Consulenti tibi (405).

az Egyház az évenként egyszeri áldozást előírta, elment a *végso határig*, amelyen túl már nem engedhetné meg a szentáldozás elmulasztását, mert beleütköznék ezen engedély Krisztus parancsába.

3. **Ki tartozik magához venni a szent útravalót?** Nézzük most közelebbről a *szent útravaló (viaticum)* vételének parancsát.

Ez a parancs kötelez nemcsak a *halál órájában*, hanem a *halál veszedelmében* is, akár belső betegség, akár külső ok idézze azt elő.

Miért nemcsak a *súlyos betegek* kötelesek megáldozni, hanem mindazok, akik *valószínű halálveszedelemben* vannak. Így pl. a katonák csata előtt, hajósok és léghajósok veszedelmes utazás előtt; az anyák szülés előtt (kivált az első szülés előtt); mindazok, aki valamely veszedelmes műtétnek vetik alá magukat.

Aki szentségtörően vette magához a szent útravalót, nem tett eleget kötelezettségének, miért is újra kell áldoznia. (861.) Aki azonban miután már magához vette a szent útravalót, újra súlyos bűnt követ el, nem köteles ismét áldozni. Ép így, aki halálos veszedelemben nem áldozott, később nem köteles az áldozást pótolni.<sup>1</sup>

Eleddig sokat vitatkoztak a hittudósok afölött, vajjon annak, aki reggel még egészséges állapotban megáldozott, de estére kelve halálos veszedelembé jut, szabad-e, vagy kell-e a szent útravalót magához venni; az új egyházi törvénykönyv ezt a vitát eldöntötte, amennyiben kimondja, hogy nagyon ajánlatos azoknak, akik reggel áldoztak, de később halálos veszedelembé esnek, aznap még egyszer áldozni, azaz a szent útravalót magukhoz venni. (864, 2.)

4. **A betegek áldozása.** A betegek lelki gondozásáról másutt szólottunk. (Igehirdetés.<sup>2</sup> Bpest. 1921. 358 s k. ll.) Itt csak újból hangsúlyozni akarjuk mindazt, amit a betegek áldozására vonatkozólag az új egyházi törvénykönyv is elrendel.

Elsősorban, hogy a lelkipásztor kövessen el mindent, hogy a betegek ideje korán, amikor még teljesen eszméletnél vannak, vegyék magukhoz a szent útravalót. (865.)

A huzamosabb ideig tartó betegségben a szent útravalót gyakrabban is lehet, sőt illő kiszolgáltatni. (864, 3.)

5. **Milyen szertartás szerint kell magunkhoz venni a szent útravalót?** A szent útravalót a hívők *saját* szertartásuk szerint kötelesek magukhoz venni, — tehát pl. a görög szertartású a görög szertartás szerint, — de szükség esetén bármely szertartás szerint magukhoz vehetik. (866, 3.)

<sup>1</sup> Noldin, De sacramentis<sup>13</sup> nr. 138.

## TIZENKILENCEDIK FEJEZET.

## Előkészület a szentáldozásra.

I. **Lelki előkészület a szentáldozáshoz.** A szentáldozáshoz *lelki és testi* előkészület szükséges.

A lelki előkészület kétféle: *lényeges és esedékes.*

1. A *lényeges* előkészület a *kegyelmi élet*, azaz a megszentelő malaszt a lélekben. Ez az a menyegzői ruha, mely nélkül a mennyei lakomához járulni nem szabad.

Az esedékes előkészület a *bocsánatos bűnöktől való mentességben* és a *tényleges áhitatban* áll.

A lényeges előkészület elég a szentség kegyelmeinek (ex opere operato) elnyerésére. Tehát még az is, aki minden áhitat nélkül, vagy bocsánatos bűnökkel szívében járul a szentáldozáshoz, sőt aki szentáldozás közben bocsánatos bünt követ el, részesül a szentáldozás kegyelmeiben, ha t. i. a megszentelő malasztal szívében járul a szentáldozáshoz.

Azonban természetesen törekednie kell minden áldozónak arra is, hogy az esedékes előkészületet is elvégezze, még pedig kiki körülményeinek és állapotának megfelelő mértékben. Nagyobb előkészület kívántatik a paptól, szerzetestől, a gyakori áldozótól, mint attól, aki csak ritkán járul az Ur asztalához s egyébként is világi foglalkozásokban van elmerülve.

2. A lényeges előkészület a *megszentelő malaszt*, amelyet elveszt az ember súlyos bűn elkövetése által.

Az elvesztett malaszt visszaszerzésének két módja van: *tökéletes bánat*, a gyónás szándékával, vagy *tökéletlen bánattal gyónás és feloldozás.*

Azonban a szentáldozáshoz nem elégséges az első módon visszaszerezni a megszentelő malasztot; hanem az Egyház szigorúan előírja, hogy, akit lelkiismerete súlyos bűnről vádol, az addig nem mehet áldozni, míg a szentgyónásban feloldozást nem nyert. A trienti zsinat ezen parancsát<sup>1</sup> az új egyházi törvénykönyv is átvette. (856.)

3. Csak egy kivételt enged meg a trienti zsinat s utána az új egyházi törvénykönyv is.

Ha ugyanis egyrészt a szentáldozás *el nem hagyható*, másrészt *nincs jelen gyóntató*: ez esetben szabad tökéletes bánat felindítása után áldozni. (856.)

<sup>1</sup> Sess. XIII. de Eucharistia c. 7. can. 11.

Természetes, hogy itt súlyos dologról lévén szó, mindkét föltétel szigorúan értelmezendő.

Első föltétel, hogy a szentáldozás bizonyos tekintetben *szükséges* legyen. Ha ugyanis a szentáldozást valaki könnyen elhagyhatja, vagy elodázhhatja addig, amíg meggyónhat, ez esetben nem szabad gyónás nélkül a szentáldozáshoz járulnia.

A második föltétel, ha *nincs jelen gyóntató*, akinél elvégezhetné a szentgyónást. Itt atörvény szövege: *copia confessarii* nem a gyóntatók bőségét, hanem csak általában gyóntatót jelent.

Nem volna elég ok arra, hogy gyónás nélkül áldozék a súlyos bűnbe esett, ha nem tudna gyónni rendes gyóntatójánál; elég, ha kéznél van egy gyóntató: ennél kell meggyónni. De természetesen nem kell meggyónni olyan papnál, akinek nincs joghatósága, valamint felfüggesztett, kiközösített, eretnek vagy szakadárpapnál sem.

Különben ez az eset ritkán, leginkább apácazárdákban és nevelőintézetekben fordulhat elő.

4. A szentáldozáshoz tehát csak tiszta, a megszentelő malasztal ékeskedő lélekkel szabad járulni. A megszentelő malaszt megsemmisítője a halálos bűn, de nem a bocsánatos bűn. Csak aki halálos bűnt követett el, köteles áldozás előtt gyónni. És erre is csak akkor köteles, ha biztosan elkövette a halálos bűnt. Ha ez nem biztos, nem köteles a szentáldozás előtt gyónni. Mert csak aki a halálos bűn tudatában van (*consciuis peccati mortalis*), köteles áldozás előtt gyónni; de aki kételkedik, vajjon követett-e el halálos bűnt, avagy vajjon elkövetett bűne valóban halálos bűn volt-e — nincs a halálos bűn tudatában és így nem köteles a szentáldozás előtt gyónni. Jól teszi, ha meggyónik, de erre nincs kötelezve. Az azonban szükséges, hogy ha gyónás nélkül megy áldozni, tökéletes bánatot indítson fel magában; hogy az esetre, ha csakugyan halálos bűnt követett el, lelke megtisztuljon s a szentáldozás kegyelmeiben részesüljön.

Gyakran előfordul, hogy a hiveknek, miután elvégezték gyónásukat, valamely bűn jut az eszükbe, melyet elfelejtettek meggyónni. Már most sokan aggódnak, vajjon elmehetnek-e a szentáldozáshoz, avagy kötelesek-e még az áldozás előtt újra fölkeresni a gyóntatót s neki az elfelejtett bűnt meggyónni?

Nem kötelesek, hanem bátran és nyugodtan járulhatnak a szentáldozáshoz. Az a bűn ugyanis, melyet elfelejtettek meggyónni, a többi bűnökkel együtt megbocsáttatott, így tehát a megszentelő malasztot elnyerték; igaz, hogy fennáll a kötelezettség ezen, csak közvetve megbocsáttott bűn meggyónására, de ez a kötelezettség

nem sürgős; ennek eleget tehetnek a legközelebbi rendes gyónás alkalmával. Azonban természetesen, ha valaki gyónása után, melyben kifejezett valamely súlyos bűnt, könnyen visszatérhet a gyónatóhoz, legokosabb, ha ezt azonnal megteszi, így legalább megszabadul ezen bűn meggyónásának kötelezettségétől.

II. **Testi előkészület a szentáldozáshoz.** Miként a lelki, úgy a testi előkészület is kétféle: *lényeges* és *esedékes*.

Lényeges a *szentségi bűjt*, esedékes a *test és a ruházat tisztasága*.

1. **A szentségi bűjt.** A szentségi bűjt (*jejunium sacramentale*) *egyházi* eredetű. Krisztus Urunk vacsora után alapította az Oltáriszentséget s osztotta ki szent testét és vérének tanítványai között; az ősegyházban is az első időkben vacsora után volt a szentmise és a hívek áldozása a mise alatt. Majd mikor a szentmisét a reggeli időben kezdték végezni, jött szokásba a szentségi bűjt a papoknál és a híveknél. A szokás később törvénné vált, amely törvény súlyosan kötelez. (858, 1.)

A szentségi bűjt lényege, hogy *éjféltől kezdve* semmi ételt vagy italt ne vegyünk magunkhoz, a legkisebb mennyiségben sem. Egy csep víz, egy kanál vagy por orvosság is elég a szentségi bűjt megszegésére. Itt nincs *parvitas materiae*. És nem szolgálhat mentesül az sem, hogy véletlenül, avagy öntudatlanul vettünk magunkhoz valamit.

*A halálveszedelemben a szentségi bűjt törvénye nem kötelező.* (858.)

Ez alapon a *halálos betegek* ahányszor csak akarnak, megáldozhatnak, bár nincsenek éhhommal.

Azon betegeknek pedig, akik már *egy hónapon át* betegen fekszenek, és nincs arra remény, hogy hamarosan felgyógyuljanak, a gyónató megengedheti, hogy *hetenként egyszer vagy kétszer* áldozzanak, habár az áldozás előtt folyadék alakban (*per modum potus*) valamit vettek magukhoz (pl. levest, kávé, teát; ezekhez azonban szabad kenyéret vagy kétszersültet is venni.) 858, 2.

Ha valaki más esetekben sem volna képes éhhommal áldozni, fölmentést kérhet a szentségek ügyét intéző bizottságtól a szentségi bűjt alól.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> A kérvény lehet a következő: *Beatissime Pater! Titius N. dioecesis N. quamvis non decumbat propter infirmitatem, attamen tanta stomachi debilitate laborat, ut ei moraliter impossibile sit observare ieiunium naturale ante s. communionem praescriptum. Ideo ad Sanctitatis Vestrae pedes humiliter provolutus suppliciter petit facultatem sumendi aliquid per modum potus, antequam ad s. communionem recipiendam accedat. V. ö. Noldin, De sacramentis<sup>13</sup> nr. 158.*



Sőt vannak kiváló erkölcsstani írók, akik azt állítják, hogy ilyen engedélyre csak az oly áldozásnál van szükség, amely nem parancsolt, hanem pusztán *áhitatból* történik. A *parancsolt* áldozáshoz (husvétii áldozás), ha valaki azt éhhommal elvégezni nem tudja, nem szükséges fölmentést kérni a bőjt alól; mert ilyen esetben megszűnik a szentségi bőjt kötelezettsége, lévén nagyobb az áldozás, mint a szentségi bőjt betartásának kötelezettsége. Ezt a nézetet vallják: *Berardi, Gasparri, D'Annibale, Génicot, Lehmkuhl, Gennari* és *Noldin*.

2. *Tisztességes ruha és tiszta test*. Az esedékes előkészület a tisztességes ruha és a test tisztasága.

a) Az Oltáriszentség méltósága mindenesetre megköveteli, hogy aki teheti, tisztességes ruhában járuljon az Úr oltárához. Aki tehát szükség nélkül rongyos, piszkos ruhában megy áldozni, mindenesetre a tiszteletlenség bűnét követi el. De az is, aki a hely és szentség méltóságához nem illő ruhában megy áldozni. Ez különösen vonatkozik a modern urinói divatokra, amelyek ellen a külföldön számos püspök fölemelte szavát és egyenest megtiltotta, hogy az Úr asztalához bocsáttassanak a modern divat hóbotjai szerint öltözködők.

Bár mi is a legnagyobb határozottsággal elítéljük ezen divatszörnyűségeket, melyek nyílt arculcsapásai a keresztény szemérmességnek és erkölcsi érzéknek; s bár mi is föltétlenül szükségesnek tartjuk, hogy a lelkipásztorok, ahol erre alkalmuk nyílik, igyekezzenek hiveiket meggyőzni ezen divathóbortok erkölcsstelen-ségéről: mindazonáltal a szentáldozástól való visszautasítást az öltözködés miatt csak a legvégső esetben tartjuk megengedhetőnek. Az ilyen visszautasításból rendszeren több és nagyobb baj származik. Annál is inkább, minthogy a visszautasított a legtöbb esetben nem látja be hibáját; sőt talán csak annyiban hibás, amennyiben nő léteire bolondja a divatnak; nem is gondol arra, hogy ruhájával mást megbotránkoztat, ő csak divatosan akar öltözködni. Egész más, ha a főpásztor erre vonatkozólag határozott utasítást adott ki, ez esetben az utasítás szerint kell eljárni.

b) Ami a test tisztaságát illeti, itt tulajdonképen csak egy-két oly esetet kell fölemlitenünk, amelyekben aggályoskodók szokták a gyóntató tanácsát kikérni.

A nők havi bajjuk idejében is bátran járulhatnak a szentáldozáshoz.

Házastársak akkor is áldozhatnak, ha a megelőző éjjel hitvesükkal háltak.

Akinek éjjel álmában akaratlanul magömlése volt, másnap

mehet áldozni; az áldozásból csak újabb erőt fog meríteni az érzékiség kísértéseivel szemben. Természetesen az, aki érzékies álmából fölébredve, abban gyönyörködik, — másnap nem mehet áldozni: hisz ezen gyönyörködés által súlyos vétékkal szennyezte be lelkét. Ha pedig köteles volna áldozni, előbb gyónnia kell.

Ha valakinek az arcán undort keltő seb vagy kelevény van, amely hamarosan elmulik, ez esetben amíg ez el nem múlt, tartózkodni illik a nyilvános áldozástól; ha azonban ez maradandó, emiatt nem lehet az illetőt távoltartani a szentáldozástól.

## HUSZADIK FEJEZET.

### I. Első — husvétii — gyakori szentáldozás.

**I. Első áldozás.** Mikor a IV. lateráni zsinat kimondotta a husvétii áldozás kötelezettségét, rendeletében a következő szavakat használta: *Omnes utriusque sexus fideles, postquam ad annos discretionis pervenerint*, — mindkét nembeli összes hivek, miután *eszük használatához eljutottak* kötelesek évenként egyszer meggyónni bűneiket és husvét táján a szentáldozáshoz járulni.

Ugyanezen kifejezést használta a *trienti* zsinat is, ugyanezt vette át az *új törvénykönyv* is. (859, 1.)

Az anyaszentegyház törvényhozása tehát a IV. lateráni zsinattól napjainkig mindazokat, akik már *eszük használatával élnek*, kötelezi a husvétii áldozásra. Így tehát az első áldozáshoz bocsátandók mindazok, akik már *eszük használatával élnek*.

Mégis az első áldozás története azt mutatja, hogy különböző korokban másképp és másképp magyarázták az Egyház ezen parancsát.

Kezdetben mindazokat, akik már *eszük használatával birtak*, odabocsátották a szentgyónáshoz és a szentáldozáshoz. A két szentség között nem tettek különbséget; aki gyónhatott, az áldozhatott is; az első gyónással kapcsolatos volt az első áldozás is.

Más kérdés, hogy *mikor* bocsátották a gyermekeket ezen szentségekhez? Amikor már *eszük használatával birtak*.

Kérdés azonban, mikor, mely korban éri el a gyermek *esze használatát*, mikor jut el *ad annos discretionis*?<sup>1</sup>

Erre a kérdésre nem lehet könnyen adni határozott feleletet.

<sup>1</sup> V. ö. *Andrieux*, La première communion. Histoire et discipline, textes et documents. Des origines aux XX. siècle. 2-me éd. Paris. 1911. — *Stockums*, Dogmengeschichtliches zur Frage des communionpflichtigen Alters. (Theologie u. Glaube. 1916. 8—9. füzet.)

Ez sokban függ az egyes korok, országok, népfajok műveltségi, fejlettségi viszonyaitól, valamint az iskolázástól is.

A IV. lateráni zsinatot követő korban nagy hittudósok: Nagy Albert, Halesi Alexander és Aquinói szent Tamás a 10—12 éves kort jelölik meg, amelyben a gyermekek eljutottak *ad annos discretionis*, eszük használatával már annyira élnek, hogy áldozhatnak.

Később egyes hittudósok a zsinat által felállított normát (annus discretionis) a *pubertas* korába helyezik (lányoknál 12, fiúknál 14 év). Ezek kiindulnak a zsinat rendeletének büntető sanctiójából, mely szerint, aki a husvéti áldozást nem végzi el, kitiltandó a templomból (*interdictum ab ingressu Ecclesiae*) és holta után nem részesíthető egyházi temetésben. Már pedig általános érvényű kánoni szabály, hogy az egyházi büntetések csak *felnőtteket* (puberes) sújtanak.

Északnémetországban a XVIII. század végén szokásba jön az első áldozást az elemi iskolázás befejezésének tekinteni. Itt már elvlasztják az első gyónástól az első áldozást. Az első gyónás és első áldozás között néha több évi különbszet is van.

Még tovább mennek Franciaországban, ahol 16—18—20 éves korban bocsátják az ifjakat az első szentáldozáshoz.

Főleg ezen visszaélések folytán adta ki a szentségek fegyelmét intéző Bizottság 1910. aug. 8-án kelt rendeletét a gyermekek első áldozásáról (*Quam singulari*). Ezen rendeletben meghatározza az *aetas discretionis*-t, azt a kort, amelyben a gyermekek kötelesek gyónni és áldozni. *Aetas discretionis tum ad Confessionem, tum ad S. Communionem ea est, in qua puer incipit ratiocinari, hoc est circa septimum annum sive supra sive etiam infra. Ex hoc tempore incipit obligatio satisfaciendi utriusque praecepto Confessionis et Communionis.*

Ezen rendelet tehát ismét a lateráni és trienti zsinat határmegállapítását, az *aetas discretionis*-t állítja fel szabályul, — de egyzersmind az *aetas discretionis*-t *hét év körül* állapítja meg.

Az új egyházi törvénykönyv az *annos discretionis* alatt érti az ész használatát *usum rationis* (859, 1.): mindazonáltal az 1910-ki dekretumnak kor-meghatározását nem kodifikálta; úgy látszik, a püspökök tekintélyes része a kor-meghatározást — *circa septimum annum* — nem találta megfelelőnek, miértis a törvény szövegéből ez teljesen kimaradt.

Az új törvénykönyv 854. kánonja az 1. §-ban kimondja, hogy az Oltáriszentség nem szolgáltatandó ki gyermekeknek, akik koruk ingatagsága miatt még ezen szentséget megérteni és értékelni nem tudják.

A 2. §. szerint azonban a haldokló gyermekeknek adható a szentáldozás, ha a Krisztus testét a közönséges ételtől meg tudják különböztetni és azt tisztelettel imádni.

3. §. A halálveszedelmen kívül azonban a szentáldozáshoz a hitigazságoknak bővebb ismerete és nagyobb előkészület méltán kívántatik, — az t. i., hogy legalább az üdvösségre eszközszerűen szükséges hitigazságokat ismerje és korának megfelelő áhitattal tudjon a szentáldozáshoz járulni.

4. §. A gyóntató, valamint a gyermek szülői vagy ezeknek helyettesei vannak jogosítva azt megítélni, vajjon a gyermek bir-e elég készütséggel az első szentáldozáshoz.

5. §. A plébánosnak azonban kötelessége örködni afölött, hogy a gyermekek eszük használata előtt vagy kellő előkészütség nélkül ne járuljanak a szentáldozáshoz s ha szükségesnek tartja, e célból őket meg is vizsgálta, — épígy az ő kötelessége oda-hatni, hogy akik már eszük használatával és kellő előkészütséggel birnak, mielőbb részesüljenek a mennyei eledelből.

Ime tehát az új egyházi törvénykönyv is elfogadja (a halálveszedelemben levő gyermekek kivételével) azt az elvet, hogy a szentáldozáshoz a hitigazságoknak *nagyobb* ismerete kívántatik meg. Igaz, hogy ezt némileg korlátozza, mikor «*legalább az üdvösségre eszközszerűen szükséges hitigazságok ismeretét*» követeli, ezzel a kifejezéssel azonban véleményünk szerint csak azt a gyakorlatot akarta kizárni, amely a *teljes* hitoktatás befejezése előtt nem engedte a gyermekeket a szentáldozáshoz.

Az új egyházi törvénykönyv szerint sem helyes tehát az Észak-németországban, főleg a Franciaországban divatozott gyakorlat; viszont azonban az új egyházi törvénykönyv szellemének teljesen megfelel a nálunk meghonosult gyakorlat, mely szerint az első gyónáshoz a hétéves gyermekek járulnak, az első szentáldozáshoz pedig a kilencedik év körül.

**II. A husvétii áldozás.** A IV. lateráni zsinat írta elő, miként a megelőző fejezetben említettük, hogy minden keresztény hívő, amint már esze használatával bir, évenként egyszer gyónja meg bűneit és husvét táján járuljon a szentáldozáshoz és aki ezt nem teszi, a templomba való belépéstől eltiltandó és ha meghal, nem részesülhet keresztény temetésben.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Ime a nevezetes kánon szövege: Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti et iniunctam sibi poenitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiae sacramentum: nisi forte de proprii sacerdotis consilio ob ali-

A IV. lateráni zsinat által kiadott parancsot a trienti zsinat is megismételte<sup>1</sup> (ezért az anyaszentegyház öt parancsa között szokták a kátékban felsorolni).

Az új egyházi törvénykönyv 859-ik kánonjának 1. fejezete a lateráni zsinat szavaival írja elő a husvéti áldozást, amely alól azonban egy kivételt megenged ugyancsak a lateráni zsinat szavaival: «ha a gyóntató tanácsosnak véli, hogy a hívő bizonyos ideig tartózkodjék a szentáldozástól». De a lateráni zsinat által a törvény megszegésére kirótt büntetést az új egyházi törvénykönyv már nem említi.

Hajdan a husvéti áldozásnak *ideje, helye* is meg voltak határozva.

A husvéti áldozás *helye* volt a *plébániai* templom. *Ideje Virágvasárnaptól Fehérvasárnapig*. Az időt illetőleg azonban Olaszországon kívül már a középkorban nagy engedelmények voltak. Nálunk például már ősidők óta az Úr mennybemeneteléig terjedt a husvéti áldozás határa, ezért nyerte ezen ünnep régi magyar nevét *Áldozócsütörtök*.

Akik a husvéti gyónást és áldozást elmulasztották, a nyilvános bűnösök közé számítottak; följelentendők voltak a püspöknél és ha bűnbánat jelei nélkül haltak meg, egyházi temetésben (s gyászmisében) nem részesülhettek.

Ma már ezen szigorúságból nagyon sokat engedett, a megváltozott viszonyokra való tekintetből, az Egyház.

Az új egyházi törvénykönyv nem követeli meg, csak ajánlja, hogy a husvéti áldozás a plébániai templomban történjék (859, 3.); de ha valaki nem a saját plébániáján végzi el a husvéti áldozást, erről értesítse plébánosát. (859, 3.)

Miért? Mert a plébános köteles számban tartani, hogy hivei elvégzik-e s kik nem végzik el a husvéti gyónást (ezt esetleg a de statu animarum vezetett könyvbe bejegyzni). Ez az ellenőrzés történhetik olymódon, hogy a husvéti idő letelte után bekéri összes hiveitől a husvéti gyónás és áldozás bizonylatait. Már ezen okból is csak sajnálni lehet, hogy nálunk mindjobban kimegy a szokásból a husvéti gyónóknak gyónócédulát adni.

quam rationabilem causam ad tempus ab huiusmodi perceptione duxerit abstinendum, alioquin et vivens ab ingressu Ecclesiae arceatur et moriens christiana careat sepultura.

<sup>1</sup> Siquis negaverit omnes et singulos Christifideles utriusque sexus, quum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis saltem in Paschate ad communicandum iuxta praeceptum sanctae matris ecclesiae: anathema sit.

A plébános vagy a püspöki látogatás alkalmával, vagy külön jelentésben a főpásztort is értesíti arról, hogy plébániáján hányan és személyenkint kik nem végezték el a husvétii gyónást és áldozást. A püspök feladata már most főpásztori tekintélyével az illetőket meginteni, esetleg megbüntetni.

A husvétii áldozás idejét az új egyházi törvénykönyv is a régi jog alapján *Virágvasárnaptól Fehérvasárnapig* terjedő időre tűzi ki; mindazonáltal felhatalmazza a megyéspüspököket, hogy, ha a körülmények úgy kívánják, ezen időt meghosszabbíthassák; de nem kezdődhetik a husvétii áldozás ideje a *Nagybőjt IV-ik vasárnapja előtt* és nem terjedhet *Szenháromság vasárnapján túl*. (859, 2.)

Nálunk eleddig egész Magyarországon a husvétii gyónás és áldozás ideje a *Nagybőjt III. vasárnapján* kezdődött és *Áldozócsütörtökön* ért véget.

Az új egyházi törvénykönyv azok között, akik egyházi temetésben nem részesíthetők, nem említi azokat, akik a husvétii áldozást elmulasztották. (1240.)

A husvétii áldozásra vonatkozólag föl kell még említenünk az új egyházi törvénykönyv azon kánonját, mely szerint ha valaki a husvétii áldozásra kitűzött időn belül sem végezte el a szentáldozást, ez a letelt időn túl is kötelez. (859, 4.) Az egyházi törvénykönyv óhajtandónak mondja, hogy a husvétii áldozást ki-ki *saját szertartása* szerint végezze. (866, 2.)

**III. A gyakori áldozás.**<sup>1</sup> Gyakori áldozás alatt a hittudósok nem értik a havonként, sőt a hetenként végzett szentáldozást sem, hanem a hetenként gyakrabban s a mindennap végzett szentáldozást.

Az ősegyháztól ránk maradt emlékekből kitűnik, hogy a keresztények, valahányszor jelen voltak a szentmisén, azon áldoztak is. Úgy látszik az első időkben csak az Úrnapiján, vasárnapon volt mise, amelyen az összes hívek résztvettek és áldoztak, amint ez a Didaché és szent Jusztin szavaiból kitűnik. Ahol és amikor a mindennapi miseáldozat szokásba jött: ott a hívek is mindennap áldoztak.

Mindenesetre a III—IV. századokban áldoztak vasárnap, szerdán, pénteken, sok helyen szombat is. Ez a szokás századokon át tartott. Szent Ágoston idejében megvolt.

<sup>1</sup> *Bastien*, De frequenti quotidianaque communione. Romae, 1907. — *Schermann Egged*, A gyakori és naponkénti szentáldozás a Sacra Tridentina Synodus rendelete alapján. Győr. 1908. — *Reviczky Aladár*, A gyakori és mindennapi szentáldozásról. Bpest. 1909.

Majd a hivek buzgósága némileg aláhagyott, úgy hogy csak a nagyobb ünnepeken járultak a szentáldozáshoz.

A IV. lateráni zsinat évenként egyszer, husvét táján írta elő kötelezően a szentáldozást.

A középkorban a gyakori áldozás nincs szokásban. Még a szerzetesek és apácák is ritkábban, csak a nagyobb ünnepeken járulnak a szentáldozáshoz. Vannak esetek, mikor jámbor, szentéletű apácák is évenként csak két-háromszor áldoztak.

A trienti zsinat óhajtja, hogy a hivek, amikor megjelennek a szentmisén, azon ne csak lelkileg áldozzanak, hanem valóságban is vegyék magukhoz az Oltáriszentséget; a zsinat rendeletére kiadott római katekizmus pedig inti a plébánosokat, hogy gyakran buzdítsák hiveiket a gyakori áldozásra.

A trienti zsinat után az ellenreformáció gyakoribbá teszi a szentáldozást is, ámbár még szent Alajos is, mint jezsuita-növendék, csak hetenként egyszer áldozik. A gyakori szentáldozásnak apostolai a jezsuiták, lazaristák, a Mária-kongregációk, borromeaj szent Károly, nérei szent Fülöp, százezi szent Ferenc, később liguori szent Alfonz, ellenségei a janzenisták, febronianusok és jozefinisták.

A XIX-ik század második felében, a vatikáni zsinat után a hitélet új virágzásnak indul, főleg a népmissiók, Mária-kongregációk, egyes férfi- és nő-szerzetesrendek buzgólkodása folytán. A hetenkénti áldozást sok helyen gyakorolják a jámbor hivek: a tulajdonképeni gyakori áldozás ritkább, mert a gyóntatók azt nehéz föltételekhez kötik.

Mintha valami a janzenisták rideg szigorúságából rátapadt volna még azoknak a lelkére is és befolyásolta felfogásukat, akik a janzenisták ellen küzdöttek. Míg a janzenisták minden egyes áldozáshoz a lélek nagy tökéletességét követelték: ellenfeleik, a kath. hittudósok ezt a nagy lelki tökéletességet csak a gyakori, elsősorban a mindennapi áldozóktól követelték meg. Ilymódon kifejlődött náluk az az elmélet, hogy a gyakori áldozás a lélek tökéletességének a jutalma: minél tökéletesebb, minél tisztább: annál gyakrabban áldozhatik. Különböző föltételeket állítottak tehát fel a havonként, hetenként, a hetenként többször és a naponként áldozókra.

A mindennapi áldozást csak azoknak engedték meg, akik még a készakarva elkövetett bocsánatos bűnöktől is mentek és emellett bensőséges hitéletet élnek (naponta elmélkednek stb.) Miértis a mindennapi szentáldozást a világban élőknek a legritkább esetben engedték meg; nagyon jámbor apácáknak volt ez ritka kitüntetése.

Csak a papok okoztak ezen elméletnek nagy nehézséget, — akik mindennap miséztek, bár nem bírtak a mindennapi áldozóktól megkivánt tulajdonságokkal. Ezt a nehézséget úgy oldották meg, hogy a pap a közjó miatt miséz mindennap s ezért megengedhető neki a mindennapi misézés, bár nem bír a mindennapi áldozóktól megkivánt tökéletességgel és életszentséggel.

Ezt az elméletet tanították a XVIII. és XIX. század összes erkölcsstanítói kivétel nélkül; csak itt-ott egyes aszketikus írók (különösen Lintelo S. J.) igyekeztek ezen általános felfogással szemben a gyakori és a mindennapi áldozást könnyebbé tenni.

X. Pius pápának 1905. dec. 20-án kiadott *Sacra Tridentina Synodus* kezdetű apostoli irata fordulópontot képez a gyakori áldozás történetében és gyakorlatában egyaránt.

X. Pius ezen apostoli iratában világosan rámutat arra, hogy a gyakori, sőt a mindennapi áldozásnak egyedüli föltétele a *kegyelmi állapot és a jószándék*. Jószándék, ha nem pusztán szokásból, emberi tekintetekből, hiúságból járul valaki a szentáldozáshoz, hanem azért, hogy Isten tetszését kiérdemelje, erőt szerezzen a bűnök, kísértések ellen, a keresztény életre, kötelességeinek teljesítésére, az erények gyakorlására. A gyakori áldozás nem a tökéletesség jutalma, hanem annak eszköze.

Miértis mindazoknak megengedhető, akiknek súlyos bűn nem terheli a lelkét s akikben megvan az imént vázolt jószándék.

A hivek azonban kötelesek a gyóntató tanácsát kikérni a gyakori vagy mindennapi áldozáshoz. A gyóntató pedig köteles a *Sacra Tridentina Synodus* apostoli rendelet értelmében eljárni. Hangsúlyozza a pápai rendelet, hogy a szentáldozáshoz kellő előkészülettel járuljanak a hivek s utána megfelelő hálaadást végezzenek, kiki tehetségének, viszonyainak és elfoglaltságának megfelelően.

A gyakori áldozástól nem tilthatók el a gyermekek sem, sőt ezeknek is az első szentáldozás után ajánlani kell a gyakori áldozást, amely a szív ártatlanságának és tisztaságának legjobb öre és a nyiladozó szenvedélyek leghathatósabb fékezője.

Külön engedményt adott a Szentszék mindazoknak, akik naponként szoktak áldozni.

Ezek ugyanis elnyerhetik a teljes búcsukat anélkül, hogy hetenként gyónnának.

Ezen engedmény magyarázata. Általános szabály, hogy a teljes búcsu elnyeréséhez szükséges a gyónás és áldozás. Már most eleddig is mindazoknak, akik hetenként gyóntak, megvolt az a kedvezményük, hogy a hétközben elnyerhető teljes búcsúban



részesülhettek újabb gyónás nélkül. Most pedig, X. Pius rendeletének megfelelően, mindazoknak, akik mindennap szoktak áldozni (ha egyszer-kétszer el is mulasztják a szent áldozást), az a kedvezmény adatott meg, hogy a teljes búcsukat elnyerhetik, ha nem is gyónnak hetenként. Ezen engedményt az új egyházi törvénykönyv is megadja. (931, 3.)

A hitéletnek egyik legbiztosabb fokmérője a szent áldozás.<sup>1</sup> Amely községben a hivek nagyrésze gyakrabban áldozik, ott a hitélet is biztos alapokon nyugszik, mély gyökereket vert.

Miért is a lelkipásztornak minden buzgóságával oda kell hatnia, hogy hiveivel a gyakori áldozást megkedveltesse, őket ennek gyakorlására vezesse.

Azonban a gyakori áldozás csak ott fog meghonosulni, ahol a hivek, amikor akarnak, gyónhatnak és áldozhatnak minden nagyobb nehézség nélkül. Ahol kérni kell a papot, hogy meggyón-tassa a hívőt, ott a gyakori áldozás nem fog meghonosulni, bármennyit prédikáljunk is róla.

A gyakori áldozásnak tehát első és legszükségesebb föltétele, hogy a hiveknek naponként alkalmuk legyen gyónni, még pedig anélkül, hogy ezt kérni kellene.

Legyen tehát a lelkipásztor mindennap reggel meghatározott időben a gyóntatószékben, valamint szombat délután és vasárnap kora reggeltől beharangozásig.

A gyakori áldozásnak másik hathatós előmozdítója a jámbor társulatok; miért is minden plébánián ajánlatos egy-két jámbor társulatnak, testvérületnek a bevezetése. (Jézus szent Szive-társulat, Mária-kongregáció, Élőrózsafüzér társulata, Kath. férfiak ligája stb.)

A gyakori áldozást már a gyermekekkel kell megkedveltetni, akik különben is könnyen rábirhatók erre. Itt azonban nagyon vigyázni kell, nehogy képmutatókat neveljünk és szentségtörésekre szolgáljon alkalmul a gyakori áldozás. Sohasem szabad az iskolában vagy nevelő-intézetben a gyermekeket azért dicsérni, kitüntetni, vagy valami előnyben részesíteni, mert gyakran áldoznak. Másrészt pedig súlyt kell vetni arra, hogy az áldozók mindig kellő előkészülettel járuljanak az Úr asztalához s a szent áldozás után kellő hálaadást is végezzenek.

Felnőtteknél, akik gyakran, esetleg mindennap akarnak áldozni,

<sup>1</sup> Ezért ma már az áldozók számát sok helyen számontartják, és statisztikai táblázatokat készítenek a hitélet fejlődésének vagy hanyatlásának feltüntetésére. Nagyon üdvös volna az ilyen statisztika nálunk is. V. ö. *Mihályfi Ákos*, Lélekmentés a nagy világegés után. Bpest., 1919.

ügyelni kell arra is, hogy a szent áldozás miatt állásuk kötelességeit el ne hanyagolják. (Igy pl. cselédek, családanyák stb.) Első az állásbeli kötelességek teljesítése, melyet a szent áldozásért sem szabad elhanyagolni.

Bármily szép és dicséretes, ha egyesek gyakran, sőt minden nap áldoznak: egy hitközség hitéletét nem egy-két jámbor ember gyakori áldozása állapítja meg, hanem inkább az, ha a hivek nagyrésze gyakrabban, pl. évenként 3—4-szer, avagy havonként járul a szentségekhez. Habár tehát a jámbor lelkeknek ajánljuk a gyakori áldozást: első sorban mégis arra kell törekednünk, hogy a hivek nagy többsége és pedig minden társadalmi rétegből évenként többször járuljon a szent áldozáshoz.

## HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

### Az áldoztatás szertartása.

Más az áldoztatás szertartása a templomban és más a beteg-áldoztatás szertartása.

I. **Áldoztatás a templomban.** A templomban az áldoztatás történhetik a *misében* vagy *misén kívül*. Ha a misében történik, a pap áldozása után következik. Miután a pap a szent vért magához vette, az oltárszolga elmondja a *Confiteort*, a pap pedig anélkül, hogy a kehelybe bort öntetne, kinyitja a szentségházat, térdet hajt, kiveszi és lefödi a ciboriumot, ismét térdet hajt, kifordul kissé rézsut állva, hogy a szentségnek hátat ne fordítson és elmondja a *Misereatur* és *Indulgentiam* könyörgéseket, ez utóbbit mondva jobbjaival keresztet vet az áldozók felé. Ismét visszafordul az oltárhoz, baljába veszi a ciboriumot, jobbjának hüvelyk- és mutatóujja közé vesz egy partikulát s azt a ciborium fölött tartja, kifordul és egyszer mondja: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*, majd háromszor: *Domine, non dignus etc.*<sup>1</sup> Ezután kezdi az áldoztatást a lecke-oldalon. Az áldoztatást elvégezve visszatér az oltárhoz, nem mond semmi imádságot és áldást sem ad,<sup>2</sup> hanem a ciboriumot visszateszi a szentségházba és folytatja a misét.

Az áldoztatás azonban történhetik misén kívül is; még pedig *közvetlenül a magánmise (missa privata) megkezdése előtt* vagy

<sup>1</sup> Föltétlenül *latinul* kell mindezt mondani, mert az egyházmegyei Szer-tartáskönyvekben is csak a latin szöveg van előírva és a honi nyelv használata az áldoztatásnál nincs engedélyezve.

<sup>2</sup> *Finite communionem revertitur ad altare, nihil dicens, non dat eis benedictionem, quia illam dabit in fine Missae.* (Rituale Rom. t. IV. c. 2. n. 11.)

befejezése után is; azonban *ünnepélyes* (m. *solemnis*), *énekes* (m. *cantata*) vagy *konventmise* előtt, illetve után közvetlenül nem szabad áldoztatni.<sup>1</sup>

Ha az áldoztatás közvetlenül a mise előtt vagy után, avagy a misétől teljesen különállóan történik, miután a pap az utolsót is megáldoztatta, visszamenve az oltárhoz az *O sacrum convivium*<sup>2</sup> antifonát, majd *Panem de coelo praestitisti eis Domine exaudi orationem meam, Dominus vobiscum* és a *Deus qui nobis* (husvéti időszakban *Spiritum nobis*)<sup>3</sup> könyörgést mondja. Mindez ma már kötelező; minthogy a római Szertartáskönyv legújabb hiteles kiadása (editio typica) így szól: *Mox sacerdos dicit* (a régebbi kiadásokban ez volt: *dicere poterit*). Ezen imádság végzése alatt jobbjának hüvelyk- és mutatóujját megmossa és megtörli. Elvégezve az imádságot,<sup>4</sup> a ciboriumot visszateszi a szentségházba, térdet hajt s a szentségházat bezárja. Most áldást ad az áldozókra, anélkül, hogy az oltárt előbb megcsókolná.<sup>5</sup> Az áldásadás szertartását a római Szertartáskönyv így írja le: *Reponit Sacramentum in tabernaculo et clave obserat. Deinde elevatis oculis, extendens elevans et jugens manus caputque cruci inclinans dicit: Benedictio Dei omnipotentis et versum populum semel tantum benedicens prosequitur Patris et Filii et Spiritus sancti descendat super vos et maneat semper. R. Amen.*<sup>6</sup>

Ezen áldás azonban elmarad, ha az áldoztatás gyázmise előtt vagy után közvetlenül történik, azon pap által, aki fekete miseruhában van az oltárnál.<sup>7</sup>

A Szertartások Bizottságának döntvényei<sup>8</sup> szerint tilos áldoztatás után a ciboriummal adni áldást.

<sup>1</sup> An sacerdos sacris vestibus sacrificii indutus possit administrare sacram communionem, data rationabili causa, ante vel post missam solemnem aut cantatam aut etiam conventualem, sicuti permittitur ante vel post Missam privatam? R. Negative. S. R. C. 4177 ad 3.

<sup>2</sup> Husvéti időszakban, valamint az Urnap egész nyolcada alatt úgy az antifonához, mint a *Panem de coelo* vershez egy *Alleluja* adandó, kivéve, ha az áldoztatás közvetlenül *Requiem*-mise előtt vagy után történik (S. R. C. 3465.)

<sup>3</sup> A római Szertartáskönyv legújabb kiadásában a régiektől eltérőleg a *Spiritum nobis* könyörgés a hosszú befejezéssel záródik. \*

<sup>4</sup> V. ö. *De Herdt*, Praxis liturgica Ritualis Romani.

<sup>5</sup> S. R. C. 2763 ad 6.

<sup>6</sup> Ha azonban püspök misén kívül áldoztat, a püspöki háromszoros áldást adja s megelőzően a *Sit nomen Domini* etc. verseket mondja. (S. R. C. 4195 ad 2.)

<sup>7</sup> S. R. C. 1711 ad 2. — 3177. — 3792 ad 10.

<sup>8</sup> 2543. — 2725 ad 1.

Egyes egyházmegyéknek (Salzburg, Linz, Bamberg) azonban megadta a Szertartások Bizottsága az engedélyt arra, hogy az áldoztatás után ciboriummal adjanak áldást, sőt a salzburgi egyházmegyében a ferenceseknek egyenest megparancsolta, hogy az egyházmegyének adott ezen engedélyhez tartsák magukat.<sup>1</sup>

Viszont egy döntvényében kimondja, hogy ezen engedély csak azon helyeken vehető igénybe, amelyeknek adatott: «pro iis locis, pro quibus nominatim, ob speciales dumtaxat concurrentes circumstantias et ad evitanda scandala editum fuit».<sup>2</sup>

Ha szerpap végzi az áldoztatást, minthogy ő kézzel nem adhat áldást, ezt megteheti a ciboriummal.<sup>3</sup>

**II. A betegek áldoztatása.** Úgy a római, mint az esztergomi Szertartáskönyv előírása szerint ha a pap nyilvánosan viszi a beteghez a szentséget, nem egy partikulát visz magával, hanem többet egy kisebb ciboriumban. A beteg szobájába érve mondja *Pax huic domui. Et omnibus habitantibus in ea.* Leteszi a szentséget, maga is letérdel s az esztergomi Szertartáskönyv szerint hangosan mond magyarul egy rövid imát az Oltáriszentség imáadására. Majd fölkelve meghinti szenteltvízzel a beteget, miközben mondja *Asperges, Miserere mei* (első vers), *Gloria Patri, Asperges* ezután előrebocsátva a szokásos versiculusokat, egy könyörgést mond (*Exaudi*).

Most, ha szükséges, meggyóntatja a beteget. Ezután az esztergomi Szertartáskönyv előírása szerint fölkelte vele magyarul a hit-remény-szeretet és tökéletes bánat indulatait. Majd az oltárszolga elmondja a *Confiteor*-t, a pap a *Misereatur*-t és *Indulgentiam* könyörgéseket (mindegyiket egyes számban). Most egy partikulát kezébe véve mondja: *Ecce Agnus Dei* és háromszor *Domine non sum dignus*, — erre megáldoztatja a beteget, még pedig ha a szent áldozás a szent útravaló jellegével bír, e szavakkal: *Accipe frater (soror) Viaticum corporis Domini nostri Jesu Christi, qui te custodiat ab hoste maligno et perducatur in vitam aeternam. Amen*; ha pedig a beteg nem mint útravalót veszi magához az Úr testét, akkor a rendes áldoztatási formát használja: *Corpus Domini* stb.

Áldoztatás után a pap vízbe mártja két ujját, melyekkel a szentséget érintette (ezen víz legcélszerűbben a betegnek adandó), majd *Dominus vobiscum* előrebocsátásával egy latin könyörgést mond, mely után előimádkozza a betegnek az esztergomi Szertartáskönyvben foglalt magyar hálaadó imát. Ezután feladja az utolsó kenetet. Az utolsó kenet és az apostoli áldás feladása után,

<sup>1</sup> S. R. C. 3287.

<sup>2</sup> R. S. C. 3308.

<sup>3</sup> R. S. C. 3074.

vagy ha ezeket nem adja fel a betegnek, a beteg áldozása és hálaadó imája után kezébe veszi a ciboriumot s azzal megáldja a beteget, nem szólva semmit. Most ugyanazon ünnepélyességgel, mellyel a beteghez hozta a szentséget, visszaviszi a templomba, letéve azt az oltárra, elmondja a *Panem de coelo* versiculust, majd az Oltáriszentségről szóló könyörgést, ezután a ciboriummal megáldja a népet, nem szólva semmit s a ciboriumot a szentségházba teszi.

Nálunk általában nem szokás több particulát vinni a beteghez s így úgy a ciboriummal való áldás a beteg szobájában, mint a szentség visszavitele a templomba s a templomban vele adott áldás elmarad.

Ha *titokban* viszik a beteghez a szentséget, mindig csak egy particulát visznek. Az áldoztatás szertartása azonban ugyanaz akkor is.

III. **Áldoztatás a keleti egyházban.** A keleti egyházakban az áldoztatásnak három módja van: vagy a miséző nyújtja a hiveknek az Úr testét és a kelyhet, vagy a miséző az Úr testét, a diakon a kelyhet, vagy a konszekrált kenyeret darabokra törik s ezeket (*μαργαρίτας*) a kehelybe bocsátják s a miséző egy kanál segélyével nyújtja a konszekrált bortól átitatott partikulákat az áldozóknak. A görög szertartás ez utóbbi módon végzi az áldoztatást.

Áldoztatás előtt a diakon kimenne a szentélyből a népnek mutatja a kelyhet s hangosan mondja: *μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως προσέλθητε*. Ezután a pap kanállal (*λάβις*) veszi ki a kehelyből a partikulákat s az áldozóknak e szavakkal nyújtja: *Μεταλαμβάνει ὁ θούλος τοῦ Θεοῦ Ἡ. τὸ τίμιον καὶ ἅγιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον*.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> V. ö. *Daniel*, Codex liturgicus IV., 166 és 369 ll.

## NEGYEDIK RÉSZ. — A PENITENCIATARTÁS SZENTSÉGE. A SZENTGYÓNÁS.

### HUSZONKETTEDIK FEJEZET.

#### A törödelem szentségének lényege, szükségessége, részei, hatásai.

I. **Mi a törödelem szentsége?** *A penitenciatartás vagy törödelem szentsége (szent gyónás) Krisztus Urunk által alapított szentség, melyben az arra feljogosított pap bírói feloldozás útján megbocsátja a keresztség után elkövetett bűnöket annak, aki azokat kellően megbánva, meggyónja.*

1. Krisztus Urunk megadta az apostoloknak a hatalmat a bűnök megbocsátására vagy fenntartására. Ugyanis így szólt hozzájuk: *Vegyétek a Szentlelket, akiknek megbocsátjátok bűneiket, meg vannak bocsátva; és akiknek fenntartjátok, fenn vannak tartva.* (János 20, 22—23.)

De ezt a felhatalmazást a bűnök megbocsátására vagy fenntartására mindenestre úgy adta Krisztus Urunk az apostoloknak, hogy *utódaikra* is átruházzák, amint Krisztus Urunk az Egyházat *a világ végéig* fennmaradandónak alapította *(íme, én veletek vagyok a világ végéig)*; amint szentségeit az összes embereknek szánta *(elmenvén az egész világra, tanítsatok minden nemzeteket, megkeresztelvén őket stb.)*: úgy a bűnök megbocsátásának hatalma is fennáll az Egyházban *a világ végéig* s kiterjed minden megkeresztelt s vétket elkövetett emberre.

2. A bűnbocsátás hatalma azonban *bírói ítélet* alakjában gyakorlandó. Ez nem egyszerűen *ajándék*, miként a keresztség vagy a többi szentségek; hanem *ítélet*, amint ez kitűnik Krisztus Urunk szavaiból, melyek szerint az apostolok (és utódaik) hatalmat nyertek a bűnök *megbocsátására* vagy *fenntartására*, ezt a hatalmat azonban nem kényük-kedvük szerint gyakorolhatják, hanem meg kell ítélniök, hogy ki érdemli meg a megbocsátást és ki érdemli meg azt, hogy bűneit fenntartsák.

3. Már ezen szempontból is a törödelem szentsége *lényegesen*

különbözik a többi szentségektől; viszont ez a szempont is rámutat arra, hogy a törödelem szentségének kiszolgáltatása sokkal több nehézséggel van összekötve, mint a többi szentségeké, amelyeknél a szentségi anyag és alak egyszerű alkalmazása elégséges a szentség hatásának, a megszentelésnek létrehozására; itt azonban előbb ki kell hallgatni a bűnöst, meg kell ismerni a tényállást, melynek alapján ítéletet kell hozni sokszor a legnehezebb, a legbonyolultabb esetekben.

4. A titkos, azaz fülgyónásra vonatkozólag az ősegyházból kevés adatunk van. Ennek okai a következők:

először is az őskeresztények jámbor, istenfélő élete, akik igyekeztek a keresztségben, nyert kegyelmeket egész életükön át megőrizni; másodsor egész az V—VI. századokig nem volt szokás a kisebb (bocsánatos) bűnök meggyónása; azoknak bocsánatát más eszközökkel is megszerezhették a hivek; harmadszor a gyónásra csak akkor volt szükség, ha valaki nagy bűnt követett el s minthogy az ősegyház jámbor életű hivei között az ilyen nagyobb botlás alig maradhatott titokban, az illetőnek nyilvános penitenciát kellett végeznie, hogy a hivek közösségébe visszafogadtassék s az Úr asztalához járulhasson. A gyónás tehát legtöbbször összeesett a nyilvános penitenciával.

A nyilvános penitenciáról számos adatunk van az ősegyházból, minthogy e téren némely eretnekek túlzó szigorúságba estek és tagadták, hogy az Egyház minden bűnt megbocsáthat. Tertullian, a montanisták, novatianusok egyes bűnökről (házasságtörés, bálványozás, hittagadás, gyilkosság) azt állították, hogy ezeket a püspök nem bocsáthatja meg. Ezekkel szemben az egyházatyák védik az Egyháznak adott hatalmat, mely minden bűn megbocsátására kiterjed. (Hermas, Origenes, Irenaeus, Alexandriai Kelemen, Cyprián.) Igaz, hogy az Egyházon belül is van szigorúbb felfogás, amely a nyilvános penitenciát is csak egyszer engedi meg s hangsúlyozza, hogy miként *egy* a keresztség (unum baptisma), úgy csak *egy* lehet a penitencia is. Ezzel szemben az egyházatyák a törődelmes megtérőnek ismételt visszaesés után is bocsánatot adnak; főleg a halálos ágyon minden megtérőnek megadják a Krisztus békéjét.

Az ősegyházban tehát rendszerint nyilvános gyónás volt. Vannak azonban arra is adataink, hogy a nem-nyilvános bűnösök titokban is meggyónhatták bűneiket és a paptól feloldozást nyerhettek. A titkos (fül) gyónás főleg akkor kezd tért hódítani, mikor szokássá lesz a bocsánatos (kisebb) bűnök meggyónása.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> *Stufler S. J., Die Bussdisciplin der abendländischen Kirche bis Kalistus. (Innsbrucker Zeitschrift für kath. Theologie. 1907. 433. s. k. II.) — U. a.*

II. A törödelem szentségének szükségessége. 1. A törödelem szentsége *szükséges* mindazoknak, akik a keresztség fölvétele után *súlyos* bűnt követtek el; még pedig *eszközszerű* szükségességgel szükséges (*necessitate medii*), vagy ha nem lehetséges a szentség tényleges fölvétele, legalább is *szándékban* (*in voto*). Ezért mondja a trienti zsinat: *Est autem hoc sacramentum poenitentiae lapsis post baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse baptismus.* (Sess. XIV, c. 2.)

Az eszközszerű szükségesség kétféle lehet: *föltétlen* és *föltételes*. A törödelem szentsége *föltételesen* szükséges az üdvösségre a keresztség után súlyos bűnt elkövetett embernek, amennyiben t. i. *fölvehető*. Ha nem vehető fel, elegendő a törödelem szentsége fölvetelének az *óhaja* (*in voto*), megfelelő törödelemmel a szívben. A megfelelő törödelem a *tökéletes bánat*.

A bűnbeesett embernél bizonyos törödelem (bánat) *föltétlenül* szükséges az üdvösségre. A törödelem szentsége (a szent gyónás) is szükséges, ha *fölvehető*; ha nem vehető föl, elégséges a *tökéletes bánat*, amelyben bennfoglaltatik (akár nyíltan, kifejezetten, akár csak beleértve) a törödelem szentsége fölvetelének vágya is.

2. A törödelem szentségéhez *isteni* és *egyházi* parancs alapján is kötelesek vagyunk járulni.

Az isteni parancs kiviláglik Krisztus Urunk szavaiból: *akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik, és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva.* (János 20, 23.) Az apostoloknak adott felhatalmazásnak a bűnök megbocsátására vagy fenntartására nem volna sok értelme, ha ezzel nem volna kapcsolatos a hivek kötelezettsége a bűnök meggyónására.

### 3. Mikor kötelez az isteni parancs?

Önmagában tekintve *föltétlenül* kötelez a *halálveszedelemben*. Mindazon keresztyének tehát, akiknek a lelkét súlyos bűn terheli, halálveszedelemben isteni parancs alapján kötelesek gyónni.

Vajjon köteles-e az ember életében isteni parancs alapján a halálos veszedelmen kívül máskor is gyónni, nem lehet biztosan meghatározni.

Mert az az érv, amelyet felhozni szoktak, hogy t. i. az embernek nem szabad hosszú időn át a bűn lelkihalálában maradnia, hanem isteni parancs alapján köteles a lélek életét visszaszerezni, —

Die Sündenvergebung bei Origenes. (U. o. 193. 1.) — U. a. Die Sündenvergebung bei Irenäus. (U. o. 1908. 488. 1.) — *Bruders S. J.*, Allmähliche Einführung lässlicher Sünden in das Bekenntnis der Beicht. (U. o. 1910. 526. 1.) *Bruders*, Die Exerzitienwahrheiten. Freiburg. 1910.



nem teljesen meggyőző, — amennyiben a lélek életét visszaszerezheti a tökéletes bánat útján is, amelyben bennfoglaltatik a gyónás szándéka; viszont a gyónás tényleges elvégzésére isteni parancs alapján nincs semmi határidő megállapítva.

De ha önmagában nem is, *esetlegesen* (per accidens) az isteni parancs kötelezhet a szentgyónásra:

a) olyankor, mikor a szentáldozáshoz kell járulni, de súlyos bűn terheli a lelket;

b) ha ugyanily lelki állapotban levőnek szentséget kell kiszolgáltatnia vagy élők szentségét fölvennie és nem képes tökéletes bánatot indítani. Mert ha tökéletes bánatot tud fölgerjeszteni lelkében, sem a szentségek kiszolgáltatása előtt, sem az élők szentségeinek fölveteléhez (a szentmise és áldozás kivételével) nem okvetlenül szükséges a gyónás és az abban nyert feloldozás;

c) ha súlyos kísértéseket más módon nem tudunk legyőzni.

4. *Egyházi parancs* alapján minden hívő, aki már eszének használatával bir, köteles *évenként legalább egyszer* meggyónni bűneit.

Ezt a parancsot a IV. lateráni zsinat hozta, a trienti zsinat<sup>1</sup> és az új egyházi törvénykönyv is újból kodifikálta. (906.) Ugyancsak az új egyházi törvénykönyv kimondja, hogy ezen parancsnak nem tesz eleget, aki *szentségtörő* vagy *készakarva érvénytelen* gyónást végez. (907.)

III. *A törödelem szentségének részei.* A törödelem szentsége, miként említettük, bírói ítélet, amely a bűnös kihallgatása, illetve bűnvallomása után következik. Ebben a szentségben tehát nemcsak a kiszolgáltatónak, hanem a szentség fölvevőjének is tényleges közreműködése kívántatik meg. A fölvevő által végzett cselekmények a *bánat*, a *gyónás*, az *elégtétel*; a kiszolgáltató által végzett cselekmény a *feloldozás*.

Már most fölmerül az a kérdés, vajjon mindezen cselekmények lényeges részei-e a szentségnek?

Bizonyos, hogy a *feloldozás* lényeges szentségi elem, enélkül a szentség (a gyónás) érvénytelen volna.

Az is bizonyos, hogy az *elégtételnek* (a feladott penitenciának) elvégzése már nem tartozik a szentség lényegéhez, hanem csak annak épségéhez (ad integritatem sacramenti).

Vajjon a *bánat* és a *gyónás*, vagy amint mások mondani szokták a (bánatos) *törödelmes gyónás* a szentség lényeges része-e,

<sup>1</sup> Sess. XIV, can. 48.

e tekintetben az Egyház nem nyilatkozott, a hittudósok pedig két táborra oszlanak. A thomisták, akiket a mai hittudósok nagy többsége követ, azt állítják, hogy a törödelem szentségének lényeges eleme a *bánatos gyónás*; még pedig ez a szentség közelebbi anyaga, míg a feloldozás a szentség alakja.

Ezzel szemben Duns Scotus iskolája (skotisták) azt vitatja, hogy ezen szentségnél épen úgy, mint a többinél, maga a szentség kiszolgáltatója alkalmazza az anyagot és alakot s ezt teszi a pap a bűnök alól való feloldozás által, így tehát a *feloldozás* foglalja magában a törödelem szentségének anyagát és alakját is. A bánat és a gyónás nem lényeges *szentségi elemek*, hanem igenis *szükséges feltételek* (conditio sine qua non) a feloldozáshoz, melyek nélkül a feloldozásnak nincs semmi érvénye.

A thomisták nézete jobban kidomborítja a szentség két elemét: az anyagot és az alakot; viszont a skotisták nézete a gyakorlatban egyes nehézségeket eloszlat, melyeket a thomisták elmélete megoldani nem képes (bár a gyakorlatban a thomisták is elméletük ellenére ugyanúgy járnak el, mint a skotisták). Értem itt azon eseteket, mikor a már teljesen érzéketlenül levő beteg feloldozásáról van szó. Aki semmi jelét nem tudja adni a bánatnak és a gyónásnak: az a thomisták elmélete szerint még föltételesen sem volna feloldozható. Mert ahol a szentségi anyag nincs jelen, ott szentség sem jöhet létre.

A skotisták elmélete szerint a bánat és a gyónás nem szentségi elem, csak szükséges föltétel; ha nem szentségi elem, nem okvetetlenül szükséges, hogy érzékelhető (látható vagy hallható legyen); elég, ha megvan a szívben. Ezen elmélet alapján tehát az érzéketlenül fekvő beteget szabad föltételesen feloldozni, amely feloldozás, ha a beteg lelkében csakugyan bánja a bűneit és azokat meg akarja gyónni, érvényes.

De amint említettem, a gyakorlatban a thomisták is épúgy járnak el, mint a skotisták és helyesen, inkább következetlenek elméletükkel szemben, mintsem hogy kárára legyenek a haldoklóknak.

IV. **A törödelem szentségének hatásai:** 1. a *megszentelő malaszt*, melyet minden érvényes feloldozás után a gyónó elnyer. Ez lehet első kegyelem (gratia prima), ha a gyónó halálos bűnben leledzett; lehet a lelkében levő megszentelő malaszt gyarapítása (gratia secunda), ha ment volt a halálos büntől.

2. A *bűnök bocsánata*. Még pedig az érvényes feloldozás az összes halálos bűnököt letörli a lélekről; a bocsánatos bűnök közül azokat, amelyeket a gyónó megbánt és meggyónt.

3. Az *örök büntetés elengedése*. Ha Isten irgalma megbocsátja

a halálos bünt, az érte járó örök büntetést is elengedi. De ezzel nem engedi el a bűnnek összes büntetését, az örök büntetés elengedése után marad ideiglenes büntetés a halálos bűnökért, úgy hogy némely tudósok nem egész helyesen azt mondják: a szent gyónásban az örök büntetés ideiglenes büntetéssé változik át.

4. Az *ideiglenes* (bocsánatos vagy halálos bűnökért járó) *büntetésnek* elengedése kisebb-nagyobb mértékben a gyónó törődelmének és áhítatának arányában. Az egész ideiglenes büntetés elengedése azonban a szentgyónásban rendszerint nem történik meg, mert az egész ideiglenes büntetés elengedése a trienti zsinat szerint nem történik meg *«sine magnis nostris fletibus et laboribus»*.<sup>1</sup>

5. Az *érdemek föléledése* (reviviscentia meritorum). Isten végtelen irgalmának és jóságának bizonyítéka, hogy míg az egyszer megbocsátott bűn többé föl nem éled a visszaesés alkalmából sem: az elhalt érdemek újjáélednek a szentgyónásban nyert feloldozással.

Az emberi cselekedeteket az örök élet szempontjából így lehet megkülönböztetni: vannak *élő*, azaz *érdemszerző* cselekedetek (opera viva, meritoria), melyeket az ember a megszentelő malaszt állapotában végez s melyekért örök jutalmat várhat; vannak azután *halált-hozó* cselekedetek (opera mortifera), melyek megölik a lélek természetfölötti életét, ezek a súlyos vagy halálos bűnök; vannak azután *holt* cselekedetek (opera mortua), melyek magukban véve jók ugyan, de mivel a halálos bűn állapotában végeztetnek, jutalomra nem méltók (de büntetés sem jár értök); vannak azután *elhalt* cselekedetek (opera mortificata), amelyek élők voltak, de mivel a cselekvő később halálos bűn állapotába esett: a halálos bűn az ő eddig élő cselekedeteiből is kioltotta az életet, végül vannak *föléledt* cselekedetek (opera rediviva), ezek az egyszer szerzett érdemek, melyek a halálos bűn folytán elhaltak, de a szentgyónásban visszaszerzett megszentelő malaszt által új életre kelnek. (Noldin.)

6. A *szentségi kegyelem*, azaz jog a törödelem szentsége céljának megfelelő segítő malasztokhoz, hogy t. i. a múlt bűneiért eleget tehessünk s a jövőben a bűnöket kerülhessük.

## HUSZONHARMADIK FEJEZET.

### A gyónás anyaga.<sup>2</sup>

A gyónás *távolabbi* anyagát alkotják a *kereszttség után elkövetett bűnök*.

Ez a *távolabbi* anyag lehet *szükséges* vagy *szabad*, *bizonyos* vagy *kétes*, *elégséges* vagy *elégtelen*.

<sup>1</sup> Sess. XIV. c. 2

<sup>2</sup> V. ö. Noldin, De sacramentis<sup>13</sup> nr. 224.

1. **Szükséges és szabad anyag.** *Szükséges* anyagnak nevezzük mindazon bűnöket, melyeket Krisztus parancsából meg kell gyónni: ezek mindazon, *a keresztség fölvétele után elkövetett halálos bűnök*, amelyek a törödelem szentségében még nem nyertek egyenesen megbocsátást, vagy ha nyertek is egyenesen megbocsátást, nem lettek úgy, ahogy kell, meggyónva.

A bűnök megbocsátása történhetik *egyenesen* vagy *közvetve*. Egyenesen, ha a meggyónt bűnök alól nyer valaki feloldozást. Közvetve történik a bűnbocsátás, ha valaki tökéletes bánatot indít; vagy ha a gyónásban valaki valamely súlyos bűnt elfelejtett meggyónni, ez az elfelejtett bűn közvetve és nem egyenesen nyert bocsánatot, ezt tehát még meg kell gyónni. Ha a nagybeteg nem tud teljesen gyónni, bűnei ugyan egyenesen megbocsáttatnak, mert meggyónta azokat általánosságban; mindazonáltal, ha felgyógyul, köteles minden egyes súlyos bűnt meggyónni, mert előbbi gyónásában megbocsáttattak ugyan bűnei, de azok nem lettek úgy ahogy kell, meggyónva.

Fölmerül itt a kérdés, vajjon *az a katolikus, aki felnőtt korában föltételesen újra kereszteltetik, köteles-e meggyónni a föltételes keresztség előtt elkövetett bűneit?*

Itt különbséget kell tennünk a föltételes keresztség előtt meggyónt és meg nem gyónt bűnök között. Az egyszer már meggyónt bűnöket nem köteles újra meggyónni; mert ha érvényes volt az első keresztség, akkor érvényes volt a gyónás is és így abban elnyerte bűnei bocsánatát; ha pedig nem volt érvényes az első keresztség, akkor a második keresztségben nyerte el bűnei bocsánatát.

A föltételes keresztség előtt elkövetett, de még meg nem gyónt bűnöket azonban köteles a keresztség fölvétele után a meggyónni. Mert bizonytalan, vajjon ez a második keresztség érvényes-e és így bizonytalan lenne azon bűnöknek bocsánata is. Már pedig kötelességünk bizonyoságot szerezni bűneink bocsánatáról.

Ha azonban egy *nemkatolikus keresztény áttérve a katolikus vallásra, föltételesen újra kereszteltetik, köteles ezen második keresztség előtt elkövetett összes bűneit meggyónni.*

Ezt kijelentette a S. Officium az angol püspököknek adott rendeletében. (1868. dec. 17.)

Kérdés, vajjon *a keresztség fölvételében elkövetett bűnök szükséges anyaga-e a törödelem szentségének?* Pl. valaki szentségtörően veszi föl a keresztséget. E kérdés megoldásában nem egyeznek meg a hittudósok. A többség a keresztség fölvételében elkövetett bűnöket *kétes* anyagnak tartja.

*Szabad* anyagnak nevezzük azon bűnöket, amelyeket meggyónhatunk ugyan, de nem vagyunk kötelesek meggyónni.

Szabad anyag az összes *bocsánatos* bűnök, valamint az *egyszer már meggyónt* és megbocsátott halálos és bocsánatos bűnök.

Minthogy tehát a bocsánatos bűnök nem szükséges, hanem csak szabad anyaga a gyónásnak, ebből következik, hogy a halálos bűnök meggyónásakor a bocsánatos bűnöket, akár azok egyikét másikat, akár valamennyit is, elhagyhatjuk; vagy ha csak bocsánatos bűneink vannak, ezek közül egyiket-másikat meggyónhatjuk, a többiek gyónását pedig elhagyhatjuk.

2. **Biztos és kétes anyag.** Más a *biztos* és más a *kétes* anyag.

Biztos anyag minden valóságos bűn. Kétes anyag a *kétes* bűn; még pedig kétes azért, mert nem bizonyos, hogy elkövetett; vagy pedig azért, mert nem bizonyos, hogy ami elkövetett, az bűn.

Ilyen kétes anyag, ha valaki így gyónik: talán hazudtam, talán türelmetlen voltam, talán a kísértésekbe beleegyeztem stb.

Aki csak kétes anyagot gyónik, az csak szükség esetében és akkor is csak *föltételesen* oldozható fel.

Miért is annak, aki csak kétes anyagot gyónik, azt kell ajánlani, hogy gyónásához csatoljon előbbi életéből egy-két már meggyónt bűnt, ily módon: hozzácsatolom előbbi életemben a tisztaság, a felebaráti szeretet, az Isten IV., V. parancsa ellen elkövetett bűneimet. Mert, miként fentebb mondtuk, a már megbocsátott bűnök is képezhetik a szentgyónás anyagát, s ily módon nemcsak kétes, hanem biztos anyag kerül feloldozás alá, amelyet a gyóntató most már minden föltétel nélkül megadhat.

De természetesen meg kell jegyeznünk, hogy ezen, az előbbi életből hozzácsatolt bűnök csak akkor képezik a gyónás igazi anyagát, ha ezen bűnöket az illető kellő bánattal gyónja meg. Mert amint azt később látni fogjuk, a törödelem szentségének közelebbi anyagát csakis azon bűnök képezik, amelyek fölött igazi, természetfölötti bánatot indítunk. Ha tehát bánat nélkül soroljuk fel a gyónásban elmúlt életünknek már megbocsátott bűneit: ezzel nem biztosítjuk a törödelem szentségének érvényét.

3. **Elégséges és elégtelen anyag.** *Elégséges* anyag az, amit föl lehet oldozni. Elégséges anyag minden személyes bűn, a legkisebb bocsánatos bűn is, a már meggyónt és megbocsátott bűnök is. A legkisebb elégséges anyag egy már meggyónt bocsánatos bűn.

*Elégtelen* anyag az emberi tökéletlenségek, még inkább az erények és jó tulajdonságok; de elégtelen anyag a kísértések is, amíg azokhoz a beleegyezés nem járult.

## HUSZONNEGYEDIK FEJEZET.

## A feloldozás alakja.

A törödelem szentségében a *feloldozás* a *szentségi forma*, sőt, miként már említettük, vannak hittudósok, akik a feloldozásban látják a szentségnek anyagát és alakját.

1. **A feloldozás szavai.** A Rituale a feloldozásról a következőket írja elő: Mielőtt a gyónó elkezdené a gyónást, a pap keresztet vetve feléje, mondja (de ez nem kötelező): *Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis, ut rite confitearis omnia peccata tua in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.*

A feloldozás pedig a következő szavakkal történik. Összetett kezekkel mondja:

*Misereatur tui omnipotens Deus et dimissis peccatis tuis perducatur te ad vitam aeternam. Amen.*

Most jobbját a gyónó felé fölemelve, folytatja:

*Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen.*

*Dominus noster Jesu Christus te absolvat et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis (suspensionis) et interdicti, in quantum possum et tu indiges. Deinde<sup>1</sup> ego te absolvo a peccatis tuis (most keresztet vet) in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.*

Összetett kezekkel folytatja:

*Passio Domini nostri Jesu Christi, merita beatæ Mariæ Virginis et omnium sanctorum, quidquid boni feceris et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ et præmium vitæ æternæ. Amen.*

2. **A feloldozás lényeges része.** A feloldozásnak két alakját különböztetjük meg: *lényeges* és *rubrikális*. Rubrikális az egész szöveg, melyet a Rituale a föloldozáshoz előír. A lényeges azonban csak a következő szavakból áll: *te absolvo a peccatis tuis*, miként ezt a trienti zsinat határozata világosan kimondja.<sup>2</sup>

Lehetséges egyszerre többeket, egész tömeget is feloldozni ezen szavakkal: *ego vos absolvo a peccatis vestris in nomine Patris etc.*, amint ez szükség esetében (hajótörés alkalmából, ütközet előtt stb.) gyakran meg is történik.

<sup>1</sup> A *deinde* nem rubrika, hanem a szöveghez tartozik.

<sup>2</sup> Sess. XIV. c. 3.

Az új egyházi törvénykönyv előírja, hogy a feloldozás rubrikális szövegét csakis *jogos okból* rövidítsék meg a gyóntatók (855.)

Miért is föltétlenül bocsánatos bűnt követ el az a pap, aki — szükség esetét kivéve — a feloldozásnak csak a lényeges szavait mondja el.

Aki egyik-másik imádságot (*Misereatur* vagy *Indulgentiam* vagy *Passio Domini*) elhagyja, bűnről nem vádolható. De bocsánatos bűnt követ el, aki a feloldozás szavai után elhagyja az «*in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen*» szavakat, mert habár e szavak a lényeghez nem tartoznak, általános egyházi szokás ezeket a feloldozásban mindig elmondani.<sup>1</sup>

3. A feloldozás kellékei. A feloldozásnak a) *élőszóval* kell megtörténnie. Ez nem következik a dolog lényegéből: hisz a bírói ítéletet rendesen írásban adják ki, hanem igenis következik Krisztus akaratából; Krisztus akaratának tolmácsa az Egyház gyakorlata, amely minden időben megkövetelte, hogy a bűnök alól való feloldozás élőszóval történjék. Írásban nem lehet feloldozni a bűnök alól (lehet a cenzurák alól). A feloldozás szavait tehát ki kell ejteni; nem volna elégséges azokat csak gondolatban elmondani. Nem szükséges azonban, hogy a gyónó hallja a feloldozást.

b) A feloldozást csak *jelenlevőnek* lehet megadni, amint ez következik a feloldozás szavaiból is: *ego te absolvo*, amely szavak föltételezik, hogy jelen van az, akit feloldozunk. Nem szükséges azonban, hogy a jelenlevőt lássuk, vagy hogy közvetlenül a közelünkben legyen, elégséges az a jelenlét, amelyben emberi módon lehet valakivel beszélni, mert a feloldozás tulajdonképpen egy élőszóval hozott bírói ítélet; ezt a bírói ítéletet kell a jelenlevő előtt kihirdetnünk.

Ha a gyónó eltávozik a gyóntatószékből, mielőtt feloldozást nyert volna, a következőképen kell eljárni:

α) ha még a gyóntatószék közelében van, a feloldozást elmondjuk; ha távolabb van és vissza lehet hívni, visszahívjuk, hogy feloldozhassuk; ha nem lehet őt visszahívni, de biztosan tudjuk, hogy jelen van a templomban, elmondjuk a feloldozást;

β) ha azonban a templomból is eltávozott és nem fog a gyóntatóhoz visszatérni, ez utóbbi nem tehet semmit;

γ) ha visszatér a gyóntatóhoz újból gyónni, rá kell őt venni, hogy indítson bánatot egész élete bűnei fölött s ezután feloldozzuk.

<sup>1</sup> *Noldin, De sacramentis*<sup>18</sup> n. 237.

Szükség esetén természetesen a *jelenlélet* nem vesszük oly szigorúan, minthogy a szentségek az emberekért vannak, szükség esetén megelégszünk a legvékonyabb valószínűséggel is. Miért is feloldozzuk a háztetőről, a hidról lezuhanót, a vízbe fulót, habár nagyon is messze van tőlünk. Feloldozható a beteg az ajtóból, sőt a másik szobából is.

Vajjon *lehetséges-e a feloldozás telefon útján?* A legtöbb hittudós határozottan tagadja ennek lehetőségét s hivatkoznak a Sacra Poenitentiaira 1884. júl. 1-én hozott döntvényére, melyben arra a kérdésre, vajjon végszükség esetén adható-e telefon útján feloldozás, azt felelte: *nihil est respondendum*, erre nem kell semmit sem felelni.

Nézetem szerint azonban a Sacra Poenitentia ezen visszautasítónak látszó felelete még nem döntött véglegesen e kérdésben.

És ha helyes a mi fentebb felállított elvünk, hogy a feloldozáshoz elég az a jelenlét, amelyben emberi módon lehet valakivel beszélni, — pedig ezt az elvet híres tudósok vallják,<sup>1</sup> — akkor a telefon útján adott feloldozás nem tartozhatik a lehetetlenségek közé; mert hisz a telefon ma már egyik rendes eszköz ahhoz, hogy másokkal beszéljünk. Miért is végszükség esetében, ha a pap más módon nem juthatna a beteghez, telefon útján is meghallgathatná gyónását és föltételesen adhatna feloldozást.<sup>2</sup>

c/ A feloldozást rendszeren *minden föltétel nélkül* kell megadni. De mivel a mult vagy jelen föltételhez kötött feloldozás is érvényes: jogos okból adható ilyen föltételes feloldozás is.

*Mikor adható föltételes feloldozás?* Mindazon esetekben, amelyekben, ha nem adnánk feloldozást, a gyónó nagy lelki kárt szenvedne; ha pedig föltétel nélkül megadnánk a feloldozást, a szentséggel szemben követnénk el tiszteletlenséget.

Ilyen esetek a következők:

1. ha a gyóntatónak alapos a kétsége afölött, vajjon feloldozta-e már a gyónót;
2. ha a gyóntatónak kétsége van, vajjon van-e joghatósága ezen gyónóval szemben s viszont, ha a gyónót nem oldozná fel, ez kénytelen volna hosszabb ideig a bűn állapotában élni;
3. ha kétsége van a gyónó bánata és erősfogadása felől és a feloldozás nem halasztható el;
4. ha kétsége van afelől, hogy van-e elégséges anyag a feloldozáshoz, ami előfordulhat fejletlen gyermekeknél, félbolondoknál, félig-meddig agylágyult öregeknél;
5. ha kétsége van afelől, hogy a gyónó még annyira jelen van-e, hogy feloldozható legyen;

<sup>1</sup> V. ö. Noldin, De sacramentis<sup>13</sup> nr. 239.

<sup>2</sup> V. ö. Lehmkühl, Casus conscientiae. Freiburg. 1902. II. 175.



6. ha kétsége van afelől, hogy az érzéketlen beteg képes-e a szentség fölvételére ;

7. ha kétsége van afelől, hogy a feloldozandó él-e még, avagy már meghalt.

Ugyanazon gyónásban a feloldozás minden föltétel nélkül megismétlendő mindannyiszor, valahányszor a gyónó a feloldozás után új, szükséges anyagot gyónik. Tehát *a/* ha új súlyos bűnt gyónik meg; *b/* ha a meggyónt bűnnek új, nemet változtató körülményét gyónja meg; *c/* ha a meggyónt bűnnek tetemesen nagyobb számát gyónja meg.

Ha a gyónó a feloldozás után új bocsánatos bűnöket gyónik meg, adható neki új feloldozás is, de ez nem szükséges, új feloldozás nélkül is elbocsátható.

## HUSZONÖTÖDIK FEJEZET.

### A bűnbocsánatról.

1. **A bűnbánat föltétlen szükségessége.** A Gondviselés jelen rendjében a bűnbeesett ember bünei bocsánatát csak úgy nyerheti el, ha bűnbánatot (poenitentia) tart, kitűnik ez a Szentírás számos nyilatkozatából, amelyek szerint a bűnbocsánat a bűnbánathoz van fűzve, mint elengedhetetlen föltételhez. *Poenitemini et convertimini ut deleantur peccata vestra.* (Act. apost. 3, 19.) *Si poenitentiam non egeritis, omnes simul peribitis.* (Luk. 13, 5.)

És habár Isten mindenhatósága a bűnt megbocsáthatná a bűnös minden közreműködése nélkül, Isten bölcseségének nagyon megfelelő és nagyon észszerű, hogy csak az nyer bűnbocsánatot, aki elhagyja a bűnt és megtér Istenhez, miként ezt gyönyörűen fejezi ki szent Ágostonnak a hittudományban szállóigévé vált mondása: *Qui fecit te sine te, non te iustificat sine te... fecit nescientem, iustificat volentem.*

2. **A bűnbánat lényege.** Őszinte bűnbánat az igazi megtérés. Isten csak a megtérő bűnösnek bocsátja meg büneit. És a törődalem szentségében is csak a megtérő bűnös nyerhet feloldozást.

A trienti zsinat a megtérés fogalmát elemezve, felsorol több lelki mozzanatot, mint a megtérés részeit: *hitet, félelmet, reményt, szeretetet, bűnbánatot, erősfogadást, a gyónás szándékát*, de ezzel korántsem akarta azt mondani, mintha minden egyes megtérésnél mindezen lelki mozzanatok külön-külön felindítandók volnának.

Minden megtérésnél föltétlenül szükséges a bűnbánat az el-

követett bűnök fölött és az *erősen eltökélt szándék többé nem vétkezni*. A többi lelki mozzanatok részint bennfoglaltatnak az igazi bűnbánatban, részint, bár megtérésre vezethetnek, de minden egyes megtéréshez nem szükségesek.

**3. Általános elvek a bűnök megbocsátásáról.** A bűnbocsánat fogalmának tisztázásához tartozik az a kérdés is, vajjon lehetséges-e egyik bűnnek bocsánata a másik nélkül.

Erre vonatkozólag négy elvet kell szem előtt tartanunk:

a) *egyik halálos bűn nem bocsátható meg a másik nélkül*; következésképen vagy összes halálos bűneink megbocsáttatnak vagy egy sem. A dolog egészen világos. A bűnbocsátás történik a megszentelő malaszt által, melyet Isten a lélekbe önt. Már most a megszentelő malaszt és a halálos bűn a lélekben együtt nem lehet: miként élet és halál, világosság és sötétség nem lehetnek együtt.

b) *A halálos bűnök megbocsáthatók a bocsánatos bűnök megbocsátása nélkül.*

A bocsánatos bűn ugyanis nincs olyan ellentétben a megszentelő malaszttal, miként a halálos bűn. Elnyerheti tehát az ember a megszentelő malasztot akkor is, ha bocsánatos bűnei fölött nem bánkódik és így azoknak bocsánatát nem szerzi meg.

c) *A bocsánatos bűnök bocsánatát azonban nem szerezhajjuk meg a halálos bűnök bocsánata nélkül.*

A halálos bűn a lélek halála; amíg ebből a halálból új életre nem támad (a megszentelő malaszt támasztja új életre), apró sebei (a bocsánatos bűnök) nem orvosolhatók.

d) *Egyik bocsánatos bűn bocsánata elnyerhető a másik nélkül is.*

Ezekből az elvekből következnek:

a) *hogyan valamennyi halálos bűnt meg kell banni és meg kell gyónni;*

b) *hogyan érvénytelen az a gyónás, amelyben valamely halálos bűnt nem gyóntunk meg;*

c) *viszont a gyónás érvényét nem befolyásolja, ha a bocsánatos bűnök közül egyeseket meggyónunk, másokat készakarva elhallgatunk.*

**4. A halálos bűn megbocsátása.** Krisztus Urunk a törődelem szentségét elsősorban a *halálos bűn megbocsátására* alapította. Miért is a Gondviselés jelen rendjében, aki a keresztség fölvétele után halálos bűnt követett el, ennek bocsánatát nem nyerheti el a szentgyónás nélkül; vagy ha nem gyónhat, a tökéletes bánat nélkül, mely a gyónás szándékát magában foglalja.

A halálos bűn bocsánatának elnyerésére tehát csak két eszköz áll rendelkezésünkre: az egyik a *gyónás*, a másik a *tökéletes bánat* a gyónás szándékával.

**5. A bocsánatos bűn megbocsátása.** A *bocsánatos bűn* bocsánatát több módon is elnyerhetjük. Saját *egyéni cselekedeteinkkel* (ex opere operantis) és több *szentségnek*, valamint a *szentmisének erejével* (ex opere operato), végül a *szentelmények útján* is (ex opere operantis ecclesiae).

A bocsánatos bűnök bocsánatát szentség fölvétele nélkül is megnyerhetjük saját egyéni cselekedeteinkkel (ex opere operantis).

Maga a trienti zsinat tanítja, hogy a bocsánatos bűnök eltörlése a törödelem szentségén kívül sok más eszközzel történhetik (multis aliis remediis expiari posse).<sup>1</sup>

Azonban a bocsánatos bűnök sem bocsáttatnak meg valamelyes *penitencia*, *törödelem* nélkül.

De ennek nem kell formális törödelemnek lennie, elégséges, ha a törödelem bennrejlik (poenitentia virtualis) valamely jó cselekedetünkben.

Ilyen módon törödelmet tart, aki az elkövetett bűnnel ellentétes erényt gyakorolja;

aki Istentől kéri bűnei bocsánatát;

aki fölteszi magában, hogy többé nem vétkezik;

aki valamely jócselekedetet azon szándékkal végez, hogy elnyerje bűnei bocsánatát.

Mindezen módok alkalmasak arra, hogy általuk egyes bocsánatos bűnök bocsánatát elnyerjük.

De elnyerhetjük a bocsánatos bűnök bocsánatát gyónás nélkül akkor is, ha *igazi törödelmet* (bánatot) indítunk, — ez több, mint a *virtualis* törödelem. Ha pedig a *virtualis* törödelem is megszerezheti a gyónáson kívül egyes bocsánatos bűnök bocsánatát, még inkább áll ez a formális törödelemről, azaz a bánatról.

Azáltal tehát, hogy bánjuk bocsánatos bűneinket, megszerezhetjük azoknak bocsánatát a gyónáson kívül is. Nem kell ehhez *tökéletes bánat*; elégséges az ú. n. *tökéletlen bánat*, mindazonáltal ennek, hogy a gyónáson kívül megadja a bocsánatos bűnök bocsánatát, erősebbnek, mélyebbnek kell lennie a gyónáshoz megkívánt bánatnál.

De a bocsánatos bűnök bocsánatát *szentségek* révén is megnyerhetjük (ex opere operato). Négy szentség van, amelyek a

<sup>1</sup> Sess. XIV. c. 5.

bocsánatos bűnöket letörlik a lélekről: a *keresztség*, a *szent gyónás*, *utolsó kenet* és a *szent áldozás*.

A keresztség és a szent gyónás célja elsősorban a bűnök bocsánata (úgy a halálos, mint a bocsánatos bűnöké). Az utolsó kenet másodsorban szintén a lélekhez még tapadó összes bűnök bocsánatát célozza. A szent áldozásról a trienti zsinat mondja: «*Sumi autem voluit (Salvator noster) hoc sacramentum tamquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis*».

Fölmerül azonban itt egy másik kérdés is, vajjon ezen szentségekben a bocsánatos bűnök megbocsáttatnak-e a bűnös minden hozzájárulása nélkül, avagy szükséges-e a bűnös részéről valami törödelem?

A hittudósok többsége azt tanítja, hogy mivel a Gondviselés jelen rendjének egyik alaptörvénye, hogy *bűn nem bocsáttatik meg bűnbánat nélkül*: ezen alaptörvény vonatkozik a szentségekre is, amelyekben a szentség saját erejénél fogva (*ex opere operato*) letörli a bűnt, de csak a bűnbánó lélekről. Tehát a keresztségben, szent gyónásban, utolsó kenet és szent áldozás vételével, ha némi bánatunk van bocsánatos bűneink fölött, azoknak bocsánatát elnyerjük; de amely bocsánatos bűneink fölött nincsen semmi bánatunk, azokat a szentségek sem törlik le lelkünkről.

Már most más kérdés, vajjon szükséges-e *formális* bánat, avagy elégséges-e a *virtualis* bánat? Mindkét nézetnek vannak szószólói; de mindegyik nézet hívei hangoztatják, hogy a szentségek a bűnök eltörlését kisebb, tökéletlenebb bánattal eszközölhetik, mint aminő szükséges volna a bűnök eltörlésére a szentségeken kívül.

Sőt a bocsánatos bűnök bocsánatát a *szentmise hallgatása* és a *szentelmények* által is elérhetjük. De itt is, mindkét esetben szükséges, hogy a bocsánatos bűnök fölött bizonyos bánatot indítsunk fel, mert csak a bánattal kapcsolatban eszközölhetik úgy a szentmise, mint a szentelmények a bocsánatos bűnök bocsánatát.

**6. A bűnök büntetésének elengedése.** A bűnök bocsánatával kapcsolatos az értük járó büntetések bocsánata is. A büntetések bocsánatáról a következő elveket kell szem előtt tartanunk:

Amíg a bűn nincs megbocsátva, addig az érte járó büntetés sem engedtetik el.

Ha a halálos bűn megbocsáttatik, az érte járó örök büntetés is vele együtt elengedtetik. Ez következik a megszentelő malaszt természetéből. A halálos bűnt a megszentelő malaszt törli le a lélekről. A megszentelő malaszt azonban jogot ad az örök boldogságra. Így tehát az örök büntetés is el van engedve.

Azonban, bár az örök büntetés a halálos bűn megbocsátásával elengedtetik, hátramarad bizonyos ideiglenes büntetés. Ezért szokták mondani egyes hittudósok, hogy a szent gyónásban a halálos bűnök megbocsátásával az értük járó örök büntetés ideiglenes büntetéssé változik át.

A bocsánatos bűn megbocsátásával nem engedtetik el egyszerűs mind az érte járó összes ideiglenes büntetés.

Az ideiglenes büntetések elengedését elérhetjük *elégtétellel*, akár szentségi, akár önként magunkra vállalt elégtétel legyen ez; a tisztító tűzben *szenvedéssel*;

*búcsuk* elnyerésével.

## HUSZONHATODIK FEJEZET.

### A bánat.

A törödelem szentségének távolabbi anyaga a bűn, közelebbi anyaga pedig, a thomisták szerint, a bűn *bánatos meggyónása* és *készség az elégtételre*; a skotisták mindezt nem a szentség anyagának, hanem a szentség érvényességéhez szükséges föltételnek mondják. Bármelyik vélemény legyen is az igaz, nekünk tárgyalnunk kell a bűnbánó által végzendő cselekményeket. Ezek között első a bánat.

**1. A bánat meghatározása.** *A bánat a lélek szomorúsága az elkövetett bűn fölött, annak elítélése és erős elhatározás többé nem vétkezni.* Így határozza meg a bánatot a trienti zsinat, mikor azt mondja: *contritio est animi dolor et detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero.*<sup>1</sup>

Az igazi bánatban ezen három lényeges elemnek meg kell lennie:

- a) bizonyos szomorúság az elkövetett bűn fölött;
- b) magának a bűnnek elítélése;
- c) erős elhatározás többé nem vétkezni.

Kétféle bánat van: *tökéletes* és *tökéletlen*. Az elsőt *contritio perfecta*, vagy egyszerűen *contritio*, az utóbbit *contritio imperfecta*, vagy *attritio* névvel jelölik a hittudósok.

**2. A tökéletes bánat.** *A tökéletes bánat: a lélek szomorúsága a bűn fölött, mert a bűn a mindenekfölött szeretett Isten megbán-tása.* A tökéletes bánat tehát Isten *tökéletes* szeretetéből fakad; ennek a szeretetnek a hajtása. Az ember szereti Istent mindenek-

<sup>1</sup> Sess. XIV. c. 4.

fölött s mert mindenkifölött szereti Istent, mindenkifölött bánja és utálja bűnét is, mellyel Istent megbántotta.

Itt némely hittudósok aggályoskodva kutatják, mikor tökéletes az Isten szeretete, s erre azt felelik, ha az ember Istent azért szereti, mert Isten *önmagában végtelen jó*. Különbséget tesznek Isten *abszolút és viszonylagos* tulajdonságai között és azt mondják, tökéletes szeretettel az bir, aki Istent az ő abszolút tulajdonságait tekintve szereti; viszont annak a szeretete nem tökéletes, aki Istent az ő viszonylagos tulajdonságai miatt szereti. Aki tehát Istent azért szereti, mert önmagában végtelen jó: az tökéletesen szereti Istent; aki pedig azért szereti, mert irántunk végtelen jó és irgalmas, annak a szeretete már nem tökéletes.

Ez az okoskodás teljesen hamis. Elfeleli azt a dogmatikai igazságot, hogy Isten tulajdonságai egymástól és Isten állagától is csak *névleg* különböznek. Aki tehát Istent bármely tulajdonsága miatt szereti, magát az Istent szereti, — ez tehát Isten *tökéletes* szeretete.

De nemcsak helytelen ez az elmélet, hanem a hitéletre végtelenül káros is. Mert az emberek nagy többsége nem tud annyira fölemelkedni, hogy Isten abszolút tulajdonságai iránt fogékony legyen; azt nem tudja megérteni, hogy Isten önmagában végtelen jó és szeretetre-méltó és ha ezt nem tudja megérteni, ezért Istent sem tudja szeretni; azt azonban könnyen megéri, hogy Isten irántunk mily végtelen jó volt, amikor szent Fiát érettünk adta, amikor az Isten igéje emberré lett, hogy szenvedésével és kereszthalálával bennünket megváltson. S aki ezt megszivleli, az könnyen ébreszthet lelkében szeretetet Isten iránt.

**3. A tökéletes bánat hatása.** A tökéletes szeretetből fakadó tökéletes bánat már gyónás nélkül is megadja az embernek a megigazulás kegyelmét.

Aki ugyanis Istent tökéletesen szereti: azt Isten is viszont szereti. Isten szeretetének a záloga pedig a megszentelő malaszt.

Amely szívben kigyúl Isten tökéletes szeretete, azt azonnal beragyogja az Isten megszentelő malasztja, amely letörli a halálos bűn szennyét a lélekről.

A tökéletes bánatnak azonban mindig magában kell foglalnia a gyónás szándékát, bár ezt nem kell külön felindítani. Aki (tudva, hogy a szent gyónást Krisztus Urunk rendelte) nem akarna gyónni, annak nem is volna meg a tökéletes bánata, amely arra készíti az embert, hogy megtegyen mindent, amit Isten rendelt a bűnbocsánat elnyerésére.

A tökéletes bánat tehát letörli a halálos bűn szennyét a lélekről. Mindazonáltal megmarad a kötelezettség az illető bűn meggyónására; mert, miként fentebb említettük, mindaddig fennáll a súlyos bűn meggyónásának kötelezettsége, amíg az a szent gyónásban közvetlen feloldozást nem nyert.

Tegyük föl, valaki halálos bünt követ el, majd tökéletes bánatot indít; a halálos bűn meg lesz bocsátva és az örök büntetés is el van engedve. De az illető most megváltoztatja szándékát és ezt a bünt készakarva nem gyónja meg. Ha ebben az állapotban meghal, elkárhozik; nem azon halálos bűn miatt, melyet a tökéletes bánat letörölt lelkéről, hanem azon súlyos kötelezettség nemteljesítése miatt, mely szerint minden súlyos bünt (még ha az közvetve bocsánatot is nyert) meg kell gyónnunk.

**4. A tökéletes bánat szükségessége.** A tökéletes bánat a gyónáshoz nem szükséges, még a halálos ágyon sem. Csak a janzenisták oktalan szigorúsága követelt a feloldozáshoz is tökéletes bánatot. Ha ez szükséges volna, akkor tulajdonképen nem a feloldozás által és így nem a szentség erejéből nyernék a bűnbocsánatot és a megigazulást, — hanem minden gyónó már a malaszt állapotában volna, mielőtt a feloldozást elnyerné.

A tökéletes bánat azonban az örök üdvösség biztosításának egyik leghathatósabb, sőt számos esetben (hirtelen halál) egyetlen eszköze.

Miért is nagyon fontos, hogy a hitoktatók, hitszónokok és gyóntatók a híveket buzdítsák Isten tökéletes szeretetének s az ebből fakadó tökéletes bánatnak gyakori fölindítására; tanítsák meg őket a tökéletes szeretet és bánat fölindítására szolgáló alkalmas imádságszövegekre; a betegek látogatásakor pedig a pap úgy a betegeket, mint azoknak környezetét buzdítsa, hogy a betegekkel a tökéletes bánatot minél gyakrabban felindítsák.

A tökéletes bánat felindítása szükséges a következő esetekben:

a) ha a súlyos bűnbe esett papnak misézni kell és nincs jelen pap, akinek meggyónhatna;

b) ha a súlyos bűnbe esett papnak szentségeket kell ünnepelesen kiszolgáltatnia;

c) ha súlyos bűnbe esett egyén az élők szentségeit akarja fölvenni és előbb szent gyónást nem végezhet, vagy (a szent áldozást kivéve) végezni nem akar.

**5. A tökéletlen bánat.** *A törődelem szentségéhez nem szükséges a tökéletes bánat, elégséges a tökéletlen bánat.*

A tökéletlen bánat nem az Isten szeretetéből fakad, hanem más, kevésbé tökéletes indítókból, de, hogy ez a tökéletlen bánat elégséges legyen a szent gyónásban, szükséges, hogy az az indítók, amelyből fakad, *valami módon Istenre irányuljon.* Mert az a bánat, amely semmi vonatkozással nincs Istenre, a szent gyónáshoz nem elegendő.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> V. ö. *Augustin Arndt S. J., Die unvollkommene Reue nach den Lehrbestimmungen des Tridentinerkonzils. Paderborn. 1912.*

A tökéletlen bánat indítóokait a trienti zsinat után három csoportba oszthatjuk:

1. a *bűn utálatossága*, de nem annak pusztán természetes vagy eszthetikai értelemben vett utálatossága, hanem ennek az utálatosságnak is az Istenre való viszonylatból kell fakadnia. Utálatos a bűn, mert az ember lelkében az Isten képét feldúlja; mert az Isten malasztját kiűzi a lélekből; mert a lelket a sátán rab-szolgájává teszi; utálatos, mert rút hálátlanság, dölyfös engedetlenség Istennel szemben stb.;

2. az *örök büntetésnek* (a pokolnak) *félelme*;

3. az *ideiglenes* (földi és tisztítótüzi) *büntetések félelme*.

A bűnt Isten gyakran már e földön is sújtja büntetéssel (az iszákosok, paráznák számos testi betegségbe esnek). Aki ezen betegségektől félve bánja elkövetett bűnét: ez a bánat így még nem elég a szent gyónáshoz. Viszont, aki ezen betegségekben Isten büntetését látja és Isten büntetésétől félve bánja bűneit: ez tökéletlen bánat ugyan, de elégséges a szent gyónáshoz.

6. **A gyónáshoz szükséges bánat tulajdonságai.** A szent gyónáshoz megkívántató bánatnak a következő tulajdonságokkal kell birnia:

1. *valóságos* bánatnak kell lennie. Nem elégséges tehát a *képzelt* bánat, de nem elég a bánat szövegének *puszta elmondása* sem.

Igaz, hogy a legtöbb esetben föl kell tételeznünk, hogy aki a bánatát nyíltan bevallja, elmondva a bánat szövegét, annak van is bánata; de ha nincs, a feloldozás érvénytelen lesz, bár a bánat szövegét az illető elmondotta.

Sokszor panaszkodnak a gyónók, hogy nincs bánatuk. Ez a legtöbb esetben csalódás. Van bánatuk, de azt *nem érzik*. A bánat lényegéhez azonban épenséggel nem tartozik annak érzése. A bánat nem az érzelemben, hanem az értelemben és az akaratban van. Az ilyen panaszkodótól azt kell kérdezni, hát tetszik neked ez a bűn? óhajtod ismét elkövetni? a leghatározottabban nemmel fog felelni, ami biztos jele igazi bánatának.

Valóságos bánat kívántatik meg (*dolor formalis*) a szent gyónásban; nem volna elégséges más érzelemben, indulatban, erénycselekedetbe burkolt bánat (*dolor implicitus*). Nem volna elégséges a gyónás érvényességéhez, ha valaki Isten szeretetét indítaná fel lelkében (amely szeretetben bennfoglaltatik a bánat is), a szent gyónásban kifejezetten szükséges a bánat.

2. a bánatnak *természetfölöttinek* kell lennie, még pedig úgy *eredetét*, mint *indítóokát* tekintve. Természetfölötti eredetében, ha



az Isten segítő malasztja járja át a lelket s hangolja azt bánatra. Erre a segítő malaszttra mindenki számíthat, aki Istenhez akar térni. A bánat indítóokát tekintve akkor természetfölötti, ha Istenre irányul, Istennel van viszonylatban az az ok, amely bennünket bánatra készítet.

3. A bánatnak *egyetemesnek* kell lennie, azaz ki kell terjednie minden elkövetett súlyos bűnre.

Ez történhetik úgysis, hogy az ember minden egyes súlyos bűnét külön-külön megbánja; történhetik úgysis, hogy összes súlyos bűneire gondolva, azokat együttesen megbánja; de történhetik úgysis, hogy bűnbánatot indít magában általános, minden súlyos bűnre vonatkozó indító okból anélkül, hogy egyes elkövetett súlyos bűneire külön-külön, vagy akár együttesen is gondolna. Elégséges ez: sokat vétkeztem, megérdemeltem, hogy Isten a pokolra taszítson, — de szánom és bánom összes bűneimet, nehogy az Isten rettenetes büntetése érjen.

4. A bánatnak *mindeneket felülmulónak* kell lennie az *értelemben* és az *akaratban* (apretiative summus), de nem az *érzésben*.

A bánatnak olyannak kell lennie, amely a bűnt a legnagyobb rossznak ismeri el s amely kész bármi földi rosszat elviselni inkább, semhogy ismét bűnt kövessen el. De ezt nem kell érezni. Sokszor földi szenvedések és csapások nagyobb bánatra hangolnak bennünket, mint a bűnbánat. Az anya jobban szomorkodik gyermeke halála, mint saját bűnei fölött. De csak *érzésben* nagyobb az a bánat; értelmileg és akaratilag nagyobb a bűnbánat, amely arra indítja, hogy inkább válaszolja gyermeke halálát, mint a bűnt.

Mindazonáltal nem volna helyes, sőt egyenesen oktalanság volna az emberi gyengeséget kísértésnek kitenni, azáltal, hogy különféle összehasonlításokkal kipróbáljuk, vajjon mindenekfölötti-e a bánatunk? Például készebb volnál-e elevenen a tűzbe vettetni, mint ismét vétkezni; kész volnál-e minden vagyonodról lemondani, koldusbotra jutni, mint ismét vétkezni? Az ilyen összehasonlítások csak ártalmassak lehetnek.

Sokszor panaszkodnak jámbor hívők, hogy nem *éreznek* bánatot. Ezeknek meg kell magyarázni, hogy a bűnbánatnak nem lényeges alkotó eleme az érzés; a bűnbánat a bűn ocsmányságának megutáltságában és az attól való elfordulásban áll, tehát az értelemben és az akaratban nyilatkozik meg. Miért is lehet valakinek igen nagy bűnbánata, habár azt nem is érzi. Jó, ha érezzük is a bánatot, sőt sokszor a bánat hatalmas indulatokban is megnyilvánul (sírás, zokogás, erős szívdobogás, elpirulás, stb.), de mindez nem tartozik a lényeghez; a bánatnak érzése Isten adománya, amelyet hálásan kell megköszönünk, de ha elmárad, zugolódni, vagy ezért kislelkűnek lenni nem szabad.

Viszont vigyázzon a gyóntató arra is, hogy a bánat külső ismeretőjelei által magát megcsaladni ne engedje. A sírás, a könnyek nem mindig a bánat jelei; vannak esetek, amelyekben képmutatók használják fel ezeket gyóntatóik félrevezetésére, hogy bennök hamis részvétet indítsanak, esetleg a meg nem érdemelt feloldozást akarják ily módon kicsikarni.

**7. Gyakorlati esetek.**<sup>1</sup>*a)* Az elmondottakból kitűnik, hogy az igazi bánat nincs *időtartamhoz* kötve: lehetséges az egy pillanat alatt is.

Mindazonáltal a hiveket arra kell rávezetni (hitoktatók, hit-szónokok és gyóntatók kötelessége ez), hogy mikor a szent gyónásra készülnek a legtöbb gondot a bánat fölgerjesztésére fordítsák. Sajnos, rendszerint majdnem egyedül a lelkiismeretvizsgálatban merül ki a gyónásra való előkészület s a bánatra a legtöbben csak akkor gondolnak, amikor a gyóntató a bűnvallomás után mondja: és most bánja meg bűneit.

*b)* *Mikor kell a gyónónak bánatot indítania?* Mindenesetre késő volna a bánat felindítása a feloldozás után; viszont nem okvetetlenül szükséges, hogy az ember már a gyónás előtt megbánja bűneit; elégséges, ha a feloldozás előtt indít bűnbánatot, tehát, ha ez a gyónás (bűnvallomás) után, de a feloldozás előtt történik.

*c)* *Meddig marad meg a lélekben felindított bánat?* A bánat mindenesetre fennmarad a lélekben bizonyos ideig, ha mélyebb, erősebb volt, hosszabb ideig is.

Mennyi ideig marad fenn a lélekben? nehéz meghatározni. Az igazi bánat mindenesetre fennmarad a lélekben több órán át. A reggel felindított bánattal délután mehetünk gyónni; az este felindított bánattal reggel gyónhatunk.

Lehetséges azonban, hogy a bánat több napon át megmarad a lélekben. Főleg, ha ezt a közbeeső cselekedetek (imádság, önmegtagadás, lelkiismeretvizsgálás, lelkigyakorlatok, utazás a gyónás helyére stb.) ápolják, ébren tartják.

Nem marad azonban meg a bánat, ha azt újra elkövetett bűnnel érvénytelenítjük, hatálytalanná tesszük.

Bármely elkövetett halálos bűnnel érvénytelenné tesszük a halálos bűneink fölött indított bánatot; de elkövetett bocsánatos bűn a halálos bűnök fölött indított bánatot nem teszi érvénytelenné.

Ha bocsánatos bűn felett indítottunk bánatot, ezt is érvénytelenné teszi bármely elkövetett halálos bűn, viszont csak az a bocsánatos bűn teszi érvénytelenné, amely azonos azzal, amely fölött bánatot indítottunk.

<sup>1</sup> *Noldin*, De sacramentis<sup>13</sup> nr. 257—260.

d) *Szükséges-e, hogy a bánatot a gyónás szándékával indítsuk fel magunkban, avagy elmehetünk-e gyónni azon bánattal, amelynek felindításakor a gyónásra nem is gondoltunk? Például: valaki esti imát végezve, bánatot indít bűnei fölött, később kedvező alkalmá nyílik a gyónásra, meggyónik anélkül, hogy újra bánatot indítana. Kérdés, érvényes-e ez a gyónás?*

Föltétlenül érvényes, még az esetben is, ha a thomisták nézetét vallva; a bánatos gyónást a szentség közelebbi anyagának tartjuk. Mert valóságban megvan a bánat, amikor meggyónja bűneit és feloldozást nyer. Pedig csak ez szükséges, hogy a bánat meglegyen. Az egészen mellékes, hogy minő szándékból, a gyónás szándékából, vagy pusztán áhitatból indította fel valaki a bánatot.

e) *Vajjon egyszer felindított bánat elégséges-e több gyónásra? Ha az egyszer felindított bánat a lélekben még megvan: ez elégséges egy másik gyónáshoz is, akár legyen ez a másik gyónás egy egészen új szentségi cselekmény, akár a megelőző cselekménynek befejezője.*

Az első eset állhat elő, ha pl. valaki este meggyónja bűneit, másnap reggel a tegnapi felindított bánattal azokat újra meggyónhatja.

A másik eset gyakrabban előfordul. A gyónónak a feloldozás után eszébe jut egyik-másik bűne, melyet elfelejtett meggyónni. Visszajön a gyónatóhoz és meggyónja. Kérdés, vajjon köteles-e újra bánatot indítani? Ámbár ajánlatos, hogy újra bánatot indítson, de ez a fent mondottak alapján föltétlenül nem szükséges. Már csak azért sem, mert ez a gyónás az előbbinek csak kiegészítő része. Azt már másutt mondtuk, hogy az esetben, ha új szükséges anyagot gyónik meg, új feloldozásban kell őt részesíteni.

## HUSZONHETEDIK FEJEZET.

### Az erősfogadás.

**Az erősfogadás lényege.** *Az erősfogadás az akarat ténye, mellyel az ember elhatározza magát, hogy többé nem vétkezik.*

Az erősfogadás lehet a bánattól különálló akarat tény (propositum formale), miként a bánat szövegében van: *és erősen fogadom, hogy többé nem vétkezem*; de lehet a bánatban burkoltnak is (propositum virtuale v. implicitum); mert minden igazi bánatban lélektani szükségességgel bennfoglaltatik az elhatározás is a bűn kerülésére.

A bűnbocsánat elnyerésére akár a törödelem szentségében, akár szentségen kívül szükséges az *erősfogadás* is, mert anélkül igazi megtérés nincs; már pedig igazi megtérés nélkül a bűnbocsánat sem lehetséges a Gondviselés jelen rendjében.

2. Az erősfogadás tulajdonságai. Legyen az erősfogadás a) valóban erős, azaz, hogy a bűnbánó kész legyen bármi rosszat is elviselni, hogysen ismét vétkezzék.

Szükséges, hogy a feloldozáskor legyen meg a bűnbánóban ezen erős akarat elhatározás; de nem szükséges a feloldozás érvényességéhez, hogy ezen erős elhatározás soká megmaradjon.

A jövő visszaesés a bűnbe, vagy új bűnbe való esés nem föltétlenül bizonyítja, hogy nem volt meg a bűnbánóban, amikor gyónt, a szükséges erősfogadás, legfőlebb csak azt bizonyítja, hogy az ember gyenge, akarata, elhatározása változó.

Sőt lehetséges, hogy maga a gyónó fél a jövő visszaeséstől, sőt előrelátja, hogy vissza fog esni bűneibe: és mégis lehetséges, hogy neki, amikor gyónik, megvan a szükséges erősfogadása. Mert a visszaesés előrelátása az értelem ténye, az erősfogadás pedig az akaraté.

Miért is, ha a gyónó rossz hajlamai vagy a bűnszokás ereje folytán azt véli, hogy nem lesz képes kerülni a bűnt, nem szabad mindjárt azt gondolnunk, hogy nincs kellő erősfogadása; azt kell tőle kérdeznünk, akarsz-e vétkezni? és ha nem akarsz vétkezni, kész vagy-e felhasználni minden eszközt, hogy elkerüljed a vétket? s ha e két kérdésre határozott, kielégítő választ ad, feloldozható; a jövőt illetőleg pedig bizakodjék Isten irgalmában, aki nem hagyja el azokat, akik őszintén hozzáfordulnak s akinek kegyelmével az is lehetséges, amit a természet erőivel elérni lehetetlen.

b) Az erősfogadásnak *egyetemesnek* kell lennie, azaz, ki kell terjednie minden lehetséges halálos bűnre.

A bánatnak is egyetemesnek kell lennie, miként fentebb mondtuk. De a bánat csak az összes *elkövetett* súlyos bűnökre terjedhet ki (oly bűnöket nem kell megbánnunk, melyeket nem követtünk el), míg az erősfogadásnak *az el nem követett, de elkövethető összes súlyos bűnökre* ki kell terjednie; mert nem igaz a megtérés, ha a megtérőben megmarad a szándék egy súlyos bűn elkövetésére is.

Természetes azonban, hogy nem kell a súlyos bűnökre egyenként gondolni, sőt sokakra egyenest veszélyes volna, ha azokat lelkünk előtt elvonultatnák.

c) Az erősfogadásnak *hatásosnak* (efficax) kell lennie, azaz olyannak, amely az akaratot rábirja a bűn alkalmainak kerülésére, a szükséges eszközök felhasználására, az elkövetett károk helyrehozására, az okozott botrány megszüntetésére stb.

d) Kérdés, vajjon szükséges-e, hogy az erősfogadás a bánattól különálló akarat cselekmény legyen, avagy elégséges-e a bánatba burkolt erősfogadás; más szavakkal szükséges-e a *propositum formale*, vagy pedig elégséges-e a *propositum virtuale, implicitum*?

A régiek általában a külön fölindított erősfogadás mellett

foglaltak állást; liguori szent Alfonz is ezt a véleményt tette magáévá, bár fölemlíti a másik véleményt is, amely szerint elégséges a bánatban foglalt erősfogadás.

A katekizmusok is a római katekizmus után a külön fölindított erősfogadást kívánják meg, amikor a szentgyónás részéről beszélnek, mindenütt a bánattól külön tárgyalják az erősfogadást, mint a bánattól különálló akarat cselekményt.

Mindennek dacára, bátran mondhatjuk a híres Ballerini után, hogy a feloldozás érvényességéhez nem szükséges a külön is fölindított erősfogadás, elégséges az, amely lélektani szükségszerűséggel minden igazi bánatban benfoglaltatik.

Ha tehát valaki például aggódnék gyónása érvényessége fölött amiatt, mert bánatot indított ugyan, de az erősfogadásról megfeledkezett: meg lehet őt nyugtatni, mert a külön fölindított erősfogadás ajánlatos és jó, de nem okvetlenül szükséges.

Mindazonáltal a gyakorlatban a gyóntatónak majdnem jobban kell szorgalmaznia az erősfogadás felindítását, mint a bánatét; mert a bűnös megtérésének ez biztosabb kriteriuma, mint a bánat.

A bűneihez ragaszkodó bűnös is esetleg állítja, hogy bánja a bűneit, de azt nem fogja mondani, hogy azokat többé elkövetni nem akarja.

Minthogy pedig a gyóntatónak meg kell győződnie a gyónó megtéréséről: ezen meggyőződés megszerzésére alkalmasabb a bűnbánó erősfogadása, mint a bánata.

*1. Jegyzet.* A bánaton és erősfogadáson kívül más érzelmek vagy indulatok felindítása a gyónás érvényességéhez nem szükséges. Nem szükséges tehát a *hit* és a *remény* indulatainak felindítása sem. Igaz, hogy a trienti zsinat ezeket is fölemlíti a megtérés cselekedetei között, de miként már említettük, a trienti zsinat által felsorolt indulatok nem szükségesek minden egyes megtérésnél, másrészt a hit és a remény, ha nem is kifejezetten, de megvan minden bűnbánattal gyónónak a szívében (implicite); hisz ha nem hinné Krisztus hatalmát és nem remélné az ő irgalmát: nem járulna a törődelem szentségéhez sem.

A trienti zsinat a megtérést előidéző indulatok között föl-  
említi a *szereetet* is, és a keresztény hittudósok nagy többsége ennek alapján szükségesnek tartja a bűnbánó lelkében *kezdődő istenszeretet* megnyilatkozását (initium amoris), — míg a janzenisták rútul visszaélve a trienti zsinat szavaival, Isten tökéletes szeretetét kívánták a bűnbánótól és feloldozásra méltónak csak azt találták, akiről erkölcsi bizonyosságot szereztek, hogy Isten tökéletesen szereti. A janzenisták ezen az isteni irgalom szentsége ellen irányított vakmerő merényletéről már fentebb szölvünk.

Ami az istenszeretet kezdetét illeti, erről ugyanazt kell mondanunk, amit a hit és a remény fölindításáról mondtunk. A gyónás és a feloldozás érvényességéhez nem szükséges az istenszeretet kezdetleges felindítása sem; viszont, aki igazi bűnbánatot indít a szívében, ebben bennfoglaltatik az istenszeretnek csirája, kezdete is; hisz minden igaz bűnbánatnak indító oka Istenre megy vissza s még az Isten félelmében is benn van Isten szeretetének a kezdete. Aki igazán féli az Istent, kezdi őt szeretni is. Ezért mondja a Szentírás is: *Initium sapientiae timor Domini.*

2. *Jegyzet.* Amit eddig a bánatról és erősfogadásról mondtunk, mindaz csak olyan bűnbánókra vonatkozik, akik súlyos (halálos) bűnt követtek el. Már most fölmerül a kérdés, *minő bánatot és erősfogadást kell indítania annak, aki csak bocsánatos bűnöket gyónik?*

A bocsánatos bűnök felett fölindított bánatnak ugyanazon tulajdonságokkal kell bírnia, mint amelyeket a súlyos bűnök felett fölindított bánatról felsoroltunk, — kivéve az *egyetemességet*. Mivel nem vagyunk kötelesek minden egyes bocsánatos bűnt meggyónni, nem szükséges tehát mindegyikről bánatot indítani.

Aki azonban csak bocsánatos bűnöket gyónik meg, legalább *egy* felett kell igazi bánatot és erősfogadást indítania, mert különben a gyónás és a feloldozás érvénytelen lenne. Aki készakarva minden bánat és erősfogadás nélkül gyónik csak bocsánatos bűnöket: szentségtörést, súlyos bűnt követ el, mivel készakarva érvénytelenné teszi a szentséget.

Nem érvénytelen azonban a gyónás és feloldozás, ha a meggyónt bocsánatos bűnöknek csak egyike vagy másika felett indított igazi bánatot és erősfogadást, a többit pedig minden bánat nélkül gyónja meg (igaz azonban, hogy a bánat nélkül meggyóntaknak bocsánatát nem nyeri el); sőt akkor sem érvénytelen, ha a meggyónt bocsánatos bűnei felett nem indított fel semmiféle bánatot, de gyónásához csatolt előbbi életéből oly bűnöket, melyek fölött igaz bánata van.

Ami az erősfogadást illeti, ennek sem kell *egyetemesnek*<sup>1</sup> lennie, sőt elég, ha csak a megbánt bocsánatos bűnökre terjed ki; az is elég, ha a gyónó csak azt teszi fel magában, hogy *csökkenteni* fogja a vétkezést.<sup>2</sup>

A bűnbocsánat fentebb kifejtett elveiből következik, hogy a gyónás érvényességét nem érinti, ha valaki bocsánatos bűnei közül az egyiket meggyónja, a másikat pedig készakarva nem gyónja meg. Sőt, bár ez nem ajánlatos, teljesen szabad is.

Az sem érinti a gyónás érvényességét, ha olyan bocsánatos bűnöket is meggyónunk, amelyek fölött semmi bánatot nem indítottunk. Ez ugyan nem helyes dolog, de esetleg mégis lehet indokolt; a gyónás érvényességét semmiesetre sem érinti.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Sőt a bocsánatos bűnöknel minél egyetemesebb az erősfogadás, annál kevesebb az értéke: itt annál többet ér, minél kisebb körre irányul.

<sup>2</sup> V. ö. *Noldin*, De sacramentis<sup>3</sup> nr. 265.

<sup>3</sup> *Noldin*, i. h.

## HUSZONNYOLCADIK FEJEZET.

## A gyónás.

**1. Mi a gyónás?** *A gyónás a bűnök megvallása az erre felhatalmazott pap előtt, az azok alól való feloldozás elnyerése végett.*

Tehát a gyónásnak az erre *felhatalmazott* pap előtt kell történnie; aki készakarva gyónik nem-papnak, vagy papnak ugyan, de olyannak, akinek nincs joghatósága, az nem végez szentségi gyónást.

Másodszor a gyónásnak a *feloldozás céljából* kell történnie. Aki tehát nem ezen célból, hanem vigaszt keresve, vagy tanácsot kérve beszéli el a gyóntatónak bűneit, szentségi gyónást nem végez.

Harmadszor legalább is *egy bűnt* kell meggyónni, hogy szentségi gyónás legyen. Ebből következik, hogy a megkezdett, de be nem fejezett gyónás is szentségi. (Ez fontos a gyónási pecsétet illetőleg.)

**2. A gyónás szükségessége.** *Isteni parancs* alapján köteles a megkeresztelt egyén a keresztség után elkövetett összes súlyos (halálos) bűneit a papnak meggyónni.

Ez az isteni parancs Krisztus Urunk következő szavaiban foglaltatik: *Akiknek megbocsátjátok bűneiket, azoknak megbocsátatnak és akiknek fenntartjátok, azoknak fenn vannak tartva.* (János 20, 23.)

Hiába adta volna Krisztus az apostoloknak a bűnbocsátás nagy hatalmát, ha ezzel karöltve nem járna a hívők részéről, hogy az apostoloktól (és utódaiktól) kérjék a bűnbocsánatot.

De minthogy Krisztus Urunk nem egyszerűen a bűnbocsátás hatalmát adta nekik, hanem egyszersmind felhatalmazta őket a bűnök fenntartására is: ismerniök kell a bűnöket, hogy mérlegelni tudják, melyeket bocsássanak meg s melyeket tartsanak fenn. Szükséges tehát a súlyos (halálos) bűnök meggyónása, mert enélkül az apostolok és utódaik a bűnbocsátást nem végezhetik el Krisztus rendelése szerint.

A trienti zsinat is világosan kimondja, hogy a bűnök meggyónása isteni parancson alapul.<sup>1</sup>

**3. Elégséges-e a bűnöket csak általánosságban meggyónni?** Fölmerül már most az a kérdés, elégséges-e csak *általánosságban* (in genere) meggyónni a bűnöket, avagy szükséges-e *részleges*, minden bűnt felemlítő gyónás?

<sup>1</sup> «Ex institutione sacramenti poenitentiae iam explicata universa ecclesia semper intellexit institutum esse etiam a Domino integram peccatorum confessionem et omnibus post baptismum lapsis iure divino necessarium esse.» Sess. XIV. c. 5.

Legáltalánosabb a gyónás, ha valaki azt jelzi, hogy bűnös, hogy vétkezett (atyám! vétkeztem! — mea culpa!).

De általános az a gyónás is, amelyben a gyónó csak azt mondja: súlyos bűnt követtem el, — vagy ellenkezőleg: csak bocsánatos bűnököt követtem el.

Még az a gyónás is csak általános, amelyben a gyónó az egyes bűnöknek csak főbb neveit említi fel; pl. vétkeztem az Isten IV., V., VI. parancsa ellen.

Míg részleges az a gyónás, amely fölemlíti az egyes bűnököt, pl. káromkodtam, szüleimet nem tiszteltem, loptam, mást megkárosítottam, rágalmaztam stb.

Erre vonatkozólag a következő elveket kell szem előtt tartanunk:

1. A halálos bűnöknek általános gyónása szükség esetén kívül Krisztus akaratóból nem elégséges a bűnbocsánat elnyerésére. Mert miként mondtuk, Krisztus Urunk a szentgyónást *ítélkezés* alakjában alapította meg; az ítéletet azonban a gyóntató nem teszése szerint, hanem a gyónó bűneinek mérlegelése alapján hozhatja meg. Hogy tehát az ítékezés ily módon lehetséges legyen, szükséges, hogy a bűnbánó a gyóntató elé tárja összes súlyos bűneit.

2. Amikor azonban a bűnöknek ilyen részletes meggyónása nem lehetséges: elégséges a bűnbocsánat elnyerésére olyan általános gyónás, aminőt a bűnbánó végezni tud. Elégséges tehát végső esetben a legáltalánosabb is: csak egy mozdulat, egy szó: *vétkeztem, mea culpa*, — hogy a feloldozást elnyerhesse.

Mert a bűnöknek részletes megvallása Krisztus Urunk pozitív parancsa, tehát isteni parancs; de a pozitív törvények, még az isteni törvények is a lehetetlenség esetében elvesztik kötelező erejüket. *Ad impossibile nemo tenetur*.

Amikor tehát fizikailag vagy erkölcsileg lehetetlen a súlyos bűnöknek részletes megvallása, ez nem kötelező; ily esetben elégséges bármily általános bűnvallomás.

Igaz, hogy ez esetben az ítékezés nem lesz oly tökéletes, mint a részletes bűnvallomás esetében; de az ítékezéshez a lényeg megadatik: valamelyes bűnvallomás; és minthogy ez az ítékezés úgysem a bűnök büntetésére és megtorlására, hanem inkább azoknak megbocsátására irányul: ezen ítékezés lényegéhez elégséges bármily általános keretek közt mozgó bűnvallomás is.

3. Az egyszer már meggyónt és feloldozást nyert halálos bűnöknek, valamint a bocsánatos bűnöknek általános meggyónása elégséges a feloldozás elnyeréséhez még akkor is, ha ezeknek részletes meggyónása lehetséges volna.



Tehát a fent említett isteni parancs, mely a súlyos bűnök részletes, egyenkinti meggyónását követeli, csakis a még meg nem gyónt súlyos bűnökre vonatkozik; a már meggyóntakra nem. Miért is pl. ha valaki nem tud elégséges anyagot találni a szentgyónáshoz s ezért előbbi életéből akar biztos anyagot fölemlíteni: nem köteles egyes bűnöket nem és szám szerint felsorolni, hanem elégséges, ha ezt bizonyos általánosságban teszi, pl. hozzácsatolom mindazt, amit életemben a tisztaság, vagy a hit, vagy a felebaráti szeretet ellen vétettem.

A hittudósok továbbmenve azt kutatják, vajjon a bocsánatos bűnöknek teljes állalánosságban való meggyónása elégséges-e az érvényes feloldozáshoz és ha elégséges, meg van-e ez engedve?

Teljesen általános volna a bocsánatos bűnöknek meggyónása ily alakban: halálos bünt nem követtem el, gyónom bocsánatos bűneimet, kérem a feloldozást.

Vannak nagytekintélyű hittudósok, akik a bocsánatos bűnöknek ilyen általánosságban tartott gyónását is elégségesnek tartják a feloldozás érvényességéhez. Nézetük szerint ugyanis a bocsánatos bűnök nem szükséges anyaga a szentgyónásnak s amint a feloldozás érvényességét nem érinti, ha bocsánatos bűneink közül egyet meggyónunk, a másikat pedig elhallgatjuk: épúgy nem érintheti a feloldozás érvényességét az sem, ha bocsánatos bűneinket csak nagy általánosságban gyónjuk meg.

Mi ugyan ezt az érvelést nem tartjuk eléggé perdöntőnek ebben a kérdésben; mert nézetünk szerint azzal, ha valaki így gyónik: csak bocsánatos bünt követtem el, a gyóntató nem tud meg a gyónó lelkiületéről semmit, mert bocsánatos bünt még a szentek is követnek el (csak a boldogságos Szűzről tudjuk a kinyilatkoztatásból, hogy ment volt még a bocsánatos büntől is), — úgy hogy ezen általános gyónás: csak bocsánatos bünt követtem el, nem látszik elégséges anyagnak a feloldozáshoz. De még ha megengedjük is az ilyen gyónás érvényességét: tagadjuk annak megengedhető voltát. Érvényes lehet, de nem szabad ily módon gyónni. Ez következik az egész Egyház, az összes gyóntatók egyöntetű gyakorlatából. Sehol és soha ilyen általános gyónást (a szükség esetét kizárva) a gyóntatók el nem fogadnak és ilyen gyónásra feloldozást nem adnak. És ez teljesen indokolt is, mert az ilyen általános gyónás elfogadásából a legnagyobb veszélyek és visszaélések származhatnának. Részint azért, mert a hívek nem igen tudnak különbséget tenni a súlyos és a bocsánatos bűnök között s így könnyen megtörténnék, hogy súlyos bűneiket is bocsánatos bűnöknek tartva, azokat csak nagy általánosságban gyónnák meg; részint pedig azért, mert az ilyen gyakorlat a könnyelműeket és laza lelkiismeretűeket arra vezetné, hogy a halálos bűnöket is csak nagy általánosságban gyónják meg.

**4. A gyónás tulajdonságai.** A régiek a gyónásnak számos tulajdonságait sorolták fel; ezeknek azonban egyrésze nem

lényeges, a lényegeseket pedig négy tulajdonságba lehet összefoglalni.

A gyónás legyen *szóbeli, titkos, igaz és teljes*. Ezen négy tulajdonságból is csak a két utolsó a gyónás természetéből fakadó lényeges tulajdonság; a két első csak részint Krisztus akaratából, részint az Egyház évezredes gyakorlatából következik; miért is, míg a két utóbbi alól nincs kivétel, a két első tulajdonság nyomós okból el is maradhat.

1. Az első tulajdonság, hogy a bűnvallomás *élőszóval* történjék. Ezt kívánja az Egyház évezredes gyakorlata, amely gyakorlatot joggal tekinthetjük Krisztus akaratának tolmácsának. Miért is súlyos ok nélkül *írásban* vagy *jelekkel* gyónni nem szabad.

Másrészt azonban a *némák* is kötelesek gyónni, *jelek* útján. Ahol tehát nem lehetséges a gyónás élőszóval, ott történhetik jellel vagy írással is. Ha pl. valaki annyira szegénylős, hogy nem meri élőszóval elmondani a bűneit; azokat leírhatja s az írást adja át a gyóntatónak. Így aki aggályoskodik, nehogy valamely bűnt elhagyjon, bűneinek leírt lajstromát adhatja át a gyóntatónak. Akinek a nyelvén a gyóntató nem tud beszélni, elég, ha jelekkel gyónik meg.

2. A gyónásnak *titkosnak* kell lennie, Krisztus akaratából. Mert Krisztus Urunk jól ismerte az emberi természetet — hisz annak alkotója — ha a nyilvános gyónást tette volna kötelezővé ezt a legtöbb ember elviselhetetlen tehernek tekintette volna.

A nyilvános gyónás sohasem volt mindenkire kötelező. Volt idő, amikor bizonyos, nyilvánossá lett bűnökre kötelező volt a nyilvános bűnbánat és ezzel kapcsolatban a nyilvános bűnvallomás is. Voltak azután jámbor keresztények, akik nagy alázatosságból nyilvános gyónást is végeztek, valamint, bár erre nem voltak kötelezve, nyilvános bűnbánatot is végeztek.

Mivel a gyónás titkos, senki sem köteles *tolmács* útján vagy *írással* gyónni. Úgy a tolmács, mint az írás bizonyos tekintetben a nyilvánosság szerve. Szabad azonban észszerű okból tolmács útján is gyónni és írás felhasználásával is.

A tolmács útján való gyónás ott fordul elő, ahol a gyóntató nem érti meg a gyónó nyelvét és viszont a gyónó óhajt részletelesen gyónni. Mert, amint már említettük, ez a körülmény, hogy t. i. a gyóntató nem érti meg a gyónó nyelvét, elégséges ok arra hogy a gyónó csak nagy általánosságban gyónja meg bűneit.

Maga az új egyházi törvénykönyv is kimondja, hogy akik másképp gyónni nem tudnak, gyónhatnak, ha akarnak, *tolmács* útján, csak eleje vétessék minden visszaélésnek és botránynak. (903.)

Természetes azonban, hogy a tolmács is kötelezve van a gyónási pecsét megőrzésére. (889, 2.)

*Írás útján* gyónhat a néma, de nem köteles; mert az írás már a titkosság rovására van.

3. A gyónásnak *igaznak* kell lennie. Ez a tulajdonság a gyónás természetéből fakad. Ezzel ellenkezik a hazugság. Kérdés már most, vajjon a gyónásban elkövetett hazugság érvénytelenné teszi-e a gyónást?

Ha a hazugság a gyónás *szükséges* anyagára vonatkozik: ez *súlyos bűn (szentségtörés)* és érvénytelenné teszi a gyónást. A gyónás szükséges anyaga minden *súlyos bűn nem* és *szám* szerint. Aki tehát készakarva kisebb számot gyónik meg; aki készakarva hazudik a bűn nemét vagy nemét változtató körülményeit illetőleg: érvénytelenül gyónik és súlyos szentségtörést követ el.

Ha azonban a hazugság a gyónás *szabad* anyagára vonatkozik: ez a hazugság is *szentségtörés* ugyan, de csak *bocsánatos* bűn számba megy és a gyónást nem teszi érvénytelenné, — hacsak a gyóntatónak nem volt joga megtudni a valót: mert ez esetben a hazugság érvénytelenné tenné a gyónást is. A gyónásnak szabad anyaga az összes bocsánatos bűnök, valamint az egyszer már meggyónt és feloldozást nyert halálos bűnök is.

Igy pl. ha a gyónó elmúlt életének már meggyónt bűneiről kérdezte, ezeket illetőleg nem mond igazat: ez a hazugság magában véve a gyónást nem teszi érvénytelenné, — kivéve, ha a gyóntatónak joga van megkérdezni a gyónótól elmúlt életének a bűneit (pl. visszaeső vagy szokásos bűnösnel).

Ha pedig a gyónásban elkövetett hazugság nem a gyónás anyagára vonatkozik, — ez a hazugság sajátos természete szerint vagy csak bocsánatos, vagy (ha súlyosan rágalmozó hazugság) halálos bűn. Ez a hazugság magában véve a gyónást nem teszi érvénytelenné, minthogy nem vonatkozik a gyónás anyagára; mindazonáltal ha az elkövetett hazugság súlyos bűn, a gyónás érvénytelen, mert a gyónóban nincs meg a kellő erősfogadás (kerülni minden súlyos bűnt): hisz ép akkor követ el súlyos bűnt, mikor lelkének minden súlyos bűntől el kellene fordulnia.

4. A gyónás negyedik tulajdonsága a *teljesség* (integritás). Teljes a gyónás ha mindazon bűnöket megvalljuk, melyeket meg kell és meg lehet gyónni.

Kétféle teljességet kell megkülönböztetni: *anyagi* és *alaki* teljességet.

Anyagilag teljes a gyónás, ha minden elkövetett súlyos bűnt valóban meggyónunk. Alakilag pedig akkor teljes, ha mindazon

bűneinket meggyónjuk, melyeket az adott helyzetben meg kell és meg lehet gyónni.

Az anyagi teljesség a gyónás érvényességéhez nem szükséges és sok esetben nem is lehetséges. Az alaki teljesség azonban minden körülmény között szükséges az érvényességhez. Mindenkor meg kell mindazon súlyos bűneinket gyónni, amelyeket az adott körülmények között meggyónhatunk. Maga ez a meghatározás rámutat arra, hogy az anyagi teljesség alól csakis a *lehetetlenség* ment fel: *fizikai* vagy *erkölcsi* lehetetlenség.

## HUSZONKILENCEDIK FEJEZET.

### A gyónás teljessége.

**I. Mi tartozik a gyónás teljességéhez?** Lássuk először, mi tartozik a gyónás *anyagi teljességéhez* és másodsor, minő fizikai és erkölcsi lehetetlenség ment föl a teljesség alól.

A bűnök teljes gyónásához tartozik

1. hogy minden *súlyos* bűnt a maga *neme* szerint gyónjuk meg. Nem elég csak azt gyónni, hogy vétettem az Isten VI. parancsa ellen, hanem meg kell mondani azt a sajátos vétket, melyet az illető az Isten VI. parancsa ellen elkövetett;

2. minden súlyos bűnt nemcsak neme szerint, hanem *számszerint* is meg kell gyónni.

Ha biztos számot tud a gyónó, ezt a biztos számot kell bevalani (5-ször, vagy 10-szer követtem el ezt a vétket). Az nem elég a gyónás teljességéhez, hogy *sokszor, gyakran, néha, ritkán* követünk el valamely bűnt. Mindez a kifejezés oly általános, olyan tág és határozatlan értelmű, hogy ezeknek az alapján a gyóntató még megközelítő ítéletet sem tud magának alkotni a gyónó bűnösségéről.

Ha a gyónó nem tud biztos számot, mondjon valószínű számot. Ezt a valószínű számot a *körülbelül* hozzáadásával szokták kifejezni: körülbelül ennyiszor vétkeztem (havonként, hetenként, naponként).

De természetesen a körülbelül meghatározó hozzáadásának arra kell szolgálnia, hogy a gyóntatót a valósághoz közelebb vezesse, nem pedig arra, hogy őt tévedésbe ejtse. Miért is pl. nem mondhatjuk: körülbelül 10-szer vétkeztem, amikor biztosan tudjuk, hogy huszszornál is többször vétkeztünk.

A körülbelül 10-szer lehet 8—10—12, de több nem igen; a körülbelül 20 lehet 16—20—24; a körülbelül 50 lehet 40—50—60; a körülbelül 100 lehet 80—100—120 és így tovább.

Olyanoknál, akik gyakrabban vétkeztek, és a vétkek számát nem tudják pontosan bevallani, legokosabb, ha bűnvallomásukat ily módon végezzik: ezen bűnt elkövettem minden héten, vagy mindennap körülbelül ennyiszor.

Akik pedig bizonyos időn át úgyszólván teljesen a bűnben éltek (pl. ágyasságban, bordélyházban stb.), ezeknek elégséges csak ennyit gyónni meg: ennyi és ennyi ideig (egy évig, egy hónapig) éltem ilyen körülmények között.

3. Meg kell gyónni a bűnnek mindazon *körülményeit, amelyek megváltoztatják a bűn nemét* (circumstantiae speciem mutantes). Ezt előírja az új egyházi törvénykönyv is. (901.)

Igy a házasságban élővel elkövetett paráznaság már házasságtörés (adulterium); a vérrokonnal elkövetett paráznaság vérfertőzés (fornicatio incestuosa) és ha ez a vérrokon házasságban élő személy, a bűn vérfertőző házasságtörés (adulterium incestuosum).

És ha a paráznaságot Istennek szentelt személy követi el, ez szentségtörő paráznaság (fornicatio sacrilega), vagy szentségtörő házasságtörés (adulterium sacrilegum), vagy szentségtörő vérfertőzés (fornicatio incestuosa et sacrilega), vagy szentségtörő és vérfertőző házasságtörés (adulterium incestuosum et sacrilegum).

Ami már most a bűn többi körülményeit illeti: vannak a bűnt *súlyosító* és a bűn súlyát *enyhítő* körülmények is. A súlyosító körülmények közül némelyek *nagyon súlyosító körülmények* (notabiliter aggravantes).

Abban az összes hittudósok megegyeznek, hogy a gyónó nem köteles meggyónni az egyszerűen súlyosító vagy enyhítő körülményeket. Sőt lehetnek olyan enyhítő körülmények is, amelyek feloldanak magának a bűnnek a bevallása alól is: ha t. i. az enyhítő körülmények a magában véve súlyos bűnt bocsánatos bűnné teszik. (A bocsánatos bűnök meggyónása ugyanis nem kötelesség.)

Sokan vannak azonban az erkölcsstani írók között, akik a *nagyon súlyosító* körülmények meggyónását követelik. A legtöbb katekizmus és imádságos könyv is ezt az elvet hirdeti.

Mindazonáltal nem lehet a nagyon súlyosító körülmények meggyónására kötelezni a hívőket. Ezt a kötelezettséget semmiféle egyházi törvény vagy kánon elő nem írja. Az új egyházi törvénykönyv is, amely a bűn nemét megváltoztató körülmények meggyónására kötelezi a híveket (901), a nagyon súlyosító körülményekről hallgat.

A nagyon súlyosító körülmények meggyónásának kötelezettsége rendkívül terhessé tenné a gyónást úgy a gyónóra, mint a gyóntatóra nézve.

Habár tehát a súlyosbító, még a nagyon súlyosbító körülmények meggyónása sem kötelező: mindazonáltal a hivek nagyon gyakran meggyónják ezeket lelkiismeretük békéjének és nyugalmanak érdekében, főleg a nagyon súlyosbító körülményeket. A gyóntatónak e tekintetben is nagy türelemmel kell meghallgatnia a gyónókat; csak azt nem kell megengedni, hogy a VI. parancs ellen elkövetett bűnöknek a nemet meg nem változtató, még nagyon súlyosbító körülményeit is elöadják: mert ezek gyakran a szeméremérzetet is sértik és veszedelmes kísértéseknek teszik ki a gyóntót is, a gyóntatót is.

4. A gyónás teljességéhez tartozik az is, hogy ne csak a *vétkezés szándékát* gyónjuk meg, hanem a *cselekedetben elkövetett bünt is*. A gyónás teljességéhez épen nem elégséges így gyónni: lopni, paráználkodni volt szándékom, hanem meg kell gyónni: loptam, paráználkodtam.

Némely erkölcstanítók ugyanis felállították azt az elméletet, hogy a külső bűnös cselekedet a lélekben elkövetett gonoszságtól lényegileg nem különbözik, — innét azután némelyek azt gondolták, elég a bűn szándékát meggyónni.

De ez teljesen hamis feltevés és felfogás.

Hivatkozni szoktak az Úr szavaira: aki asszonyra néz, őt megkivánván, már elkövette szívében a házasságtörést *«iam moechatus est eam in corde suo»*. (Máté 5, 28.)

De ez a hivatkozás nem dönti el a mi kérdésünket. Mi is valljuk Krisztus Urunk szavai értelmében, hogy el lehet követni a házasságtörés vétkét vággyal is, *in corde*, a szívben. De azt kellene az ellenfélnek kimutatnia, hogy a gondolatban, a vággyal elkövetett házasságtörés, a tettel elkövetett házasságtöréstől *nemben* nem különbözik. Ezt azonban Krisztus Urunk idézett szavaiból nem mutathatják ki.

A bűn szándéka és a bűn tetteles elkövetése egymástól lényegesen különbözik. A gondolatban, a vágyban elkövetett bűn és a tetteles elkövetett bűn között nagy különbség van. Ezek *lényegben* különböznek egymástól, — ha nem is az elméleti tudósok szerint, de a gyakorlat, az általános emberi értékelés és felfogás szerint. És eszerint kell a gyóntatónak és a gyónónak is eljárnia.

Az elkövetett bűncselekményt kell meggyónni; úgy, amint elkövettük: *gondolatban, vágyban, tetteles*.

5. De nem kell okvetetlenül meggyónni, a bűn esetleges *következményeit*.

Ha azonban a gyóntató a bűn esetleges következményeiről kérdez: tartozik a gyónó előtte feltárni a valót. Ugyanis némely egyházi büntetés, néha a bűnök fentartása az elkövetett bűncselekmény következményétől van függővé téve. Pl. sok helyen a gyil-

kosság fentartott eset, ha a halál tényleg bekövetkezett; így a gyújtogatás is, ha a tűz tényleg kitört és kárt okozott.

Más esetekben meg azért fontos a bűncselekmény következményét is tudni, hogy meglehessen állapítani a kártérítés kötelezettségét (pl. ha gyermek születik a tiltott viszonyból, a gyermektartás kötelezettsége a törvénytelen apára háramlik). De magában véve a bűn nemét és nagyságát annak következménye nem befolyásolja; miért is a bűn következményének meggyónása a bűnbocsánat elnyerése végett nem szükséges.

**II. A kétes bűnökről.** Itt fölmerül a kérdés, vajjon meg kell-e gyónni a *kétes* bűnöket is?

A kétes bűnök három osztályba sorolhatók:

- a) kétes, hogy egyáltalában *elkövettünk-e* valamely bűnt;
- b) kétes, hogy az elkövetett bűn *súlyos* bűn volt;
- c) bizonyos, hogy súlyos bűn volt, de kételkedünk, vajjon *meggyóntuk-e* már vagy sem?

Az első és a harmadik esetben, azaz, ha valaki kételkedik, hogy elkövetett-e valamely bűnt, avagy ha elkövette, kételkedik, vajjon meggyónta-e már; nem köteles azt a bűnt újra meggyónni.

Ugyanis csak azon bűnök meggyónására vagyunk kötelezve, amelyeket szorgos lelkiismeretvizsgálat után mint elkövetett és feloldozást nem nyert bűneinket megismerünk. (901.)

Már pedig az első és harmadik csoportbeli *kétes* bűnök nem tartoznak ezek közé. Azoknak meggyónása tehát nem kötelező.

Ami a második csoportot illeti, itt kétféle módon támadhat kétség: valaki kételkedik afölött, vajjon az általa elkövetett cselekmény súlyos vagy bocsánatos bűn-e? vagy pedig kételkedik afölött, megvolt-e a bűn elkövetésekor értelmének az az ébersége és akaratának az a készséges hozzájárulása, ami a halálos bűn elkövetéséhez okvetetlenül szükséges?

Az első kétségnél tekintetbe kell vennünk a gyónónak a lelki ügyekben való tájékozottságát. Aki ezen a téren járatlan, aki általában nem tud vagy alig tud különbséget tenni halálos és bocsánatos bűnök között; köteles meggyónni a *kétes* halálos bűnöket is.<sup>1</sup>

Aki azonban e téren kellő tájékozottsággal bír, nem köteles meggyónni a *kétes* halálos bűnt (bár ennek meggyónása, miként a bocsánatos bűnöké általában, ajánlatos).

A második kétségnél a gyónók lelkivilága, lelkiismerete a döntő tényező.

<sup>1</sup> A hivek nagy tömege ezen téren nagyon is tájékozatlan. S gyakran előfordul, hogy csekélységeknek halálos bűnöknek, szarvasbűnöknek kis bocsánatos bűnöknek tartanak.

A *tág* lelkiismeretűek (a könnyűvérűek) általában kötelesek meggyónni ezen kétes bűneiket, mert róluk joggal föl lehet tételezni, hogy teljesen beleegyeztek a bűnbe, a kísértésbe (bár ők maguk kételkednek efelől).

A *gyengéd* lelkiismeretűek (conscientiae timoratae) nem kötelesek meggyónni ezen kétes bűneiket, de mint *kétes* bűnöket meggyónhatják.

Az *aggályos* lelkiismerettel bírók jobb, ha nem gyónják meg, sőt sok esetben a gyóntató az ilyen kétes bűnök gyónását meg is tilthatja nekik.

Ha tehát valamely gyónó azt gyónja: kísértéseim voltak a tisztaság, a hit, a felebaráti szeretet stb. ellen és nem tudom beleegyeztem-e azokba, — ezt a kétséget az illető lelkiismerete szerint kell eldönteni. A *tág* lelkiismeretű bizonyosan beleegyezett, az *aggályos* bizonyosan nem egyezett bele, a *gyengéd* lelkiismeretű valószínűleg nem egyezett bele.

*Jegyzet.* Fölvetik itt azt a kérdést is, vajjon eleget tesz-e a gyónás teljességének az, aki még feloldozást nem nyert bünt régi, már feloldozást nyert bűn gyanánt gyónik meg?

Nézetünk szerint e kérdés eldöntése attól függ, vajjon az a gyónó ily módon végzett gyónással követ-e el hazugságot a gyónás szükséges anyaga körül. Mert a hazugság a gyónás szükséges anyaga körül érvénytelenné teszi magát a gyónást, miként fentebb megállapítottuk.

Már pedig a legtöbb esetben ilyen *hazugsággal* történhetik csak az új bűnnek régi bűn gyanánt való bevallása. Miért is a legtöbb esetben az ilyen gyónás érvénytelen. Hiába hozzák fel egyes szerzők (pl. Noldin) azt, hogy a bűn elkövetésének ideje (régí vagy új) annak nemét nem változtatja meg; ez igaz, de megváltoztatja annak nemét egy más körülmény, az, hogy azt a bünt meggyóntuk-e már vagy sem. A meggyónt halálos bűn a gyónásnak *szabad* anyaga; a meggyónt pedig annak *szükséges* anyaga. Ha már most a meggyónt bünt, mint már egyszer meggyónt bünt valljuk be: ezzel a gyóntatót megtévesztjük, a gyónás szükséges anyaga körül követünk el hazugságot s ezért érvénytelen a gyónás.

Egyetlenegy esetben lehetséges érvényes gyónást végezni, oly módon, hogy a régi és új bűnöket összekeverve gyónja meg valaki (és ez érvényes, még akkor is, ha a gyónó ezt azzal a szándékkal teszi, hogy a gyóntatót félrevezesse). Ha t. i. valaki általános gyónást végezve nem tesz különbséget a már meggyónt és meggyónt bűnök között. Ha azonban a gyóntató kérdezné: melyek az utolsó gyónása óta elkövetett bűnei, ezt őszintén meg kellene vallania; mert ha itt egy súlyos bünt is eltítkolna, azaz: régi, már meggyónt bűn gyanánt tüntetne fel, hazugságot követne el a gyónás szükséges anyaga körül.

Fölvetnek itt egy másik kérdést is, vajjon lehet-e a gyónás tel-



jességének megsértése nélkül a gyónást ketté osztani: egyik gyóntatónak meggyónni a halálos bűnöket, másoknak a bocsánatosakat.

Mínt hogy a gyónás teljessége csak az összes halálos bűnök meggyónását követeli; lehetséges, hogy először meggyónjuk az egyik gyóntatónak az összes halálos bűnöket és azután egy másoknak a bocsánatosakat. Megfordítva azonban ez nem lehetséges, mert a bocsánatos bűnök addig meg nem bocsáthatók, míg összes halálos bűneink nincsenek megbocsátva.

III. A gyónás teljessége alól felmentő körülmények. Már fentebb említettük, hogy a gyónás anyagi teljessége alól a *lehetetlenség* ment fel: a *fizikai* és *erkölcsi* lehetetlenség. Nem ment föl azonban a gyónással kapcsolatos nehézség, pl. szegényérzet, a gyóntatótól való félelem stb.

Meg kell azonban itt jól jegyezni, hogy habár egyes esetekben az anyagi teljesség nem szükséges; azonban az így közvetve megbocsátott bűnök közvetlen meggyónása később kötelezővé lesz, ha t. i. elmúlik az a fizikai vagy erkölcsi lehetetlenség, amely gátolta a teljes gyónást.

Lássuk már most azokat az eseteket, amelyek a gyónás anyagi teljessége alól fölmentenek.

A) *Fizikai lehetetlenségek*, illetve nagy nehézségek, melyek lehetetlenné teszik a teljes gyónást. (A lehetetlenséget azonban nem kell itt abszolút értelemben venni; lehetetlen, ami nagyon terhéssé, gyötrelmessé tenné a teljes gyónást.)

1. A *nagy betegség*. Ha a súlyos beteg csak nagy megerőltetéssel tudna teljes gyónást végezni, erre nem köteles. Elég, ha a súlyos beteg egy-két bűnt meggyónik; sőt, ha nagyon rosszul van, elég, ha egy szóval (peccavi), vagy egy jellel (mellére üt) bűnösnek vallja magát.

Az azonban (s ezt a betegnek meg kell mondani), ha felgyógyul, köteles teljes gyónást végezni, tehát köteles azon bűneit is meggyónni, melyeket betegségében nem tudott meggyónni.

2. *Ha a gyóntató nem érti a gyónó nyelvét*. Ily esetben szabad tolmács útján is gyónni (ha van alkalmas tolmács), de ez nem kötelező.

Ha nincs tolmács, vagy a gyónó nem akar tolmács útján gyónni; elégséges, ha egy-két jellel vagy egy-két szóval gyónja bűneit.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Az idegen nyelvű gyónások végzését megkönnyíthetik egyes gyónási tükrök, melyek több nyelven vannak szerkesztve s melyek alapján a gyóntató kérdezheti a gyónót. V. ö. *Carolus Schwarz*, *Confessarius polyglottus. Examen conscientiae brevissimum in tredecim linguis modernis. Vindobonae. 1910. Ambrosius Tomsa, Piscator animarum seu confessarius polyglottus. Nagybáb. 1913.*

Természetesen, ha a gyónó később olyan papra talál, aki érti a nyelvét, köteles teljes gyónást végezni.

Ide tartoznak a *némák* és a *süketnémák* is. Ha a gyóntató nem ismeri az ő jel-beszédüket, szintén elégséges csak egy-két általános jellel végezni a gyónást.

3. Nem szükséges az anyagi teljesség, ha a teljes gyónáshoz *nincs idő*. Ilyenkor elégséges a legáltalánosabban végzett gyónás is. Így hajótöréskor, így harc előtt a katonák gyónása.

4. Végül az anyagi teljesség alól fölment az is, ha *cserben hagy emlékezetünk*, ha valamely bűnt önhibánkon kívül, gondos lelkiismeretvizsgálat dacára is elfelejtünk a gyónáskor megvallani.

Itt megjegyzendő, hogy senki sem köteles a bűneit fölírni, hogy azokat el ne felejtse; sőt általában a bűnök leírása nem ajánlatos, még ha enélkül nem lesz is anyagilag teljes a gyónás.

*B) Az erkölcsi lehetetlenség* esetei a következők:

1. ha lehetetlen elvégezni a *titkos* gyónást, azaz, ha oly körülmények között végez valaki gyónást, amelyek között nemcsak a gyóntató, hanem mások is meghallják bűnvallomását. Ily esetben elégséges csak egy-két általános kifejezéssel végezni el a gyónást. Ez megtörténhetik kórházakban, ahol egymáshoz közel fekszenek a betegek. De megtörténhetik a gyóntatószéknél is, mikor a gyónók nagyon közel állanak egymáshoz.<sup>1</sup>

Ide tartozik az az eset is, amikor a gyóntató túlságosan hangosan beszél a gyóntatószékben.

Sajnos, e tekintetben is számos hiba fordul elő. Egyik-másik gyóntató, öntudatlanul ugyan, de mégis a kellő önismeret és önfegyelmzés hiányából, oly hangosan beszél a gyóntatószékben, hogy a körülállók minden szavát meghallják.

Hogyan legyen ilyen körülmények között a gyónónak lelki ereje súlyos bűneinek a bevallására? Nem is köteles ez esetben; de viszont a pap a hibás, aki a gyónás teljességét az ő meggondolatlan magaviseletével lehetetlenné teszi.

Természetesen abban az esetben sem volna kötelező a teljes gyónás, ha a gyónó joggal tarthatna attól, hogy a gyóntató a gyónás pecsétjét, a gyónási titkot nem fogja megőrizni.

2. A teljes gyónás kötelezettsége megszűnik mindazon esetek-

<sup>1</sup> E tekintetben sok vidéken valóban botrányos állapotok vannak: a gyónók, mint rajzáskor a méhek, egymáshoz tapadva állják körül a gyóntatószéket. Ezt nem volna szabad megengedni. A gyónótól legalább 3—4 lépésszakra kellene állni a többieknek. Ahol ezt másképp elérni nem lehet, korlátot vagy rácsot kell a gyóntatószéktől ilyen távolságban készíttetni.

ben, amelyekben ebből a gyónó jó hírnevének, testi vagy lelki kárának, botránynak, a gyónó vagy a gyóntató bűnbeesésének veszedelme következnek.

Ezen az alapon egyes *rendkívüli* esetekben, amelyekben a hosszas gyónásból a körülállók nagy bűnösre gondolnának, szabad volna a gyónást röviden, csak egy-két bűn bevallásával elvégezni.

Ép így szabad a *nemi* bűnöket röviden, általánosságban meggyónni, ha attól kell félni, hogy ezeknek részleges meggyónása folytán a gyóntató vagy a gyónó bűnbe esik.

Ép így az aggályosoknak gyakran azért nem szabad megengedni az anyagi teljességet célzó, minden részletre kiterjedő gyónást, mert ez nekik lelki, esetleg testi (idegesség, álmatlanság stb.) kárt is okoz.

3. Vannak sokan az erkölcsstanírók között, akik abban az esetben sem kívánják meg a teljes gyónást, amikor ez nem lehetséges a *bűntárs felfödözése nélkül* (sine manifestatione complicitis).

Ugyan ők is azt állítják, hogy a gyónó ilyen esetben köteles olyan gyóntatót keresni, aki előtt a bűntárs teljesen ismeretlen. De vannak esetek, amikor ez a kötelezettség megszűnik, pl. halálos ágyon, vagy amikor husvéti gyónást kell végezni. Sőt sokan azt mondják, akkor sem köteles más gyóntatót keresni, ha valaki nehezen tudná nélkülözni a gyónást és az áldozást; vagy nehezebb esnék rövid ideig is (csak egy napig is) a súlyos bűn terhét viselni lelkén; vagy ha attól kell tartania, hogy más gyóntatónál nem találna olyan jó lelki vezetésre.

A bűn elhallgatását illetőleg azonban két részre oszlnak. Az egyik rész azt állítja, hogy a bűnt legalább is főbb vonásaiban meg kell gyónni, csak azon sajátosságát nem szabad fölemlíteni, amely a bűntárs fölismerésére vezetne. Például, ha vérfertőző házasságtörésről van szó, meg kellene gyónni a házasságtörést, de el lehetne hallgatni a vérfertőzést.

A másik rész azonban, sokkal helyesebben, azt állítja, hogy ily esetben az illető bűnről semmit sem kell meggyónni. Mert ezt a bűnt később úgyszólván meg kell gyónni a maga teljességében, ha olyan gyóntatónál lehet gyónni, aki előtt a bűntárs teljesen ismeretlen. Ha már most is kellene ezt a bűnt legalább is nagy általánosságban meggyónni, következnek, hogy egy bűnt kétszer is meg kell gyónnunk, amire pedig nincs semmi törvény.

A felhozott esetben tehát a vérfertőző házasságtörésről teljesen hallgathat a gyónó (még azt sem kell gyónnia, hogy paráználkodott), ha ezen bűn teljes meggyónása a gyóntatót a bűntárs fölismerésére vezethetné.

Mi azonban ezt a véleményt, melynek valószínűségét nem vonjuk kétségbe, nem fogadjuk el. Nézetünk szerint a bűntárs felfödözésének, illetve a gyóntató által való fölismerésének a veszélye nem elég ok az anyagi teljesség mellőzésére. Az ellentétes nézet védői arra hivatkoznak, hogy a természeti törvény alapján nem szabad embertársunk jó hírnevét más előtt tönkretennünk az által, hogy bűneit mások előtt feltárjuk. Erre azonban az a válaszuk, hogy az erkölcstanítók is azt állítják, hogy az nem megszólás, diffamatio, ha fontos okból egy diszkrét, okos ember előtt fedjük fel embertársunk hibáit. Már most lehet-e nagyobb diszkrétció, mint a gyónásban, ahol a gyónási pecsét örök hallgatást parancsol a gyóntatónak? Másrészt nem elég fontos ok-e a gyónás teljessége? a lélek nyugalma? Hisz, ha most nem gyónom meg ezt a bűnt, megmarad a gyónás kötelezettsége máskorra. Nézetünk szerint tehát a bűntárs felfödésének veszélye nem elég ok a gyónás teljességének meg nem tartására.

Voltak egyes, nagyon is laza felfogású írók, akik azt állították, hogy a *gyónók nagy sokasága* is elég ok arra, hogy a gyóntatást röviden végezzék, az anyagi teljesség mellőzésével. Ma már ezt elméletben senki sem tanítja; hisz ezt a tételt az Egyház egyenesen kárhoztatta: *Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessorum ratione magni concursus poenitentium, qualis v. gr. potest contingere in die magnae alicuius festivitatis aut indulgentiae.* (Propositio 59 ab Innocentio IX. damnata.)

Sajnos, azonban ma is sok gyóntató követi a gyakorlatban ezt az Egyház által kárhoztatott s a hivek lelki életére rendkívül károsan ható elvet.

*Függelék.* Szabad-e a gyóntatónak a *bűntárs után* kutatni? azaz: szabad-e oly kérdéseket intézni a gyónóhoz, melyek őt a bűntárs megismerésére vezetik?

A bűntárs után való kutatás kétféleképen történhetik: a gyóntató szándéka *egyenesen* arra irányulhat, hogy megtudja, ki volt a bűntárs. Ez soha, semmi körülmények között nincs megengedve. Az egyházi törvénykönyv is a leghatározottabban tiltja a bűntárs nevének kutatását (*caveat omnino ne complicitis nomen inquirat.* 888, 2.).

De a gyóntató akkor is véletlenül megtudhatja, ki volt a bűntárs, ha a gyónás anyagi teljességét célzó kérdéseket intéz a gyónóhoz. Ez természetesen nincs tiltva, minthogy a gyóntató nem szándékosan kereste a bűntársat, hanem csak véletlenül jött rá.

Kisebb helyeken, ahol a lelkipásztor hiveinek úgyszólván összes körülményeit ismeri, rendkívül gyakran előfordul, hogy az egyes

gyónók bűnvallomásából megismeri azt is, kik voltak az ő bűntársaik. És habár a gyóntató előrelátja, hogy ha a gyónás anyagi teljességét előmozdítandó kérdéseket intéz a gyónóhoz, ez által a bűntársakat is megismeri: ez nem elég ok arra, hogy a szükséges kérdéseket elhagyja s a gyónás teljességével ne törődjék.

Az azonban előfordulhat, hogy a gyóntató kénytelen a gyónót, esetleg a feloldozás megtagadásának fenyegetésével, arra kötelezni, hogy bűntársát a gyónáson kívül jelentse fel az illetékes hatóság előtt.

Ilyen följelentést súlyos esetekben a *közjó* érdekében lehet és kell megkövetelni.

Azonban a gyóntató a gyónáson kívül se fogadja el a följelentést; kivéve azt az esetet, ha a gyónó csak a gyóntatónak hajlandó a bűntársát megnevezni. Ezt is azonban csak gyónáson kívül fogadja el s kérjen felhatalmazást a gyónótól, hogy az illetékes hatósággal közölhesse az illetőnek nevét (természetesen úgy, hogy a gyónó személye semmi módon föl ne fedeztessék).

## HARMINCADIK FEJEZET.

### A lelkiismeretvizsgálás.

Számos katekizmus és imádságoskönyv a lelkiismeretvizsgálást a törödelem szentségének egyik része gyanánt említi, miként a bánatot, az erősfogadást, gyónást és elégtételt. Ez azonban nem egészen szabatos. A lelkiismeretvizsgálás ugyanis csak *eszköz* arra, hogy a gyónás teljes legyen. Sok esetben *szükséges* eszköz. De nem minden esetben. Miért is érvényes lehet a gyónás lelkiismeretvizsgálás nélkül is. Aki például nem követett el súlyos bűnöket, nem köteles a gyónás előtt lelkiismeretvizsgálást végezni: mert *hisz* arra nem vagyunk kötelezve, hogy összes bocsánatos bűneinket meggyónjuk. Vagy aki elkövetett ugyan súlyos bűnt, de azt emlékezetében tartja, szintén nem köteles lelkiismeretvizsgálásra. Mert a lelkiismeretvizsgálás csak arra való, hogy súlyos bűneinket teljesen meggyónjuk.

Mindazoknál azonban, akik lelkiismeretvizsgálás nélkül nem tudnák bűneiket teljesen meggyónni, a lelkiismeretvizsgálás *szigorúan* kötelező.

De *ajánlatos* minden gyónónak is. Mert habár nem vagyunk kötelezve összes bocsánatos bűneink meggyónására, mégis nagyon ajánlatos, hogy úgy a lelkiismeretvizsgálás, mint gyónásunk vala-

mennyire kiterjedjen; nemcsak azért, mert a gyónás a bocsánatos bűnök megbocsátásának is legbiztosabb eszköze, hanem azért is, mert a keresztény hitélet bensősége ezt megkívánja.

A lelkiismeretvizsgálásnak komolynak kell lennie; olyan gondal kell azt végezni, aminővel általában fontos dolgainkat szoktuk végezni.

Nem szükséges azonban, hogy ezt *rendkívüli* gondal, *túlfeszített* szorgalommal végezzük. Sem a gyónást, sem az azt megelőző lelkiismeretvizsgálást nem akarta Krisztus Urunk reánk nézve kínzó gyötrelemmé tenni.

Nagyobb gondal kell végeznie a lelkiismeretvizsgálást annak, aki régebben nem gyónt, mint annak, aki hetenként, vagy havonként gyónt. Ép így annak, akinek az élete sok bűnalkalomnak van kitéve (sokat utazik, nagyvárosban él, olyan foglalkozása van, amelyben sok emberrel van dolga stb.). Kevesebb gondot kell a lelkiismeretvizsgálásra fordítania annak, akinek teljes egyformaságban mulnak nemcsak napjai, hanem évei is (pusztai cseléd beteges öregasszony stb.).

Nagyobb gondot kell a lelkiismeretvizsgálásra fordítania annak, aki teljes jártassággal bír az erkölcsstanban, az Isten és az Egyház parancsaiban (papok, apácák, jámbor hivek), mint annak, aki ezekben a dolgokban teljesen tájékozatlan.

Mindenesetre súlyos bünt követ el, aki súlyos hanyagsággal végzi a lelkiismeretvizsgálást. Ez megtörténhetik nagyon könnyelmű és könnyűvérű bűnösöknél. Súlyos a hanyagság, ha valaki annyi vagy több súlyos bünt kifelejt, mint amennyit meggyónt. Természetes, hogy ily esetben a gyónás, illetve a feloldozás érvénytelen.

Sokszor megtörténik, hogy a hivek minden előkészület nélkül, tehát minden lelkiismeretvizsgálás nélkül is, jönnek a szentgyónáshoz. Az ilyeneket lehetne utasítani, hogy előbb készüljenek el s csak azután jöjjenek gyónni. De a legtöbb esetben ennek nem lenne semmi haszna; ellenkezőleg az ily módon elutasított többé nem jön vissza gyónni.

Miért is leghelyesebb, ha a gyóntató magára vállalja az ilyen előkészületlenül jövőknek előkészítését, mindjárt ott a gyóntatószékben. Maga intéz hozzájuk kérdéseket, hogy gyónásuk teljes legyen, igyekszik őket bánatra és erősfogadásra hangolni s így buzgóságával pótolja az ő hanyagságukat.

## HARMINCEGYEDIK FEJEZET.

**Elégtétel. (Satisfactio.)**

I. Az **elégtétel fogalma.** Kétféle elégtételt különböztetünk meg: *szentségit*, melyet a gyóntató ad fel; és *nem szentségit*, amelyet a bűnbánó önként vállal magára.

A szentségi elégtételt mi magyarok *penitenciának* szoktuk mondani.

A szentségi elégtételt így határozhatjuk meg: büntetésből végzendő cselekedet (opus poenale), melyet a gyóntató ad fel a gyónás szentségében a bűnös által elkövetett megbántás némi jóvátétele gyanánt.

A következőkben csak a szentségi elégtétellel foglalkozunk.

Az elégtétel kétféle: az elégtétel *szándéka* (in voto) és annak tényleges *elvégzése* (in re). Az első t. i. a szándék a szentség lényeges alkotó eleme; az elégtétel tényleges elvégzése azonban csak a szentség *teljességéhez* (ad integritatem sacramenti) tartozik és nem lényegéhez.

II. A **szentségi elégtétel hatása.** A szentségi elégtétel a már megbocsátott bűnök ideiglenes büntetését engedi el saját erejéből (ex opere operato) részben, vagy (ritkán) egészen is.

A szentségi elégtétel kétféle hatással is bír: az egyik a szentség erejéből (ex opere operato), a másik a bűnbánó érdeméből (ex opere operantis) fakad.

Azonban, hogy a szentségi elégtétel az ideiglenes büntetéseket elengedje, szükséges, hogy azt a gyónó a *malaszt állapotában* (in statu gratiae) végezze el. Akinek a lelkén ugyanis súlyos bűn terhe van, az nem képes arra, hogy az ideiglenes büntetések elengedését elnyerje.

Viszont azonban, ha valaki nem a malaszt állapotában, hanem súlyos büntől terheltén végzi el a gyónásban feladott penitenciát: azt később újra elvégezni nem köteles. Mert már elvégezte, habár az elvégzett elégtétel hatását nem is éri el.

Az összes erkölcstanírók szerint az elégtételnek *bűnös állapotban* való elvégzése nem súlyos bűn, sőt sokan azt állítják, hogy ez egyáltalában nem bűn.

Ha valaki a feladott elégtétel elvégzése közben követ el bocsánatos bünt: ezzel nem akadályozza meg, hogy az elégtétel, a szentség erejéből kifolyólag (ex opere operato) az ideiglenes büntetés elengedését eszközölje.

III. **Köteles-e a gyóntató feladni penitenciát?** 1. A gyóntató

általában *szigorúan* (sub gravi) kötelezve van arra, hogy penitenciát adjon fel a gyónónak. A gyóntató ugyanis, mint a szentség kiszolgáltatója, köteles nemcsak a szentség lényegére, hanem annak teljességére is ügyelni. Már pedig az elégtétel a szentség teljességéhez tartozik.

Miért is mindig, még a haldoklóknak is (ezeknek elég egy sóhaj, a keresztség megcsókolása, Jézus nevének kiejtése) akármilyen csekély elégtételt kell feladni. Az elégtétel feladása csak akkor nem kötelező, ha azt lehetetlen elvégezni (pl. hajótöréskor, vagy a már érzéketlen, vagy önkivületben levő haldoklónál stb.).

Némelyek azt állítják, hogy az elégtétel feladása szigorúan csak akkor kötelező, ha a gyónó súlyos bűnöket gyónt meg; ezek szerint csak bocsánatos bűn terhe alatt köteles a gyóntató elégtételt feladni azoknak, akik csak bocsánatos bűnöket gyóntak meg.

Mi ezt a véleményt nem fogadhatjuk el. Mert a gyóntató mindig szigorúan köteles ügyelni a szentség teljességére, akkor is, ha csak bocsánatos bűnöket gyónt meg a gyónó. Azt megteheti, hogy a gyónót feloldozás nélkül bocsátja a szentáldozáshoz; de ha feloldozza, szigorúan köteles neki penitenciát is feladni.

2. A penitenciát rendszerint a *feloldozás előtt* kell feladni. Ez felel meg leginkább az ítélkezés rendjének; melyben első a bűnvallomás, erre következik a bíró részéről a büntetés kiszabása (a penitencia) és utána az irgalmasság fölmentő ítélete (feloldozás),

Azonban természetesen feladható a penitencia a *feloldozás után* is, mert az ítélkezés említett rendje nem érinti a lényegét.

Sőt, ha a gyóntató elfelejtett feladni penitenciát s a gyónó visszajön a gyóntatószékbe, hogy a penitenciát kérje, ez feladható mindaddig, amíg a penitencia feladása és a gyónás és feloldozás egy erkölcsi cselekménynek tekinthetők.

3. Fölmerül itt az a kérdés is, vajjon, ha a gyónó, miután penitenciát kapott és feloldozást nyert, új bűnt gyónik meg, köteles-e a pap új penitenciát is feladni neki. Nem egészen meggyezők e tekintetben az erkölcsstani írók. Szent Alfonz szerint, ha súlyos bűnről van szó, miként a gyóntató köteles őt újra feloldozni, köteles új penitenciát is feladni. Noldin szerint pedig, miként a gyónó nem köteles új bánatot indítani, úgy a gyóntató sem köteles neki új penitenciát feladni: minthogy ez az új bűnvallomás erkölcsileg egy cselekmény a megelőző gyónással.

Véleményünk szerint a jelen esetben tanácsosabb szent Alfonz nézetét követni.

**IV. Mekkora és milyen legyen a penitencia?** 1. A gyóntató



köteles a bűnök *számának* és *súlyának* megfelelő elégtételt róni a bűnbánóra. Ezt azonban nem *mennyiségtani* pontossággal kell venni, hanem inkább *erkölcsileg*, azaz a nagyobb bűnösöknek nagyobb, a kisebbeknek kisebb penitenciát kell feladnia.

Általános szabály, hogy azoknak, akik *súlyos bűnökről* vádolták magukat, *súlyos* penitenciát adjon fel. Már most, mit nevezhetünk súlyos penitenciának? Aminő cselekedeteket az Egyház súlyos bűn terhe alatt szokott a hiveknek megparancsolni, olyanokat a gyóntató is feladhat súlyos penitencia gyanánt.

Igy pl. az Egyház súlyos bűn terhe alatt parancsolja a vasárnapi misehallgatást, pénteken a húseledelektől való tartózkodást, böjti napon az egyszeri jóllakást; papoknak minden egyes imaóra elmondását. Ez alapon tehát súlyos penitenciaszámba megy egy misehallgatás, egy napi böjt, vagy egy napon a húsevéstől való tartózkodás (borivónál a bortól való tartózkodás), egy olvasó elmondása; de nem tekinthető súlyos penitenciának öt Miatyánk és öt Üdvözlég.

2. Nagyon üdvös volna, ha a penitencia a bűnök *minőségének* is megfelelné. A Rituale inti is a gyóntatót, hogy a bűnök minőségének megfelelő penitenciát adjon fel a bűnösöknek. Ilyen volna pl. az érzékiség ellen önmegtágadás, a kevélység ellen alázatosság, a fősvénység ellen alamizsnálkodás stb.

A legtöbb gyóntató azonban a Rituale ezen óhaját nem veszi figyelembe. És mivel a hittudósok különben is azt tanítják, hogy minden bűnnek leghathatósabb ellenszere az imádság, a gyóntatók napjainkban úgyszólván kizárólag imádságokat adnak fel penitencia gyanánt. Ezért nem lehet őket megróni; de mindenesetre megrovást érdemel némely gyóntatónak azon eljárása, mely szerint mindig stereotip ugyanazon penitenciát adnak fel: 7 vagy 5 Miatyánk és ugyanannyi Üdvözlég, akármit gyónt is a gyónó.

Ha csak imádságokat adunk is fel penitencia gyanánt, a penitenciának bizonyos arányban kell lennie a bűnvallomással. Aki tehát sok és súlyos vétket követett el, annak imádságban is súlyos penitenciát kell feladnunk.

3. De nemcsak imádság adható fel penitenciának, sőt egyáltalában ajánlatos, hogy a gyóntató necsak imádságot, hanem a gyónó tehetségének és körülményeinek megfelelő más jócselekedeteket is adjon fel penitencia gyanánt.

A penitencia lehet vagy *imádság*, vagy *önmegtágadás*, vagy *alamizsna*, vagy bármely más *jócselekedet* is.

Imádság alatt azonban nemcsak az *ajakimát* értjük, hanem az elmélkedő imát is, ámbár elmélkedés penitencia gyanánt csak oly gyónóknak adandó fel, akik az elmélkedésben jártassággal bírnak.

Ide tartozik a lelkiolvasmány is, amely korunkban (főleg a városi hivek között) igen alkalmas penitencia. Feladjuk pl. penitencia gyanánt, hogy a Krisztus követéséből olvasson el 3—4 nap egy-egy fejezetet; esetleg vegyen meg és olvasson el egy általunk kijelölt kitűnő könyvet. (Természetesen ügyelnünk kell a gyónó lelkületére és műveltségi fokára.) A legtöbb városi hívónél egy-egy valóban neki megfelelő könyv olvasása a legjobb penitencia.

Az önmegtágadás egyes cselekményei is igen hasznos penitencia lehetnek. Például, aki rendesen szeszesített iszik, hogy egy vagy több napon át ne igyék bort vagy sört; aki dohányozni szokott, ebben az irányban gyakoroljon némi önmegtágadást. Felnőtt és önálló egyéneknek feladható bőjt vagy a hústól való megtartóztatás is penitencia gyanánt, de nem gyermekeknek és cselédeknek.

Nagyobb önmegtágadások (testi sanyargatások, az alvás nagymértvű megrövidítése, ostorozás, szeges öv viselése stb.) csakis rendkívüli esetekben, ezekben is csak nagy okossággal és mérséklettel adhatók fel penitencia gyanánt.

Feltűnést (nyilvános helyen kiterjesztett kezekkel imádkozni) vagy undort (a földet megcsókolni) keltő penitenciák inkább ártanak, mint használnak: miért is még akkor is mellőzendők, ha maga a gyónó kér ilyeneket.

Helytelen volna penitencia gyanánt feladni, hogy a gyermek kérjen bocsánatot szüleitől az ellenök elkövetett vétkekért; épúgy helytelen volna penitencia gyanánt feladni, hogy a gyónó tegyen látogatást haragosánál, ellenségénél.

Alamizna alatt értjük az irgalmasság cselekedeteit. Lehet feladni penitencis gyanánt, hogy a gyónó bizonyos meghatározott összeget osszon ki a szegények között, vagy adjon valamely jótékony célra.

Itt azonban előbb mindig meg kell kérdeznünk, vajjon könnyen nélkülözheti-e a meghatározott összeget? Másrészt pedig sohasem szabad magának a gyóntatónak elfogadni alamiznát a gyónótól; sőt azt se fogadja el, hogy ő legyen a gyónó alamiznájának a szétosztója, — és ha valami jótékony célra adat a gyónóval alamiznát, az a jótékony cél se legyen semminemű összeköttetésben a gyóntatóval. Egyszóval, ha alamiználkodást adunk fel penitencia gyanánt, még a gyanú látszatát is tartsuk távol attól, mintha ezen alamiználkodásból reánk bármi haszon háramolnék is.

Minden jó cselekedet feladható penitencia gyanánt (mishallgatás, munka). Különösen városokban kitűnő penitencia a hitben közönyös gyónóknak a prédikáció hallgatása. (Feladjuk pl. penitencia gyanánt, hogy egy meghatározott templomban hall-

gasson meg két vagy három szentbeszédet.) Lehet penitencia gyanánt feladni (pl. apácáknak, kispapoknak, jámbor hiveknek) összes egy vagy több napon végzendő jócselekedeteiket, erénygyakorlataikat.

Azon imák és jócselekedetek is feladhatók penitencia gyanánt, amelyek végzésére már más oldalról is kötelezve vagyunk, pl. papoknál a zsolozsma elmondása, hiveknél a vasárnapi misehallgatás, a pénteki megtartóztatás a húseledelektől. Ha már most az illető nem végez el ezt a penitenciát, kettős bűnt követne el, vétene az Egyház parancsa ellen és vétet követne el a penitencia elhanyagolása által.

Gyakran szokták a gyóntatók a penitencia egyrészét a *megholt hivekért* feladni (imádkozzék egy Miatyánkot, egy Üdvözlégyet a megholt hivekért). Az ilyen penitenciának a bűnbánó ájtosságából fakadó (ex opere operantis) gyümölcse a megholt hivekre alkalmaztatik, míg a gyónás szentségi erejéből fakadó (ex opere operato) gyümölcset maga a penitenciát végző nyeri el.

Lehet föladni penitenciát a visszaesés föltétele alatt is. De az ilyen penitencia feladása ritka esetben ajánlatos (és azon esetekben is ezenkívül még más föltétlenül elvégzendő penitenciát is kell föladni). Azt azonban a gyóntató ajánlhatja a gyónónak, hogy ő maga-magát büntesse meg visszaesések alkalmával bizonyos önként magára vállalt penitenciával (pl. minden egyes káromkodás után egy nap ne igyék bort, vagy adjon bizonyos alamizsnát stb.).

#### 4. Helytelen penitencia:

a) a nyilvános penitencia, melyet a mai egyházi fegyelem szerint feladni nem szabad;

b) a mai egyházi fegyelem szigorát meghaladó penitencia (pl. kenyéren és vízen böjtölni, kolostorba lépni);

c) az egész életre szóló penitencia;

d) a sok, különböző cselekedetkből álló penitencia, melyet még megjegyezni is alig lehet.

V. **Köteles-e a gyónó elfogadni és elvégezni a feladott penitenciát?** 1. Miként a gyóntató köteles penitenciát feladni a gyónónak, úgy a gyónó is köteles a feladott penitenciát elfogadni. S amint a gyóntató részéről ez súlyos kötelezettség, úgy a gyónó részéről is súlyos kötelezettség a feladott penitenciát elfogadni.

Nem köteles azonban a gyónó elfogadni az észszerűtlen (irrationális), illetve helytelen penitenciát (l. a megelőző pont alatt). Az ilyen penitenciát a gyónó visszautasíthatja, illetve kérheti a gyóntatót, hogy más penitenciát adjon fel; ha a gyóntató más penitenciát nem akar feladni, kénytelen a gyónó más gyóntatót fölkeresni

Némelyek ugyan (pl. Noldin) megengedik, hogy a gyónó fogadja el a feladott helytelen penitenciát (hogy t. i. más paphoz ne kelljen mennie újra meggyónni bűneit), — de ezt nem köteles elvégezni.<sup>1</sup>

Véleményünk szerint azonban ez a megoldás nem egészen helyes, mert eszerint a gyónó a penitenciát nem fogadja el (már pedig ez a szükséges), hanem csak *szinleli* annak elfogadását.

A helytelen penitenciától különbözik a *súlyos* penitencia, amelyet a gyónó természetesen köteles elfogadni.

2. A feladott penitenciát a gyónó köteles el is végezni. Kivéve, ha a feloldozás érvénytelen volt; ez esetben a penitencia elvégzésére nincs semmi kötelezettség.

A bocsánatos bűnökért feladott penitencia elvégzése nem kötelez súlyos bűn terhe alatt, még akkor sem, ha a penitencia anyaga elég súlyos (pl. egy olvasó elmondása); természetesen még akkor sem, ha a bűnbánó magamagát súlyos bűn terhe alatt akarja kötelezni a penitencia elvégzésére.

A súlyos bűnökért feladott penitenciát súlyos bűn terhe alatt köteles a gyónó elvégezni, ha maga a penitencia is súlyos; ha azonban a súlyos bűnökért feladott penitencia nem súlyos, annak elvégzése sem kötelez súlyos bűn terhe alatt.

Természetes, hogy a penitenciát nem köteles elvégezni a gyónó, ha annak elvégzésére képtelen lesz.

Sokszor előfordul, hogy a gyónó elfeledi a feladott penitenciát. Ily esetben, ha könnyen lehetséges, fölkeresi a gyóntatót s újra megkérdezi tőle a feladott penitenciát. Ha azonban ez nem lehetséges, vagy pedig nem valószínű, hogy a gyóntató visszaemlékezzék a feladott penitenciára, a gyónó nem köteles újra meggyónni bűneit, hogy penitenciát kapjon, — hanem ebben az esetben megszűnik a penitencia elvégzésének kötelezettsége. Beáll az a képtelenség esete, amelyről imént szóltunk.

A feladott penitenciát maga a gyónó köteles elvégezni, ezt nem lehet másra áthárítani, miként nem lehet a bánatot és a gyónást sem.

3. A penitencia elvégzésének ideje.

A feladott penitencia elvégezhető már a feloldozás előtt is (pl. haldoklónak penitencia gyanánt feladja a gyóntató, hogy csókolja meg a feléje nyújtott feszületet, vagy mondja: édes Jézusom stb.).

Ha a gyóntató a penitencia elvégzését bizonyos időhöz kötötte (este, holnap, vasárnap stb.), abban az időben kell elvégezni

<sup>1</sup> Noldin, De sacramentis<sup>18</sup> nr. 305.

a penitenciát, Ha azonban a kitűzött időben azt nem végzi el a gyónó, köteles máskor elvégezni. A gyóntató által meghatározott időnek be nem tartása azonban nem képez súlyos bűnt, csak maga a penitencia legyen elvégezve.

Az időhöz nem kötött penitenciát *minél előbb* el kell végezni. Azonban ezt nem kell aggályos szigorúsággal venni.

Mert arra nincs semmi kötelezettség, hogy a penitenciát *közvellenül a gyónás után*, vagy az *áldozás előtt* végezzük el.

A kazuisták itt sokat vitatkoznak, hogy a penitencia elvégzésének halogatása mikor képez súlyos bűnt. Vannak, akik az egyhetes, mások az egy hónapra, mások az egy évre terjedő halogatást mondják súlyos bűnnek. Egyiknek sincs igaza. Súlyos bűn az a halogatás, amely az elfeledés veszélyével kapcsolatos. Ha nincs meg ez a veszedelem, semmiféle halogatás nem képez súlyos bűnt; ellenkező esetben egynapos halogatás is súlyos bűn lehet.

Mindenesetre nagyon ajánlatos, hogy a gyónók a feladott penitenciát mielőbb elvégezzék, hogy így a szentség teljességéről gondoskodva legyen.

Nem föltétlenül szükséges azonban, hogy a feladott penitenciát elvégezzük, mielőtt ismét gyónni megyünk.

4. A feladott penitencia oly módon végzendő el, amint azt a gyóntató meghatározta. Ha tehát a gyóntató a penitencia végzését bizonyos körülményekhez kötötte (a Szűz Mária oltára előtt, térdenállva stb.), ezeket is be kell tartani. S ha valaki a gyóntató által meghatározott körülményeket nem tartaná be? Súlyos vétket csak akkor követne el (a penitencia elmulasztása révén), ha a gyóntató által előírt körülmények *lényegesen* súlyosbítják a penitenciát. Ha ez az eset nem áll be, a körülmények be nem tartása nem képez súlyos bűnt, sőt, ha a be nem tartásra van kellő ok, semmi bűnt sem képez.

A gyónó a penitencia gyanánt feladott imádságokat elvégezheti a vasárnapi köteles misehallgatás alatt is.

A penitencia gyanánt feladott imádságok úgy végzendők, amint azokat az Egyház végezni szokta, — tehát nem elég az imaszövegeket csak átgondolni vagy szemmel olvasni, hanem azokat ajakkal kell mondani.

A penitencia gyanánt feladott litániákat, olvasókat stb. szabad társsal fölváltva mondani, miként az Egyház az ilyen imákat végezni szokta.

A penitencia lényegét nem érinti, ha a gyónó azt szórakozottan végzi; sőt, habár készakarva vétkezik szórakozás által, mindazáltal az elvégzett penitencia érvényes, azt újra elvégeznie nem kell.

Nem helyeselhető, ha a penitenciát feladó gyóntató hozzáteszi: *mondja el ájtatos és töredelmes szívvel*; ezzel az aggályosságra hajló gyónóknak esetleg sok aggodalomra és kétségre ad okot; másrészt, miként említettük, a penitencia lényegéhez nem tartozik, hogy az ájtatos és töredelmes szívvel végeztessék, miért is felesleges is ez a hozzáadás.

**VI. Mely esetekben szabad kisebb penitenciát feladni?** A gyóntató általában köteles a bűnök számának és súlyának megfelelő penitenciát föladni a gyónónak; a súlyos bűnökért tehát súlyos penitenciát.

Vannak azonban esetek, amelyek megengedik, hogy a gyóntató eltérjen ettől a szabálytól és a súlyos bűnökért is csak csekély penitenciát adjon fel.

Ilyen kivételes esetek:

1. *súlyos betegség*. Már fentebb mondtuk, hogy még a halálóknak is kell penitenciát adni, de ezeknek, valamint a súlyos betegeknek csekélyke kis penitenciát kell feladni, melyet minden nehézség nélkül és azonnal elvégezhetnek;

2. a gyónó *nagy töredelme és bánata* elég ok arra, hogy a megérdemelt penitenciánál kisebbet adjon fel a gyóntató; ez okból lelkigyakorlatok és népmissziók alkalmával szokás a gyónóknak csekély kis penitenciát feladni: mert ily alkalmakkor rendesen igen nagy töredelmmel jönnek a szentgyónáshoz;

3. a *rendkívüli búcsualkalmak* (jubileum) is elégséges ok a penitencia csökkentésére; sőt

4. a megokolt félelem is, hogy a gyónót a terheesebb penitencia *elriasztja a gyónástól*. De nem elég ok az attól való félelem, hogy a gyónó otthagya *ezt* a gyóntatót, mert ez a penitencia feladásában szigorú.

5. végül ha a gyónó helyett maga a gyóntató végez nagyobb penitenciát (amint ezt szentéletű gyóntatók szokták tenni).

**VII. Ki cserélheti föl mással a feladott penitenciát?** A *gyónó* nem, még akkor sem, ha sokkal súlyosabb és jobb penitenciát akarna magára vállalni a feladott helyett. Az ok világos. A feladott penitencia bírói ítélet; ezt a bűnös nem változtathatja meg.

A *gyóntató* azonban, aki a penitenciát feladta, megváltoztathatja, gyónáson kívül is, amíg ez a megváltoztatás a gyónással erkölcsileg összefügg.

Szent Alfonz szerint csak akkor, ha közvetlenül a gyónás után történik; mások (de Lugo) hosszabb idő múlva is (pl. másnap) megengedik a penitencia megváltoztatását gyónáson kívül. Mi is ez utóbbi véleményhez csatlakozunk.

Ha azonban a penitencia feladása óta már huzamosabb idő folyt le (egy-két hét), a gyóntató csak egy másik gyónásban változtathatja meg az egyszer már föladata penitenciát. De nem szükséges, hogy világosan emlékezzen a gyónó azon bűneire, amelyekért a penitenciát feladta, elég, ha némileg, bármily homályosan is visszaemlékezik a gyónó lelkiállapotára. A legtöbb esetben maga a feladott és megváltoztatandó penitencia elég tápot nyújt az ilyen visszaemlékezésre. Ha azonban egyáltalában nem tudna a gyónó akkori lelkiállapotáról még homályos képet sem alkotni, a penitencia megváltoztatására szükséges, hogy a gyónó legalább nagy vonásokban ismét föltárja azokat a bűneit, melyekért azt a penitenciát kapta, melynek megváltoztatását most kéri.

*Más pap* a gyóntató által feladott penitenciát csakis gyónásban változtathatja meg s ott is csak úgy, ha a gyónó legalább is nagy vonásokban föltárja előtte azokat a bűnöket, melyekért a megváltoztatandó penitenciát kapta.

## HARMINCKETTIK FEJEZET.

### A törödelem szentségének kiszolgáltatója. A gyóntató.

**I. Ki gyóntathat érvényesen?** 1. A törödelem szentségének kiszolgáltatója egyedül az *érvényesen fölszentelt pap* lehet. (871.) Gyóntatni tehát csakis felszentelt papnak szabad. Az új egyházi törvénykönyv szigorúan bünteti mindazokat, akik a papi rend nélkül merészelik a híveket gyóntatni. A pápának különösen fentartott kiközösítés alá esnek s ha az illetők laikusok voltak, elvesztik az Egyháztól addig élvezett állást vagy kegydíjat; ha klerikusok voltak, az egyházi rendből leteendőek. (2322.)

Hajdan azonban megtörtént, hogy szerpapok, sőt világiak is meghallgathatták bizonyos esetekben a hívek gyónását.<sup>1</sup> De természetesen a bűnök alól feloldozást ők sem adhattak.

A középkor bizonyos szakában (IX—XI. századok), amikor nagyon kifejlődött az egyes bűnökre feladandó penitencia kodifikálása: meg volt határozva, hogy minden egyes bűnre milyen penitencia róható ki: a penitencia kirovását sok helyen a diákonok is végezheték (természetesen, hogy a penitenciát kirohassák, a bűnösnek gyónnia is kellett), azonban a bűnök alól a feloldozást csak a pap végezhetette el. Sok helyen azonban a diákonok túllépték hatáskörüket; nemcsak penitenciát adtak fel, hanem a feloldozást is elvégezték, amely visszaélés ellen számos zsinat tiltakozott.

<sup>1</sup> G. Gromer, *Laienbeichte im Mittelalter*. 1909. — J. Hörmann, *Untersuchungen zur griechischen Laienbeicht*. 1913.

A X—XIII. századokban szokás volt, hogy a haldoklók, ha pap nem jöhetett hozzájuk, bűneiket meggyónták a jelenlevő klerikusnak, vagy világinak is: ezzel is mintegy elismerték a gyónás kötelezettségét a halálos ágyon. És ezt a gyakorlatot azon kor nagy hittudósai, mint pl. szent Tamás is, helyeselték.

2. A gyóntatáshoz azonban az érvényesen fölvetett papirenden kívül szükséges a *joghatóság* (iurisdictio) is. (872.)

A törődelem szentsége ugyanis Krisztus Urunk akaratából *ítélkezés* jellegével bir. Már pedig *ítélkezéshez* a dolog természeténél fogva szükséges a *joghatóság*. Csak afölött *ítélkezhünk*, aki fölötte *joghatóságunk* van, akinek tehát bizonyos tekintetben fölebbvalói vagyunk. Ugyanez áll a gyóntatásra is. A gyóntató csak azt oldozhatja fel, aki fölötte *joghatósága* van, aki bizonyos tekintetben az ő alattvalója. (Concilium Tridentinum sess. XIV. c. 7.)

Némely hittudósok (Suarez, de Lugo) ugyan azt állítják, hogy a bocsánatos bűnök föloldozásához nem szükséges külön *joghatóság*, hogy ezen bűnök feloldozására már maga a papirend egymagában is képesít és felhatalmaz; mások azonban (aquinói szent Tamás, Scotus) ezt tagadják és nézetünk szerint, az új egyházi törvénykönyv 872-ik kánonja is kizárja a fenti véleményt, amikor kimondja, hogy a feloldozás *érvényességéhez* a papirenden kívül szükséges vagy *rendes* vagy *átruházott* *joghatóság*.

A gyóntatáshoz szükséges *joghatóság isteni*, illetve *természeti* jogon alapszik: mert Krisztus Urunk a gyóntatást *ítélkezés* jellegével ruházta fel.

II. A gyóntatáshoz szükséges *joghatóság*. Kétféle *joghatóság* van: *rendes* (ordinaria) és *átruházott* (delegata). A *rendes* *joghatóság* az, amely természeténél fogva az *álláshoz* van fűzve; az *átruházott* pedig, amely *személynek* van adva. *Jurisdictio ordinaria ea est, quae ipso iure adnexa est officio; delegata, quae commissa est personae.* (197, 1.)

1. A *rendes* *joghatóság* kétféle: *saját* (propria), vagy *helyettes* (vicaria) *joghatóság*. (197, 2.) A megyéspüspök *rendes* *joghatósága saját* *joghatósága*, míg az egyetemes helynök *rendes* *joghatósága csak helyettes*.

Az új egyházi törvénykönyv szerint (873) a bűnök feloldozására *rendes* *joghatósággal* birnak:

- a) a pápa az egész világon;
- b) a bíbornokok az egész világon;
- c) a püspök az összes keresztényekre vonatkozólag, akik állandóan vagy csak átmenetileg egyházmegyéjében tartózkodnak;
- d) hasonlóképen a püspöki egyetemes helynök;



e) épen így a *káptalani helynök*;

f) a kiváltságolt szerzetek főnökei saját alattvalóikkal szemben. Alattvalóiknak tekintendők mindazok a nemszerzetesek is, akik éjjel-nappal a kolostorban laknak, mint szolgák, tanulók, vendégek vagy betegek. «*Causa famulatus aut educationis, aut hospitii aut infirmae valetudinis*»; (875, 1. és 514, 1.)

g) a *székes- és társasegyházak penitenciárius-kanonokja*, aki az egyházmegye területén idegen egyházmegyebelieket is feloldozhat, az egyházmegyén kívül pedig az egyházmegyebelieket bárhol feloldozhatja, még pedig a püspöknek fentartott bűnök és cenzurák alól is. Azonban a penitenciárius az ő rendes joghatóságát másra át nem ruházhatja. Nem delegálhat. (401.)

h) a *plébános* és mindazok, akik plébánosi joggal birnak, (a quasi-parochi<sup>1</sup> és a plébánia administratora) a saját területükön; azonban a plébános sem delegálhatja másra a joghatóságot;

i) a szeminárium rektora mindazokra nézve, akik a szemináriumban laknak. (1368.)<sup>2</sup>

Akinek *rendes* joghatósága van, alattvalóit bárhol, tehát *joghatósági területén kívül is*, feloldozhatja. (881, 2.)

A *rendes* joghatóság megszűnik:

a) ha az illető elveszti állását, melyhez a joghatóság kötve van; elvesztheti állását lemondás, megfosztás, elmozdítás, áthelyezés folytán, vagy azért, hogy lejár az idő, amelyre megbízatása terjedt (183);

b) ha az illető birói elmarasztaló vagy megállapító ítélettel kiközösítették, hivatalától felfüggesztetik (*ab officio*, — nem pedig *ab ordine*) vagy interdictum alá vették. A birói ítélet mindhárom egyházi büntetésre értendő;

2. Az *átruházott* joghatóság az, amely személyeknek adatik «*quae commissá est personae*».

A joghatóságnak ezen átruházása (*delegatio*) kétféleképen történhetik: *egyenes* (*directe*), vagy *közvetett* (*indirecte*) módon.

Egyenesen történik, ha a joghatóságot közvetlenül arra a személyre ruházzák, aki a joghatóságot gyakorolni fogja. Közvetetlen pedig akkor történik a joghatóság átruházása, amikor a gyónónak adatik engedély, hogy ő maga válassza ki a gyóntatót. Úgy az egyenes, mint a közvetett úton való átruházás történhetik

<sup>1</sup> Az új egyházi törvénykönyv az apostoli vikariatusok és praefecturák területén levő plébániák ellátóit quasi-parochusoknak nevezi.

<sup>2</sup> De az egyházi törvénykönyv kiköti, hogy a papnövéndékeket ne gyóntassa «*nisi alumni ex gravi et urgenti causa in casibus particularibus sponte id petant.*» (896.)

a *felsőbbség* részéről (ab homine), de történhetik a *törvény* alapján is (a iure).

A joghatóságnak közvetett úton való átruházása ritkán, inkább csak kivételesen történik. Ilyen átruházást szokott a jubileumi búcsukor engedélyezni a pápa, azaz: meg szokta engedni, hogy minden gyónó szabadon választhassa gyóntatóját (delegatio indirecta ab homine). Az egyházi törvénykönyv jogot ad a bíbornokoknak, hogy saját maguk és háznépük (familiares) számára szabadon válasszanak gyóntatót, olyat is, akinek eddig nem volt semminémű joghatósága (delegatio indirecta a iure).

Az általános egyházi törvény szerint, aki rendes joghatósággal bír, ezt egészben vagy részben másra is átruházhatja, hacsak a törvény világosan másképp nem intézkedik. (199, 1.)

A gyóntatásnál szükséges joghatóságra vonatkozólag azonban tényleg másképp intézkedik. A *bíbornokok*, a *penitenciárius kanonok* és a *plébános* rendes joghatósággal bírnak ugyan, de ezt másra nem ruházhatják át. (874, 1.—401.)

3. A joghatóság, illetve gyóntatási engedély megadását rendszerint *vizsga* előzi meg. (Jurisdictionalis vizsga). E vizsgának célja megtudni, vajjon az illető alkalmas-e a gyóntatás végzésére. Az alkalmatosság nemcsak az illető tudására, hanem erkölcsére is vonatkozik. A vizsga azonban csak a gyóntatáshoz szükséges tudásra terjed ki. A vizsga alól csak azok vannak fölmentve, akiknek theologiai tudását a püspök már más oldalról eléggé ismeri. (877, 1.)

A vizsgát megkivánhatja nemcsak a püspök, hanem azon kiváltságolt papi szerzetesrend főnöke is, akinek joga van a gyóntatásra engedélyt adni. (L. alább a szerzetesek gyóntatóiról szóló fejezetet.)

Attól is kivánhatnak vizsgát, aki egy más egyházmegyében bír gyóntatási engedéllyel.

A vizsga alól csakis az a püspök (illetve szerzetesfőnök) menthet föl, aki a gyóntatási engedélyt adja. Ha t. i. más úton-módon meggyőződött az illetőnek alkalmatosságáról. Az egyházi törvénykönyv a kivételt teljesen a püspök belátására bizza. Következésképpen még a *hittudor* sincs ezen vizsga alól magától érthetőleg (per se) fölmentve. Ha a püspök az ő kellő tudásáról nincs meggyőződve, vizsgát követelhet tőle. Általános szokás azonban s ez a törvénykönyv idézett kánonjának is teljesen megfelel, hogy az erkölcsstan és lelkipásztorkodástan tanárai, valamint a hittudorok ezen vizsga alól fölmentetnek. Mert tanári állásuk, illetve hittudori oklevelük rendszerint elég biztosíték a püspöknek arra, hogy a gyóntatáshoz szükséges tudással rendelkeznek.

Ha esetleg olyannak ad gyóntatási engedélyt, akit erre alkalmazatlannak ismer, az engedély érvényes ugyan, de az engedély megadásával esetleg vétket követett el. Hacsak nem menti őt a rendkívüli nagy paphiány. De ez sem menti oly esetben, amikor attól kell tartani, hogy az illető botrányt fog elkövetni a gyóntatással.

Ha később kétség merül fel, vajjon a gyóntatási engedéllyel bíró pap alkalmas-e még a gyóntatásra, az illető új vizsgára bocsátandó, még ha plébános vagy penitenciárius kanonok volna is. (877, 2.)

4. Az átruházott joghatóságot lehet különböző megszorításokkal is adni. Például csak bizonyos időre (a husvétii gyónás tartamára, 3 hónapra, egy évre); vagy csak bizonyos meghatározott helyre, vagy csak bizonyos gyónókra vonatkozólag (csak férfiak gyóntatására). Az egyházi törvénykönyv azonban azt írja elő, hogy észszerű ok nélkül a joghatóságot túlságosan ne korlátozzák (878). Nálunk általános szokás, hogy aki átruházott joghatóságot, illetve gyóntatási engedélyt kap, ezt időhöz nem kötve gyakorolhatja az egész egyházmegyében minden hozzájövő gyónóval szemben.

A joghatóságot mindig *kifejezetten* kell megadni; tehát *hallgaton* nem adható joghatóság. Még pedig megadható *élőszóval* vagy *írásban* (879.) Megadható telefon vagy távirat útján is. A joghatóságot mindig *ingyen* kell adni; azért semmi ellenszolgáltatás nem kérhető.

Az egyszer megadott joghatóságot csak fontos okból szabad felfüggeszteni vagy visszavonni; fontos okból azonban még a plébánostól vagy a penitenciárius kanonoktól is visszavonható a gyóntatási engedély; akik azonban felebbezhetnek a Szentszékhez, (880) de a felebbezés a joghatóság visszavonását nem függeszti fel. (2243.)

5. Mikor szűnik meg az átruházott joghatóság? Megszűnik

a) ha elvégeztük azt a cselekményt, melyre a joghatóság adott (*expleto mandato*);

b) ha lejárt az idő, amelyre joghatóságot nyertünk (*elapso tempore*);

c) ha betelt azon esetek száma, melyekre az átruházott joghatóság kiterjedt (*exhausto numero casuum, pro quo concessa fuit*);

d) ha az átruházó kifejezetten visszavonta s a visszavonást az illetőnek tudtára adta (*revocatione delegantis delegato directe intimata*);

e) ha az illető az átruházott joghatóságról lemondott s ezt az átruházóval kifejezetten közölte s az átruházó a lemondást elfogadta (*renuntiatione delegati deleganti directe intimata et ab eodem accepta*);

f) ha az átruházó elvesztette az átruházás jogát (*resoluto iure delegantis*) (halál, elmozdítás, áthelyezés stb. folytán); azonban itt csak két esetben szűnik meg a joghatóság: az egyik, ha ez a joghatóság átruházásakor kifejezetten említettett (pl. amíg élek, amíg e püspöki széken vagyok); vagy ha a joghatóság csak egy meghatározott személyre vonatkozólag adatott, aki nem kezdte meg gyónását *resoluto iure delegantis*. (207, 1.)

Ha azonban valaki a b) és c) esetekben nem gondolva arra, hogy joghatósága már elenyészett, mégis gyóntat, az általa adott feloldozás érvényes. (207, 2.)

Az átruházott (delegált) joghatóságot másra átruházni nem lehet, hacsak erre külön felhatalmazást nem nyert az illető. (199, 4.)

6. Nagy különbség van a rendes és az átruházott joghatóság között. Akinek rendes joghatósága van, alattvalóit bárhol is, joghatósága területén kívül is, érvényesen gyóntathatja; míg az átruházott joghatósággal csak azon a területen élhetünk, melyre a joghatóság adatott.

Ez alapon, ha a plébános és a káplán elmennek a hivekkel egy más egyházmegyében fekvő búcsujáróhelyre: a plébános hiveit ott is meggyóntathatja (de csak saját hiveit), a káplán azonban nem, hacsak azon egyházmegye főpásztorától nem kap joghatóságot, akinek megyéjében fekszik az illető búcsujáróhely.

A mondottakból világos az is, hogy a plébános nem adhat gyóntatási engedélyt, sem szerzeteseknek, sem olyan papoknak, akiknek az illető egyházmegyében nincs joghatóságuk a püspöktől.

III. A joghatóság pótlása. Az átruházott joghatóságnak egy különös fajtája az a joghatóság, melyet az Egyház pótol (supplet ecelesia).

Ezt nem úgy kell érteni, mintha azt a cselekményt, melyet joghatóság nélkül végezne el valaki, később az Egyház érvényesítené; hanem ellenkezőleg, az Egyház megadja ehhez a cselekményhez a joghatóságot, úgy hogy ez érvényesen legyen végezhető.

Különbözik azonban a joghatóságnak ezen fajtája a rendesen átruházott joghatóságtól. A mi esetünkben a joghatóság csak arra a cselekményre szól, amelynek végeztével a joghatóság megszűnik, míg az átruházott joghatóság bizonyos állandósággal adatik meg.

Már most lássuk, mikor pótolja az Egyház a különben hiányzó joghatóságot?

1. Először is a *halálbeszedelem* esetében.

Az Egyház minden papnak joghatóságot ad arra, hogy a halálbeszedelemben levőt meggyóntassa, illetve feloldozza.

Minden papnak, — tehát idegen egyházmegyebelinek, olyan-  
nak is, akinek még egyáltalában nem volt joghatósága, olyan-  
nak is, aki fel van függesztve, sőt az eretnek, aposztata papnak is.

A halálveszedelem származhatik betegségből vagy külső körülményekből (hajótörés, háború stb).<sup>1</sup>

A joghatóság kiterjed minden bűnre és minden cenzurára, bármennyire legyenek is azok fenntartva. (882.)

Ha azonban a haldokló a papnak büntársa volna *in peccato turpi*: a pap csak szükség esetén (azaz más pap hiányában) oldozhatja őt fel megengedett módon (a haldoklót azonban mindig *érvényesen* oldozza fel, de ha ezt szükség nélkül teszi, egyházi fenyíték alá esik.) 884.

Ha a haldokló *névtelen* van egyházi fenyítéssel büntetve, avagy a pápának *legkülönösebben* fenntartott (*specialissimo modo*) fenyíték alá esett: bármely pap feloldozhatja ugyan, de azon kötelezettséggel, hogy felgyógyulása után egy hónapon belül köteles a fenyítékbe való visszaesés büntetésének terhe mellett ahhoz fordulni, aki őt egyházi fenyítéssel büntette, vagy ha a pápának *legkülönösebben* fenntartott esetről van szó, a Penitentiariához, illetve a püspökhöz, hogy t. i. az illetékes hatóság rendelkezésének alá-  
vesse magát. (2252.)

Sokat vitatott kérdés volt eleddig, vajjon az Egyház által csak a halálveszedelem esetére adott joghatósággal szabad-e joghatósággal bíró pap jelenlétében is élni? Az új egyházi törvénykönyv a vitát eldöntötte, amennyiben világosan kimondja, hogy gyóntathat, illetve feloldozhat joghatósággal bíró pap jelenlétében is. (882.)

Természetes azonban, hogy az egyházi törvénykönyv ezen kánonja csak azon papokra vonatkozik, akik semmiféle egyházi büntetéssel nincsenek eltiltva a papi ténykedésektől. Mert, akik a papi ténykedésektől el vannak tiltva, azok a halálveszedelemben levőt is csak joghatósággal bíró pap hiányában oldozhatják fel *megengedett módon* (*licite*).

2. Második eset, amelyben az Egyház pótolja a joghatóságot: *az általános tévedés esete* (*in errore communi*).

Az új egyházi törvénykönyv megjelenése előtt az erkölcsstani írók többsége nem elégedett meg az általános tévedéssel, hanem

<sup>1</sup> A S. Poenitentiaría 1912. március 18-án hozott döntvénye alapján *mozgósításkor* az összes mozgósított katonák úgy kezelhetők, mint akik ipso facto halálveszedelemben vannak. V. ö. *Emil Seiter*, Die Absolutions u. Dispensvollmachten der Seelsorger u. Beichtväter nach dem Codex Juris Canonici. Knochsteden. 1919. 7. 17-ik jegyzet.

még vizsgálta a téves joghatóságnak alapját is s azt mondta, ha az általános tévedés azon alapszik, mert a joghatóság a törvényes formák szerint tényleg megadatott ugyan, de érvénytelenül (*error communis cum titulo colorato*): ez esetben az Egyház pótolja a joghatóságot; ha azonban az általános tévedés egy valóban nem létező, csak képzelt joghatóság körül forgott (*error communis cum titulo existimato*): ez esetben a joghatóság pótlását csak *valószínűnek* tartották és nem bizonyosnak. Az új egyházi törvénykönyv ezen megkülönböztetéseket nem teszi, hanem világosan kimondja, hogy az egyház *általános tévedés* esetén a joghatóságot pótolja.<sup>1</sup>

Pótolja tehát a simoniával megszerzett (s így magában véve érvénytelen) joghatóságot, ha ez nem köztudomású, — de pótolja a joghatóságot annál a papnál is, akit nem a püspök, hanem a világi hatóság nevezett ki, ha t. i. a hívek többsége őt törvényesen kinevezett lelkipásztornak tartja. Ép így pótolja a joghatóságot, ha valaki, bár joghatósága megszűnt, ezt elfeledve, kiül gyóntatni (ez esetben is megvan az általános tévedés).

De természetesen az Egyház csak a joghatóságot pótolja, az egyházi rendet nem. Ha valaki tehát papnak öltözködve a gyóntatószékbe ülne, bár a hívek mind azt hinnék is, hogy ez igazi gyóntató, — a feloldozás érvénytelen lenne: mert hiányzik nála a papirend, melyet nem lehet pótolni.

3. Harmadik eset, melyet a fent idézett 209-ik kánon főlemlít, az *alapos és valószínű kétség esete* (*dubium positivum et probabile*), még pedig akár a tény, akár a jog körül forog a kétség (*sive iuris, sive facti*).

Ha valakinek alapos és valószínű kétsége van afelől, vajjon van-e joghatósága vagy nincs (*dubium facti*); vagy biztosan van joghatósága, de afelől kételkedik, vajjon joghatósága kiterjed-e erre az esetre is vagy sem: mindkét esetben szabad élnie ezzel a kétséges, de valószínű joghatósággal, mert az esetleg hiányzó joghatóságot pótolja az Egyház, a fent idézett kánon szerint.

IV. **Joghatóság az utasok és kóborok felett, joghatóság a tengeren.** 1. Sok fejtörést okozott eddig az erkölcstaniróknak az *utasok* (*peregrini*) és a *kóborok* (vagi) felett gyakorolt joghatóságnak megmagyarázása; hogy t. i. kitől kapja a gyóntató az utasokra és a kóborlókra nézve a gyóntatási engedélyt. Az új egyházi törvény-

<sup>1</sup> A 209-ik kánon így szól: *In errore communi aut in dubio positivo et probabili sive iuris, sive facti, iurisdictionem supplet Ecclesia pro foro tum externo tum interno.*

könyv e pontban is világosságot teremtett, kimondva, hogy minden pap, akinek gyóntatási engedélye van (*iurisdictione ordinaria* vel delegata) valamely helyen: az odajövő idegeneket és kóborokat is gyóntathatja, sőt a más szertartású katolikusokat is. (881.) Így tehát az utasok, valamint a kóborok felett a joghatóságot közvetlenül a törvény adja meg az egyes gyóntatóknak.

2. Ugyancsak a törvény szabályozza a *tengeren utazó* papok gyóntatási engedélyét. A tengeren utazó pap, ha saját püspökétől, vagy azon kikötő püspökétől, ahol hajóra szállt, vagy bármely kikötő püspökétől, amelynél a hajó megállt, kapott joghatóságot a gyóntatásra: ezzel a joghatósággal élhet az egész tengeri úton, azaz az összes utasok gyónását hallgathatja, azokét is, akik később szállnak hajóra. (883, 1.) Sőt, ha a hajó valamely kikötőben megáll és az illető hely lakói a hajóra jönnek gyónni, azokat is meggyóntathatja. Ha hosszabb ideig áll a kikötőben a hajó és a pap kiszáll, a szárazföldön is bárkit meggyóntathat s a püspöknek fenntartott bűnök alól is feloldozhat. (883, 2.)

Amikor azonban utazása célját elérve, a hajóból kiszáll, többé nem gyóntathat, amíg az illető hely püspökétől a gyóntatásra engedélyt nem kapott.

Az olyan tengeri utazást végző pap, akinek a fentebb említett módok egyike szerint sincs joghatósága, az utazás alatt a hajón nem gyóntathat, a halálveszedelem esetét kivéve.

## HARMINCHARMADIK FEJEZET.

### A szerzetesek gyóntatói.

Külön kell szólni a *kiváltságolt papi szerzetesrendekről* és kongregációkról; a *laikus férfi szerzetesrendekről* és kongregációkról; a *női szerzetesrendekről* és kongregációkról.

I. **Kiváltságolt papi szerzetesrendek.** Az új törvénykönyv a kiváltságolt papi szerzetesrendek tagjainak gyóntatását illetőleg gyökeres újításokat tartalmaz. Először is világosan kimondja, hogy a gyóntatási engedélyt, illetve joghatóságot a megyéspüspök adja úgy a világi papoknak, mint a szerzetespapoknak, akár világiak, akár szerzetesek gyóntatására. (874)

A szerzetespapok azonban ne éljenek ezen joghatósággal, szerzeteseljáróiknak legalább is föltételezett engedélye nélkül.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Ha azonban a szerzetespap elüljárója engedélye nélkül vagy ellenére gyóntatna a püspöktől nyert joghatóság alapján: vétkeznék ugyan az engedelmisség ellen, de az általa adott feloldozás érvényes volna.

A megyéspüspök azonban állandó joghatóságot a gyóntatásra csak oly szerzeteseknek adjon, akiket a szerzetesfőnök bemutat; ezeknek azonban fontos ok nélkül ne tagadja meg a joghatóságot, hacsak nem tartja őket alkalmatlanoknak a gyóntatásra. (874, 2.)

A 875-ik kánon szerint a kiváltságolt papi szerzetesrendek főnökei is delegálhatnak ugyanazon, vagy más szerzetbeli szerzetes-papokat, valamint világi papokat is a *szerzetesek, az ujoncok*, valamint a szerzetesházban élő *cselédek, tanulók, betegek, vendégek* (514, 1.) gyóntatására.

Igy tehát a kiváltságolt szerzetesek a szerzetes családdhoz nem tartozókat csakis a megyéspüspöktől nyert joghatóság alapján gyóntathatják meg, a szerzetescsaláddhoz tartozókat pedig úgy a püspöktől, mint a rendfőnöktől nyert joghatóság alapján.

Ami pedig a szerzetesek gyónását illeti, ezek gyónhatnak a szerzetesfőnök által megbízott gyóntatóknál, de gyónhatnak a püspök által felhatalmazott gyóntatóknál is.

2. Az egyes szerzetesházakra vonatkozólag az egyházi törvénykönyv előírja, hogy a rendfőnök minden egyes szerzetesházban a szerzetesek számának megfelelően *több gyóntatót* alkalmazzon s lásson el joghatósággal. A kiváltságolt szerzetekben ezen gyóntatók a rendben fenntartott bűnök alól is feloldozhatnak. (518, 1.)

Az egyes szerzetesházak elüljárói, amennyiben gyóntatási engedéllyel bírnak, meghallgathatják *saját alattvalóik* gyónását is, ha ezek egész önként akarnak náluk gyónni. Azonban ez csak *kivételesen* történjék, ez ne legyen szokásos (per modum habitus). Az elüljáróknak tiltva van, hogy alattvalóikat bármi módon is (vi, metu, importunis suasionibus aliave ratione) arra bírni igyekezzenek, hogy náluk gyónjanak. (518, 2—3.)

Ha valamely szerzet szabályai előírják, hogy a szerzetesek meghatározott időben a szerzetben kijelölt gyóntatóknál gyónjanak: ezen szabályok a jövőben is érvényben maradnak.

Viszont azonban minden szerzetesnek szabadságában áll lelkiismerete nyugalma érdekében bármely, a püspök által joghatósággal felruházott gyóntatóhoz menni, aki egyszersmind a szerzetben fenntartott bűnök és fenytékek alól is feloldozhat. (519.)

3. Ami az *ujoncokat* illeti, azok számának megfelelően kell egy vagy több *rendes* gyóntatót nekik kijelölni; a rendes gyóntatóknak a noviciatusban kell lakniok. (566, 2.) Az *ujoncmester* nem lehet az ujoncok rendes gyóntatója; csak egyes súlyos és sürgős esetekben szabad neki ujonc gyónását meghallgatnia, ha ez őt erre önként fölkéri. (891.)

A rendes gyóntatón kívül ki kell jelölni *más gyóntatókat* is,



akikhez az ujoncok különleges alkalmakkor (esetekben) mehesse-  
nek gyónni. Ezt az ujoncmesternek nem szabad nehézményeznie.

Az új egyházi törvénykönyv előírja, hogy az ujoncok számára egy *rendkívüli* gyóntató is legyen kijelölve, aki évenként legalább négyszer végzi az ujoncok gyóntatását. Az ujoncok nem kötelesek ugyan nála gyónni, de kötelesek előtte valamennyien megjelenni; aki nem gyónik, azt áldásával elbocsátja. (566, 2. n. 4.) Az Egyháznak ezen bölcs intézkedése egyrészt azt célozza, hogy az ujoncoknak, ha a rendes gyóntatóhoz nincs kellő bizalmuk, alkalmuk legyen a rendkívüli gyóntató előtt feltárni lelkiismeretüket; másrészt az ilyeneket meg akarja óvni a többiek gyanujától; ezért írja elő, hogy valamennyien kötelesek megjelenni a rendkívüli gyóntató előtt.

## II. A nem papi, de férfi szerzetesrendek és kongregációk gyóntatóiról.

Ezen rendekben minden szerzetesháznak egy *rendes* és egy *rendkívüli* gyóntatót kell kijelölni. Ha az illető szerzet kiváltságolt, a gyóntatót a szerzet főnöke jelöli ki, de a joghatóságot a gyóntatáshoz az illető hely főpásztora adja. (529, 875, 2.) A nem kiváltságolt szerzetesházak számára a hely főpásztora választja ki és látja el joghatósággal a gyóntatót. (529.)

Ha azonban valamelyik szerzetes *külön* gyóntatót óhajt, ezt meg kell neki adni anélkül, hogy a rendfőnök e kérés okát kutatná vagy emiatt az illetőre neheztelne. (528.)

Az *ujoncok* gyónására vonatkozólag itt is ugyanazon szabályok állnak, mint a papi szerzetesrendeknél, azon különbséggel, hogy az ujoncok gyóntatói nem kötelesek bennlakni az ujoncházban; elég, ha ott gyakran megjelennek. (566, 2.)

## III. A női szerzetesrendek és kongregációk gyóntatóiról.

A női szerzetesrendek gyóntatóit illetőleg napjainkban óriási változáson ment át az eddigi, talán évezredes gyakorlat. Eddig ugyanis minden egyes női zárdának egy *rendes* és egy *rendkívüli* gyóntatója volt kijelölve, és az apácák csak ezeknél gyónhattak érvényesen. Ezt a nagyon is szigorú gyakorlatot már sokban enyhítette a Szerzetesrendek Bizottságának 1913. február 3-an kiadott rendelete; melynek több pontját az új egyházi törvénykönyv is elfogadta, de az apácák gyónási szabadságát még ezen rendelet intézkedésein is túlmenve biztosította.

Az új egyházi törvénykönyv is felállítja ugyan általános elv gyanánt, hogy apácák és apácaujoncok gyóntatását semmiféle rangban vagy hivatalban levő pap nem végezheti sem érvényesen, sem megengedett módon, hacsak erre külön joghatóságot, külön

gyóntatási engedélyt nem kapott (876.),<sup>1</sup> de amint látni fogjuk, ezen elv alól maga a törvénykönyv sok esetben kivételt enged meg. Viszont az ezen elvvel ellenkező minden szokást vagy kiváltságot az új törvénykönyv érvénytelennek nyilvánít.

1. Minden női zárdának, akármilyen apácák legyenek is annak lakói, akár pápai klauzurás apácák, akár olyanok, akik nincsenek klauzurára kötelezve, akár örök fogadalmasak, akár olyanok, akik csak bizonyos időre tesznek fogadalmat, akár valódi szerzetesnők, akár csak kongregáció tagjai rendszerint *egy rendes* gyóntatót kell kijelölni; ha azonban az apácák nagy száma, vagy más fontos okok kívánják, *két* vagy *több* rendes gyóntató is adható (520, 1.) egy ugyanazon zárdának.

Megesik, hogy főleg kisebb helyeken alig egy-két apáca van a zárdában. Ez okból a linci püspök kérdést intézett a Szerzetesek Bizottságához, vajjon az ilyen kis zárdák számára is okvetetlenül szükséges-e a rendes gyóntató kijelölése. A felelet az volt, hogy amely zárdában nincs legalább hat apáca, nem szükséges oda rendes gyóntató kijelölése.<sup>2</sup>

Az ilyen kis zárda apácái tehát gyónhatnak bármely templomban, vagy kápolnában, bármely a püspök által gyóntatásra felhatalmazott papnál.

Ha valamelyik apáca lelkiismeretének békéje vagy a lelkiéletben való előmenetel végett külön gyóntatót vagy lelkivezetőt óhajt, a hely főpásztora minden nehézség nélkül tegyen ennek az óhajnak eleget. Azonban ügyeljen arra, hogy ezen a réven visszaélések ne keletkezhessenek. A már esetleg meglevő visszaéléseket pedig igyekezzék nagy okossággal és elővigyázattal megszüntetni, de a lelkiismereti szabadság minden sérelme nélkül. (520, 2.)

2. Minden apácazárdának egy *rendkívüli* gyóntatót is kell adni. A rendkívüli gyóntató évenként legalább négyszer köteles a zárdában gyóntatni. Minden apácának meg kell előtte jelennie, de nem kötelesek neki gyónni. Aki nem akar gyónni, azt áldásával elbocsájtja. (521, 1.)

Általános gyakorlat, hogy amikor a rendkívüli gyóntató a zárdában gyóntat, akkor a rendes gyóntató nem jelenik meg. Ez is arra szolgál, hogy az apácákat semmi emberi tekintet ne fessélyezze, ha esetleg a rendkívüli gyóntatónál akarnak gyónni.

<sup>1</sup> A bibornokok azonban bárhol a világon fel vannak jogosítva apácák gyóntatására is. (239, 1. §. n. 1.)

<sup>2</sup> Obligationem non adesse nominandi confessarium ordinarium pro sororibus, si earum communitas sex saltem numerum non attingat. S. Congr. Religiosorum Sodalium die 3. Julii 1916.

3. Az új törvénykönyv még azt is elrendeli, hogy a főpásztorok az apácázárdák rendes és rendkívüli gyóntatóin kívül egész egyházmegyéjük területén lássanak el apácák gyóntatására való joghatósággal több papot, akiket egyes esetekben az apácázárdába hívhassanak, anélkül, hogy minden egyes esetben a püspökhöz kelljen fordulni (521, 2.).

Már most ha valamely apáca ezen gyóntatók közül akar valamelyiknél gyónni, a főnöknőnek ezt készséggel meg kell engednie s nem szabad ezen kérés okát kutatni vagy ezen kérés miatt bármi módon nemtetszést, neheztelést mutatnia. (521, 3.)

4. Az egyházi törvénykönyv még tovább megy s ugyanazt a szabadságot megadja az apácáknak is, amit a szerzeteseknek. Ugyanis kimondja, hogy lelkiismeretének megnyugtató végett bármely apáca a zárdán kívül, bármely templomban, kápolnában, vagy félig nyilvános kápolnában<sup>1</sup> érvényesen és megengedett módon gyónhat bármely, a püspök által *nők* (nem apácák, hanem csak nők) gyóntatására felhatalmazott papnak. (522.)

Minthogy nálunk minden pap, aki gyóntatási engedélyt kap, egyszersmind nők gyóntatására is fel van jogosítva, — így formulázhatjuk a törvény kánonját: minden a püspök által gyóntatásra feljogosított papnál érvényesen gyónhat a zárdán kívül bármely apáca lelkiismeretének megnyugtató végett.

A főnöknő ezt sem meg nem tilthatja, sem nem jogosított ennek okát kutatni, sőt az apáca nem köteles erről a főnöknőt értesíteni. (522.)

Ez az első nagy kivétel a fent hangsúlyozott elv alól, mely szerint apácák csak az erre külön feljogosított papoknál gyónhatnak.

5. Második kivétel a *súlyosan* (bár nem halálosan) *beteg* apácákra vonatkozik, akik fel vannak arra jogosítva, hogy egész betegségük alatt bármely, nők gyóntatására jogosított gyóntatót hívathassanak s ezt a főnöknőnek nem szabad semmi módon, sem közvetlenül, sem közvetve, megakadályozni. (523.)

6. Az apácagyóntatók a *gyóntatási joghatóságot* kivétel nélkül azon hely főpásztorától nyerik, ahol az illető apácázárda van. Ha az illető apácarend közvetlenül a pápának, vagy a püspöknek van alárendelve: ez esetben a megyéspüspök választja ki úgy a rendes, mint a rendkívüli gyóntatót a világi és a szerzetes papságból (ez utóbbi esetben az illető szerzetesfőnök engedélyével). Ha azonban az apácarend valamely férfi szerzetesrend joghatósága alá tartozik: a gyóntatókat a férfi szerzetesrend főnöke választja

<sup>1</sup> Sőt bármely más tisztességes helyen is, csak legyen a gyóntatószék ráccsal ellátva. S. C. de Religiosis 7. Martii, 1916.

ki és mutatja be a megyéspüspöknek, aki a gyóntatási engedélyt adja. Ha a szerzetesrend főnöke elhanyagolná a gyóntató kiválasztását, a megyéspüspök végzi a gyóntató kiválasztását is. (526.)

7. Úgy a rendes, mint a rendkívüli apácagyóntatónak választhatók *világi és szerzetespapok* (ez utóbbiak csak elüljáróik engedélyével), akik erényes, tiszta életük és okosságuk által kiválóak, legalább 40 évesek, (a kort illetőleg azonban a püspök másképp is határozhat), s akik az illető apácák fölött in foro externo semmiféle joghatósággal nem bírnak. (524, 1.)

A rendes gyóntató megbízatása *három évig* tart s rendes körülmények között a három év leteltével más pap jelölendő ki rendes gyóntatónak. Megvan adva azonban a püspöknek a jog, a rendes gyóntatót egy második, sőt harmadik trienniumra is megbízni, ha alkalmas papok hiányában másként nem tud az apácák rendes gyóntatásáról gondoskodni, — vagy abban az esetben is megbízható a rendes gyóntató újabb második vagy harmadik trienniumra, ha az apácák többsége titkos szavazással őt választja. Ezen szavazásban minden apáca résztvesz, azok is, akiknek különben a rendi ügyek intézésénél nincs szavazati joguk. Ez esetben a kisebbség számára, ha ez akarja, más rendes gyóntatót kell kijelölni. (526.) A rendkívüli gyóntatónál nincs ilyen korlátozás.

Egyébként a rendes gyóntató megbízása, miként említettük, három év elteltével lejár. Egy évi szünetelés után ismét megbízható a rendes gyóntatói tiszttel. (524, 2.) Ép így a rendes gyóntató csak egy évi szünetelés után nevezhető ki ugyanazon apácázárda rendkívüli gyóntatójának; míg a rendkívüli gyóntató azonnal megbízható a rendes gyóntató tiszttel. (524, 2.)

8. Fontos okból az illető hely főpásztora úgy a rendes, mint a rendkívüli gyóntatót azonnal elmozdíthatja, még akkor is, ha az apácázárda valamely férfiszerzet joghatósága alatt áll, vagy a gyóntató kiváltságolt szerzetes. Ez esetben az illető szerzet főnökét is értesíti a gyóntató elmozdításáról. Az elmozdítás okát azonban a főpásztor nem köteles sem az elmozdítottal, sem a szerzetesrend főnökével közölni; ezt csakis a Szentszékkal köteles tudatni, ha a Szentszék ezt megkívánja. (527.)

9. Az apácagyóntatóknak az új törvénykönyv egy nagyon fontos intelmet is ad, hogy t. i. az illető apácázárda kormányzati ügyeibe, vonatkozzanak ezek akár a beléletre, akár gazdasági ügyekre, semmiképen be ne avatkozzanak.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Confessarii religiosarum tum ordinarii, tum extraordinarii interno vel externo communitatis regimini nullo modo sese immisceant. (524, 3.)

## HARMINCNEGYEDIK FEJEZET.

## A gyóntatási joghatóság korlátozása.

A gyóntatási joghatóságot lehet megszorítani, pl. csak bizonyos *helyre* (egy plébánia, egy egyházmegye területére), *személyekre* (csak férfiak gyóntatására), *bűnökre*. Ha a joghatóság megszorítása egyes bűnökre vonatkozik, ezt *reservatio*-nak, *fenntartás*-nak nevezik. Kétféle fenntartást különböztetünk meg: *bűnök fenntartása* és *egyházi fenyítékek fenntartása*.

## I. A bűnök fenntartása.

1. Miben áll a bűnök fenntartása? A *bűnök fenntartása a gyóntatónak adott gyóntatási engedély (joghatóság) korlátozása, oly módon, hogy bizonyos bűnök feloldozását az egyházi felsőbbség magának tartja fenn.* (893, 1.)

Azon bűnöket, melyeknek feloldozását a felsőbbség magának tartotta fenn, *fenntartott, reservált* bűnöknek nevezzük. A fenntartott bűn tehát azon bűn, mely alól a gyóntató külön felhatalmazás nélkül nem oldozhatja fel a gyónót.

A fenntartás természetéből folyik, hogy ez elsősorban nem a gyónót, hanem a gyóntatót érinti: az ő joghatóságának, gyóntatási, illetve feloldozási hatalmának a korlátozása. Ebből következik, hogy ha a gyóntató, akár jó-, akár rosszhiszeműleg a fenntartott bűnök alól is feloldozást ad, ez a feloldozás csak *közvetett*. Sőt, ha a gyónó csak fenntartott bűnöket gyónik, a feloldozás érvénytelen.

2. Hányféle lehet a fenntartás? Egy bünt kétféleképpen lehet fenntartani: *önmagáért* (ratione sui), vagy a bűnre kirótt *egyházi fenyíték* miatt, amely akadály a szentségek fölvételének (ratione reservatae censurae impediens receptionem sacramentorum 2246, 3.). Utóbbi esetben a bűn nincs fenntartva, ha a bűnös bármely okból nem esett a kirótt egyházi fenyíték alá. Úgyszintén megszűnik a bűn fenntartása, amint megszűnt az egyházi fenyíték, melynél fogva a bűn fenntartva volt.

Lehetséges azonban az is, hogy valamely bűn mindkét okból fenn van tartva: *önmagáért* és a reá kirótt egyházi fenyítékért. Ilyen a *falsa delatio criminis sollicitationis*, a hamis vád arról, hogy a gyóntató valakit bűnre akart csábítani. Ez a bűn *önmagáért* (ratione sui) van fenntartva a pápának, de ezenkívül a Szentszéknek különösen fenntartott fenyíték alá is esik. Ily esetben

a bűn akkor is fenn van tartva, ha a bűnös nem esik a fenyíték alá; másrészt akkor is fenn van tartva, ha a fenyíték alól már feloldozást nyert.

**3. Mi célból történik a fenntartás?** Az Egyháznak joga van a bűnök fenntartására. Még pedig oly módon, hogy amit fenntart, azt Isten is helybenhagyja. Ezt a trienti zsinat ünnepélyesen kijelentette s kiközösítéssel sújtja mindazokat, akik az Egyház ezen jogát elismerni nem akarják. (Sess. XIV. cap. 7. és can. 11.) És az Egyház mindenkor élt is ezen jogával.

A bűnök fenntartásának két oka van. A főök *egyházkezelési*. A közjó érdeke kívánja meg, hogy egyes, a közjót nagyon is fenyegető nagyobb bűnök feloldozását az egyházi felsőbbség magának tartsa fenn, hogy az ilyen bűnök esetén megtehesse a szükséges óvintézkedéseket. A fenntartás még azt is célozza, hogy az ilyen nagyobb bűnökkel terhelt gyónók tapasztaltabb, jártasabb gyónókhoz legyenek utalva, akik őket jobban fogják tudni vezetni és lelki sebeiket orvosolni.

Különben hasonló minden jól rendezett államban is előfordul, ahol a nagyobb bűntények fölött való ítélkezés magasabb bírói fórumoknak van fenntartva.

Másodsorban a fenntartás *orvosszerű* is akar szolgálni egyes bűnök ellen. Az Egyház a fenntartás által a hiveket akarja bizonyos bűnöktől visszariasztani. Ép ezért a szentbeszédekben és a hitoktatásban rá kell mutatni a fenntartott bűnökre is. (899.)

**4. Ki tarthat fenn bűnöket?** A *pápa* az egész Egyházban. Jelenleg csak egyetlenegy bűn van a pápának fenntartva: *falsa delatio criminis sollicitationis*. (894.)

A *püspök* fenntarthat bűnöket az egész egyházmegyében s így a püspöki reservatio korlátozza nemcsak a közönséges gyóntatók, hanem a plébánosok joghatóságát is.

Az új egyházi törvénykönyv a püspöki fenntartásokra vonatkozólag a következőket írja elő:

Mielőtt a püspök bűnök fenntartására határozná el magát, vigye ezt az ügyet az egyházmegyei zsinat elé, vagy kérdezze meg káptalanát és egyházmegyéjének egyes kiválóbb és tapasztaltabb lelkipásztorait és csak az esetben tartson fenn bizonyos bűnöket, ha ezeknek véleménye szerint a fenntartás szükséges vagy hasznos. (895.)

Sok bűnt ne tartson fenn, legfőlebb *hármát*, esetleg *négyet* (többet ne) és pedig csak a nagyobb szarvasbűnöket (ex graviorebus et atrocioribus criminibus). Csak *tettel* elkövetett bűnt tart-

hatnak fenn (gondolati bünt nem). A fenntartott bűn szabatosan meg legyen határozva. A bünt csak addig tartsák fenn, ameddig ez szükséges az illető bűn kiirtására, vagy a keresztény fegyelem helyreállítására. (897.) Olyan bűnöket egyáltalában ne tartsanak fenn, amelyek a Szentszéknek vannak fenntartva a rájuk rótt fenyíték folytán; sőt olyan bűnöket se tartsanak fenn, amelyekre a jog senkinek fenn nem tartott fenyítéket szabott ki. (898.)

Ha azonban egyes bűnöket fenntartanak, melyeknek fenntartását a szükség kívánja vagy a hasznosság javálja, gondoskodjanak arról, hogy a fenntartás a hivek tudomására jusson; másrészt pedig az így fenntartott bűnök feloldozására ne adjanak bármely papnak általános felhatalmazást. (899, 1.)

A kiváltságolt szerzetrendekben az egyetemes rendfőnök az ő tanácsával, valamint az önálló apátságokban az apát az ő tanácsával szintén fenntarthatnak egyes bűnöket. (896.)

Ez a fenntartás azonban majdnem illuzórius, minthogy az 518-ik kánon szerint a szerzetház rendes gyóntatóinak felhatalmazásuk van a fenntartott esetek alól is feloldozni, az 519-ik kánon szerint pedig, ha a szerzetes a szerzetházon kívül gyónik, bármely, a püspök által joghatósággal felruházott pap őt a rendben fenntartott bűnök alól is feloldozhatja.

Még megjegyezzük, hogy a káptalani helynöknek nincs joga bűnöket fenntartani; a püspöki helynöknek is csak akkor van, ha erre külön felhatalmazást nyert a püspöktől. (893, 1.)

**5. Mi kell ahhoz, hogy a fenntartott bűn csakugyan fenntartás alá essék?** Szükséges először is, hogy úgy tárgyilag, mint alanyilag súlyos bűn legyen. (897.) Ha az elkövetett bűn akár az anyag csekélysége miatt, akár a bűnös nem teljes beszámíthatósága miatt (félálomban, részegségben, megfontolást kizáró nagy felindulásban) csak bocsánatos: fenntartás alá nem esik.

A bűnnek azon rosszaság teljes tudatában kell elkövetettnek lennie, amely miatt a fenntartás történt (*peccatum formale*). Péld. ha a vérfertőzés bűne van fenntartva s valaki vérrokonával vétkezett ugyan, de csak a vétek elkövetése után tudta meg, hogy vérrokon: bűne nem esik fenntartás alá. (897.)

A bűnnek *tettel* elkövetett bűnnek kell lennie (*peccatum externum*). De nem szükséges a fenntartáshoz, hogy nyilvános legyen (*peccatum publicum*), a titkos bűn is (*peccatum occultum*) fenntartás alá esik. (897.)

Szükséges az is, hogy a bűn a maga nemében *befejezett*, illetve *hatást elért* legyen (in suo genere perfectum secundum proprietatem verborum legis. 2228.).

Igy ha nemi bűnök tartatnak fenn, mindig csak a *copula perfecta* esik fenntartás alá. Más bűnök fenntartás alá esnek, ha a célzott hatás bekövetkezett. Péld. ha a gyilkosság bűne van fenntartva, a fenntartás csak akkor következik be, ha a gyilkos csakugyan ember ölt. Gyujtogatásnál, ha csakugyan tűz támadt. Magzat-elhajtásnál, ha ez csakugyan be is következett.

Megteheti ugyan a törvényhozó, hogy a gyilkosság, magzat-elhajtás, gyujtogatás megkísérlését is (*opus incompletum*) fenntartsa, de ha ez nincs a fenntartó rendeletben kimondva, a *kisérlet* (*opus incompletum*) nem esik fenntartás alá.

A bűnnek *biztosnak* kell lennie. Ha kétség merülne fel, akár a *büntényre* (*dubium facti*), akár a *fenntartásra* (*dubium iuris*) vonatkozólag, minden gyóntató megadhatja a feloldozást. S ha később ki is derül a bűnnek, illetve a fenntartásnak bizonyossága, új feloldozásra már nincs szükség.

Fölmerül itt a kérdés, vajjon aki nem tudott a bűn fenntartásáról semmit, az is a fenntartás alá esik-e?

Erre vonatkozólag eddig eltérők voltak a vélemények, amennyiben voltak, akik a reservációt is büntetésnek tekintették. Az új egyházi törvénykönyv azonban az egyházi büntetések között nem említi föl a bűnök fenntartását. Így tehát az nem tekinthető büntetésnek és ha nem büntetés, akkor a fenntartás nemtudása attól nem szabadít fel senkit. Különben is Magyarországon eddig is az volt az általános felfogás — egyik-másik püspök egyenest úgy is rendelkezett, — hogy a fenntartás nemtudása nem teszi a fenntartást hatálytalanná.

Egy másik kérdés, vajjon a *gyermekek* is alászesnek-e a fenntartásnak?

Az egyházi törvénykönyv világosan kimondja, hogy a gyermekek nem esnek a törvényben kirótt egyházi büntetések alá (2230. *poenae latae sententiae*). De minthogy a bűnök fenntartása nem vehető büntetésszámba, a gyermekek sem vétetnek ki, hacsak az illető egyházi felsőbbség, aki a fenntartást eszközli, őket ki nem veszi.<sup>1</sup>

Nálunk Magyarországon a legtöbb egyházmegyében a gyermekek (*impuberes*) ki vannak véve a fenntartott bűnök alól; még pedig sok helyen úgy a fiúk, mint a lányok a betöltött 14 év előtt.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> A fiú betöltött 7 évtől 14-ig, a leány betöltött 12 évig az egyházjog szerint *gyermek* (*impuber*); hét éven alul *kisded* (*infans*); 14, illetve 12 évtől betöltött 21-ig *kiskorú*, azontúl *nagykorú* egyén. (88.)

<sup>2</sup> Így a veszprémi egyházmegyében. (V. ö. az 1921-ik évre kiadott Directoriumot.)



A háború kitörése óta a legtöbb magyar egyházmegyében nincsenek fenntartott bűnök.<sup>1</sup>

**6. Mikor szűnik meg a fenntartás?** Az új egyházi törvénykönyv szerint bizonyos esetekben a bűnök fenntartása hatályát veszti, azaz ezen esetekben minden gyóntató feloldozhat a fenntartott bűnök alól.

Igy

1. a *betegek*, akik lakásukból ki nem mehetnek, bármely gyóntató által feloldozhatók a fenntartott bűnök alól is. Halálveszedelem esetén természetesen a még különben joghatósággal nem bíró pap is feloldozhat minden fenntartott bűn alól is;

2. a *jegyesek*, akik a házasság megkötése előtt gyónnak, bármely gyóntató által feloldozhatók a fenntartott bűnök alól is;

3. ha az *illetékes egyházi hatóság* meghatározott esetben *megtagadja a felhatalmazást a fenntartott bűn alól való feloldozásra*: megszűnik a bűn fenntartása;

4. ha a gyóntató meglátolt véleménye szerint a felhatalmazás kérése csak a *gyónó nagy kárával* (cum gravi incommodo), vagy a *gyónási titok veszélyeztetésével* történhetnék, ily esetben is megszűnik a fenntartás, illetve a gyóntató feloldozhat a fenntartott bűnök alól is. (900.) Ez a negyedik pont sok esetben a *gyóntató* mérlegelésére bizza, vajjon a fenntartásnak van-e hatálya vagy nincs;

5. a *gyónó egyházmegyéje területén kívül* nincs alávetve az egyházmegyéjében levő fenntartásnak, még akkor sem, ha egyenest ezzel a célzattal megy gyónni az egyházmegyén kívül (900.);<sup>2</sup>

6. ha egy *szerzetes lelkiismeretének megnyugtatása végett* gyónik bármely, joghatósággal bíró papnak rendjében fenntartott bűnt. (519.)

Minden más esetben a fenntartott bűnök alól külön felhatalmazás nélkül feloldozni nem lehet.

Általános elv gyanánt kimondhatjuk, hogy a fenntartott bűnök alól feloldozhat az, aki azokat fenntartotta, a joghatóságban az ő felettes hatósága, az ő utóda és mindazok, akik ezek egyikétől felhatalmazást kaptak a feloldozásra.

Ebből folyik

<sup>1</sup> A veszprémi egyházmegyében három fenntartott bűn van: 1. Incendium voluntarie excitatum. 2. Violatio ecclesiae sive per effractionem, sive per exspoliationem, sive per gravem et impiam profanationem. 3. Homicidium voluntarium.

<sup>2</sup> Azt már fent említettük, hogy tengeri utazáskor a hajón levő, joghatósággal bíró pap a püspöki fenntartott esetek alól is feloldozhat.

1. hogy a *pápa* saját joga alapján (iure ordinario) feloldozhat minden úgy a pápa, mint a püspökök vagy szerzetes-főnökök által fenntartott bűn alól;

2. az új egyházi törvénykönyv ugyanezen jogot megadja minden *bibornoknak* (239, 1.), eleddig csak a főpenitenciárius, aki mindig *bibornok*, birt ezen joggal;

3. a püspök által fenntartott bűnök alól ipso iure feloldozhat maga a *püspök*, a *káptalani helynök*, a székes- és társaskáptalanok *penitenciárius kanonokja*, valamint tartományi látogatás alkalmával az *érek* is (274, n. 5.);

4. az új egyházi törvénykönyv felhatalmazza az összes *plébánosokat* s azokat, akik mint plébánosok vannak alkalmazva (plébános-helyettes) az egész *husvéti idő* alatt, minden egyes *missionáriust* a missió tartama alatt a fenntartott bűnök alól való feloldozásra. (899, 3.)

Minden más esetben felhatalmazást kell kérni a pápától vagy a püspöktől a fenntartott bűnök feloldozására.

Az egyházi törvénykönyv meghagyja a püspököknek, hogy az általuk fenntartott bűnök feloldozására adjanak állandó felhatalmazást az összes *espereseknek*, még pedig oly módon, hogy ezek, főleg a püspöki székhelytől messze eső helyeken, egyes sürgős esetekben a felhatalmazást más papokra is átruházhassák. (899, 2.)

Nálunk eddig is általános szokás volt az *esperesek* felhatalmazása a fenntartott bűnök feloldozására, de eleddig ők ezt másra nem ruházhatták át; az új egyházi törvénykönyv alapján most már *egyes* sürgős esetekben a felhatalmazás átruházása is lehetséges.

Két érdekes esetet kell itt még külön megemlíteni. Az egyik, ha a gyónó olyan gyóntatónál végzi gyónását, akinek felhatalmazása van feloldozni a fenntartott bűnök alól is, ez esetben a fenntartás megszűnik, még akkor is, ha a gyónó *jóhiszeműleg* (bona fide) *nem gyónja meg a fenntartott bünt* (pl. kifelejtí gyónásából). Ha később ez a bűn eszébe jut, nem köteles fölkeresni ismét egy olyan gyóntatót, akinek a fenntartott bűnök feloldozására van felhatalmazása, elégséges, ha bármely gyóntatónak meggyónja, őt most már bármelyik is feloldozhatja.

Ha azonban rosszhiszeműleg nem gyónja meg, vagy bármely más okból érvénytelen a gyónása: a fenntartás nem szűnik meg.

A másik eset pedig a következő: Valaki olyan gyóntatónál végzi gyónását, akinek általános felhatalmazása van a fenntartott bűnök feloldozására. A gyónó *meggyónja a fenntartott bünt, de*

*egyébként érvénytelen a gyónása.* A fenntartás ezzel is megszűnik; természetesen a bűn nem nyer bocsánatot. Azonban a gyónó most már bármely gyóntatótól nyerhet feloldozást, mert a fenntartás megszűnt a fenntartott bűnnek egy annak feloldozására felhatalmazott papnak való meggyónása által, habár a gyónás érvénytelen volt is.

Nem áll azonban ez oly esetekben, amikor a gyóntatónak felhatalmazása nem általános, hanem bizonyos föltételekhez van kötve, pl. jubileum vagy misszió alkalmával.<sup>1</sup>

*Pro praxi.* Valaki olyan bűnről vádolja magát a gyónásban, mely fenn van tartva a püspöknek. A gyóntató most alaposan kikérdezi, hogy meggyőződjek, vajjon csakugyan fenn van-e tartva, azaz vajjon súlyos volt-e a bűn alanyilag is, a maga nemében befejezett és ott, ahol a gyermekek a fenntartás alól kivételnek, hányéves volt az illető, mikor a bűnt elkövette. Arról nem kell kérdezni, tudta-e, hogy ez a bűn fenn van tartva (mert a fenntartáshoz nem szükséges, hogy a bűnös azt tudta legyen). Ha megállapította a gyóntató, hogy fenntartott bűn esete forog fenn, azt kell néznie, nincs-e felhatalmazása annak feloldozására (ágyban fekvő beteget, jegyest, bárki feloldozhat); a plébános a husvétii gyónás ideje alatt, a misszionárius a misszió alatt bárkit feloldozhat a fenntartott bűnök alól.

Ha mindezen esetek nem alkalmazhatók, legjobb, ha a gyóntató elküldheti a gyónót olyan paphoz, akinek van felhatalmazása a fenntartott bűnök alól való feloldozásra (husvétii időben a plébánoshoz, népmisszió alatt a misszionáriushoz, máskor a kerületi espereshez, vagy a penitenciárius kanonokhoz). Ha azonban ez nehezen menne, a gyónónak meg kell mondani, hogy most nem oldozhatja fel, jöjjön vissza 10 nap mulva, akkorra megszerzi a feloldozásra a felhatalmazást. Ezt a püspöktől, püspöki helynöktől vagy a kerületi esperestől is kérheti.<sup>2</sup>

Ha azonban a gyónó nem várhat botrány, vagy hírnevének veszélyeztetése nélkül a feloldozásra, vagy a felhatalmazás kérése a gyónási pecsétet veszélyeztetné, a gyóntató feloldozhatja őt a fenntartott bűnök alól is.

Minden esetben, amikor külön felhatalmazás nélkül is feloldozhatjuk a bűnöst a fenntartott bűnök alól (pl. beteget, jegyeseket, plébános a husvétii gyónókat), meg kell neki mondani, hogy ez olyan nagy bűn, amely a püspöknek van fenntartva, a jelen esetben azonban fel vagyok hatalmazva a feloldozásra.

<sup>1</sup> V. ö. *Bernhard Rasche*, *Der Spender des Buss-Sakramentes*. Paderborn. 1918. 39. l.

<sup>2</sup> A felhatalmazást ily módon lehet kérni: Reverendissime ac Illustrissime Domine (vagy Admodum Reverende Decane). Titius incidit in casum in nostra dioecesi reservatum sub n. I. Cum ipsum facti poeniteat, humiliter petit absolutionem. Rescriptum benigne dirigitur ad me confessarium infra-scriptum N. N. in N.

## II. A fenyítékek fenntartása.

Fentebb említettük, hogy a bűnök fenntartása kétféle módon lehetséges, vagy a *bűn önmagáért* van fenntartva, vagy a *fenyíték* folytán, mellyel az Egyház az illető bűnt sújtja s amely fenyíték akadálya a szentségek fölvetelésének. Helyén van tehát, hogy itt röviden szóljunk azon egyházi fenyítékekről is, amelyek elsősorban a gyóntatót illetik; az egyházi fenyítékek kimerítő tárgyalása az egyházjog körébe tartozik.

1. **Az egyházi fenyíték természete.** A fenyítéket (*censura*) az egyházi törvénykönyv így határozza meg: *Censura est poena, qua homo baptizatus, deliquens et contumax, quibusdam bonis spiritualibus vel spiritualibus adnexis privatur, donec a contumacia recedens absolvatur.* (2241, 1.)

A censurának három neme van: *kiközösítés, felfüggesztés és interdictum.*

Hogy valamely vétség, fenyíték, *censura* alá essék, szükséges, hogy az *külsőleg elkövetett, súlyos, a maga nemében befejezett és makacssággal elkövetett* legyen. (2242, 1.)

Ha hozandó (*ferendae sententiae*) censuráról van szó, csak az nevezhető makacsnak, aki megelőző figyelmeztetés és intés dacára nem hagyja abba a vétkezést, azt nem bánja meg, nem igyekszik az okozott kárt vagy botrányt helyrehozni. Ha már törvényben kimondott censuráról (*latae sententiae*) van szó, ez mindazokat sújtja, akik az illető törvényt megsértik, hacsak nincs olyan körülmény, amely őket a büntetéstől fölmentené. (2242, 2.)

Ilyen körülmény, ha a törvényt sértés bármely okból nem súlyos bűn. (2218, 2.)

Bibornokok nem esnek semmiféle egyházi hüntetés alá, hacsak valamely törvény őket külön meg nem nevezi; püspökök sem esnek a törvényben kimondott felfüggesztés vagy *interdictum* alá, hacsak külön nincsenek megnevezve. (2227, 2.)

A *serdületlenek* (*impuberes*) nem esnek fenyíték alá; de igenis azok, akik őket valamely fenyítékkal sújtott bűn elkövetésére felbujtották vagy velük ily bűnt elkövettek. (2230.)

Eleddig általánosan tanították, hogy a fenyíték nemismerése fölment a fenyíték alól is: mert hisz a fenyíték makacs bűnösre van kiróva s csak az látszott makacsnak, aki, bár ismerte a kirótt fenyítéket, mégis elkövette a bűnt.

Az új egyházi törvénykönyv azonban a makacsságot másképp fogja fel s így a fenyíték nemtudása *eo ipso* még nem ment fel a fenyíték alól.

Az új egyházi törvénykönyv kimondja, hogy *a)* a törvényben kimondott fenyítékek alól (*censurae latae sententiae*) a törvénynek vagy a büntetésnek *negélyezett* nemtudása (*ignorantia affectata*) soha, semmi körülmény között nem ment fel;

*b)* ha a törvényben ilyen kifejezések vannak: *«praesumpserit, ausus fuerit, scienter, studiose, temerarie, consulto egerit»*, vagy más ezekhez hasonlók, amelyek a teljes tudást és elhatározást föltételezik: minden, ami a beszámíthatóságot csökkenti, akár az ismeretet, akár az akarást illetőleg, fölment az egyházi büntetés alól;

*c)* ha a törvényben ilyen kifejezések nincsenek: *a bűnös hanyagságból származó tudatlanság* (*ignorantia crassa vel supina*) a törvényben kirótt büntetések alól nem ment fel; egyébként azonban *a büntetésnek egyszerű nemtudása* (*ignorantia simpliciter vincibilis*) a büntetéstől fölment, ha az *gyógyító jellegű* (*poena medicinalis*), de nem ment föl, ha az *megtorló jellegű* (*poena vindicativa*). (2229, 3.)

Az új egyházi törvénykönyv világosan kimondja, hogy a *fenyítékek* (*censurae*) *gyógyító jellegűek*. (2216.)

Következésképpen a *fenyíték nemtudása, hacsak ez nem negélyezett vagy bűnös hanyagságból származó, fölment a fenyíték alól*.

A gyakorlatban tehát papoknál általában a *censura* nemtudása nem elég ok arra, hogy ők az alól fölmentve legyenek, mert náluk a *censura* nemtudása a legtöbb esetben *ignorantia affectata* vagy *crassa et supina*; míg viszont a világiak rendszerint, ha sejtelmük sem volt az egyházi fenyítékről, nem estek az illető fenyíték alá. Ilyen esetben tehát az a világi gyónó, akinek sejtelme sem volt arról, hogy egyes bűnök (pl. eretnekkönyvek olvasása, párbaj, magzatelhajtás) külön egyházi büntetéssel is vannak sújtva, feloldozható minden gyóntató által. A gyóntatónak azonban kötelessége figyelmeztetni az egyházi büntetésre, melybe beleesik, ha az illető bünt újra elkövetni merészkedik.

**2. Ki büntethet egyházi fenyítéssel?** Az egyházi fenyítéket vagy valamely egyházi elüljáró (pápa, püspök) rójja ki és ez *censura ab homine*, vagy maga az egyházjog és ez *censura a jure*. Az egyházjogban foglalt fenyítékek egy része nincs fenntartva senkinek, míg mások fenn vannak tartva a püspöknek, vagy a Szentszéknek s az ez utóbbinak fenntartott fenyítékek vagy csak egyszerűen (*simpliciter*), vagy különlegesen (*speciali modo*), vagy a legkülönlegesebb módon (*specialissimo modo*) vannak fenntartva. (2245, 1—3.)

Olyan fenyítéknek a fenntartása, amely akadályozza a szent-

ségek fölvételét, magába zárja a bűnnek fenntartását is. Ha valaki nem esik fenyíték alá, a bűn sem lesz fenntartva. Viszont, aki a fenyíték alól feloldozást nyert, annak a bűne sincs már fenntartva. (2246, 3.)

**3. Mikor szűnik meg a fenyíték?** A fenyítéket csak a törvényszerű feloldozás szünteti meg. Feloldozás által megszüntetett fenyíték nem éled fel újra, kivéve azon eseteket, amelyekben valaki a fenyítékbe való visszaesés büntetése mellett kirótt kötelezettségeket nem teljesíti. (2248, 3.)

Ha valaki *többféle* fenyíték alá esett, feloldozható egyik vagy másik alól, anélkül, hogy valamennyi alól feloldoztatnák. Miért is a feloldozást kérő folyamodványban fel kell említeni valamennyi fenyítéket, mert különben a feloldozás csak a fölemlített fenyítékre vonatkozik.

Ha azonban valamely pap, akinek megvan a kellő felhatalmazása a fenyítékek alól való feloldozásra, bár előtte csak egy fenyítéket vallottak be, általános szándékkal bír a feloldozásra: ily esetben nemcsak a bevallott, hanem a jóhiszeműleg be nem vallott fenyíték alól is feloldoz, de a rosszhiszeműleg elhallgatott fenyíték alól nem, valamint a Szentszéknek legkülönlegesebb módon fenntartott fenyítékek alól sem, akár jóhiszeműleg, akár rosszhiszeműleg lettek elhallgatva. (2249.)

Ha valaki oly fenyíték alá esett, amely *a szentségek fölvételét nem akadályozza* (ilyen fenyítékek a felfüggesztések), feloldozható a bűnei alól, bár a fenyíték alól nem oldoztatik fel. Bűnei alól is természetesen csak akkor oldozható fel, ha őszintén megbánta azt a bűnét is, amely miatt a felfüggesztés fenyítékébe esett. Ezt fejezi ki az egyházi kánon, midőn azt mondja: *rite dispositus et a contumacia recedens potest absolvi a peccatis firma censura.* (2250, 1.)

Ha azonban olyan fenyítékről van szó, amely *a szentségek fölvételét akadályozza* (ilyenek az összes kiközösítések): ily esetben előbb a fenyíték alól kell feloldozást nyerni s csak azután adható feloldozás a bűnök alól. (2250, 2.)

Gyónásban a fenyíték alól való feloldozás a rendes feloldozási szövegben bennfoglaltatik (et ego auctoritate ipsius absolvo at omni vinculo excommunicationis, suspensionis et interdicti); gyónáson kívül a fenyíték alól való feloldozáshoz nem szükséges valamely meghatározott formula, hacsak az egyházi felsőbbség ilyet elő nem ír. Illő azonban, hogy a kiközösítés alól való feloldozás *in foro externo* a Ritualében előírt módon történjék. (2250, 3.)

Ha valaki *in foro externo* feloldozást nyert a fenyíték alól: ez a feloldozás érvényes a lelkiismereti fórum előtt is (*in foro interno*). Viszont, ha valaki a gyónásban nyert a fenyíték alól feloldozást, a külső fórumon is mentnek tekintheti magát a fenyítéktől, ha a botrányt megszüntette; hacsak az egyházi hatóság nem követeli, hogy a külső fórumon is feloldozást kérjen. (2251.)

**4. A fenyítékek alól való feloldozás a halálveszedelemben.** Halálveszedelemben levőket minden pap feloldozhat minden bűn és fenyíték alól. Azonban azokat, akik valamely egyházi felsőbbség által (pápa, püspök) lettek egyházi fenyítékekkel sújtva, vagy akik a pápának legkülönösebb módon fenntartott fenyítékben vannak, — halálveszedelemben csak azon föltétel alatt oldozhatja fel erre különös felhatalmazással nem bíró pap, hogy az illetők felgyógyulásuk után egy hónapon belül kötelesek az illetékes egyházi felsőbbséghez fordulni, aki őket fenyítékekkel sújtotta, vagy pedig a *Sacra Poenitentiaria*hoz, vagy a püspökhöz, és ha ezt elmulasztják, visszaesnek az illető fenyítékbe. (2252.)

**5. Feloldozás a fenyíték alól a halálveszedelem esetén kívül.** A halálveszedelem esetén kívül a fenyítékek alól való feloldozás szabályai a következők: (2253.)

1. A senkinek fenn nem tartott fenyíték alól a gyónásban minden gyóntató feloldozhat; gyónáson kívül *in foro externo* minden pap, akinek az illető fölött van joghatósága *pro foro externo*.

2. *Személy* által (egyházi felsőbbség) kirótt fenyíték alól feloldozhat az illető, aki a fenyítéket kiróta, vagy az ő főlebbvalója, vagy utóda, vagy erre felhatalmazott helyettese (2245, 2.) — és ezt a feloldozást akkor is megadhatja, ha a fenyítékekkel sújtott más egyházmegyébe költözött is.

3. A *jogban* kirótt és fenntartott fenyítékek alól feloldozhatnak azok, akiknek azon fenyítékek fenn vannak tartva, az ő utódaik, törvényes főlebbvalóik vagy erre felhatalmazottaik (delegati).

A püspöknek fenntartott fenyítékek alól tehát feloldozhatja a püspök saját alattvalóit, sőt a megyéje területén tartózkodó idegeneket is.

A pápának fenntartott fenyítékek alól feloldozhat a pápa, helyettese, a *Poenitentiarius Major*, valamint aki erre külön felhatalmazást nyer.

Még pedig maga a jog felhatalmazza a püspököket arra, hogy a pápának egyszerűen fenntartott fenyítékek alól feloldozhassanak, ha azok nem nyilvánosak. (2237, 2.)

A bibornokoknak pedig felhatalmazásuk van a pápának egyszerűen és különösen fenntartott fenyítékek feloldozására. (239, 1.)

Egyébként, aki általános felhatalmazást nyer a pápának fenntartott fenyítékek feloldozására: ezen felhatalmazás csak az *egyszerűen* fenntartott fenyítékekre vonatkozik; a *különösen* fenntartott fenyítékek feloldozására *különös engedély* kell; a *legkülönösebben* fenntartott fenyíték feloldozására pedig *legkülönlegesebb engedély* szükséges.

A püspököknek nincs felhatalmazásuk különösen fenntartott fenyíték feloldozására (sőt az egyszerűen fenntartottakra sem, ha azok nyilvánosak); a bibornokoknak pedig nincs felhatalmazásuk a legkülönlegesebben fenntartott fenyítékek feloldozására.

A felhatalmazást a fenntartott fenyítékek alól való feloldozásra a *Sacra Poenitentiaria*-tól kell kérni.

5. *Sürgős esetekben* (in casibus urgentioribus), amikor ugyanis a gyónó nem maradhat az egyházi fenyítékben nagy botrány vagy becstelenség veszélye nélkül, vagy amikor a gyónónak nehezebbé esnék addig a bűn állapotában maradni, amíg az illetékes többség engedélyt adhat a feloldozásra: *minden gyóntató feloldozhat minden, bármi módon fenntartott fenyíték alól, de azon kikötéssel, hogy a gyónó, a fenyítékbe való visszaesés büntetésének terhe mellett, ha ez nagy nehézség nélkül történhetik, egy hónapon belül, a gyóntató útján levélben, nevét elhallgatva, a S. Poenentiariához, vagy a püspökhöz, vagy más feloldozásra felhatalmazott elüljáróhoz fordul s kész annak parancsait teljesíteni.* (2254, 1.)

Meg kell tehát jegyezni, a) hogy a gyóntatók csak *casus urgentior* esetében élhetnek ezen felhatalmazással. A *casus urgentior* két esetben állhat elő. Az egyik, ha valaki a fenyíték külső megtartása folytán vagy nagy botrányt okozna, vagy a becstelenség veszélyébe esnék (azáltal például, hogy nem megy áldozni, misézni stb). A másik eset, ha az illetőnek nehezebbé esik addig viselni a halálos bűn terhét, amíg az egyházi többségtől meg lehet szerezni a feloldozás engedélyét. Míg az első eset tehát a külső körülményekből állhat elő, a második teljesen alanyi, az illető gyónó lelkületéből fakad.

b) Meg kell jegyezni, hogy ezen felhatalmazás a gyóntatónak adatik, nem pedig oly papnak is, akinek még nincs a gyóntatáshoz felhatalmazása. E tekintetben tehát a *casus urgentior* lényegesen különbözik a halálveszedelem esetétől.

c) Feloldozás csak *gyónásban* adható (in foro sacramentali);



tehát csak oly esetben, amely nem nyilvános, vagy legalább azon a helyen nem nyilvánosan tudott, ahol a gyónó külsőleg nem tarthatja meg a fenyítéket, botrány vagy becstelenség veszélye nélkül. Halálveszedelem esetén a nyilvánosan tudott fenyítékek és bűnök alól is adható feloldozás.

d) Minden esetben elő van írva a *recursus*, az egyházi többséghez kell fordulni, — míg a halálveszedelem esetén csak a személy által fenntartott vagy a jogban a Szentszéknek legkülönösebb módon fenntartott fenyítékek esetében van előírva az utólagos *recursus*.

e) Ezen *recursus*nak egy hónapon belül kell megtörténnie; a halálveszedelem esetén pedig csak a felgyógyulás után (*postquam convaluerint*) egy hónapon belül.

f) Ezen *recursus* után is szabadságában áll a gyónónak fölkeresni egy olyan gyóntatót, akinek van fölhatalmazása a fenyítékek alól való feloldozásra. Ha ennél meggyónja a bűnét, tőle penitenciát és feloldozást nyer, akkor nem köteles többé a *recursus*ra adandó feleletben foglalt penitencia elvégzésére. (2254, 2.)

g) Ha valamely rendkívüli esetben a *recursus* nem lehetséges nagy nehézség nélkül (*sine gravi incommodo*), a gyóntató feloldozhatja a gyónót a *recursus* kötelezettsége nélkül is.

Ily esetben azonban a gyóntató köteles mindazt meghagyni a gyónónak, amit az egyházjog az egyes fenyítékekre előír, emellett köteles a fenyítéknek megfelelő penitenciát feladni; ha a feladott penitenciát a gyónó nem végzi el, visszaesik a fenyítékbe. (2254, 3.)

Minden esetben elő van írva azonban a *recursus*, ha az *absolutio complicitis* fenyítékéről van szó. Itt tehát a *grave incommodum* sem ment fel a *recursus* alól. Sőt, ha a gyóntató nem teheti, magának a gyónónak kell a *recursus*t megírnia.

De természetesen önmagát nem kell elárulnia. A levelet ugyan saját nevével írja alá, hisz feleletet kell kapnia, — de költött névvel (Titius vel Caius) nevezi meg a bűnöst (önmagát), akinek feloldozásáról van szó.

Ha a gyóntató nem tudva a fenyítéket, feloldoz valamely bűnöst fenyítékekkel sujtott bűn alól, — a feloldozás érvényes, kivéve a személy által, valamint a Szentszéknek legkülönlegesebben fenntartott fenyítékeket. (2247, 3.)

6. A fenyíték a mai egyházfegyelemben. Az Egyház gyakorlata a fenyítékekkel sujtott bűnösökkel szemben napjainkban nagyon megenyhült.

A középkorban a kiközösítettnek személyesen kellett meg-

jelennie az előtt, aki őt kiközösítette, hogy tőle feloldozást nyerjen. Azoknak tehát, akik a Szentszék által kirótt és fenntartott kiközösítés alá estek, Rómába kellett zarándokolniok, hogy feloldozást nyerhessen. A Szentszék nagyon ritkán adott egyes püspököknek vagy szerzeteseknek felhatalmazást a pápának fenntartott fenyítékek alól való feloldozásra.

Később a püspökök és egyes szerzetesek mind több felhatalmazást nyertek a pápának fenntartott fenyítékek alól való feloldozásra, sőt azon bűnösöknek sem kellett Rómába zarándokolniok, akik a pápának különösen fenntartott fenyítékek alá estek, elég volt, ha a gyóntató fordult a püspökhöz, illetve Rómába, a Szentszékhez felhatalmazásért a feloldozásra. Amíg ezen felhatalmazást nem nyerte meg, a gyónót csak *közvetve* oldozhatta fel a fenyítékek sújtott bűn alól, föltéve, hogy az illető más bűnököt is meggyónt, melyek alól közvetlen feloldozást nyerhetett. Ha a gyóntató elnyerte a püspöktől, illetve a Szentszéktől a felhatalmazást, az illetőnek újra meg kellett gyónnia fenyítékek sújtott bűnét, hogy az alól *közvetlenül* feloldozást nyerjen.

Napjainkban (XIII. Leo pápa és az új egyházi törvénykönyv) még könnyebbé tette az Egyház a fenyítékek alól való feloldozást. Minden oly esetben, amikor a gyónó botrány, vagy nagy lelki kár nélkül nem várhatja meg, míg a gyóntató felhatalmazást nyer: a gyóntató minden fenyítékek sújtott bűn alól *közvetlenül* feloldozhat, egy utólagos levélbeli recursus kötelezettsége mellett. Sőt ez is elmaradhat, ha nagy nehézséggel jár, kivéve az *absolutio complicitis*, a bűntárs feloldozásának esetét, amelyben a recursusnak mindig meg kell történnie.

Ha tehát a gyónó egy fenntartott fenyítékek sújtott bűnt gyónik meg, először is meg kell vizsgálni, vajjon csakugyan fenyíték alá esett-e, azaz az általa elkövetett cselekmény súlyos bűn volt-e alanyilag is, ő maga elmult-e már 12 (ha nő), illetve 14 (ha férfi) éves és tudott-e valamit arról, hogy az illető bűn valami egyházi büntetéssel van sújtva.

Ha az általa elkövetett cselekmény akár megfontolás, akár beleegyezés hiánya (részség, nagy felindulás, nagy szórakozottság, féltalom) folytán nem minősíthető alanyilag súlyos bűnnek; vagy ha a bűnt elkövető még gyermekkorban volt; vagy ha egyáltalában sejtelve sem volt arról, hogy ezen bűnt különös egyházi büntetés sújtja: fenyíték alá nem esett s így minden gyóntató által feloldozható. Természetesen a gyóntató köteles őt kioktatni a bűnre rótt fenyítékről, hogy így a jövőben annak elkövetésétől visszariadjon. (Ilyenformán: szerencséd, hogy még nem voltál 14 éves, vagy hogy nem tudtál semmit az Egyház büntetéséről; jegyezd meg magadnak, hogy aki ezt a bűnt tudatosan merészkedik elkövetni, a római pápának legkülönösebben

vagy különösen vagy egyszerűen vagy a püspöknek fenntartott kiközösítés alá esik.)

Ha azonban a gyóntató megállapíthatja, hogy a gyónó az egyházi fenyíték alá esett (papoknál úgyszólván minden esetben megállapítható, világiaknál a legritkább esetekben), az illetőt arra kell bírni, hogy 10—12 napig, esetleg egy-két hétig várjon, amíg a gyóntató a püspöktől,<sup>1</sup> esetleg Rómából a Sacra Poenitentiariától megszerzi a feloldozáshoz szükséges felhatalmazást.<sup>2</sup>

A legtöbb esetben azonban a gyónó nem várhat botrány vagy becstelenség veszélye nélkül, hanem azonnal óhajt feloldozást. Ily esetekben meg is adhatja minden gyóntató a feloldozást, de szükséges egy utólagos recursus. Megmondja tehát a gyónónak, hogy minthogy a pápának fenntartott kiközösítés alá esett, most ugyan, tekintve az ő sajátos körülményeit, feloldozhatja őt, de azért Rómába köteles fordulni s onnét kérni a gyónó számára szükséges penitenciát és utasítást. Miért is jöjjön el majd a gyónó hozzá 4—5 hét múlva, hogy átvegye a Szentszék utasítását és penitenciáját.<sup>3</sup>

Ha a gyónó nem jön el a penitencia és a Szentszék utasításainak átvételéért, újból a fenyíték büntetése alá esik; ha azonban az átvett penitenciát és utasításokat nem teljesíti, vétkezik ugyan, de újra nem esik fenyíték alá.<sup>4</sup>

<sup>1</sup> A pápának fenntartott kiközösítések eseteiben is lehet a püspökhöz fordulni; ha a püspöknek nem volna felhatalmazása, ő fogja azt Rómából megszerezni. Vannak esetek azonban (elsősorban papi gyónóknál), amikor tanácsosabb egyenest Rómába fordulni.

<sup>2</sup> A felhatalmazást ily módon lehet kérni: Reverendissime ac Illustrissime Domine! Titius incidit in excommunicationem papae speciali (vel specialissimo) modo reservatam sub n. 3. Cum ipsum facti poeniteat, humiliter petit absolutionem.

Rescriptum benigne dirigatur ad me confessarium infrascriptum. N. N.

Ha Rómába irunk, a szöveg marad ugyanaz, a címzés azonban Eminentissime Princeps! A levél borítékán: Eminentissimo Principi Cardinali Poenitentiario Maiori. Palazzo della Cancellaria Apostolica. Roma.

<sup>3</sup> Ezen recursus szövege lehet a következő: Eminentissime Princeps! Titius contraxit censuram speciali modo Romano Pontifici reservatam propter haeresin vel propter lectionem librorum haeticorum. Cum ipse nec ad confessarium privilegiatum accedere, nec sine absolutione dimitti potuerit et ceteroquin rite dispositus videretur, absolutionem recepit. Nunc vero ad oboediendum ecclesiae praescriptis hisce litteris per me infrascriptum confessarium ad S. Sedem recurrit ad accipienda mandata, paratus implere poenitentiam, quam in poenam delicti Eminentia Vestra praescribere dignabitur.

Datum Budapestini, die mensis anni. N. N.

Kivül: Eminentissimo Principi Cardinali Poenitentiario Maiori. Palazzo della Cancellaria Apostolica. Roma.

A recursust is lehet a pápának fenntartott esetekben a püspökhöz intézni. A szöveg maradhat ugyanaz, csak a címzés változik.

<sup>4</sup> *Noldin*, De sacramentis<sup>13</sup> nr. 367.

## HARMINCÖTÖDIK FEJEZET.

Az egyházi fenyítékek.<sup>1</sup>

Már említettük, hogy a fenyítékek három csoportba tartoznak: *kiközösítés, felfüggesztés és interdictum.*

## 1. A kiközösítések (excommunicatio).

Vannak fenntartott és fenn nem tartott kiközösítések.

A *fenntartott kiközösítések* az új jog szerint négy csoportba oszthatnak:

1. a Szentszéknek *legkülönösebben* fenntartott kiközösítések (specialissimo modo reservatae),

2. a Szentszéknek *különösen* fenntartott kiközösítések (speciali modo reservatae),

3. a Szentszéknek *egyszerűen* fenntartott kiközösítések (simpliciter reservatae),

4. a *püspöknek* fenntartott kiközösítések (Ordinario reservatae).

I. A Szentszéknek *legkülönösebben* fenntartott kiközösítések.

Az új egyházi törvénykönyv négy bűnt sújt a Szentszéknek *legkülönösebben* fenntartott kiközösítéssel.

1. Az első azokat sújtja, akik az *Oltáriszentséget* (szent ostyát vagy szent vért) *eldobják, vagy rossz célra használják, vagy maguknál tartják.* A 2320-ik kánon, mely ezen büntetést tartalmazza, így szól: Qui species consecratas abiecerit vel ad malum finem abduxerit aut retinuerit est suspectus de haeresi; incurrit in excommunicationem latae sententiae specialissimo modo Sedi Apostolicae reservatam; est ipso facto infamis et clericus praeterea est deponendus.

Ezen kiközösítés alá esik tehát, aki a szent ostyát félredobja. Aki nemkonzekrált ostyát dob félre, bármily rosszidulattal tette is ezt, kiközösítés alá nem esik. Sőt akkor sem esik kiközösítés alá, ha a nemkonzekrált ostyát konzekrált ostyának tartotta s ép ezért dobta félre.

Viszont azonban természetesen az illetőnek annak tudatával kell bírnia, hogy az ilyen cselekmény súlyos bűn, ellenkező esetben nem esnék a kiközösítés alá.

Mindegy, hogy a szent ostya hogyan jutott kezébe, lopás, betörés útján, avagy áldozás után vette ki a szájából.

Ezen kiközösítés alá esik, aki a szent ostyát *rossz célra* használja fel. Itt ismét egyremegy, hogyan jutott a szent ostya birtokába. Rossz

<sup>1</sup> V. ö. Noldin—Schönegger, De poenis ecclesiasticis.<sup>12</sup> Oeniponte. 1921.

cél, hogy a szent ostyát bármi módon meggyalázza, babonaságra felhasználja. Ép így ezen büntetés alá esik, aki rossz célból a szent ostyát *magánál tartja*.

Ezen büntetés a bűntény elkövetésével azonnal (*ipso facto*) bekövetkezik; nem szükséges, hogy birói ítélet mondja ki. Ha egyházi férfiú (*clericus*) követne el ily bűntényt, a kiközösítésen kívül az egyházi rendből leteendő (*depositio*). A letétel azonban csak birói uton történhetvén, ez esetben birói ítélettel kell megállapítani a bűntényt s ennek alapján kijelenteni (*sententia declaratoria*), hogy a törvényben kirótt büntetés a jelen esetre érvényes.

Ezen bűntény folytán a bűnös egyszersmind *eretnekség gyanujába* (*suspectus de haeresi*) esik.

Az eretnekség gyanuja alatt álló, ha megintés után nem mutat javulást, kizárandó *ab actibus legitimis ecclesiasticis*<sup>1</sup> és ha egyházi férfiú, ezen felül, — hiába ismételt intellem után — felfüggesztendő *a divinis*, sőt ha hat hónap alatt sem mutat javulást, eretneknek tekintendő s az eretnekekre kirótt egyházi büntetés alá esik.

«*Suspectus de haeresi, qui monitus causam suspicionis non removeat, actibus legitimis prohibeatur et clericus praeterea, repetita inutiliter monitione, suspendatur a divinis; quod si intra sex menses a contracta poena completos suspectus de haeresi sese non emendaverit, habeatur tamquam haereticus, haereticorum poenis obnoxius.*» (2315.)

2. A második azokat sújtja, akik *a pápát tettleg bántalmazdák*. «*Qui violentas manus in personam Romani Pontificis iniecerit, excommunicationem contrahit latae sententiae Sedi Apostolicae specialissimo modo reservatam et est ipso facto vitandus; est ipso iure infamis, clericus est degradandus.*» (2343, 1.)

Minden *tettlegesség* ezen büntetés alá esik: akár a pápa testi épsége, akár szabadsága, akár méltósága ellen irányuljon.

Aki ezen bűntényt elköveti, egyszersmind *kerülendő* kiközösített, akivel tehát még a világi életben is meg kell szakítani minden összeköttetést, hacsak valamely észszerű ok ez alól nem ment fel.

Maga a kánon is kiemeli, hogy a házastárs, a szülők, a gyermekek, cselédek és alattvalók nem kötelesek kerülni az ily módon kiközösítetttel az érintkezést.<sup>2</sup> Hajdan ez máskép volt: a

<sup>1</sup> Canon 2256. n. 2.: *Nomine autem actuum legitimorum ecclesiasticorum significantur: munus administratoris gerere bonorum ecclesiasticorum; partes agere iudicis, auditoris et relatoris, defensoris vinculi, promotoris iustitiae et fidei, notarii et cancellarii, cursoris et apparitoris, advocati et procuratoris in causis ecclesiasticis, munus patrini agere in sacramentis baptismi et confirmationis, suffragium ferre in electionibus ecclesiasticis, ius patronatus exercere.*

<sup>2</sup> *Communione in profanis cum excommunicato vitando fideles vitare debent, nisi agatur de coniuge, parentibus, liberis, famulis, subditis et generatim nisi rationabilis causa excuset.* (2267.)

középkorban a névleg kiközösített fejedelem irányában megszűnt az alattvalók hűségesküje és az engedelmesség kötelezettsége.

3. A harmadik legkülönösebben fenntartott kiközösítés azon gyóntatót sújtja, aki a *gyónási titkot merészli közvetlen módon megsérteni*. «Confessarium, qui sigillum sacramentale directe violare praesumpserit, manet excommunicatio specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata». (2369, 1.)

Minthogy a törvény a merészkedik (*praesumpserit*) kifejezést használja, ezen büntetés nem sújtja azt, aki *nem teljesen készakarva* követi el a gyónási titok közvetlen megsértését. Csak a *közvetlen* megsértés esik e büntetés alá; a *közvetett* megsértés kisebb egyházi büntetésekkel büntetendő. (U. o.)

4. A negyedik büntény, melyet ezen legkülönösebb módon fenntartott kiközösítés sújt, a *büntársnak feloldozása*, amelyről alább részletesen szólunk.

## II. A Szentszéknél különös módon fenntartott kiközösítések.

1. *A keresztény hittől aposztaták, az összes és minden egyes eretnekek és szakadárok*. «Omnes a christiana fide apostatae et omnes et singuli haeretici aut schismatici.»

Lényegileg ez a kiközösítés az *Apostolae Sedis* bullában foglalt első és második kiközösítést egybefoglalja; másrészt a bulla kiközösítését korlátozza; a bulla a kiközösítést kiterjesztette mindazokra, akik az eretnekeknek hittek, azokat befogadták, azokat gyámolították vagy védték, (*credentes, receptores, fautores et defensores*), — mindez az új törvénykönyvből hiányzik.

A hithagyó (aposztata), eretnek és szakadár kifejezések az egyházi terminológia szerint veendőek. Az 1325-ik kánon 2-ik §-a megmagyarázza, mit ért az Egyház ezen kifejezés alatt. *Eretnek* az, aki a keresztség fölvétele után, megtartva a keresztény nevet, valamely isteni és katolikus hittel hivendő igazságot<sup>1</sup> makacsul tagad, avagy afölött kételkedik. *Hithagyó* (aposztata), aki a keresztény hitet teljesen elveti. *Szakadár* az, aki a római pápának nem rendeli magát alá, vagy aki az Egyháznak a pápa fennhatósága alatt levő tagjaival megtagad minden közösséget.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Olyan igazságot, amelyet Isten kinyilatkoztatott és az anyaszentegyház, hogy higyjük, elénk ad (azaz ünnepélyesen mint hitigazságot kijelent).

<sup>2</sup> Post receptum baptismum, si quis, nomen retinens christianum, pertinaciter aliquam ex veritatibus fide divina et catholica credendis denegat aut de ea dubitat, haereticus; si a fide christiana totaliter recedit, apostata; si denique subesse renuit Summo Pontifici aut cum membris Ecclesiae ei subiectis communicare recusat, schismaticus est.

*Hithagyó*, aki keresztényből zsidó, mohamedán, buddhista, felekezetnélküli, hitetlen lesz. (De ehhez nem szükséges, hogy forma szerint kilépjen valaki az Egyházból.)

Az eretnekséghez sem szükséges, hogy átlépjen valamely eretnek felekezetbe. De mindenesetre a fenyíték csak az esetben éri, ha a hit ellen elkövetett bűne *tudatos* (peccatum formale) és ha ezt *külsőleg* is elköveti; de nem szükséges, hogy a bűn *nyilvános* legyen. A pusztán gondolatban elkövetett eretnekség nem esik ezen fenyíték alá. Ugyanez áll a kételyről is; a csak gondolatban táplált kételyt nem éri az egyház büntetése.

Ezen kiközösítés alá esnek azok is, akik *eretnek babonákat* üznek (asztaltáncoltatás, szellemidézés, jóslás, spiritizmus stb.), föltéve, hogy a cselekedetükben megnyilvánuló eretnokséget észre is veszik.<sup>1</sup>

Azok, akik nem gyakorolják hitüket, nem élnek hitük szerint, nem tekinthetők sem eretnekeknek, sem hithagyóknak.

Ha azonban a hithagyás, eretnokség vagy szakadárság bűnténye az illető hely főpásztorának joghatósága elé kerül, akárcsak a bűnös önkéntes vallomása révén is, ez esetben az illető főpásztor van feljogosítva a kiközösítés alól feloldozást adni *in foro externo*. (2314, 2.) Természetes, ehhez szükséges, hogy a bűnös megbánja elkövetett cselekményét, másrészt, hogy a püspök vagy az ő meghatalmazottja és két tanu előtt tévedését visszavonja és kárhoytassa és mindazt kész legyen megtenni, amit a törvény előír.

Aki ily módon *in foro externo* feloldozást nyert ezen kiközösítés alól, most már *in foro interno* bármely gyóntató által feloldozható, minthogy a kiközösítés fenyítékét a feloldozás *in foro externo* megszüntette.

2. Mindazok, akik hithagyóknak, eretnekeknek és szakadároknak a hithagyást, eretnokséget, szakadárságot terjesztő, nyilvánosság elé bocsátott könyvét kiadják, valamint akik ezen és más, apostoli irattal névleg megtiltott könyveket védenek vagy azokat tudva, engedély nélkül olvassák vagy megtartják.<sup>2</sup>

Ezen fenyíték alá esnek tehát bizonyos könyvek *kiadóí, védőí, olvasóí és megtartóí*.

Egyenest kimondja a törvény, hogy *nyilvánosság elé* bocsá-

<sup>1</sup> V. ö. Noldin—Schönegger S. J., De poenis ecclesiasticis<sup>12</sup>. nr. 58.

<sup>2</sup> In excommunicationem Sedi Apostolicae speciali modo reservatam ipso facto incurrunt, opere publici iuris facto, editores librorum apostatarum, haereticorum, et schismaticorum, qui apostasiam, haeresim, schisma propagant, itemque eosdem libros aliosve per apostolicas litteras nominatim prohibitos defendentes aut scienter sine debita licentia legentes vel retinentes. (2318, 1.)

tott könyvekről (opere publici iuris facto) van szó; tehát a *kézirat* gyanánt nyomottak kivételnek, amint a *kéziratok* olvasása sem esik ezen fenyíték alá. *Ujságok, röpíratok* nem tekinthetők könyveknek (S. Officium. 21. April. 1880.), viszont a *folyóiratok* könyvek közé számítandók. (S. Officium. 13. Januarii 1892.)

A kiadót illetőleg a fenyíték a hithagyók, eretnekek,<sup>1</sup> szakadárkönyveire vonatkozik, a dicsérőt, olvasót és megtartót illetőleg ezeken kívül mindazon könyvekre, melyeket *névleg* apostoli irat tiltott el.

Nem elég, hogy a könyv szerzője hithagyó, eretnek vagy szakadár legyen, hanem szükséges, hogy a könyv a hithagyást, eretnekséget vagy szakadárságot igyekezzék terjeszteni (propugnare).

De ehhez nem szükséges, hogy az egész könyv eretnek tartalmú legyen vagy az egész vallási dolgokról tárgyaljon; lehet szépirodalmi, bölcseleti, természettudományos munka is. Viszont a hithagyott, eretnek vagy szakadár szerzőnek tisztán szépirodalmi, jogi, természettudományos stb. művei ezen fenyíték alá nem esnek.

Kiközösítés éri a fent felsorolt könyvek *kiadóit* (editores). A régi jogban, az Apostolicae Sedis-ben foglalt kiközösítés sokkal szigorúbb volt, az ugyanis mindazokat fenyítéssel sújtotta, akik a könyv kiadásánál közreműködtek (imprimentes). Az új jog szerint a kiközösítés csak a *kiadó* éri, nem egyszersmind a nyomdászt is (ha t. i. más a kiadó és más a nyomdász). Ha a kiadó valamely társulat, fenyíték alá esnek az összes igazgatósági tagok, akik a kiadáshoz hozzájárultak.

Fenyíték alá esnek, akik *védik* (defendentes), *tudva olvassák* és *maguknál tartják* a hithagyók, eretnekek, szakadárkönyveket, valamint azon könyveket, melyeket *apostoli irat névszerint* eltilt.

Itt tehát még egy negyedik csoportja is van a tiltott könyveknek, amelyeket apostoli irat, (pápai breve, encyklika, motu proprio stb.) eltilt. Az ilyen könyvtilalom ma nagyrítkán fordul elő. Gyakrabban történt a janzenismus idejében, hogy egyes könyvek olvasását maguk a pápák tiltották el körleveleikben vagy bulláikban.

Az *Index*-re tett könyvek nem tartoznak ide. Aki tehát az *Index*-re tett könyvet olvas, vétkezik az Egyház iránt tartozó engedelmesség ellen, súlyos vétket követhet el a hit ellen vagy a 6-ik parancs ellen, amennyiben az illető könyv olvasása által magát a bűn veszélyének kiteszi:

<sup>1</sup> Az első keresztény századok eretnekeit nem számítják ide; miért is azoknak az iratai kiadhatók és olvashatók.



de kiközösítés alá nem esik, hacsak az Index-re tett könyv nem hithagyónak, eretneknek, szakadárnak a hithagyást, eretnekséget, szakadárságot terjesztő műve, vagy külön apostoli irattal el lett ítélve, amelyekre ki van mondva a kiközösítés büntetése, akár vannak az Index-re téve, akár nem.

Kiközösítés alá esnek a *védők*. Védő, aki igyekszik megakadályozni az illető könyv megsemmisítését; aki igyekszik bizonyítani, hogy az jó könyv, aki dicséri az illető könyv tartalmát, szerzőjének nagy tudományát. Nem tartozik a védők közé, aki csak a könyv stílusát dicséri.

Kiközösítés alá esnek, akik *tudva olvasnak* ilyen könyveket. Nem szükséges, hogy az illető az egész könyvet vagy annak nagyobb részét elolvassa; de nem esik fenyíték alá, aki egy oldalt olvas el belőle (*propter parvitatem materiae*). Természetesen az sem esik fenyíték alá, aki az előtte ismeretlen nyelvű könyvet olvasná anélkül, hogy azt megértené. Az sem esik fenyíték alá, aki ilyen könyv felolvasását meghallgatja, hacsak maga nem adott parancsot a felolvasásra.

Minthogy a törvény szerint a *tudva* olvasók esnek ezen büntetés alá, kivételnek azok, akik nem tudják, hogy az illető könyvet hithagyott, eretnek, szakadár írta, vagy a pápa külön apostoli irattal eltiltotta, — vagy ha ezt tudják, de nem tudják, hogy az ilyen könyvek olvasására külön egyházi büntetés van kiszabva. Azonban az *ignorantia affectata* nem ment meg a kiközösítéstől.

Kiközösítés alá esnek, akik *tudva maguknál tartják* az ilyen könyveket (*scienter retinentes*). Az ilyen könyvek ugyanis vagy megsemmisítendőek, vagy az egyházi hatóságnak átadandók (ez történhetik a gyóntató útján is).

Megtarthatja az ilyen könyvet, akinek van engedélye az ilyen könyvek olvasására és megtartására. Nem esik fenyíték alá, aki csak egy vagy két napig tartja magánál; vagy aki hosszabb ideig magánál tartja ugyan, de azon szándékkal, hogy kedvező alkalommal azt átadja az egyházi hatóságnak vagy olyannak, akinek van engedélye az ilyen könyv megtartására; az sem esik fenyíték alá, aki magánál tartja, de engedélyt kér annak olvasására (de addig, míg engedélyt nem kap, nem olvassa).

Nyilvános könyvtárak őrizhetnek ilyen könyveket, kölcsönkönyvtárak azonban nem. Tulajdonképen a kölcsönkönyvtárak tulajdonosai is, mint maguknál tartók (*retinentes*), kiközösítés alá esnek. Ha ugyan ezt *tudják*. Mert csak a *tudva* maguknál tartók esnek büntetés alá; akik t. i. tudják, hogy ilyen könyvet nem szabad maguknál tartani s tudják azt is, hogy, ha maguknál tartják, külön egyházi büntetés alá esnek.

3. Akik, bár nincsenek pappá szentelve, misét mondanak vagy gyóntatnak.<sup>1</sup>

Természetesen úgy a mise, mint az általuk adott feloldozás érvénytelen.

4. Mindazok, egyenkint és összesen, bármilyen rendűek, rangúak, még ha királyi, püspöki vagy bibornoki méltóságban levők lennének is, akik az uralkodó pápa törvényeitől, rendeleteitől és parancsaitól egyetemes zsinathoz felebbeznek, az eretnokség gyanújába és egyszersmind a Szentszéknek különös módon fenntartott kiközösítés alá esnek. (2332.)

5. Mindazok, akik a Szentszék vagy az ő követeknek leveleit vagy bárminemű iratait a világi hatóság által akarják megakadályoztatni; azoknak kihirdetését vagy végrehajtását közvetlen vagy közvetett módon megtiltják, azokat, akikhez ezen levelek vagy iratok tartoznak, vagy másokat ezek miatt megsértének vagy megfélemlítének. (2333.)

6. Akik az Egyház szabadsága és jogai ellen törvényeket, rendeleteket vagy parancsokat adnak ki. (2334, 1.)

7. Akik közvetlen vagy közvetett módon megakadályozzák az egyházi joghatóság gyakorlását akár a lelkiismereti, akár a külső forumon, vagy ez ellen bármely világi hatósághoz fordulnak. (2334, 2.)

8. Aki a Szentszék engedélye nélkül világi bíró elé idézi a római Egyház bármely bibornokát, a Szentszék követét, a római kúria nagyobb hivatalnokait az ő hatáskörükbe tartozó ügyek miatt, avagy saját főpásztorát. (2341.)

9. Aki tetteleg bántalmazza a római Egyház bibornokait, a Szentszék követeit, a patriárkákat, érsekeket, püspököket, ide sorolva a címzeteseket is. (2343, 2. és 3.) T. i. a törvénykönyv *címzetes* püspök alatt érti a fölszentelt, de egyházmegyével nem bíró püspököket. Ezekről különböznek a magyar ú. n. címzetes (másképp *választott*) püspökök, akik püspöki fölszentelésben nem részesülnek. Ezeknek bántalmazása nem esik ezen kánon alá.

10. Akik a római Egyházhoz tartozó javakat és jogokat jogtalanul használják és visszatartják. (2345.)

11. Akik pápai iratokat, rendeleteket, engedélyeket gyártanak vagy hamisítanak, valamint akik *tudva* élnek ilyen hamisított pápai iratokkal, rendeletekkel, engedélyekkel. (2360.)

12. Aki valamely gyóntatót vagy maga, vagy más által az egy-

<sup>1</sup> Ad ordinem sacerdotalem non promotus, si Missae sacrificium simulaverit aut sacramentalem confessionem exceperit, excommunicationem ipso facto contrahit speciali modo Sedi Apostolicae reservatam. (2322, 1.)

házi felsőbbség előtt hamisan bevádolt *de sollicitationis crimine*. És ezen kiközösítés alól semmi esetben nem oldozható fel, hacsak a hamis vádat formászerűen vissza nem vonja és a vádból keletkezett károkat tehetsége szerint helyrehozni nem igyekszik, mindezek mellett a feloldozáskor *súlyos és hosszadalmas* (gravi ac diuturna) penitencia adandó fel neki. (2363.)

III. A Szentszéknek egyszerűen fenntartott kiközösítések. A pápának egyszerűen fenntartott kiközösítés alá esnek:

1. akik a búcsukkal üzérkednek (2327);
2. akik a szabadkőművesek közé lépnek, vagy más hasonló társulatba, amelyek az Egyház vagy a törvényes világi hatalom ellen áskálódnak (2335).

Nemcsak a szabadkőművesek (és itt nincs különbség román vagy germán irányú szabadkőművesség között) esnek ezen kiközösítés alá, hanem azok is, akik a szabadkőművességhez hasonló társulatba lépnek. Hogy valamely társulat a szabadkőművességgel hasonlónak legyen mondható, szükséges, hogy a társulatnak *célja legyen az Egyházat, vagy a világi hatalmat támadni és megdönteni*.

Itt fölmerülhet a kérdés, vajjon a *szociáldemokraták* ezen kiközösítés alá esnek-e? Valószínűleg nem esnek, mert habár támadják és megdönteni akarják az Egyházat és a fennálló világi hatalmat: nincsenek titkos szabályaik és titkos vezéreik.<sup>1</sup> Nézetem szerint azonban a tudatos szociáldemokraták a hithagyók és eretnekekre kirótt kiközösítés alá esnek. Viszont az *anarchisták* és *kommunisták* ezen kiközösítés alá esnek.

Az Apostolicae Sedis bulla fenyítéke sokkal szigorúbb volt a mostaninál. Az ugyanis még a következőket is tartalmazta: *favorem qualemcunque praestantes eorumve occultos coryphaeos ac duces non denuntiantes*, melyek az új törvényből ki vannak hagyva.

3. Akik kellő felhatalmazás nélkül a pápának legkülönösebben és különösen fenntartott kiközösítések alól feloldozást adni merészkednek. (2338, 1.)

4. Akik a kerülendő kiközösítettnek segínyt vagy támogatást nyújtanak abban a vétségben, amely miatt kiközösítettet. (2338, 2.)

5. Egyháziak (clerici), akik a kerülendő kiközösítettrel tudva és önként vallási ténykedésekben résztvesznek és őket vallási ténykedésekhez bocsátják. (2238, 2.)

Tehát csak egyháziak, világiak nem. Sokan azt tartják, hogy a kánon második mondata (és őket vallási ténykedésekhez bocsátják) az elsőnek magyarázata. Eszerint tehát csak azon egyháziak esnek ezen fenyíték alá, akik valamely kerülendő kiközösítettet vallási tény-

<sup>1</sup> Noldin-Schönegger, De poenis ecclesiasticis.<sup>13</sup> nr. 74.

kedésekhez bocsátanak; akik megengedik, hogy ilyen kiközösített valamely istentiszteleti cselekményen jelen lehessen, szentségeket vagy szentelményeket fölvehessen. Az tehát nem esik kiközösítés alá, aki egy kerülendő kiközösített által végzett vallási ténykedésen résztvesz.

6. Aki a Szentszék engedélye nélkül világi bíróság elé idézni mer bármely, még címzetes püspököt is (saját megyéspüspökén kívül), kiváltságolt apátot vagy prépostot vagy a pápa joghatósága alatt álló szerzetesrendek legfőbb főnökeit. (2341.)

7. Az apácaklaurát megsértők, bármily rendűek, rangúak vagy neműek legyenek, azáltal, hogy engedély nélkül bemennek az apácák kolostoraiba, valamint azok is, akik őket bevezetik vagy beeresztik. (2342, 1.)

Az Apostolicae Sedis bullában még az is benn volt: bármily korúak legyenek is; a büntetésnek ezen kiterjesztése a gyermekekre az új törvénykönyvből kimaradt.

8. Mindazon nők, akik férfiszereztesek klauráját megsértik, valamint a rendi előljárók és bárki más, akik *bármily* korú nőt bevezetnek vagy beeresztenek. (2342, 2.)

9. Mindazon apácák, akik engedély nélkül kimennek a kolostorból, — kivéttetik a 601. kánon szerint a fenyegető életveszély vagy más rendkívüli veszély. (2342, 3.) Ha van idő rá, a hely főpásztorának kell a veszélyt bejelenteni s az ő véleménye alapján szabad csak elhagyni a kolostort. (601.)

10. Akik bármely természetű egyházi javakat, ingó vagy ingatlanokat maguk vagy mások által saját javukra fordítani és használni merészelnék, vagy megakadályozzák, hogy az egyházi javak jóvödelmét azok élvezzék, akiket megillet: mindaddig kiközösítve maradnak, míg az illető javakat teljesen vissza nem térítik, vagy az akadályt el nem mozdítják. (2346.)

11. A párbajt vivók, a kihívók, a kihívást elfogadók, valamint bármi módon segítők és közreműködők, úgyszintén a párbajt jelenlétükkel megtisztelők (de industria spectantes), úgyszintén mindazok, akik azt megengedik, vagy amennyiben tőlük függ, nem tiltják el, bármily méltóságban legyenek is. (2351.)

A párbaj két magánszemély között közös megegyezésen alapuló, ugyanolyan fegyverekkel vívott küzdelem. Az mindegy, vajjon ünnepléses vagy egyszerű a párbaj. Az is mindegy, vajjon végzetes kimenetelű (életre-halálra), vagy csak első vérre, sebesülésre irányul a párbaj.

Sőt a német diákmenzurák is a kiközösítéssel büntetett párbaj fogalma alá esnek.

A kihívó és elfogadó akkor is kiközösítés alá esnek, ha a párbaj tényleg nem jön létre.

A segédek, orvos és más közreműködők (vivómester, aki helyiséget enged át a párbajra) valószínűleg csak akkor esnek kiközösítés alá, ha a párbaj tényleg megtörténik.

Nem mindazok esnek kiközösítés alá, akik a párbajt szemlélik, pl. akik véletlenül arra mennek, akik kíváncsiságból azt megnézik, hanem akik jelenlétükkel a párbajt helyeslik s a párbajozókat mintegy lelkesítik (jóbarátok). Viszont a gyóntató is kiközösítés alá esik, ha előzetes megbeszélés folytán tartózkodik a párbaj közelében, hogy esetleg segítségére legyen a megsebesültnek.

Mindenesetre csak azon világi és katonai hatóságok esnek ezen büntetés alá, akiknek tényleg van hatalmuk a párbajt megakadályozni vagy meg nem engedni s ezt mégsem teszik. Magánszemélyeket ezen büntetés nem ér.

12. Magasabb rendekben levő egyháziak, ünnepélyes fogadalmat tett szerzetesek és apácák, ha merészkednek házasságot kötni, még pusztán polgári házasságot is, valamint mindazok, akik ezen felsorolt személyek bármelyikével házasságra lépni merészelnék. (2388, 1.)

13. Akik bármely egyházi hivatal, javadalom vagy méltóság körül simoniát követnek el. (2392.)

14. A káptalani helynök, valamint minden mások, akár a káptalan tagjai, akár nem, akik valamely a püspöki irodához tartozó okmányt maguk vagy mások által eltüntetnek, megsemmisítenek, eltitkolnak vagy lényegesen megváltoztatnak. (2405.)

**IV. A püspöknek fenntartott kiközösítések.** 1. Az új törvénykönyv a 2319-ik kánonban négy vétket sújt a püspöknek fenntartott kiközösítéssel:

a) akik nemkatholikus lelkész előtt kötnek házasságot az 1063-ik kánon tilalma ellenére;

b) akik házasságra lépnek azon kifejezett vagy hallgatag megegyezéssel, hogy összes gyermekeiket vagy azoknak egy részét nemkatholikus vallásban fogják nevelni;

c) akik *tudva* gyermekeiket nemkatholikus lelkész által kereszteltetik meg; végül

d) azon szülők vagy szülőhelyettesek (pl. gyámok), akik *tudva* gyermekeiket nemkatholikus vallásban neveltetik.

A b)–d) pontok alatt említettek ezenkívül az eretnekség gyanúja alá is esnek.

Ez a kiközösítés tulajdonképen enyhítés a régi fegyelemmel szemben. Mert a régi jog szerint mindezek, mint az eretnekeknek kedvezők (*fautores haereticorum*), a pápának különösen fenntartott kiközösítés alá estek.

Ami az első és második pontot illeti, az *ignorantia crassa et*

*affectata* nem ment föl a büntetés alól, míg a 3-ik és 4-ik pontnál csak az *affectata* nem, sőt a 3-ik és 4-ik pontnál a beszámíthatóság mindennemű csökkenése fölment a büntetés alól is.

Ami az első pontot illeti, kiközösítés alá esnek azok is, akik katolikus templomban is megkötik a házasságot, de vagy ez előtt, vagy ez után nemkatolikus lelkész előtt is megjelennek házasságkötés végett. Az ott idézett 1063-ik kánon ugyanis így szól: Habár az Egyház adott fölmentést a vegyes vallás akadályá alól, nem szabad a jegyeseknek az Egyház előtt kötött házasság előtt vagy után, személyesen vagy megbízott útján a nemkatolikus lelkész előtt is, mint az akatholikus vallás papja előtti<sup>1</sup> megjeleni a házassági nyilatkozat megtétele vagy megújítása végett.

Itt, ezen kiközösítésnél nehézséggel jár az, hogy a büntény a legtöbb esetben nyilvános. Így tehát a kiközösítés *in foro externo* is beáll; következésképen először *in foro externo* kell megadni a feloldozást. Ha egy gyónó nem akarná magát alávetni annak, hogy *in foro externo* feloldoztassék, ezt jelenteni kell a püspöknek és az ő utasítását kérni.

Ha a gyónó ezen vétke jelenlegi tartózkodási helyén teljesen ismeretlen és előfeláthatólag nem is fog kitudódni, vagy már teljesen feledésbe ment: akkor a forum externum mellőzésével az egész ügyet a gyóntatószékben lehet elintézni.

A *b)* és a *d)* pont nemcsak a vegyesvallású, hanem a tisztán katolikus szülőkre is vonatkozik.

2. Aki tetteleg bántalmaz valamely a püspöki renden alul levő egyházi férfit vagy bármely férfi- vagy nőszerzetest.<sup>2</sup>

Már a II. lateráni zsinat (1139) kimondja egyik kánonjában, hogy a papok személye sérthetetlen. Ezt nevezik *kánoni kiváltságnak* (*privilegium canonis*). Aki mégis merészkedett a papot súlyosan megsérteni, a pápának fenntartott kiközösítés alá esett.

Sajnos, a középkorban a durvaság, a tettelegesség mindennapi volt a papok és a szerzetesek között is, úgy hogy a papverők ellen hozott kiközösítés alá sokszor papok és szerzetesek is estek. S mint-hogy azidétt nehéz volt a pápának fenntartott kiközösítés alól feloldozást nyerni (Rómába kellett zarándokolni), nagyon sok bonyodalom származott volna a papság körében ezen kiközösítésből. Miért is a püspökök és szerzetesapátok nagymérvű felhatalmazást nyertek ezen kiközösítés alól való feloldozásra. A püspökök általában fel voltak hatalmazva minden, még rendkívüli (enormis) tettelegesség esetében is feloldozni, ha az nem nyilvános; a súlyos tettelegesség esetében, még

<sup>1</sup> Mert ha az akatholikus lelkész a polgári házasságkötés elfogadója, akkor szabad előtte megjeleni.

<sup>2</sup> Qui violentas manus iniecerit in personam aliorum clericorum (scil. infra episcopum) vel utriusque sexus religiosorum. (2343, 4.)

ha nyilvános is, ha közösségben élő egyházi személyekről volt szó. A szerzetesapátok pedig még a rendkívüli és nyilvános tettegesség esetében is feloldozást adhattak.

Az *Apostolicae Sedis* bullában a papverők kiközösítése még a pápának van egyszerűen fenntartva; sőt ha a bűntény nyilvános, a bűnös *kerüendő* kiközösített volt.

Az új egyházi törvénykönyv a papverők kiközösítését három csoportba osztja: akik a pápát bántalmazzák, a pápának legkülönösebb módon fenntartott kiközösítés alá esnek; akik a legfőbb egyházi méltóságokat (bibornok, pápai követ, érsek, püspök), a pápának különösen fenntartott kiközösítés alá esnek, — míg akik a püspöki renden alul levő egyházi férfiakat tetteg bántalmazznak, azoknak kiközösítését a megyéspüspöknek tartja fenn.

A kánoni kiváltsággal bírnak mindazon egyházi személyek, akik már a hajkoronát fölvtették s akik a kánoni kiváltságtól megfosztva nincsenek, tehát a kiközösített és felfüggesztett papok is. A lefokozott papok azonban már nem bírnak a kánoni kiváltsággal.

A szemináriumi növendékeket, akik még a hajkoronát nem vették fel, csak valószínűleg illeti meg a kánoni kiváltság. Sokan, főleg egyházjogászok, ezt tagadják; mi azonban szent Alfonz után annál is inkább védjük, minthogy ez a kiváltság *latae interpretationis*, tág értelmezést enged meg természeténél fogva; másrészt, amint a szerzetesekhez hozzászámítanak minden kongregációt, harmadrendet is, sőt az oblatásokat is: úgy a papiruhát viselő kispapokat is megilletőnek véljük ezt a kiváltságot, annál is inkább, minthogy aki őket tetteg bántalmazza, az *egyházi személyt* akarja bennük megsérteni.

Ezen kiváltsággal bírnak az összes férfi- és nőszerzetesek, ujoncaikkal és laikus testvéreikkel, szent Ferenc és szent Domonkos III. rendjének tagjai, valamint az oblatások, ha a rend öltönyét viselik és kolostorban laknak és a püspök által jóváhagyott kongregációk tagjai.

Kiközösítés alá esik mindaz, aki a fent felsorolt személyek bármelyikét tetteg súlyosan bántalmazza. Ez a bántalmazás lehet *testi sértés* (*laesio corporis*), a *szabadság megfosztása* (*laesio libertatis*), a *méltóság megsértése* (*laesio dignitatis*). Azonban magának a tetteg elkövetett sértésnek kell súlyosnak lennie; nem elég a szándék súlyos bűnössége.

A tettegességnek azonban *erőszakos sértésnek* (*violentas manus*) kell lennie. Az *Apostolicae Sedis* bulla ezt külön kiemelte a következő hozzáadással: *suadente diabolo*.

Mindenesetre szükséges, hogy az illető, aki a tettegességet elköveti, tudja, hogy pappal, szerzetessel szemben követi el; szükséges, hogy sértő szándékkal kövesse el. Nem esik kiközösítés alá, aki pap támadásával szemben magát védve, üti meg a papot; az sem, aki a törvényesen elítélt papot elzárja; az sem, aki bűntényen kap rajta papot és ezért őt elveri; az sem, aki tréfából vagy hirtelen haragban megüt valamely egyházi személyt.

3. Aki ereklyéket hamisít, vagy tudva árusít, szétoszt, a hivek tiszteletére kitesz. (2326.)

4. Akik a magzat elhajtásában résztvesznek, nem véve ki az anyát sem, ha az elhajtás tényleg bekövetkezett. (2350, 1.)

Szükséges tehát, hogy tényleg magzatelhajtás legyen. Nem esik tehát ezen kiközösítés alá:

a) aki bármit tesz a fogamzás megakadályozására a copula után is;

b) aki cranitomiát végez (ez nem magzatelhajtás, hanem magzattmegölés);

c) aki hét hónapnál idősebb magzat elhajtásában vesz részt; ez már nem magzatelhajtás, hanem a szülés siettetése, ami súlyos okokból megengedett. A hét hónapnál idősebb magzat már megélhet.

Eddig sokan azt hitték, hogy az *anya* ném esik ezen büntetés alá; az új egyházi törvénykönyv azonban az anyát külön fölemlíti, — az anyán kívül mindazok ezen kiközösítés alá esnek, akik a magzat-elhajtásban fizikailag (orvos, baba stb.), vagy erkölcsileg (tanáccsal, fenyegetéssel stb.) résztvesznek.

Az nem számít, hogy a magzat még alakatlan, vagy már emberi alakkal bírt; minthogy a régiek különbségtételét a foetus animatus és inanimatus között a mai orvostudomány, élettan, bölcsélet s ezekkel a hittudomány is elveti.

A régiek t. i. azt állították, hogy a magzat (fiúmagzat 40 napig, leánymagzat 80 napig) a fogamzás után teljesen alakatlan lévén, még nem bír emberi lélekkel (inanimatus) s ezért a régiek felfogása szerint az illet nem is volt szabad megkeresztelni. A mai fölfogás szerint a fogamzással egyidejű a léleknek egyesülése a magzattal, így tehát minden élő magzat lélekkel is bír (animatus).

**V. A senkinek fenn nem tartott kiközösítések.** Ezek alól minden gyónató feloldozhatja a gyónót, ha megbánta bűnét.

1. Mindazon szerzők és kiadók, akik a Szentírás könyveit, azokhoz jegyzeteket vagy azoknak magyarázatait egyházi engedély nélkül kiadják vagy kiadatják. (2318, 2.)

2. Akik *merészkednek* megparancsolni vagy kényszeríteni, hogy egyházi temetésben részesítsék a hitetleneket, hitanyagókat, az eretnekeket, szakadárokat vagy kiközösítetteket vagy interdiktum-mal sujtottakat. (2339.)

3. Akik apostoli engedély nélkül 30.000 liránál többet érő egyházi javakat elidegenítenek. (2347, 3.)

4. Mindazok, bármily méltóságban legyenek is, akik bármily módon kényszerítenek valakit a papi pályára való lépésre, avagy kényszerítenek akár férfit, akár nőt szerzetbelépésre, vagy szerze-



teszi fogadalom letételére, legyen ez akár ünnepélyes, akár egyszerű, akár örök, akár csak ideigtartó fogadalom. (2352.)

5. Az a hívő, aki *tudva* elmulasztja egy hónapon belül följelenteni azt a gyóntatót, aki őt bűnre akarta csábítani, mindazonáltal csak akkor oldozható fel, ha a följelentést megtette vagy megtételét komolyan megígérte. (2368, 2.)

## II. Felfüggesztések (suspensionis latae sententiae).

1. *A pápának fenntartott felfüggesztések.* a) A pápának fenntartott teljes<sup>1</sup> felfüggesztés alá esnek mindazon egyháziak (clerici), akik a szent rendeket vagy bármely más szentséget készakarva simóniával vettek vagy adtak fel. (2371.)

b) A fölvelt rend alól való felfüggesztés alá (suspensio a suscepto ordine) esnek azok, akik a szent rendeket rosszhiszeműleg elbocsátó levél nélkül, vagy hamis elbocsátó levéllel, vagy az előírt kánoni kor előtt, vagy egyes rendeket átugorva veszik fel. (2374.)

c) Teljes felfüggesztés alá esnek azon nagyobb rendekben levő szerzetesek, akiknek szerzetesi fogadalma az általuk elkövetett csalás miatt érvénytelennek nyilvánított. (2387.)

2. *A püspöknek fenntartott felfüggesztés.* A püspöknek fenntartott, hivatalból való felfüggesztés (ab officio) alá esnek mindazon egyháziak, akik papot vagy szerzetest a püspök engedélye nélkül világi bíróság előtt perelni merészkednek. (2341.)

3. *A rendfőnöknek fenntartott teljes felfüggesztés* alá esik a megszökött szerzetes (fugitivus), amíg vissza nem tér. (2386.)

4. *Senkinek fenn nem tartott kiközösítés* alá (suspensio a divinis) esik az a pap, aki készakarva joghatóság nélkül gyóntat. (2366.)

A gyóntatástól való felfüggesztés alá (ab audiendis confessionibus) esik az a gyóntató, aki kellő felhatalmazás nélkül feloldoz a fenntartott bűnök alól. (2366.)

Egy hónapig a misézéstől felfüggesztetnek mindazon szerzetesfőnökök, akik szerzetes alattvalóikat készakarva nem a megyés püspökhöz, hanem idegen püspökhöz küldik fölszentelés végett (2410.), kivéve természetesen azon eseteket, melyekben maga az egyházi törvénykönyv ezt megengedi. (965—967.)

A többi felfüggesztések legnagyobb része azon püspököket érinti, akik valamely szabálytalanságot követnek el a fölszentelések körül. (L. ezeket a kánonjogban.)

<sup>1</sup> Teljes felfüggesztés alatt értendő a *suspensio ab officio et beneficio*.

### III. Egyházi tilalom (interdictum).

A pápának különlegesen fenntartott *interdictum*, tilalom sújtja az egyetemeket, kollégiumokat, káptalanokat és más erkölcsi személyeket, akik a pápa rendeletei ellen egyetemes zsinathoz felebbeznek. (2332.)

A püspöknek fenntartott templomba való belépéstől tiltatnak el mindazok:

a) akik készakarva egyházi temetésben részesítenek hitetlent, közismert aposztatát, eretneket, szakadárt, vagy névleg kiközösítettet, vagy interdictum alá helyezettet (2339);

b) akik interdictum alá helyezett helyen miséznek vagy misézni engednek; akik tudva valamely szertartásos cselekmény (officia divina) végzését megengedik kiközösítettnek, felfüggesztettnek vagy névleg tilalom alá vetettnek, ezen büntetésnek bírói ítélettel történt kirovása vagy megállapítása után. (2338, 3.)

## HARMINCHATODIK FEJEZET.

### Visszaélés a gyóntatással.<sup>1</sup>

Különösen két visszaélés ellen lép fel az Egyház rendkívüli szigorral. Egyik a saját büntárs feloldozása, másik a bűnre csábítás merénylete a gyónással kapcsolatban. Mindegyikről külön kell tárgyalnunk.

1. A büntárs feloldozása. (Absolutio complicitis.) XIV. Benedek pápa 1741. június 1-jén kelt *Sacramentum poenitentiae* apostoli iratában foglalkozik a gyónás körül elkövetett két bünténnyel: a büntárs feloldozásának és a gyónással kapcsolatos csábításnak bűnével. Ezt az apostoli iratot két újabb constitutióban bővebben magyarázza *Apostolici muneris* (1745. febr. 8.) és *Inter praeteritos* (1749).

XIV. Benedek pápának ezen három apostoli irata képezi alapját az Egyház későbbi intézkedéseinek is mindkét bünténnyel szemben.

Az új egyházi törvénykönyv 884-ik kánonjában a XIV. Benedek pápa óta fennálló jogot kodifikálja, amikor kimondja: a nemi bűnben büntárs feloldozása a halálveszedelem kivételével érvény-

<sup>1</sup> V. ö. *Januarius Buceroni*, Commentarius in constitutionem Benedicti XIV.: *Sacramentum poenitentiae*.<sup>2</sup> Romae. 1888. — *Aemil. Berardi*, De sollicitatione et absoluteione complicitis.<sup>3</sup> Faventiae. 1897. — *Noldin*, De sacramentis.<sup>13</sup> nr. 369—380.

telen; sőt halálveszedelem esetében is nem megengedett, hacsak erre nincs szükség, amint ezt a szentszék különböző rendeletei, főleg XIV. Benedek pápának 1741. június 1-jén kelt *Sacramentum Poenitentiae* apostoli irata kimondják.<sup>1</sup>

Aki azonban az Egyház ezen szigorú tilalma ellenére merészkednék büntársát feloldozni, vagy a feloldozást csak színlelni is, a pápának *legkülönösebben fenntartott kiközösítés* alá esik, még akkor is, ha a halálos ágyon levő büntársát oldozza fel oly esetben, amikor más bármely, még joghatósággal nem bíró pap is, botrány vagy becstelenség veszélye nélkül végezheti a feloldozást, kivéve, ha a haldokló más papnak meggyónni nem akar; ezen kiközösítés alá esik akkor is, ha a büntárs ezen vele elkövetett nemi bűnt neki nem gyónja meg, de ez alól még feloldozást nem nyert s neki is azért nem gyónja meg, mert ezen bűn elhallgatására a gyóntató vette rá akár közvetlenül, akár közvetett módon.<sup>2</sup>

Lássuk már most, mi az a *büntárs*, amiről itt szó van.

Először is csak *nemi bűnben* való büntársról van szó. Ha a gyóntató más bűnben vele vétkezett büntársát feloldozná, ez is nagyon illetlen dolog lenne, de a feloldozás érvényes és a gyóntató nem esik egyházi büntetés alá.

Azonban nemi bűnben minden büntárs ezen tilalom alá esik. Büntárs az, aki külsőleg beleegyezett valamely nemi bűnbe. Az mindegy, hogy az illető férfi-e vagy nő, gyermek-e avagy felnőtt. De szükséges, hogy a bűn *kölcsönös* legyen, hogy mindkettő a bűnben részes legyen. Viszont nem szükséges, hogy mindegyik cselekedjék; elég, ha az egyik cselekszik, a másik beleegyezik. Viszont nincs büntárs, ha a másik ellenáll, alszik, részeg, őrült.

Ami magát a bűnt illeti, ide tartozik minden, az Isten VI. vagy

<sup>1</sup> *Absolutio complicitis in peccato turpi invalida est praeterquam in mortis articulo: et etiam in periculo mortis, extra casum necessitatis est ex parte confessarii illicita ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim constitutionis Benedicti XIV. Sacramentum Poenitentiae 1. Junii 1741. (884.)*

<sup>2</sup> 1. *Absolvens vel fingens absolvere complicem in peccato turpi incurrit ipso facto excommunicationem specialissimo modo Sedis Apostolicae reservatam, idque etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exortura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem, excepto casu, quo moribundus recuset alii confiteri.*

2. *Eadem excommunicationem non effugit absolvens vel fingens absolvere complicem, qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id a complici confessario sive directe sive indirecte inductus est. (2367.)*

IX. parancsa ellen elkövetett bűn. Nem szükséges, hogy ez tettel elkövetett teljes bűn legyen (*peccatum consummatum*). Beáll a bűntárs fogalma, ha csak érintéssel, beszéddel, sőt csak tekintetekkel (flirt) vétkeztek közösen, a *Sacrum Officium* 1873. május 28-ki döntvénye szerint. (In peccato turpi... comprehendit etiam illa, quae consistunt in meris colloquiis et aspectibus, qui complicitatem important.) Jól megjegyzendő, hogy ide tartozik minden súlyos nemi bűn, bármikor követte is azt el, még *mielőtt a papi pályára lépett* volna is.

A bűnnek azonban biztosan elkövetettnek, mindkét részről súlyosnak, még pedig külsőleg súlyosnak kell lennie.

Ha a külső cselekedet magában véve csak bocsánatos bűn (pl. kézszorítás), bár a belső vágy súlyos is: a bűntársra kirótt egyházi tilalom erre nem vonatkozik. Ugyanez áll akkor is, ha a külső cselekedet magában véve súlyos ugyan, de a teljes beleegyezés hiánya folytán csak bocsánatos bűn. Nincs meg a bűntárs fogalma azon esetben sem, ha az egyik külsőleg ellenszegül, bár belsőleg a bűnbe beleegyezett, abban tetszését találja.

A bűntársat azon nemi bűn alól, amelyben a papnak bűntársa volt, a pap nem oldozhatja fel érvényesen; mert az Egyház ezen bűn feloldozására neki nem ad jogosultságot. Sőt, amíg ezen bűn alól bűntársa érvényes feloldozást nem nyert, semmiféle bűn alól őt fel nem oldozhatja érvényesen. Ha azonban a bűntárs ezen bűn alól más paptól érvényes feloldozást nyert, más bűnei alól bűntársa őt feloldozhatja. A legnagyobb mértékben illetlen dolog ugyan, hogy a pap egykori bűntársát bármikor is gyóntassa, a *Sacrum Officium* is rámutat erre (1867. május 29-én kiadott rendeletében): mindazonáltal ez külön nincs eltiltva, ha t. i. a bűntárs már a pappal elkövetett vétkét másnak meggyónta és feloldozást nyert.

Érvényesen oldozhatja fel azonban a pap bűntársát a vele elkövetett bűn alól is

a) *halálveszedelem esetén*. Halálveszedelem esetén mindig érvényes, de nem mindig megengedett a bűntárs feloldozása. Csak akkor megengedett, ha más pap (még ha joghatósággal nem bír is) nincs jelen, vagy nem hívható becstelenség vagy botrány veszedelme nélkül, vagy ha a haldokló más papnak gyónni nem akar.

A bűntárs pap súlyos bűn alatt kötelezve van mindent elkövetni, (ő maga elutazik, idejében más papot hivat oda) hogy a haldokló bűntárs más papnál végezze gyónását. És ha nem követ el minden lehetőt, bár a feloldozás érvényes lesz, ő maga nem kerül el az egyházi büntetést, amint alább látni fogjuk.

b) Az egyházi törvény csak a halálveszedelem esetére ad joghatóságot a papnak bűntársa feloldozására. Mindazonáltal tekintélyes hittudósok (pl. Noldin) azt vitatják, hogy legalább is epikeia alapján *legsúlyosabb szükségben* (in gravissima necessitate) érvényesen, sőt megengedett módon is megtörténhetik a bűntárs feloldozása. Ilyen eset volna, ha különben a bűntárs éveken keresztül nem gyónhatna, a husvétii áldozáshoz nem járulhatna; vagy egyáltalában nagy becstelenség és botrány származnék abból, hogy a bűntárs nem járul a szentségekhez. Ilyen eset előfordulhat a missió területeken, ahol más papot hosszú időn át nem találhat, előfordulhat azonban másutt is.

De az ilyen esetekre is áll, hogy a bűntárs papnak mindent el kell követnie, hogy bűntársa más papnál gyónhassék. Ha ez nem lehetséges és van arra idő, kérjen a gyóntató felhatalmazást a felettes egyházi hatóságtól. Nem kell azonban magát elárulnia; *fictiv* névvel jelölt gyóntató számára kérheti azt.<sup>1</sup> Ha mindez nem lehetséges, meggyóntathatja és feloldozhatja bűntársát. Mert ily esetben fel kell tennünk, hogy a törvényhozó is megengedné. A feloldozás föltétlenül érvényes, mert legalább is *valószínű* (probabilis) a pap joghatósága; már pedig a valószínű joghatóságot az Egyház pótolja. A gyóntató az egyházi büntetést is kikerüli: mert ez esetben legalább is jogilag kétes a büntetés, így tehát, mint fentebb mondtuk, jogilag kétes esetekben az egyházi fenyték nem alkalmaztatik.

c) ha a gyóntató *jóhiszeműleg* (bona fide) oldozza fel bűntársát; akár, mert nem ismerte fel, akár, mert nem tudta, hogy nincs joghatósága a bűntárs feloldozására. A hittudósok ugyan nem mind osztják ezt a nézetet. Mindazonáltal ez legalább is valószínű. A gyóntatónak a joghatóságtól való megfosztása a bűntárssal szemben határozottan büntetés jellegével bir. Már pedig a büntetés valószínűleg csak azt sújtja, aki a büntetést ismeri. Így tehát legalább is valószínű joghatósága van ez esetben a gyóntatónak. A valószínű joghatóságot pedig pótolja az Egyház.

Ha csak a gyónó van jóhiszeműségben (pl. a gyóntatóban nem ismeri fel bűntársát), a gyónás (feloldozás) érvénytelen.

Ha a gyóntató kétségben van (kételkedik, vajjon a gyónó bűntársa-e), igyekezzék kétségét tapintatosan eloszlalni; ha nem tudja eloszlalni, a gyónót feloldozhatja.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> V. ö. *Bernhard Rasche*, Der Spender des Buss-Sakramentes. Paderborn. 1918. 22. l.

<sup>2</sup> *B. Rasche*, i. m. 22.

Ami már most a büntársát feloldozni merészelő gyóntató büntetését illeti, megjegyzendő, hogy a büntetés nem magára a gyónás meghallgatására, hanem a feloldozásra (illetve annak szinlelésére) van kiróva. De a büntárs gyónásának meghallgatása is tiltva van.

A pápának legkülönösebben fenntartott kiközösítés alá esik

a) az a gyóntató, aki büntársát halálveszedelmen kívül a vele elkövetett bűn alól feloldozza vagy a feloldozást szinleli;

b) aki halálveszedelemben feloldozza, habár más pap hívható lett volna a haldokló meggyóntatására. Ugyanez áll a fentebb kifejtett *extrema necessitas*-ra is;

c) az a gyóntató, aki büntársát közvetlenül vagy közvetve arra bírja, hogy a vele elkövetett bűnt, mely alól más paptól még feloldozást nem nyert, a nála végzett gyónásban hallgassa el, s az ilyen módon végzett gyónásban feloldozást ad vagy azt szinleli.

Nem esik ezen kiközösítés alá:

a) az a gyóntató, aki büntársa feloldozásával nem követett el súlyos bűnt; pl. ha a feloldozáskor teljesen összezavarodott, vagy figyelmetlen, szórakozott volt stb.

b) akinek a büntetésről nem volt tudomása. Azonban az *ignorantia crassa vel supina* nem szolgál mentségül;

c) aki kételkedett arról, vajjon a gyónó büntársa-e és kétségét nem tudta eloszlatni és ezen gyónót feloldozta;

d) valószínű, hogy nem esik kiközösítés alá azon pap, akit büntársa sem a bűn elkövetésekor, sem később nem ismert fel, mint papot. Mivel a pap nem köteles saját hirnevét tönkretenni azáltal, hogy büntárs-gyónója előtt magát leleplezze.

A gyónásban nem szükséges, hogy a gyónó felismerje a gyóntatóban büntársát; elég, ha a gyóntató felismeri.

2. Bűnrecsábítás a gyóntató részéről (*crimen sollicitationis*).

1. Már a büntárs feloldozása is nagy visszaélés a gyóntatói tiszttel; még nagyobb visszaélés, ha a gyóntató a gyónót nemi bűnre akarja csábítani.

A gyóntató ezen vétségét illetőleg először Spanyolországra vonatkozó rendeletek jelentek meg. Ezeket XV. Gergely pápa 1622 augusztus 30-án kelt *Universi gregis* bullájával az egész egyházra kiterjesztette.

A Sacrum Officium 1661. február 11-én 16 rendeletet adott ki erre vonatkozólag. VII. Sándor pápa két ide vonatkozó tételt kárhoztatott. Mindezen rendeleteket és intézkedéseket megerősítette XIV. Benedek fent már idézett *Sacramentum Poenitentiae* apostoli iratával.

A Sacrum Officium 1867. február 20-án az érsekeknek és püspököknek utasítást ad XIV. Benedek konstitúciójának betartására vonatkozólag; 1890. július 20-án pedig utasítást ad a gyóntató által szollicitált személy kihallgatásáról.

Az új egyházi törvénykönyv az Egyház ide vonatkozó régebbi rendelkezéseit újból megerősíti.

Az idevonatkozó kánon (904) így hangzik: Ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim constitutionis Benedicti XIV. Sacramentum Poenitentiae, 1, VI. 1741, debet poenitens sacerdotem reum delicti sollicitationis in confessione, intra mensem denunciare loci Ordinario vel Sacrae Congregationi S. Officii, et confessarius debet graviter onerata eius conscientia de hoc onere poenitentem monere.

Ezen kánon szerint tehát a gyónó, akit a gyóntató bűnre akart a gyónásban csábítani, köteles *a gyóntatót egy hónapon belül vagy a püspöknek, vagy a Sacrum Officiumnak feladni*; a gyóntatók pedig súlyos lelkiismeretbeli kötelességüknek tekintsék adott esetben a gyónót, ezen reá háruló terhes kötelességre figyelmeztetni.

A kánonban is fölemlített pápai konstitúció (Sacramentum Poenitentiae) ezen vétségre vonatkozólag a következő részletes magyarázatot tartalmazza:

Sacerdotes tam saeculares, quam regulares quomodolibet exempti... cuiuscumque dignitatis et praeeminentiae, qui aliquem poenitentem, quaecumque persona illa sit, vel in actu sacramentalis confessionis, vel ante vel immediate post, vel occasione aut praetextu confessionis vel etiam extra occasionem confessionis in confessionali sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato, aut electo cum simulatione audiendi ibidem confessionem ad inhonesta et turpia sollicitare vel provocare sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive tactu, sive per scripturam aut tunc aut postea legendam tentaverint, aut cum eo illicitos et inhonestos sermones vel tractatus temerario ausu habuerint, denunciandi sunt.

2. Lássuk már most, *mit* kell feljelenteni (denunciare).

Minden *nemi bűnre való* csábítást; a nemi bűnt a legtágabb értelemben véve (ad inhonesta et turpia). A csábítás esete fennforog, amint egy oly cselekedet tétetik, amely alkalmas mást a tisztaság elleni vétségre ingerelni; ez a cselekedet lehet szó, intés, irás is. Az mindegy, hogy a cselekedet magában véve nem rossz vagy teljesen semleges (indifferens); elég, ha a körülményekből kitűnik, hogy bűnre ösztönző célzattal történt. Nem számít az, hogy a gyónó beleegyezik-e vagy sem; a rossz szándékot most vagy később megérti-e. A gyóntatót akkor is fel kell jelenteni, ha

a gyónó csábította őt, és ő külsőleg beleegyezett. A gyóntató akkor is feljelentendő, ha a gyónót eszközül használta fel egy harmadik személy bűnre csábítására (pl. általa levelet, üzenetet küldött).

Azonban, hogy a feljelentés kötelezettsége beálljon, ezen bűnre csábításnak valami összefüggésben kell lennie a gyónással. A *Sacramentum Poenitentiae* pápai rendelet részletezi, ezt az összefüggést:

a) fel kell jelenteni a papot, ha *gyónás közben* (in actu confessionis), azaz ha azon pillanattól kezdve, mikor a gyónót megáldja (Dominus sit in corde tuo) egész, amíg a feloldozást megadja, követné el a gyóntató a bűnrecsábítást;

b) a *gyónás előtt* vagy *közvetlenül a gyónás után* (ante vel immediate post confessionem);

gyónás előtt: a gyóntatószék előtt álló és gyónni akaró hivat; közvetlenül a gyónás után, amikor pl. a feloldozás után még a gyóntatószéknél van, kezet vagy stólát csókol, a gyóntatószéktől távozik. Ha azonban mások gyónása után, vagy miután a pap misézett, más szertartást végzett, vagy miután a templomból kimentek, vagy a gyónást követő napon csábítaná bűnre: ez nem közvetlenül a gyónást követő cselekmény és így ezért nem esik az egyházi törvénykönyvben előírt feljelentés alá. De természetes, hogy az ilyen önmagáról megfeledkezett papot más okból kell feljelenteni. Nagy kérdés az, vajjon feljelentendő-e azon pap, aki a hívő gyónásából megismerve az ő gyarló természetét, ezen ismeret alapján őt később bűnre akarja csábítani? Ez az eset nincs a XIV. Benedek pápa által felsorolt részletek között. És ez esetben a csábítás nem is a gyónással összefüggőleg történik, hanem a gyónás pecsétjének a megsértésével. Ép ezért sokan azt tartják (Noldin is), hogy erre nem áll a feljelentés kötelezettsége. A Sacrum Officium azonban, úgy látszik, erre is kiterjeszti és joggal: mert ebben a bűntényben kettős óriási visszaélés foglaltatik a szentgyónással szemben s mindegyik szigorú büntetést érdemel;<sup>1</sup>

c) *gyónás alkalmából* (occasione confessionis). Valaki bejön a sekrestyébe vagy a pap szobájába s azt mondja: gyónni akar, a pap azonban gyóntatás helyett őt bűnre akarja csábítani. Ha azonban csak azt jelenti, hogy délután vagy másnap akar gyónni és ezen bejelentés alkalmával akarja őt a pap bűnre csábítani: a kazuisták többsége ez esetben nem látja a gyónás alkalmából elkövetett csábítást,<sup>2</sup> — de nézetünk szerint helytelenül.

<sup>1</sup> V. ö. *Berhard Rasche*, Der Spender des Buss-Sakramentes 27. l. — *D'Annibale* Theologia moralis III. nr. 367.

<sup>2</sup> *Noldin*, De sacramentis<sup>18</sup> nr. 375, 3.



Ugyanis, mihelyt a hívő gyónási szándékát bejelenti, megvan a gyónás alkalmá s ha ezen bejelentés alkalmával a pap a hívőt bűnre akarja csábítani, okvetlenül följelentendő, mert a gyónással összefüggő esetben vétkezett;

*d) a gyónás ürügye alatt (praetextu confessionis).* A pap elmegy valakihez azon ürügy alatt, hogy őt meggyónatja; valakit rávesz, hogy őt hivassa gyónás ürügye alatt stb.

Ha azonban valaki a papot az ő tudta nélkül gyónás ürügye alatt magához hivatja s őt bűnre csábítja és a pap beleegyezik, ez esetben a pap nem adandó fel; mert az ő vétke a gyónással nincs semmi összefüggésben.

*c) a gyóntatószékben vagy a gyóntatásra kijelölt vagy arra kiválasztott helyen a gyónás színlelésével.* A gyónás színlelése mind a három tagozatra vonatkozik: a gyóntatószékben a gyónás színlelésével; a gyóntatásra kijelölt helyen a gyónás színlelésével; a gyóntatásra kiválasztott helyen a gyónás színlelésével.

Az első két helyen (a gyóntatószékben és a gyóntatásra kijelölt helyen) rendszerint már megvan a gyónás látszata, ha a gyóntató és a hívő odamennek; nem így a harmadik helyen: itt szükséges, hogy még valamit cselekedjenek, ami a gyónás látszatát kelti.

Ha a gyóntatószékben ülő pap bűnre akar csábítani a gyóntatószék előtt vagy közelében álló egyént, aki nem gyónási szándékból áll ott: nincs meg a feladás kötelezettsége.<sup>1</sup>

3. Nézzük már most, *kit* kell feljelenteni. Minden papot, világi vagy szerzetespapot, bármely méltóságban legyen is. Az nem számít, hogy az illető papnak nem volt gyóntatási engedélye; az sem számít, hogy a csábítás bűne régen történt (itt nincs elévülés, csak az illető pap halálával); hogy az illető pap más vidékre távozott, hogy megtért, hogy a gyónó észre sem vette a bűn nagyságát, hogy az illető pap azonnal megbánta és abbahagyta bűnét.

Sőt a Sacrum Officium rendelete szerint pappá nem szentelt egyháziak és laikusok is följelentendők, akik a gyóntatást színlelve, a fent felsorolt körülmények között valakit bűnre csábítanak.

#### 4. Kinek kötelessége a följelentés?

Az illető *gyónónak, akit a pap bűnre akart csábítani.* Az nem számít, hogy a gyónó beleegyezett-e vagy sem; sőt az sem, hogy a gyónó kezdte a csábítást. A gyónót beleegyezéséről a büntető eljárás folyamán nem is szabad kérdezni. A gyónónak akkor is kötelessége a följelentést megtenni, ha az illető pap már maga tett önmaga ellen följelentést, vagy ha őt már mások följelentették.

<sup>1</sup> Noldin, i. h.

Ha a gyónó, miután ezen kötelességére figyelmeztették, egy hónapon belül nem teszi meg a megyéspüspöknél vagy a Sacrum Officiumnál a följelentést: senkinek fenn nem tartott kiközösítés alá esik, amely alól azonban addig föl nem oldozható, amíg a följelentést meg nem tette, illetve őszinte ígéretet nem tett a följelentés megtételére. (2368.)

A gyónót akkor sem szabad feloldozni, ha még nem esett ugyan a kiközösítés alá, de a följelentést nem akarja megtenni.

A vétkes pap nem köteles önmagát följelenteni. Ha azonban önmaga ellen följelentést tesz, ezáltal nagyban enyhítheti a reá rovandó büntetést. Nem tartozik az általa bűnre csábított személyt sem figyelmeztetni a följelentés kötelességére.

5. A följelentés kötelezettsége megszűnik:

a) a csábító pap halálával; b) ha a följelentés fizikailag vagy erkölcsileg lehetetlen.

Fizikai lehetetlenség esete forog fenn, ha az illető nem mehet el személyesen a püspökhöz és írni sem tud. A gyóntató nem köteles helyette magára vállalni a följelentést, hacsak a közjót fenyegető nagy veszedelem (grave damnum publicum) ezt nem kívánja. Ez esetben a gyónót kérje meg, hogy a gyónáson kívül mondja el neki ezt az esetet (a csábító pap nevét elhallgatva), vagy pedig adjon neki engedélyt arra, hogy a gyónásban hallottak alapján a följelentést megtehesse.

Erkölcsileg lehetetlen a följelentés, ha ebből nagy kár származnék a följelentőnek akár életére, akár vagyonára, akár jó hírnevére. Azonban, ha a csábítás nyilvános botrányt idézett elő, vagy a közjót fenyegető nagy veszedelemnek a kútforrása: ily esetben a följelentéstől nem ment fel semmi, bármily súlyos kár sem (damnum gravissimum); mert ily esetben nem annyira az egyházi, mint inkább a természeti törvény kötelez a följelentésre.

Ha azonban megszűnik a fizikai vagy erkölcsi lehetetlenség: beáll ismét a följelentés kötelessége.

c) A följelentés nem kötelező némelyek szerint (Noldin), ha *kiváló jótévőről* van szó, akitől rendkívüli és szükséges segítséget kap, melyet a följelentés után elvesztene; valamint, ha szoros barátság vagy vérrokonság fűzi az illető paphoz, hacsak a közjó érdekében a természet törvénye nem követeli a följelentést.

A följelentés kötelessége alól nem ment fel a félelem az illető pap haragjától, sem a hála az illető pap iránt; nem ment fel a szeméremérzet, vagy szégyen sem, mely a följelentésnek esetleges folyománya.

6. *Kinél* kell a följelentést megtenni? Lehet egyenesen Rómába

a *Sacrum Officium*-hoz küldeni a följelentést; egyébként azon püspöknél kell megtenni, *akinek egyházmegyéjében tartózkodik a följelentésre kötelezett*, még akkor is, ha a csábító pap más egyházmegyéhez tartozik; ha a vétség más egyházmegyében történt.

*Névtelen* feladások nem jöhetnek tekintetbe, mert ezt a bűntényt bírósági eljárás elé kell vinni.

Aki a feljelentést teszi, először magánlevélben (vagy élőszóval) fordulhat a püspökhöz, megírva teljes címét. Erre a püspök bíróságot küld ki, amely áll a püspökből vagy más, minden egyes esetben *külön* kirendelt bíróból és egy szintén külön kirendelt jegyzőből, akik előtt a feljelentést eskü alatt, sajátkezűleg aláírt nyilatkozatban személyesen kell megtenni, s akiknek meggyőződést kell szerezniök a feljelentő hitelreméltóságáról és szavahihetőségéről. A feljelentések elfogadásánál a birón és a jegyzőn kívül, aki csak egyházi férfiú lehet, senki sem vehet részt. A feljelentőtől tilos megkérdezni, hogy a csábításba beleegyezett-e vagy sem, s ha erre nézve a feljelentő önként nyilatkoznék, e nyilatkozatát *nem ajánlatos* felvenni a jegyzőkönyvbe.

Ha pedig a püspök valamely különös esetben a gyóntatót vagy más egyházi férfiút (tehát nem bizottságot) küld ki a jelentés elfogadására, ez jegyző közbejötté nélkül veszi át a feljelentést a S. Inquisitio 1867. február 20-án kelt utasításához csatolt minta szerint.<sup>1</sup>

A püspök minden ezen ügyre vonatkozó iratot a *Sacrum Officium*-hoz terjeszt fel, amely szükséges utasítást ad a fennforgó eset elbírálására vagy, ha indokolt, maga hoz befejező ítéletet. A S. Officium úgy a hozzá intézett, mint a püspök által felterjesztett feljelentések után akként szokott eljárni, hogy a feljelentőt felhívja a feljelentett megfigyelésére s ha ez ismételen csábítást kísérel meg, akkor mint e büntetben gyanus, bíróság elé idéztetik, de ez rendesen csak a *harmadik* feljelentés után történik. A püspök is tehát helyesen jár el, ha ezt az eljárást követi.

Ha a büntett elkövetése igaznak bizonyult, a püspök a vádlottnak időt és alkalmat enged védelme előterjesztésére, majd kirójjára a büntetést. Az egyházi törvénykönyv szerint ezen bűntényre a következő büntetések róhatók ki (*ferendae sententiae*):

eltiltandó a misézéstől és gyóntatástól, a bűn nagysága szerint esetleg örökre is, megfosztandó minden javadalomtól és méltóságtól, választói és választhatói jogtól, mindezekre képtelennek jelentendő ki, súlyosabb esetben pedig lefokozandó (2368, 1.)

<sup>1</sup> Ezt közli *Rada István*, Az egyházi perrendtartás 154. l.

Ezen felül, ha a bűnös a bíróság előtt bűnét bevallotta, esküvel kell magát az eretnokség gyanúja alól tisztáznia (abiurare haeresim).

Különösen hangsúlyozza a S. Officium, hogy a püspök minden egyes esetet a legnagyobb titokban tárgyaljon s ezért mindazoknak, akik e perben résztvettek, esküvel örökös titoktartást kell ígérniök, amely köteletség alól a püspökök sincsenek fölmentve.

Aki *hamis* följelentést tesz valamely gyóntató ellen, ezzel nagy bünt követ el, amely bűn az egyedüli, mely magában (ratione sui) s nem a fenyíték folytán a pápának van fenntartva. A 894-ik kánon szerint: *Unicum peccatum ratione sui reservatum S. Sedi est falsa delatio, qua sacerdos innocens accusatur de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos.*

A fenntartáshoz nem szükséges, hogy a bűnös tudjon valamit a fenntartásról.

De ezt a bünt még külön fenyíték is sújtja: a pápának *különös* módon fenntartott kiközösítés, mely alól sohasem szabad addig feloldozást adni, amíg a hamis vád formaszerint visszavonva nincs és amíg az okozott károkat tehetsége szerint nem igyekezett helyrehozni, — ekkor is csak súlyos és hosszú ideig tartó penitencia feladása után oldozható fel (2363) a fenyíték alól, érintetlenül hagyva a 894. kánon rendelkezését. A fenyíték alól való feloldozás tehát még nem adja meg a bűn alól való feloldozást, hacsak annak, aki a fenyíték alól feloldozhatott, nem volt felhatalmazása a bűn alól is feloldozni.

Ilyen esetben tehát a gyóntatónak kettős felhatalmazást kell kérnie: felhatalmazást a pápának fenntartott bűn alól és a pápának különösen fenntartott kiközösítés alól való feloldozásra.

A gyakorlatban a következő eljárás ajánlatos. Ha a gyónó panaszkodik, hogy őt egyik gyóntató csábította, elsősorban igyekezzék a gyóntató meggyőződni arról, hogy szavahihető egyén-e az illető; majd figyelmeztesse őt arra, hogy milyen nagy bűn a hamis bevádolás és ennek milyen súlyos következményei lehetnek. Ezután vizsgálja meg teljes részletesen az esetet, vajjon csakugyan gyónással kapcsolatos csábítás esete forog-e fenn? Ha a dolog biztos, figyelmeztesse a gyónót a följelentés súlyos köteletségére és magyarázza meg neki, hogyan kell megtennie a följelentést.

Ha a gyónó semmiképen sem birható a feljelentés megtételére, nem oldozható fel; azt kell neki mondani, jöjjön bizonyos idő múlva vissza s addig a püspöktől, esetleg a Sacrum Officiumtól kérjen a gyóntató (természetesen elhallgatva a gyónó nevét) utasítást.

Még akkor is figyelmeztetni kell a gyónót a feljelentés kötelezett-

ségére, ha előre látjuk, hogy a figyelmeztetés nem fog használni semmit: itt ugyanis a *közjóról* van szó. Ha a közjó már nem volna érintve pl. az illető pap már nem gyóntat, vagy már hosszú idő óta megtért, ily esetben a figyelmeztetés elmaradhat, ha t. i. nem remélhetjük, hogy a gyónó azt követni fogja.

## HARMINCHETEDIK FEJEZET.

### Mikor érvénytelen a gyónás?

A gyónás, illetve a penitenciatartás szentsége érvénytelen lehet a *gyónó* vagy a *gyóntató* részéről elkövetett hiba folytán.

I. A **gyónás érvénytelensége a gyónó hibája folytán.** Érvénytelen a gyónás a gyónó hibája folytán:

1. Ha a gyónó nem indít bánatot és erősfogadást.
2. Ha valamely bűnt készakarva elhallgat.
3. Ha a meggyónt halálos bűn számát, nemét illetőleg hazudik.
4. Ha a lelkiismeretvizsgálat körül súlyos mulasztást követett el.

A gyakorlatban sokszor megesik, hogy a gyónók lelkiismeretvizsgálás nélkül, valamint bánat és erősfogadás felindítása nélkül jönnek gyónni. Helytelenül járna el a gyóntató, ha ezeket egyszerűen elbocsátaná, mert nincsenek elkészülve. Ilyen eljárással a legtöbbet hosszú időre, talán örökre elriasztaná a gyónástól. Ellenkezőleg, ha észreveszi, hogy a gyónó a szükséges előkészület, lelkiismeretvizsgálás, bánat és erősfogadás felindítása nélkül jött gyónni, igyekezzék a gyónó mulasztásait a gyóntatószékben, őt segítve pótolni. Kérdéseivel vezesse rá lelkiállapotának tüzetes megismerésére és bűneinek bevallására, majd a bánat és erősfogadás indító okait tárja a gyónó elé, hogy ennek lelkében igazi természetfölötti bánat és erősfogadás fakadjon.

A gyakorlatban többször előfordul az is, hogy a gyónók a gyóntató első kérdésére tagadólag felelnek, nem mintha nem értenék meg a kérdést, vagy ártatlanok volnának, hanem álszeméremből. Ha a gyóntatónak alapos gyanuja van, hogy a gyónó álszeméremből nem vallotta be egyik-másik súlyos bűnét, — jól teszi, ha a gyónás végén rámutat az érvénytelen gyónás rettentő következményeire, azoknak a halálára és ítéletére, akik bűneiket a gyónásban eltitkolták s miután ily módon üdvös félelmet gerjesztett a gyónóban, ismételve meg újra azt a kérdést, amelyre a gyónó valószínűleg álszeméremből tagadólag felelt. Nagyon sok esetben eredménnyel jár ezen eljárás.

**II. A gyónás érvénytelensége a gyóntató hibájából.** Érvénytelen a feloldozás s így a gyónás, ha 1. a gyóntatónak nincs joghatósága; 2. ha nem oldozza fel a gyónót; 3. ha a feloldozást érvénytelen alakban végzi; 4. ha nem hallotta meg a gyónást.

A gyóntatónak ugyanis ítélkeznie kell a meggyónt bűnök felett. Hogy ítélkezhessék, hallani kell a bűnvallomást. Ha semmit sem hall meg a gyónásból, a feloldozás érvénytelen. Ha azonban egyet-mást meghallott, a feloldozás érvényes. Bár amely bűnt nem hall meg, afölött nem is ítélkezhetik s így az csak közvetve lesz megbocsátva.

A gyakorlatban mindenesetre ügyelnie kell a gyóntatónak, hogy a gyónásra komolyan figyeljen és ha akár zörej, ének, akár szórakozottság, álmoság folytán, vagy a gyónó gyors hadarása, vagy halk susogása miatt egyik vagy másik bűnt nem hallaná meg, — kérdeznie kell a gyónót, mit is mondott, ismétlje szavait... Ez azonban csak oly esetben szükséges, amikor súlyos bűnökről lehet szó. Mert ha a meggyónt bocsánatos bűnök közül egyiket-másikat nem is hallja meg, ez a szentség érvényességét egyáltalában nem érinti.

De még a súlyos bűnök gyónásánál sem kell aggályosnak lennie a gyóntatónak. Ha egyik-másik súlyos bűnt szórakozottságból vagy más okból nem is értett meg és elfelejtett ez után kérdezősködni: ez ne aggassa. A bűn közvetve meg lesz bocsátva a többi bűnök feloldozása által. Másrészt a gyóntató sem köteles a végkimerülésig megfeszíteni figyelmét, hogy minden egyes susogva és hadarva mondott bűnvallomást egészen és teljesen megértse.

Viszont azonban süket papnak nem szabad gyóntatni; sőt a nagyothalló papnak is csak oly helyen (saját szobájában, sekrestyében), ahol a gyónó oly hangosan végezheti a gyónását, hogy a nagyothalló pap azt tökéletesen megértse.

Aki készakarva gyónik süket papnak, vagy nagyothallónak azért, hogy a gyónását az illető meg ne értse, érvénytelenül gyónik, még ha feloldozást nyer is.

**III. Az érvénytelen gyónás megismétlése.** Az érvénytelen gyónást meg kell ismételni: mert az érvénytelen gyónásban meggyónt bűnök nincsenek megbocsátva. Ha azonban nem bizonyos, hanem csak valószínű a gyónás érvénytelensége, a gyónás megismétlése ajánlatos ugyan, de nem kötelező.

Ha a gyónás ismétlése más gyóntatónál történik: minden bűnt újra meg kell gyónni; mert a gyóntató nem ismeri a gyónó lelkiállapotát s köteles a bűnök felett ítélkezni s ezt addig nem teheti, míg a bűnvallomást nem hallja. Ha azonban a gyónást ugyanazon

gyóntató előtt ismételjük, nem szükséges újra részletes gyónást végezni, elégséges, csak az elhallgatott bűnt meggyónni s a többit nagy általánosságban megismételni: föltéve, hogy a gyóntatónak van még némi homályos visszaemlékezése a gyónó lelkiállapotára. Sőt, ha nem emlékeznek is már a gyóntató a gyónó lelkiállapotára, elégséges volna egy-két kérdéssel nagy általánosságban a gyónó állapotáról tudomást szereznie: minthogy bűnei felett egyszer már ítélkezett, igaz, hogy ez az ítélet érvénytelen volt, de most azt az ítéletet nem akarja megváltoztatni, hanem csak érvényesíteni.

## HARMINCNYOLCADIK FEJEZET.

### Általános gyónás.

Az általános gyónásnak két neme van: *életgyónás*, amely az *egész élet* bűneit magába foglalja és *hosszabb időtartamra* vonatkozó általános gyónás (pl. egy év).

Az általános gyónás mindkét neme lehet *szükséges, hasznos*, de lehet *káros* is.

Az általános gyónás szükséges akkor, ha valaki hosszabb időn keresztül érvénytelen gyónásokat végzett, akár, mert valamely súlyos bűnt elhallgatott, akár, mert kellő bánat és erősfogadás nélkül végezte gyónásait.

Gyakran fordul elő, hogy a gyónó szégyel valamely nagyobb, megszégyenítő bűnt bevallani a gyóntatónak. Éveken át eljár gyónni, de ezt a bűnt következetesen elhallgatja. Természetesen összes gyónásai érvénytelenek s reá nézve föltétlenül szükséges az általános gyónás azon gyónás időpontjától kezdve, amelyben először elhallgatta a lelkiismeretét terhelő bűnt.

Viszont azonban előfordulhat olyan eset is, hogy valaki megfeledkezik teljesen úgy az elhallgatott bűnről, mint a bűn elhallgatásának tényéről, — kérdés, vajjon az ő gyónásai is érvénytelenek? Nem, mert a gyónás csak addig érvénytelen, amíg tudatával bír a bűnnek és a bűn meggyónása kötelességének és ennek dacára elhallgatja bűnét. Ha megfeledkezik a bűnről s annak elhallgatásáról, későbbi gyónásai érvényesek, ez a bűn is közvetve bocsánatot nyer. Ha azután később ez a bűne eszébe jut s az is, hogy hány gyónásban hallgatta el, nem kell megismételnie összes gyónásait, hanem csak azokat, amelyekben bűnét készakarva elhallgatta.

A legtöbb hívőnek rendkívül hasznos az általános gyónás,

mert nagyobb bánatra, megalázódásra, szilárdabb eltökélésre és erősfogadásra ösztönöz; a gyóntató is jobban megismeri a gyónó lelkiállapotát s jobban tud a gyónóra hatni. Miért is különösen ajánlatos az életgyónás az életpálya-választáskor, házasság előtt, szerzetesi fogadalom, felszentelés előtt, özvegységre jutáskor, halálos ágyon; egyéb rendkívüli alkalmakkor is, pl. missiók, jubileum, szent gyakorlatok alkalmával.

Olyanoknak azonban, akik már végeztek életgyónást, rendszerint nem tanácsos gyakrabban végezni életgyónást; elég, ha az utolsó általános gyónástól eltelt időre terjed ki általános gyónásuk.

Egyenesen veszedelmes és káros aggályos lelkiismeretűeknek gyakrabban végezni életgyónást.

Sőt aggályos természetű, búskomorságra, tépelődésre, kislelkűségre hajló lelkeknek a rövidebb időt magába foglaló általános gyónás is inkább veszedelmes, mint hasznos.

De ha rendkívüli körülmények között megengedjük is nekik kivételkép az általános gyónást, akkor is hangsúlyozni kell előttük, hogy az általános gyónás nekik s egyáltalában mindazoknak, akik lelkiismeretesen végzik gyónásaikat, nem szükséges, — ép ezért az általános gyónásban nem kell föltétlenül fölemlíteni az összes, már meggyónt és megbocsátott bűnöket; az általános gyónás érvényes akkor is, ha a gyónó nemcsak feledékenységéből, hanem készakarva is kihagy belőle valamely akármilyen súlyos, de már egyszer kellően meggyónt bűnt. És ha egy általános gyónást elvégeznek, többet nem tanácsos nekik megengedni.

Eltekintve ezen beteges lelkű kivételektől, az általános gyónás hatalmas eszköz a megtérés s egyáltalában a keresztény tökéletesség útján. Miért is elsősorban azoknak, akik a keresztény tökéletesség útján haladnak, ajánlatos az időről-időre (pl. lelki gyakorlatok alkalmával) végzett általános gyónás.

De egyáltalában búzdítsuk a hiveket általános gyónásra a következő alkalmakkor:

1. ha valaki őszintén megtérni akar;
2. ha a gyermek elhagyja a szülői házat (idegenbe megy tanulni, szolgálni vagy dolgozni);
3. diákok érettségi vizsga után;
4. jegyesek;
5. aki kolostorba lép vagy kispap lesz;
6. aki özvegyé lesz;
7. súlyos betegségben;
8. népmissziók alkalmával mindenkinek.



## HARMINCKILENCEDIK FEJEZET.

## A gyóntatóról.

## I. Minő feladat a gyóntatás?

A gyóntatás a *legáldásosabb* lelkipásztori tevékenységek közé tartozik. A gyóntató Krisztustól nyert hatalmával a lelkek orvosa, de olyan orvos, aki nemcsak a beteg lelket gyógyítja meg, hanem a halott lelket is új életre támasztja. A gyóntató a megtérő bűnösnek a bűnbocsánattal visszaadja a kegyelmi életet, ezzel a lélek nyugalmit; de nemcsak a súlyos bűn terhétől szabadítja meg a megtérőket, az igazaknak is lelki küzdelmeikben, megpróbáltatásaikban, kísértéseikben, aggályaikban vigaszt, erőt, irányítást, békét és lelki nyugalmat ad.

A gyóntatás egyike a *legérdemszerzőbb* papi tevékenységnek. Elrejtett működés, melyhez nehezen férkőzhetik a hiúság, az érdemek elrablója. Jól végezve, magát a gyóntatót is megszenteli, buzgóságra, elővigyázatra, alázatosságra, bűnbánatra, jámborságra sarkallja. Viszont nem hallgathatjuk el azt sem, hogy a gyóntatás *veszedelmekkel* kapcsolatos. Ha a gyóntató könnyelmű, vigyázatlan, botrányt okozhat, vagy a gyóntatás reá nézve nagy kísértéseknek, sőt bukásnak is forrása lehet.

A gyóntatás *nagy felelősséggel* járó lelkipásztori működés. A gyóntató nem kénye-kedve szerint oldozhatja fel a gyónókat bűneik alól, hanem csak az őszintén megtérőknek adhat feloldozást; miért is minden egyes esetben mérlegelnie kell, vajjon a gyónó valóban megtérő bűnös-e, amit megállapítani igen sok esetben rendkívül nehéz. Másrészt azért is igen nagy a gyóntató felelőssége, mert a gyónó a gyóntató minden szavát, kijelentését, döntését mint Istentől jövőt veszi. A gyóntató szava a gyónó előtt Isten szava. Ép ezért a gyóntatás Isten ígéjének a legegényibb hirdetése. Már pedig ez egyike a legnehezebb feladatoknak.

A gyóntatás nagy felelősséggel járó lelkipásztori tevékenység azért is, mert nagyrészt ettől függ a hitélet, a jámborság, az erkölcsösség emelkedése, stagnálása vagy sülyedése a hitközségben. A hitoktató és a hitszónok munkáját a gyóntató fejezi be, teszi valóban éretté, hatásossá.

A gyóntatás azonban nem könnyű dolog, sőt a *legnehezebb* papi feladatok egyike. Nehézsége kitűnik abból, hogy a lelkiismeretek rejtekeibe kell behatolnia és a bűnöktől megsebzett, sőt megölt lelkek meggyógyítása, illetve életretámasztása a feladata.

Már pedig ahány ember van, annyiféle a lelkiismeret, a szív, a lélek, és ahány bűnt követnek el, annyiféle a bűn is. Minden egyes elkövetett bűn egyéni, amelynek az elkövető személye, ennek körülményei, neveltetése, környezete, lelkének és lelkiismeretének hullámozása adják meg az egyéni színezetet és befolyásolják a bűn súlyát, gonoszságát, a lelken ütött seb nagyságát, mérges vagy kevésbé ártalmas természetét. Amint minden bűn egyéni, úgy a bűntudat, a bűnmardosás, a bűnbánat is egyéni. A tudomány csak általános szabályokat tud felállítani a bűnökről, a lelkiismeretről, a bűnbánatról, a megtérésről. Az általános szabályokat nem nehéz elsajátítani: ezeket előadják az erkölctan és a lelkipásztorkodástan. Azonban nagy, természetfölötti művészet kell ahhoz, hogy az egyes esetekben megtaláljuk, mi a helyes, mi a célravezető. Ez valóban a *lélekvezetés* művészete, melyről a szentatyák azt mondják: *ars artium regimen animarum*.

## II. A gyóntató tulajdonságai.

Első tulajdonsága: a *tudomány*.

A gyóntatónak szüksége van elsősorban alapos tudományra. Lelkek orvosa; ismernie kell tehát a lelki betegségek egész therapiáját; a lelki sebek minden fajtáját, azoknak gyógyító és preventív orvosszereit. Miért is a gyóntatónak szüksége van alapos erkölctani és lelkipásztorkodástani tudásra. XIV. Bendek pápa szerint az volna óhajtandó, ha a gyóntató *kiváló* tudással bírna; de minthogy ez csak keveseknek osztályrésze, legalább is szükséges, hogy *megfelelő* tudománya legyen.<sup>1</sup> A tudományt nem pótolhatja a püspöktől nyert felhatalmazás a gyóntatásra; ez föltételezi, de nem helyettesíti a megfelelő tudományt.

Az erkölcs- és lelkipásztorkodástanon kívül szükséges, hogy jártas legyen a keresztény *aszkézis* elveiben is, sőt sok esetben (apáca-gyóntatásnál) rendkívül előnyös, ha a keresztény *misztikában* is bír tájékozottsággal.

A gyóntató a neki szükséges ismereteket felújítja a megfelelő szakmunkák olvasása által, valamint a pasztorális konferenciák szorgalmas látogatásával.

A rendes erkölctani és aszkétikai tanulmányokon kívül első sorban saját szívének minél alaposabb tanulmányozása adja meg a gyóntatónak a készséget arra, hogy más lelkek mélyébe is biz-

<sup>1</sup> Optandum sane esset, ut quilibet confessarius ea polleret scientia, quam eminentem appellat. Verum cum haec dos paucorum sit, necesse omnino est, ut competenti saltem scientia instructus sit. Constit. Apostolica. 1749.

tos betekintést nyerjen. Ha az ember saját lelkének minden redőjét, rejtekét, rezgését, hullámlását megfigyelte, már ismeri nagyjában az emberi szív gyengeségeit, szenvedélyeit, egyébként kifürkészhetetlen és érthetetlen hullámlásait, következetlenségeit és botlásait. Miért is az *önismeret* szükséges tulajdonsága a gyóntatónak, amely tulajdonságot csakis fegyelmezett lelki élet útján, mindennapi elmélkedés és (általános és részleges) lelkiismeretvizsgálás által szerezhet meg. A legjobb lelki orvosok a kolostorok mélyébe zárkózott, saját lelkükkel sokat foglalkozó szerzetesek.

Szükséges, hogy a gyóntató *türelmes* legyen. Türelmetlenséggel nagy károkat okozhat; őszinte megtéréseknek és gyónásoknak lehet az akadályozója, vagy legalább is elriasztja a töredelem szentségétől a hiveket.

Elsősorban türelmesen kell meghallgatni a gyónó vallomását. Ne feledje el a gyóntató, hogy a gyónás a legtöbb emberre nézve életének egyik legfontosabb és legnehezebb ténykedése, amikor lelkének legelrejtettebb titkait, aggodalmait, sebeit, betegségeit tárja fel az Úr szolgája előtt, akitől mindezekre gyógyító irt remél. Elkedvetleníti és elkeseríti a gyónót, ha a gyóntató türelmetlenkedik s nem hagyja őt kibeszélni. Amit a gyóntató csekélységnek, lappáliának tart, az a gyónó előtt nagyon fontosnak, sőt életbevágónak tűnik fel. Egyes bűnösök nem tudnak megnyugodni, míg bűneik sajátos körülményeit el nem mondták.

Türelemmel hallgassa meg a gyónó vallomását, sohase adja jelét se csodálkozásának, se megbotránkozásának, se szörnyülködésének. Ezáltal ugyanis megijesztené a gyónót és a teljes bűnvallomástól elriasztaná. Türelemmel legyen a visszaeső bűnösök iránt is, ha észreveszi, hogy a visszaesés a bűnszokás vaserejéből és a lélek elgyengüléséből fakad és nem a bűn szeretetéből.

Különös türelmet igényelnek az aggályosok és a kísértések által meglátogatottak, akiket a gyóntató türelmetlensége a leg súlyosabb lelki veszélyekbe és megpróbáltatásokba sodorhat.

Legyen a gyóntató nagy *részvétellel* a gyónó iránt. A gyóntatószék nem a megtorlás, a büntetés, a megfeddés ítélőszéke, hanem az irgalomé, könyörületé, megbocsátásé a *megtérő* bűnösök számára.

A gyóntatószékben a gyóntató elé tárul az emberi szívek minden fekélye, sebe, betegsége. A gyóntató részvéte legyen az első enyhítő csepp olaj a beteg sebére.

De ez a részvét ne legyen sekélyes érzélgés, asszonyias el-lágyulás, hanem fakadjon a Krisztus vérével megváltott lelkek természetfölötti szeretetéből s nyerjen tápot a bűn utálatából s az erény szeretetéből.

A gyóntatóban ugyanis szükséges a *bűn utálata, az erény és a keresztény tökéletesség nagybecsülése, Krisztus szeretete*. Irtani a bűnt, mint a legnagyobb rosszat, mint az emberek boldogtalanságának és kárhozatának kútforrását, mint a Krisztus országa ellen törő lázadást, — ez egy igazi gyóntatónak a szive vágya. Részvétellel lenni a bűnös iránt, de irgalmatlannak a bűn iránt. Ép ezért a bűn utálatának kell szabályoznia a bűnös iránt való részvétet is. Ez csak a bűnbánó, a bűneitől szabadulni akaró, az őszintén megtérni akaró bűnöst illeti meg, de nem azt a bűnöst, aki szívesen fetreng a bűn mocsarában s attól megválni nem akar. Az ilyen bűnossal szemben kérlelhetetlen, hajthatatlan szigorral kell fellépni, neki a feloldozást megtagadni. De a gyóntató sohase legyen durva; szigorúsága még ily esetekben is fakadjon apostoli buzgalomból és nem emberi indulatból, türelmetlenségből.

Ha a gyóntató szive mélyéből utálja a bűnt, másrészt szive mélyéből szereti Krisztust: akkor fog bírni a kellő *lelkierővel* is, melyre a gyóntatásban szüksége van, amely képesíti őt, hogy legyőzzön minden emberi tekintetet, félelmet, megalkuvást s a gyóntatószékben csak a bűnöst lássa, akármilyen nagy méltóságban legyen az illető, vagy akármilyen viszonyban legyen különben vele.

Szükséges a gyóntatóban nagy *tapintat* is. Tapintattal kell a lelkek sebeihez nyúlni, a lelkiismeretek mélységeibe hatolni. Nagyon sok lelkiismeret olyan, mint a mimosa pudica: tapintatlan érintésre bezárul. És ne gondolja senki azt, hogy csak előkelő nők, finom lelkek, ártatlan gyermekek igényelhetnek tapintatot; ezt minden gyónó joggal elvárhatja és a kérgeslelkű bűnöst is mélyen sérti, ha tapintatlanul kezeljük botlásait.

A tapintatnak kell leginkább megnyilatkoznia a gyónóhoz intézett kérdésekben és intelmekben. (Ezekről bővebben alább lesz szó.)

Végül szükséges, hogy a gyóntató felfogása ment legyen minden *túlzástól*, úgy a túlzó szigorúságtól (rigorismus), mint a túlzó engedékenységtől (laxismus). *Bölcs mérséklet* legyen irányítója. Mérséklet, de nem puhaság, nem érzelgősség. Mérséklet, amely nem lesz a bűnözés megkönnyítője, hanem igenis a megtérő bűnösnek vigasztalója és biztos vezetője a megtérés rögzös, meredek útján.

### III. A gyóntató feladatai.

A gyóntató feladatai: 1. *tanítás*, 2. *kérdezés*, 3. *intelmek és tanácsok adása*, 4. *ítélkezés*, 5. *feloldozás* vagy annak *megtagadása*.

1. **Tanítás.** A gyóntató bizonyos esetekben *tanítani* köteles a

gyónót. A római Szertartáskönyv egyenest így szól: *Si confessarius cognoverit poenitentem ignorare christianae fidei rudimenta, si tempus suppetat, eum breviter instruat de articulis fidei et aliis ad salutem cognitu necessariis.*

A gyóntatónak először is kötelessége a gyónót mindarra megoktatni, ami a penitenciatartás szentségének érvényes és megengedett fölvételéhez szükséges.

Ha a gyónó a hit igazságairól nem tud semmit, a gyóntató őt legalább azokról megoktatja, melyek okvetlenül szükségesek az üdvösségre. (Isten létezése, Isten a jók jutalmazója, a gonoszok büntetője, Szentháromság, Megtestesülés, Megváltás.) Természetesen itt nem szükséges alapos oktatás, elégséges, ha a gyónó hívő lélekkel elfogadja, amiről a gyóntató őt oktatja. Ép így ha nem tudja, hogy a gyónáshoz szükséges a bánat; ha nem tudja, hogyan kell bánatot gerjeszteni; ha nem tudja lelkiismeretét megvizsgálni, ha nem tud gyónni, — minderre a gyóntatónak kell őt kioktatnia. Nagyon helytelen volna az ilyen tudatlan gyónókat a gyóntatószékből elutasítani azzal, hogy előbb tanulják meg mindezt s csak azután jöjjenek gyónni. Mert a tapasztalat azt mutatja, hogy az ily módon elutasítottak a legtöbb esetben elvesztik kedvüket s többé egyáltalában nem mennek gyónni. Miért is, ha ilyen gyónó jön a gyóntatóhoz, a gyóntatónak kell őt a szükséges tudnivalókról kioktatnia.

De vonatkozhatik a gyónó tudatlansága az ő kötelességeire is, általában az erkölcsi törvényekre, melyek rámutatnak arra, hogy mi bűn és mi nem bűn. Köteles-e a gyóntató őt ezekről is kioktatni?

1. Minden esetben köteles kioktatni a gyónót, ha az ő tudatlansága legyőzhető (*ignorantia vincibilis*). Tehát

a) ha a gyónó kérdezi, mert maga is kételkedik, hogy valami meg van-e parancsolva? súlyos bűn-e?

b) ha a természettörvények alapelveiről és azoknak legközelebbi folyamányairól van szó. Ilyenek a tetteleg elkövetett testi bűnök, a lopás, az imádság szükségessége, a házastársi hűség, a keresztény gyermeknevelés, az állásbeli kötelességek.

Mindkét esetben a gyóntató még akkor is köteles a gyónót kioktatni, ha előrelátja, hogy tanításának nem lesz semmi eredménye.

2. Ha a gyónó tudatlansága legyőzhetetlen (*ignorantia invincibilis*), a gyóntatónak mérlegelnie kell, vajjon a kioktatásnak lesz-e eredménye vagy sem.

a) Ha remélhet eredményt, ki kell oktatni a gyónót, föltéve,

hogyan ebből más nagy baj nem származik. Mert ez esetben el kell hagyni a kioktatást. Például a házasságtörésből született gyermek miatt az anya köteles volna törvényes gyermekeivel szemben restitucióra. De erre nem kell kioktatni az anyát, még abban az esetben sem, ha az anya előreláthatólag hajlandó volna ezt megtenni, mert ebből nagyon sok rossz keletkezhetnék: botrány és veszekedések a családban.

*b)* Ha nincs remény eredményre, a kioktatást el kell hagyni; maradjon a gyónó vétke csak anyagi véték (*peccatum materiale*).

*c)* Ha kétséges, vajjon lesz-e eredménye a kioktatásnak, ezt ez esetben is el kell hagyni.

De nem kell könnyen kételkedni. Mindazon esetekben remélhetünk eredményt a kioktatástól, amikor maga a dolog nem túlságosan nehéz, a gyónó pedig jámbor személy.

*d)* Ha a gyónó tudatlanságból fakadó eljárása veszélyes a közjóra, a gyónót abban az esetben is kell figyelmeztetni, ha a figyelmeztetésnek nem reméljük eredményét.

Minden esetben, akkor is, ha semmi eredményt sem várhatunk, ki kell oktatni a gyónót:

*a)* ha a gyónó ezen oktatás nélkül közeli bűnveszedelemben forog;

*b)* ha súlyos vétkeknek tart bocsánatos bűnt, vagy bűnnek tart oly dolgot, amely egyáltalában nem bűn;

*c)* ha a gyóntató hallgatása a gyónó rossz elhatározásának helyeslése gyanánt tünhetné fel;

*d)* ha a cselekedet most még nem bűnös ugyan, de idővel azzá válik (pl. a *mollities* kis gyermekeknél).

**2. Kérdés.** Minthogy a gyóntató is köteles a gyónás teljességét elősegíteni, kénytelen gyakran kérdéseket intézni a gyónóhoz; sőt sok esetben a gyónók egyenesen arra hagyatkoznak, hogy a gyóntató ki fogja őket kérdezni. A gyóntatásnak egyik legtöbb körütekintést igénylő feladata a kérdés: ezzel mutatja meg leginkább a gyóntató rátermettségét.

A kérdés kötelezettsége kiterjed:

*a)* a gyónás teljességére (a súlyos bűnök számára, nemére és nemét változtató körülményeire);

*b)* annak a megállapítására, nincs-e a gyónó közeli (szabad vagy szükséges) bűnalkalomban;

*c)* annak a megállapítására, nem esett-e a gyónó valamely egyházi büntetés alá;

*d)* annak a megállapítására, van-e gyónónak kellő bánata és erősfogadása, azaz őszinte-e a megtérése.

Ha a jelzett esetekben kétség merül fel, a kérdezés *súlyosan* kötelező. Ha erkölcsi bizonyossággal tudjuk, hogy a gyónó amenyire csak lehetséges, anyagilag is teljes gyónást végez, vagy szükséges anyagot nem is gyónik, felesleges őt kérdésekkel zaklatni. Ilyenek *rendesen* a papok, apácák, jámbor hivek, heti gyónók. Másrészt azonban még papok gyónásánál is előfordulhat, hogy a gyóntató kénytelen a gyónás teljessége szempontjából vagy a gyónó lelkiállapotának teljes megismerése végett kérdéseket intézni. Ily esetben végezze el a kérdezést bátran, félretéve minden emberi tekintetet vagy félelmet.

Ismeretlen gyónókhoz többféle kérdést tanácsos intézni mindjárt a gyónás elején, hogy kellő tájékozódást nyerjen a gyóntató. (Mikor volt utóljára gyónni? mi indította arra, hogy gyónni jöjjön? házasember-e? férjes nő-e? mióta? ez az első házassága? milyen templomban esküdött? vannak-e gyermekei? hány? nem oka-e annak, hogy nincs több gyermeke?)

Ha oly gyónó jelentkezik, akinek a nyelvét nem érti a gyóntató, jó szolgálatot tehet (ha kéznél van) egy többnyelvű gyóntatási könyvecske (Confessarius polyglottus a Carolo Schwarz Vindobonae. 1910. — Ambrosius Tomsa, Piscator animarum: Nagybáb, 1913.).

A kérdéseket a gyónók kora és műveltségi foka szerint kell megválogatni. Másképp kell kérdezni ártatlan gyermekeket és másképp durvult lelkű bűnösöket; másképp a városi és másképp a falusi népet; másképp a hitéletet élő gyakori gyónót és másképp azt, aki csak husvétkor keresi fel a gyóntatószéket; végül másképp kell kérdezni az őszinte bűnbánókat s másképp azokat, akik a gyónásban is magukat mentegetik s bűneiket elrejtteni igyekeznek.

A kérdezésben kellő mértéket kell tartani. A kérdezés arra való, hogy a gyónás teljességét elősegítsük. De ezt a gyóntató nem köteles nagyobb gonddal szorgalmazni, mint maga a gyónó. Már pedig a gyónó sem köteles *rendkívüli* fáradsággal végezni a lelkiismeretvizsgálást. Következésképpen a gyóntató sem köteles *rendkívüli* erőfeszítéssel és fáradsággal végezni a kérdezést.

A kérdezést nemcsak kellő mértékkel, hanem igen nagy tapintattal is kell végezni. A gyóntató tapintatlan kérdései sokszor botrányt okoznak s a hiveket elriasztják a gyóntatószéktől.

Különösen vigyázni kell a nemi bűnökre vonatkozó kérdésekkel. Itt tanácsosabb inkább kevesebbet kérdezni, mintsem túl sokat. Főleg vigyázni kell, nehogy a mi kérdéseink tanítsák meg a gyónót olyan bűnökre, amelyeket eddig nem is ismert. De vigyázni kell azért is, nehogy a gyónónak néha túlérzékeny szeméremérzetét megsértsük a tapintatlan kérdéssel. E tekintetben

sokszor még a nagy bűnösök is túlérzékenyek. A tapintatlanság a kérdésben annyira mehet, hogy a gyóntató a sollicitatio vádja vagy gyanúja alá is eshetik. Az egyházi törvénykönyv előírja: *caveat... ne curiosis et inutilibus quaestionibus, maxime circa sextum Decalogi praeceptum quemquam defineat et praesertim ne juniores de iis quae ignorant, imprudenter interroget.* (888, 2.)

Föltétlenül elítélendő minden olyan kérdés, amely csak a gyóntató kíváncsiságából fakad. A bűntárs után kérdezősködni szigorúan tilos. (888, 2.)

Az olyan gyónóktól, akiknek a gyónásából észrevevesszük, hogy az Isten 6-ik parancsa ellen valószínűleg nem vétkeztek, erről nem kell kérdezni semmit (pl. idősebb személyek, gyakori gyónók, jámbor hivek). Másoktól, ha nem vádolják magukat ilyféle bűnökről, általában kérdezni kell: vétett-e az Isten 6-ik parancsa ellen? Tudja-e, mi van ebben a parancsban? Mit vétett? (hogyan vétett?) gondolattal? vágyakkal? tekintetekkel? Minden nap? napjában többször is? csunya beszédekkel? (szülőktől megkérdezendő: gyermekeik előtt is? mert ez a körülmény a bűn nemét megváltoztatja.) Másképp is? hogyan? csúnyán érintette önmagát? mást is elkövetett? érintett mást is? (fiúknál kérdezzük: más fiút is? követett el más bűnt is? csúnyán megérintett leányt is? leányokhoz a kérdések megfordítva intézendők.) Követett el más cselekedeti bűnt is a 6-ik parancs ellen? Ha igennel felel, tovább kell kérdezni, mit? Férfiaknál kérdezzük: vétkezett nővel? hajadonnal? házasszeméllyel? rokonával? hányszor? együtt, egy házban lakik vele? (nőknél hasonlóképen, vétkezett férfival? házassal? rokonával stb.)

Elmondott mindent? Ha a gyónó még mindig nyugtalankodik, akkor vagy a legközelebbi rokonokkal való vérfertőzés vagy valamely természetellenes (sodomia, bestialitas) bűn nyomja a szívet. Tapintatos kérdésekkel ezen bűnt is föl kell vele fedetni: mert lelkiismerete addig nyugtot nem lel, míg ezen bűnét is meg nem gyónta.

Részleteket nem kell kérdezni, sőt azt meg sem kell engedni, hogy a gyónó bűneinek részletes körülményeit előadja. De minden nagy bűnnél kérdezni kell a számot (naponta, hetenkint 2—3-szor? havonkint 4—5-ször?).

Vannak esetek, amelyekben legjobb mindjárt a gyónás elején végezni a nemi bűnökkel; más esetekben tanácsosabb ezt a gyónás végén tenni, mikor a gyónót már kellő törődelemre és őszinteségre hangoltuk. Vannak esetek, melyekben tanácsos mindjárt a cselekedeti bűnökkel kezdeni (pl. házasnál, vétett-e a házastársi hűség ellen? cselekedettel, hányszor? gondolattal, vágyódással, tekintettel, hányszor?), a legtöbb esetben azonban tanácsos a fent leírt sorrendben végezni a kérdéseket.

De ismételjük, e téren jobb *per defectum* valamit elhagyni, mint *per excessum* hibázni s ezzel botrányt okozni.



A gyónás a legbensőbb, a legbizalmasabb közlés a világon, amelynek egyenest az a célja, hogy a lélek könnyítsen terhén, megvallva legtitkosabb bűneit, legszégyenletesebb tévedéseit is. Erre a bizalomra készíti a gyónót nemcsak a bűnbocsánat reménye, hanem az a tudat is, hogy a gyóntató a legmélyebb titoktartásra van kötelezve, amely alól soha, semmi körülmény között nincs fölmentés (gyónási pecsét). Ily körülmények között teljesen jogosult az az elv, hogy *hinni kell a gyónó kijelentéseinek, akár maga ellen, akár maga mellett szóljanak azok.*

Mindazonáltal sajnos, az emberi gyengeség a gyónásnál is elégszer megnyilatkozik. Hiúság, emberfélelem, hamis szemérem a gyónókat gyakran arra ösztönzi, hogy bűneiket takargassák, leplezzék még a gyóntató előtt is. Akárhányszor megtörténik, hogy a gyóntató kérdésére kategorikus nem-mel válaszolnak, holott igen-t kellett volna mondaniok.

Mit kell ilyen esetben tenni?

Ha a gyóntatónak alapos kétsége van, más alakban is meg kell ismételnie a kérdést, — mert lehetséges, hogy kérdését a gyónó nem értette meg vagy rosszul értette. Ez gyakran előfordul gyermekeknél; de előfordul felnőtteknél is, főleg ha maga a kérdés is nem elég szabatos, pl. vétettél a tisztaság ellen?

Ha a különböző alakban megismételt kérdések dacára is megmarad a gyónó tagadása mellett, — ezt el kell fogadnia a gyóntatónak és a gyónót föl kell oldoznia, legalább is föltételesen (ha t. i. nagyon erős a gyanú a gyónó őszintesége felől).

Ha a gyóntató biztosan tudja, hogy a gyónó elkövetett valamely bűnt s a gyónásban ezt mégis tagadja, ez esetben a gyóntatónak meg kell fontolnia, vajjon nem lehetséges-e, hogy a gyónó azt a bűnt már másnak meggyónta, avagy hogy azt egyáltalában nem tartja bűnnek és így meggyónandónak, vagy pedig esetleg nem jogosult-e azt a bűnt a jelen gyónásban elhallgatni. Mert ha ezen esetek egyike valószínűséggel bir: a gyóntató a gyónót tagadása dacára is feloldozhatja, bármily biztosan és bárhonnét tudja is, hogy a gyónó az eltagadott bűnt valóban elkövette.

Ha azonban ezen eshetőségek nem jöhetnek számba, — azt kell tekintetbe venni, honnét tudja a gyóntató a gyónónak bűnét?

Ha *mások* (gyónáson kívüli) *elbeszéléséből* s a gyónó ennek dacára megmarad tagadása mellett: inkább a gyónónak kell hitelt adnunk s őt feloldozzuk.

Ha a gyóntató *maga látta* (vagy hallotta) a gyónó vétkét s a gyónó ezt mégis tagadja: nem oldozható fel. Azonban itt is

vigyázni kell, mert érzéseink is csalódhatnak; elnézhettük az illetőt, úgy ez esetben is, ha nem vagyunk abszolúte biztosak megfigyelésünkben, a gyónó határozott tagadása esetén inkább neki kell hinnünk, mint saját érzéseinknek.

Előfordulhat az az eset is, hogy *mások gyónásából* ismerjük meg a gyónó bűnét, melyet ez határozottan tagad. A gyóntató biztosan tudja a másik gyónásából, hogy egy bizonyos vétket elkövetett, viszont azt nem mondhatja neki, hogy ezt tudja, mert ezzel a gyónási titkot sértené meg. (Előfordulhat ilyen eset jegyesek, házastársak gyónásakor.)

Már most ilyen esetben mi a teendő? A tudósok nem egyeznek meg. Némelyek szerint a gyónót *föltétlenül* föl kell oldozni; mások szerint egyáltalában *nem szabad feloldozni*, hanem dissimulációval kell őt áldással elbocsátani, melyről azt hiheti, hogy feloldozás; a harmadik nézet védői pedig azt mondják, csak *föltételesen* szabad őt feloldozni. Mi ezt a harmadik nézetet tartjuk a legmegfelelőbbnek.

**3. Intelmek és tanácsok adása.** A gyóntató nemcsak az irgalmas bűnbocsánat osztogatója a feloldozás által, hanem egyszerűen a lélek orvosa is. A feloldozás letörli ugyan a bűn szennyét a lélekről, de nem gyógyítja be teljesen a bűnkozta sebet. A gyóntató van hivatva, hogy a gyónó lelki sebeire, betegségére megfelelő orvosszereket ajánljon. Ez történik a gyónónak adott intelmekben. A gyóntató csak kivételes esetben elégedhetik meg a feloldozás megadásával, rendszeren köteles a gyónókat a nekik megfelelő intelmekkel vezetni, irányítani, gyógyítani. A gyóntatás a legegényibb pasztoráció; a gyónási intelmek az igehirdetésnek legegényibb, legbensőbb, a lélek legmélyére ható művészete. Ezek az intelmek nem prédikáció, egy-két tömör mondat, de amelyeknek oly tartalmasaknak, annyira az egyéni lelki szükségleteknek megfelelőeknek kell lenniök, másrészt annyi melegséggel, a meggyőződés és meggyőzés oly erejével kell ezeket elmondani, hogy a gyónó szívébe mélyedjenek s ott soká rezegjenek, visszhangozzanak.

A gyóntató lelkikincstárában minden betegségre meg kell lenni a megfelelő intelemnek. A kétségbeesésig összetört bűnös számára csakúgy, mint a kísértések által gyötört aggályos számára, de a könnyelműek számára is, akiknél a megtérés alig látszik többnek, mint a szánom-bánom elmondása. Ennek az ékesszólásnak nem lehet megírni az elméletét. Illetve ennek az elmélete: az apostoli lélek Isten- és emberszeretete, mely gyűlöli a bűnt, viszont szereti a bűnöst, akit minden áron megmenteni akar.

Van ugyan a gyónási intelmeknek is irodalma, de ez legfőlebb arra szolgálhat, hogy egy-két új gondolatot merítsünk belőle.<sup>1</sup>

Intelmeket úgyszólván minden gyónónak kell adni. Csak a legkivételesebb esetekben maradhat el az intelem. Természetesen a gyakori gyónóknak elég egy-két szóból álló intelem; viszont azok, akik ritkán gyónnak (husvétii gyónók), vagy akik életük válopontján állanak (házasulandók, özvegygé lett gyónók, papi vagy szerzetesi pályára lépők), bővebb intelmekre szorulnak.

Ne feledje el a gyóntató, hogy a gyónás a legalkalmasabb idő s a gyónó szíve a legjobban hangolt az evangélium igéinek elhíntésére, illetve befogadására. Azok a percek, melyeket a gyónó lelki sebeinek gyógyítására fordítunk, nem vesznek kárba.

A gyóntató 4-ik és 5-ik feladatának mondottuk az ítélkezést és ennek alapján a feloldozás megadását vagy megtagadását. A gyóntató ezen kettős feladatáról a következő fejezetben fogunk szólni.

## NEGYVENEDIK FEJEZET.

### A gyóntató ítélkezése.<sup>2</sup>

A gyóntatónak kötelessége ítélkezni a bűnös fölött. Mert nem kénye-kedve szerint oldozhatja fel a bűnöst, hanem csak ha ez a feloldozást megérdemli. Miért is a gyóntatónak a következő elveket kell szem előtt tartania:

azt, aki biztosan *érdemtelen* a feloldozásra, *soha, semmi körülmény között nem szabad feloldoznia*; azt, aki *érdemes* a feloldozásra, *mindig fel kell oldoznia*; azt, akiről *kétséges*, vajjon megérdemli-e a feloldozást, csak *súlyos okból* és csak *föltételesen szabad feloldozni*.

Az új egyházi törvénykönyv a feloldozásra vonatkozólag a 886-dik kánonban így szól: *Si confessarius dubitare nequeat de poenitentis dispositionibus et hic absolutionem petat, absolutio nec deneganda, nec differenda est.*

Itt fölmerül a kérdés, ki *érdemes* a feloldozásra? Az őszintén

<sup>1</sup> Thomas Villamora O. C., Gedanken für Zusprüche im Beichtstuhle. Brixen, 1913. — Karl Fischer, Der Begleiter des Beichtvaters. Zusprüche. Paderborn, 1918. (Seelsorger-Praxis. XXVII. Bd.) — Restle Cyrill, Surge et ambula. Comes confessarii. Zusprüche. Freiburg, 1920. — Beichtlehren. Neu revidiert u. herausgegeben von Augustin Hiersch. Fünfte, verbesserte Auflage. Regensburg, 1920.

<sup>2</sup> Noldin, De sacramentis<sup>13</sup> nr. 389—392.

*megettérő bűnös.* Akinek őszinte megettéréséről a gyóntató meg van győződve, illetve erkölcsi bizonyosságot szerzett, az megérdemli a feloldozást, bármily nagy bűnös legyen is.

Nem érdemli meg a feloldozást a meg nem térő bűnös; tehát, aki nem bánja a bűneit, aki azokat nem akarja elhagyni, újra el akarja követni; aki súlyos bűneit a gyónásban elhallgatja; aki a bűn közeli alkalmait nem akarja kerülni, aki valamely súlyos kötelezettséget nem akar teljesíteni. Az ilyen bűnös még a halálos ágyon sem oldozható fel.

Gyakran előfordul az az eset, hogy a gyóntató nem tud erkölcsi bizonyosságot szerezni a gyónó őszinte megettéréséről, s bár a gyónó állítja, hogy bánja a bűneit s azokat többé nem akarja elkövetni, a gyóntató mégis kénytelen kételkedni a gyónó őszinteségében. Ilyen esetek lehetnek a következők:

1. ha minden küzdelem nélkül ugyanazon bűnökbe visszaesett;
2. ha gyakori visszaesés után is csak hidegen és közönyösen mondja, hogy bánja bűneit;
3. ha bizonyos külső kényszer vagy csak a szokás vezeti a gyóntatószékhez;
4. ha minden előkészület nélkül jön gyónni;
5. ha minden alázatosság nélkül végzi gyónását; ha bűneit szépítgeti, magát mentetgeti;
6. ha bűneit rejtegetni igyekszik;
7. ha nehézkes a feladott penitencia és a bűn ellen szolgáló óvászerek elfogadásában.

Az őszinte megettérésnek vannak egyes külső megnyilvánulásai is. Hajdan az erkölcsstanírók szent Alfonz nyomán ezen megnyilvánulásokat két csoportba osztották: a megettérés *rendes* és *rendkívüli* megnyilvánulásai. Ujabban azonban ezt a megkülönböztetést joggal elhagyják; mert az ú. n. rendkívüli megnyilvánulások nagyon is alanyiak és megeshetik, hogy ezen rendkívüli megnyilvánulás dacára is hiányzik valakiben az őszinte, igazi megettérés. Így a könnyeket, a sírást a megettérés rendkívüli jelének tekintették; holott ez nagyon is a személytől függ: egyes képmutató bűnösök esetleg épen könnyeikkel vezethetik félre a gyóntatót.

Más tekintetben is helytelen volt a megkülönböztetés az őszinte megettérés *rendes* és *rendkívüli* megnyilvánulásai között. Mert ebből a megkülönböztetésből fejlődött ki az a helytelen tan, mely szerint a visszaeső bűnösök csak akkor oldozhatók fel, ha a megettérés rendkívüli jeleit mutatják: holott az egyedüli helyes elv

az, hogy minden őszintén megtérő bűnöst föl kell oldozni; az mellékes, hogy rendes vagy rendkívüli jelekből győződünk meg az ő megtéréséről.

Lássuk tehát a megtérés jeleit:

1. Maga a *gyónás*. Itt azonban különbséget kell tenni, vajjon a gyónó önként jön-e gyónni, avagy valamely külső kényszer folytán.

A gyónás csak akkor valószínű jele az őszinte megtérésnek, ha teljesen önként történik: vagy azért, hogy az illető eleget tegyen a husvétii gyónás és áldozás parancsának; vagy hogy megmeneküljön a lelkére nehezedő bűn súlyától, vagy hogy megszabaduljon a bűn kísértéseitől, vagy hogy megerősödjék Isten malasztjában stb. Mihelyt valaki önként jön a gyóntatószékhez: ez őszinte megtérése mellett szól. Viszont, akit szülei, elöljárói küldenek gyónni, akit valamely intézet szabályai köteleznek a heti vagy havi gyónásra: az ilyennél maga a gyónás nem ad elég támpontot az őszinte megtérésre vonatkozólag.

2. Második jel a *gyónó állítása*. Ha a gyónó kijelenti, hogy bánja bűneit, hogy azokat nem akarja többé elkövetni, hogy kész bűneiért eleget tenni: a gyónó ezen állítását a gyóntatónak el kell fogadnia, az általános elv alapján: *credendum poenitenti*.

És ez még azon esetekben is áll, ha a gyónó teljes készületlenül vagy rosszhiszeműséggel jött gyónni: de a gyóntató rábeszélése hatott rá és gyónás közben indított magában bánatot vagy a gyóntató vezette őt a megtérés útjára.

De természetesen lehetnek esetek, amikor a gyónó állítása nem elégséges arra, hogy a gyóntatót meggyőzze a megtérésről, miként ezt már fentebb a kétes megtérésről szólva, jeleztük is.

3. Még biztosabb jele az őszinte megtérésnek maga a gyónás *mikéntje*, — ha t. i. a gyónó alázatosan, őszintén gyónik, igyekszik bűnét teljesen feltárni a gyóntató előtt. Ide tartozik sok esetben a bánat külső megnyilvánulása is könnyekben, zokogásban, — habár, miként már említettük, a bánat ezen külső megnyilvánulásai sokszor megtévesztők is lehetnek.

4. Az őszinte megtérés jelei megnyilatkozhatnak a gyónás különböző *körülményeiben*. Így *a)* ha már küzködött bűnös szokása ellen; *b)* ha készséggel elfogadja a gyóntató által ajánlt óvóeszközöket s készséggel megígéri, hogy azokat fel fogja használni; *c)* ha valami különleges ok vezette a gyónáshoz, pl. barátjának hirtelen halála; *d)* ha valamely súlyos kötelezettséget, melyet eddig elhanyagolt, már teljesített, pl. a visszatérítés kötelezettségét, vagy megszakította a bűnös viszonyt, amelyben élt; *e)* ha a

gyónás elvégzése végett nagyobb áldozatot kellett hoznia (pl. hosszú utat megtenni stb.).

Az életben gyakran előfordul, hogy a gyónó érdemetlen a feloldozásra, vagy hogy a gyóntató nagyon is kétségesnek tartja az ő megtérését. Ily esetekben azonban nem szabad a gyónót azonnal feloldozás nélkül elutasítani, hanem a gyóntatónak, mint jó pásztornak, mint irgalmas szamaritánusnak mindent el kell követnie, hogy a megátalkodott vagy nagyon is kétségesen megtért bűnöst igaz megtérésre bírja s ha ez sikerült, bűnei alól feloldozhassa.

Napjainkban, mikor a hívek nagy részét a feloldozás megtagadása esetleg a bűnben való megátalkodottságra és a szentségek megvetésére vezetheti, a gyóntatónak mindent el kell követnie, hogy a gyónót feloldozhassa. Másrészt azonban vigyázni kell, nehogy a feloldozás könnyűsége által a meg nem tért bűnösök bűneikben való megátalkodottságra segítse s az irgalmasság szentségét ily módon a bűnösök mentsvárává tegye. Amint hibás az a gyóntató, aki a meg nem tért vagy csak kétesen megtért bűnöst feloldozás nélkül elbocsátja, mielőtt megkísérelte volna az ő megtérítésüket: épúgy hibás az a gyóntató is, aki feloldoz mindenkét anélkül, hogy meggyőződést szerezne az ő megtérésükről.

A gyóntató nemcsak az irgalmasság, hanem az isteni igazságosság képviselője s köteles úgy kezelni a törödelem szentségét, hogy ez Isten dicsőségére és a hívek üdvösségére szolgáljon. Ezért inti az egyházi törvénykönyv is a gyóntatót:

Meminerit sacerdos in audiendis confessionibus se iudicis pariter et medici personam sustinere ac divinae iustitiae simul et misericordiae ministrum a Deo constitutum esse, ut honori divino et animarum salutis consulat. (888, 1.)

## NEGYVENEGYEDIK FEJEZET.

### **A szokásos, a visszaeső és a bűn alkalmaiban leledző bűnösök.**

A bűnös őszinte megtérését illetőleg nehézség merülhet fel a *szokásos, a visszaeső és a bűn alkalmaiban leledző bűnösöknél*. Miért is a bűnösök ezen három csoportjáról is kell szólnunk.

#### **I. A szokásos bűnösök.**

Szokásos bűnös az, aki valamely bűnt gyakran elkövetve, azon bűn szokását sajátította el, azaz készséget azon bűn elköve-

tésére. A bünszokás készség, könnyűség és hajlandóság bizonyos bűn elkövetésére, mely készség az illető bűn gyakori elkövetéséből keletkezett.

A bünszokás megszerzéséhez tehát szükséges egy ugyanazon bűnnek gyakori elkövetése.

A bünszokás megszerzése különböző, a bűnök különbözősége, valamint a bűnös egyénisége szerint is. Általában azonban a gondolati és szóbeli bűnök szokása gyakrabbi esést tételez föl, mint a cselekedeti bűnöké. Aki, mondjuk, hetenkint egyszer lerészegszik, szokásos bűnös, ép így aki havonként egyszer paráználkodik. De nem mondható szokásos bűnösnek, aki hetenkint egyszer káromkodik, hetenkint egyszer foglalkozik tisztátalan gondolatokkal. Viszont, aki naponként gyakrabban káromkodik, buja gondolatokban gyönyörködik: szokásos bűnös.

Már most fölmerül a kérdés, hogy azt, aki valamely bünszokásban leledzik, valamely bűnnek a szokás alapján rabja, föl lehet-e oldozni, mielőtt a bünszokást levetkőzné?

A bünszokás, tehát a készség, a könnyűség, az erős hajlandóság valamely bűnre — magában véve nem bűn; ez következménye, folyománya a bűnnek, a bűn okozta seb, betegség, de nem bűn. Miért is, ha egyébként a bűn szokása alatt nyögő bűnös a megtérés őszinte jeleit mutatja (bánatot, erősfogadást, valamint készséget a bünszokás ellen való küzdelemre), feloldozható, bármily hosszas bünszokásnak legyen is a rabja.

A megtérés őszintesége ellen nem bizonyít a valószínűség, hogy csakhamar visszaesik bűnébe, sőt még az sem bizonyít, ha a bűnös előrelátja, tudja, hogy csakhamar vissza fog esni: ily esetekben is nem az előrelátás, hanem az akarat a döntő. Akar-e vétkezni? Nem, habár előre látja ő is, a gyóntató is a visszaesést. Ez az előrelátott visszaesés nem a megtérés őszintesége ellen, hanem csak a bünszokás által elgyengített akarat ingatagsága mellett bizonyít.

A bünszokásban leledző bűnös tehát, ha egyébként az őszinte megtérés jeleit mutatja, mindig feloldozható. A gyóntatónak azonban, mint lelkiorvosnak, kötelessége a gyónónak alkalmas eszközöket ajánlani, melyekkel a bünszokás vaserejét megtörheti. Ilyen eszközök minden bünszokás ellenében a gyakori imádság, a gyakori gyónás és áldozás, népmissió vagy szent gyakorlatok; a boldogságos Szűz, az őrangyal különös tisztelete; a bűn alkalmainak szorgos kerülése; gyakori megemlékezés a halálról, Isten ítéletéről és büntetéséről. Az egyes bűnökkel ellentétes erények gyakorlása. Esetleg önkéntes penitencia a visszaesések alkalmával.

## II. A visszaeső bűnösök.

A szokásos bűnös, ha bűnét gyakrabban meggyónva, abba újra visszaesik, *visszaeső* bűnösnek nevezetik. Visszaeső bűnös tehát az, aki újra elköveti azt a bűnt, amelyet meggyónt.

Hogy valakit visszaeső bűnösnek nevezhessünk, kell, hogy bűnét már legalább 3—4-szer meggyónta s abban újra visszaesett legyen. Tehát a visszaeső bűnös egyszersmind szokásos bűnös, csak hogy a bűnszokást többszörös gyónás dacára sem hagyta abba. A visszaeső bűnösök két osztályba oszthatók:

vannak *anyagilag* visszaeső bűnösök (recidivi materialiter), akik ugyanazon bűnbe visszaestek annak többszöri meggyónása után, habár nem ugyanazon módon, nem azonos körülmények között és

vannak *alakilag* visszaeső bűnösök (recidivi formaliter), akik ugyanazon módon visszaesnek bűneikbe azoknak többszörös meggyónása után is.

A csak anyagilag visszaeső bűnösökkel nincs semmi nehézség; ők minden esetben feloldozhatók, ha a megtérés jeleit mutatják: mert a bűnbe való visszaesés egymagában nem bizonyít a megtérés őszintesége ellen.

Nehézség van azonban az alakilag visszaeső bűnös feloldozását illetőleg. Vajjon bír-e kellő bánattal és erősfogadással, aki ismételt (3—4) gyónás után ugyanazon módon visszaesik a meggyónt bűnbe? Mert az őszinte, mindenkifölött nagy bánatnak és erősfogadásnak mégis kellene valami hatással lennie, hogy a bűn ellen legalább egy darabig küzdjön, hogy az esések gyérüljenek vagy csak nagy harcok után vagy rendkívüli körülmények között következzenek be; — aki azonban 3—4 gyónás után époly módon vétkezik, mint azelőtt, annál a visszaesés a kellő bánat és erősfogadás hiányát látszik bizonyítani.

Voltak, akik ily esetekben a megtérés *rendkívüli* jeleit kívánták. De fentebb említettük, hogy a megtérés jeleit nem indokolt rendesekre és rendkívüliekre osztani. Aki *igazán* megtér, még ha visszaeső bűnös is, feloldozható, akármilyen jelét mutatja is a megtérésnek; csak a megtérés legyen *valódi*. Azonban rendkívül nehéz a gyóntatónak megítélnie, vajjon az alakilag visszaeső bűnös jelenleg őszintén megtért-e, avagy sem? Itt, valamint a gyóntatásnál számos alkalommal, a Szentlélek különös megvilágító kegyelmére van szükség, hogy az őszintén megtérő bűnöst a feloldozás megtagadásával össze ne törjük, de viszont a megtérést színlelő bűnöst föl ne oldozzuk s neki ezáltal a bűnözést meg ne könnyítsük.



Ebben a nehéz esetben különösen két elv irányíthatja a gyóntatót.

Az egyik annak a megállapítása, vajjon a visszaesés csak az akarat gyengeségének tulajdonítható-e, avagy a léleknek a bűnhöz tapadó vonzalmából ered-e? Az előbbi esetben tanácsosabb a feloldozást megadni, mint azt megtagadni; az utóbbi esetben hasznosabb, ha a feloldozást bizonyos időre elhalasztjuk.

A másik annak megvizsgálása, vajjon a bűnbe való visszaesésnek nem-e valamely közeli alkalom az oka, amelynek eltávolítása lehetséges. Ha így áll a dolog, az alakilag visszaeső bűnöst addig ne oldozzuk fel, amíg ezen bűnalkalmat el nem távolította, illetőleg, amíg ennek eltávolítását komolyan meg nem ígérte. Természetesen, ha ezen ígéretét nem tartotta meg, a legközelebbi gyónásban már nem elégedhetünk meg újabb ígérettel, hanem a feloldozást kell addig elhalasztani, amíg a bűn alkalma nincs eltávolítva.

### III. A bűnalkalomban leledző bűnösök.

A bűnalkalom *külső körülmény* (személy, hely, tárgy), amely *bűnre csábít és a bűn elkövetését könnyűvé teszi*. Ebben különbözik a *bűn veszélyétől* és a *botránytól*, mindegyik ingerel, csábít a bűnre, de nem nyújt alkalmatosságot, könnyűséget a bűn elkövetésére.

Van *közeli és távoli* bűnalkalom. A közelséget és távolságot a bűnbeesés gyakorisága vagy ritkasága állapítja meg. Az a közeli bűnalkalom, amely mindig vagy legalább is nagyon gyakran össze van kötve az eleséssel. Míg az a bűnalkalom csak távoli, amelyben az elesés ritkán fordul elő.

A közeli bűnalkalom lehet *föltétlenül* közeli (*occasio peccandi absolute proxima*), vagy *viszonylagosan* közeli (*relative proxima*).

A *föltétlenül közeli* bűnalkalom minden emberre vonatkozik: ez magában hordja a bűn ingerét és a bűnözés könnyűségét úgy, hogy bárki legyen is az ily alkalomban, nagyon gyakran elesik, vétkezik. A *viszonylagosan közeli* bűnalkalom a távoli bűnalkalom, amely azonban egyesekre nézve az ő gyengeségük, bűnös hajlamaik, a bűnre való készségük folytán közeli bűnalkalommá lesz. Míg az emberek nagy része az ilyen bűnalkalomban csak ritkán, mintegy elvétve vétkezik: egyesek, saját egyéni gyengeségük folytán mindig vagy nagyon gyakran elesnek. Ezért reájuk nézve közeli bűnalkalom.

Föltétlenül közeli bűnalkalom például egy erősen erkölcs-

telen könyv, erkölcstelen szineloadás, tánc, bordélyház stb. Viszonylagosan közeli bűnalkalom egy tisztességes regény, tánc, szineloadás, társaság stb.

A bűnalkalom lehet *szabad* (occasio libera) vagy *szükséges* (occasio necessaria). Szabad, ha minden nagyobb anyagi vagy erkölcsi kár nélkül elhagyható. Szükséges pedig akkor, ha egyáltalában nem hagyható el, vagy ha elhagyása nagyobb erkölcsi vagy anyagi kárral jár.

Első esetben *fizikailag* szükséges (pl. a börtönben, a hajón, a kaszárnyában, a lövészárokbán van a bűnalkalom), — a másodikban *erkölcsileg* szükséges (occasio moraliter necessaria).

A bűnalkalom lehet *állandó* vagy *velünklevő* (continua), pl. ugyanazon házban, családban, szobában, hivatalban; vagy *megszakított* (interrupta), másképen *fölkeresett*, amelyet föl kell keresni.

A bűnalkalmakra vonatkozólag a következő elveket kell szem előtt tartanunk.

A távoli bűnalkalmat sem szabad megfelelő ok nélkül fölkeresni; de minden észszerű ok elégséges arra, hogy a távoli bűnalkalmat ne kerüljük, sőt, hogy azt egyenesen fölkeressük.

A közeli, szabad bűnalkalmat, akár föltétlen, akár viszonylagos, okvetetlenül kerülnünk kell; miért is, aki a közeli, szabad bűnalkalmat nem akarja kerülni, abban hiányzik az őszinte megterés, tehát nem oldozható fel.

Nem okvetetlenül szükséges azonban, hogy a bűnös a közeli, szabad bűnalkalmat már a feloldozás előtt elhagyta légyen; de szükséges, hogy a gyónó komolyan megígérje, hogy a közeli, szabad bűnalkalmat mielőbb el fogja hagyni. Ha ezen ígéretet megtette, feloldozható; ezen ígéret nélkül nem. Ha azonban ígéretét egyszerűen nem tartotta meg, feloldozásban addig nem részesíthető, amíg a közeli, szabad bűnalkalmat tényleg el nem hagyja.

Az erkölcstanírók rendesen egy közeli, szabad bűnalkalmat kivesznek, ez az *ágyasság*, s elv gyanánt állítják fel, hogy az ágyasok addig nem oldozhatók fel, amíg *tényleg* el nem hagyták az ágyasságot. Azonban meg kell jegyeznünk, hogy az erkölcstanírók ezen kivételt nem azért állítják fel, mintha az ágyasság lényegileg különböznék a többi közeli, szabad bűnalkalmaktól; hanem csak azért, mert a tapasztalat azt bizonyítja, hogy az ezen állapot megszüntetésére tett ígéretet száz eset közül kilencvennyolcszor bizonyosan nem tartják meg. De ha akad olyan gyónó, akinek az ígérete felüláll minden kétségen és emellett fontos ok javálja a feloldozást: még ágyasságban levőnek is megadható a feloldozás, mielőtt az

ágyassági viszonyt tényleg megszüntette volna.<sup>1</sup> De ismétlem, ez a legkritkább esetben és valóban rendkívüli körülmények között történhetik; amikor a vétkezés veszélye úgyszólván ki van zárva, másrészt az ágyas rögtöni elbocsátása nagy botrányt idézne elő. A magyar püspökök a fent idézett erkölcsstani írók elvei alapján szintén elrendelték: *Concubinariū absolvi non possunt, nisi prius dimittant concubinas.*

A közeli, de szükséges bűnalkalomban levő nem köteles a feloldozás elnyerése végett megígérni, hogy a bűnalkalmat el fogja hagyni: mivel a szükséges bűnalkalom elhagyására nem kötelezhető, sok esetben ennek elhagyása fizikailag lehetetlen is volna (pl. börtönben, hajón, lövészárokban).

De igenis, a közeli szükséges bűnalkalomban élő köteles felhasználni minden eszközt, hogy a közeli bűnalkalmat távoli alkalmná változtassa. Az olyan gyónótól tehát, aki közeli, de szükséges bűnalkalomban él, azt az ígéretet kell venni, hogy felhasználja az eléje adott eszközöket (imádság, a szentségek gyakori vétele, önmegtagadás, kerülése annak, hogy egyedül legyen azzal, aki reá nézve bűnalkalom stb.) a bűnalkalom tompítására, gyengítésére. Ha ezt az ígéretet komolyan megteszi, feloldozható.

De hátha valaki minden igyekezete dacára is folytonosan visszaesik a bűnbe, azaz, ha nem tudja a közeli bűnalkalmat távollivá tenni?

Ily esetben, még hathatósabb, még erősebb eszközöket kell neki ajánlanunk s ha azoknak felhasználását komolyan megígéri, fel kell őt oldozni.

És ha ezek dacára is folyton vétkezik?

Én tagadom ennek az esetnek a lehetőségét: mert Isten nem engedi meg, hogy erőnkön felül érjen bennünket a kísértés; mindazonáltal, ha csakugyan beállana az ilyen eset: akkor természetesen meg kellene tagadni a feloldozást, illetve a gyónót kötelezni kellene arra, hogy, kerüljön bármily áldozatába is, a bűnalkalommal szakítson, és csak az esetben oldozható fel, ha ezt megígéri, illetve adott ígéret után, teljesíti. Tegyük fel pl. egy orvosnak orvosi gyakorlata volna a közeli szükséges bűnalkalom. Ha az orvos felhasználja a szükséges eszközöket: feloldozható. Ha azonban a gyóntató által ajánlt és a gyónó által valóban felhasznált összes eszközök hatástalanoknak bizonyulnának: az illetőnek le kellene mondania orvosi gyakorlatáról. Mert *mit ér, ha az ember az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja?*

<sup>1</sup> V. ö. *Berardi, Praxis Confessariorum. IV. nr. 396.*

## NEGYVENKETTEDIK FEJEZET.

### A gyónási pecsét. (*Sigillum sacramentale*.)

A gyóntató minden gyóntatás után s minden körülmény között kötelezve van a legnagyobb *titoktartásra* a gyónásban hallottakról s ezt a titoktartást *gyónási pecsétnek* (*sigillum sacramentale*) nevezik.

Ha a gyóntatásban valami *hibát* követett el, köteles ezen hiba *jóvátételére*, ha ez lehetséges.

Az első kötelezettség tehát föltétlen s minden gyóntatóra vonatkozik; a második csak azon esetben áll elő, ha valaki a gyóntatásban hibát követett el.

Az alábbiakban először a gyónási pecsétről, majd a gyóntatásban elkövetett hibák jóvátételéről fogunk szólni.

I. **A gyónási pecsét lényege.** A gyóntató kötelezve van a legnagyobb titoktartásra a gyónásban hallottakról. Ezt a titoktartást *gyónási pecsétnek*, *sigillum sacramentale* mondjuk, mert mintegy lepecsételi a gyóntató lelkébe a gyónásban hallottakat. Ezt a pecsétet soha, semmi körülmény között nem szabad feltörni. Ezért mondja az egyházi törvénykönyv is: *Sacramentale sigillum inviolabile est; quare caveat diligenter confessarius ne verbo aut signo aut alio quovis modo et quavis de causa prodat aliquatenus peccatorem.* (889, 1.)

A gyónási pecsét megőrzését egyrészt a *vallás* (religio), másrészt az *igazságosság* törvénye követeli. A vallás nagy érdeke a gyónási pecsét szigorú megőrzése, mert enélkül a hivek nem volnának arra rábirhatók, hogy lelkiismeretüknek legtitkosabb bűneit és sebeit föltárják a pap előtt.

Az igazságosság is követeli a gyónási pecsét szigorú megőrzését. Mert a gyónás alkalmával mintegy szigorú szerződés jön létre a gyónó és a gyóntató között. A gyónó kötelezi magát, hogy föltárja legtitkosabb bűneit is a pap előtt, de viszont a gyóntató kötelezi magát, hogy a gyónásban hallottakról örökre hallgat, azokat soha, semmi körülmények között, senki előtt föl nem fődí.

Igy tehát a gyónási pecsét megsértése kettős gonoszságot foglal magában: a *vallás* és az *igazságosság* ellen; ehhez járul sok esetben egy harmadik is, mikor a gyónási pecsét megsértése folytán valaki *jó hírét* is elveszti.

A gyónási pecsét megtartása *isteni* parancs, ha nem is közvetlenül és kimondottan, de közvetve és más isteni parancsban

foglaltan. Ugyanis a gyónás kötelezettsége Krisztus Urunk parancsa. Ebben pedig bennfoglaltatik a gyóntató részére a gyónási pecsét megőrzésének kötelezettsége, enélkül ugyanis Krisztus parancsa teljesíthetetlen volna.

*Egyházi törvény* is előírja a gyónási pecsét szigorú megőrzését. Már fönt idéztük az egyházi törvénykönyv 889-ik kánonjának első fejezetét, mely kimondja, hogy a gyónási pecsét sértethetetlen. Más kánonokban pedig szigorúan bünteti mindazokat, akik a gyónási pecsétet megsérteni merészelnék, miként ezt alább látni fogjuk.

A gyónási pecsét megtörése soha, semmi körülmény között nincs megengedve, még életünk, becsületünk vagy mások életének, a haza megmentésének céljából sem. Ezen kötelezettség tehát semminemű kivételt meg nem enged. A gyónó halála után sem. Mert csakis ily kötelezettség adja meg a hiveknek a föltétlen bizalmat a gyóntató iránt.

A gyónási pecsét megőrzése kötelez a gyónóval szemben is a gyónáson kívül. A gyónásban beszélhet a gyóntató gyónójának előző gyónásairól is; de a gyónáson kívül csak akkor beszélhet a gyónóval gyónásáról s a gyónásában hallottakról, ha erre a gyónótól engedélyt kapott. Természetesen, ha maga a gyónó kezd a gyónáson kívül gyóntatójával beszélni a gyónásban említettekről, ezzel megadja a beszédre az engedélyt a gyóntatónak is.

A gyónási pecsét *csak gyónásból*, de minden szentségi gyónásból keletkezik, még ha a gyónás szentségtörő volt is. De ha valaki csak tréfából gyónik, vagy hogy a papot felültesse, vagy meglopja: ez nem szentségi gyónás s ezért ezzel szemben nincs gyónási pecsét sem.

A gyónási pecsétet illetőleg nem szabad *valószínű* nézetet követni, hanem mindig azt a nézetet kell tartani, amely a gyónási pecsét sértetlenségét minden körülmény közt biztosítja.

A gyónási titok különbözik minden más hivatalos titoktól. Először azért, mert ennek a megsértése szentségtörés; másodsor, mert nem enged meg kicsinységet (*parvitate materiae*); harmadszor, nem enged meg semmi kivételt; negyedszer a gyónóval szemben is kötelez. Mindez nem áll a hivatalos titokról.

**II. Ki köteles a gyónási pecsét megőrzésére?** Elsősorban maga a gyóntató, másodsorban mindazok, akik a gyónásban közöltek tudomására jutottak.

Magát a gyónót a gyónási pecsét nem kötelezi. Ő tehát elmondhatja bárkinek is, hogy mit gyónt és hogy a gyóntató mit mondott. Sok esetben azonban köteles a gyónó titoktartásra (de ez nem

gyónási pecsét), még pedig minden oly esetben, amikor a gyónásban történtek elbeszélésével a gyóntatót megszólna vagy jó hírnevében neki kárt okozna. Miért is általában ajánlani kell a hiveknek, hogy kellő ok nélkül saját gyónásaikról se beszéljenek mások előtt.

1. Minden *gyóntató* köteles a gyónási pecsét megőrzésére, még az is, aki szinleli a gyóntatást, vagy akit tévesen vélnek gyóntatónak, tehát, ha az illető nem is pap, hanem laikus, föltéve, hogy valamely hívő őt gyóntatónak tartja s neki gyónik.

Mivel a gyóntató minden körülmény között köteles a gyónási pecsét megőrzésére, ha őt a gyónásban hallottáról bárki is kérdezné, bátran mondhatja, hogy nem tudja, sőt ha szükséges, esküt is tehet, hogy nem tudja. Mert valóban nem tudja azt, mint magánember, hanem mint Krisztus helyettese.

Ugyanígy kell eljárni, ha a bíróság kényszeríti tanúvallomásra. A gyónásban hallottakról nem tanúskodhatik soha. És esküvel is erősítheti, hogy nem tud semmit. Szerencsére civilizált államokban ma már ilyen kényszerhelyzetbe nem kerülhet a gyóntató. Mert minden civilizált állam megengedi, hogy a gyóntató megtagadja a tanúvallomást.

A gyóntató még akkor is köteles a gyónási pecsét megőrzésére, ha ez akadályozza őt saját bűneinek teljes meggyónásában. Nagyobb a gyónási pecsét megőrzésének, mint a gyónás teljességének a parancsa.

Nem vét azonban a gyóntató a gyónási pecsét ellen, ha a gyónásban hallottakról gondolkozik, azokat újra emlékezetébe idézi. Mert a gyónási pecsét csak másokkal szemben és nem önmagával szemben kötelezi titoktartásra.

Már említettük, hogy a gyónó adhat engedélyt a gyóntatónak a gyónásban hallottak felhasználására: mert a gyónó fölmentheti a gyóntatót a titoktartás alól.

Azonban ezen engedélyt nem szabad föltételezni, hanem szükséges határozottan, szóval vagy jellel megadott engedély. És ezen engedélynek teljesen szabadnak kell lennie; nem szabad ezt erőszakkal, vagy megfélemlítéssel, vagy a tekintély nyomásával kieroszakolni.

Ajánlatos, hogy a gyóntatók csak a legkritkább esetben és akkor is nagy körültekintéssel és okossággal éljenek az ilyen engedéllyel, nehogy a hivek megbotránkozzanak. Mert semmi iránt sem érzékenyebbek a hivek, mint a gyónási titok iránt. Miért is a legbölcsebb eljárás: soha nem beszélni semmit a gyónásban hallottakról és történetekről.

2. A gyónási pecsét, illetve titok megőrzésére kötelezve vannak mindazok, akiknek valamely gyónás bármilyen módon tudomásukra jut.

a) Elsősorban tehát a gyónásnál alkalmazott *tolmácsok*. Már másutt mondtuk, hogy senki sem köteles tolmács útján gyónni; mindazonáltal szabad a gyónás teljessége céljából tolmács útján végezni a gyónást. Ily esetben a tolmács a gyónási pecsét megtartására köteles.

b) Az egyházi *felsőbbségek*, akiktől a gyóntató valamely fenntartott bűn vagy fenyegetés alól való feloldozásra engedélyt, vagy az ezen fenyegetések alól feloldozott bűnös számára megfelelő penitenciát kér.

Igaz, hogy az ilyen kérvényekben a bűnös valódi nevét sohasem szabad fölemlíteni, hanem mindig álnevet (Titius vagy Caia) kell használni; mindazonáltal maga az a tény, amely álnév alatt közöltetik az egyházi felsőbbséggel a gyónáshoz tartozik, a felsőbbség intézkedése is ennek kiegészítő része; így tehát az egyházi felsőbbség is köteles a gyónási pecsét sértetlen megőrzésére.

c) A *hittudós* is, akitől a gyóntató gyónási ügyekben (persze mindig elhallgatva a gyónók nevét) tanácsot kér.

d) Mindazok, akik véletlenül  *meghallották*  vagy készakarva  *kihallgatták*  másoknak a gyónását. Sőt aki készakarva kihallgatja másnak a gyónását, már ezzel a gyónási pecsétet szentségtörőleg megtöri.

e) Aki másnak  *írásban*  foglalt gyónását elolvassa, akár a gyónás alatt, akár a gyónás után. De a gyónás pecsétjét nem sérti meg, aki elolvassa másnak a bűneit, melyeket ez lelkiismeretvizsgálás alatt magának följegyzett. Minthogy ez a jegyzék még nem a gyónás eszköze. Ha azonban valaki gyónás után hagyja el ezen jegyzéket és más elolvassa: mindenesetre köteles a gyónási pecsét megőrzésére.<sup>1</sup>

f) Mindazok, akik előtt valamely  *gyóntató felfödte a gyónási titkot* . Ha tehát valamely gyóntató az iskolában előadásában, vagy a templomban szentbeszédében sértene meg a gyónás pecsétjét, az összes hallgatók kötelezve volnának a gyónási titok megőrzésére.

III. **Mi esik a gyónási pecsét alá?** A gyónási pecsét anyaga kétféle:  *lényeges*  és  *esedékes* . A lényeges ismét kétféle:  *közvetlen*  és  *közvetett* .

1.  *A gyónási pecsét lényeges anyaga:*

a)  *Közvetlen anyag* . A gyónási pecsét közvetlen anyaga minden bűn, halálos és bocsánatos bűn, még a nyilvános bűnök is.

<sup>1</sup> Ezzel szemben I. Noldin nr. 425. utolsó jegyzet.

Tehát megsértené a gyónási pecsétet a gyóntató, ha azt mondaná: ez az ember halálos bűnöket gyónt nálam; vagy ez *több* bocsánatos bűnt gyónt. Ha azonban csak azt állítaná: ez bocsánatos bűnöket gyónt, nem vétene a gyónási pecsét ellen, mert hisz mindenkinek vannak bocsánatos bűnei s aki gyónik, okvetetlenül legalább bocsánatos bűnt gyónik. Mindazonáltal nem helyeselhető az ilyen beszéd, mert a hivek könnyen megbotránkoznak. Nem sérti meg a gyónási pecsétet a gyóntató, ha valamely apácázárdáról azt állítja: ezek oly jámborok, hogy alig gyónnak valami bocsánatos bűnt.

A nyilvános bűnöket sem szabad, mint a gyónásból tudottakat fölemlíteni. Például, ha egy rablógyilkos a börtönben meggyónja vétkét, nem szabad a gyóntatónak azt mondania: meggyónta a rablást vagy a gyilkosságot; azt azonban mondhatja: meggyónt nálam vagy meggyónta bűneit.

Lehetséges, hogy a gyóntató valamit tud a gyónásból is, de máshonnan is. Erről a dologról természetesen beszélhet, minthogy nemcsak a gyónásból tudja; de vigyáznia kell, nehogy a gyónásból nyert tudásával máshonnan szerzett tudását kiegészítse vagy megerősítse, mert ez már a gyónási pecsét ellen volna.

b) *Közvetett anyag* mindaz, amit a gyónó bűnének megvallásakor azzal kapcsolatban elmond, akár szükséges ez, akár felesleges. Ide tartoznak a bűn *körülményei, tárgyai és a büntársak*.

Kivétetik természetesen, ha ezek már nyilvánosan tudott dolgok, bár a gyóntató csak a gyónásban értesül róluk.

A feloldozás megtagadása a gyónási pecsét alá tartozik. Miért is megsértené a gyónási pecsétet a gyóntató, ha azt mondaná: Pétert vagy Pált nem oldoztam fel. De hogy ilyen veszélynek ki ne legyen téve, azt sem kell mondania, hogy Jánost vagy Mihályt feloldoztam; hanem mindkét esetben elég ennyit mondani: nálam gyóntak, vagy meggyóntattam őket. Ugyanígy kell a gyónó-cédulát is (jegyesek, husvétii gyónók részére) kiállítani.

Miként a bűn *körülményei* és *tárgyai*: úgy a *büntársak* is a gyónási pecsét alá esnek. Következésképen a gyóntató nem intetheti meg gyónójának *büntársát*, a gyónó külön engedélye nélkül. A gyónók szoktak ugyan ilyen engedélyt adni (pl. egyik házastárs a másikra vonatkozólag), sőt fel is kéri a gyóntatót a *büntárs* megfeddésére; de nem ajánlatos ezt megtenni, mert a legtöbb esetben mégis csak megbotránkoznak a hivek, ha a gyóntató egy másik gyónásban hallottak alapján cselekszik, mégha erre magától a gyónótól nyert is engedélyt.

2. *A gyónási pecsét esedékes anyaga* mindaz, amit a gyóntató



a gyónásban megtud és aminek mások előtt való feltárása a gyónónak rosszul esnék és a szentség kárával járna. Ide tartoznak a gyónó *testi és lelki hibái*, valamint *a gyónáskor elkövetett bűnei*.

A gyónó testi és lelki hibái azonban csak annyiban esnek a gyónási pecsét alá, amennyiben ismeretlenek és a gyóntató is csak a gyónásból ismerte meg azokat. Ép azért pl. nem szabad a gyóntatónak gyónójáról azt mondani, ez nagyon aggályos, amaz nagyon makacs, indulatos, — ha a gyónók ezen tulajdonai nem közismertek.

Ép így a gyónásban elkövetett bűnök (türelmetlenség, gorbombászkodás a gyóntatóval), ha ezekről a gyónó magát nem vádolja, csak esedékes anyagát képezik a gyónási pecsétnek. Ha t. i. a gyóntató ezekről beszélne, mindjárt gondolhatnák a hallgatók, hogy valami nagy bűnt követett el a gyónó, akit a gyóntató vagy nagyon megfeddett vagy nem akart feloldozni.

Ha azonban a gyónó gyónás közben a gyóntatótól lopni akar, ez nem esik a pecsét alá s a gyóntató az illetet bátran átadhatja vagy feljelentheti a rendőrségnek.

3. Nem esnek a gyónási pecsét alá azon a gyónásban hallott vagy a gyónással összekötött dolgok, melyeknek föltárása nem eshetik rosszul a gyónónak, nem válik kárára a szentségnek. De ezek között is lehetnek olyanok, amelyek a természetes titoktartás körébe tartoznak.

Ilyenek elsősorban a gyónók erényei és Isten kitüntető adományai, melyekről a gyóntató a gyónásban értesül. Miért is az Egyház is megengedi, hogy a boldoggá- és szenttéavatáskor a gyóntatók gyónóik erényeiről és Istentől nekik adott különös kegyelmekről és adományokról nyilatkozzanak. Az új egyházi törvénykönyv ugyan a gyóntatókat kizárja a tanúskodásból. (2027, 2.)

De természetesen a gyónó életében az ő gyónásban megtudott erényeiről és természetfölötti adományairól a gyóntatónak nem szabad beszélnie a gyónó külön engedélye nélkül: mert ezt a gyónó rosszul venné. Sőt lehetséges, hogy az Isten különös adományai *per accidens* a gyónási pecsét alá is esnek, ha ezeket a gyónó valamely bűnének (pl. Isten iránt való hálátlanságának) meggyónásával kapcsolatosan említette.

Nem képezi a gyónási pecsét tárgyát az a tény, hogy valakit feloldoztunk. Nem sérti meg tehát a gyónási titkot a gyóntató, ha azt mondja: feloldoztam Pétert vagy Pált, — amint nem esik a gyónási pecsét alá az sem, hogy Péter vagy Pál nálam gyónt. Mégis helyesebb azt mondani: nálam gyónt Péter, mintsem: Pétert

feloldoztam, mert az előbbi szavakat mindig használhatjuk, akkor is, ha esetleg Pétert nem oldozhattuk fel.

Nem esik a gyónási pecsét alá a gyónó kora, neme, állása. Így tehát a gyóntató bátran monhatja: ma gyerekeket, nőket, katonákat, apácákat, papokat gyóntattam. De helytelen volna azt mondani: a gyónásból tudtam meg, hogy a gyónóm katona vagy pap volt, mert ezáltal könnyen megbotránkoznának a hívek, sőt esetleg bizonyos gyanút támasztanánk bennök.

Egyáltalában soha, semmi körülményről ne mondjuk azt, hogy ezt gyónásból tudom, még akkor sem, ha az olyan dolog, amely semmiképp sem esik a gyónási pecsét alá. Főleg vigyázzanak az egyházi szónokok, hogy szentbeszédekben sohasé hivatkozzanak gyóntáskor szerzett tapasztalataikra és ismereteikre. A hívek mindig nagy idegenkedéssel, a legtöbbször megbotránkozással veszik az ilyen nyilatkozatokat.

IV. A gyónási pecsét megsértése. A gyónási pecsét megsérthető *közvetlenül és közvetve*.

A gyónási pecsétet közvetlenül megsérti, aki a gyónásban hallott bűnt és a gyónó személyét felfödi.

A személyt felfödi vagy őt megnevezve (pl. Péter gyilkolt), vagy olyan körülményeket említve, melyekből könnyen rájöhethetnek a hallgatók a bűnösre. Például, ha azt mondja: az X...-i gyár igazgatója nagy csalást követett el.

Ezen mondással: a mai első gyónóm házasságtörő volt, közvetlen megsérti a gyónási pecsétet, ha hallgatói előtt ismeretes az illető gyónó; közvetve sérti meg, ha az illető hallgatói előtt teljesen ismeretlen.

A gyónási pecsét közvetlen megsértéséhez nem szükséges azt mondani, hogy ezt vagy amazt a gyónásból tudom; elégséges, ha a gyónásból tudottakat fedezi fel.

A gyónási pecsét közvetlen megsértése minden legkisebb dologban is *súlyos bűn*. Az anyag kicsisége itt nem számít. Az egyházi törvénykönyv ezt a bűnt a Szentszéknek *legkülönösebben fenntartott kiközösítéssel* sújtja. (2369, 1.)

*Közvetve* sérti meg a gyónási pecsétet a gyóntató, ha cselekedetei vagy beszéde rávezethetnek másokat a bűnös megismerésére vagy arra, hogy a szentség gyűlöletessé váljék az emberek előtt. A gyónási pecsétnek közvetett megsértése is súlyos bűn, de lehet bocsánatos bűn is.

A gyónási pecsét közvetett megsértése annál hamarabb beáll, minél könnyebben rájöhethetnek mások a gyónó személyére, vagy legalább is minél könnyebben gyanakodhatnak valakire; másrészt

a gyónási pecsét akkor is közvetve megsértetik, ha a gyóntató beszéde miatt egyes testületek jó hire csorbát szenved vagy a gyónás szentségétől elidegenednek a hívek.

Ezen kritériumok alapján tehát a gyónási pecsét közvetett megsértése, ha a gyóntató azt mondja: mai gyónóim között volt egy házasságtörő is, vagy ha egész fiatal pap mondja: nekem már gyilkos is gyónt. Hasonlóképen a gyónási pecsét közvetett megsértése egy fegyelmezett kolostorról mondani: itt nagy bűnösök is vannak. Egy kis faluról: ebben a községben erősen el van terjedve az onанизmus. Viszont nem volna a gyónási pecsét megsértése, ha egy nagyvárosi gyóntató mondaná: gyóntattam már vérfertőzőket és gyermekgyilkosokat is; vagy egy idősebb gyóntató mondaná: gyóntattam már nagy bűnösöket is, méregkeverőket, házasságtörőket. Mert az ilyen nyilatkozatból nem keletkezhetik senki ellen gyanú és senki jó hírneve sem szenved kárt. Ámbár az ilyen nyilatkozattal is elidegeníthetjük a hívőket a szentségektől. Tehát az ilyen nyilatkozatoktól is tartózkodni kell a hívek előtt.

Az egyházi törvénykönyv a gyónási pecsét közvetett megsértéseért is súlyos büntetéseket ró a gyóntatóra. De ezek csak birói ítélet alapján vettetik ki (poenae ferendae sententiae). A gyóntató, aki a gyónási pecsétet közvetve megsértette, felfüggeszthető a misézés és a gyóntatástól, sőt, súlyos vétség esetén a gyóntatásra képtelennek ítélandó; megfosztható minden javadalomtól, méltóságtól, az aktív és passzív választói jogtól s mindezekre képtelennek ítéltető, sőt nagyon súlyos esetekben a lefokozás (degradatio) büntetésével sújtható. (2369. és 2368, 1.)

Az egyházi törvénykönyv előírja, hogy mindazok, akik a gyóntatón kívül (889, 2.) megsértik a gyónási pecsétet, a bűn nagysága szerint üdvös büntetéssel büntetessenek, ez a büntetés lehet kiközösítés is. (2369, 2.)

**V. Szabad-e a gyónásban hallottakat bármi módon is felhasználni?** Oly módon szabad, amivel sem a gyónási titok nem lesz megsértve, sem a penitenciatartás szentsége nem szenved semmi kárt. Így a gyóntató imádkozhatik a gyónóért, őt Isten irgalmába ajánlhatja, számára kérhet Istentől olyan kegyelmeket, melyeknek szükségét épen a gyónásból tudja; a gyóntató nagy jószágot, gyöngédséget, szeretetet tanúsíthat a gyónó iránt, amire őt épen a gyónásban hallottak ösztönzik. Lehet, hogy a gyónó maga is észreveszi, hogy a gyóntató a gyónásban hallottak alapján sokkal türelmesebb, irgalmasabb, résztvevőbb iránta, mint azelőtt volt, de ezzel a gyóntató sem a gyónónak, sem a szentségnek nem okoz semmi kárt.

A gyóntató a gyónásban előforduló nehéz esetek megoldása

végezt olvashat különféle szerzőket, sőt tanácsot kérhet (előszóval vagy levélben) tudós teológusoktól, oly módon azonban, hogy a gyónó felismerésének még a veszélye is ki legyen zárva.

A gyóntató felhasználhatja a gyónásban hallottakat a saját okulására, fegyelmezésére, saját lelkiismeretének irányítására. De nem használhatja fel a gyónóval vagy másokkal szemben, mert ezáltal már a gyónási pecsét ellen vétene.

Nem használhatja fel tehát az elüljáró alattvalói irányítására, vezetésére a gyónásaikban hallottakat, még ha az illetők ezt észre sem vennék. (890, 2.) Például az elüljáró már elhatározta, hogy Pétert vagy Pált ezen vagy azon állásba helyezi. De Péter vagy Pál gyónásából meggyőződött, hogy az illető alkalmatlan ezen állásra. Nem szabad most elhatározását a gyónásban hallottak alapján megmásítani, mert ez visszaélés volna a gyónási pecséttel.

Ép így ahol az elüljárók szavaznak a növendékeknek fogadalomra vagy fölszentelésre bocsátásáról, ezen szavazásnál nem szabad a gyónásban szerzett tapasztalatok alapján szavazni. És így megtörténhetik, hogy akit a gyónás alapján méltatlannak ítél az elüljáró a fogadalomra vagy fölszentelésre: mégis meg kell szavaznia az ő fogadalomra vagy fölszentelésre bocsátását, ha a gyónáson kívül nincs ellene semmi kifogás.

Az új egyházi törvénykönyv ezen nehéz eseteket lehetőleg kiküszöbölte, amennyiben megtiltja, hogy az elüljárók és noviciusmesterek növendékeiknek gyóntatói legyenek, hacsak egyes kivételes esetekben a növendékek erre őket önként föl nem kérik. (891.) Egy másik kánonban pedig egyenest megtiltja, hogy ilyen szavazásokban a gyóntató is résztvegyen. (1361, 3.)

Az egyházi szónok felhasználhatja a gyónásban szerzett tapasztalatait, hogy egyre-másra rámutasson, vagy egyre-másra figyelmeztesse a híveket, amit nem tenne meg, ha nem gyóntatott volna. De vigyáznia kell, nehogy gyanú támadjon a hallgatókban, mintha a gyónás titkát nem tisztelné.

Nem használhatja fel a gyónásban hallottakat arra sem, hogy magától vagy másoktól elhárítson valami veszélyt, mert ezzel a gyónási titoktartást sértené meg. Ily módon esetleg a gyóntató becsületét, sőt életét is kénytelen feláldozni a gyónási titokért. Évekkel ezelőtt Franciaországban történt a következő eset. Egy sekrestyés gyilkosságot követett el s a gyilkosság után meggyónt plébánosának. Az összes körülmények a plébánosra voltak terhelők, úgy, hogy a plébánost elfogták, mint gyilkost elítélték és kivégezték. Holott ő tudta, ki a gyilkos, de ezt nem árulhatta el: mert csak a gyónásból tudta. A sekrestyés halálos ágyán bevallotta bűnét s akkor tűnt ki, hogy a plébános a gyónási pecsétnek volt a vértanúja.

**VI. A gyónócédula.** Itt még szóvá kell tennünk a gyónócédulát is, melyet sok esetben (bérmálás, házasságkötés előtt, husvéti idő-

ben) kérnek a gyónók. Szabad-e gyónócédulát adni olyannak, akit nem oldozhatunk fel?

A gyónócédula csak a gyónásról tesz tanúbizonyságot, arról nem, hogy a gyónó feloldozást nyert-e vagy sem.

Miért is, ha a gyónó *gyónáson kívül* kéri a gyónócédulát, ezt oda kell neki adni az esetben is, ha nem volt feloldozható, mert különben a gyónási titkot sértenők meg.

Ha a *gyóntatószékben* kéri és a gyónócédula megtagadását mások is észrevehetnék, oda kell azt adni a fel nem oldozott gyónónak is. Ha azonban a gyónócédula megtagadását nem veszi észre senki (pl. szobánkban gyóntattunk), a fel nem oldozott gyónónak megtagadhatjuk a gyónócédulát, bár később mások rájönnek arra, hogy miért nem kapott gyónócédulát; de fontos okból ily esetben is megadhatjuk a gyónócédulát.

Olyannak azonban, aki nem gyónik, csak színleli a gyónást, vagy aki gyónás nélkül kér gyónócédulát, hogy ezt házasság előtt a plébánosnak bemutatthassa, gyónócédulát nem szabad adni. Ily esetekben ugyanis a gyónócédula megtagadásával a gyónási pecsétet nem sértjük, mert nem történt gyónás, legföllebb a gyónás színlelése (ez pedig nem esik a gyónási pecsét alá); másrészt a cédula megadásával közreműködnénk az illető szentségtörésében. Az ilyen, habár csak anyagi közreműködés is, csak a leg súlyosabb okokból engedhető meg. A jelen esetben ilyen ok nem forog fenn.

**VII. A gyóntatásban elkövetett hibák jóvátételéről.** Különböző hibákat követhet el a gyóntató: a szentség érvényességét illetőleg (ha nem mondja el a feloldozást, vagy érvénytelen szavakat használ); a szentség teljességét illetőleg (ha a hiányosan gyónót nem kérdezi); a gyónó kötelességeit illetőleg (ha őt tévesen kötelezi valamire, vagy valamely kötelezettség alól tévesen feloldja).

A hibákat elkövetheti *pozitíve*, valamit helytelenül cselekedve vagy mondva, — de elkövetheti *negatíve* is, hallgatva ott, ahol beszélni kellene.

A gyóntatásban elkövetett hibák jóvátétele a legtöbb esetben lehetetlen, mert a legtöbb esetben nincs a gyóntató abban a helyzetben, hogy a gyónóval találkozzék. A hibák jóvátétele a gyónáson kívül a legtöbb esetben annyira nehéz és a gyónási pecsét miatt annyira veszélyes, hogy ez okból azt kell állítanunk, hogy a szentség lényegét nem érintő hibák jóvátételére a gyóntató a gyónáson kívül nincs kötelezve. Ha azonban a gyónó visszatér a gyóntatóhoz ismét gyónni, a gyóntatószékben köteles a gyóntató az akár pozitíve, akár negatíve elkövetett hibákat jóvátenni.

Ami már most a *szentség lényegét* illető hibákat illeti, (t. i. ha nem oldozta fel vagy érvénytelenül oldozta fel a gyónót), — tekintetbe kell venni, vajjon a gyónó csak bocsánatos, vagy halálos bűnöket is gyónt-e, valamint ez utóbbi esetben, vajjon a gyónót fenyegeti-e halálveszedelem, avagy remélhető-e, hogy rövid időn belül visszatér a gyóntatóhoz?

Mert a gyóntató nem köteles a hibát jóvátenni, ha a gyónó csak bocsánatos bűnöket gyónt meg; akkor sem köteles *nagy nehézség* árán jóvátenni a hibát, ha halálos bűnöket gyónt ugyan meg, de az illető nincs halálveszedelemben s remélhetőleg visszatér a gyóntatóhoz más alkalommal is; ha azonban ilyen remény nincs, vagy a halálos bünt gyónó halálveszedelemben van, a gyóntató köteles nagy nehézség árán is hibáját helyrehozni, azaz köteles az illető gyónót felkeresni s neki bevallani hibáját, hogy ezt helyrehozhassa.

A gyakorlatban a gyóntatószékben ügyelni kell arra, hogy a gyónó ne távozzék el addig, amíg feloldozást nem nyert. Ha észrevesszük, hogy gyónása után elmenni akar, még mielőtt feloldoztuk volna, vissza kell tartani, az elmenőt vissza kell hívni. Ha a gyónó már eltávozott a gyóntatószékből, de még a templomban van: feloldozható, mert erkölcsileg még mindig jelen van. De ha kiment a templomból, a feloldozás már érvénytelen volna. Ily esetben, ha ismerjük az illetőt, fölkereshetjük s tévedésére figyelmeztethetjük (ez nem érinti a gyónási pecsétet), ha azonban nem ismerjük, nem tehetünk mást, minthogy Isten kegyelmébe ajánljuk.

## NEGYVENHARMADIK FEJEZET.

### A gyóntatás szertartása.

I. A gyóntatás szertartása a római egyházban. 1. Ha gyóntatni hívják a papot, menjen szívesen és készséggel (*promptum facilemque se praebeat*) és mielőtt megkezdené a gyóntatást, imádkozzék az isteni segítségért, hogy jól és szentül végezhesse e ténykedést.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> IX. Pius 100 napi, napjában egyszer nyerhető búcsut engedélyezett a következő ima töredelmes szívvel való elmondásának: Da mihi, Domine, sedium tuarum assistricem sapientiam, ut sciam iudicare populum tuum in iustitia et pauperes tuos in iudicio. Fac me ita tractare claves regni coelorum, ut nulli aperiám, cui claudendum sit, nulli claudam, cui aperiendum sit. Sit intentio mea pura, zelus meus sincerus, charitas mea patiens, labor meus fructuosus. Sit in me lenitas non remissa, asperitas non severa, pauperem ne despiciam, diviti ne aduler. Fac me ad alliciendos peccatores suavem, ad

2. A gyónás tulajdonképeni helye a templom vagy a nyilvános vagy félig nyilvános kápolna. (908.)

3. A nők gyónása a templomban is csak gyóntatószékben történhetik, amelynek a lényeges tulajdonsága, hogy rács legyen a gyóntató és a gyónó között. (909.)

4. A gyóntatószéknek a templom könnyen látható és szabadon álló helyén (in loco patenti et conspicuo) kell elhelyezve lennie. (909, 1.)

Mivel pedig a sekrestye nem ilyen hely, nőket a sekrestyében felállított gyóntatószékben rendes körülmények között nem szabad gyóntatni.<sup>1</sup>

5. Nőket a templomokban (vagy nyilvános és félig nyilvános kápolnáknak) felállított gyóntatószékeken kívül csak súlyos okból szabad gyóntatni. (910, 1.)

6. Férfiakat bármely észszerű okból szabad a sekrestyében, sőt magánházakban is (a pap szobájában) meggyóntatni. (910, 2.)

7. A gyóntató karinget és violaszínű stólát ölt magára, mikor a templomban gyóntatni megy. Kivételnek a monachalis (bencés, cisztercita) és a kolduló szerzetesek (ferencesek, dömések), akik csak stólát öltenek fel, — a többi szerzetesek karinget is tartoznak magukra ölteni, hacsak ellenkező szokás őket fel nem menti.<sup>2</sup>

Karing és stóla nélkül lehet gyóntatni szükség esetén, betegeket, a templomon kívül, oly esetekben, amikor nem lehet könnyen karinget és stólát találni.

A gyóntatás alatt a pap, mint bíró, fődött fejjel ül: fején a birétum van;<sup>3</sup> a feloldozás imáinak egy részét fődött, más részét födetlen fővel mondja, amint mindjárt látni fogjuk.

A gyónás megkezdése előtt szokásos, hogy a gyóntató keresztjellel megáldja a gyónót és mondja: Dominus sit in corde tuo etc. — de ezt a Rituale nem írja elő, miért is tetszés szerint el is hagyható.

8. A feloldozás szertartása a következő.

A pap *födetlen fővel* mondja: *Misereatur, — Indulgentiam —*

interrogandos prudentem, ad instruendos peritum. Tribue, quaeso, ad retrahendos a malo solertiam, ad confirmandos in bono sedulitatem, ad promovendos ad meliora industrias: in responsis maturitatem, in consiliis rectitudinem, in obscuris lumen, in implexis sagacitatem, in arduis victoriam, inutilibus colloquiis ne detinear, pravis ne contaminer, alios salvem, meipsum non perdam. Amen. V. ö. *De Herdt*, Praxis liturgica Ritualis Romani 42. l.

<sup>1</sup> *De Herdt*, Praxis liturgica Ritualis Romani 43. l.

<sup>2</sup> *De Herdt*, i. h.

<sup>3</sup> V. ö. a III. mehelni tartományi zsinatot (tit. V. a. 2.). *De Herdt*, i. h.

az Indulgentiam kezdetével jobb kezét felemeli oly módon, hogy a tenyere a gyónó felé forduljon. Ez a cselekmény a joghatóság szimboluma. Az ősegyházban a pap a gyónó fejére tette kezét.

Mikor elkezdi mondani: *Et ego auctoritate ipsius* etc. a birétumot a fejére teszi. Ezen szavaknál: *et ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris* etc., keresztjelet vet a gyónó felé. A *Passio Domini* imádságot ismét födetlen fővel végzi: mert ez imádság, míg a feloldozás maga birói ítélet.

Sok helyen azonban, ahol szokásban van birétumot föltéve gyóntatni, — amely szokás eléggé nem ajánlható — a birétumot nem veszik le a feloldozással kapcsolatos imák alatt sem.

II. A gyóntatás szertartása a keleti egyházban.<sup>1</sup> A keleti egyház enchologionjai szerint a gyóntató a gyónót az Úr Jézus képe elé vezet, ott a rendes liturgiai bevezető imák után elmondja vele az 50. zsoltárt, majd egy-két tropárt és imádságot mond fölötte. Ezután hosszabb intelmet intéz hozzá, amelyben szívére köti, hogy minden bűnét őszintén feltárja, majd kikérdezi az egyes bűnökről. Miután a kérdezést elvégezte, ismét egy hosszabb intelmet intéz hozzá, mely után így szól: Hajtsd meg magadat! A gyónó meghajtja fejét s a gyóntató mondja: Imádkozzunk az Úrhoz.

Szolgáid üdvének Ura és Istene, kegyes, irgalmas és türelmes, aki nem akarod a bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen: könyörülj a te N. N. szolgádon (szolgálódón), add meg neki az igazi bűnbánatot és bűneinek elengedését és bocsánatát, bocsásd meg neki összes akaratlanul és készakarva elkövetett botlásait; békítsd ki és egyesítsd őt a te szent egyházzal, a mi Urunk Jézus Krisztus által, akit veled együtt illet a hatalom és a dicsőség most és mindenkoron örökön-örökké. Amen.

És most a térdelő gyónó fejére teszi az epitacheliont s elmondja fölötte a feloldozást:

*A mi Urunk és Istenünk Jézus Krisztus bocsássa meg neked N. N. gyermekem, az ő emberszeretetének kegyelme és irgalma által minden bűneidet és a tőle nyert hatalommal én is, méltatlan pap, megbocsátok neked és feloldozlak téged minden bűnöd alól az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek nevében. Amen.*

Ezután keresztjellel áldást ad a gyónóra és feladja neki a bűneihez mért penitenciát (epitimiát).

<sup>1</sup> V. ö. *Maltzew, Die Sakramente der orthodox-kath. Kirche des Morgenlandes.* 204. l.



## NEGYVENNEGYEDIK FEJEZET.

### A búcsukról.<sup>1</sup>

I. A búcsu lényege. A búcsuk nem tartoznak a szentségek körébe, de minthogy a búcsukat az új egyházi törvénykönyv is a bűnbánat szentségével kapcsolatosan tárgyalja, mi is ehelyen adjuk elő a reájuk vonatkozó gyakorlati tanokat, azoknak hitelvi vonatkozásait a dogmatikára hagyva.

*A búcsuk a már megbocsátott bűnök ideiglenes büntetéseinek elengedése az Egyház által gyónáson kívül az Egyház kincstárából (911).*

Tehát a búcsu nem a *bűn* megbocsátása, hanem a *bűn ideiglenes büntetésének* az elengedése. A búcsu az örök büntetést épügy nem engedheti el, amint a halálos *bűn szennyét* a lélekről le nem törölheti. De a *bocsánatos bünt* sem törölheti le, — a búcsu csakis az *ideiglenes* büntetések elengedésére irányul.

Búcsukat engedélyez az Egyház *élők* és *holtak* számára. Az élők számára *feloldozás* által (per modum absolutionis), a holtak számára *könyörgés* útján (per modum suffragii). (911). Az élők ugyanis az Egyház joghatósága alatt vannak s őket az Egyház feloldozhatja s az Egyház feloldozását Isten is helybenhagyja, Krisztus szavai alapján: *neked adom a mennyország kulcsait, amit feloldandasz a földön, fel lesz oldva a mennyekben is.* A megholtak azonban már nincsenek az Egyház joghatósága alatt: azokért az Egyház is csak könyöröghet. Ebből következik, hogy az élőknek adott búcsuknak hatása csalhatatlan, nem így a holtaknak adott búcsuké.

Az Egyház kincstára alatt értjük *Krisztus Urunk, a bold. Szűz és a szentek túláradó érdemeit.*

II. A búcsu történeti fejlődése. Az Egyháznak van hatalma búcsuk révén elengedni az ideiglenes büntetéseket. Ez kitűnik Krisztus Urunk szavaiból: *Neked adom a mennyek országa kulcsait. És amit megkötendesz a földön, meg lesz kötve mennyekben is, és amit feloldandasz a földön, fel lesz oldva mennyekben is.* (Máté 16, 19.) Minthogy az Üdvözítő ezen szavaiban nincs semmi kivétel, semmi korlátozás, következik, hogy a kulcsok hatalma nem-

<sup>1</sup> V. ö. *Beringer-Hilgers*, Die Ablässe, ihr Wesen u. Gebrauch.<sup>14</sup> Paderborn. 1915. — *Joseph Hilgers S. J.*, Die katholische Lehre von den Ablässen u. deren geschichtliche Entwicklung. Paderborn. 1914. és *Paulus* számos értekezését az innsbrucki Zeitschrift für kath. Theologie XXIII., XXV., XXXII., XXXIV. és XXXV. évfolyamaiban.

csak a bűnök és az örök büntetés elengedésére vonatkozik, hanem az ideiglenes büntetések elengedésére is kiterjed. Az anyaszentegyház ezen hatalmát gyakorolta is mindenkor; az ősegyházban ugyan ritkábban, mint napjainkban. De ennek megvan a maga oka is, amelyet jól kell ismernünk, mert ez vet igazi világosságot a búcsuk természetére.

Az ősegyházban a bűnbánóra nagy penitenciát róttak (sokszor évekre, évtizedekre kinyuló penitenciát). És az volt a meggyőződés, hogyha valaki ezt a reá rótt penitenciát elvégezte, ezáltal bünei *ideiglenes* büntetését is levezekelte és visszanyerte teljesen Isten kegyelmét. Ezért nevezték el a bűnbánatot *baptismus laboriosus*-nak, mert a teljes bűnvezeklés után a reconciliatio folytán ismét a teljes békét nyerte el a lélek, miként a keresztségben. Az ősegyház meggyőződése szerint tehát a súlyos, nagy penitenciák teljesen fedték a megbocsátott bűnökért elviselendő ideiglenes büntetéseket. A bűn alól való feloldozás még nem adta meg a léleknek a teljes békét, csak az örök büntetés elengedését, — a teljes békéhez csak a súlyos penitencia elvégzése után a nyilvános reconciliatio által juthatott el a bűnbeesett keresztény.

Azonban — és itt vannak a búcsuk első nyomai — a püspököknek joguk volt egyes esetekben a kirótt súlyos penitencia egy részét elengedni s így a reconciliatiót a penitencia teljes elvégzése előtt is megadni. Már a szentatyák hivatkoznak szent Pál apostolra, aki a korinthusi vérfertőzöt kizárta az Egyházból, majd egy évi penitencia után őt ismét visszafogadta a hivek közösségébe. (2 Kor. 2, 10.) Sokan ebben látják a búcsuk első csiráját.

Gyakran előfordult, hogy a súlyos penitenciát tartók valamely vértanútól nyertek ajánlólevelet (*libellus pacis*); a vértanú közbenjárására, a vértanú érdemeiért, a püspök a kirótt penitencia egy részét elengedte.

Már az ancyrai zsinat (314) hangsúlyozza, hogy a püspökök, tekintettel a bűnbánók nagy alázatosságára és törödelmére, a penitencia egy részét elengedhetik; hasonlóképen a niceai (315) zsinat 12-ik kánonjában és a 4-ik karthagói zsinat, amely főleg a súlyos betegekre vonatkozólag hangsúlyozza a penitencia elengedését. Ime, tehát már a IV-ik század elején látjuk, hogy a nyilvános penitenciának (s így az ideiglenes büntetéseknek) egy részét elengedik vagy a vértanú közbenjárására, vagy a bűnbánók nagy buzgóságára való tekintetből, vagy a súlyos betegség alkalmából, hogy a haldokló a teljes békében részesülhessen a reconciliatio útján.

A kora középkorban mind jobban kialakul a *relaxatio poenitentiae*. Számos zsinat foglalkozik a bűnökért feladandó penitenciával (amely még mindig nagyon súlyos, 3—5—7—10 évre terjedő). Viszont azonban a zsinatok azt is hangsúlyozzák, hogy a pápának, illetve püspöknek joga van ezen penitencia egy részét elengedni, főleg súlyos betegségben, de egyébként is, ha a bűnbánó nagy töredelmet és alázatosságot mutat.

A IX-ik században szokásba jön, hogy a bűnbánók Rómába zarándokolnak és a pápák az ilyen zarándokoknak elengedik a penitencia hátralevő részét.

A keresztes háborúk alatt, aki résztvett a keresztes háborúban, elnyerte az összes penitencia elengedését. *Iter illud pro omni poenitentia reputatur.* (Első teljes búcsu.) Majd ugyanezen elvet alkalmazzák a római, jeruzsálemi és compostellai zarándokokra is. 1300-ban VIII. Bonifác pápa kihirdeti az első jubileumi búcsut, amely nagy számú zarándokot vonz Rómába.

Már jóval ezen jubileumi búcsu előtt megváltozott az Egyházban a bűnbánati gyakorlat. A súlyos penitenciák helyébe kisebb imádságok és jó cselekedetek lépnek, amelyek nincsenek arányban a bűnökért elviselendő ideiglenes büntetésekkel. Az Egyház tehát, mint irgalmas szamaritánus, nagy bőkezűséggel búcsukat adományoz kincstárából, melyek hivatva vannak pótolni a bűnbánók penitenciáját s kieszközlük az ideiglenes büntetések elengedését épügy, mint az ősegyházban végzett penitenciák.<sup>1</sup>

A középkorban gyakran engedélyeznek búcsukat oly föltétel mellett, hogy valamely szentélyt, templomot látogassanak meg a hivek, vagy valamely templom, kórház építésére adakozzanak. Tagadhatatlan, hogy ezen búcsukkal sok visszaélést is követtek el a búcsuprédikátorok és alamizsnagyűjtők (quaestores, quaestuarii). Luther Márton is föllépését a búcsukkal űzött visszaélésekkel akarta igazolni.

Lutherrel szemben a trienti zsinat világosan kimondja, hogy

<sup>1</sup> Hogy a búcsuk egyenesen az ősegyházban szokásos penitenciát vannak hivatva pótolni, ezt világosan mutatja az a kora középkorban keletkezett gyakorlat, amely több száz, sőt ezer évekre terjedő búcsukat mutat fel a több száz, sőt több ezer évre terjedő túlzó penitenciák pótlására. Az ősegyházban ugyanis egyes nagy bűnökre (pl. házasságtörés), 20—30 évi penitencia volt kíróva. A kora középkorban egyes túlzók kezdték a bűnököt szám szerint sújtani penitenciával; tehát, ha valaki 50-szer követett el házasságtörést,  $50 \times 20 = 1000$  évi penitenciát kapott. Ennek ellensúlyozására volt eset, hogy több 100, sőt ezer évekre szóló búcsukat is engedélyeztek. (Ma minden több száz vagy ezer évre szóló búcsu érvénytelen.) V. ö. *Mihályfi Ákos*, Egy fejezet a búcsuk történetéből. Religio. 1911. 20. sz.

az Egyháznak Krisztustól nyert joga van búcsukat engedélyezni. Viszont a búcsukkal űzött minden visszaélést szigorúan eltilt.<sup>1</sup>

IX. Kelemen pápa 1668-ban külön kongregációt alapít, amelyre a búcsuk és ereklyét ügyét bizza (Congregatio Indulgentiarum et Reliquiarum).<sup>2</sup> X. Pius pápa a búcsuk és ereklyék kongregációját 1904-ben a szertartások kongregációjával egyesítette, majd 1908-ban jún. 29-én kelt Sapiienti consilio apostoli iratával újjászervezte a római kongregációkat a búcsuk ügyét a S. Officium hatáskörébe utalta. XV. Benedek pápa pedig a búcsuk ügyét a Sacra Poenitentiarum hatáskörébe helyezte, kivéve természetesen a búcsukra vonatkozó dogmatikus kérdéseket, melyeket a S. Officium van hivatva eldönteni. (258, 2.)

### III. A búcsuk felosztása. A búcsuk felosztatnak:

1. *személyi, dologi, helyi és időhöz kötött* búcsukra (indulgentiae personales, reales, locales et certis diebus affixae) aszerint, amint azok fizikai vagy erkölcsi személyeknek engedélyeztetnek, avagy valamely megszentelt tárgyhoz (olvasó, kereszt, skapuláré stb.) vagy helyhez (templom, oltár) vagy ünnephez vannak kötve.

A *személyi* búcsukhoz tartoznak mindazon búcsuk, melyek egyes testvérületeknek és jámbor társulatoknak vannak engedélyezve. Ezen búcsukat megnyerhetik mindazok, akik az illető testvérület vagy társulat tagjai közé szabályszerűen fel lettek véve, habár nem teljesítik az illető testvérület vagy társulatban előirt kötelezettségeket (imákat).

A *dologi* búcsuk közvetlenül valamely tárgyhoz (olvasó, érem, kereszt stb.) vannak kötve s ezen búcsukat megnyeri, aki az illető tárgynak tulajdonosa, illetve, aki azt használja.

Búcsuval nem lehet felruházni papírból vagy könnyen törő üvegből készült tárgyakat.

Csak kanonizált szentek szobrai, képei láthatók el búcsukkal, — boldogok képei nem.

Ha egy feszülethez van búcsu fűzve, a búcsu a Krisztus-testéhez és nem a kereszt fájához van fűzve, — miért is, ha a corpust más fára teszik át, a búcsu megmarad.

Olvasóknál a búcsu az olvasószemekhez és nem az azokat összefűző szálhoz, vagy lánchoz van fűzve. Ha azonban az olvasóból 4—5

<sup>1</sup> Sess. XXV. Decretum de indulgentiis.

<sup>2</sup> A búcsuk hivatalos gyűjteményei: 1. Raccolta di orazioni e pie opere per le quali sono state concesse dai Sommi Pontefici le Ss. Indulgenze. Roma. 1898. 2. Decreta authentica Sacrae Congregationis Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praepositae ab anno 1668. ad annum 1882. edita iussu et auctoritate Ssmi D. N. Leonis PP. XIII. Ratisbonae. 1883.

szem elvész vagy eltörlik, ezzel a búcsu nem vész el akkor sem, ha az eltörött szemek helyébe meg nem áldott újakat tesznek.

A búcsuval ellátott tárgyak csak akkor vesznek el a búcsut, ha teljesen tönkremennek<sup>1</sup> vagy ha azokat eladják vagy veszik, (924, 2.) s aki tudva elád vagy vesz ilyen tárgyat, vétkezik az Egyház határozott tilalma ellen.

A *helyhez kötött* búcsuk megszűnnek, ha az illető hely (templom, oltár) összedől, elég, elpusztul. A templomhoz kötött búcsu azonban föléled, ha az elpusztult templomot 50 éven belül ugyanazon vagy majdnem ugyanazon helyen újra fölépítik. (924, 1.)

A bizonyos *ünnepekhez (időhöz) kötött* búcsukról az új egyházi törvénykönyv a következőképen rendelkezik:

Az Üdvözítő vagy a Szűz Anya ünnepeire engedélyezett búcsuk Krisztus Urunknak és Szűz Máriának csak azon ünnepein nyerhetők meg, amelyek az egyetemes Egyház kalendáriumában foglaltatnak. (921, 1.)

Az apostolok ünnepeire engedélyezett búcsuk csakis az apostolok főünnepein (festo natali) nyerhetők el. (921, 2.)

Ha valamely ünnephez vagy az ünneppel kapcsolatos kilenc-, hét-, háromnapos ájtatosságokhoz búcsuk vannak kötve, — ezen búcsuk is áttétetnek azon napra, amelyre az illető ünnep a liturgikus szabályok szerint áttétetik, még pedig minden esetben akár esetleges, akár mindenkorra szóló az áttétel, ha az ünnep külső megülése is áttétetik; ha azonban a külső megülés nem tétetik át, csak a mise és a zsolozsma, ez esetben a búcsu csak akkor tétetik át, ha az ünnep ezen külső ünnepélyesség nélküli áttétele állandó. (922.)

Az elsőre példa Jézus szent nevének ünnepe, a másodikra a szent olvasó ünnepe.

Bizonyos naphoz, ünnephez kötött búcsu elnyerhető már az ünnepeket megelőző nap delétől kezdve az ünnepnapra következő éjfélig. (923.)

2. A búcsuk felosztatnak *teljes* és *részleges* búcsukra (indulgentiae plenariae et partiales).

A teljes búcsu az ideiglenes büntetést egészen, a részleges búcsu az ideiglenes büntetés egy részét engedi el. Hajdan a részleges búcsukat gyakran így engedélyezték: az ideiglenes büntetés felét, harmadát, negyedét engedjük el; ma a részleges búcsukat csak

<sup>1</sup> Nem vesznek el tehát a búcsut, ha az illető tárgyat másnak ajándékozzák, még akkor sem, ha az illető tárgyat többen használták búcsu elnyerése végett.

időmérték szerint adják (7 évi, 300 napi, egy quadragenai). Azonban ez nem azt jelenti, hogy az Egyház a tisztítótűz büntetéséből 7 évet vagy 300 napot elenged: hanem az időmérték az ősi nyilvános penitenciához igazodik, azaz az anyaszentegyház annyit enged el az ideiglenes büntetésből, amennyinek elengedését az ősegyházban 7 évi vagy 300 napi nyilvános penitenciával lehetett Istentől kieszközölni. Ép így a quadragena annyi büntetés elengedését jelenti, amennyit ki lehetne eszközölni negyven napi szigorú bőjttel.

Az anyaszentegyház a hivek gyengeségét és gyarlóságát pótolja Krisztusnak és a szenteknek az Egyház kincstárából Istennek felajánlott túláradó érdemeivel.

A teljes búcsu az összes ideiglenes büntetés elengedését célozza. De vajjon eszközli-e minden esetben? Csak akkor, ha minden bűn meg van bocsátva; mert a búcsu bünt nem töröl le a lélekről.

Ha tehát valaki csak egy kis bocsánatos bűnnel is a lelkében végezi a teljes búcsu elnyerésére előírt cselekményeket: a búcsut teljesen nem nyerheti meg, mert az el nem törölt bocsánatos bűn ideiglenes büntetésének elengedését nem nyerheti meg. Azonban ha nem nyerhető is el a teljes búcsu a maga egészében, abból részlegesen annyit nyerhet el az illető, amennyinek elnyeréséhez megvan a kellő előkészülete. Ez eleddig vita tárgya volt; a hittudósok egy része azt állította, hogy a teljes búcsut vagy a maga egészében megnyerjük, vagy semmit sem nyerünk belőle. Azonban, az új egyházi törvénykönyv az ellenkező nézetet kodifikálta. (926.)

A teljes búcsu napjában csak *egyszer* nyerhető el, hacsak külön nincs fölemlítve az engedélyben, hogy többször is elnyerhető (*toties-quoties*).<sup>1</sup> (928, 1.) A részleges búcsuk pedig, hacsak külön nincs fölemlítve, hogy napjában csak egyszer nyerhetők, mindannyiszor elnyerhetők, ahányszor elvégezzük azon cselekményt, melyhez kötve vannak. (928, 2.)

Ha valamely templom vagy nyilvános kápolna látogatóinak teljes búcsu van engedélyezve mindennapra (*quotidiana perpetua vel ad tempus*): ezt úgy kell érteni, hogy minden hívő bármely napon, de mindegyik évenként csak egyszer nyerhet teljes búcsut az illető templomban. (921, 3.)

3. A búcsuk felosztatnak *élőknek* és *megholtaknak* alkalmazható búcsukra.

<sup>1</sup> A *toties-quoties* teljes búcsuk közül legismertebb a *Portiuncula*-búcsu.

Az élőknek engedélyezett búcsut csak az nyerheti meg, aki a búcsuval összekötött cselekményt végzi; az ily módon nyert búcsut más előért nem ajánlhatja fel (930.); viszont a római pápa által engedélyezett összes búcsuk, hacsak külön ki nem vétetnek (pl. a haldoklóknak engedélyezettek), a megholt hivekért is ajánlhatók. (930.)

IV. **Kik engedélyezhetnek búcsukat?** A római pápa, az Egyház kincstárának legfőbb őre, saját, Krisztustól nyert hatalmánál fogva korlátlanul engedélyezhet búcsukat (912), — kivülről búcsukat csak azok engedélyezhetnek, akiknek az egyházjog erre külön felhatalmazást ad. (912.)

De ezeknek búcsuengedélyezési hatalma meg van szorítva, mert

a) ezt másra nem ruházhatják;

b) az általuk engedélyezett búcsuk a megholt hivekre nem alkalmazhatók;

c) ugyanazon tárgyhoz, ájtatossági gyakorlathoz vagy testvéreülethez búcsut nem fűzhetnek, melynek már az apostoli Szentszék búcsut adott, csakis új föltételek mellett. (913.)

A megyéspüspökök saját egyházmegyéjükben husvétvasárnapján és egy más, általuk kiválasztott nagy ünnepen, teljes búcsuval összekötött pápai áldást adhatnak. A nullius apátok, az apostoli prefektusok és vikáriusok, még ha nincsenek is püspökké szentelve, ugyanezen áldást adhatják évenként egyszer, egyik nagy ünnepen. (914.)

A *bíbornokoknak* az új egyházi törvénykönyv messzemenő felhatalmazást ad a búcsuk terén.

Először is *egyszerű keresztvétéssel* megáldhatják s a Szentszék által adni szokott búcsukkal elláthatják az olvasókat, keresztteket, érmeket, szobrokat, a Szentszék által jóváhagyott skapulárékat s ez utóbbiakat feladhatják a beírás kötelezettsége nélkül.<sup>1</sup> (239, 1. n. 5.)

Másodszor: *egyszerű áldással* megáldhatják a templomokban, kápolnáknak, vagy más jámbor helyeken felállított keresztutakat, felruházva azokat mindazon búcsuval, melyeket a keresztút ájtatosságát végzők nyerhetnek; sőt azok számára, akik betegség vagy más akadály folytán a keresztutat nem végezhetik, egyszerű feszületet megáldhatnak és felruházhatnak mindazon búcsukkal, melyeket a Szentszék a keresztút ájtatosságát végzőknek engedélyezett. (239, 1. n. 6.)

Harmadszor: engedélyezhetnek kétszáznapos búcsut, még pedig

<sup>1</sup> A skapulárék feladásánál t. i. egyik lényeges föltétel, hogy annak a neve, aki a skapulárét felveszi, a skapuláré törzskönyvébe beírassék.

napjában többször megnyerhető (toties-quoties) a saját joghatóságuk területén, valamint a joghatóságuk vagy pártfogásuk<sup>1</sup> alatt álló személyeknek; más helyeken is adhatnak 200 napi búcsut, de csak a jelenlevőknek, akik azt egyszer nyerhetik el. (239, 1. n. 24.)

A *püspökök* is fel vannak hatalmazva az új egyházi törvénykönyv által mindazon búcsukkal összekötött megáldásokra, melyeket fentebb a bibornokokról első és második helyen említettünk, azzal a különbséggel, hogy míg a bibornokok ezen megáldásokat egyszerű kereszttvetéssel végezhetik, a püspökök az Egyház által előírt szertartásokat (ritibus tamen ab Ecclesia praescriptis) kötelesek betartani. (349, 1. n. 1.)

A püspökök joghatóságuk területén 50 napi búcsut engedélyezhetnek (349, 2. n. 2.).

Azonban a püspök által engedélyezett búcsukat az ő hivei az egyházmegyén kívül is, nem hivei (utasok, kóborok, kiváltságolt szerzetesek) csak az egyházmegye területén nyerhetik meg. (927.)

Az *érsek* úgy saját megyéjében, mint a joghatósága alá tartozó püspökségek területén 100 napi búcsut engedélyezhet. (274, 2.)

**IV. Ki nyerhet búcsut?** Búcsut nyerhet, aki meg van kereszttelve, nincs kiközösítve, a malaszt állapotában van legalább is a búcsu megnyerésére előírt cselekmények végén és aki alattvalója annak, aki a búcsut engedélyezte. (925, 1.)

A búcsu megnyeréséhez azonban szükséges, hogy legyen legalább valami általános szándéka a búcsu megnyerésére és hogy elvégezze az előírt cselekményeket az előírt időben és módon. (925, 2.)

Búcsu elnyeréséhez tehát lényeges föltétel a *malaszt állapota*. Aki a bűn állapotában van, búcsut nem nyerhet.

Viszont azonban elégséges, ha a búcsu elnyerésére előírt cselekedetek utolsóját végzi el a malaszt állapotban. Például, ha több templom-látogatás van előírva, elégséges, ha az utolsó látogatás előtt szerzi meg a malaszt állapotát.

De a malaszt megszerzésére nem okvetlenül szükséges a *gyónás*, ha csak ezt a búcsu-engedély külön meg nem kívánja. Elégséges a *tökéletes bánat* a malaszt állapot megszerzésére az összes nemteljes búcsuknál és azon teljes búcsuknál is, melyek elnyeréséhez nincs külön előírva a gyónás. Ezt jelenti a búcsu

<sup>1</sup> Minden egyes szerzetesrendnek és kongregációnak van egy-egy, a pápa által kijelölt pártfogója (protector).



engedélyezésénél használatos kifejezés: «*akik legalább is törődött szívvel*» (*corde saltem contrito*) végzik ezen imát vagy cselekedetet.

Ami a *szándékot* illeti, elég az alvó általános szándék is (*intentio habitualis*). Ilyen általános szándékkal búcsut nyerhet a hívő, elvégezve valamely búcsuval összekötött cselekményt, habár nem tudja, hogy ezen cselekménnyel búcsut is nyerhet.

A *teljes* búcsuk elnyeréséhez rendszeren a következő cselekmények vannak előírva: *gyónás, áldozás, templomlátogatás, imádkozás a szentatya szándékára*.

Akik azonban havonként legalább kétszer szoktak gyónni, ezen két gyónással elnyerhetnek minden azon hónapra engedélyezett teljes búcsut, a jubileumi búcsuk kivételével. (931, 3.)

Ugyancsak, akik mindennapi áldozók, (habár hében-korban egy-egy nap nem is áldoznak) gyónás nélkül nyerhetik el a teljes búcsukat. (931, 3.)

A husvéti áldozás elégséges arra, hogy az azon napra vagy következőre eső teljes búcsukat megnyerhessük, a jubileumi búcsu kivételével. (931, 3.)

Ha a teljes búcsu ünnepnaphoz van kötve, a búcsu elnyeréséhez szükséges gyónást el lehet végezni az ünnepet megelőző nyolc napon belül, az áldozást az ünnepet megelőző napon (931, 1.); vagy pedig úgy a gyónást, mint az áldozást az ünnepet követő egész nyolcad alatt is. (931, 1.)

Ép így azon búcsuknál, melyek valamely ájtatos gyakorlathoz (*triduum, kilenced, lelki gyakorlat, misszió*) vannak fűzve, a gyónás és áldozás elvégezhető az illető ájtatossági gyakorlatot követő nyolcad alatt. (931, 2.)

A teljes búcsuk elnyerésének rendszeren egyik föltétele valamely *templom meglátogatása* (*visitatio ecclesiae*). Templommal egyenlő a nyilvános kápolna is. De a magán- és a félignyilvános kápolna meglátogatása nem elégséges a teljes búcsu elnyeréséhez. Azonban mindazon személyek, akik püspöki engedéllyel felállított intézetekben, melyeknek nincs temploma vagy nyilvános kápolnája, akár tökéletesebb élet gyakorlása, akár nevelés, akár egészség szempontjából közös életet élnek és velük lakó szolgálattevők is elnyerhetik a teljes búcsukat, hacsak saját intézetük kápolnáját látogatják meg (929.); kivéve természetesen azon esetet, ha a teljes búcsu elnyeréséhez valamely meghatározott templom meglátogatása van kikötve. (u. o.)

A templom látogatása történhetik megelőző nap déli 12 órájától a búcsuval felruházott napot követő éjfélig. (923.)

Ha valamely búcsu elnyeréséhez általánosságban van előírva

imádság: ennek *szóbeli* imádságnak kell lennie, a pusztán elmélkedő imádság a búcsu elnyeréséhez nem elégséges. (934, 1.)

Ha nincs valamely meghatározott ima előírva, elégséges bármely tetszés szerint választott ima. (934, 1.)

Eddig a moralisták legalább 5 Miatyánk és Üdvözlégyet kívántak valamely búcsu elnyeréséhez. Az idézett kánon szerint bármely ima elégséges (tehát *egy* Miatyánk is).<sup>1</sup>

Ha meghatározott imádság van előírva, az bármely nyelven végezhető, föltéve, hogy a fordítás hitelességét bizonyítja vagy a S. Poenitentiaria, vagy egy olyan hely püspöke, ahol az illető nyelv honi nyelv. Bármely hozzáadás, kihagyás vagy megváltoztatás folytán az imához fűzött búcsu elvész. (934, 2.)

A búcsu elnyeréséhez elégséges az előirt imát mással fölváltva mondani, sőt elégséges csak lélekben követni a hangosan előimádkozót. (934, 3.) A némák a nyilvános imához kapcsolt búcsukat elnyerhetik, ha jelen vannak ott, ahol a hívők ezen imákat közösen végezik; ha pedig valamely magán-imádsághoz van búcsu kötve, ezen búcsut is elnyerhetik, ha az illető imát lélekben átgondolják vagy csak szemekkel átolvassák. (936.)

A búcsuk elnyeréséhez előirt jó cselekedeteket a gyóntatók másokra változtathatják az esetben, ha valamely gyónó az előirt jócselekedetek elvégzésében akadályozva volna. (935.)

Búcsukat általában nem nyerhetünk el egy már egyébként *köteles* cselekedet (pl. böjt, zsolozsma) elvégzése által, hacsak a búcsu-engedély ilyen cselekedetre is nem vonatkozik. (932.)

Ha azonban valamely cselekedetet, melyhez búcsu van kötve, a gyóntató penitencia gyanánt ad fel, az illető cselekedet elvégzésével búcsut is nyerhetünk s a feladott penitenciát is elvégezzük. (932.)

Egy ugyanazon dologhoz vagy cselekedethez lehet különféle címeken búcsu engedélyezve; mindazonáltal egy ugyanazon cselekedet elvégzésével csak egy búcsut nyerhetünk (933.), — kivéteik a gyónás és áldozás, mellyel több búcsut is nyerhetünk.

A *halottak* számára a következő feltételek mellett nyerhetők búcsuk:

1. Ehhez szükséges a *pápa engedélye*. Halottak számára csak a pápa engedélyével ajánlhatók fel búcsuk. Sem püspök, sem bibornok nem engedélyezhet búcsut oly módon, hogy azt a megholt hivekért lehessen felajánlani. Viszont, miként már fentebb említettük, az új egyházi törvénykönyv szerint, minden a pápa

<sup>1</sup> V. ö. Linzer Quartalschrift, 1919. IV. 586.

által engedélyezett búcsu felajánlható a megholt hívekért is, hacsak a búcsu-engedélyben ez külön nincs kivéve.

2. Szükséges, hogy a búcsut elnyerőnek *szándéka* legyen azt a megholt hívek számára alkalmazni. Elégséges az elaludt szándék is (*intentio habitualis*). Lehet és szabad az elnyerhető búcsukat egyesekért, többekért, vagy az összes elhunyt lelkekért felajánlani.

3. Szükséges, hogy a búcsut felajánló a *malaszt állapotában* legyen; mert ha nincs a malaszt állapotában, búcsut nem nyerhet s így a megholtaknak nem is ajánlhat fel. Vannak ugyan egyesek, akik azt vélik, hogy a holtak számára lehet búcsut nyerni akkor is, ha valaki nincs a malaszt állapotában.<sup>1</sup> Mi ezt a nézetet nem tartjuk valószínűnek.

Kivesszük az oltárkiváltsággal kapcsolt búcsút, mert ez elnyerhetőnek látszik az esetben is, ha a miséző nincs a kegyelem állapotában; a különbség ezen és egyéb búcsuk között abban rejlik, hogy egyéb búcsuknál a búcsut nyerő cselekményei, itt a szentmise-áldozat végtelen érdemei a búcsukegyelem forrása.

VI. A jubileumi búcsu. Még külön meg kell emlékeznünk a *jubileumi* búcsuról, amely szintén csak teljes búcsu, de nagyobb ünnepélyességgel van összekötve.

Kétféle jubileumi búcsu van: *rendes* és *rendkívüli*, ezekhez járulhat a jubileumi búcsu formájában engedélyezett búcsu (*ad instar jubilaei*). (931, 3.)

A rendes jubileumi búcsu 1475-től minden 25-ik esztendőben engedélyeztetik, a rendkívülit a pápák különös alkalmakkor (többnyire trónralépésüket követő évben) szokták engedélyezni.

A kettő között a következő különbségek vannak: a rendes jubileumi búcsu egy évig tart és csak Rómában (*datur Urbi*) nyerhető el (*annus sanctus*);<sup>2</sup> újabban a szent év után egy-két hónapra kiterjesztik az egész világra (*Orbi*). A rendkívüli jubileumi búcsu az egész világnak (*Urbi et Orbi*) engedélyeztetik, de csak egy-két hónapra terjed.

Rendesen különbség van a búcsu elnyeréséhez fűzött föltételekben is. A rendes jubileumi búcsu elnyeréséhez szükséges gyónás, áldozás (ezt a husvétii áldozás ném pótolhatja), bizonyos számú templomlátogatás (Rómában a négy nagy bazilika bizonyos számú látogatása) és imádkozás a szentatya szándékára. A rendkívüli jubileumi búcsu elnyeréséhez a fentemlítettek kivül rendesen

<sup>1</sup> V. ö. *Noldin*, De sacramentis,<sup>13</sup> nr. 318.

<sup>2</sup> A rendes jubileumi búcsu Rómában nagy ünnepséggel kezdődik és fejeződik be: a négy nagy bazilika szent kapuját a pápa vagy megbízottja nyitja ki a szent év kezdetén és zárja (falazza) be a szent év végén.

bőjt (egy- vagy háromnap) és alamizsna (tetszés vagy képesség szerint) is van előírva.

A jubileumi búcsuk alkalmával a gyóntatók messzemenő felhatalmazásokat szoktak kapni, — de minthogy úgy a búcsu elnyerésére vonatkozó föltételek, mint a gyóntatóknak adni szokott felhatalmazások nem mindig azonosak, ezekkel itt bővebben nem foglalkozunk. A lelkipásztorok, főleg a gyóntatók, a jubileumi búcsut hirdető pápai bullában, illetve a püspöki körlevélben mindig megtalálják mindazt, amit az illető jubileumi búcsu alkalmával tudniok kell.

Hajdan a jubileumi búcsunak, amely csak Rómában volt nyerhető, óriási jelentősége volt. A szent év alatt ugyanis Rómán kívül a búcsuk legnagyobb része fel volt függesztve, épígy a püspököknek és a gyóntatóknak adott különböző felhatalmazások: viszont Rómában minden gyóntató a jubileum alkalmából különleges felhatalmazásokat nyert nemcsak a bűnök, hanem az egyházi fenyítékek, valamint a különböző fogadalmak (kivéve a szerzetesi és egyes a pápának fenntartott fogadalmakat) alól való feloldozásra, illetve a fogadalmaknak más jó cselekedetre való változtatására.

Ma azonban a jubileumi búcsu jelentősége kisebb, minthogy ez a szent év után az egész világon elnyerhető, sőt a szent év alatt sincsenek a különböző búcsuk és felhatalmazások Rómán kívül oly mérvben felfüggesztve, mint ez hajdan történt.

## ÖTÖDIK RÉSZ. — AZ UTOLSÓ KENET SZENTSÉGE.

### NEGYVENÖTÖDIK FEJEZET.

#### Az utolsó kenet mivolta.<sup>1</sup>

1. Az utolsó kenet meghatározása. Az utolsó kenet azon szentség, melyben az olajjal való megkenés és a pap imádsága a súlyos betegnek megadja a lélek, néha a test egészségét is.

Márk evangélista szerint már az apostolok Krisztus által a prédikálásra küldve, sok ördögöt kiűztek és sok beteget, olajjal megkenve őket, meggyógyítottak. (6, 12.) A trienti zsinat az apostolok ezen cselekményében jelezve látja már az utolsó kenetet (De Extrema Unctione cap. 1.), melyet, mint Krisztus Urunk által alapított szentséget, szent Jakab apostol említ föl levelének 5-ik fejezetében, a 14-ik versben: *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros ecclesiae et orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini. Et oratio fidei salvabit infirmum et si in peccatis sit, remittentur ei.* A trienti zsinat hiteles magyarázata szerint szent Jakab apostol ezen szavai az utolsó kenet szentségére vonatkoznak.<sup>2</sup>

Az utolsó kenet szentségére vonatkozólag az őskereszténységből kevés adat maradt reánk, amit egyrészt a titokfegyelem magyaráz, másrészt az a körülmény, hogy az utolsó kenetet a penitencia kiegészítőjének (complementum poenitentiae) tartották. Leghatalmasabb érv az utolsó kenet szentségi jellege mellett az a biztos történeti tény, hogy a katolikus Egyháztól az V. században elszakadt eretnek felekezetekben is megtalálható az utolsó kenet, amit semmiesetre meg nem tartanak, ha nincsenek mélyen meggyőződve arról, hogy ezen szertartást Krisztus alapította.

<sup>1</sup> V. ö. *Heimbucher*, Die heilige Ölung. Regensburg. 1888. — *Ign. Schmitt*, De effectibus extremae unctionis. Freiburg. 1893. — *Josephus Kern S. J.*, De sacramento extremae unctionis. Ratisbonae. 1907.

<sup>2</sup> Si quis dixerit Extremam Unctionem non esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino nostro institutum et a beato Jacobo apostolo promulgatum — anathema sit. Sess. XIV. Can. 1. De sacr. extremae unctionis.

Szent Ágoston, I. Ince pápa, antiochiai Viktor, szent Athanáz, aranyházú szent János, s. Aphraates, caesariai Özséb és Origenes világosan szólnak az utolsó kenet szentségéről.<sup>1</sup> Serapion thmuisi püspök szertartáskönyvében külön imádság van a betegek olajának megszentelésére.<sup>2</sup>

A IV. század végén élt szent Hypatiusról írja életirója (Callinus), hogy mint fiatal szerzetes a betegek ápolója volt s mint ilyen, nagy gondot fordított arra, hogy a betegek az utolsó kenet szentségében részesüljenek. «Si vero necessitas suaderet, infirmum oleo sacro inungi debere, monebat abbatem, qui presbyter erat et curabat ab ipso perfici unctionem.»<sup>3</sup>

Sőt az apokryph Nikodémus evangéliuma is elég világosan beszél az utolsó kenetről.<sup>4</sup>

**2. Elnevezése.** Utolsó kenetnek nevezik, mivel az *utolsó kenés*, mellyel az Egyház a híveket megerősíti. De ebből épen nem következik, hogy ez legyen az emberi élet utolsó cselekménye, mely után okvetetlenül a halálnak kell jönnie. Sőt, amint látni fogjuk, ezen kenésnek egyik célja a testi egészség helyreállítása. Sajnos azonban, napjainkban sokhelyütt a keresztények félnek az utolsó kenetet fölvenni, mert azt hiszik, hogy ez az utolsó cselekmény az életben és ezen félelmüket mindenesetre erősíti ezen szentség elnevezése (*utolsó kenet*). Miért is jobb volna más elnevezést adni e szentségnek, pl. kenet szentsége, vagy a betegek kenete. Csak az *utolsó* jelző maradjon el. Mi azonban a jelen műben kénytelenek vagyunk az *utolsó* kenet elnevezést használni.

**3. Hatásai.** Az utolsó kenet szentségének négyféle hatását lehet megkülönböztetni: a *lélek megerősítése*, a *bocsánatos bűnök* és az *ideiglenes büntetések eltörlése*, a *halálos bűnök megbocsátása*, a *test egészségének helyreállítása*.

Ezen hatások közül a két első e szentségnek *elsőrendű* hatása (effectus primarius), a másik kettő csak *másodrendű* (e. secundarius).

Az utolsó kenet szentsége a bűnbánat szentségének *betetőzője* (complementum poenitentiae). A bűnbánat szentsége a halálos és bocsánatos bűnök eltörlésére van alapítva; míg az utolsó kenet célja letörölni a lélekről a bűn minden maradványát (a legkisebb bocsánatos bünt is és a bűnnek minden büntetését), hogy az ily módon megtisztult lélek a halál után azonnal bemehessen az örök boldogságba.

Az utolsó kenet szentsége az *élők* szentségei közé tartozik,

<sup>1</sup> Kern, i. m. 40—50. ll.

<sup>2</sup> U. o. 54. l.

<sup>3</sup> U. o. 39. l.

<sup>4</sup> U. o. 57. l.

minthogy elsősorban nem a halálos bűn eltörlését, hanem a bűn maradványainak letörlését célozza; de minthogy sok esetben a halálos bűnöket is hivatva van letörlöni, per accidens holtak szentségének is nevezhető.

Tekintsük már most közelebbről az utolsó kenet hatásait:

Első és leglényegesebb hatása a *lélek megerősítése*, amelyre a nagy betegségben s a halálveszedelemben forgó léleknek szüksége van. Megadja e szentség a léleknek az erőt, hogy a betegség terheit és megpróbáltatásait, a halálküzdelmet, a sátán kísértéseit könnyebben elviselhesse. Megerősíti tehát a beteg lelkét. Ezt jelképezi a beteg testének olajjal való megkenése. Szent Jakab apostol is erre a lelki megerősítésre utal, amikor mondja: et alleviabit eum Dominus.<sup>1</sup>

Az utolsó kenet ezen első hatása is rámutat arra, mennyire ajánlatos e szentséget mindjárt a súlyos betegség kezdetén fölvenni.

Az utolsó kenet második, lényeges hatása *letörlöni a lélekről a bűn maradványait* (reliquias peccatorum), miként ezt a trienti zsinat tanítja.<sup>2</sup>

Az utolsó kenet szentségének ugyanis az a célja, hogy az emberi lelket, minden gyarlóságtól megtisztítva, képessé tegye arra, hogy a halál után *azonnal* bemehessen a mennyek országába. Miként a *bűnbánat* szentsége megszabadítja a bűnöst a *pokol kárhozatától*, úgy az *utolsó kenet* hivatva van megszabadítani a lelket *a tisztító tűz szenvedéseitől*. Ezen célját eléri letörlve a lélekről a bűn maradványait. Ezek a *bocsánatos bűnök* és a *bűnök ideiglenes büntetései*.

Ezt a hatást a maga teljességében mindazon betegek elnyerik, akik az utolsó kenetet megfelelő előkészülettel és áhitattal veszik fel.<sup>3</sup>

Harmadik hatása a *halálos bűnök letörlése*. Erre utal szent Jakab apostol, mikor azt mondja: et si in peccatis sit, remittentur ei. De az utolsó kenet ezen hatása csak másodrendű, amennyiben az utolsó kenet elsősorban nem a halálos bűnnek, hanem a bűn maradványainak (bocsánatos bűnök és a bűnök ideiglenes büntetései) letörlésére van hivatva. Lehetséges azonban, hogy az utolsó

<sup>1</sup> A trienti zsinat ezt így magyarázza: aegroti animam alleviat et confirmat magnam in eo divinae misericordiae fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus et morbi incommoda ac labores levius fert et tentationibus daemonis calcaneo insidiantis facilius resistit. (Sess. XIV. De extrema unctione cap. II.)

<sup>2</sup> De extrema unctione. Cap. II.

<sup>3</sup> Kern, i. m. 190. l.

kenet halálos bűnöket is letöröl a lélekről. Ha például valaki nem képes gyónni (mert elvesztette eszméletét), vagy megfélekedzik arról, hogy halálos bünt követett el s ezért nem gyónik, az utolsó kenet letörli a halálos bünt is, föltéve, hogy a szentséget fölvevőnek van megfelelő bánata (attritio, tökéletlen bánat).

Ha a súlyos beteg, akinek a lelkét halálos bűn terheli, az utolsó kenetet föl akarja venni, köteles vagy előbb gyónni, vagy ha nem gyónhat, tökéletes bánatot fölindítani az utolsó kenet fölvétele előtt: minthogy az utolsó kenet szentsége élők szentsége, melyet rendesen csak a megszentelő malaszt állapotában szabad fölvenni.

Negyedik hatása az utolsó kenetnek a *testi egészség* helyreállítása. Ez következik szent Jakab apostol szavaiból: oratio fidei salvabit infirmum és a trienti zsinat is az utolsó kenet hatásának mondja «et sanitatem corporis interdum, ubi salutis animae expedierit (infirmus), consequitur.»<sup>1</sup>

Már a zsinat bizonyos megszorítással él (interdum... ubi salutis animae expedierit), midőn ezen hatásról beszél.

Mindenesetre két megszorítással értendő a *testi egészség* helyreállítása. Az egyiket a trienti zsinat is említi, ha t. i. ez az illető lelki üdvösségére is szolgál. A másik megszorítás, ha a *testi egészség* helyreállítása csoda nélkül történhetik. A szentségek ugyanis nincsenek arra alapítva, hogy csodákat műveljenek. Aki tehát a betegség annyira előrehaladott állapotában veszi fel az utolsó kenetet, hogy a gyógyulás már csak csodás úton történhetnék: az utolsó kenet ezen hatásában nem részesülhet.

Ime, az utolsó kenetnek ezen hatása is azt javalja, hogy a súlyos betegnek mindjárt a betegség elején feladassék az utolsó kenet szentsége, amely kellő időben fölveve, mindenesetre felülmul minden orvosságot és gyógykezelést, mert Krisztustól nyert erejével visszaállítja a test egészségét, föltéve, hogy az a lélek egészségének nem lesz ártalmára.

## NEGYVENHATODIK FEJEZET.

### Az utolsó kenet anyaga és alakja.

#### I. Az utolsó kenet anyaga.

**1. Távolabbi anyag.** Az utolsó kenet *távolabbi* anyaga az olajbogyóból sajtolt s külön e célra a püspöktől megszentelt olaj.

A latin egyházban mindig tiszta olajat használtak, némely

<sup>1</sup> De extrema unctione. Cap. II.



keleti egyházban (pl. Oroszországban a nemegyesültek) csekély bort vegyítenek az olajhoz.<sup>1</sup>

Az olajat a *püspöknek* vagy olyan papnak kell megszentelnie, aki erre a Szentszéktől külön felhatalmazást nyert. (945.) Érvénytelen volna a szentség, ha nem olajbogyóból sajtolt olajat alkalmaznának (pl. lenmag- vagy napraforgó-olajat), de érvénytelen volna az olajbogyóból sajtolt olaj is, ha nem volna a püspök által vagy a Szentszéktől felhatalmazott pap által megszentelve. Sem egyiket, sem a másikat nem volna szabad használni, még végszükségben sem.

Hogy azonban az anyag teljesen biztos legyen, szükséges azt az olajat használni, melyet a püspök *külön a betegek megkenése céljából szentelt meg* (oleum infirmorum). (945.) A püspök ugyanis három célra szentel olajat: az egyiket nevezik *katechumenok olajának*, a másikat *krizmának*, a harmadikat *betegek olajának*. Az utolsó kenet szentségének teljesen biztos anyaga ez az utóbbi olaj. A másik kettő azonban, bár a püspök által meg van szentelve, az utolsó kenetnek csak valószínű anyagát képezheti. Miért is szükség esetében, ha nem volna más olaj kéznél, szabad a katechumenok olajával vagy a krizmával feladni az utolsó kenet szentségét. Ha azonban később teljesen biztos anyaghoz juthat a pap, a szentséget föltételesen újra föl kell adni, főleg azon esetben, ha a beteg csak az utolsó kenet szentségében részesülhet. Ugyanez áll azon esetben is, ha a pap az utolsó kenet feladásánál tévedésből a betegek olaja helyett katechumenok olaját vagy krizmát használt.

Egyszerű pap csak a Szentszék különös felhatalmazása alapján szentelheti meg a betegek olaját. (945.) Ilyen felhatalmazással bírnak a keleti egyház papjai, akik maguk szentelik meg a betegek olaját.

Elő van írva a rubrikák által, hogy azon évben és a saját egyházmegyéje püspöke által megszentelt olajat használjanak a papok az utolsó kenet kiszolgáltatásánál.

A rubrikák szerint, amint az ujonnan szentelt olajak megérkeznek, a régieket az öröklámpában kell elégetni és csak az újakat szabad használni. Természetes, hogy ha új olajat nem kaphatunk, — amint ez az elmúlt háborús években megtörtént — a régi olajak felhasználhatók. Ép így, ha egyes plébániák a püspöki székhellyel nem érintkezhetnek (megszállás vagy elszakítás folytán), olajszükségletüket beszerezhetik attól a püspöktől, akivel lehetséges nekik a közlekedés.

<sup>1</sup> Kern, i. m. 117.

**2. Közelebbi anyag.** Az utolsó kenet közelebbi anyaga a beteg megkenése az olajjal, miként ez az apostol szavaiból kiviláglik: *ungentes eum oleo*, megkenve őt olajjal.

De az apostol nem határozza meg, hogy a beteg testének mely részei kenessenek meg. Kérdés tehát, minő kenés szükséges a szentség érvényességéhez?

A régi szertartáskönyvek szerint az egyes testrészek megkenésében nem volt egyöntetűség. A nyugati egyházból is vannak tanúságaink, melyek szerint a nyakat, a torkot, a mellet, a vállat, a kezeket és azon testrészt kenték meg, amely legjobban fáj. A keleti egyházakban, hol a homlokot, mellet, kezeket és lábakat, hol pedig a homlokot, az ajkat, a két arcot, majd a két kezét, mellet és a két lábat kenték meg. A görög-szláv szertartás szerint ma megkenik a homlokot, az orrcimpákat, a két arcot, száját, mellet és a kezeket kívül-belül.

Az őt érzéknek megkenésére a latin egyházban már a XI. századból van tanúságunk, de ez nem lesz egész általános a XVII. század előtt; még a XVI. századból is vannak szertartáskönyvek, melyek szerint meg kell kenni a beteg fejét, szemeit, füleit, orrát, száját, nyakát, torkát, mellét, vállát, kezeit, lábait s azon testrészét, amely legjobban fáj. A római szertartáskönyv, melyet 1614-ben adott ki V. Pál pápa, az őt érzéken kívül előírja a *lábak* és az *ágyék* megkenését, ez utóbbi azonban nőknél nem végzendő. A mai római szertartáskönyv is ezt változatlanul fenntartja. Az esztergomi szertartáskönyv azonban az *ágyék* megkenését férfiagnál sem írja elő.

Az új egyházi törvénykönyv pedig egyenesen kimondja, hogy az *ágyék* megkenése mindig mellőzendő (tehát férfiagnál is), sőt a *lábak* megkenését is bármely észszerű okból is el lehet hagyni. (947, 2—3.) De ugyancsak az új egyházi törvénykönyv kodifikálja a S. Officiumnak 1906. április 26-án kelt döntvényét, mely szerint szükség esetében elégséges csak a *homlok* megkenése. A 947-ik kánon 1. §-a szerint: szükség esetében elégséges egy érzéknek, illetve a homloknak megkenése az előírt rövidebb formával, de fennmarad a kötelezettség az egyes kenések pótlására a veszély elmúltával.

Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy az utolsó kenet lényeges anyaga *egy kenés*, mert ezzel teljesül, amit az apostol mond: kenjék meg őt olajjal. Ezen egy kenés azonban csak végszükség esetén van megengedve. Minden más esetben a latin szertartásban az őt érzék megkenése kötelező (szem, fül, orr, száj, kéz); a lábak megkenése bármely észszerű okból elmaradhat.

A kettős szervvel bíró érzékeknek (szem, fül, orr, kéz) mind-

két szerve megkenendő: először a jobb, azután a bal. Ha valamely érzék hiányzik (pl. vakon születtnél), az érzék szervét, akinél pedig az érzék szerve hiányzik (pl. levágták a fülét, kezét), az illető szervhez közeleső testrészt kell megkenni.

A megkenést *kereszt alakjában* kell végezni: ez azonban nem tartozik a szentség lényegéhez.

A megkenést a *jobbkez hüvelykujjával* kell végezni; fontos okból (pl. a hüvelykujj sebes) végezhető a kenés más ujjal is, sőt nagyon súlyos okból (pl. nagyon ragályos betegségben, pestis) végezhető *ecsettel* is. (947, 4.)

## II. Az utolsó kenet alakja.

Az utolsó kenet alakját illetőleg az apostol csak annyit mond: et *orent super eum* ungentes eum oleo, és imádkozzanak fölötte, megkenve őt olajjal. Az apostol szavai szerint a kenést végző pap imája a beteg fölött kenés közben képezi e szentség alakját. Minő legyen ez az ima, minő szövegű, minő tartalmú, az apostol nem határozta meg.

A különböző egyházak szertartáskönyvei más és más imákat írnak elő.

A latin szertartásban is hajdan egész más imádságok voltak előírva. A római szertartáskönyv előírása szerint ma az egyes érzékek megkenésekor a következő ima (szentségi forma) használandó: *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum (auditum, odoratum, gustum et locutionem, tactum, gressum et lumborum delectationem) deliquisti. Amen.*

Szükség esetében azonban, amikor elégséges csak a homlok megkenése, a következő rövid formula használandó: *Per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti. Amen.* (947, 1.)

Minthogy az utolsó kenet szentsége rendes körülmények között az öt érzék megkenése és a kenés közben mondott imádságból, tehát mintegy öt részből áll, mely részek mindegyike magában véve befejezett, külön szentségi anyag és alakból jön létre: fölvetik a hittudósok a kérdést, mikor jönnek létre a szentségi hatások: mindjárt az első kenésnél-e avagy az utolsónál, vagy pedig mindegyik kenés a szentségi hatásnak egy-egy részletét hozza létre?

A fölemlített mindhárom nézetnek vannak védői. Szerintünk legvalószínűbb, hogy a szentségi hatás az utolsó kenéssel adódik, minthogy maga a szentség is csak az öt érzék megkenésével jő létre; még pedig azért, mert a szentség kiszolgáltatójának a szándéka az

utolsó kenetet az öt érzék megkenésével létrehozni. Mikor szükség esetében csak egy kenést végez a pap, ezen egy kenés létrehozza a szentséget és a szentség hatásait, mert ez esetben a szentséget kiszolgáltató papnak szándéka is arra irányul, hogy az Egyház engedélye, sőt rendelete alapján ezen egy kenéssel szolgáltassa ki a szentséget. Rendes körülmények között azonban csak az öt érzék megkenésével jön létre a főntemlített okból a szentség. Az egyes érzékek megkenése folytán nem jön tehát létre öt részletszentség, mint némelyek gondolják, hanem csak egy szentség az öt érzék megkenésének befejezésével.

## NEGYVENHETEDIK FEJEZET.

### Az utolsó kenet kiszolgáltatója.

1. Az utolsó kenet kiszolgáltatója csak *fölszentelt pap* lehet. Következik az apostol szavaiból: «inducant presbyteros ecclesiae». A trienti zsinat is definiálta (c. 3 et can. 4. De extrema unctione). Az egyházi törvénykönyv is világosan kimondja. (938, 1.)

Az apostol szavaiból az következik, hogy az utolsó kenet kiszolgáltatását *több pap* köteles végezni (inducant presbyteros). És valóban a görög egyházban ma is az a szabály, hogy hét pap végezze az utolsó kenet szertartásait; a latin egyházban is több századon át szokásban volt, hogy a haldoklóhoz elmentek az illető egyház papjai: hárman-négyen, de ha csak egy volt, ez az egy végezte el a szentség feladását. A latin egyháznak ezen ősi gyakorlata teljesen megfelelt az apostol utasításának: προσκαλεσάτω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας.

Szent Jakab szavai tehát megengedik, hogy csak egy pap szolgáltassa ki a szentséget. Következésképpen a papok többes száma nem tartozik a szentség lényegéhez. A latin egyházban már századok óta szokás, hogy az utolsó kenetet egy pap szolgáltatja ki.<sup>1</sup> Az új egyházi törvénykönyv ezt a szokásból lett törvényt kodifikálta. (938, 2.)

2. Az utolsó kenet kiszolgáltatása fenn van tartva a *plébánosnak*. Miért is, aki nem plébános, csak a plébános engedélyével szolgáltatathatja ki az utolsó kenetet; kivéve azon esetet, ha a plébános nincs jelen vagy nem akarja kiszolgáltatni a szentséget. Hajdan még egyházi büntetés is sújtotta azon szerzetespapokat, akik a plébános engedélye nélkül merték kiszolgáltatni a szent útra-

<sup>1</sup> XIV. Benedek pápa szerint (De synodo dioeciesana l. 8) azért fejlődött ki a szokás, hogy csak egy pap végezze az utolsó kenet feladását, nehogy a több papnak fizetendő stóla a szegényeket nagyon sújtsa és visszariassza az utolsó kenet föl vételétől.

valót vagy az utolsó kenetet. Az új egyházi törvénykönyv ezt a büntetést nem említi — tehát már nem áll fenn — de egyébként is kijelenti, hogy elégséges a plébánosnak észszerűen föltételezett engedélye az utolsó kenet kiszolgáltatásához. (938, 2.)

Szerzetesrendekben a helyi szerzetesfőnököknek, szemináriumokban a rektornak joga kiszolgáltatni az utolsó kenetet mindazoknak, akik az illető rendház vagy intézet tagjai, valamint akik éjjel-nappal ott laknak, akár mint szolgák, akár mint növendékek, vendégek vagy betegek.

3. A plébánosok és mindazok, akik lelkipásztorok, az *igazságosság* alapján, tehát súlyos bűn terhe alatt kötelesek az utolsó kenetet hivatásuknak kiszolgáltatni (939); sőt kötelesek ezt megtenni még életük veszélyeztetésével is azon esetben, ha az utolsó kenet az illető hívő örök üdvösségének egyetlen eszköze. Ez az eset áll be, ha egy halálos bűnben leledző hívő eszméletlen állapotban van s így gyónni már nem tud.

Sőt a római katekizmus szerint már akkor is súlyos bünt követ el a lelkipásztor, ha az utolsó kenet feladását a beteg utolsó percéig halogatja, amikor t. i. már a beteg kezdi elveszteni öntudatát és érzékeit. Mert az ilyen halogatás által a betegnek súlyos kárt okoz, amennyiben ezen szentség számos hatásától meg van fosztva a beteg, ha ezt a szentséget csak életének utolsó pillanataiban veszi fel.

Mindenesetre a buzgó lelkipásztor arra törekszik, hogy súlyosan beteg hivatásait már a betegség kezdetén meglátogatja és ráveszi őket a szentségek mielőbbi fölvételére. (L. bővebben a betegek lelkipásztori gondozását *Igehirdetés* c. munkámban 335—345. ll.)

Azon papok, akik nem lelkipásztorok, csak *szeretetből* kötelesek a betegeket a szent kenettel ellátni (939), miért is ez rendszerint csak hűbérszolgálat bűn terhe alatt kötelez. Lehet azonban arra is eset, hogy a nem lelkipásztor pap is súlyos bűn terhe alatt köteles az utolsó kenetet kiszolgáltatni t. i. halálos bűnben leledző s már eszméletlen állapotban levő haldoklónak, ha nincs jelen a lelkipásztor.

## NEGYVENNYOLCADIK FEJEZET.

### Az utolsó kenet alanya.

1. **Ki veheti fel érvényesen az utolsó kenetet?** Mindazon megkeresztelt egyén, aki már tudott élni eszével s aki betegség folytán halálveszedelemben forog.

Az utolsó kenetet tehát érvényesen

a) csak *megkeresztelt* egyén veheti fel;

b) csak aki *már eszének használatával* birt (940, 1.); a még eszük használatához nem jutott kisdedek képtelenek e szentség fölvételére, épúgy a születésüktől fogva esztelen (bolond) felnőttek is. Az utolsó kenet ugyanis mint a bűnbánat szentségének betetőzője, a bűn maradványainak letörlését célozza, — ez a szentség tehát csak olyanoknak adható fel, akik már képesek voltak vétkezni.

Csecsemők tehát képtelenek e szentség felvételére. Viszont azon beteg gyermekeknek, akik már öntudathoz jutottak, fel kell adni az utolsó kenetet. X. Pius pápa nagy visszaélésnek minősíti azt a szokást, mely szerint az utolsó kenetet csak azon gyermekeknek adják fel, akik már elvégezték az első áldozást. Föl lehet és föl is kell adni az utolsó kenetet olyan, már öntudathoz jutott gyermekeknek is, akik még iskolába sem jártak. Ha kétséges, vajjon a gyermek már eljutott-e a kellő öntudathoz, az utolsó kenetet föltétlesen (si capax es) kell neki feladni. (L. a gyermekbetegek gondozását bővebben *Igehirdetés* 341—342. II.)

c) Csak azoknak adható fel, akik súlyosan betegek. Következik ez Jakab apostol szavaiból: infirmatur quis (ἀσθενεῖ). . . salvabit infirmum (τὸν κἀμνοντα), amely szavakat legalább is a latin szentírás-magyarázók mindig súlyos betegségekre és betegre magyarázták. Súlyos betegek közé számították mindig az öregséget is (ipsa senectus morbus est). Ugyanigy az új egyházi törvénykönyv is. (940, 1.)

Nem adható fel tehát az utolsó kenet mindazoknak, akik egyszerűen halálveszedelemben forognak, bár ezek kötelesek a szent útravalót fölvenni; az utolsó kenetet csak azok vehetik fel, akik valamely betegség, mérgezés, seb folytán vannak halálveszedelemben. Az asszony nehéz szülés előtt, egy nem súlyos beteg veszélyes orvosi műtét előtt, a katona a csata előtt, a halálraitélt a kivégzés előtt köteles a szent útravalót magához venni, de utolsó kenetben nem részesülhet. Viszont, ha az orvosi műtét, vagy a szülés következtében áll be halálveszedelem (vérmérgezés, gyermekági láz), felvehető az utolsó kenet szentsége.

A keletieknek e tekintetben eltérő a gyakorlatuk, legalább is az újabb korban. Náluk ugyanis szokásban van egészségeseket is megkenni a betegek olajával. Nevezetesen Oroszországban Moszkvában és Nowgorodban Nagycsütörtökön a püspök egészségeseknek szolgáltatja ki az utolsó kenetet. És Dimitri, rostowi metropolita azt igyekszik bizonyítani, hogy a keletiek ezen szokása nem ellenkezik szent Jakab apostol szavaival: Beteg valaki közületek? — az apostol ezen szavaitág értelemben kell venni, nemcsak a testi betegségről, hanem minden

lelki betegségről is (aggodalom, gond, fájdalom stb.), nem véve ki a bűnt sem, s hozzáteszi, hogy az egészségesnél is bármely pillanatban bekövetkezhetik a halál.<sup>1</sup> Ily magyarázat mellett természetesen misem állja annak útját, hogy egészségesek is megkenessenek a betegek olajával. De ez esetben nem értjük, hogy kérdezheti az apostol: *beteg valaki közületek?* — hisz azt kellett volna elrendelnie, hogy mivel valamennyien betegek vagytok, valamennyien vegyétek fel a betegek szentségét. Az apostol kérdése világosan mutatja, hogy itt valami rendkívüli dologról van szó.

2. **Az utolsó kenet méltó felvétele.** Az utolsó kenet megengedett és méltó fölveteléhez megkivántatik, hogy azon beteg, aki halálos bűn állapotában van, meggyónjék és feloldozást nyerjen az utolsó kenet fölvétele előtt, vagy ha gyónni nem képes, hogy bánatot indítson s a pap legalább föltételes feloldozásban részesítse.

A fenyegető halálveszedelem kivételével tehát az utolsó kenet feladása előtt vagy meg kell gyóntatni a beteget, vagy legalább is föltételesen feloldozni (ha pl. eszméletlen vagy önkivületben van); fenyegető halálveszedelem esetében azonban, amikor attól kell félni, hogy a beteg rögtön meghal, azonnal az utolsó kenetet kell feladni (ez fontosabb, mint a föltételes feloldozás).

A római Szertartáskönyv előírja: «Az Egyház általános gyakorlatát be kell tartani, mely szerint, ha az idő és a beteg állapota engedik, az utolsó kenet előtt a bűnbánat és az Oltáriszentség adassanak fel a betegnek.»

Az új egyházi törvénykönyv megtiltja, hogy az utolsó kenet feladassék olyanoknak, akik nyilvánosan ismert (manifesto) halálos bűnbánat nélkül makacsul megmaradnak; (például ha valaki ágyasától a halálos ágyon sem akar megválni); ha kétség van efelől, az utolsó kenet föltételesen adandó fel. (942.)

3. **Szükséges-e az utolsó kenet?** Kérdés, vajjon *köteles-e* a haladók fölvenni az utolsó kenetet? Más szavakkal, vajjon szükséges-e az utolsó kenet valamely isteni vagy egyházi törvény folytán?

Az utolsó kenet fölvétele nem kötelező: nincs sem isteni, sem egyházi törvény, mely e szentség fölvetelét előírná. Szent Jakab apostol szavaiból nem lehet szigorú parancsot kiolvasni.<sup>2</sup> Az Egyház erre vonatkozó kötelező törvényt soha nem írt elő. Az utolsó kenet lényege sem teszi kötelezővé. A lélek megerősítése a halálos

<sup>1</sup> V. ö. *Maltzew*, Die Sakramente der orthodox-kath. Kirche des Morgenlandes. 549. l.

<sup>2</sup> *Kern* azonban i. munkájában 369 s k. II. az utolsó kenet fölvetelének kötelező voltát vitatja.

betegségben más eszközökkel is lehetséges; a halálos bünt a gyónás van hivatva elsősorban a lélekről letörölni; a bűn maradványaitól megszabadulni e földön senki sincs kötelezve; megszabadulhat azoktól a lélek a másvilágon, a tisztítóhelyen.

Legföllebb azt mondhatjuk, hogy a szeretet törvénye önmagunk iránt kötelez bennünket e szentség fölvételére, hogy t. i. ezáltal a betegségben lelkierőt nyerjünk s minél jobban biztossítsuk üdvösségünket.

4. A plébánosnak és a beteg hozzátartozóinak kötelessége. Habár a hívő nem köteles *sub gravi* fölvenni az utolsó kenetet, a lelkipásztorok azonban súlyos bűn terhe alatt kötelesek az utolsó kenetet kiszolgáltatni hiveiknek, kik azt felvenni akarják; de sőt kötelesek a beteg hiveket figyelmeztetni és amennyire képesek, őket rávenni e szentség fölvételére. (L. bővebben a betegek gondozását *Igehirdetés* c. művemben 335—345. ll.)

Itt föl lehet vetni azt a kérdést is, hogy a betegek hozzátartozói kötelesek-e a beteget a szentségek fölvételére figyelmeztetni?

Tegyünk különbséget: azon hozzátartozók, akik különös kötelék alapján hivatva vannak a beteg lelki gondozására (elüljárók, szülők, hitvestársak), mindenesetre kötelesek *sub gravi* a beteget figyelmeztetni a szentségek fölvételére; azon hozzátartozók azonban, akik a beteg lelki gondozására nincsenek ilyen viszony alapján kötelezve, minők az orvos, az ápolók, cselédek stb., nem kötelesek *sub gravi* figyelmeztetni a beteget a szentségek fölvételére, kivéve, ha látják, hogy a beteg örök üdvösségének elnyerésére a szentségek fölvétele okvetetlenül szükséges.

Szentségeket mondtam és nem az utolsó kenetet. Mert azt nem lehet állítani, hogy a beteg hozzátartozói súlyos bűn alatt volnának kötelezve őt különlegesen figyelmeztetni az utolsó kenet fölvételére. A hozzátartozókra nem hárul nagyobb kötelezettség, mint magára a betegre. Már pedig említettük, hogy a súlyos beteg sem köteles *sub gravi* fölvenni az utolsó kenetet. Tehát a hozzátartozók sem kötelesek őt erre *sub gravi* figyelmeztetni. Eleget tesznek szigorú kötelezettségüknek, ha a beteget a gyónásra és szentáldozásra figyelmeztetik.

Azonban, miként az utolsó kenet hatásaiból tudjuk, mivel sem tehetünk a súlyos betegnek jobb szolgálatot, mivel sem enyhíthetjük jobban fájdalmait, edzhetjük meg ellenálló erejét, szerezhetjük vissza elvesztett egészségét, mint az utolsó kenet szentségének kellő időben (a súlyos betegség kezdetén) való feladásával.

Ha ezt szem előtt tartanak a beteg hozzátartozói, nem halo-



gatnák a szentségek föl vételét az utolsó percekre, sőt a beteget épen az utolsó kenet mielőbbi föl vételére buzdítanák.

Habár a hozzátartozók nem kötelesek a beteget *sub gravi* figyelmeztetni az utolsó kenet föl vételére, a plébános azonban köteles *sub gravi* erre a figyelmeztetésre. A plébános ugyanis pásztori hivatásából kifolyólag köteles *sub gravi* nemcsak azt megadni a híveknek, ami okvetetlenül szükséges az örök üdvösségre, hanem azt is, ami erre nagyon hasznos.

## NEGYSZÁZTÖTT HATVAN ÖTÖDIK FEJEZET.

### Az utolsó kenet megismétlése.

1. Az utolsó kenet megismétlését illetőleg nem mindig volt egyöntetű a gyakorlat. Bizonyos az, hogy a latin egyházban is a IX—XII. századokban sok helyen szokásban volt a beteget hét napon át mindennap megkenni a betegek olajával, tehát hétszer egymásután feladni az utolsó kenetet. Ugyanez a szokás egyes keleti egyházakban ma is megvan (pl. a koptoknál<sup>1</sup>). A görög-szláv szertartásban pedig hét pap végzi a megkenést, de mindegyik pap elvégzi az összes érzékek megkenését, úgy hogy mindegyik a teljes szentséget feladja, amiből Kern azt következteti, hogy a görög-szláv szertartásban is eredetileg hét napon át, minden nap más és más pap adta fel az utolsó kenetet, így tehát azt hétszer megismélték.<sup>2</sup>

A latin egyházban azonban már századok óta tiltva van az utolsó kenet megismétlése ugyanazon halálveszedelemben. Az új egyházi törvénykönyv is kimondja: Az utolsó kenetet ugyanazon betegségben megismélni nem lehet, hacsak a beteg a kenet föl vétele után föl nem gyógyult és újra halálveszedelemben nem esett. (940, 2.)

Vajjon, ha ugyanazon halálveszedelemben ismét feladják az utolsó kenetet, — ez érvénytelen-e, avagy csak tiltott dolog? — nehéz eldönteni. A hittudósok közül sokan érvénytelennek tartják.

Az előadottak alapján az utolsó kenet megismétlésére vonatkozólag a következő szabályokat állíthatjuk fel: ha a beteg gyógyult betegségéből és új veszélyes betegségbe esett, az utolsó kenetet újra fel *kell* neki adni; ugyanazon betegségben, ha a halál-

<sup>1</sup> Maltzew, Die Sakramente CCCXXXII. 1.

<sup>2</sup> Kern, i. m. 345 k. II., Maltzew, i. m. 450—547. II.

vészedelemből biztosan vagy valószínűleg kiszabadult, de később új halálveszedelembé esett, az utolsó kenetet újra fel lehet neki adni, (ilyesmi előfordul tüdővészeseknél, akik egyik halálveszedelemből kilábolva, később ismét új halálveszedelembé esnek). Ugyanazon betegség ugyanazon halálveszedelmében az utolsó kenet nem ismételtető, akkor sem, ha a meglevő betegséghez egy újabb súlyos betegség járul.

2. Mikor kell *föltételesen* feladni az utolsó kenetet?

Az utolsó kenetet mindannyiszor *föltételesen* kell feladni, valahányszor kétséges, vajjon az érvényes feladáshoz szükséges *föltételek* megvannak-e. Tehát, amikor kétséges, vajjon az illető beteg megvan-e keresztelve? Vajjon él-e még? Vajjon birt-e már eszének használatával? Vajjon súlyos beteg-e? Vajjon a szentség feladásánál használt anyag érvényes-e? Vajjon a betegnek van-e valamelyes szándéka a szentség föl vételére?

Mindezen esetekben *föltételesen* (*si capax es*) adandó fel az utolsó kenet.

Ha azonban a pap csak a beteg kellő készütsége felől (de *dispositione subiecti*) kételkedik, minden *föltétel* nélkül kell az utolsó kenetet feladnia; amelyet a kellő készület nélkül felvevő beteg mint formátlan szentséget vesz ugyan fel, de érvényesen vesz fel s a szentség hatásai föléledhetnek, ha később a beteg lelkében felindítja a szükséges bánatot. De mindez nem lehetséges, ha *si dignus es* *föltétellel* adjuk fel ilyen esetben a szentséget, mert a szentség nem jó létre, ha a felvevő a feladáskor méltatlan.

Sohasem szabad tehát az utolsó kenetet ilyen *föltétel* mellett *si dignus es, ha méltó vagy* feladni, hanem vagy minden *föltétel* nélkül, vagy csak ilyen *föltétellel* *si capax es, ha képes vagy* e szentség föl vételére.

És ezen elvekkal nem ellenkezik az új egyházi törvénykönyv 942-ik kánonja sem, amely szerint a bűnében makacsul megátalkodott penitenciátlan bűnösnek nem szabad feladni az utolsó kenetet; ha pedig efelől kétség van, *föltételesen* kell azt feladni, nem ellenkezik azért, mert ezen kánon a penitenciátlan bűnösről szól, aki bűnéhez makacsul ragaszkodik, akinek tehát *nuncs szándéka* fölvenni a szentséget; akinek tehát nem a lelki készület, hanem a szándék hiánya miatt nem szabad, sőt nem is lehet feladni a szentséget. És ha kétség van, a *föltétel* ez esetben is nem az: «ha méltó vagy», hanem: «ha képes vagy», — azaz, ha van szándékod a szentséget fölvenni.

## ÖTVENEDIK FEJEZET.

## Az utolsó kenet szertartása.

I. Az utolsó kenet szertartása a római Egyházban. Ha csak az utolsó kenetet kell kiszolgáltatni, a pap csak a szent olajat viszi magával. Ezt azonban nem viszi sem fedetlen fővel, sem nem ölt magára karinget és stólát.<sup>1</sup> Ugy látszik ez azért van előírva, hogy a pappal találkozó hivek ne gondolják, hogy a pap Oltáriszentséget visz magával. Azonban természetes, hogy a szent olajat nem szabad zsebredugva vinni; vagy kézben viszi a pap, vagy a nyakába akasztott táskában.

Amint a beteg szobájába ér, mondja: *Pax huic domui*, leteszi a szent olajat egy fehér terítővel letakart asztalra, fölveszi a karinget és violaszínű stólát, melyet a sekrestyés hozott magával, szentelt vízzel meghinti a beteget, a körülállókat és a szobát, miközben mondja az antifonát: *Asperges me, Domine, hysoppo et mundabor, lavabis me et super nivem dealbabor*. Ezen antifona után nem kell mondani a *Miserere* első versét, sem Gloria Patri-t, mert a Rituale mindezt nem említi.

Ezután mondja *Adiutorium nostrum* három utána következő könyörgéssel, melyeket, ha nem volna rá idő, részben vagy egészen el is hagyhat.

A magyar Szertartáskönyvek itt egy magyar intelmet, illetve a beteg nevében végzendő imát szúrnak közbe, melyet, hacsak a beteg nincs agóniában vagy eszméletlen, önkívületi állapotban, nagyon ajánlatos mindig elmondani.

Most következik a *Confiteor*, melyet az esetben is el kell mondani, ha az utolsó kenetet a szent útravaló fölvétele után, melynél szintén van *Confiteor*, szolgáltatják ki. A *Confiteor* után mondja a pap *egyes számban a Misereatur és Indulgentiam* feloldozást.

Ezután balkezébe veszi a szent olajat, jobb hüvelykét bemártja a szent olajba s kereszt alakjában végzi el a kenéseket. Minden egyes kenés után új és új gyapotgolyócskával letörölve a megkent érzéket.

Elvégezve a kenéseket, hüvelykujját kenyérmorzzával ledörgöli s kezét megmossa, majd a Szertartáskönyvben előírt imádságokat, azokat is, amelyeket a magyar szertartáskönyvek honi nyelven

<sup>1</sup> S. R. C. 196. — 2650. V. — V. ö. *De Herdt*, Praxis liturgica Ritualis Romani.<sup>4</sup> Lovanii. 1906. 85. l.

írnak elő, elmondja. Ezután leveti a karinget és stólát, elbúcsuzik a betegről (őt megáldva); a gyapotgolyócskákat s a kenyérmorzszát, mellyel hüvelykujját megtisztította, tűzbe veti. A szent olajat pedig visszaviszi helyére.

Nagyon rendkívüli azonban az az eset, ha csak az utolsó kenetet kell feladni. Rendesen, ha a papot beteghez hívják, három szentséget kell kiszolgáltatni, t. i. a beteget meggyóntatni, szent útravalóval és az utolsó kenettel ellátni

Ilyenkor tehát a pap az Oltáriszentséget és a szent olajat viszi magával.

Nem szabad az Oltáriszentséget és a szent olajat sem ugyanazon edényben, sem ugyanazon táskában vinni; hanem a szent olajat violaszínű táskában, az Oltáriszentséget pedig fehér selyemtáskában kell vinni, még pedig a következő módon: a pap először nyakába akasztja a szent olajat tartalmazó táskát, majd karinget ölt és fehér stólát, most nyakába akasztja a fehér selyemtáskát, kimegy az oltárhoz, magához veszi a szentséget és a fehér táskát két kezével tartva megy hajadonfővel a beteghez, legalább is egy kísérelővel, aki égő lámpát és csengetyűt visz magával.

A beteg gyóntatásáról és áldoztatásáról már másutt szólottunk.

A beteg áldozása után a fehér stóla helyébe violaszínűt ölt magára (vagy ha kétszínű stólája van, azt megfordítja), a Szerartáskönyvben az utolsó kenet kiszolgáltatásánál előírt köszöntést: Pax huic domui, majd a szentelt vízzel való meghintést és antifonát: Asperges me hysoppo elhagyja, minthogy ezeket már mikor a beteghez érkezett, elvégezte, viszont azonban az Exaudi könyörgést még egyszer elmondja a hozzácsatolt másik két könyörgéssel.<sup>1</sup>

Mielőtt eltávozna, ha több partikulát hozott magával, a beteget a szentséggel megáldja; egyébként pedig csak kezével.

### *Függelék.*

Minthogy az új egyházi törvénykönyv minden papnak megadja a felhatalmazást, hogy a súlyos beteget az apostoli áldásban részesítse (468, 2.), ezentúl a haldoklók nemcsak három szentségben (feloldozás, áldozás, utolsó kenet), hanem az apostoli áldásban is részesítendők.

Az apostoli áldás föltétele, hogy a haldokló Isten akaratában megnyugodva fogadja a halált, másrészt, ha erre képes, Jézus nevét mondja ki.

Miután tehát a pap feladta az utolsó kenetet, így szól a beteghez: És most az apostoli Szentszék felhatalmazásából apostoli áldásban részesítelek, mely teljes búcsuval van összekötve. Ugyebár meg-

<sup>1</sup> *De Herdt*, Praxis liturgica Ritualis Romani,<sup>4</sup> 96. l.

nyugszol teljesen Isten szent akaratában? akármit mérjen reád, legyen meg az ő szent akarata? És most mondd: Jézus! Jézus! Jézus! légy velem.

Ezután elmondja a Rituáléban foglalt imákat, melyek megelőzik az áldást. Majd elmondhatja a *Confiteort*, mely után *Misereatur* és *Indulgentiam*, majd következik az általános feloldozás *Dominus noster Jesus Christus* és az áldás.<sup>1</sup>

II. Az utolsó kenet szertartása a keleti egyházban.<sup>2</sup> Az utolsó kenet szertartása rendkívül hosszú a görög-szláv szertartásban. A rubrika előírja, hogy az utolsó kenet a templomban adassék fel a betegre a hívő nép jelenlétében; ha azonban a beteget nem lehet a templomba vinni, feladható az utolsó kenet a beteg lakásán is, de itt is a papság és a hívők jelenlétében. Az utolsó kenet kiszolgáltatása 7 pap által történik, meg van azonban engedve, hogy esetleg csak három vagy két, sőt szükség esetén egy pap végezze el az utolsó kenetet. De ez esetben azon föltétellel, hogy ez az egy pap a papi gyülekezet nevében végezi és elmondja mindazon imákat, melyeket a 7 papnak kellene elmondania.

Az utolsó kenet feladása előtt egy asztalra teszik az evangéliumos könyvet, melléje edényben búzát. A búzára egy üres olajtartót helyeznek, amelybe olajat és bort öntenek, köröskörül az edény körül pamuttal bevont 7 ágat helyeznek el. A papok felonumba öltözve, kezökben égő gyertyával állanak az asztal körül. A papok elseje kezébe veszi a füstölőt, megfüstöli az olajat köröskörül, majd az egész templomot (illetve házat) és az összes jelenlevőket.

Ezután jön a köszöntés: Dicsértessék Istenünk mindörökké. Trisagion. Miatyánk, 12-szer Kyrie eleison, háromszor Jöjjetek imádjuk, majd a 142-ik zsoltár. Rövid ekténia, két stichos, az 50-ik zsoltár, ezután következik a kánon, azaz Arsenios imája a szent kenetről (εὐχὴ ἐλαίου φαλμὸς ἐξ Ἀρσενίου), amelyet kilenc irmoszra osztva énekelnek, ezután egy-két stichos, majd troparion és a betegre vonatkozó ekténia.

Mosť az első pap hangos imádsággal megáldja az olajat, a többi papok ezen imát halkán mondják, a jelenlevők pedig ezalatt különféle troparionokat énekelnek.

Ezután a szokásos bevezetés (prokimen és stichos) után lecke (Jakab 5, 10—17), majd evangélium (Lukács 10, 25—37) következik, mely után az első pap egy hosszabb imádságot végez s ezen imád-

<sup>1</sup> Rituale Rom. tit. V. c. 6.

<sup>2</sup> V. ö. Maltzew, Die Sakramente. 450—547. l.

ság után veszi az egyik ágat, belemártja az olajba s keresztalakban megkeni a beteg homlokát, orrcimpáit, mindkét arcát, száját, mellét s mindkét kezét kívül-belül egy hosszabb imádság kíséretében, melyben kéri a mennyei Atyát, hogy Jézus Krisztus kegyelme által gyógyítsa meg ezen szolgáját, hogy ez a köteles hálát és imádást jó cselekedetekkel elvégezze a boldogságos Szűz, az angyalok, a szent kereszt és a szentek közbenjárása által (itt névleg felsorolja a szenteknek egész litániáját).

Ezután jön a második lecke (Róm. 15, 1—7), második evangélium (Luk. 19, 1—10), most a második pap mond egy hosszú imát, mely után veszi a második ágat, belemártja az olajba, megkeni a beteget épúgy, mint az első, kenés közben ugyanazon imádságot mondva. És így tovább a harmadik, negyedik stb. Olvassák a következő leckéket és evangéliumokat: I. Kor. 12, 27—31; 13, 1—8; Máté 10, 1—8; II. Kor. 6, 16—17; 7, 1; Máté 8, 14—23; II. Kor. 1, 8—11, Máté 25, 1—13; Galat. 5, 22—26; 6, 1—2, Máté 15, 21—28; I. Thessal. 5, 14—23, Máté 9—13.

Miután mind a hét pap megkenete a beteget, ez, ha képes, fölkel és a papok közé áll vagy ül, ha nem képes fölkelni, a papok mennek a beteg ágyához. Az első pap kezébe veszi az evangéliumos könyvet, azt kinyitja és belső (nyitott) felével a beteg fejére teszi, a hat pap tartja a könyvet, míg az első egy hosszabb imát mond, mely után a beteggel megcsókoltatják az evangéliumos könyvet. Még két idiomelont énekelnek, majd az első pap elmondja az elbocsátást, mire a beteg kéri: áldj meg, szent atya, és bocsáss meg nekem, bűnösnek, — s a pap áldásával és megbocsátásával végződik a szertartás.

## HATODIK RÉSZ. — AZ EGYHÁZIREND SZENTSÉGE.<sup>1</sup>

### ÖTVENEGYEDIK FEJEZET.

#### Az egyházi rend szentségének fogalma, fokozatai, hatásai.

1. Az egyházi rend szentségének meghatározása. Az egyházi rend azon szentség, melyben a püspök kézzátétele és szavai által a fölszentelendő lelki hatalmat és egyszersmind malasztot nyer a rendi cselekmények megfelelő végzésére.

A latin *Ordo* (rend) tevőleges és szenvedőleges értelemben is vehető. Tevőleges értelemben jelenti a fölszentelést. Szervedőleges értelemben kétfélet is jelenthet. Jelentheti a fölszentelés hatását, azaz azon lelki hatalmat, melyet a fölszentelés nyújt; de jelentheti mindazoknak az összességét is, akik ezen hatalommal bírnak s így jelentheti magát a hierarchiát. (Noldin.)

2. Az egyházi rend fokozatai. Az egyházi rendnek több fokozata van.

A latin egyházban jelenleg nyolc: *ajtonálló* vagy *kapus* (*ostiarus*), *olvasó* (*lector*), *ördögűző* (*exorcista*), *gyertyavivő* (*acolythus*), *alszerpap* (*subdiaconus*), *szerpap* (*diaconus*), *áldozópap* (*presbyter, sacerdos*), *püspök* (*episcopus*).

Vannak ugyan, akik a *püspöki* és *papi* rendet egy rend (*sacerdotium*) két fokozatának, illetve a püspökszentelést a papi rend koronájának tekintik. Az apostoli korban a *πρεσβυτεροι* és *ἐπισκοποι* kifejezéseket gyakran egyugyanazon értelemben használták. Ámbár bizonyos, hogy már az apostoli korban két egymástól különböző (*papi* és *püspöki*) rendet megkülönböztettek. Római Kelemen is az *ἐπισκοποι* gyűjtőnév alatt említetteket egy *ἀρχιεπισβος* és *ιεπισβος*-re osztja. Szent Ignác vértanú szerint a püspök a Krisztus helyettese, a papok pedig az apostolok helyettesei.

Bizonyos, hogy a négy első fokozat nem isteni eredetű, hanem csak egyházi, tehát a négy első szentségi jelleggel nem bír.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> V. ö. *Van Rossum*, De essentia sacramenti Ordinis. Friburgi, 1914. — *Martin Leitner*, Handbuch des kath. Kirchenrechts. Regensburg, 1918. — *Noldin*, De sacramentis.<sup>13</sup>

<sup>2</sup> Ámbár még ma is vannak egyházi tudósok, akik a kisebb rendeket

Bizonyos az is, hogy a három utolsó fokozat isteni eredetű, tehát szentségi jelleggel bír, t. i. a *szerpapi*, *áldozópapi* és *püspöki* rend.

Az *alszerpapi* rendről bizonytalan, vajjon bír-e szentségi jelleggel. A keleti egyházban a kisebb rendek közé sorozzák, a latin egyházban is csak a XI. századtól kezdve tartozik a nagyobb rendekhez.

A rendek ugyanis két csoportba oszthatnak: *kisebb* és *nagyobb* rendek, ez utóbbiak *szent* rendeknek (ordines sacri) is neveztetnek, minthogy szentségi jelleggel bírnak.

*Kisebb rendek*: ostiariatus, exorcistatus, lectoratus és acolythatus; *nagyobb rendek*: az alszerpapi, szerpapi, áldozópapi és püspöki rend.

A keleti egyházban csak két kisebb rend van: az olvasó- és alszerpapi rend; nagyobb rendek: a szerpapi, áldozópapi és püspöki rend.

Ha megtörténik, hogy egy klerikus, aki a keleti egyház kisebb rendjeit fölvette, a latin egyház szertartása szerint akarja fölvenni a nagyobb rendeket, az új egyházi törvénykönyv szerint köteles előbb fölvenni a még föl nem vett kisebb rendeket. (1004.)

A rendeket megelőzi a *hajkorona* (*tonsura*) fölvétele, amely bár nem rend és semmi esetre sem isteni eredetű (107), mégis egyházjogilag a rendek közé számíttatik (950).<sup>1</sup> A hajkorona mindenestre *szentelmény*.

A hajkorona által az illető a *klérus* (papság) tagjává lesz (108, 1.) s osztozik kiváltságaiban. (Privilegium fori et canonis.)

A hajkorona feladásának kettős szertartása van: a haját a feladó öt helyen megnyirja ezen szavak kíséretében: *Dominus pars* etc., majd feladja a karinget ezen szavakkal: *Induat te Dominus*.

A hajkoronának alakja törvényileg nincs előírva, a régi törvény csak ennyit ír elő: «tonsuram et coronam habeant congruentem» (c. 15. De vita III, 1), a szokásjog alapján azonban a XVI. századtól kezdve meg van határozva a világi papság hajkoronája.<sup>2</sup> (A szerzetesrendekben különböző szokások vannak a hajkoronát illetőleg.)

A görög egyházban a hajkoronát az olvasó-renddel együtt adják fel.<sup>3</sup>

A kisebb rendek egyházi alapítások, szentelmények (közép-is szentségnek tekintik. Ilyen *Leitner Márton dr.* passauai főiskolai tanár. V. ö. *Leitner*, Handbuch des kath. Kirchenrechts. II. 115. l.

<sup>1</sup> V. ö. *Martin Leitner*, Handbuch des kath. Kirchenrechts. II. 111. l.

<sup>2</sup> *Leitner* i. m. 113. l.

<sup>3</sup> *Mattzew*, Sakramente stb. i. m. 308. l.



kori írónál: *kisebb szentségek sacramenta minora* névvel is jelöltetnek), amelyek bizonyos felhatalmazást adnak egyes egyházi cselekmények végzésére.

Az *ostiariatus*, az első kisebb rend, a templom őrzésére ad felhatalmazást: a templom kapuinak nyitására és bezárására, a hivek összehívására és a méltatlanok (hitetlenek, eretnekek, kiközösítettek) távoltartására. Ezen feladatok legnagyobb részét ma világi sekrestyések végzik.

A *lectoratus* felhatalmazást ad a templomban a Szentírás nyilvános felolvasására, a leckék éneklésére (a zsolozsmában vagy egyéb szertartásokon a misén kívül), a hitelemzésre és a kenyér és újtermények megáldására (1147, 4.).

Az *exorcistatus* felhatalmazást ad ördögűzésre, exorcismusra, amely az ördög káros befolyásának megtörésére irányul, vagy pedig a megszállottból az ördög kiűzésére.

A jelenlegi egyházi fegyelem szerint azonban az exorcista exorcismust nem végezhet; ugyanis tulajdonképeni ördögűzést csakis felszentelt pap és ez is csak a püspök külön engedélyével végezhet (1151); más exorcismusokat pedig csak a szentségek és szentelmények kiszolgáltatói végeznek, amikor azok kiszolgáltatásával exorcismusok vannak összekötve (1153).

Az *acolythatus* felhatalmazást ad arra, hogy a felszentelt az ünnepélyes misében gyertyát, valamint vizet és bort vigyen az oltárhoz.

Az *acolythus* feladatát ma rendszeren az oltárszolgák, ministráló gyermekek végzik. Ép ezért helyes, ha a lelkipásztor gyakran figyelmezteti őket, hogy jámborsággal, nagy figyelemmel és összeszedettséggel végezzék az oltárszolgálatot, melyhez tulajdonképen csak felszentelt klerikusok méltók s az ősegyházban oltárszolgálatot csak ilyenek végezhettek.

Az *alszerpapi* rend felhatalmazást ad az ünnepélyes misében való segédkezésre, a szent lecke éneklésére, kehelykendők és corporalék mosására.

A *szerpapi* rend hatalmat ad az ünnepélyes misében az áldozópap közvetlen segédkezésére, az evangélium éneklésére, a keresztiség ünnepélyes kiszolgáltatására, épúgy a hivek áldoztatására, valamint Isten igéjének hirdetésére. E három utóbbi ténykedés megengedett végzéséhez szükséges azonban a plébánosnak kellő okból megadott engedélye, illetve (a prédikáláshoz) a püspöktől nyert megbízás.

A *papirend* szentsége hatalmat ad Krisztus valóságos és misztikus teste felett, azaz hatalmat ad misézni (Krisztus testét kon-

szekrálni) és a hívő népet azon szentségekben részesíteni, melyek nem kívánják meg a püspöki rendet, a keresztény hitben oktatni és megáldani.

A *püspöki* rend hatalmat ad a bérmlásra és a papszentelésre, a hívő nép kormányzására és az istentiszteletra szükséges tárgyak megszentelésére.

3. **Az egyházi rend hatásai.** Miként már említettük ezen rendek egyrésze csak szentelmény, másik része pedig szentség jelleggel bír.

Amelyek szentelmény jelleggel bírnak, azoknak hatása:

1. az Egyház által adott *felhatalmazás* egyes szertartások végzésére;

2. az Egyház imádságára (ex opere operantis ecclesiae) *segítő malasztok* a rendi cselekmények méltó végzésére.

Amelyek pedig szentség jelleggel bírnak (szerpapi, áldozópapi és püspöki rend), azoknak hatása:

1. a *megszentelő malaszt gyarapodása*, mert a papirend az élők szentségei közé tartozik;

2. a *szentségi kegyelem*, azaz jog mindazon segítő malasztokhoz, amelyekkel megsegítve papi hivatását és kötelességeit jól teljesítheti;

3. a *letörölhetetlen szentségi jelleg*; még pedig a hittudósok többsége azon nézetet vallja, hogy mindegyik rend új és új jelleget nyom a lélekre;

4. *lelki hatalom* a rendi ténykedések végzésére. (L. fentebb.)

Megtörténhetik, hogy valaki *érvényesen*, de *méltatlanul* veszi fel az egyházi rend szentségét. Az ilyen nem részesül a szentség két első pontban említett hatásaiban; azonban a harmadik és negyedik pontban említett hatásokban mindazok részesülnek, akik érvényesen (még ha méltatlanul is) veszik fel az egyházi rend szentségét. Aki azonban méltatlanul vette fel a szentséget, részesülhet a szentség első és második pontjában említett hatásokban, ha vagy tökéletes bánatot indít, vagy tökéletlen bánattal meggyónja bűnét. Mert ez esetben a méltatlanul fölvetett szentség kegyelme föléled.

## ÖTVENKETTEDIK FEJEZET.

### Az egyházi rend anyaga és alakja.

1. **Általános elvek.** Az egyházi rend fokozatai, miként a megelőző fejezetben láttuk, két csoportba oszthatnak. Az egyik csoportba tartozók nem szentségek, hanem csak szentelmények, az Egyház alkotásai és nem Krisztusé. Ezen csoportba tartoznak a kisebb

rendek. A másik csoportba tartozók szentségek, melyeket Krisztus alapított.

Föltétlenül szentségi jelleggel bírnak a szerpapi, áldozópapi és püspöki rend. Az alszerpapi rendről valószínű, hogy csak egyházi alapítás, tehát, hogy nem szentség, hanem csak szentelmény.

Az Egyház azonban a kisebb rendeket is a szentségek mintájára alapította. Ezek feladásánál is van anyag és alak, oly módon, mint a szentségeknél. De nagy a különbség a szentségek és a kisebb rendek anyaga és alakja között. A szentségeket Krisztus alapította, azokat az Egyház nem változtathatja meg s ha a fölszentelésnél az anyag vagy alak körül lényeges hiány történnék, az Egyház azt utólag nem pótolhatná.

Míg a kisebb rendeknél, minthogy azok egyházi alapítások, az anyagot és a formát az Egyház megváltoztathatja, valamint a fölszenteléskor az anyag vagy alak alkalmazásánál történt hibát vagy hiányt pótolhatja.

A kisebb rendeknél könnyen meg lehet állapítani, mi képezi az anyagot és alakot. Nehéz azonban ennek a megállapítása a nagyobb rendeknél, mert azoknak a feladása sokféle, nagyon is jelentős szertartás és jellegzetes imák keretében történik.

Az Egyház az egyházi rend szentségének alakját és anyagát illetőleg hivatalos nyilatkozatot nem tett; az új egyházi törvénykönyv sem tesz ezt illetőleg semmiféle kijelentést, csak azt hagyja meg a fölszentelőnek, hogy minden egyes rend feladásánál pontosan tartsa be az Egyház által jóváhagyott szertartáskönyvekben foglalt szertartásokat, melyeket semmiféle okból nem szabad mellőzni vagy felforgatni. (1002).

Az új egyházi törvénykönyv tehát szigorúan előírja az összes fölszentelési szertartások pontos (ad amussim) betartását anélkül, hogy megjelölné, melyek a lényegesek, melyek képezik a szentségi anyagot és alakot.

Ha a nagyobb rendek feladásának szertartásait tekintjük a különböző korok pontificaléiben és euchologiaiban, a nyugati és keleti egyházakban egyaránt megtaláljuk a *kézföltevést* (*χρῆσπορῶτα*) és bizonyos *rendi öltönyök* (stóla, miseruha, orarion, epitrachélion) feladását. A római Egyházban ezenkívül a IX—X. századokban kezdődik egyes szertartási tárgyak (kehely-patena, evangeliumos könyv) átadása és azoknak megérintése (traditio et tactus instrumentorum). Ugyancsak később keletkezett a papirend feladásánál a kezek megkenése a katechumenok olajával, a püspökszentelésnél pedig a fölszentelendő fejének megkenése krizmával.

Már most, ami ezen szertartásokat illeti, a rendi öltönyökbe való

felöltöztetést, valamint a pap- és püspökszentelésnél a kenést senki sem tartja vagy tartotta a szentség lényeges anyagának, hanem csak kiegészítő vagy magyarázó szertartásnak tekintik.

A kézföltételt és az egyes szertartási tárgyak átadását illetőleg különböző nézetek voltak és vannak még ma is a hittudósok között.

Voltak a XII—XVIII. század hittudósai között sokan, akik csak a szertartási tárgyak átadását tekintették a papirend közelebbi anyagának. Ezt a nézetet ma már senki sem tartja.

Sokan vannak a hittudósok között, akik a kézföltevést és a szertartási tárgyak átadását tekintik az egyházirend közelebbi anyagának, akik szerint tehát az egyes rendeknek kettős közelebbi anyaga van: a *kézföltétel* az egyik, a *szertartási tárgyak átadása* a másik. Ezek különösen a római Egyház szigorú gyakorlatára hivatkoznak, amely szerint a *traditio instrumentorum* elhagyása esetén a fölszentelés föltételesen megismétlendő.

Azon ellenvetésre pedig, hogy a keleti egyházakban nincs *traditio instrumentorum*, azt felelik, Krisztus Urunk a szentségek anyagát csak *in genere* határozta meg, a szentségi anyagnak meghatározását *in specie* az Egyházra hagyta. Ily módon tehát lehetséges, hogy más közelebbi anyag a latin egyházban és más a keleti egyházakban.

A XIV. századtól kezdve sokan az áldozópapirend feladásának kettős közelebbi anyagát különböztetik meg; egyik a kehely és a patena átadása ezen szavak kíséretében: *accipe potestatem offerendi sacrificium missae etc.*; a második az *utolsó kézföltétel* e szavak kíséretében: *accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata etc.* Ezek az első kézföltevést nem tartják lényegesnek. Mások ismét az első kézföltevést is lényegesnek tartják, de a kehely és patena átadását, valamint az utolsó kézföltevést is.

Végül a hittudósok egy tekintélyes része az egyházirend anyagát egyedül a *kézföltetésben* (χρῆσιποτοῦντα) találja. Napjainkban ezt a nézetet általánosnak mondhatjuk.

A római *Sacra Congregatio* azonban döntvényeiben megköveteli, hogy a fölszenteléseknél a kézföltevésen kívül a *traditio instrumentorum* is megtörténjék, amely ha elmulasztatnék, a legtöbb esetben a fölszentelésnek föltételes megismétlését írja elő. Mindazonáltal mi is *Van Rossum* bíbornokkal azok véleményéhez csatlakozunk, akik az egyházirend szentsége egyedüli lényeges anyagának a *kézföltevést* tartják, még pedig az áldozópapirend feladásánál csak a két első kézföltevést, amely tulajdonképen *egynek* mondható.

Maga a Szentírás csak a *kézföltevést* említi a diákonok papok és püspökök avatásánál.

A diákonokról így szól: *Hos statuerunt ante conspectum apostolorum et orantes imposuerunt eis manus.*<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Apost. Cselek. 6, 6.

A presbyterekről: *Cum constituissent* (χειροτονήσαντες = per manus impositionem creassent) *per singulas ecclesias presbyteros.*<sup>1</sup>

A püspökökről: *Tunc ieiunantes et orantes imponentesque eis manus, dimiserunt illos.*<sup>2</sup>

Szent Pál apostol is gyakrabban megemlékezik a fölszentelésről s mindig csak kézrátételt említ. Így a Timóthoz írt első levelében: *Noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii.*<sup>3</sup> Ugyanezen levélben: *Manus cito nemini imposueris.*<sup>4</sup>

És a Timóthoz írt második levélben: *Propter quam causam admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum.*<sup>5</sup>

Az ősegyházból az összes emlékek csak a kézfoltevést említik, mint a fölszentelés tényezőjét. Így Cornelius, Cyprian, Didascalia, Serapion, caesariai Özséb, a szir Ephrem, Basilius stb.<sup>6</sup>

Mindezek alapján bátran állíthatjuk, hogy a szerpapi, áldozópapi és püspöki rend feladásának egyedül lényeges szertartása a χειροτονία (ez a szentség anyaga) az azt kísérő főpapi imádsággal (ez a szentség alakja). Természetes azonban, hogy miként az egyházi törvénykönyv is hangsúlyozza, az összes szertartások pontosan betartandók annál is inkább, mert a Szentszék a fölszentelések körül elkövetett hibák vagy hiányok miatt a legtöbb esetben előírja a fölszentelésnek legalább is föltételes megismétlését, ami természetesen teljesen jogos, minthogy az Egyház mindenkép örködni akar afölött, hogy az egyházirend szentségét a jelöltek föltétlenül érvényesen vegyék fel.

**2. Szentségi anyag és alak az egyes rendeknél.** Lássuk már most az egyházirend egyes fokozatainál az anyagot és alakot.

A *kapus* (ostiarius, πλωρός) rendjének feladása történik a templom kulcsainak átadása és megérintése által, miközben a fölszentelő mondja: *Sic agite* etc.

Habár a pontificale a templom *kulcsait* említi, az érvényes fölszenteléshez elégséges egy kulcs is, még pedig ha nem is a templom kulcsa.<sup>7</sup>

Az *olvasó* (lector, ἀναγνώστης) fölszentelése történik a leckék könyvének (ez lehet Szentírás, misekönyv, zsolozsmáskönyv) átadása és megérintése által, miközben a fölszentelő mondja: *Accipite et estote* etc.

Az *ördögűző* (exorcista) fölszentelése történik egy, exorcismusokat tartalmazó liturgikus könyv (misekönyv, pontificale, ri-

<sup>1</sup> I. h. 14, 22.    <sup>2</sup> I. h. 13, 3.    <sup>3</sup> I. Timot. 4, 14.    <sup>4</sup> U. o. 5, 22.

<sup>5</sup> II. Timot. 1, 6.

<sup>6</sup> V. ö. Van Rossum, De essentia sacramenti Ordinis 62 s. k. II.

<sup>7</sup> S. C. de Propaganda Fide 27. sept. 1843.

tuale) átadása és megérintéseáltal, miközben a fölszentelő mondja : *Accipite et commendate* etc.

A *gyertyavivő*, (acolythus) rend feladásának kettős szertartása van; egy gyertyával ellátott gyertyatartó átadása és megérintése, miközben a fölszentelő mondja: *Accipite ceroferarium* etc. majd egy üres ámpolna átnyújtása és megérintése a fölszentelő ezen szavai kíséretében: *Accipite urceolum* etc.

Az *alszerpapi* rend feladásánál is kettős szertartás van: egy üres kehely és patena, valamint a misekönyv átnyújtása és megérintése, miközben a fölszentelő mondja: *Videte* etc., illetve *Accipite* etc.

A *szerpapi* rend feladásánál kezdődik a *kézzrátétel* (χειροτονία), mely az általános felfogás szerint a papirend három fokozatának (szerpap, áldozópap, püspök) egyedül lényeges anyaga.

Mindazonáltal a szerpapi rend feladásának is kettős szertartása van; az első a kézzrátétel; a püspök jobbkezét a fölszentelendő fejére teszi és mondja: *Accipe Spiritum sanctum*; a másik az evangéliumos könyv átnyújtása és megérintése, miközben a püspök mondja: *Accipe potestatem* etc.

Az *áldozópapi* rend feladásánál három kézzrátétel van: először a püspök mindkét kezét a fölszentelendő fejére teszi, semmit sem szólva (a püspök után ugyanezt teszik a jelenlevő fölszentelt papok is); majd a püspök (s vele a többi papok is) kiterjeszti jobbját, miközben mondja: *Oremus fratres charissimi* etc. *Exaudi nos* etc. s a rákövetkező praefatiót: harmadik kézzrátétel van a fölszenteléssel kapcsolatos mise végén, amikor minden egyes fölszentelt fejére teszi mindkét kezét, mondván: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remisit peccata* etc. Mig az első két kézzrátétel lényeges, e harmadik csak a teljességhez tartozik.

A kézzrátételen kívül lényeges szertartás egy, kevés vízzel elegyített borral megtöltött kehelynek és egy patenának,<sup>1</sup> melyre ostya van helyezve, átnyújtása és megérintése, miközben a fölszentelő püspök mondja: *Accipe potestatem offerendi* etc.

<sup>1</sup> Ügyelni kell arra, hogy a kehelyben, melyet a fölszentelendők megérintenek, vízzel vegyített bor legyen, a patenán pedig ostya, mert ellenkező esetben kétes a fölszentelés érvényessége. Újabban a S. Officium két esetben is elrendelte a fölszentelés föltételes megismétlését: az egyik esetben a patenán nem volt ostya, a másik esetben a kehelyben nem volt bor. Arra is ügyelni kell, hogy a fölszentelendők a kelyhet és a patenát megérintsék, ámbár újabban a Sacrum Officium érvényesnek jelentette ki a fölszentelést, melynél a fölszentelendő csak a patenát érintette meg. V. ö. *Noldin* i. m. nr. 475.

A kezeknek megkenése a katechumenok olajával nem tartozik a lényeghez, hanem csak a szertartás teljességéhez.

Épígy a nagyobb rendek feladásakor a rendi jelvények és öltönyök feladása csak a szertartás teljességéhez tartozik.

A *püspökszentelés* lényeges szertartása a kézrátétel, valamint az evangéliumos könyvnek a fölszentelendő nyakszirtjére és vállára helyezése. Némelyek a lényeghez tartozónak tekintik a fej és a kezek megkenését a krizmával.<sup>1</sup>

Már most ami a fölszentelés érvényességét illeti, ha a kézrátétel (a papszentelésnél az első és második) elmaradt volna, a szentelést *minden föltétel nélkül* meg kell ismételni. Ha a papszentelésnél vagy az első, vagy a második kézrátétel maradt el, az egész szentelést meg kell ismételni *föltételezen*; ha a jelvények átadása és megérintése maradt el, az egész szentelés megismételendő *föltételezen*. Ha a szentelés teljességéhez tartozó szertartás (pl. az áldozópap-szentelésnél a harmadik kézrátétel; a fölszentelendő kezeinek megkenése, a liturgikus ruhák feladása) marad el, a szentelés nem ismétlendő meg, hanem elégséges az elhagyott szertartás utólagos pótlása.

## ÖTVENHARMADIK FEJEZET.

### Az egyházi rend szentségének kiszolgáltatója.

I. Kik adhatják fel az egyházi rendet? Az egyházi rend szentségének rendes kiszolgáltatója a *fölszentelt püspök*. (951.) Minden fölszentelt püspök, ha van kellő szándéka és elvégzi a lényeges szertartásokat, érvényesen adhatja fel az egyházi rendet. Még a püspökségről lemondott, felfüggesztett, kiközösített és letett püspök is.

Általában elfogadott nézet, hogy a keleti nemegyesült egyházak (görög, orosz, oláh, rutén, bolgár, örmény, szir stb.) püspökei, valamint a janzenista, ókatholikus és mariavita püspökök érvényesen vannak fölszentelve s így ők is érvényesen szolgáltatathatják ki az egyházi rend szentségét, míg az anglikán, dán és svéd reformált püspökök fölszentelése érvénytelen. Az anglikán püspökszentelések érvénytelenségét XIII. Leó pápa jelentette ki *Apostolicae curae* bullájában *propter defectum formae et intentionis*.<sup>2</sup>

A hajkorona és a kisebb rendek feladására az egyház jog a püspökökön kívül másokat is feljogosít. Ilyenek:

<sup>1</sup> *Leitner* i. m. 114. l.

<sup>2</sup> V. ö. *Leitner* i. m. 115—116. l.

1. a bíbornokok, akik mindazoknak feladhatják a hajkoronát és kisebb rendeket, akik saját püspököktől elbocsátó levéllel bírnak (239, 1. n. 22.);

2. az apostoli vikáriusok és prefektusok (294, 2.) és a saját területtel bíró apátok és prelátusok, kiket az egyházjog *Nullius* (i. e. *diocesis*) jelzővel illet. (323, 2.) Mindazonáltal ezek csak saját területükön és csak tisztségük tartama alatt adhatják fel a hajkoronát és a kisebb rendeket saját világi papnövendékeiknek, idegen papjelölteknek pedig, ha ezek elbocsátó levelet hoznak. Minden más esetben érvénytelen az általuk végzett szentelés (957, 2.);

3. a szerzetesapátok (*abbates de regimine*), föltéve, hogy fölszentelt papok és az előirt módon lettek apáttá avatva, saját szerzeteseiknek, akik már legalább az egyszerű fogadalom által az illető apátság szerzeteseivé lettek, feladhatják a hajkoronát és a kisebb rendeket. Ezen megszorításon túl minden más szentelésük érvénytelen, mert az új egyházi törvénykönyv minden idevágó, előbb adott kiváltságot visszavon és megsemmisít (964, 1.);

4. más egyházi személyek is feladhatnak egyes rendeket, ha erre az apostoli széktől külön felhatalmazást nyertek. (951.)

A jelen egyházfegyelem szerint a nagyobb rendek feladásához szükséges a püspöki rend.

Hajdan a szerzetesapátok az alszerpapi-rendet is feladhatták. Sőt sokan hivatkoznak arra, hogy VIII. Ince pápa 1489. április 9-én *Exposcit tuae devotionis sinceritas* bullájával a Citeaux-i és négy más cisztercita apátnak (La Ferté, Pontigny, Clairvaux és Morimond) megadta a felhatalmazást az alszerpapi- és szerpapirend feladására. Sokan ezt a bullát hamisnak tartották; ma már azonban alig lehet kételkedni hitelessége fölött.<sup>1</sup>

Sőt IX. Bonifác 1401. febr. 1-én az Essex grófságban fekvő St. Osyth monostor apátjának és utódainak felhatalmazást adott nemcsak a szerpapi-, hanem az áldozópapi-rend feladására is. IX. Bonifác azonban ezen kiváltságot 1404. febr. 6-án visszavonta.<sup>2</sup>

**II. Minő föltételek mellett szabad az egyházirend feladása?**  
Hogy a papszentelés megengedett legyen, a fölszentelő részéről a következők szükségesek:

1. a fölszentelő legyen a római szentszék közösségében;

<sup>1</sup> V. ö. *Philibert Panhölzl*, O. Cist. Studien u. Mittheilungen aus dem Benediktiner u. Cistercienser Orden V., 1. 441. l. (1884.); *Pius a Langonio* (Pie de Langogne), O. Cap. Analecta ecclesiastica IX. (1911.) 311, 358, 468. l.

<sup>2</sup> *Leitner* i. m. 117.



2. legyen ment minden egyházi fenytéktől és szabálytalanságtól;

3. tartsa be pontosan a fölszentelésre vonatkozó egyházi törvényeket;

4. birjon illetékességgel a fölszentelésre a fölszentelendővel szemben.

Az 1—2. föltételre vonatkozólag, aki merészeli fölvenni a rendeket (ha csak egyet is), birói itélettel kiközösített, felfüggesztett vagy interdictum alatt álló püspöktől, avagy nyilvános aposztatától, eretnektől vagy szakadártól: ipso facto az apostoli szentszéknek fenntartott kiközösítés alá esik, mely szerint a fölszentelésben nyert hatalmat nem gyakorolhatja (*suspensio a divinis*). Aki azonban jóhiszeműleg vette föl ilyenektől a rendeket, amíg fölmentést nem nyer, nem gyakorolhatja a fölvelt rendeket (2372.).

3. A fölszentelésre vonatkozó törvények:

a) *A fölszentelés szertartása*, melyet a *Pontificale Romanum* tartalmaz (I. De Ordinibus conferendis), pontosan betartandó minden kihagyás és változtatás nélkül. (1002.) Aki végzi a szentelést, ugyanannak kell végeznie a szenteléssel kapcsolatos misét is. (1003.) Ha valaki már keleti szertartás szerint vett fel valamely rendet, latin szertartású püspök az illető magasabb rendeket nem adhatja fel az apostoli szentszék engedélye nélkül és az esetleg elhagyott kisebb rendek pótlása nélkül. (1004.)

Ügyelniie kell a fölszentelőnek arra, hogy a nagyobb rendek fölvevői a fölszenteléssel kapcsolatos misében áldozzanak. (1005.)

b) *A fölszentelések ideje*. A hajkoronát bármely napon és időben föl lehet adni. (1006, 4.)

A kisebb rendek feladhatók vasárnap és duplex ünnepeken délelőtt (a törvény szövege szerint csak reggel, *mane tamen*).<sup>1</sup> (1006, 4.)

A nagyobb (alszerpapi, szerpapi, áldozópapi) rendek feladásának ideje a négy kántorbőjt szombatja, a feketevasárnapot megelőző szombat (Sítientes), valamint nagyszombat és a szentelés mindig misével kapcsolatosan végzendő. (1006, 2.)<sup>2</sup> Súlyos okból végezheti azonban a püspök a fölszentelést vasárnap vagy külsőleg megüendő ünnepnapon is. (1006, 3.)

<sup>1</sup> Megjegyzendő, hogy az új egyházi törvénykönyv a kisebb rendek feladását nem köti miséhez. V. ö. *Leitner* i. m.

<sup>2</sup> Az ősegyházban a fölszentelést megelőzőleg bőjtöltek és vigiliát tartottak. A kántorszombati fölszentelések benyultak az éjszakába. A pápák hosszú időn át decemberben végezték a szenteléseket, hogy a natale presbyteri et episcopi közel essék a Krisztus születéséhez.

A püspökszentelés ideje a vasárnap és az apostolok ünnepei. (1006, 1.)<sup>1</sup>

Az egyházi törvénykönyv a szentelés idejére vonatkozó törvénnyel ellenkező minden szokást helytelenít (1006, 5.), sőt ezen szentelési idők betartását még azon esetre is előírja, ha az apostoli Szentszék engedélyével latin (vagy keleti) szertartású püspök keleti (vagy latin) szertartású jelöltet szentel. (1006, 5.)

Ha a fölszentelések nem a kántorbőjti és nagybőjti szombatokon tartatnak, nincs előírva a fölszentelést megelőző napon bőjt sem a fölszentelő, sem a fölszentelendő részére.<sup>2</sup>

c) *Szentelési időközök* (interstitia). Céljuk, hogy a fölszenteltnek legyen alkalma egyrészt a fölvelt rendet gyakorolni, másrészt magát mindjobban előkészíteni és alkalmasabbá tenni a magasabb rend fölvetelére.

Már Siricius (385—98) és Zozimus (417—18) pápák hozták az első idevonatkozó törvényeket. A trienti zsinat rendelkezéseit az új egyházi törvénykönyv a jelen viszonyoknak megfelelően módosította. (978.)

A hajkorona és az ostiariatus, valamint az egyes kisebb rendek között az interstitiák a püspök bölcs belátására vannak bízva. A negyedik kisebb rend és az alszerpapi-rend között egyévi időköznek kell lennie; három hónapi időköz van előírva az alszerpapi- és szerpapi, valamint a szerpapi- és áldozópapi-rend között. Ha az Egyház szükséglete és haszna kívánja, a püspöknek joga van ezen időközöket illető rendelkezések alól fölmenteni. (978, 2.) Azonban több rendet egy napon feladni rendes körülmények között nem szabad; két nagyobb rendet, vagy az acolythatust és az alszerpapi-rendet a szentszék külön engedélye nélkül egy nap feladni szigorúan tilos, minden ellenkező szokást az új törvénykönyv helytelenít (978, 3.); az azonban meg van engedve, hogy kellő okból két (esetleg három) kisebb rend egy napon adassék fel; viszont nem szabad a hajkoronát egy kisebb renddel együtt, vagy az összes kisebb rendeket egy napon feladni. (978, 3.)

d) *A fölszentelések helye*. A püspök a fölszentelést saját joghatósága területén végzi; joghatósága területén kívül az illetékes főpásztor engedélyével; ha azonban a fölszentelést mitra és pásztorbot nélkül végzi, ilyen engedélyre nincs szüksége. (1008.)

Az *általános szentelések helye a székesegyház*, ahol a szentelést ünnepélyes nyilvánossággal a kanonokok jelenlétében kell

<sup>1</sup> Márk, Lukács és Barnabás napja azonban nem püspökszentelési napok. S. R. C. Canadensis, 4. April. 1913.

<sup>2</sup> S. C. Inq. 14. December. 1898.

végezni; ha nem a püspöki székhelyen történnek az általános szentelések, azok az illető hely első templomában az illető hely papságának jelenlétében végzendők. (1009, 1.)

*Egyes szentelések megfelelő okból végezhetők más templomokban, vagy a püspök magánkápolnájában, vagy a szeminárium vagy valamely szerzetesrend templomában vagy kápolnájában. (1009, 2.)*

A hajkorona és a kisebb rendek magánkápolnában is feladhatók. (1009, 3.)

A püspökszentelés helye Róma, vagy az illető püspök székes-egyháza, vagy legalább is azon tartomány, amelyhez a fölszentelendő püspök tartozik. (Pontificale Rom. I. 63.)

Az Egyház nagy bölcseséggel (már a III. század elején Zephyrin pápa óta) kívánja, hogy a fölszentelések nagy nyilvánossággal a legelőkelőbb templomban és a papság nagy részvéte mellett történjenek, hogy ily módon is meg legyen minden biztosíték aziránt, hogy a fölszentelések az előirt szabályok és szertartások pontos betartásával mennek végbe.

4. *Illetékesség a rendek feladására* (competentia). A püspök a papirend szentségét megengedett módon (licite) csak olyanoknak adhatja fel, akikkel szemben illetékes a rendek feladására. Illetékes pedig a rendek feladására

a) saját klerikusaival szemben;

b) mindazon idegen klerikusokkal szemben, akik saját püspöktől elbocsátó levelet hoznak (litterae dimissoriae) a rendek fölvetelére. Szigorúan tilos olyan klerikust fölszentelni, aki elbocsátó levelet nem tud felmutatni. Aki ezen tilalom ellenére fölszentel idegen klerikust, az apostoli szentszéknek fenntartott felfüggesztés alá esik egy évig a papirend kiszolgáltatását illetőleg. (2373, 1.)

Ezek szerint tehát csak a *saját* klerikusát szentelheti föl a püspök; más klerikusát csak azon más püspök (vagy rendfőnök) engedélyével.

Kérdés tehát, kit tekinthet a püspök *saját* klerikusának?

Az ősegyházban a püspökök csak azokat szentelték föl, akiknek valamely templomban megfelelő *tisztséget* (titulus) adtak. Később más *jogcímek* is keletkeztek a fölszentelésre. IV. Kelemen hozta be a *születés* és a *javadalom*, VIII. Bonifác a *lakóhely* címét, XII. Ince a *püspöki udvarhoz tartozás* (familiaritas) címét. Legújabbban (1898, illetve 1906) ezekhez járult az *excardinatio* és *incardinatio*.

Az új egyházi törvénykönyv szerint minden klerikus vagy valamely egyházmegyéhez, vagy valamely szerzetesrendhez tartozik. (111, 1.)

A világi papoknál valamely egyházmegyéhez való tartozás három címen jöhet létre:

a) ha az illető egyházmegyében született és ott állandó lakóhellyel bír (*domicilium cum origine*);

b) ha az illető egyházmegyében állandó lakóhellyel (*domicilium*) bír és esküvel igéri, hogy állandóan az egyházmegyében fog maradni (*domicilium cum juramento*);

c) ha más egyházmegyéből elbocsátást és az új egyházmegyébe bekeblezést nyert (*excardinatio — incardinatio*).

A *domicilium* egyházbjogi értelemben megkívánja, hogy az illető tíz évig lakjék egy helyen, vagy tényleg egy helyen lakjék az állandóan ottmaradás szándékával. Hajdan a *domicilium* maga elégséges volt a fölszentelés illetékességéhez. Az új egyházi törvénykönyv szerint a *domicilium*hoz kell járulni a születésnek is az illető egyházmegyében. (956.)

Akinek valamely egyházmegyében van ugyan *domiciliuma*, de nem ott született, az ilyennek esküvel kell megerősítenie<sup>1</sup> azt, hogy állandóan *domiciliuma* egyházmegyéjében fog maradni, kivéve, ha a) már a hajkorona fölvétele által be van keblezve az egyházmegyébe, vagy b) ha más egyházmegye szolgálatára van szánva. Mert a hajkorona fölvétele által az illető egyházmegyébe bekebleztetik. (111, 2.) A püspök fölszentelheti az ő alattvalóját (*ratione domicilii cum origine, aut solius domicilii*), aki más egyházmegye szolgálatára van szánva. (969, 2.)

A bekeblezés (*incardinatio*) tulajdonképen két jogi cselekményből áll: a *kitörlés, elbocsátás* (*excardinatio*) és a *bekeblezés* (*incardinatio*) cselekményéből. (112.)

Az elbocsátás (*excardinatio*) valamely egyházmegyéből történhetik:

a) az illetékes püspöknek sajátkezűleg aláírt levelével, amelylyel az illetőt teljesen és minden föltétel nélkül egyházmegyéjéből elbocsátja (112, 114.);

b) az illetékes püspök levelével, amelyben ez engedélyt ad saját papjának, hogy idegen egyházmegyében ottlakás kötelezett-ségével összekötött javadalmat elfogadjon (114.);

c) valamely szerzetesrendben letett örök (akár egyszerű, akár ünnepélyes) fogadalom által. (115.)

<sup>1</sup> Az eskü szövege a következő: In nomine Domini Amen. Ego N. N. tactis hisce Dei Evangeliiis coram me positis coram Rssmo meo Ordinario (vel coram Rssmi mei Ordinarii Delegato) jurejurando declaro me in perpetuum dioecesis N. servitio velle addici ad normam sacrorum canonum. Et ita juro et promitto; sic me Deus adjuvet et haec sancta ejus evangelia. V. ö. *Leitner* i. m. 123. l.

A bekeblezés valamely egyházmegyébe történik: *a/* ha világról van szó, az új egyházmegye püspökének fölvevő levelével (112.) és a hajkorona feladásával (111, 2.); *b/* klerikusoknál az új egyházmegye püspökének fölvevő iratával (lit. incardinationis) (112.), vagy valamely ottlakás kötelezettségével egybekötött javadalom adományozásával (114.); *c/* szekularizált, nagyobb rendekkel bíró szerzeteseknél az ő végérvényes fölvetelükkel az egyházmegyébe. (641, 2.)

A csak kisebb rendekkel bíró szekularizált szerzetesek bekeblezése úgy történik, mint a világiaké. (648.)

Az incardinatiót maga a megyéspüspök végzi, a püspöki helynök csak külön e célra adott felhatalmazással (de mandato specialis); a káptalani helynök csak a püspökség megüresedését követő év letelte után és a káptalan beleegyezésével. (113.)

Az incardinatiót csak fontos okokból (az egyházmegye haszna vagy szükséglete) szabad megtenni és emellett ügyelni kell arra, hogy a fölszenteléshez szükséges kánoni titulus is meglegyen. (117, 1.)

Az elbocsátó (litterae excardinationis) levélen kívül kérjen a fölvevő püspök nyilvánosan erkölcsi bizonyítványt (litterae testimoniales), sőt ha szükségét látja, szerezzen titokban is tájékozódást a fölvevőről illetőleg. Főleg szükséges az ilyen tájékozódás idegen nyelvű és idegen nemzetiségű klerikusoknál. (117, 2.)

A bekeblezett klerikusnak esküvel kell megígérnie, hogy állandóan az illető egyházmegye szolgálatában fog maradni. (117, 3.)

A bekeblezésről az elbocsátó püspök hivatalosan értesítendő, mert az elbocsátás csak a tényleg megtörtént bekeblezéssel lesz jogérvényes. (116.)

A püspök idegen klerikusnak megengedett módon csak az esetben adhatja fel a rendeket, ha az saját püspökétől hoz irásban adott engedélyt (litterae dimissoriae).

Hajdan litterae dimissoriae alatt értették az egyházmegye kötelékéből való elbocsátást is. Ma ezt excardinatio névvel jelöljük s litterae dimissoriae alatt az új egyházi törvénykönyv szerint csakis a rendeknek idegen püspöktől való fölvetelésére adott engedélyt értjük.

Általános szabály szerint minden püspök saját maga szenteli fel a saját klerikusait. Mindazonáltal keleti szertartású alattvalóját csak a Szentszék engedélyével szentelheti fel. (955, 2.; 959.) Ép így csak a Szentszék engedélyével adhat fel valamely rendet azon saját klerikusának is, akinek a megelőző rendet a római pápa adta fel. (952.)

Azonban a fölszentelésre jogosított püspök adhat engedélyt

saját klerikusának, hogy egy más püspöktől vehesse föl a szent rendeket. Ezen engedély a litterae dimissoriae. (955, 1.)

*Ki adhat fölszentelési engedélyt (litterae dimissoriae)?* 1. Az illetékes püspök, a püspöki szék elfoglalása után, habár még nincs is püspökké szentelve. (958, 1.; 334, 3.)

2. Az általános püspöki helynök, erre adott különleges felhatalmazás alapján. (958, 1. n. 2.)

3. A káptalani helynök a káptalan beleegyezésével, de csak egy évre a püspöki szék megüresedése után; egy éven belül csak azon klerikusoknak, akik valamely javadalom vagy egyházi hivatal miatt mielőbb fölszentelendők (arctatis ratione beneficium vel officium) (958, 1. n. 3.); azon klerikusoknak azonban, akiket a megelőző püspök a fölszenteléستől visszautasított, a káptalani helynök nem adhat engedélyt a rendek fölvételére. (958, 2.)

4. Az apostoli vikárius és prefektus, a nullius apát és prelátus még az esetben is, ha püspöki renddel nem bírnak (958, 1. n. 4). A trienti zsinat korlátozását, mely szerint a nullius apátok kötelesek voltak a legközelebbi püspökhöz (episcopus vicinior) küldeni szerzeteseiket fölszentelés végett, az egyházi törvénykönyv nem említi, így tehát hatálytalanná teszi.

5. A saját szerzetescsaláddal bíró szerzetesapátok, valamint a kiváltságolt szerzetesrendek legfőbb elöljárói (egyetemes és tartományfőnökök) jogosítva, illetve kötelezve vannak a fölszentelési engedély kiállítására; azonban ezen joguk annyiban korlátozva van, hogy — bizonyos esetek kivételével — csakis azon püspökhöz küldhetik szerzetesalattvalóikat fölszentelés végett, akinek egyházmegyéjében van az illető szerzetesház. (965.)

Bármely püspökhöz adhatnak litterae dimissoriákat szerzeteseiknek a következő esetekben:

a) ha ezt a megyéspüspök nekik kifejezetten megengedi;

b) ha a püspök, akinek megyéjében van az illető szerzetesház, a keleti szertartáshoz tartozik;

c) ha az illetékes püspök a legközelebbi fölszentelési szombat (1006, 2.) nem végez fölszentelést;

d) a püspöki szék üresedése esetén, ha azt nem fölszentelt püspök kormányozza, mint káptalani helynök vagy mint adminisztrátor. (966, 1.)

Mіндеzen esetekben azonban a tényállásról bizonyosságot kell szereznie a fölszentelésre fölkért püspöknek az illetékes egyházmegyei hatóságtól. (966, 2.)

Figyelmezteti az egyházi törvénykönyv a szerzetes elöljárókat, hogy a megyéspüspököt ne akarják megkerülni azáltal, hogy

növendékeiket más egyházmegyében fekvő szerzetesházukba küldik vagy azáltal, hogy épen a megyéspüspök akadályoztatása vagy távolléte alatt akarják növendékeiket fölszenteltetni. (967.)

Azonban a szerzetesapátok és a kiváltságolt rendek legfőbb elöljárói ezen dimissoriákat csakis a már legalább is első (ideiglenes) fogadalmat tett szerzeteseiknek adhatják meg. (964, 1.)

Amely szerzetekben csak egyszerű fogadalmat tesznek, az elöljárók csak a hajkorona és a kisebb rendek fölvételére adhatnak engedélyt. (964, 3.)

Minden más szerzetesnek (tehát a kiváltságolt rendekben is a noviciusoknak)<sup>1</sup> a fölszentelése ugyanazon szabályok szerint történik, mint a világi papoké. (964, 4.)

*Kihez intézhető az elbocsátó levél?* 1. A földkerekségen minden fölszentelt püspökhöz, föltéve, hogy közösségben él a római szentszékkal és ugyanazon szertartású, aminő a fölszentelendő (961.);

2. minden apostoli vikáriushoz, prefektushoz, nullius apáthoz vagy prelátushoz, föltéve, hogy püspökké van szentelve (957, 1.);

3. a 2. pont alatt említettekhez a hajkorona és kisebb rendek feladására az esetben is, ha az illetők püspöki renddel nem bírnak. (957, 2.)

A fölszentelést engedélyező elbocsátó levélben ki kell tüntetni, mely rendek (kisebb rendek. alszerpapi-rend, az összes rendek) fölvételére jogosít. Ezt az engedélyt a püspök vagy utóda visszavonhatja vagy korlátozhatja. (963.) Mielőtt azonban a püspök ilyen a rendek fölvételére jogosító elbocsátó levelet kiadna, a fölszenteléshez szükséges bizonyítványokat össze kell gyűjtenie. (960, 1.) Ha esetleg az elbocsátó levél kiadása után is fölmerülne ilyen bizonyítvány megszerzésének a szüksége, a fölszentelésre feljogosított püspök köteles a fölszentelést elhalasztani ezen bizonyítvány megszerzéséig. (960, 2.)

A fölszentelésre feljogosított püspök megvizsgálja a litterae dimissoriae hitelességét és ha szükséges, kiegészíteti a felmutatott bizonyítványokat (litterae testimoniales). (962. 994.)

Ha esetleg az elbocsátó levelet kiállító a fölszentelés megtörténte előtt meghalna, vagy lemondás, áthelyezés, letétel folytán elvesztené joghatóságát a fölszentelendővel szemben: az elbocsátó levél nem veszíti el érvényét. (963.)

<sup>1</sup> A szerzetesapátok noviciusaiknak még a hajkoronát és a kisebb rendeket sem adhatják fel érvényesen, következésképp ezek fölvételére engedélyt sem adhatnak. (964, 1.)

Ha valamely klerikus elbocsátó levél nélkül vagy hamis elbocsátó levél alapján ravaszul (malitiose) rendeket vesz föl, azonnal eo ipso felfüggesztik az ily módon fölvetett rendek gyakorlatától. (2374.)

A *püspökszentelés* a római pápának van fenntartva oly módon, hogy egyetlen püspök sincs feljogosítva valakit püspökké szentelni, mindaddig, amíg az illető fölszentelésére az apostoli szék engedélye meg nem érkezett. (953.) A szentelő püspöknek két más püspök segédkezik, hacsak az apostoli szentszék ez alól nem adott fölmentést. (954.) Ha az apostoli szék engedélye nélkül történik meg a püspökszentelés, úgy a fölszentelő és két segéde, mint a fölszentelt, azonnal felfüggesztés alá esnek mindaddig, míg az apostoli széktől fölmentést nyernek. (2370.)

Ép ezért a püspökszentelés szertartása azzal kezdődik, hogy a fölszentelő kérdezi: *Habetis mandatum Apostolicum?* Felelik: *Habemus*, mire a fölszentelő mondja: *Legatur* és erre felolvassák az egész pápai okiratot.

A fölszentelő püspöknek két más püspök segédkezik. Ezek lehetnek *keleti* szertartású püspökök is. Az apostoli szék engedélyével a két segédkező püspököt két áldozópap is helyettesítheti, lehetőleg magasabb egyházi méltóságban levők (apát, prelátnak stb.). Azonban a püspökszentelés nem volna érvénytelen, ha azt csak egy püspök végezné segédkező püspökök nélkül, vagy két áldozópap segédkezésével apostoli engedély nélkül. (XIV. Benedictus De synodo dioeciesana l. 13. c. 13. n. 2.)

Hajdan volt egy érdekes kivétel. A római pápa segédkezők nélkül végezte a püspökszentelést.<sup>1</sup>

## ÖTVENNEGYEDIK FEJEZET.

### Az egyházi rend alanya.

Az egyházi rendet *érvényesen* csak megkeresztelt férfi veheti föl. (968, 1.)<sup>2</sup>

XIV. Benedek pápa a csecsemők fölszentelését (a koptoknál) nem tartja megengedettnek, de annak érvényességét elismeri. (Eo quamvis tempore. 1745. 4. Maji.)

<sup>1</sup> *Duchesne*, Origines du culte chrétien. c. 10. §. 3. n. 4.

<sup>2</sup> Vannak azonban, akik szerint az ősegyházban nőknek is feladtak egyes kisebb rendeket. V. ö. A. Fr. *Ludwig*, Weibliche Kleriker der altchristlichen u. frühmittelalterlichen Kirche. Passau. 1910. — H. *Schäfer*, Die Kanonissenstifter im deutschen Mittelalter. 1907.



Felnőtteknél az egyházi rend érvényességéhez szükséges, hogy a fölszentelendő legalább is *habitualis* (alvó) szándékkal bírjon.

A rendek *megengedett* fölvételéhez számos kellék szükséges. Lássuk ezeket egyenkint.

**I. Általános kellékek.** 1. A papirend szentségét csak az veheti föl megengedett módon, akiben megvannak a püspök ítélete szerint a kánonokban előírt tulajdonságok, másrészt aki ment minden, a rendek fölvételét gátló akadálytól. (968, 1.)

Világi pappá csak az lehet, aki a püspök ítélete szerint szükséges vagy hasznos az egyházmegye számára. (969, 1.)

De megengedi a törvénykönyv azt is, hogy a püspök fölszentelje saját klerikusát más egyházmegye szolgálatára is. (969, 2.)

Ha kétely merül föl a fölszentelendő szükségességét vagy alkalmasságát illetőleg, a püspök megtilthatja a rendek további fölvételét. Ezen tilalomhoz elégséges bármely, habár titkos, kánoni ok. A rendek további fölvételének letiltása történhetik birói úton, de anélkül is. Mindazonáltal a letiltottnak jogában áll az apostoli szentszékhez fellebbezni. (970.) Ugyanez áll a szerzetes papjelöltekről is, akiket szerzetesfőnökük tilthat le a rendek további fölvételéről, de akiknek szintén joguk van fellebbezni.

2. Jogtalanság bárkit és bármi módon kényszeríteni a papi pályára. (971.) Akit erőszakkal vagy nagy megfélemlítéssel kényszerítettek a nagyobb rendek fölvételére, annak joga van peres úton<sup>1</sup> kérni, hogy a papi kötelezettségektől mentesíttessék és a világiak sorába helyeztessék. (214, 1.)

Mindazok, akik bárkit kényszerítenek a papi pályára, eo ipso senkinek fenn nem tartott kiközösítés alá esnek (2352); még a püspökök is, de a bibornokok nem. (2227, 2.)

Ugyancsak jogtalanság olyat, aki kánonilag alkalmas, visszartartani, visszariasztani a papi pályától (971), a visszariasztóra azonban nincs egyházi büntetés kiszabva.

3. A papi pályára való előkészületnek egyik legfontosabb tényezője a papnevelőintézet, a szeminárium.<sup>2</sup> (972.)

Az egyházi törvénykönyv a püspökök szívére köti, hogy gondoskodjanak arról, hogy a papi pályára lépők már zsenge gyermekkoruktól kezdve szemináriumban neveltessenek. Ez azonban csak tanács jellegével bír. Viszont mint törvényt írja elő, hogy az egész hittudományi tanfolyam alatt (tehát legalább is négy évig 976, 2.—1365) szemináriumban legyenek a papjelöltek. (972.)

<sup>1</sup> V. ö. a perre vonatkozólag az 1993—1998. kánonokat.

<sup>2</sup> V. ö. *Mihályfi Ákos*, A papnevelés története és elmélete. Két kötet. Bpest, 1896.

Ezen törvény alól csak kivételes esetben, nagyon fontos okból adhat fölmentést a püspök, de ily esetben is a papjelöltet valamely jámbor és alkalmas pap felügyeletére bizva. (972, 2.)

4. A mai egyházfegyelem szerint a rendek az áldozópapi rend lépcsői: azaz a hajkoronát és a kisebb rendeket is csak olyanok vehetik fel, akiknek komoly szándékuk áldozópappá lenni. (973, 1.) E tekintetben a mai egyházfegyelem eltér a régítől, mely a XII-ik századig általános volt s amelyben az egyes rendfokokozatok ugyanannyi életpályák is voltak, úgy hogy voltak olyanok, akik egész életükön át csak a kisebb rendekkel voltak felruházva, mások egész életükön át alszerpapok vagy szerpapok voltak.

Mindazonáltal, ha valamely klerikus nem akarja a következő rendeket fölvenni, a püspök nem kényszerítheti őt erre, viszont a felvett rendek gyakorlatától sem tilthatja el, föltéve, hogy az eltiltásra nincs kánoni ok. (973, 2.)

5. A püspöknek egyik legsúlyosabb lelkiismereti kötelessége arra ügyelni, hogy csak olyanokat szenteljen papokká, akiknek alkalmatosságáról és méltóságáról pozitív bizonyítékok alapján erkölcsi bizonyosságot szerzett. Az ezen elvvel ellenkező eljárás igen súlyos bűn és idegen bűnben való részvétel. (973, 3.)

**II. Különleges feltételek.** Az egyházi törvénykönyv (974, 1.) a következő feltételeket kívánja meg a fölszentelendőktől:

1. A *bérmálás*. Azonban a bérmálás hiánya nem von maga után szabálytalanságot.<sup>1</sup>

2. A *felveendő rendnek megfelelő erkölcsök* (mores recipiendo ordini congruentes). A szeminárium rektora külön bizonyítványt köteles kiállítani a fölszentelendő erkölcsiségéről. (993, 3.)

3. A *kánoni kor*. Azonban a korhiány sem képez többé szabálytalanságot.<sup>2</sup> Viszont, aki készakarva (malitiose) a megkívántató kor előtt vesz fel valamely *nagyobb* rendet, eo ipso fel van függesztve annak gyakorlatától. (2374.)

A nagyobb rendekre vonatkozólag az új egyházi törvénykönyv ugyanazt írja elő, amit a trienti zsinat írt volt elő: az alszerpapi rend a bevégzett 21-ik, a szerpapi a bevégzett 22-ik, az áldozópapi a bevégzett 24-ik és a püspöki rend a bevégzett 30-ik esztendőben vehető fel. (975.)

A hajkoronára és kisebb rendekre vonatkozólag azonban az új egyházi törvénykönyv az eddigi gyakorlatot megváltoztatta. Előírja ugyanis, (976) hogy a hajkoronát csak a hittudományi tanfolyam kezdetén (tenát körülbelül 17–18 éves korban), a kisebb rendeket pedig ezután fokozatosan kell feladni. (978, 2.)

<sup>1</sup> V. ö. *Leitner*, i. m. 135. l.

<sup>2</sup> V. ö. *Leitner*, i. m. 135. l.

#### 4. *Megfelelő tudás* (debita scientia).

A hajkoronát és a kisebb rendeket illetőleg az új egyházi törvénykönyv előírja, hogy *a)* ezek csak a hittudományi tanfolyam kezdetén adhatók fel, világi papoknak és szerzeteseknek egyaránt (1976, 1); *b)* hogy a főllesztelendők vizsgát tegyenek a főllesztelés előtt, melynek tárgyát a fölveendő rendek képezik (circa ordinem ipsum suscipiendum); a vizsga módját, tárgyát, a kérdezőket illetőleg a püspök intézkedik. (1996, 1. és 3.)

A nagyobb rendeket illetőleg a törvénykönyv szerint

*a)* az alszerpapi rend csak a hittudományi tanfolyam harmadik évének végén, a szerpapi rend a negyedik év elején, az áldozópapi rend a negyedik év közepén adható fel. (1976, 2.)

A hittudományi tanfolyam valamely nyilvános hittudományi intézetben végzendő (1976, 3), amelyben két évig bölcselet és négy évig hittudomány adatik elő. (1365.)

A tanévnek kilenc hónapból kell állnia.<sup>1</sup>

A magyar hittudományi főiskolák nem felelnek meg teljesen az új egyházi törvénykönyv előírásának (még a budapesti egyetem hittudományi kara sem); mert az egyházi törvénykönyv két évi bölcseleti és négy évi hittudományi, összesen tehát *hat* évi tanfolyamot ír elő a papjelölteknek.<sup>2</sup>

*b)* A nagyobb rendek előtt a felszentelendők vizsgát tesznek (examen ordinationis), amely vizsga tárgyát már nemcsak a felveendő rend képezi, mikép a kisebb rendeknél, hanem a hittudománynak egyes részei a püspök utasítása szerint. (1996, 2, 3.)

Elsősorban a megyéspüspök illetékes és köteles ezen vizsgálat megtartására úgy a saját klerikusait, mint a megyéjében levő szerzetes főllesztelendőket illetőleg. (1997, 1.)

A főllesztelést végző püspök azonban minden esetben megvizsgálhatja a főllesztelendőket és annak, aki a vizsgán elbukik, megtagadhatja a főllesztelést. (1997, 2.)

Köteles ezen vizsgát megtartani, ha az elbocsátó püspök nem tartott ilyen vizsgát, vagy ha az ő általa kiállított bizonyítványt nem tartja elégségesnek. (1997, 1, 2.)

Ezenkívül a főllesztelendő végzett tanulmányairól is köteles bizonyítványt felmutatni. (1993, 2.)<sup>3</sup>

<sup>1</sup> S. C. Consist. 24 Martii. 1911.

<sup>2</sup> Az új egyházi törvénykönyv rendelete alapján a trieri püspök 1921-ben elrendelte, hogy papnevelőintézetében 12 félévig tartson a tanfolyam. (V. ö. Salzburger Kirchenzeitung. 1921. Mai 15.) Nálunk pedig papi körökben egyesek sokalják a budapesti egyetem *ötéves* tanfolyamát!

<sup>3</sup> Bámulatos és tiszteletreméltó az a gondosság, mellyel az új egyházi törvénykönyv a papság tudományos niveauját emelni és biztosítani törekszik,

5. *A megelőző rendek fölvétele.* A rendeket fokozatosan kell fölvenni, átugorni valamely rendet (per saltum) szigorúan tilos. A föl nem vett renddel egyenlő az érvénytelenül fölvevett rend. Aki készakarva (malitiose) valamely rendet átugorva (per saltum) vesz fel magasabb rendet, eo ipso fel van függesztve a felvett rend gyakorlatától. (2374.) Mindazonáltal az így felvett rend nem érvénytelen. Kivétetik a püspöki rend, amely érvénytelen volna, ha nem áldozópapnak, hanem szerpapnak adatnék fel.

6. *A szentelési időközöknek betartása* (interstitiorum observatio). Minthogy ez nálunk nem annyira a fölszentelendőtől, mint inkább a fölszentelőtől függ: már fent szólottunk erről a papi-rend kiszolgáltatójáról tárgyalva.

7. *Kánoni cím* (titulus canonicus) a nagyobb rendek fölvételénél.

A kánoni cím az elegendő biztosíték a fölszentelendőnek állásához méltó életfogytiglani ellátásáról. Az Egyház ezen biztosítékot csak a nagyobb rendek feladása előtt követeli meg, minthogy a fölszentelendő csak az alszerpapi rend fölvételével szenteli magát véglegesen és egész életére az Isten szolgálatára. Gondoskodni akar tehát az Egyház az illetőnek állásához mért anyagi ellátásáról, nehogy kénytelen legyen kenyerét keresni a papi álláshoz nem méltó módon.

Az ősegyházban általában csak azokat szentelték föl, akik valamely templomban tisztséget (titulus) kaptak s ezeket nevezték az illető templomba bekeblezetteknek (intitulati, incardinati). Előfordult azonban, hogy ilyen cím nélkül is szenteltek s az így cím nélkül fölszentelteteket hívták: *clerici vagi, acephali*. III. Sándor a III. lateráni zsinaton, majd III. Ince pápa elrendelték, hogy amely püspök cím nélkül szentel valakit szerpappá, illetve alszerpappá, köteles az illetőt sajátjából eltartani, míg külön javadalmat nem adhat neki. A trienti zsinat szabályozta a fölszentelési címeket és elrendelte, hogy megfelelő cím nélkül senki a nagyobb rendeket föl ne vehesse.

A Pontificale Romanum három fölszentelési címet ismer: 1. *a javadalom*: N. ad titulum Ecclesiae N., 2. *családi vagyon*: N. ad

nemcsak a hat évig tartó szemináriumi bölcséleti és hittudományi tanfolyamok, nemcsak a fölszentelések előtt előírt vizsgák által, hanem a papok későbbi életében is előírja, hogy a szemináriumi tanfolyam után a világi papok három, a szerzetesek öt éven át a hittudományok egyes szakáiból vizsgákat tegyenek, (130, 590) a gyóntatáshoz a püspökök csak sikerrel kiállott vizsga után adjanak joghatóságot, (877) ép így a hitszónokoknak is vizsgálatot kell tenniök (1340) s valahányszor a püspöknek kétsége van, úgy a gyóntatót, mint a hitszónokot új vizsga letételére kötelezheti; vizsgát kell letenni a plébánosnak is a plébániai javadalom elnyerése előtt. (459, 3—4.)

titulum patrimonii sui, 3. a *szegénység ünnepélyes fogadalma* valamely szerzetesrendben: Frater N. professus Ordinis N. ad titulum paupertatis.

Az új egyházi törvénykönyv is első címnek említi a *javadalmat*, másodiknak a *családi vagyont*, de ehhez hozzáteszi a *penziót*, az *évjáradékot* (patrimonii aut pensionis). (979, 1.)

Azonban, hogy a javadalom, családi vagyon vagy évjáradék elégséges cím legyen a fölszentelésre, két tulajdonsággal kell birnia, először, hogy biztosítva legyen az egész életre (vere securus), másodsor, hogy elégséges legyen az álláshoz mért megélhetésre. Mindkét tulajdonságot illetőleg a püspök van hivatva megadni a mértéket s előírni a szükséges biztosítékokat. (979, 2.)

A családi vagyonnak valóban az illető birtokában kell lennie, lehetőleg ingatlanban, vagy betáblázott kölcsönben vagy óvadék-képes értékpapirokban.

Az évjáradék (pensio) származhatik az Egyháztól, az államtól, esetleg magánosoktól is, csak az a fő, hogy valóban biztos és elégséges legyen.

Ha a nagyobb rendekben levő elveszti azt a címet, amelyre fölszenteltetett (a javadalmat, családi vagyont vagy évjáradékot), új címet kell keresnie, hacsak nem rendelkezik megfelelő vagyonnal, amit a püspök ítél meg. (980, 1.)

Az egyházi törvénykönyv két pótcímet is felsorol: az *egyház-megyei szolgálatot* (servitium dioecesis) és a Propaganda joghatósága alá eső területekre a *missiót* (titulus missionis); a fölszentelendő azonban mindkét esetben esküvel tartozik megigérni, hogy az illető egyházmegye, illetve a misszió szogálatában marad állandóan. (981, 1.) Viszont a püspök köteles az ilyen címen fölszentelt papnak javadalmat vagy hivatalt vagy annyi fizetést adni, ami az ő állásához mért fenntartásához szükséges. (981, 2.)

A szerzetesekre nézve három fölszentelési cím van:

a) a *szegénység* (titulus paupertatis), mely a szoros értelemben vett szerzeteseket illeti;

b) a *közös asztal* címe (t. mensae communis), melyet a különböző kongregációk tagjai, valamint a csak egyszerű fogadalmat letevő szerzetesek használhatnak;

c) a többi szerzetesek a *világi papok címei* alapján szentelhetők csak föl. (982.) Például egy szerzetes novicius vagy egy szerzetes az ünnepélyes fogadalom előtt.

Az apostoli szentszék azonban adhat engedélyt, hogy a nagyobb rendek minden cím nélkül vagy kevésbé biztos és elégséges cím mellett felvehetőek legyenek. (980, 2.)

A cím nélkül fölszentelt nem esik egyházi büntetés alá. Az a püspök azonban, aki saját klerikusát apostoli engedély nélkül cím nélkül szenteli föl, köteles úgy maga, mint utóda az ily módon fölszentelt ellátásáról ennek egész életében gondoskodni. (980, 2.) Ezen kötelezettséggel ellenkező megegyezés a fölszentelttel érvénytelen. (980, 3.)

Az a püspök, aki cím nélkül adja fel a nagyobb rendeket, eo ipso felfüggesztetik egy évig a rendek feladásától s ezen felfüggesztés az apostoli széknek van fenntartva.<sup>1</sup> (2373, 3.)

## ÖTVENÖTÖDIK FEJEZET.

### Közvetetlen előkészület a fölszentelésre.

**1. Kihirdetés.** Úgy a Pontificale Romanum, mint az új egyházi törvénykönyv szerint (992) a papjelöltek (világiak és szerzetes) kellő időben tartoznak jelentkezni a püspöknél (írásban vagy élőszóval) a rendek fölvétele céljából.

A püspök most elrendeli, hogy azon világi klerikusok, akik a nagyobb papi rendeket fogják felvenni, plébániájuk templomában kihirdetessenek. Ezen kihirdetés alá nem esnek azon szerzetesek, akik örök (akár ünnepélyes, akár egyszerű) fogadalmat tettek. (998, 1.)

A kihirdetésnek tehát, ha a nagyobb rendek a szentelési időközök betartásával adatnak fel, háromszor kell történnie: az alszerpapi, a szerpapi és az áldozópapi rend feladása előtt; valamint a kihirdetést akkor is meg kell ismételni, ha a kihirdetést követő hat hónapon belül nem történt meg az illető nagyobb rend feladása. (998, 3.)

A kihirdetést a fölszentelendő plébániájának (paroecia domicilii) templomában kell végezni miseközben vasár- vagy ünnepnapon, vagy olyankor, amikor a nép nagy tömegben megy a templomba. (998, 2.)

A püspöknek jogában van megfelelő okból fölmenteni ezen kihirdetés alól, vagy másutt is elrendelni a kihirdetést (pl. az egész

<sup>1</sup> A felfüggesztés csak a rendeket feladó püspököt éri, még akkor is, ha nem a saját klerikusát, hanem idegen klerikust szentel elbocsátó levél alapján, de cím nélkül. Viszont a cím nélkül fölszentelt eltartására nem a fölszentelő püspök, hanem a fölszenteltnek egyházi felsőbbsege (püspök, nullius apát, szerzetesapát vagy főnök) köteles. V. ö. *Leitner*, i. m. 142. l.

egyházmegye minden plébániáján, vagy a püspöki székhely minden templomában), vagy az előszóval történő kihirdetés helyett előírni, hogy a fölszentelendő neve egy-két napon át (de ezek között legyen egy vasárnap vagy más parancsolt ünnep) a plébánia-templom ajtaján kifüggesztessék. (998, 1.)

A hívek kötelesek a püspöknél vagy a plébánosnál jelenteni, ha a fölszentelésre vonatkozó akadályról van tudomásuk. (999.)

Ily módon ez a kihirdetés megfelel a Pontificale Romanumban a fölszentelés előtt a néphez intézett intelemnek, hogy ha valaki tud valamit a fölszentelendő ellen felhozni, lépjen ki és mondja meg nyíltan *«pro Deo et propter Deum, verumtamen memor sit conditionis suae»*.

Ezzel a hirdetéssel tehát az Egyház alkalmat akar adni a híveknek, hogy megnyilatkozhatnak, ha a fölszentelendő méltó voltát illetőleg kétségeik vagy aggályaik vannak.

De van ennek a kihirdetésnek még egy más oka is. Az anyaszentegyház a nagyobb rendek feladását minél nagyobb nyilvánossággal, a hívek minél nagyobb érdeklődése mellett akarja végezni.

Miért is nemcsak azt tartom kívánatosnak, hogy püspökeink ne igen adjanak felmentést ezen hirdetések alól, ellenkezőleg hozzák szokásba, hogy a fölszentelések ideje és a fölszentelendők nevei az egész egyházmegye minden plébániájában ünnepélyesen kihirdettesse-nek s ezen hirdetéssel kapcsolatban szólítsák fel a hívők seregét, hogy buzgó imádságával támogassa úgy a fölszentelőt, mint a fölszentelendőket.

**2. Lelkigyakorlatok.** A fölszenteléseket lelkigyakorlatok előzik meg. (1001.) Ezen lelkigyakorlatok helye a szerzetesekre nézve saját kolostoruk vagy elüljárójuk által kijelölt más kolostor; a világi papnövendékekre nézve a szeminárium vagy más e célra alkalmas intézet vagy valamely kolostor. (1001, 3.)

A lelkigyakorlatok időtartamára vonatkozólag az egyházi törvénykönyv előírja, hogy a hajkorona és a kisebb rendek fölvétele előtt három teljes napra terjedő, a nagyobb rendek fölvétele előtt pedig hat teljes napra terjedő lelkigyakorlatot tartsanak a fölszentelendők. Még pedig — a törvénykönyv föltétezi a szentelési időközök betartását — mindegyik nagyobb rend előtt hat teljes napig tartó lelkigyakorlatot ír elő. Egy kivételt tesz, ha t. i. a szerpapi rend egy féléven belül adatnék fel az alszerpapi rend után, elégséges volna a szerpapi rend fölvétele előtt csak három napig tartó lelkigyakorlat. (1001, 1.) Viszont, ha a lelkigyakorlatok megtartása után hat hónapon túl is elhalasztatnék az illető rend feladása, megismétlendő a teljes (három vagy hat napi) lelkigyakorlat; ha a fölszentelés elhalasztása hat hónapon belül véget ér, a püspök intézkedik a lelkigyakorlat megismétlését illetőleg. (1001, 2.)

A lelkigyakorlatok elvégzéséről az illetékes elüljáró bizonyítványt állít ki, melyet a fölszentelendő a fölszentelő püspöknek bemutat. (1001, 4.)

**3. A hitvallás letétele.** Az új egyházi törvénykönyv előírja, hogy az alszerpapi rend fölvétele előtt a fölszentelendő letegye a *hitvallást* (*professio fidei*) az apostoli Szentszék által előirt alakban a püspök vagy az ő megbizottja előtt. (1406, 1, n. 7.)

A törvénykönyv csak az alszerpapi rend fölvétele előtt írja elő a hitvallás letételét, azonban a Konzisztoriális Kongregáció egy döntvénye alapján joga van a püspöknek minden egyes nagyobb rend előtt megkivánni a hitvallás letételét.<sup>1</sup>

De melyik hitvallást? Az egyházi törvénykönyv csak a trientivatikáni hitvallást tartalmazza, s úgy látszott, hogy elégséges csak ezen hitvallás letétele. Minthogy azonban a S. Officium 1918. március 21-én kelt és a szentatya által helybenhagyott rendeletével a X. Pius által előirt *antimodernista*-esküre vonatkozó szabályokat is további intézkedésig érvényben levőknek jelentette ki, az alszerpapi rend fölvétele előtt le kell tenni nemcsak a trientivatikáni hitvallást, hanem az antimodernista-esküt is.<sup>2</sup>

**4. A fölszenteléshez szükséges okmányok.**

Világi papjelölt a következő bizonyítványokat tartozik bemutatni:

1. keresztlevelet és bérnialási bizonyítványt (777, 798.);
2. a megelőzően felvett rendek feladásáról a püspöki hatóság által kiállított bizonyítványt (993, n. 1, 1010, 2.);
3. bizonyítványt a végzett hittudományi tanulmányokról (976, 993, n. 2.);
4. a szemináriumi rektor vagy a felügyelő pap erkölcsi bizonyítványát (993, n. 3.);
5. ha a fölszentelendő hosszabb ideig tartózkodott idegen egyházmegyében, ezen egyházmegye főpásztorától is köteles bizonyítványt szerezni (*literae testimoniales*). (993, 4.)

Az idegen megyében való tartózkodást illetőleg az egyházi törvénykönyv a következőkép rendelkezik:

- a) aki 14 éves korától kezdve hosszabb ideig tartózkodik idegen egyházmegyében (994, 1.);
- b) aki mint katona tartózkodik idegen egyházmegyében legalább *három* hónapig, köteles bizonyítványt hozni (994, 1.);
- c) a nem katonák pedig *hathónapi* tartózkodás után. (994, 1.);

<sup>1</sup> S. C. Cons. 24 Martii 1911. ad. 2. (Acta Ap. Sedis III, 181.)

<sup>2</sup> V. ö. *Leitner*, i. m. 137. l.



d) a fölszentelő püspöknek joga van már a 14 év előtti idő-ről is, valamint hat, illetve három hónapnál rövidebb tartózkodásról is bizonyítványt követelni. (994, 1.)

Ha az idegen egyházmegye főpásztorra kellő tájékozottság hiányában nem állíthatja ki a szükséges bizonyítványt, vagy ha gyakori lakásváltoztatások miatt nehéz volna több egyházmegyéből megszerezni a szükséges bizonyítványokat: a literae testimoniales helyett esküt kell kivenni a fölszentelendőtől (iuramentum supplementum). (994, 2.)

Ha a fölszentelendő a literae testimoniales elnyerése után, de a rend fölvétele előtt újabb három, illetve hat hónapig tartózkodik azon egyházmegyében, amelynek főpásztorától a literae testimoniales-t kapta, vagy más idegen egyházmegyében tartózkodik: új bizonyítványra van szüksége. Ép így, ha egy rend fölvétele után a következő rend fölvételéig három, illetve hat hónapig idegen egyházmegyében tartózkodik. (994, 3.)

6. A rendek fölvétele előtt előírt lelkigyakorlatok elvégzéséről szóló bizonyítványt. (1001, 4.)

Vannak esetek, amikor ezeken kívül még a következő okmányokra van szükség:

7. a saját egyházmegyéből való elbocsátás, (Exeat) illetve törlés okmánya (lit. excardinationis) (112.);

8. az új egyházmegyébe való bekebelezés (literae incardinationis) (112.);

9. a saját püspökétől vagy rendfőnökétől kiállított engedély a szent rendek fölvételére (literae dimissoriae). (955.)

Ami a szerzeteseket illeti, azon szerzetesek, akik a szent rendek fölvételében tejesen a világi papok szabályai szerint tartoznak eljárni (964, 4.): a világi papoknak előírt okmányokon kívül még szerzetes főelöljárójuk (tartományfőnök, apát stb.) bizonyítványát is tartoznak bemutatni. (993, 5.)

A kiváltságolt szerzetesrendek fogadalmas tagjai azonban csak a rendek fölvételét engedélyező bizonyítványt (literae dimissoriae) kötelesek bemutatni, amely a fogadalomról való tanuskodás mellett egyszersmind az illető tanulmányairól, erkölcséről, a végzett lelkigyakorlatokról stb., szóval a jogban kívánt összes kellékekről tanúságot tesz. (995, 1.)

Az új egyházi törvénykönyv a pápának fenntartott, a rendek feladását illetőleg egy évig tartó felfüggesztéssel sújtja azt a püspököt, aki a) idegen klerikust elbocsátó-levél nélkül szentel fel;

b) aki saját klerikusát, ha ez idegen egyházmegyében tartózkodott, literae testimoniales nélkül szenteli fel;

c/ aki magasabb rendeket megfelelő cím nélkül ad fel;

d/ aki a 966. kánonban foglalt eseteken kívül oly szerzeteseket szentel fel, akik nem egyházmegyéjében laknak. (2373.)

Azon fölszenteltek pedig, akik a/ érvényes elbocsátó-levél nélkül (*dimissoriae*), b/ az előírt kánoni kor előtt, c/ egy rendet vagy többet átugorva vették fel a rendeket, eo ipso fel vannak függesztve a felvett rendek gyakorlásától. (2374.)

Akik *literae testimoniales* nélkül, valamely egyházi fenyítéssel vagy szabálytalansággal (*irregularitas*), vagy egyéb szentelési akadállyal veszik fel a rendeket, megfelelő súlyos büntetésekkel büntetendők. (2374.)

**5. A fölszentelés nyilvántartása.** Az egyes rendek feladásának tényét a püspöki udvarban (*curia episcopalis, ordinarius*) hivatalos jegyzékbe kell foglalni (a fölszenteltek anyakönyvébe), felsorolva az egyes fölszenteltek nevét, a fölszentelőnek a nevét és a fölszentelés helyét és idejét. Egyszersmind a fölszentelésre vonatkozó összes okmányok gondosan megőrzendők. (1010, 1.)

Minden egyes fölszentelt pedig hivatalos bizonyítványt (*authentica testimonia*) nyer a fölvevő rendről vagy rendekről. Ezen bizonyítványt *formata* vagy *literae formatae* névvel is szokták jelölni. (1010, 2.) Ezen fölszentelési bizonyítvány kiállítása teljesen díjtalanul történik. (Trident. sess. 21. c. 1. de reform.)

Az idegen egyházmegyében szentelt pap fölszentelési adatai saját egyházmegyéjében is bevezetendők a fölszenteltek anyakönyvébe vagy a neki adott *literae formatae* alapján, vagy a föl-szentelő püspök külön átirata alapján. (1010, 2.)

A püspök, illetve a kiváltságolt szerzetesrend főnöke az alszerpapi fölszentelés megtörténtéről értesítik azt a plébánost, akinek plébániáján a fölszentelt megkereszteltetett, hogy a plébános a fölszentelés tényét bevezethesse a keresztelési anyakönyvbe. (1011.)

## ÖTVENHATODIK FEJEZET.

### A szabálytalanságok és egyéb fölszentelési akadályok.

**I. A szabálytalanság fogalma és felosztása.** Aki szabálytalanság vagy egyéb akadály dacára fölveszi a rendeket, annak tilos az így fölvevő rendeket gyakorolni. (968, 2.)

Szabálytalanság (*irregularitas*) az egyházjog által megállapított *állandó* akadály, amely vagy a rendek *fölvételét* (968, 1.), vagy azok *gyakorlását* (968, 2.) teszi tilossá.

A szabálytalanság különbözik a többi fölszentelési akadályoktól, mert a szabálytalanság *állandó jellegű* (impedimentum perpetuum 983), míg a többi akadályok bizonyos körülmények megszűntével megszűnnek. Például a házasság nem szabálytalanság, hanem fölszentelési akadály, amely megszűnik a házasság megszűntével.

A szabálytalanságok eredetüket illetően lehetnek tisztán *egyházi* eredetűek, lehetnek azonban *isteni* eredetűek is (pl. *néma* pappá nem szentelhető: a némaság isteni jogból fakadó szabálytalanság);

lehetnek a rendek fölvételét *megelőző* vagy a fölvételt *követő* szabálytalanságok;

lehet a szabálytalanság *teljes*, amely kiterjed az összes rendek fölvételére és gyakorlására, vagy *részleges*, ez utóbbinak ismét több válfaja lehet: akadályozza a rend fölvételét, de annak gyakorlatát egészen vagy részben megengedi. Pl. *vak* nem veheti fel a rendeket, de *megvakult pap* gyóntathat, pápai engedéllyel misézhet is.

Habár a szabálytalanságok állandó jellegűek, mégis megtörténhetik, hogy egyik-másik fölmentés nélkül is megszűnik, pl. a törvénytelen születés szabálytalanságát megszünteti a szülők későbbi házassága vagy az ünnepélyes szerzetesi fogadalom.

Az egyházi törvénykönyv fenntartja a szabálytalanságok eddigi felosztását, mely szerint két csoportba oszthatnak: *hiányból* (ex defectu) vagy *bűncselekményből* (ex delicto) származó szabálytalanságok.

A szabálytalanság nem-tudása, akár hiányból, akár bűncselekményből származhat, nem ment fel a szabálytalanság alól. (988.)

Ha valaki ugyanazon okból többször esik szabálytalanságba, ezáltal a szabálytalanság nem sokszorozódik, pl. ha kiközösített pap miséz, gyóntat, keresztel stb. Mindez csak egy szabálytalanság.

Kivéteket a szándékos *emberölésből* származó szabálytalanság (989.), amely az elkövetett bűnök (emberölések) száma szerint növekszik.

Ha azonban több, különböző forrásból származik a szabálytalanság, ez a források száma szerint növekszik. Például valaki eretnekké lesz és magzatot elhajt, kettős szabálytalanság alá esik.

**II. A hiányból (ex defectu) származó szabálytalanságok. (984.)**  
Hét hiányból származó szabálytalanságot állapít meg az egyházi törvénykönyv:

1. *törvénytelenek* (illegitimi), azaz: akik nem törvényes vagy törvényesnek hitt (putativ) házasságból születnek.

A törvénytelen születésből származó szabálytalanságot megszünteti az ünnepélyes fogadalom valamely szerzetesrendben (984, 1.) Ugyancsak megszűnik, ha a természetes szülők később házasságot

kötnek, föltéve azonban, hogy ők a gyermek megfogamzásakor vagy születésekor érvényes házasságot köthettek volna. (1116.)

Végül a szabálytalanság alól fölmentést adhat az egyházi felsőbbség is. (990, 991.)

Vannak azonban egyes egyházi méltóságok, amelyeket törvénytelen származásúak egyáltalában nem nyerhetnek el, akkor sem, ha utólag törvényesítették, vagy ünnepélyes szerzetesfogadalmat tettek le. Törvénytelen születésű nem lehet: bibornok (232, 2. 1.), püspök (331, 1. 1.); nullius apát (320, 2.), a kiváltságolt szerzetek legfőbb elöljárói, rendi generális, apát (abbas regiminis), tartományfőnök. (504.)

2. *Testi hibákból származó szabálytalanság* (corpore vitiat), amely megakadályozza, hogy a szent ténykedéseket biztosan (secure), vagy kellő méltósággal (decenter) elvégezhesse. (984, 2.) Vak (szabálytalan az is, akinek egyik szemét kiszurták),<sup>1</sup> süket, néma, nagyon hebegő, egykezü, egylábú, törpe (pygmaes), pupos, levágott fülű, orrú, eltorzított arcú (égéstől, vágástól, ráktól, fekélytől) egyének szabálytalanok.

Testi hibából beállhat szabálytalanság a rendek fölvétele után is (a fölszentelt pap megvakul, megsüketül, a fölszentelt pap kezét, lábát levájják stb.). Ily esetekben súlyosabb testi hiány kívánatik a szabálytalansághoz, mint a rendek fölvétele előtt. (984, 2.)

A püspök (szerzeteseknél is a fölszentelő püspök) van hivatva megállapítani, vajjon a fölszentelendő vagy fölszentelt testi hibája szabálytalanságot von-e maga után vagy sem. (969, 1.)<sup>2</sup> S ha két-séges a dolog, a püspöknek joga van fölmentést adni.<sup>3</sup>

3. A nyavalyatorósek, az örültek vagy a gonosz szellemtől megszállottak.

Az egyházi törvénykönyv felhatalmazza a püspököket, hogy ha fölszenteltek esnének a felsorolt bajokba, nekik a rendek gyakorlatát megengedhessék, amint bizonyossá válik, hogy ezen bajokból kigyógyultak. (984, 3.)

4. A *bigamusok*, akik két vagy több érvényes házasságot kötöttek egymásután. (984, 4.) Ez a *bigamia vera*. Hajdan a bigamia interpretativa és similitudinaria is szabálytalanság volt *ex defectu* — ma már nem.

5. Akik jogilag *becstelenné* válnak (qui infamia juris notantur).

<sup>1</sup> V. ö. *Leitner*, i. m. 153.

<sup>2</sup> V. ö. *Leitner*, i. m. 154.

<sup>3</sup> Azon nagyobb rendekben levő klerikusok, akik az 1914—17. világháborúban *ex defectu corporis* szabálytalanságba estek, minden egyes esetben a szentségek fegyelmét intéző Bizottsághoz kötelesek fordulni. S. C. de disc. Sacram. 3. April 1916.

(984, 5.) Ez történhetik vagy *ipso facto*, vagy *birói ítélet* által; ez utóbbi esetben a szabálytalanság csak akkor következik be, ha a birói ítélet jogerős.

*Ipsa facto* jogilag becsstelének:

aki akatholikus felekezetbe lép (2314, 1. 3.);

aki az Oltáriszentség színeit félredobja vagy rossz célból elviszi, magánál tartja (2320); aki holttetemeket vagy sírokat kirabol vagy megbecsstelénít (2328); aki a pápát, bibornokot, pápai követet tettelesen bántalmazza (2343, 1—2.);

a párbajozók és segédek (2351, 2);

akik érvényes házasságuk dacára új házasságot (hacsak civilházasságot is) kötnek (2356);

azon világiak, akik kiskorúakkal (16 éven alul) elkövetett testi bűn, vagy nőszemélyen elkövetett erőszak, sodomia, vérfertőzés, vagy bordélytartás miatt törvényesen elítéltek. (2357.)

Birói ítélet folytán jogilag becssteléneknek nyilváníthatók azon egyházi személyek, akik a 2357-ik kánonban felsorolt bűncselekményeket, vagy pedig házasságtörést, vérfertőzést vérrokonokkal vagy elsőfokú sógorságban levőkkel, avagy bestialitást követtek el. (2359, 2.)

Megjegyzendő, hogy az új egyházi törvénykönyv szerint a becsstelenség nem éri a bűnösnek rokonait, sem leszármazottait (gyermekeit, unokáit), sem oldalrokonait vagy sógorait.

6. Az a *biró*, aki *halálos ítéletet* hoz és

7. a *hóhér* és akik neki *önkényt* segédkeznek a halálos ítélet végrehajtásában. (984, 6—7.)

Eddig a 6. és 7. pont alatt említettek a *defectus lenitatis* néven ismert szabálytalanság alá estek, amely sokkal szélesebb körű volt: az új egyházi törvénykönyv azonban a hiányból származó szabálytalanságot csak a halálos ítéletet kimondó bíróra és az azt tényleg végrehajtó hóhérra és segédeire korlátozza.

III. A **bűncselekményből származó szabálytalanságok.** (*Irregularitates ex delicto.*) Ezek különböznek a hiányból származó szabálytalanságoktól

a) abban, hogy ezek csak *külsőleg elkövetett súlyos bűn* által jönnek létre;

b) a bűnből származó szabálytalanságok alól bizonyos esetekben felmentést adhat a püspök és a gyóntató. (990.)

A szabálytalanság *ex delicto* bekövetkezik akkor is, ha a bűn nem lesz nyilvános (986), de ez esetben könnyebben nyerhető felmentés. (990.)

Az egyházi törvénykönyv 7 szabálytalanságot állapít meg, mely büntényből ered. (985.)

1. *Hithagyás, eretnokség, szakadárság.* Eddig ezen szabálytalanság alá estek az illetők gyermekei és unokái is, az új egyházi törvénykönyv ezeket azonban már nem sorolja ide. (985, 1.)

2. Mindazok, akik, kivéve a végszükséget, *nemkatholikus által keresztellettik meg magukat.* (985, 2.)

Nem esnek tehát ezen szabálytalanság alá a nemkatholikusok által megkeresztelt csecsemők, sem azon felnőtt egyének, akik súlyos bűn nélkül vették fel nemkatholikustól a keresztség szentségét.

3. Mindazok, akik *házasságot kötni merészelnek, habár érvényes házasság vagy ünnepélyes szerzetesi fogadalom, vagy magasabb rendek* (alszerpapi, szerpapi, áldozópapi) *állnak útjában ezen házasságnak.* (985, 3.)

Tehát szabálytalanságba esik, aki csak polgárilag elvált nőt vesz el; aki polgárilag elvált törvényes feleségétől és újra nősül; aki ünnepélyes szerzetes-fogadalma vagy magasabb rendje dacára megnősül (akár csak polgári házasságot kössön, akár akatholikus templomban).

4. Mindazok, akik *készakarva embert ölnek, vagy magzatot hajtanak el* és a magzatelhajtás tényleg megtörténik, és az összes nekik segédkezők. (985, 4.)

Meg kell különböztetnünk nyilvános (homicidium publicum) emberölést, mely az államhatalom nevében történik (hóhér által, ütközetben a katonák által) és magán-emberölést (homicidium privatum).

Ezen szabálytalanság csak a magánemberölést foglalja magában. A katonák, akik a háborúban ölnek, nem esnek szabálytalanság alá, kivéve, ha a hadijog szabályai ellenére valamely ellenségüket, mint magánszemélyek gyilkolták meg.<sup>1</sup>

Az emberölésnek *szándékosnak* (voluntarium) kell lennie. A tisztán *esetleges* emberölés (mere casuale) nem esik szabálytalanság alá.

Ha az emberölés készakarva történik ugyan, de jogos védelemből (homicidium necessarium), nem von maga után szabálytalanságot, föltéve, hogy a védelemben megtartotta az illető a szükséges elővigyázatot (cum moderamine inculpatae tutelae).

A magzatelhajtástól különbözik a szülés siettetése (acceleratio partus), amely a terhesség 7-ik hónapjában súlyos okokból már megengedett lehet.<sup>2</sup>

Úgy az emberölésnél, mint a magzatelhajtásnál szabálytalanságba esnek az összes résztvevők (omnes cooperantes), azaz, akik

<sup>1</sup> Leitner, i. m. 167.

<sup>2</sup> S. C. Inquis. 4. Maii 1898.

parancs, tanács vagy hatásos hozzájárulással az illető bűncselekmény részesei; nem esnek azonban szabálytalanság alá azok, akik nem akadályozták meg (bár tehettek volna) a bűncselekményt.

5. Akik *magukat*, vagy *másokat megcsonkítják*, vagy *öngyilkosságot* kísérelnek meg. (985, 5.)

Az öngyilkosság kísérletéből származó szabálytalanság egészen új: ezt az új egyházi törvénykönyv hozta be.

6. Azon *klerikusok*, akik *nekik tiltott orvosi vagy sebészeti gyakorlatot folytatnak*, ha ebből emberhalál következik. (985, 6.) Ezen szabálytalanság tehát csak klerikusokat érhet, világiakat nem; klerikusokat is csak akkor, ha apostoli engedély nélkül végzik az orvosi vagy sebészeti gyakorlatot; az egyre megy, miféle orvosi gyakorlatot követnek (allo vagy homöopathiat, vizgyógyászatot stb.); azonban a szabálytalanság csak akkor következik be, ha a halálozás az ő orvosi működésük folyamánya.

7. *Visszaélés a szent rendekkel* (abusus ordinis), két módon jöhet létre:

a) ha valaki olyan magasabb rendet akar gyakorolni, amelyet nem vett fel;

b) ha valaki le van tiltva valamely magasabb rend gyakorlatától és a tilalom dacára azt mégis gyakorolja. (985, 7.)

Az a) alatt említett szabálytalanságba esik az a világi, vagy kisebb rendű klerikus, vagy szerpap, aki miséz, vagy gyóntat; az a kisebb rendű klerikus, vagy alszerpap, aki ünnepélyesen keresztel.

A b) pont alatt említett szabálytalanságba csak magasabb rendekben levő klerikusok eshetnek, ha egyházi fenyték (kiközösítés, felfüggesztés vagy egyéni vagy helyi interdictum) vagy püspök, szentszék, kánonjog által kirótt kánoni büntetés és tilalom dacára valamely rendi cselekményt végeznek. Kivétetik, ha a szentségek és szentelmények kiszolgáltatására a hivek kérik fel őket.

IV. **Fölszentelési akadályok.** Az új egyházi törvénykönyv a szabálytalanságokon kívül hét fölszentelési akadályt is felsorol (987), amelyek alól szintén nem ment fel azoknak nem tudása (988.) és amelyek épúgy sokszorozódnak, mint a szabálytalanságok. (989.)

Akadályozva vannak a rendek fölvételében:

1. az *katholikusok gyermekei*, ameddig *szüleik tévelyükben megmaradnak*. (987, 1.)

A régi egyházi törvénykönyv előtt az eretnekek gyermekei és unokái szabálytalanságba estek; az új egyházi törvénykönyv az unokákat nem említi, a gyermekek sem esnek szabálytalanságba,

de az összes nem-katholikusok (tehát szakadárok, zsidók, pogányok) gyermekei akadályozva vannak a rendek fölvetelésében, amíg szüleik tévelyükben megmaradnak. Ha mindkét szülő megtér vagy meghal, ezen akadály megszűnik;

2. *azon férfiak, akiknek feleségük van.* (987, 2.) Az új egyházi törvénykönyv szerint feleséges ember csak akkor veheti fel a rendeket, ha házassága a felesége halála, ünnepélyes szerzetesi fogadalma, új házasságkötése által megszűnik<sup>1</sup> vagy pápai felmentés által felbontatik; avagy ha a házasfelek örökre elválasztatnak ágytól és asztaltól (*separacione vitae communionis perpetua*).

Az apostoli szentszék azonban adhat arra engedélyt, hogy feleséges ember is fölvehesse a szent rendeket. Világosan következik ez a 132. kánon 3. §-ból: *Conjugatus, qui sine dispensatione apostolica ordinis majores, licet bona fide, suscepit ab eorumdem ordinum exercitio prohibetur*, — lehetséges tehát (*cum apostolica dispensatione suscipere ordinis majores*) az apostoli szentszék engedélyével fölvenni feleséges embernek is a nagyobb rendeket;

3. *akik valamely klerikusoknak tiltott állást töltenek be vagy ügyletet végeznek, amíg ezen állástól vagy ügylettől s a velük járó összes kötelezettségektől meg nem szabadultak.* (987, 3.) Ilyen állások: üzletvezető, cégjegyző, végrendeleti végrehajtó, gyám, kezesség, világiak javainak kezelése, kereskedelmi és ipari vállalatok igazgatása, pénztárnokság stb.;

4. *rabszolgák, amíg teljes szabadságot nem nyertek* (987, 4.);

5. *akik világi törvények alapján katonakötelesek, amíg ezen kötelezettségüknek eleget nem tettek* (987, 5.);

6. *az újonnan megkereszteltek* (*neophyti, donec iudicio Ordinarii sufficienter probati fuerint*), de a püspök fel van jogosítva megítélni, hogy meddig áll fenn ezen akadály (987, 6.);

7. *akik becstelen hírben állanak, amíg a püspök véleménye szerint ez fennáll.* (687, 7.)

Fentebb említettük, hogy akik *jogilag* becstelenek, azok a hiányból eredő szabálytalanság alá esnek. Viszont, akik becstelen *hírben* állanak (*infamia facti*), azok nem esnek szabálytalanság alá, de ez a becstelen hír akadály a rendek felvetelésének.

Ez a becsstelenség hire (*infamia facti*) keletkezhetik valamely bűntény vagy valamely tisztességtelen cselekmény alapján. Az illető jó hire helyreáll: komoly megtérés vagy ártatlanságának kiderülése által. A becsstelenség hire megszűnik, ha az illető más vidékre

<sup>1</sup> Például mindketten pogányok voltak, a férfi megtért, a nő máshoz ment nőül.



költözik. A püspök van feljogosítva megítélni, mikor áll helyre a papjelöltnek hirneve annyira, hogy a szent rendeket fölvehesse.

V. A szabálytalanságok alól való felmentés.<sup>1</sup> 1. Úgy a hiányból, mint a bűncselekményből származó s tisztán egyházi eredetű szabálytalanságok alól fölmenthet a pápa minden ok nélkül is, azonban a természetjogból fakadó hiány-szabálytalanságok alól a pápa sem adhat felmentést. Tehát nem adhat arra engedélyt, hogy némát, teljesen süketet vagy örültet pappá szenteljenek.

A pápa nevében a szabálytalanságok alól a fölmentéseket a szentségek fegyelmét intéző Bizottság eszközli (249.); kivéve, ha fölszentelt papok bűncselekményből eredő szabálytalanságba estek: mert ezek alól a Zsinati Bizottság illetékes felmentést adni. (250, 1.)

2. A püspök (Ordinarius) felmentést adhat minden, bűncselekményből fakadó *titkos* szabálytalanság alól (kivéve a szándékos emberölésből és a magzatelhajtásból fakadót, valamint azokat, amelyek már egyházi bíróság elé vitettek); még pedig felmentést adhat úgy a rendek fölvétele előtt, mint a rendek fölvétele után bűncselekményből fakadó titkos szabálytalanságok alól. (990, 1.) A püspök megadhatja a felmentést vagy személyesen vagy megbizottja által.

*Titkos* az új egyházi törvénykönyv szerint mindazon akadály, amely a bíróság előtt vagy hiteles okirattal vagy két hitelt érdemlő tanú vallomásával nem bizonyítható.

3. Az új egyházi törvénykönyv felhatalmazza a *gyóntatót* is, hogy ugyanazon esetekben, melyekben 2. pont alatt a püspök, felmentést adhasson bűncselekményből fakadó titkos szabálytalanságok alól (a 2. p. említett kivételek itt is fennállanak).

Azonban a gyóntató csak *sürgős esetben* (in casu urgentiori), amikor a püspök nem kereshető fel botrány vagy az illető jó hirnevének veszedelme nélkül; csak a rendek *fölvétele után* számozó szabálytalanságok alól és csak *pro foro interno*, azonban pro foro interno nemcsak a gyónásban, hanem gyónáson kívül is adhat felmentést. (990, 2.)

A felmentéshez *kellő ok* szükséges; ha a püspök vagy a gyóntató *kellő ok nélkül* adnak felmentést, ez nemcsak meg nem engedett, hanem *érvénytelen* is. (84.)

Ha a felmentést kérő folyamodványban rosszakarattal (mala fide) elhallgatnak valamely szabálytalanságot vagy akadályt, a felmentés az elhallgatottra nem vonatkozik (991, 1.); sőt az emberölés és magzatelhajtás, valamint a már bíróság elé vitt aka-

<sup>1</sup> Leitner, i. m. 182 s k. II.

dályokra akkor sem vonatkozik a felmentés, ha ezeket jóhiszeműleg hallgatta el a folyamodó (991, 1.); az emberölésből folyó szabálytalanságnál a megöltek száma is feltüntetendő a kérvényben. (991, 2.)

Ha azonban más akadályok és szabálytalanságok hallgattatnak el jóhiszeműleg, az általánosan adott felmentés ezekre is vonatkozik; ha azonban a felmentésben csak egy akadály vagy szabálytalanság van névleg megnevezve, a felmentés csak erre az egyre vonatkozik.

Az általánosan adott felmentés nemcsak a szent rendek fölvetelére, hanem minden egyházi javadalom elnyerésére is jogosít, kivéve azokat, amelyek pápai consistoriumban adományoztatnak, — nem vonatkozik tehát a bibornokság, püspöki méltóság, nullius apát, valamint a kiváltságolt szerzetesek legfőbb elöljáróira. (991, 3.)

A gyónáson kívül adott felmentéseket írásban kell adni, melyeknek másolata a püspöki titkos levéltárban megőrzendő. (991, 4.)

## ÖTVENHETEDIK FEJEZET.

### A fölszentelés szertartásai.<sup>1</sup>

I. A fölszentelés szertartásai a római Egyházban.<sup>2</sup> A tonsurát és a kisebb rendeket misén kívül is fel lehet adni, a nagyobb rendeket csak mise közben; rendszerint minden szentelés csak meghatározott napokon mise közben történik. A tonsura és a kisebb rendek feladásának helye a misében az Introitus és az Oratio között, a subdiakonátusé az Oratio után, a diakonátusé a Lectio után, az áldozópapságé a Lectio és Evangélium közé eső imák alatt van.

A püspök rendes szokás szerint kezdi meg a misét és folytatja addig a pontig, amikor a szentelés következik. Ekkor az oltár közepe előtt leül székére, háttal az oltár felé,<sup>3</sup> fején a mitrával. Az archidiakonus fennszóval mondja: *Accedant omnes, qui ordinandi sunt*. Erre a fölszentelendők mind a püspök elé térdelnek. Ha van közöttük, aki nincs megbérmálva, a püspök őt előbb megbérmálja. Most valamelyik a püspöknek szolgáló papok közül a

<sup>1</sup> Iskolai tankönyveinknek egy nagy hiánya, hogy a papszentelés szertartásaival nem foglalkoznak s így ezekről a papjelöltek a theologiai oktatás körében alig hallanak valamit. Ezen hiányt óhajtjuk a jelen fejezettel pótolni.

<sup>2</sup> A Pontificale Romanum után. V. ö. *Hanauer Á. István*, A papszentelés. Bpest, 1920.

<sup>3</sup> Ilyenkor a tabernakulumban nincs Oltáriszentség.

püspök tilalmát olvassa fel,<sup>1</sup> amelyben kiközösítés büntetése terhe mellett megtiltja, hogy olyan, akit az egyházi törvények a rendek fölvevésétől eltiltanak, a fölszenteléshez járulni merészkedjék. Ez a tilalom minden szenteléskor ismételtetik.

#### A tonsura.

A szentelendők mindegyike balkarján karinget, jobbkezében pedig gyertyát tart. Az Introitus (vagy a Kyrie) után a püspök leül az oltár közepe előtt, fején a mitrával; jegyzője pedig névszerint szólítja azokat, akik tonsurát kapnak, mire ezek mindegyike felel: *Adsum* és sorban letérdelnek az oltár és a püspök előtt. A püspök fölkel és mitrával fején mondja: *Sit nomen Domini benedictum — Adjutorium nostrum in nomine Domini, — Oremus fratres carissimi* etc.

Elvégezve ezen imát, a püspök leül és a kar a következő Antifonát és zsoltárt mondja: *Tu es Domine, qui restitues haereditatem meam mihi. Ps. 15. Conserva me Domine* etc., — mikor a zsoltárt kezdik mondani, a püspök mindegyik hajából ollóval levág egy keveset a homlokon, a tarkónál, a két fül táján és a fej tetején és azt egy tálcára teszi; mikor a haját nyírják, mindegyik ezt mondja: *Dominus pars haereditatis meae et calicis mei: tu es, qui restitues haereditatem meam mihi.*

Mikor valamennyi tonsurája le van nyírva, a püspök mitráját letéve, feláll és feléjük fordulva egy rövid könyörgést mond. (*Oremus. Praesta quaesumus* etc.)

A kar a következő Antifonát és zsoltárt mondja, miközben a püspök fején a mitrával ül: *Hi accipient benedictionem a Domino et misericordiam a Deo, salutari suo, quia haec est generatio quaerentium Dominum. Ps. 23. Domini est terra* etc. A végén ismétlik az egész Antifonát.

Ezután a püspök mitra nélkül felkel és az oltár felé fordulva mondja: *Oremus, a segédkezők pedig: Flectamus genua. Levate, a püspök Adesto Domine* etc.

<sup>1</sup> Reverendissimus in Christo Pater et Dominus, Dominus N., Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus N. sub excommunicationis poena praecipit et mandat omnibus et singulis, pro suscipiendis Ordinibus hic praesentibus ne quis forsan eorum irregularis, aut alias a iure vel ab homine excommunicatus, interdictus, suspensus, spurius, infamis aut alias a iure prohibitus sive ex aliena dioecesi oriundus sine licentia sui Episcopi, aut non descriptus, examinatus, approbatus et nominatus ullo pacto audeat ad suscipiendos Ordines accedere, et quod nullus ex Ordinatis discedat, nisi missa finita et benedictione Pontificis accepta.

Ekkor a püspök fején a mitrával leül és kezébe véve a karinget, mindegyikhez ezt mondja: *Induat te Dominus novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis*, — és azt mindegyikre ráadja, mindegyiknél megismételve: *Induat etc.* Ennek végeztével a püspök mitra nélkül feláll és feljük fordulva egy könyörgést mond (Oremus. Omnipotens etc.). Ezután fején mitrával, leül és intelmet intéz hozzájuk, hogy igyekezzenek méltó tagjai lenni a klerusnak, melynek kiváltságaiban a tonsura folytán részesülnek.

#### Az ostiarius szentelése.

Miután a püspök a Kyriet (és a Gloriát) elmondotta, mitrával fején, leül az oltár előtt, az archidiakonus felhívja a fölszentelendőket: *Accedant, qui ordinandi sunt ad officium ostiariorum*, és mindegyiket nevéen szólítja, mire azok egyenkint felelik: *Adsum.* Valamennyien karingbe öltözve, kezükben gyertyával, a püspök elé térdelnek. A püspök intelmet intéz hozzájuk a feladandó rend kötelességeiről és a fölszentelendőkben ezeknek megfelelő kellékekről.

Most a püspök mindegyiknek odanyújtja a templomkulcsokat, amelyeket ők jobb kezükkel érintenek, miközben a püspök ezt mondja: *Sic agite, quasi reddituri Deo rationem pro iis rebus, quae his clavibus recluduntur.* Ezután az archidiakonus a templom ajtajához vezeti őket és azt bezáratja és kinyitatta velük; kezükbe adja a harang kötelét (csengőt) és harangoztat velük; és visszavezeti őket a püspökhöz. A püspök, ki előtt letérdelnek, feláll, fején a mitrával feljük fordulva, felhívja a jelenlevőket, hogy vele együtt kérjék Isten áldását az újonnan fölszenteltekre (Deum Patrem omnipotentem etc.), majd a mitrát letéve és az oltár felé fordulva mondja: Oremus, a segédkezők: *Flectamus genua, Levate*, — a püspök feljük fordulva hosszabb imában (Domine sancte etc.) megáldja őket.

#### A lector szentelése.

Az ostiarius szentelése után a püspök ismét az oltár közepe előtt ül, fején a mitrával. Az archidiakonus felhívja a szentelendőket: *Accedant, qui ordinandi sunt ad officium lectorum* és mindegyiket nevéen szólítja, úgy mint az ostiariusnál. Valamennyien a püspök elé térdelnek, kezükben gyertyával és a püspök intelmet intéz hozzájuk, úgy mint az ostiariusokhoz. Az intelem után mindegyiknek odanyújtja a lectiók könyvét, amelyből olvasni fognak és mikor azt jobbjukkal érintik, ezt mondja nekik: *Accipite et*

*estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter et utiliter impleveritis officium vestrum, partem cum iis, qui verbum Dei bene administraverunt ab initio.*

Most a püspök fején a mitrával feléjük fordulva áll és felhívja a jelenlevőket, hogy vele együtt kérjék Isten áldását az ujonnan felszenteltekre, majd a mitrát letéve (Oremus. Flectamus genua. Levate, mint a megelőző rend feladásánál) egy könyörgés keretében (Domine sancte etc.) megáldja őket.

#### Az exorcista szentelése.

A lector szentelése után a püspök ismét az oltár közepe előtt ül, fején a mitrával. Az archidiakonus felhívja a szentelendőket: *Accedant, qui ordinandi sunt ad officium exorcistarum* és mind-egyiket nevéen szólítja, úgy mint az előzőknél. Valamennyien a püspök elé térdelnek, kezükben gyertyával és a püspök intelmet intéz hozzájuk, mint az előzőknél. Az intelem után mindegyiknek odanyújtja a könyvet, amelyben az exorcismusok foglaltatnak, vagy ehelyett a Missalet vagy a Pontificalet. Ezt jobbjukkal érintik, miközben a püspök mondja: *Accipite et commendate memoriae et habete potestatem imponendi manus super energumenos sive baptizatos sive catechumenos.*

Ezután letérdelnek a püspök előtt, ő pedig állva, fején a mitrával, felszólítja a jelenlevőket, hogy vele együtt kérjék Isten áldását az ujonnan felszenteltekre, majd letéve a mitrát, (Oremus, Flectamus genua stb. mint az előzőknél) megáldja őket egy könyörgés keretében.

#### Az acolythus szentelése.

Az exorcista szentelése után a püspök fején a mitrával, leül az oltár közepe előtt. Az archidiakonus felhívja a szentelendőket: *Accedant, qui ordinandi sunt ad officium acolythorum*, — és mindegyiket nevéen szólítja, úgy mint az előzőknél. Valamennyien a püspök elé térdelnek, kezükben a gyertyával és a püspök intelmet intéz hozzájuk. Az intelem után egy gyertyatartót nem égő gyertyával nyújt oda nekik, amelyet egymás után jobbjukkal érintenek, miközben a püspök mondja: *Accipite cerofarium cum cereo et sciatis vos ad accendenda Ecclesiae luminaria mancipari, in nomine Domini.* Felelik: *Amen.* Most egy üres kancsát nyújt nekik, melyet hasonlóképen megérintenek, a püspök eközben mondja: *Accipite urceolum ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam Sanguinis Christi, in nomine Domini.* Felelik: *Amen.*

Ezután, mint a megelőző rendeknél, a püspök állva, fején a mitrával, fölhívja a jelenlevőket, hogy vele együtt kérjék Isten áldását az újonnan fölszenteltekre, majd letéve a mitrát (Oremus. Flectamus genua stb. mint a megelőzőknél) három Oratitot mond (a 2-ik és 3-iknál nincs Flectamus genua), melyekben Isten áldását könyörgi le az új acolythusokra.

Ezután mindnyájan visszatérnek helyükre, a püspök pedig folytatja a misét, esetleg másoknak feladja a nagyobb rendeket.

Felajánláskor, mikor a püspök elmondotta az offertoriumot, fején mitrával, leül az oltár közepe előtt. A fölszenteltek mindnyájan kettesével elébe járulnak és térdenállva felajánlják neki a most meggyújtott gyertyákat, amelyeket kezdettől fogva kezükben tartottak, megcsókolván a gyertyát és a püspök kezét és visszatérnek helyükre. A püspök tovább folytatja a misét.

A mise végén, miután a püspök áldást adott, leül az oltár előtt és így szól az összes fölszenteltekhez:

Filii dilectissimi diligenter considerate Ordinem per vos susceptum ac onus humeris vestris impositum; studete sancte et religiose vivere atque omnipotenti Deo placere, ut gratiam suam possitis acquirere; quam ipse vobis per suam misericordiam concedere dignetur.

Singuli ad primam tonsuram vel ad quatuor minores Ordines promoti, dicite semel septem Psalmos Poenitentiales cum Litanis, Versiculis et Orationibus. Et omnipotentem Deum etiam pro me orate.

Ezt valamennyien megigérik, hogy megfogják tenni (Libenter). A püspök az oltárhoz visszafordulva, elkezdí az utolsó evangéliumot.

#### Az alszerpap (subdiaconus) szentelése.

Az alszerpappá szentelendők lazán vállukra veszik a vállkendőt, felöltik az albát és az övet, balkezükbén a manipulust, karjukon a tunicellát, jobbkezükbén gyertyát tartanak. A szentelés a misében közvetlenül a lectio előtt van. Amikor a püspök a misében ide ér, mitrával fején, leül az oltár közepe előtt. Az archidiaconus a szentelendők felé fordulva mondja: *Accedant qui ordinandi sunt subdiaconi* és névszerint szólítja őket. *N. ad titulum Ecclesiae N. (servitii dioecesis N.), Frater N. professus ordinis N. ad titulum paupertatis.* Nevének említésére mindegyik feleli: *Adsum* és a püspök előtt sorban állva, helyet foglalnak. A püspök a következő intelmet intézi hozzájuk (amely elmarad, ha mindnyájan szerzetesek):

Filii dilectissimi, ad sacrum Subdiaconatus Ordinem promo-

vendi, iterum atque iterum considerare debetis attente, quod onus hodie ultro appetitis. Hactenus enim liberi estis, licetque vobis pro arbitrio ad saecularia vota transire. Quod si hunc Ordinem susceperitis, amplius non licebit a proposito resilire, sed Deo, cui servire regnare est, perpetuo famulari; et castitatem, illo adiuvante servare oportebit atque in Ecclesiae ministerio semper esse mancipatos. Proinde, dum tempus est, cogitate et si in sancto proposito perseverare placet, in nomine Domini huc accedite.

Erre valamennyien a püspökhöz közelednek, letérdelnek és arca borulnak. A püspök, fején a mitrával, letérdel az oltár felső lépcsőjén széke előtt és vagy ő a segédkezőkkel vagy a kar mondja vagy énekli a Mindenszentek litániáját; a litánia ezen könyörgése után *Ut omnibus fidelibus defunctis requiem aeternam donare digneris* a püspök fölkel és baljában a pásztorbottal a fölszentelendők felé fordul, őket háromszor megáldja, mondva: *Ut hos electos benedicere digneris, Ut hos electos benedicere et sanctificare digneris, Ut hos electos benedicere, sanctificare et consecrare digneris*, — majd ismét letérdel és folytatják a litániát. Ennek a végével a püspök leül az oltár közepe előtt és az előtte térdelőkhöz hosszabb intelmet intéz, melyben felsorolja az alszerpap kötelességeit és az ezeknek megfelelő erényeket.

Az intelem után a püspök mindegyiknek egy üres kelyhet és patenát nyújt át, amelyet egymás után jobbkezükkel érintenek, miközben a püspök ezt mondja: *Videte cuius ministerium vobis traditur; ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis*.

Az archidiakonus pedig a borral és vízzel telt kannácskákat nyújtja nekik tálcán a kéztörlővel, amelyet hasonlóképen valamennyien megérintenek.

A püspök fölkel és a nép felé fordulva, fején a mitrával, felszólítja a jelenlevőket, hogy vele együtt kérjék Isten áldását az új alszerpapokra, — majd letéve mitráját, az oltár felé fordulva mondja: *Oremus*, a segédkezők: *Flectamus genua* Levate és a püspök az előtte térdelők felé fordul s hosszabb könyörgésben Isten áldását kéri az új alszerpapokra.

Most a püspök véve a mitráját, leül és mindegyiknek fejére húzza a vállkendőt, amely a nyakuk közé van vetve és mondja: *Accipe amictum, per quem designatur castigatio vocis. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*. Felelik: *Amen*.

Majd mindegyiknek feladja balkarjára a manipulust és mondja: *Accipe manipulum, per quem designantur fructus bonorum operum. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*. Felelik: *Amen*.

Ezután mindegyikre ráadja a tunicát, mondván: *Tunica iucunditatis et indumento laetitiae, induat te Dominus. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.* Felelik: *Amen.*

Végre átnyújtja nekik az epistolák könyvét, amelyet valamennyien egyszerre érintenek jobbjukkal és mondja nekik: *Accipite librum Epistolarum et habete potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.* Felelik: *Amen.*

Most helyökre mennek, egy azonban ott marad közülök és hangosan olvassa vagy éneklí a mise lectióját.

Felajánláskor minden úgy történik, mint a kisebb rendeknél.

Agnus Dei után az első közülök az oltárhoz megy, a püspöktől Pax-ot kap és azt átadja a többinek. A misében valamennyien áldoznak.

Mise végén, úgy mint a kisebb rendeknél, a püspök intelmet intéz hozzájuk, feladatul a napi nocturnust kapják: *Ad subdiaconatum promoti dicite nocturnum talis diei.*

#### A szerepap (diaconus) szentelése.

A szerepappá szentelendők felveszik a vállkendőt, albát, övet és a manipulust, a stólát bal-, a gyertyát jobbkezükből, a dalmatikát balkarjukon hordozzák. A szentelés a misében közvetlenül a lectio után van. Amikor a püspök a misében ide ér, fején a mitrával, leül az oltár közepe előtt. Az archidiaconus a szentelendők felé fordulva mondja: *Accedant, qui ordinandi sunt ad diaconatum* és névszerint szólítja őket. Sorban a püspök elé térdelnek és az archidiaconus a következő szavakkal mutatja be őket a püspöknek: *Reverendissime Pater, postulat sancta mater Ecclesia, ut hos praesentes Subdiaconos ad onus diaconii ordinetis.* A püspök kérdezi: *Scis illos dignos esse?* Az archidiaconus feleli: *Quantum humana fragilitas nosse sinit et scio et testificor ipsos dignos esse ad huius onus officii.* A püspök feleli *Deo gratias,* majd a papsághoz és a néphez fordulva, felszólítja őket, hogy ha van valami kifogásuk a főlshentelendők ellen, azt adják elő. Egy kis vártat mulva a püspök intelmet intéz a főlshentelendőkhöz a szerepapak kötelességeiről és tulajdonságairól; mely után a főlshentelendők arcraborulnak, a püspök, fején a mitrával, letérdel az oltár felső lépcsőjén, széke előtt és imádkozzák (vagy énekelik) a Mindenszentek litániáját, úgy mint a subdiaconatusnál. Ezután a főlshentelendők felegyenesednek, de térden maradnak. A püspök mitrával fején székén ül az oltár közepe előtt és elmondja (Commune votum etc.) a papságnak és a népnek, mennyire szükséges, hogy egyesítsék mindnyájan



imáikat, hogy a fölszentelendők a levitarend áldásában fényeskedjenek és lelakiségüket ragyogtatva világoskodjanak.

Majd felkel a püspök és hosszabb ünnepélyes bevezetéssel (Oremus fratres carissimi etc.) készül a praefatióhoz, melynek keretében megtörténik a fölszentelés. A bevezetés végén letéve mitráját, kiterjesztett kezekkel, mondja (vagy énekei): *Per omnia saecula saeculorum. Dominus vobiscum. Sursum corda. Gratias agamus Domino Deo nostro* s következik a *Vere dignum et iustum est etc.*, — a praefatio ezen szavai után: *et ea, quae sunt agenda, concedere*, — a püspök minden egyes fölszentelendő fejére teszi kiterjesztett jobbát és mindegyiknek külön mondja: *Accipe Spiritum sanctum ad robur et ad resistendum diabolo et tentationibus eius. In nomine Domini.* Azután ugyanoly hangon, mint előbb, jobbát állandóan kiterjesztve folytatja a praefatiót: *Emitte in eos, quaesumus, Domine, Spiritum sanctum etc.*, majd a befejezést (*Per eumdem Dominum etc.*) csendes hangon mondja.

Ezután leül, fején a mitrával és egyenként feladja a fölszentelendők balvállára a stólát, mondván: *Accipe stolam candidam de manu Dei; adimple ministerium tuum; potens enim est Deus, ut augeat tibi gratiam suam. Qui vivit et regnat in saecula saeculorum. R. Amen*, — és mindegyikre keresztet vet. A segédkezők a stóla végeit megkötik a jobb kar alatt. Most mindegyiknek feladja a püspök a dalmatikát, mondván:

*Induat te Dominus indumento salutis et vestimento laetitiae et dalmatica iustitiae circumdet te semper. In nomine Domini. R. Amen.*

Végre mindegyiknek átadja az evangéliumos könyvet, melyet jobbjukkal érintenek, miközben a püspök a következő szavakat mondja: *Accipe (accipite) potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Domini. R. Amen.*

Ezután a püspök mitra nélkül az oltár felé fordulva, mondja: Oremus, a segédkezők: *Flectamus genua*, Levate, s a püspök két könyörgést mond az ujonnan fölszentelt szerpapokért.

Ezután helyükre mennek, de egy közülök olvassa a misében az Evangéliumot.

Felajánlaskor, Pax-nál, áldozásnál és a mise végén úgy megy minden, mint a subdiaconatusnál.

#### Az áldozópap (presbyter) szentelése.

Az áldozópappá szentelendők felveszik a vállkedőt, albát, övet és manipulust, a stólát a szerpapok módjára, balkarjukon tartják

a hátul felgöngyölt casulát, jobbkezükből gyertyát és egy kis kendőcskét (szalagot) tartanak a kezek összekötésére és megtörülésére. A szentelés a misében az evangéliumot megelőző ima (graduale vagy tractus) utolsó verssora előtt van. Mikor a püspök a misében ide ér, fején a mitrával, leül az oltár közepe előtt, az archidiakonus a szentelendők felé fordulva mondja: *Accedant, qui ordinandi sunt ad ordinem presbyteratus* és névszerint szólítja őket. Sorban a püspök elé térdelnek és az archidiakonus a következő szavakkal mutatja be őket a püspöknek: *Reverendissime Pater, postulat sancta mater Ecclesia catholica, ut hos praesentes Diaconos ad onus Presbyterii ordinetis*. A püspök kérdezi: *Scis illos dignos esse?* Az archidiakonus feleli: *Quantum humana fragilitas nosse sinit et scio et testificor ipsos dignos esse ad huius onus officii*. A püspök feleli: *Deo gratias*. Most a püspök egy hosszabb intelmet intéz a papsághoz és a néphez (*Quoniam fratres carissimi etc.*), amelyben felszólítja őket, hogy ha van valami kifogásuk a fölszentelendők ellen, azt mondják meg nyíltan.

Egy kis vártat mulva magukhoz a fölszentelendőkhöz intéz hosszabb intelmet az áldozópapi méltóságról s az áldozópapban megkívántató tulajdonságokról és erényekről.

Ezen intellem után a fölszentelendők arcraborulnak. A püspök, fején a mitrával, letérdel az oltár felső lépcsőjén széke előtt és imádkozzák (énekelik) a Mindenszentek litániáját, úgy mint a subdiaconatusnál. Ezután mindnyájan fölkelnek. A fölszentelendők kettesével a püspök elé járulnak és letérdelnek. A püspök, fején a mitrával, széke előtt áll és semmit sem mondva, valamennyi fejére felteszi mindkét kezét. Utána ugyanezt teszik a jelenlevő presbyterek valamennyien. Úgy a püspök, mint a presbyterek jobbukat tovább fölöttük kiterjesztve tartják és a püspök mondja: *Oremus, fratres carissimi, Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos, quos ad Presbyterii munus elegit, coelestia dona multiplicet; et quod eius dignatione suscipiunt, ipsius consequantur auxilio. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen*.

Most a püspök a mitrát letéve, az oltár felé fordul és mondja: *Oremus, a segédkezők folytatják: Flectamus genua*. Levate, a püspök a fölszentelendők felé fordulva egy imát mond (*Exaudi nos etc.*), amelyet befejezve, egy hosszabb praefatiót mond (vagy énekel) kiterjesztett kezekkel ép úgy, mint a szerpapok szentelésénél; a praefatio befejezését (*Per eumden Dominum etc.*) itt is csendesen mondja.

Ezután fején a mitrával, leül. Egyenként eléje térdelnek a fölszentelendők. Megfogja mindegyiknek a stóláját és azt a balvállról

átvéve a nyak közé illeszti, úgy hogy két vége a mell előtt keresztben álljon és mindegyiknek ezt mondja: *Accipe iugum Domini; iugum enim eius suave est et onus eius leve.*

Azután mindegyiknek feladja a casulát, úgy hogy az elől szabadon lógjon, hátul a vállak felett összehajtva maradjon és mindegyiknek mondja: *Accipe vestem sacerdotalem, per quam caritas intelligitur; potens est enim Deus, ut augeat tibi caritatem et opus perfectum.* Felelik: *Deo gratias.*

Most mitra nélkül fölkel a püspök és míg a többiek mind térdelnek, hosszabb imát mond (Deus sanctificationum omnium auctor etc.)

Az ima után a püspök mitra nélkül az oltár felé fordulva letérdel és fennhangon elkezdí és a kar folytatja (énekli) a *Veni Creator Spiritus* himnuszt. Az első strófa végén felkel a püspök és fején a mitrával leül. A fölszentelendők sorban eléje térdelnek és a püspök a keresztelendők olajával (ol. catechumenorum) megkeni kereszt alakjában mindkét tenyerüket, melyeket egymás mellé szorítva előtte kiterjesztenek. A püspök jobb hüvelykét az olajba mártva két vonalat húz vele a fölszentelendő kezén keresztül, a jobb hüvelyktől a bal mutatóig és a bal hüvelyktől a jobb mutatóig, majd végül mindkét tenyeret megkeni, közben mondván: *Consecrare et sanctificare digneris, Domine, manus istas per istam unctionem et nostram benedictionem* R. *Amen*, majd pedig jobbával keresztet vet a fölszentelendő kezei fölött, mondván: *Ut quaecumque benedixerint benedicantur, et quaecumque consecraverint consecrentur et sanctificentur, in nomine Domini nostri Jesu Christi.* Mindegyik feleli: *Amen.*

Most a püspök összecsukja a fölszentelendő kezeit, melyeket valaki a segédkezők közül szalaggal átköt. A püspök megtörli kezeit, veszi a kelyhet borral és vízzel, rajta a patenát ostyával. A fölszentelendők ezt mutató- és hüvelykujjaik közé fogják, úgy hogy egyszerre érintik a kehely csészéjét (cuppa) és a patenát, a püspök pedig mindegyiknek mondja: *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missasque celebrare tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini.* R. *Amen.*

Ezután a püspök megmossa a kezét és folytatja a misét. A fölszenteltek is megmossák kezeiket és helyükre mennek. Felajánlás úgy mint a kisebb rendeknél.

Ezután a fölszenteltek a püspök közelében térdelnek le, mindegyik maga előtt tartja a misekönyvet és fennhangon a püspökkel együtt mondják a felajánlást: *Suscipe sancte Pater* és az egész misét.

Pax idején az első közülök a püspökhöz megy átvenni a Pax-ot és visszajöven, átadja a többinek.

Áldozáskor a püspök áldozása után az oltárhoz mennek és Confiteor és a többi nélkül egyenesen megáldoznak.

A püspök, miután kezét megmosta, mitra nélkül a lecke oldalon áll az oltár felé fordulva és megkezdi a responsoriumot: *Iam non dicam vos servos* etc., melyet a kar folytat. Mikor a püspök elkezdte a responsoriumot, a fölszenteltek felé fordul. Ezek előtte állanak és hitvallást tesznek arról, amit hirdetni fognak, mondván: *Credo in Deum* etc. Ennek végén a püspök mitrával leül székére az oltár előtt, mindegyik eléje térdel és ő fejükre teszi mindkét kezét, mondván: *Accipe Spiritum sanctum; quorum remiseric peccata, remittuntur eis et quorum retinueris, retenta sunt.*

Most lebecsátja mindegyiken a casula felgöngyölt részét, mondván: *Stola innocentiae induat te Dominus.*

A fölszenteltek összetett kezét a püspök saját kezébe zárva, mondja: *Promittis mihi et successoribus meis reverentiam et obedientiam?* Erre mindegyik feleli: *Promitto.* A püspök, még tartva kezét, megcsókolja a fölszenteltet, mondván: *Pax Domini sit semper tecum,* az illető feleli: *Amen.*

Most mind sorba térdelnek a püspök előtt, aki mitrával és pásztorbottal ülve, intelmet intéz hozzájuk (*Quia res* etc.), hogy mielőtt miséznének, a mise szertartásait pontosan megtanulják.

Az intellem után a püspök felkel mitrával és pásztorbottal és az előtte térdelőkre áldást ad: *Benedictio Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus sancti descendat super vos; ut sitis benedicti in ordine Sacerdotali et offeratis placabiles Hostias pro peccatis atque offensionibus populi, omnipotentis Deo, cui est honor et gloria per omnia saecula saeculorum. R. Amen.*

A püspök folytatja a misét. A mise végén az áldás után leül és ugyanazt az intelmet intézi hozzájuk, mint a többi rendek végén: *Filii dilectissimi* etc. Feladatul kapják:

*Singuli ad Presbyteratum ordinati, post primam vestram Missam tres alias missas, videlicet unam de Spiritu sancto, aliam de Beata Maria semper Virgine, tertiam pro fidelibus defunctis dicite et omnipotentem Deum etiam pro me orate.*

Megigérik, hogy megfogják tenni. A püspök a misét folytatva, csendesesen elmondja az utolsó evangéliumot; a fölszenteltek is ugyanazt imádkozzák.

**Függelék. — A fölszenteléskor feladott kötelezettségekről.**

A rendek feladása után a fölszentelő a hajkoronát és a kisebb rendeket felvetteknek meghagyja, hogy mondják el egyszer a hét bűnbánati zsoltárt, a litániával és a könyörgésekkel együtt; az

alszerpapnak és a szerpapnak, hogy mondják el a napi nocturnust; az áldozópapoknak, hogy első miséjük után három más misét mondjanak t. i. egyet a Szentlélekről, egyet a boldogságos Szűz Máriáról és egy harmadikat a meghalt hívekért és valamennyi fölszenteltet fölszólitja, hogy a mindenható Istenhez ő érte is imádkozzanak.

Kérdés, vajjon ezen imák és misék elvégzése kötelesség-e és milyen?

Eltérők a szakírók véleményei. Némelyek szerint ez *súlyos* kötelezettség, mások nem tartják súlyosnak, ismét mások azt vitatják, hogy ez nem kötelezettség, hanem csak a fölszentelő püspök tanácsa.

Az azonnapi *nocturnus* alatt értendő az azonnapi eső feria, vasárnap, vagy ünnep első nocturnusa, aszerint, amint a fölszentelés ferrián, vasárnapon vagy ünnepnapon történik. Azonban csak az illető nocturnus zsoltárai és antifónái végzendők el, a nocturnus leckéi már nem kötelezők.<sup>1</sup>

Ha azonban az alszerpapi fölszentelést megelőzően a fölszentelő már anticipálta volna az azonnapi officiumot: ezt a nocturnust még egyszer el kell mondania. Ugyanez áll a szerpapról is.

Az újmisének feladott három mise *minősége* van meghatározva, tehát a Szentlélekről és a bold. Szűzről votiv-mise, a harmadik gyászmise a holtakért. Ezen misék azonban természetesen csak a rubrikák által megengedett napokon mondhatók. A püspök meghagyása tehát így értendő: az első mise után az első, votiv-miséét megengedő napon a Szentlélekről, a másodikon Szűz Máriáról mondandó votiv-mise, a harmadik megengedett napon gyász-mise. Így előfordulhat, hogy az újmisé csak 2—3 hét leforgása alatt tehet eleget kötelezettségének. Ha azonban újmiséje után Pünkösöd, vagy Mária ünnepe, vagy Halottaknapja következik: külön votiv-miséét nem kell mondania a Szentlélekről vagy a bold. Szűzről, sem külön gyászmisét.

Némelyek szerint az újmisé köteles ezen három misét a fölszentelő szándékára bemutatni. Ez a nézet azonban semmivel nem bizonyítható. Miért is nincs semmi kétség azt illetőleg, hogy az újmisé ezen három misét tetszése szerint ajánlhatja fel, sőt misepénzt is vehet fel értük; ámbár ajánlatos, hogy az újmisések ezen misék két elsejét ajánlják fel az Egyházért, a harmadikat az összes meghalt hívőkért.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Noldin, De sacramentis<sup>18</sup> nr. 478.

<sup>2</sup> V. ö. Noldin, i. m. n. 492.

### A püspök szentelése.

A templomban, melyben a szentelés történik, két oltárt készítenek, egy nagyobbat a fölszentelő és egy kisebbet a fölszentelendő püspök számára.

A fölszentelő, a fölszentelendő, a segédkező püspökök és a többi segédkező papság a templomba jönnek és a fölszentelő, miután az oltár előtt imádkozott, elfoglalja székét és a szokott módon felöltözik.

A fölszentelendő a segédkező püspökökkel a maga oltárához megy és fölveszi a megfelelő ruhákat: a vállkendőt, az albát, az övet, a stólát, úgy, amint a papok szokták és a pluvialét. A segédkező püspökök is felöltik ruháikat.

Mikor valamennyien felöltöztek, a fölszentelő az oltárhoz megy és a középen háttal az oltárhoz leül. A fölszentelendő pedig a két segédkező püspök között, akik mitrát viselnek, fején biretummal a fölszentelő elé járul és mikor hozzá ér, fejét lefödve előtte mélyen meghajol; a segédkező püspökök is fejükön a mitrával, meghajolva köszöntik a fölszentelőt.

Ekkor helyet foglalnak székeiken a fölszentelő előtt, még pedig a fölszentelendő némi távolságban vele szemben, az idősebb segédkező püspök a fölszentelendő jobbján, a fiatalabb az ő balján, arccal egymás felé fordulva. Mikor így elhelyezkedtek, egy kis idő múlva a fölszentelendő biretum, a segédkező püspökök mitra nélkül fölkelnek és az idősebb segédkező püspök a fölszentelőhöz a következő szavakat intézi: *Reverendissime Pater, postulat sancta mater Ecclesia catholica, ut hunc praesentem Presbyterum ad onus Episcopatus sublevetis.*

A fölszentelő kérdezi: *Habetis mandatum Apostolicum?* Az idősebb segédkező püspök feleli: *Habemus.* A fölszentelő mondja: *Legatur.*

Ekkor a fölszentelő püspök jegyzője átveszi a segédkező püspök kezéből a bullát és elejétől végig fölolvassa. Eközben valamennyien fedett fővel ülnek. A bulla felolvasása után a fölszentelő püspök mondja: *Deo gratias.*

Erre a fölszentelendő fölkel székéről, a fölszentelő előtt letérdel és leteszi az esküt. A fölszentelő a nyitott evangéliumot mindkét kezével ölében tartva, alsó végével a fölszentelő felé, kiveszi tőle az esküt, aki előtte térdelve mondja: *Sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei Evangelia,* — és mikor az evangélium szövegét mindkét kezével megérinti, a fölszentelő feleli: *Deo gratias.*

Azután a fölszentelendő és a segédkezők helyükön ülnek, a föl-

szentelő pedig hallható hangon különböző kérdéseket (examen) intéz a fölszentelendőhöz a hitet és a püspök életét, erkölceit és kötelességeit illetően; a segédkező püspökök halk hangon, mitrával fejükön, ezen kérdéseket együtt mondják a fölszentelővel; a fölszentelendő pedig az egyes kérdésekre felel (Volo, — assentio, — credo, — anathematizo etc.).

A kérdések után a segédkező püspökök a fölszentelendőt a fölszentelőhöz vezetik, aki előtt letérdel és megcsókolja kezét.

Ekkor a fölszentelő mitráját letéve, a saját segédkező pap-ságával az oltár felé fordul és megkezdí a lépcsőimát. A fölszentelendő az ő balján, a többi püspökök pedig saját székeik előtt állnak és valamennyien a lépcsőimát imádkozzák és káplánjaik felelnek. A lépcsőima végével a fölszentelő fölmege az oltárhoz és a szokott módon folytatja a misét, egészen a Tractus (vagy Graduale) utolsó verssoráig.

A segédkező püspökök pedig a lépcsőima végével a fölszentelendőt oltárához kísérik, aki ott a pluvialét levetve fölveszi a püspöki ruhákat: a mellkeresztet, tunicellát, dalmatikát, stólát és kazulát. Igy felöltözve oltárához lép és ő is mondja a misét egészen a Tractus (vagy Graduale) utolsó verssoráig. Mikor azonban Dominus vobiscumot mond, nem fordul a nép felé.

A Tractus utolsó verssoránál a fölszentelő az oltár közepe előtt álló székéhez megy és ott fején a mitrával leül. A segédkező püspökök a fölszentelendőt a fölszentelőhöz vezetik, aki előtt mélyen meghajolnak és valamennyien leülnek. Ekkor a fölszentelő így szól a fölszentelendőhöz: *Episcopum oportet iudicare, interpretari consecrare, ordinare, offerre, baptizare et confirmare.*

Ezután valamennyien fölkelnek és a fölszentelő fején a mitrával a körülállókát felszólítja, hogy vele együtt kérjék Istentől kegyelmeinek bőségét a fölszentelendő számára. Erre a fölszentelő az ő széke, a segédkező püspökök a maguk székei előtt fejükön a mitrával, letérdelnek, a fölszentelendő pedig a fölszentelő balján egészen leborul; az összes segédkezők is letérdelnek és a Mindenszentek litániáját éneklük vagy imádkozzák. A megholtakért mondott könyörgés után a fölszentelő fölkel, baljában a pásztorbotot tartva a fölszentelendő felé fordulva háromszor megáldja: miközben mondja: *Ut hunc praesentem Electum benedicere* (a második áldásnál hozzáadja: *et sanctificare*, a harmadiknál a két elsőhöz hozzáadja: *et consecrare*) *dignetur.*

Ugyanezt mondják (és keresztet vetnek a fölszentelendő felé) a segédkező püspökök is, de ők térdelve maradnak. Azután ismét letérdel a fölszentelő és folytatják a litániát.

Ennek végeztével mindnyájan fölkelnek. A fölszentelő mitrával széke előtt áll, a fölszentelendő előtte térdel. Ekkor a fölszentelő a segédkező püspökökkel együtt a nyitott evangéliumos könyvet a fölszentelendő nyakszirtjére és vállaira fekteti, úgy, hogy a betük lefelé legyenek fordulva és a könyv alsó felülete a fölszentelendő nyakszirtjét érje. A könyvet a fölszentelendő egyik káplánja, aki mögötte térdel, mindaddig tartja, míg nem kell azt a fölszentelendő kezébe adni.

A fölszentelő és a két segédkező püspök mindkét kezükkel a fölszentelendő fejét érintik és mondják: *Accipe Spiritum sanctum.*

Majd a fölszentelő a mitrát letéve, állva mondja: *Propitiare, Domine, supplicationibus nostris et inclinatio super hunc famulum tuum cornu gratiae sacerdotalis benedictionis tuae in eum effunde virtutem. Per Dominum etc.,* majd kezeit melle előtt kiterjesztve elkezd a püspökszentelés praefatióját mondani (vagy énekelni). Mikor e szavakhoz ér: *coelistis unguenti rore sanctifica*, — egy a segédkező papok közül egy hosszukás kendővel körülkötöti a fölszentelendő fejét. A fölszentelendő az oltár felé fordulva térdén állva elkezd és a kar folytatja a *Veni Creator Spiritus* himnuszt.

Az első versszak végén fölkel a fölszentelő püspök, helyet foglal az oltár közepe előtt álló széken, fölteszi a mitrát, lehúzza keztyűjét, hüvelykujját a szent krizmába mártja és megkeni a fölszentelendő fejét, aki előtte térdel, először keresztalakot írva le a tonzurára, azután az egész tonzurát megkeni, közben mondja:

*Ungatur et consecratur caput tuum coelesti benedictione in ordine Pontificali* és jobbkezevel háromszor keresztet vetve a fölszentelendő feje fölött mondja: *In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. R Amen. — Pax tibi. R Et cum spiritu tuo.*

A fölkenés végével a püspök hüvelykét kenyérbéllel letörli, a himnusz végén leteszi a mitrát, fölkel és folytatja a praefatiót, melynek befejezését (*Per Dominum nostrum etc.*) halk hangon mondja.

Ezután a fölszentelő megkezdi, a kar folytatja az antifonát *Unguentum in capite etc.*, mely után a kar a 132-ik zsoltárt *Ecce quam bonum etc.* mondja (vagy énekli), a zsoltár után ismétlik az antifonát.

Mikor az antifonát a zsoltár előtt megkezdik, egy hosszú kendőt akasztanak a fölszentelendő nyakába. A fölszentelő leül, fölteszi a mitrát és az előtte térdelő fölszentelendőnek mindkét kezét kereszt alakjában krizmával fölkeni; hüvelykjével két vonalat húzva, egyet a jobbkezes hüvelykétől a balkéz mutatóujjához, egyet a balkéz hüvelykétől a jobb mutatóujjhoz, ezután fölkeni



az egész tenyerét, mondván: *Ungantur manus istae de oleo sanctificato et chrismate sanctificationis, sicut unxit Samuel David regem et prophetam, ita ungantur et consecrentur. In nomine Dei Patris et Filii et Spiritus sancti etc. R Amen.*

Majd folytatja: *Deus et Pater Domini Jesu Christi, qui te ad Pontificatus sublimari voluit dignitatem, ipse te chrismate et mysticae delibutionis liquore perfundat et spiritualis benedictionis ubertate foecundet; quidquid benedixeris, benedicatur; et quidquid sanctificaveris, sanctificetur et consecratae manus istius vel pollicis impositio cunctis proficiat ad salutem. R Amen.*

Ezeket elvégezve, a fölszentelt összeteszi két kezét és úgy tartva, hogy a jobb felül, a bal alul legyen, a nyakból lecsüngő kendőbe fekteti. A fölszentelő kenyérbéllel letörli hüvelykujját és a mitrát letéve fölkel, megáldja a pásztorbotot, ha még nincs megáldva, majd leül és föltéve a mitrát, átadja a pásztorbotot az előtte térdelő fölszenteltnek, aki azt anélkül, hogy kezeit szétvenné mutató- és hüvelykujjai közé fogva fogadja, miközben a fölszentelő mondja:

*Accipe baculum pastoralis officii, ut sis in corrigendis vitiis pie saeviens, iudicium sine ira tenens, in fovendis virtutibus auditorum animos demulcens, in tranquillitate severitatis censuram non desrens. R Amen.*

Ezután a fölszentelő megszenteli a gyűrűt, ha még nincs megáldva, majd a fölszentelt jobbjának gyűrűs ujjára huzza, mondván:

*Accipe annulum, fidei scilicet signaculum, quatenus sponsam Dei, sanctam videlicet Ecclesiam, intemerata fide ornatus, illibate custodias. R Amen.*

Most leveszi a fölszentelő a fölszentelt vállairól az evangéliumos könyvet és a segédkező püspökök segítségével átadja a fölszenteltnek, aki azt anélkül, hogy kezeit szétnyitná, érinti, mondván: *Accipe Evangelium et vade, praedica populo tibi commisso; potens est enim Deus, ut augeat tibi gratiam suam, qui vivit et regnat in saecula saeculorum. R Amen.*

Végre a fölszentelő a fölszenteltnek békecsókot ad és hasonlóan a segédkező püspökök, mondván: *Pax tibi*, — és ez mind-egyiknek feleli: *Et cum spiritu tuo.*

Ekkor a fölszentelt a segédkező püspökök között visszatér a maga oltárához, ahol letörlik fejét, azután megmossa kezeit. A fölszentelő saját székénél mossa meg kezét és folytatja a misét az evangéliumtól az offertoriumig. Ugyanezt teszi a fölszentelt saját oltáránál.

Az offertorium elmondása után a fölszentelő mitrával fején

leül az oltár közepe előtt. A fölszentelt a segédkező püspökök között eléje járul, letérdel és fölajánl neki két égő gyertyát, két kenyeret, két hordócskát tele borral és megcsókolja a fölszentelő kezét.

Ezután a fölszentelő megmossa kezeit és az oltárhoz fordul, a fölszentelt ugyanazon oltárnak leckeoldali végén foglal helyet és ott a segédkező püspökök közt állva, maga előtt a misekönyvvel, a fölszentelendővel együtt végzi a misét, mindent úgy, amint a misekönyv előírja. Csak egy konszekrálandó ostya kell a fölszentelő és fölszentelt számára és mindkettő számára elégséges bor a kehelybe.

Agnus Dei után a fölszentelő Pax-ot ad először a fölszenteltnek, majd a két segédkező püspöknek.

Miután a fölszentelő magához vette az Úr testét (a konszekrált ostyának egy részét a patenán hagyja), nem veszi magához az egész szent vért, hanem annak csak egy részét a szent ostyának kehelyben levő darabjával. Mielőtt a purificatiót magához venné, megáldoztatja a fölszenteltet, aki meghajolva áll előtte az oltár oldalán, először az Úr testéből, azután véréből; azután először ő issza a purificatiót, utána a fölszentelt. Ekkor a kehely fölött megmossa ujjait és az ablutiot magához veszi; föltéve a mitrát, megmossa kezeit.

Ezután a fölszentelt az evangélium oldalának végére megy és ott folytatja a misét úgy, mint a fölszentelő a lecke oldalon.

Ite missa után a fölszentelő ünnepélyes áldást ad a népre.

Az áldás után a fölszentelő püspök helyet foglal székén, a fölszentelt pedig, fején kis főveggel, előtte térdel. A fölszentelő megáldja a fölszentelt mitráját, ha még nincs megáldva és a segédkező püspökökkel együtt a fölszentelt fejére teszi, mondván:

*Imponimus, Domine, capiti huius Antistitis et agonistae tui galeam munitiois et salutis, quatenus decorata facie et armato capite cornibus utriusque testamenti terribilis appareat adversariis veritatis; et te ei largiente gratiam, impugnator eorum robustus existat, qui Moysi famuli tui faciem ex tui sermonis consortio decoratam lucidissimis tuae claritatis ac veritatis cornibus insignisti et capiti Aaron Pontificis tui tiaram imponi iussisti. Per Christum Dominum nostrum. R Amen.*

Ezután megszenteli a keztyűket, ha még nincsenek megáldva, majd a segédkező püspökökkel együtt felhuzza a keztyűket a fölszentelt kezeire, mondván:

*Circumda, Domine, manus huius ministri tui munditia novi hominis, qui de coelo descendit, ut quemadmodum Jacob dilectus*

*tuus pelliculis hoedorum opertis manibus, paternam benedictionem oblato patri cibo potuque gratissimo impetravit, sic et iste, oblata per manus suas hostia salutaris, gratiae tuae benedictionem impetrare mereatur. Per Dominum etc. R Amen.*

A keztyűre felhuzza neki a püspöki gyűrűt. Majd fölkel a fölszentelő, jobbkézen fogja a fölszenteltet, a segédkező püspökök idősebbike pedig balkézen és székbe iktatják őt úgy, hogy leültetik arra a székre, amelyről a fölszentelő fölkel. A fölszentelő baljába adja a pásztorbotot.

Majd a fölszentelő mitráját letéve és az oltárhoz fordulva megkezdi, a többiek folytatják a Te Deum éneklését. Mikor az ének elkezdődik, a fölszenteltet a segédkező püspökök, fejükön mitrával, végigvezetik a templomon és ő áldást oszt. Mikor visszaérkezik, leül az ének végéig. A fölszentelő s mellette a segédkező püspök állnak.

Az ének végével a fölszentelő egy antifonát kezd (*Firmetur manus tua* etc.), melyet a kar folytat s az antifona után rövid könyörgést mond (*Deus omnium fidelium rector* etc.).

Most a fölszentelt az oltár közepére megy és ünnepélyes püspöki áldást ad.

Ezután a fölszentelő, feltéve mitráját, az evangélium oldalára áll, szemben a leckeoldallal, mellette állanak, mitrával, a segédkezők. A fölszentelt felmegy a leckeoldalon az oltárhoz s ott, fején a mitrával, kezében a pásztorbottal, a fölszentelő felé fordulva éneкли: *Ad multos annos*. Majd az oltár közepén ismét letérdelve hangosabban éneкли: *Ad multos annos*. Végre a fölszentelőhöz lép és előtte ismét letérdelve, még magasabban éneкли: *Ad multos annos*.

Ekkor a fölszentelő neki fölkelésben békecsókot ad, ugyanezt teszik a segédkezők is, akik a fölszenteltet, miközben az utolsó evangéliumot (In principio) imádkozza, oltárához kísérik, ahol leveti a szertartási ruhákat. Ezzel a püspökszentelés szertartása véget ér.

**II. Az egyházi rend feladása (kirotonia) a keleti egyházban.**<sup>1</sup> A keletiek a fölszentelést kirotonia-nak (χειροτονία) nevezik, ez tulajdonképen a kezek kiterjesztését (extensio manuum) jelenti. Kézrátételnek (χειροθεσία) rendszeren a bérnialást mondják. Ámbár e két kifejezés jelentménye nem egészen kiforrott. Vannak ugyanis,

<sup>1</sup> V. ö. *Daniel*, Codex liturgicus IV. 547—663. (közli az összes szentelési szertartásokat). *Maltzew*, Die Sakramente der orthodox-kath. Kirche des Morgenlandes. 319 s k. II. *Szémán István*, Görög katholikus szertartástan. Ungvár. 1911. 85 s k. II.

akik úgy a kirotoniát, mint a kirothesiát az egyházi rendre alkalmazzák; még pedig a kisebb rendek feladását mondják χειροθεσια-nak, a szerpapi, papi és püspöki rend feladását χειροτονια-nak.

A keletiek két kisebb rendet ismernek: *lectoratus* és *subdiaconatus*. Ezeknek a feladása igen egyszerű.

#### A lectoratus feladása.

A lectoratust a püspök bármely alkalmas időben feladhatja a szent liturgia keretében. A felavatás úgy történik, hogy a püspök, miután a felavatandó előtte háromszor leborult, őt megáldja és fejére téve kezeit, imát mond fölötte. A kereszt jelével ismételve megáldja és haját a fejtetőn keresztalakban megnyírja s mondja: *Az Atyának és Fiúnak és a Szentléleknek nevében. Amen.*

A hajnyírás után a püspök a felavatott fejére helyezi kezeit, imát mond és a felavatott feje fölött nyitja fel az Apostolt (a leckék könyvét) és abból egy részt olvastat vele. Azután egyházi öltönyül átadja neki a stichárt (στιχάριον),<sup>1</sup> majd teendőinek jelképezéseül égő gyertyát nyújt neki és ezzel bevégeződik a felavatás szertartása.

#### Az alszerpapi rend feladása.

A püspök a felavatandót az orárral (ὄραριον) körülövezi, majd megáldja és kezeit fejére helyezve imádkozik érte, hogy adjon neki az Isten kegyelmet, hogy magát szeplőtelenül megőrizze, hogy szeresse Isten házának ékességét, hogy így méltóképen teljesítse az alszerpapi rend kötelességeit.

Ezen ima után az újonnan fölszentelt alszerpap veszi a kézmosáshoz szükséges szereket, vizet önt a püspök kezeire és azután elfoglalja helyét a többiek sorában.

#### A szerpapi rend feladása.

A szerpapi rendet a püspök a szentélyben, közvetlenül az oltár előtt adja fel és pedig mindig liturgia közben az ajánlatok megszentelése után, a mindenszentekről szóló ektenia előtt.

Mikor a püspök a liturgiában elmondotta e szavakat: *És a mi nagy Istenünk kegyelme stb.*, az alszerpapok a püspök székét (kathedra) az oltárhoz hozzák és baloldalon helyezik el az oltár előtt egy kissé rézsutosan, hogy a püspök hátat ne fordítson a legszentebbnek. Miután a püspök leült, a templom közepén álló

<sup>1</sup> A keleti egyház szertartási ruháira vonatkozólag v. ö. *Mihályfi Ákos*, *A nyilvános istentisztelet.*<sup>2</sup> 280 s. k. II.

fölszentelendőhöz két alszerpap megy s úgy áll melléje, hogy mindegyik egyik kezét a fölszentelendő vállára teszi, másikkal pedig kezét megfogja s őt mélyen meghajlítják. Most az oltárnál álló diákonok egyike szól: *Parancsolj!* Erre az alszerpapok a fölszentelendővel kissé előbbre jönnek s őt ismét meghajlítják; a diákon ismét mondja: *Parancsolj,* s most az alszerpapok a fölszentelendővel a szent ajtóig jönnek s ott harmadszor is mélyen meghajlítják a fölszentelendőt a püspök előtt. Most a Protodiákon mondja: *Parancsolj, szentséges Parancsoló!*

Az alszerpapok eltávoznak a fölszentelendő mellől, aki mellé most egy Protodiákon és egy Diákon áll, az egyik megfogja jobb, a másik balkezét, ő pedig mélyen meghajol a püspök előtt. A püspök keresztformában megáldja őt kezével, a Protodiákon és a Diákon a szentelendővel körüljárják az oltárt, melynek négy sarkát, majd a püspök kezét és térdét megcsókolja. Ugyanezt a szertartást még kétszer ismétlik, a fölszentelendő másodszor és harmadszor is megcsókolja az oltár négy sarkát, a püspök epigonationját és kezét. Ezenközben a kar rövid tropárokat énekel.

Miután háromszor körüljárták az oltárt, a püspök fölkel (székét elviszik), a fölszentelendő a püspök jobbára áll s miután háromszor meghajolt az oltár előtt, mondja: *Istenem! légy nekem, bűnösnek irgalmas!* Most jobb térdére ereszkedik, kezeit keresztalakban az oltarra teszi és homlokával is az oltárt érinti. A püspök az omoforion végét a fölszentelendő fejére teszi, majd háromszor keresztjelet vet feléje. Most szól a Protodiákon: *Figyeljünk.* A püspök pedig jobb kezét a fölszentelendő fejére teszi s oly hangosan, hogy mindnyájan hallhassák, mondja a következőket: *Az isteni kegyelem, mely az erőteleneket erőtjelessé, a gyarlókat tökéletesé teszi, N. istenfélő alszerpapot szerpappá szenteli. Imádkozzunk azért érte, hogy szálljon reá a Szentlélek kegyelme.*<sup>1</sup>

Most háromszor éneklük a papok: *Uram, irgalmazz neki,* majd a templomi karok fölváltva éneklük: *Uram, irgalmazz* — ezen közben a püspök először három keresztet vetve a fölszentelendőre, majd fejére téve a kezét, halkán két imádságot mond, mindkettő végén hangos ekfonézissal. Ezalatt az archidiákon a diákonokkal egy rövid ekténiát végez. (τά διακονικά.)

Ezután leoldják a már fölszenteltnek övét,<sup>2</sup> a püspök vállára

<sup>1</sup> Ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τα ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τὸν δεῖνα τὸν εὐλαβέστατον ὑποδιάκονον εἰς διάκονον, εὐξόμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος. V. ö. *Daniel*, Codex liturgicus IV. 553. l.

<sup>2</sup> A diákon ugyanis a stichariont öv nélkül viseli.

teszi az orariont, hangosan mondva: *Axios* (méltó), mit a karok háromszor énekelve ismételnék.

Most feladja rá a püspök az epimaniákat, hangosan mondva: *Axios* s ezt ismétlik az oltár körül álló papság és az énekkarok. Átadja neki a rhipidiont, ismét mondván: *Axios* s ezt ismétlik a papság és az énekkarok.

A fölszentelt most megcsókolja a püspököt vállán, a jelenlevő diákonok pedig őt csókolják meg; az oltár mellett áll és a rhipidionnal legyez. Szentáldozáskor a többiek előtt kapja az áldozást, s utána ő mondja a diakonikát az erre meghatározott helyen.

#### A papszentelés szertartása.

A fölszentelendő a templom közepén helyezkedik el. A *Cherubi* ének után a *Teljesítsük* ekténia előtt két archidiákon vagy diákon vezeti őt a királyi ajtóig. Itt két fölszentelt pap veszi őt át s vezeti az oltár előtt ülő püspökhöz, aki megáldja keresztjellel, majd háromszor körüljárják vele az oltárt épúgy, mint a diákon fölszentelésekor, miközben három tropárt énekelnek. Ezután a fölszentelendő az oltár előtt két térdre ereszkedik, kezeit keresztalakban az oltárra, homlokát kezeire fekteti. A püspök omoforiumának végét a felszentelendő fejére teszi s őt háromszor keresztjellel jelöli. A segédkező pap mondja: *Figyeljünk* s a püspök a fölszentelendő fejére teszi kezét és hangosan mondja: *Az isteni kegyelem, mely az erőtleneket erőteljessé, a gyarlókat tökéletessé teszi, N. istenfélő szerpapot áldozópappá szenteli. Imádkozzunk azért érte, hogy szálljon reá a Szentlélek kegyelme.*

Az oltár körül álló papok, előbb a jobb oldalon levők, majd a baloldalon levők háromszor éneklük: *Uram, irgalmazz neki!* Ezután a két énekkar éneklük háromszor a *Kyrie* eleisont, miközben a püspök háromszor keresztet vet a fölszenteltre, majd annak fejére teszi kezét s miután a protodiákon mondotta: *Imádkozzunk*, halkán két imát mond, melyeket hangos ekfonézissal fejez be. A pap pedig ezalatt elmondja a béke-ekténiát.

Most fölemelkedik a fölszentelendő. A püspök leveszi róla az orariont; feléje nyújtja az epitrachéliont, melyet és a püspök kezét megcsókolja, azután ráadja az epitrachéliont, hangosan mondva: *Axios*, az oltár körül állók, majd az énekkarok ezt háromszor megismétlik.

Átnyújtja neki az övet, melyet szintén megcsókol a püspök kezével együtt; átövezi magát, miközben a püspök hangosan mondja: *Axios* s ezt a papság s az énekkarok háromszor megismé-

telik. Ugyanezen szertartással adja rá a püspök a pheloniont és adja kezébe az euchologiont.

Most a fölszentelt megcsókolja a püspök omophoriumát és kezét, majd megcsókolja az archimandriták és az összes segédkezők vállát s az áldozópapok között foglal helyet. A püspök folytatja a misét. A konszekráció, illetve az epiklézis után az újonnan fölszentelt a püspök elé lép, aki átadja neki a konszekrált kenyér XC jelzésű szeletét, mondván: *Vedd ezt a zálogot és őrizd, amelyről számadást fogsz adni a Mi Urunk Jézus Krisztus második eljövetelekor*; ezután megcsókolja a püspök kezét, helyére megy, a konszekrált kenyeret és kezeit is az oltárra teszi és halkán elmondja a Miserere zsoltárt.

Mikor a liturgiában éneklük: *Szentet a szenteknek*, az újonnan fölszentelt visszaadja a püspöknek a szent zálogot, a püspök után először áldozik és ő mondja az áldozás utáni imát az ambon mögött.

#### A püspökszentelés szertartása.

Már a szentelést megelőző este a nagy haranggal harangoznak, épígy a szentelés reggelén.

A püspökök a székesegyházba mennek és egyházi díszbe öltözve a szentélyen kívül felállított tágas ambón foglalnak helyet, az ambón előtt a többi papság.

Az ambón előtt a padozatra egy nagy képet terítenek: nagy egyfejű sast, kiterjesztett szárnyakkal, melynek lábai alatt egy város látható tornyokkal és oszlopokkal s úgy látszik, hogy a sas egyik oszlopon nyugszik. Erre a képre nem szabad senkinek rálépnie.<sup>1</sup>

Most meghagyják a püspökök egy protopresbyternek és egy protodiákonnak, hogy hívják be a fölszentelendőt. Az illetők a szentélyből a képhez vezetik a szent ruhákba öltözött püspökjelöltet s őt a kép szélére állítják, ahol háromszor meghajtja magát, miközben a Protodiákon mondja: *Bemutattatik az istenkegyelt archimandrita N. N., aki kiválasztatott és megerősítettett, hogy fölszenteltessék N. N. városok püspökévé.*

Most kérdi tőle a fölszentelést végző püspök: *Mit kívánsz tőlünk?* Feleli: *A püspökkéavatás kézzrátételét, szentséges Uram!* A fölszentelő püspök kérdezi: *És hogyan hiszel?* Erre a kezében tartott lapról felolvassa a saját kezével irt hitvallást.

A hitvallás letétele után a fölszentelést végző püspök kereszt-

<sup>1</sup> Ez a szertartás csak az orosz egyházban van meg.

jellel áldást ad rá. (Az Atyának, a mi Urunk Jézus Krisztusnak és a Szentléleknek kegyelme legyen veled.)

Most a sas-kép közepére állítják s a protodiákon megismételi: *Bemutattatik* stb.

A fölszentelést végző püspök felszólítja, hogy adja elő részletesebben a három isteni személyről hitét, erre egy nagyon is részletes hitvallást olvas fel, amely után a fölszentelő püspök őt ismét megáldja.

Most a sas fejére állítják s az archidiákon megismétli: *Bemutattatik* stb., a fölszentelést végző püspök pedig felszólítja, hogy fejtse ki részletesen a megtestesülés titkára vonatkozó hitét, valamint adja elő, mit tart az apostoli kánonokról, a szentatyákról, a hagyományról és egyházi szabványokról?

Erre következik egy rendkívüli terjedelmes hitvallás és a püspöki kötelességek részletes felsorolása, melyeknek pontos és lelkiismeretes megtartását igéri.

Erre megáldja őt a fölszentelő püspök, mondván: *A Szentlélek kegyelme az én csekélységem által téged, istenkegyelte archimandritát N. N. püspökké léptet elő N. N. városok részére.*

A fölszentelendő háromszor meghajtja magát a püspökök előtt, majd mindegyiknek átnyújtja egy-egy példányát az általa letett hitvallomásnak, miközben megcsókolja a püspökök jobbját.

Most levezetik őt az ambonról, a fölszentelést végző püspök keresztrel megjelöli s mondja: *A Szentlélek kegyelme legyen veled!* Ismét a sasra állítják s az énekesek éneklik: *Ad multos annos!* ez szól a cárnak, a szent szinódusnak és a fölszentelendő püspököknek.

Ezután a püspökök az oltárhoz mennek, a fölszentelendőt egy protopresbyter és egy protodiákon a királyi ajtóig vezetik, ahol a püspökök előtt letérdepel. Ezek veszik az evangéliumos könyvet, kinyitják és nyitott lapjával a fölszentelendő fejére teszik, ők maguk a könyv négy sarkát tartják.

A fölszentelést végző püspök pedig mondja: *Az isteni kegyelem, mely az erőtleneket erőteljessé, a gyarlókat tökéletesékké teszi, N. N. legistenfölőbb áldozópapot N. város püspökévé szenteli. Imádkozzunk azért érte, hogy szálljon reá a Szentlélek kegyelme.*<sup>1</sup>

A papok háromszor mondják: *Uram! irgalmazz neki!*

A fölszentelő püspök, míg a többiek az evangéliumos könyvet

<sup>1</sup> Ἡ θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προσχειρίζεται τὸν δεῖνα, τὸν θεοφιλέστατον πρεσβύτερον, ἐπίσκοπον τῆς θεοσώστον πόλεως, τῆσδε. Ἐδξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος. V. ὁ Daniel, Codex liturgicus. IV. 561.



a fölszentelendő feje fölött tartják, háromszor megáldja őt, mondván: *Az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében most és mindenkor, örökön örökké.*

Majd az összes jelenlevő püspökök jobb kezüket a fölszentelendő fejére teszik s ezalatt a fölszentelő püspök egy hosszabb imát mond, mely után egyik püspök elkezd a diakonikát, melyre a többiek felelnek. Ezalatt a fölszentelő püspök jobbját a fölszentelendő fején tartva, halkán hosszabb imát mond, melyet ünnepléses ekfonézissal fejez be. Az Amen után a fölszentelő püspök az újonnan fölszentelt püspökre adja a sakkost és az omophoriont, hangosan mondván: *Axios*, amit a papság mindkét esetben háromszor ismétel. Erre a püspökök megcsókolják az új püspököt s mindnyájan a püspöki trónra ülnek (*τὸ σὺνθρονον*). Az új püspök mondja: *Béke mindnyájatokkal!* és megkezdődik a liturgia. Először az újonnan fölszentelt püspök áldozik s ő nyújtja a szentáldozást a fölszentelő püspöknek és a többieknek.

A liturgia végeztével, miután levetették a szent öltönyöket, az új püspököt a fölszentelő püspök elé vezetik, aki az új püspökre adja a püspöki talárt, a panagiont, a mandiast és a klobukot. És most mindnyájan a templomban felállított ambonra mennek, ahol a pásztorbotot egy hosszabb beszéd kíséretében adják át az új püspöknek.

## HETEDIK RÉSZ. — A HÁZASSÁG SZENTSÉGE.<sup>1</sup>

### ÖTVENNYOLCADIK FEJEZET.

#### A házasság szentségének mivolta.

1. A házasság és a többi szentségek. A házasság szentsége két szempont szerint lényegesen különbözik a többi szentségektől. Először is a többi szentségek teljesen Krisztus Urunk alkotásai; egyik-másiknak ugyan voltak az ó-szövetségben is némi előképei: mindazonáltal azoknak anyagát és alakját egyedül és kizárólag Krisztus Urunk határozta meg.

Nem így a házasságnál. Krisztus Urunk magát a házassági szerződést, ezt a természet törvényén alapuló intézményt emelte a szentség méltóságára. Itt tehát nem alapított valami új szentségi anyagot és alakot, hanem egy meglevő intézményt, a házassági szerződést emelte a szentség méltóságára. Ennek természetes folyománya, hogy ez a természetjogi intézmény természetfölötti kegyelmek csatornájává lett, de egyszersmind, hogy szentségi jellege miatt az Egyház joghatósága alá került. Az Üdvözítő Egyházára bizta összes szentségeit, így tehát a házasságot is. És miként az Egyház van hivatva a szentségek érvényessége fölött itélkezni és meghatározni a szentségek kiszolgáltatásának és fölvevésének módozatait: úgy az Egyháznak joga megállapítani a házassági szerződés érvényességének, valamint megengedettsége módozatait s itélkezni ezen szerződés érvényessége vagy érvénytelensége fölött.

De még egy más tekintetben is lényegesen különbözik a házasság szentsége a többi szentségektől. Míg a többi szentségeknél a szentség kiszolgáltatója különbözik a szentség fölvevőjétől, sőt a keresztség kivételével az összes többi szentségeket csak Ordoval felruházott egyházi férfiú szolgáltathatja ki, — a házasság

<sup>1</sup> V. ö. *Gühr*, Sakramentenlehre II., 449-549 II. — *H. Noldin*, De Jure matrimoniali. Linzii. 1919. — *Timotheus Schäfer*, Das Eherecht nach dem Codex Juris Canonici.<sup>2</sup> Münster, 1919. — *Martin Leitner*, Handbuch des kath. Kirchenrechtes. Vierte Lieferung. Sakramente. Regensburg, 1921.

szentségének nincs külön kiszolgáltatója: hanem ugyanazok, akik felveszik ezt a szentséget, egymásnak ki is szolgáltatók. Ennél a szentségnél a felvevők és a kiszolgáltatók ugyanazon személyek. A pap a házasság megkötésénél a dolog természeténél fogva nem lényeges szereplő.<sup>1</sup> Pap közbejötté nélkül is lehet bizonyos körülmények között ma is érvényes házasságot kötni. A pap jelenlétét egyházi törvény kívánja, de a pap nem mint a szentség kiszolgáltatója szerepel, hanem mint az Egyház által kijelölt hites tanú a házassági szerződés megkötésénél, melyet azután egyházi szer-tartások keretében megáld.

A trienti zsinat szerint a pap, miután meghallgatta a jegyesek kölcsönös kijelentését (*virī et mulieris mutuo consensu intellectu*), mondja: *Ego vos in matrimonium coniungo*, vagy más, az illető országban szokásos szavakat mond. (Sess. 24. cap. 1. De reform. matr.) Ezen szavak azonban korántsem akarják azt jelezni, hogy a pap adja fel a szentséget, inkább azt, hogy a pap az Egyház nevében is helybenhagyja a házasságkötést, amint azt egyik-másik egyházmegyei Rituale határozottan kidomborítja. Így a münsteri Rituale: *Et ego matrimonium per vos contractum confirmo et ratifico. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.* A freiburgi Rituale szerint pedig a pap így szól: *Matrimonium inter vos contractum secundum ordinem sanctae Matris Ecclesiae ego auctoritate, qua hac in parte fungor, ratifico et benedico in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.*<sup>2</sup>

2. A házasság meghatározása. A házasság mint természetjogi intézmény, egy férfinak és egy nőnek törvényszerű életközössége gyermekek nemzése és nevelése végett. A házasságkötés egy férfinak és egy nőnek szerződése a fent leírt életközösségre.

Ezt az életközösséget maga Isten alapította a paradicsomban, miként ez kitűnik Ádámnak isteni ihletés alapján mondott ezen szavaiból: *Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem et adhaerebit uxori suae et erunt duo in carne una.*<sup>3</sup>

A bűnbeesés után az emberiség a házasság ezen magasztos eszményétől eltért. Isten még a zsidónépnek is megengedte a *több-nejűséget* és a *házassági elválást* (*libellus repudii*). Krisztus Urunk

<sup>1</sup> Ad esse matrimonii ista duo sufficiunt scil. legitimitas in personis et unitas in consensu. Ad solemnitatem vero et decorem sive honestatem requiritur et parentum traditio et sacerdotum benedictio: haec autem ita sunt ad decorem sacramenti, ut tamen sint de necessitate praecepti. *S. Bonaventura* IV. Distinct. 28. qu. 5.

<sup>2</sup> V. ö. *Gühr*, Sakramentenlehre II., 469.

<sup>3</sup> I. Mózes 2, 23—24. V. ö. Máté 19, 4.

a házassági szerződést a szentség méltóságára emelte. (1012, 1.) Ezzel egyszersmind visszaállította a házasságnak ősi, paradicsomi tulajdonságait: az egységet és felbonthatatlanságot, amelyeknek megtartására a szentség kegyelmei adnak erőt az embernek. *Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.*<sup>1</sup>

A házasságkötés, miként a fentebbiekből kitűnik, szerződés jellegével bír. A házassági szerződés azonban különbözik minden más szerződéstől:

a) tekintve *eredetét*; a házassági szerződés ugyanis a természet-jogból fakad;

b) tekintve *tárgyát, időtartamát és a belőle folyó kötelelességeket*, melyek fölött a szerződő felek nem határozhatnak; ezeket ugyanis részben a természetjog, részben Krisztus Urunk s az Egyház meghatározták s a szerződő felek ezen nem változtathatnak;

c) tekintve *célját*, mely természeténél fogva szent dolog (res sacra).

Mivel Krisztus Urunk magát a házassági szerződést emelte szentségi méltóságra, *megkereszteltek között érvényes házasság nem köthető, amely nem szentség.*

A *nemkeresztények* házassága megkereszteltetésük által eo ipso szentségi jelleget nyer. Vajjon azonban megvan-e a szentségi jelleg akkor is, ha csak az *egyik fél* keresztelkedik meg, avagy ha keresztény egyházi felmentéssel nemkereszténnyel lép házasságra, — vitás kérdés, melyet az új egyházi törvénykönyv nem érint.

3. A *házasság célja*. A házasság célja kétféle: *elsőrendű* célja gyermekek nemzése és nevelése (1013, 1.); *másodrendű* célja kölcsönös anyagi és lelki támogatás (mutuum adiutorium) és az érzékiség orvoslása (remedium concupiscentiae). (1013, 1.)

A házasság céljának megfelelően beszélhetünk a házasság hármias javáról: *bonum prolis, bonum fidei* (házastársi hűség) és *bonum sacramenti* (felbonthatatlanság).

Lényeges tehát a *gyermekek nemzésének joga* (ius in corpus), bár ezen jognak a *gyakorlása* (usus iuris) nem tartozik okvetlenül a házasság lényegéhez. Lehetséges, hogy a házastársak teljesen szűztiszta, önmegtartóztató életet folytassanak. A szentek életében van erre több példa. (Az ilyen házasságot *József-házasságnak* szokták nevezni, szent Józsefnek a boldogságos Szűzzel kötött házasságát véve tekintetbe.)

<sup>1</sup> Máté, 19, 4.

De aki a gyermekek nemzésének jogával visszaél, a házasság lényeges célja ellen vétkezik. A neomalthusianismus önmagában már erkölcstelen; a házasság lényeges céljával ellenkezik s ezért már a természetjog is tiltja. A családi életnek, sőt az egész társadalomnak óriási károkat okoz, miért is ennek minden fajtát (magzatelhajtás, egyke, kétgyermekrendszer, a fogamzást megakadályozó óvszerek, onanizmus) szigorúan tiltja az Egyház. Aquinói szent Tamás szerint a fogamzás megakadályozása mindjárt az emberölés után következő bűn.<sup>1</sup>

Sajnos, hazánkban is a műveltebb osztályokban a kétgyermekrendszer, a parasztságnál az egyke napról-napra jobban terjed a katolikus népesség között is. A lelkipásztoroknak, elsősorban a gyónatóknak hivatása, hogy a házásokat a házassággal való visszaéléstől, ha másképp nem volna lehetséges, a feloldozás megtagadásával visszatartsák. A gyónatók egyöntetű eljárása hathatós gát volna a házassági visszaélésekkel szemben.<sup>2</sup>

Már fenntebb a gyónatásnál ajánlottuk a gyónatóknak, hogy az előttük ismeretlen felnőtt gyónóktól kérdezzék meg, vajjon házasságban élnek-e? vannak-e gyermekeik? hány gyermekük van? és ha azt felelik, hogy nincs, vagy hogy csak egy vagy kettő van, — tovább kell kérdezni: oka-e annak, hogy nincs gyermeke? vagy hogy csak egy vagy kettő van? És ha beismeri, hogy oka ennek, mindent el kell követni, hogy a házassággal való visszaélés megszüntetésére komoly ígéretet tegyen. Ilyen ígéret nélkül nem oldozható fel.<sup>3</sup>

4. A házasság tulajdonságai. A házasságnak két lényeges tulajdonsága van: *egység* és *felbonthatatlanság*. (1013, 2.) Mindkét tulajdonság a házasság természetéből folyik. Már a paradicsomi házasság is birt ezen tulajdonságokkal. De a pogány és zsidónépek között a házasság mindkét lényeges tulajdonsága veszendőbe ment.

Krisztus Urunk a házasság ősi, természetéből folyó lényeges tulajdonságait visszaállította s azokat a szentség erejével és kegyelmével megszentelte.

<sup>1</sup> Unde post peccatum homicidii, quo natura humana iam in actu existens destruitur, huiusmodi genus peccati videtur secundum locum tenere, quo impeditur generatio humanae naturae. (Contra gentes. III. c. 122.)

<sup>2</sup> V. ö. Saedler Peter S. J., Bevölkerungsfrage u. katholische Seelsorge. Freiburg. 1920. (Hirt u. Herde. IV.)

<sup>3</sup> Előfordul gyakran, hogy a gyónó maga nem hibás, hanem csak a másik házastárs. Ilyen esetekben a gyónót arra kell bírni, hogy házastársát igyekezzék lebeszélni a visszaélésről; mindazonáltal a nemhibás gyónó feloldozható, s neki megengedhető, hogy házastársi kötelességeit teljesítse, de neki nem szabad ezt kérnie a házastárstól, aki a házassággal visszaél. V. ö. Instructio pro Confessariis de usu et abusu matrimonii. Anweisung der Fuldaer Konferenz zur Bekämpfung des Missbrauches der Ehe. (Theissing, Köln.)

a) A házasság egysége (*monogamia*) egy férfi és egy nő életközössége. Ennek ellentéte a *polygamia*, amely lehet egy férfinak életközössége ugyanazon időben több nővel (*polygynia*), vagy egy nőnek életközössége ugyanazon időben több férfival (*polyandria*).

A polyandria egyenesen ellenkezik a természetjoggal, miért is ez Isten által sohasem volt megengedett. A polygynia, melyet rendszeren polygamiának neveznek, közvetve vagy másodsorban ellenkezik a természetjoggal és a házasság másodrendű céljával. A polygynia az ó-szövetségben meg volt engedve; az újszövetségben azonban isteni parancs tiltja. (Lukács 16, 18; I. Kor. 7, 39.)

b) A házasság *felbonthatatlansága* szintén a természetjognak ha nem is elsőrendű, de mindenesetre másodrendű követelménye; az újszövetségben pedig isteni joggal alapszik. (Máté 19, 4.)

Ezen felbonthatatlanságnak azonban vannak fokozatai. A keresztények között érvényesen kötött és már elhált házasság soha semmi körülmények között nem bontható fel.

A keresztények között érvényesen kötött, de még el nem hált házasság (*matrimonium ratum, non consummatum*) felbontatik eo ipso ünnepélyes szerzetesfogadalom által, de felbontható az apostoli Szent-szék fölmentése által is, akár mindkét fél, akár csak az egyik kéri a felmentést a másik akarata ellenére. (1119.)

A nemkeresztények között kötött és elhált házasság felbontható a szent Pál apostol által adott engedmény alapján (*Privilegium Paulinum*), ha az egyik fél kereszténnyé lesz és a másik nemkeresztény házastárs nem akar vele békességben élni. (1120, 1.)<sup>1</sup>

A keresztények házasságát nemcsak az isteni jog, hanem az egyházjog is szabályozza. Ami pedig a házasság tisztán polgári hatásait illeti, ezekre nézve a polgári törvények az irányadók.

A *nemkatholikus keresztények* házassága is az Egyház joghatósága alá tartozik, amennyiben az Egyház őket ez alól ki nem veszi. Az új egyházi törvénykönyv (1099, 2.) egyenest kimondja, hogy a nemkatholikus keresztények, amennyiben nemkatholikusokkal házasodnak, nincsenek az Egyház által előírt alakiságok megtartására kötelezve. Épígy az 1070, 1., mely a *cultus disparitas* akadályáról szól, ezt az eretnekekre nem terjeszti ki.

A *nemkereszteltek* házassága felett az Egyháznak nincs semmi joghatósága. Legfőlebb *közvetve* lehet joghatósága oly esetben, amikor katolikus köt nemkeresztelt egyénnel házasságot; vagy amikor a nemkeresztények egyike megtér (*Privilegium Paulinum*).

A *nemkereszteltek* házassága fölött az államot illeti a teljes

<sup>1</sup> Lásd erre nézve bővebben az egyházjogot.

joghatóság. Míg a *keresztény házasság* fölött, amennyiben az szentség, az államnak nincs joghatósága, csak az Egyháznak.

5. A házasság szentségének megalapítása. Krisztus Urunk magát a házassági szerződést emelte szentségi méltóságra. A házasság szentségét tehát így határozhatjuk meg: *a házasság azon szentség, amelyben egy férfi egy nővel életközösségre lép gyermekek nemzése és nevelése végett és isteni malasztot nyer ezen életközösség megszentelésére.*

Mikor alapította Krisztus Urunk a házasság szentségét? Ezt a kinyilatkoztatás írott forrásai nem mondják meg; de a szent-atyák közül többen tanítják, hogy Krisztus Urunk azért jelent meg a kánai menyegzőn, hogy jelenlétével megszentelje, a szentség méltóságára emelje a házasságkötést.<sup>1</sup>

A hittudósok szent Pál apostolnak az Efezusiakhoz írt levelében (5, 22—33) találják a házasság szentségi jellegének kihirdetését.

A házasság szentségi jellege már az ősegyházban is ismeretes volt. Tertullian ismételtén magasztalja a házasságot, melyet az Egyház áld meg miseáldozat közben s melyet Isten helybenhagy és kegyelmeivel megszentel.<sup>2</sup>

Szent Ambrus a házasságot Krisztus által megszenteltnek, másutt szentségnek mondja.<sup>3</sup>

Már a legrégebb időkben a pápák (Siricius, I. Ince) ítélkeznek a házassági ügyekben.<sup>4</sup>

A házasságkötés mindig egyházi szertartással történt.

<sup>1</sup> Így szent Ágoston: Quod Dominus invitatus venit ad nuptias, confirmare voluit, quod ipse fecit nuptias. Qui bene eruditi sunt in fide catholica noverunt, quod Deus fecerit nuptias et sicut coniunctio a Deo, ita divortium a diabolo sit. Ac per hoc ergo Dominus invitatus venit ad nuptias, ut coniugalis castitas firmaretur et ostenderetur sacramentum nuptiarum. (In Joannem tract. 9, n. 2.) Toursi Maximus: Vadit ad nuptias Filius Dei, ut quas dudum potestate constituit, tunc praesentiae suae benedictione sanctificet. (Hom. 23 n. 7.) Ugyanígy Damaszkusi szent János is. (Idézve *Gíhr*, Sakramentenlehre II, 472.)

<sup>2</sup> Unde sufficimus ad enarrandam felicitatem eius matrimonii, quod ecclesia conciliat et confirmat oblatio et obsignat benedictio, angeli renuntiant, Pater rato habet? (Ad uxorem I. 2. c. 9.) — Matrimonium habet iam ex parte divinae gratiae patrocinium. (Ad uxorem I. 2. c. 7.)

<sup>3</sup> Sanctificatum a Christo coniugium. (Ep. 42, n. 3.) — Cognovimus velut praesulem custodemque coniugii esse Deum, qui non patitur alienum torum pollui et si quis fecerit, peccare eum in Deum, cuius legem violet, gratiam solvat. Et ideo quia in Deum peccat, sacramentum icoelestis amittit consortium (De Abraham I. 1. c. 7, nr. 59.)

<sup>4</sup> V. ö. *Gíhr*, Sakramentenlehre II, 473.

A Leonianumban a *velatio nuptialis*; a Gelasianumban az *actio nuptialis*; a Gregorianumban a *benedictio nuptiarum* szertartása és könyörgései bizonyítják, hogy az Egyház a házasságot mindig szentnek, kegyelmeket adó intézménynek tartotta. Ugyanezt mutatják az összes nyugati és keleti egyházak szertartáskönyvei.

A keleti egyháznak már az V-ik században elszakadt eretnek felekezetei is szentségnek ismerik a házasságot.

A 7 szentségnek felsorolása a XII-ik században kezdődik, a sorrendben mindig bennfoglaltatik a házasság szentsége is.

6. **A házasság szentségének kiszolgáltatója, anyaga és alakja.** Habár a házasság szentségi jellege mindenkor el volt ismerve a katolikus Egyházban, a szentség kiszolgáltatóját illetőleg eltérők voltak a vélemények. A keleti egyházban ma is az a felfogás, hogy a házasság szentségének kiszolgáltatója a pap, aki a jegyeseket megáldja. A latin egyházban már a középkorban általános a felfogás, hogy a házasság szentségének kiszolgáltatói a házasulandók, ámbár *Melchior Canus* (+1560) azt vitatja, hogy a házasság szentségének kiszolgáltatója a pap, ennél fogva papi áldás nélkül érvényes házasság nem jöhet létre. *Melchior Canus*-nak kevés követője akadt, leginkább gallikán és jozefinista szellemű tudósok (*Launoy*, *Sarpi*, *Tabaraud*, *Ruytz*); az általuk felállított téves nézeteket IX. Pius a *Syllabusban* elítélte (65–74),<sup>1</sup> ma már nincs hit-tudós, aki nem azt vallaná, hogy a házasság szentségét maguk a felvevők szolgáltatják ki.

Kérdés már most, hogy mi ezen szentség anyaga és alakja.

A szentségi *anyag* és *alak* a *házassági szerződésben* keresendő, minthogy Krisztus Urunk magát ezt a szerződést emelte szentségi méltóságra.

*Távolabbi anyag* tehát a szerződő felek (illetve az ő testük). *Közelebbi anyag* a jog átadása az életközösséghez (*ius in corpus*). *Szentségi alak* pedig ezen jog elfogadása. Ugy a jog átadásának, mint elfogadásának kölcsönösnek és külső jellel kifejezettnek kell lennie (*traditio mutua*).

7. **A házasság szentségének hatásai.** Aki a házasság szentségét méltóan veszi fel, kegyelmekben is részesül. (1110)

A házasság szentségének hatásai:

1. a *megszentelő malaszt* gyarapítása, minthogy a házasság az élők szentsége;

2. *jog* olyan *segítő malasztokhoz*, amelyekre a házaselet kötelességeinek teljesítéséhez szükség van, t. i. a kölcsönös szeretet és

<sup>1</sup> V. ö. *Schneemann*, *Die Irrthümer über die Ehe*. Freiburg. 1866.



becsülés megőrzésére és fejlesztésére, a házastársi hűség és tisztaság sértetlen megóvására, a gyermeknevelésre, a házaselet terheinek elviselésére;

3. a *házassági kötelék*, amely csak az egyik házastárs halálával szűnik meg; miért is a házastárs életében mással érvényes házasság nem köthető;

4. a *debitum coniugale*.

A 3-ik és 4-ik hatást minden *érvényes* házasságkötés előidézi, míg az 1-ső és 2-ik hatást csak a *méltóan* felvett szentség adja meg. (A méltatlanul, de érvényesen felvett szentség azonban újraéledhet.)

A 3-ik és 4-ik hatás már a nemkeresztények házasságában is megvolt, mindkettőt a keresztény házasság szentségi jellege magasabb sanctióval látta el.

Habár a pap nem kiszolgáltatója a házasság szentségének, hanem csak hites tanuja és megáldója a jegyesek által kötött szentségi frigynek: mindazonáltal a lekipásztornak igen nagy gondot kell arra fordítania, hogy a hivek érvényesen és méltóan vegyék fel a házasság szentségét, amely alapja a keresztény családnak és társadalomnak egyaránt.<sup>1</sup> Az egyházi törvénykönyv is meghagyja, hogy a hiveket a házasság szentségéről, a házasság köteleseégeiről kioktassák és mindent kövessenek el, hogy a házasulandók a házasságkötés előtt meggyónjanak és áldozzanak. (1033.)

## ÖTVENKILENCEDIK FEJEZET.

### A házasság felosztása.

Megkülönböztetjük:

1. a *nemkeresztények törvényes házasságát* (matrimonium legitimum) és a *keresztények érvényes házasságát* (m. ratum). Ez ismét lehet: *érvényes, de még el nem hált* házasság (m. ratum),

<sup>1</sup> Cum tanta sit matrimonii dignitas ac sanctitas, nihil sane a christiano instituto magis alienum esset, quam illud indifferenter iniri, profane celebrari ac more etiam gentium, quae Deum ignorant, a filiis sanctorum contrahi. Sedulo itaque monendi ac erudiendi sunt fideles circa catholicam de hoc magno sacramento doctrinam eiusque gratia ac significatione necnon de obligationibus coniugum christianorum. Quemadmodum enim matrimonii sanctitate ignorata vel neglecta plurimae maximaeque calamitates et in ecclesia et in civili societate importantur, ita nihil aptius ad familiarum disciplinam reformandam et ad ecclesiae civilisque reipublicae utilitatem et commoda augenda et multiplicanda, quam uti par est perspecta habere verba illa Pauli (Hebr. 13, 4): Honorabile connubium in omnibus et thorus immaculatus. Collectio Lacensis V, 1839.

vagy *érvényes és elhált* házasság (m. ratum et consummatum). A házastársak az elhálás által igénybeveszik az egymás testéhez nyert jogot s egy testté lesznek. (1015, 1.)

Ha a házasfelek a házasságkötés után együttlaknak, az elhálás jogilag föltételeztetik, hacsak ennek ellenkezőjét be nem bizonyítják. (1015, 2.).

2. Megkülönböztetünk *érvényes* (m. validum) és *érvénytelen* (m. invalidum, irritum, nullum) házasságot.

Az érvényes házassághoz szükséges:

a) hogy akik házasságot akarnak kötni, ehhez *joguk* legyen (tehát ne legyen közöttük *bontó akadály* 1036, 2.);

b) hogy meglegyen a *kölcsönös beleegyezés* (consensus matrimonialis);

c) hogy ezen kölcsönös beleegyezést az *előirt jogos alakban nyilvánítsák ki*.

Ha a házasságkötésnek nem áll ugyan bontó akadály az útjában, de valamely tiltó akadály vagy más egyházjogi tilalom, az ilyen, egyébként érvényes házasság *tilos* házasság (matr. illicitum). Amely házasságnak semmi akadály vagy tilalom nem áll útjában, az *megengedett* házasság (matr. licitum).

A házasság érvényessége mellett szól a *praesumptio iuris*, úgy hogy ha kétség merül fel a házasság érvénye ellen, az érvénytelenséget és nem az érvényességet kell bizonyítani (matrimonium gaudet favore iuris. 1014.)

Az érvénytelen házasság lehet *látszólagos* (matr. putativum), ha azt legalább az egyik fél jóhiszeműleg kötötte, s mindaddig látszólagos házasság, amíg annak érvénytelenségéről mindkét fél meg nem győződött. (1015, 4.) *Merényelt* házasság (matr. attentatum) pedig, ha egyik vagy mindkét fél, annak dacára, hogy ismerte a házasság megkötését lehetetlenné tevő bontó akadályt, mégis merészelt a házasságkötést. (1069, 1072, 1073.)

3. Megkülönböztetünk *nyilvános* és *titkos* házasságot. *Nyilvános* a házasság (matr. publicum, solemne), amelyet egyházi kihirdetés után az Egyház által előirt módon (in facie ecclesiae) kötnek meg; *titkos* vagy *lelkiismereti* házasság (matr. secretum, occultum, conscientiae), melynél az egyházi kihirdetés és a házasságkötés egyházi szertartásai is elmaradnak és a házasságkötés ténye titokban tartatik.

A titkos házasságtól különbözött eddig a *clandestin* házasság, amelyet t. i. a plébános és két tanú jelenléte nélkül érvényesen köthettek oly helyeken, ahol a trienti zsinat *Tametsi* rendelete nem volt kihirdetve, illetve nem volt érvényben. Az új egyházi törvénykönyv a clandestin házasságot nem ismeri el. Ez okból

tehát, ha a katolikus protestánszal protestáns templomban esküszik, ez clandestin, de ma mindenütt érvénytelen házasság is.

4. *Vélelmezett* házasság (matr. praesumptum) volt a *Tametsi* rendelet előtt a jegyeseknek kopulája in foro externo. Ma ilyen házasság nem létezik.

5. *Balkézre történt* vagy *morganatikus* házasság (matr. morganaticum sive ad legem Salicam) az olyan különben érvényes házasság, melyben a feleség és a gyermekek a házasság polgári hatásaiból (a feleség rangja, a gyermekek örökösödési joga) részben vagy egészen kizáratnak. Ilyen házasság uralkodóházak és a magas arisztokracia körében ma is lehetséges.

6. Hajdan az eljegyzést matrimonium *de futuro*, a házasságkötést matrimonium *de praesenti* szokták nevezni. Az új egyházi törvénykönyv ezt a két kifejezést nem használja.

7. A polgári *házasság* (az új egyházi törvénykönyvben actus civilis 1075, 1. vagy matr. civile ut aiunt. 188. n. 5., 2356) a házasságralépés szándékának kijelentése a polgári hatóság előtt, mely ezen kijelentés alapján a házasságot érvényesnek tekinti.

A polgári házasság háromféle:

a) *kötelező* polgári házasság, amikor az állam csakis a polgári hatóság előtt kötött házasságot ismeri el érvényesnek. A kötelező polgári házasság van bevezetve Németországban, Franciaországban, Olaszországban, Belgiumban, Svájcban, Magyarországon;

b) *tetszésszerű*, vagy *fakultatív* polgári házasság, amikor az állam a házasulandók tetszésére bizza, hogy polgári vagy egyházi hatóság előtt kössék meg házasságukat; mindegyik fórum előtt kötött házasságot érvényesnek ismeri el. A fakultatív polgári házasság van Angliában és Északamerikában;

c) *szükségbeli*, amikor az állam azoknak megengedi a polgári hatóság előtt a házasságkötést, akik egyházi fórum előtt bármely okból nem köthetnek házasságot. A szükségbeli polgári házasság Ausztriában és Spanyolországban van gyakorlatban.

Az Egyház a polgári házasságot minden formájában elítéli, mint az államnak a szentségi joghatóságba való illetéktelen beavatkozását. Az állam a polgári házasság bármely formája mellett is magának vindikálja azt a jogot, hogy a házasság érvényességének föltételeit megállapítsa s hogy a házassági kötelék felett ítélkezzen; holott Krisztus Urunk magát a házassági szerződést emelve a szentség méltóságára, egyedül az Egyháznak adott felhatalmazást arra, hogy a házasság érvényességének föltételeit megállapítsa és a házassági kötelék felett ítélkezzen.

De, habár a polgári házasság mindhárom alakjában sérelmes

az Egyházra nézve: mégis legveszedelmesebb és legkárhatosabb a polgári házasságnak első és második alakja, t. i. a kötelező és tetszés szerinti polgári házasság.

Már most, ami a katolikusokat illeti, természetes, hogy ők a polgári házasság 2-ik és 3-ik alakja szerint nem köthetnek *súlyos* bűn nélkül házasságot, amely házasságkötés az Egyház előtt érvénytelen. Ahol azonban az állam által elő van írva a kötelező polgári házasság, akár az egyházi kötés előtt (mint nálunk), akár az egyházi kötés előtt vagy után (mint Olaszországban): a katolikusnak is nemcsak szabad, hanem kötelessége is a polgári hatóság előtt megjelenni s az előírt alakiságok szerint házassági szándékát kijelenteni, hogy házassága az állam által elismertessék. Azonban a katolikus hívőknek ezt csak pusztán alakiságnak szabad tekinteniök, amely alakiság, nem *házasságkötés*. Következésképen, amíg az egyházi kötés meg nem történt, a jegyesek nem tekinthetik magukat házasoknak s a házasok jogával (*copula*) nem élhetnek. (Ellenkező esetben súlyosan vétkeznek.)<sup>1</sup>

Azon katolikusok, akik csak polgári házasságot kötnek, *súlyos bűnt* követnek el s az Egyház által nem tekintetnek házasoknak, hanem *nyilvános bűnösöknek*, akik a szentségekhez sem bocsáthatók, amíg vagy el nem válnak, vagy egyházilag meg nem esküsznek; minden egyházi cselekménytől eltiltandók<sup>2</sup> (kereszt-, bérmaszülő stb.), s haláluk után egyházi temetésben nem részesülhetnek, hacsak a halálos ágyon a megbánás jelét nem mutatták. (1240, 1. n. 6.)

Az új egyházi törvénykönyv szerint a polgári házasságból *köztisztesség* akadályá származik (1078).

Az Egyház a polgári házasságot még érvényes eljegyzésnek sem tekinti, hanem *attentatio matrimonii*-nak, annak minden jogi következményével (pl. a bűn akadályánál: *crimen ex adulterio cum attentatione matrimonii*).

Minthogy az Egyház a tisztán protestáns házasságoknál az egyházi fórum előtt való kötést nem kívánja (1099, 2.): a protestánsok polgári házasságát érvényes házasságnak ismeri el. Fölteve természetesen, hogy nincs köztük bontó akadály és mikor a polgári anyakönyvvezető előtt megjelennek, megvan a szándékuk érvényes házasságot kötni. Épígy a nemkeresztények pol-

<sup>1</sup> Az ilyen bűn megakadályozása céljából a lelkipásztornak mindent el kell követnie, hogy a jegyesek a polgári házasságkötést az egyházi házasságkötéssel *egy napon* végezzék.

<sup>2</sup> Az egyházi törvénykönyv szerint *excluduntur a legitimis actibus*. (2256.)

gári házassága is érvényes, akik felett az Egyháznak semmi joghatósága nincs.

## HATVANADIK FEJEZET.

### Távolabbi előkészület a házasságra.

Első lépés a házasság ígérete (nyilatkozás). Ez az ígéret lehet *egyoldalú*, lehet *kölcsönös*.

1. **Egyoldalú házassági ígéret.** A házassági ígéret (*matrimonii promissio unilateralis*) által kötelezi magát az illető egy más nem-beli személlyel szemben, hogy vele házasságra fog lépni.

Az ilyen ígéret érvényességéhez szükséges:

a) hogy az illetőnek szándéka legyen önmagát ezen ígéret által kötelezni;

b) hogy az ígéretet az, akinek tétetik, elfogadja;

c) hogy az ígéret az új egyházi törvénykönyvben előírt alakiságok betartásával történjék. (L. alább.)

Az írásba nem foglalt házassági ígéret érvénytelen mindkét fórum előtt. (1017.)

2. **Eljegyzés.**<sup>1</sup> A kölcsönös házassági ígéretet nevezzük *eljegyzésnek* (*promissio bilateralis, seu sponsalitia*). (1017.)

Az eljegyzés érvényességéhez a természetjog alapján szükséges:

a) hogy mindkét félnek meglegyen a *képessége* ilyen ígéret megtételére;

b) hogy mindkét részről meglegyen az igaz, őszinte *akarata*;

c) hogy az ígéret mindkét részről *külsőleg* is kinyilváníttassék.

Ezekhez járul az új egyházi törvény követelte föltétel, hogy a *kölcsönös ígéret bizonyos alakítások megtartásával írásba foglaltassék*.

Hét éves kor előtt (*infans seu parvulus*) az ember még szabad elhatározással nem bír, *non sui compos*, tehát eljegyzést sem köthet. A hét éven alul levő gyermekekkel egyenlőknek vétetnek az örültek. (88, 3.)

A hét éven felül levő, de még kiskorú (*persona minor*) szülei, illetve gyámja hatalma alatt áll, kivéve azon jogokat, melyekre nézve a törvény szabadságot biztosít a szülői hatalommal szemben is. (88, 3.) Ilyen a házasság (1034), melyet illetőleg a szülők csak tanácsadói joggal bírnak. Következésképen hét éven felül levő kiskorúak érvényes eljegyzést köthetnek.

<sup>1</sup> V. ö. *Hanuy F.* A jegyesség és házasságkötési forma kifejlődése a *Ne temere decretumig*. Bpest. 1912.

3. Az érvényes házassági ígéret alakisága. Akár egyoldalú, akár kölcsönös a házassági ígéret, ez érvénytelen úgy a lelkiismereti, mint a külső fórum előtt, ha *nincs írásba foglalva* és a *jegyesek*, valamint vagy a *plébános* (esetleg *püspök*), vagy *két tanú* által aláírva. (1017, 1.)

Az eljegyzésnek ezen alakisága legújabb keletű. Az 1908. ápr. 19-én kiadott *Ne temere* pápai rendelet írta először elő az eljegyzés érvényességéhez (de nem az egyoldalú házassági ígéret érvényességéhez) az írásba foglalt bizonylatot. Az új egyházi törvénykönyv a *Ne temere* rendelet alakiságát az egyoldalú házassági ígéretekre is kiterjeszti és kimondja, hogy írásba nem foglalt házassági ígéret, akár egyoldalú, akár kölcsönös, érvénytelen mindkét fórum előtt.

Az Egyház ezen intézkedésével akadályozni akarja a könnyelmű házassági ígéretek, amelyekből rendszeren tiltott viszonyok származnak.

Ez okból a lelkipásztorok kötelessége egyrészt kioktatni a hiveket (a felnőttek katechéziseiben és a gyóntatásban) az eljegyzés alakiságairól, másrészt szorgalmazni, hogy az eljegyzések mindig az Egyház által előírt alakiságok betartásával történjenek. Minden más viszonyt másnemű fiatalok között, mint tiltott viszonyt, mint közeli szabad bűnalkalmat kell a lelkipásztornak (gyóntatónak) tekintenie.

Az eljegyzésről *írásban foglalt bizonylat* állítandó ki. Ezt a bizonylatot alá kell írni a *két jegyesnek* és vagy a *plébánosnak* (illetve püspöknek) vagy *két tanúnak*.

A plébános alatt nem értjük a jegyesek, vagy egyik jegyes plébánosát; bármely plébános, saját plébániája területén, érvényesen tanuskodhatik aláírásával az eljegyzésről, habár a jegyesek nem az ő hivei.

Viszont a plébános ezen aláírással mást (pl. a káplánt) nem bízhat meg. Ha tehát nem a plébános, hanem a káplán írja alá, akkor kivüle még egy más tanú aláírása is szükséges.

Nem szükséges az érvényességhez, hogy a plébános előtt köttessék az eljegyzés; az esetben azonban, ha nem a plébános előtt köttetik, *két tanú* aláírása szükséges a jegyesek aláírásán kívül. Tanú lehet bármely eszének használatával bíró egyén, a jegyesek szabad választása szerint: kor, nem, állás, vallás e tekintetben nem határoz.

Az eljegyzés bizonylatát a *két jegyesnek* is sajátkezüleg alá kell írnia. Ha azonban mindketten, vagy az egyik a jegyesek közül nem tud vagy nem képes írni: ezt a körülményt a bizonylatban fel kell említeni s a plébánoson kívül egy tanúnak alá kell írni

a bizonylatot, ha pedig nem a plébános előtt történik az eljegyzés, a két tanún kívül még egy harmadiknak aláírása is szükséges.

Az eljegyzés érvényességéhez szükséges, hogy a róla kiállított bizonylaton fel legyen tüntetve az év, hónap és a nap, melyen az eljegyzés megtörtént, illetve a bizonylat aláíratott.<sup>1</sup>

Fölmerülhet a kérdés, vajjon a nemkatholikus keresztények eljegyzése érvényes-e ezen alakiságok betartása nélkül?

A *Ne temere* rendelet a nemkatholikusokat egyenesen kivette ezen alakiságok alól: *Acatholici sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahunt, nullibi ligantur ad catholicam sponsalium vel matrimonii formam servandam.*

Igaz, hogy az új egyházi törvénykönyv a nemkatholikus keresztényeket itt külön nem említi: de az 1099. kánon 2. §-a értelmében bátran állíthatjuk, hogy az új egyházi törvénykönyv miként az akatholikusok házasságának érvényességét nem teszi függővé az Egyház által előírt alakiságoktól, ugyanúgy az eljegyzés érvényességét sem. Azonban ha katolikus nemkatholikus kereszténnyel vagy nemkereszténnyel kötne eljegyzést, az eljegyzés csakis a fent ismertetett alakiságok betartásával lenne érvényes.

Az eljegyzés érvényességéhez szükséges, hogy a plébános, illetve a tanúk a jegyesekkel együtt jelen legyenek az eljegyzésen s utána aláírják az eljegyzésről kiállított bizonylatot.<sup>2</sup>

Még megjegyzendő, hogy az eljegyzés *megbizott* (procurator) útján is történhetik; valamint, hogy az eljegyzés alkalmával kiköthetők bizonyos föltételek, melyek az eljegyzésről szóló bizonylatba is fölveendők.

**4. Az eljegyzés hatásai.** Első, természetszerű hatása a kötelezettség a jegyeshez való *hűségre* (fides sponsalitia) és a *házasság megkötésére* az előre meghatározott időben, vagy legalább is akkor, amikor a másik jegyes ezt észszerűen megkívánhatja.

Ebből folyik, hogy aki érvényes eljegyzést kötött, mással új, érvényes eljegyzést nem köthet s ha másnak tenne házassági ígé-

<sup>1</sup> 1908. július 27-én a Zsinati Bizottság a következő kérdésre: *An ad sponsalium validitatem in scriptura sit apponenda data seu adscriptio diei, mensis et anni?* felelte: affirmative. Igaz, hogy ez a felelet a *Ne temere* rendeletre vonatkozott, de minthogy az új egyházi törvénykönyv a *Ne temere* dekretum rendelkezéseit kodifikálta, kiváló kanonisták (Hilling, Knecht) szerint az eljegyzési okmány *datálása* az érvényességnek egyik föltétele.

<sup>2</sup> *Utrum ad valida ineunda sponsalia partes teneantur subsignare scripturam unico contextu cum parcho seu Ordinario aut cum duobus testibus: an potius sufficiat, ut scriptura ab una parte cum parcho vel cum duobus testibus subsignata, remittatur ad alteram partem, qui vicissim cum parcho vel cum duobus testibus subscribat?* S. C. Concilii respondit affirmative ad primam partem, negative ad secundam. (1908. júl. 27.)

retet, ez érvénytelen lenne. Ha mással házasodik, a házasság *érvényes* ugyan, de *meg nem engedett* (esetleg súlyosan vétkes). Ha a jegyes az eljegyzés után más személlyel vétkezik, mindenestre a jegyesi hűség ellen is vétkezik, ez azonban csak súlyosbító és nem a bűn nemét megváltoztató körülmény, miért is a gyónásban nem szükséges ezt külön fölemlíteni.<sup>1</sup>

Bár az eljegyzés által kötelezettséget vállal a jegyes a házasság megkötésére, mindazonáltal az egyházi törvénykönyv, hogy a házasság szabadságát mindenképen biztosítsa, nem ad arra felhatalmazást, hogy a jegyes per útján kényszeríthesse jegyesét a házasság megkötésére (*actio ad petendam matrimonii celebrationem*); arra azonban felhatalmazza a jegyest, hogy kártérítést követeljen, esetleg per útján, jegyesétől, aki az eljegyzést jogtalanul felbontja. (1017, 3.)

A kártérítés az egyházilag érvénytelen házassági ígéret megszegése esetén is követelhető.

Az új egyházi törvénykönyv életbelépése előtt az eljegyzés egyszersmind köztisztességi akadályt is képezett, mely szerint a jegyes jegyesének elsőfokú vérrokonaival nem köthetett házasságot. Az új egyházi törvénykönyv ezt az akadályt megszüntette.

**5. A jegyesség felbontása.** A házassági ígéret természeténél fogva visszavonható; a jegyesség, mely kölcsönös ígéreten alapszik, felbontható. Az egyházi törvénykönyv a felbontáshoz semmi alakíságot nem ír elő. Viszont az Egyház a felbontást *per útján* nem engedi eszközölni (*actio de iusta causa dissolutionis*).<sup>2</sup>

A jegyesség felbomlik:

a) *kölcsönös visszavonás* által. *Omnis res, per quascunque causas nascitur, per eadem dissolvitur.* Az ígéretnek kölcsönös visszavonása még akkor is felbontja a jegyességet, ha a házassági ígéretet esküvel erősítették meg;

b) ha bekövetkezik az a *föltétel*, amelytől függővé tették az eljegyzés felbontását;

c) ha *tiltó* vagy *bontó akadály* merül fel a jegyesek között. Ha az akadály csak egyházi jogi és olyan, mely alól fölmentés nyerhető: csak az ártatlan félre nézve áll be a kötelezettség megszűnése; a bűnös fél köteles fölmentést kérni, ha az ártatlan fél ezt óhajtja;

d) ha a jegyesek egyike *tökéletesebb élethivatást választ* (papi,

<sup>1</sup> *Noldin*, De sexto praecepto.<sup>14</sup> nr. 20.

<sup>2</sup> Acta Apost. Sedis 1918. X., 345. A törvénykönyvet magyarázó Bizottság döntvénye. (1918. június 2.)



szerzetesi pálya); mert minden eljegyzésnél mintegy hallgatóg föltétel: hacsak tökéletesebb életpályát nem választok;

e) az eljegyzés felbontható *pápai fölmentés útján* még akkor is, ha a másik fél nem akar elállni a jegyességtől. De csakis a pápa adhat fölmentést (a püspök vagy a gyóntató nem).

Az egyik fél is visszaléphet *jogosan* a jegyességtől s így azt *egyoldalúan* is felbonthatja mindazon esetekben, amikor a jegyesség tartama alatt annyira megváltoznak a másik jegyes viszonyai, hogy ha ezeket előre látta volna, vele eljegyzést nem kötött volna. Az eljegyzés ugyanis ezen hallgatóg föltétel mellett jön létre: *si res in eodem statu permanent*. Egyoldalúan is felbontható tehát a jegyesség:

a) ha a másik fél vétett a jegyesi hűség ellen; *frangenti fidem fides non est servanda*;

b) ha az eljegyzés bizonyos föltételhez volt kötve s a másik fél ezt a föltételt nem teljesítette;

c) ha a másik fél viszonyaiban: egészségében, erkölcsében, vagyonában (*mutationes notabiles in bonis corporis, animae, fortunae*) olyan változások állottak be, amelyek miatt a házasság szerencsétlen, boldogtalan lenne.

A jegyességnek *egyoldalú, igazságtalan* felbontása súlyos bűn s aki ezt elkövette, mindenesetre lelkiismeretben köteles kártérítésre az elhagyott jegyessel szemben s ezen kötelezettségére a gyóntató által figyelmeztetendő.

## HATVANEGYEDIK FEJEZET.

### Közelebbi előkészület a házasságra.

Az Egyház mindent elkövet, hogy érvénytelen vagy tilos házasságok létre ne jöjjenek. Ezért rendeli el a jegyesvizsgát, a jegyesoktatást, valamint a házasság megkötése előtt a háromszori hirdetést, hogy a hívek az esetleg tudomásukra jutott akadályokat az illetékes helyen bejelentsék.

1. **A jegyesvizsga.** A plébános már a kihirdetések előtt köteles a jegyesvizsgát megejteni, hogy meggyőződjék arról, hogy az érvényes és megengedett házasságkötésnek misem áll útjában. A plébános ezen kötelezettsége folyik először is papi hivatásából, mely szerint köteles mindarra ügyelni, ami a szentségek érvényes és megengedett kiszolgáltatásához szükséges; de másodsor kötelezi őt erre pozitív egyházi törvény is: XIV. Benedek pápa 1743. május 18-án kiadott *Nimiam licentiam* kezdetű rendelete.

A jegyesvizsgálat két dologra terjed ki: az egyik a *házassági akadályok földerítése*, a másik a *jegyesek vallási ismerete*.

A jegyesvizsgálatot a jegyesek plébánosának kell elvégeznie. Ha a jegyesek különböző plébániákon laknak, leghelyesebb, ha a menyasszony plébánosa végzi a jegyesvizsgálatot. De végezheti a menyasszony plébánosának beleegyezésével a vőlegény plébánosa is.

A jegyesvizsgálatnál leghelyesebb először a vőlegényt és a menyasszonyt két tanú jelenlétében kikérdezni a nyilvános akadályok felől s azután külön a vőlegényt és külön a menyasszonyt (tanúk nélkül) megkérdezni a titkos akadályokat illetőleg.

Ha a házasságnak nyilvános akadály áll útjában, a plébános igyekezzék őket a házasságkötés szándékáról lebeszélni, hacsak nincs elégséges ok az akadály alól való fölmentésre, vagy ha a házasságkötés elhagyásából nagyobb bajok nem származnak.

Ha csak polgári akadály merül föl, ez alól is fölmentést kell kérni.

A vizsgálat a jegyesek vallási ismereteit illetőleg elmaradhat, ha a plébános egyébként tudja, hogy a jegyesek eléggé járatosak a vallási dolgokban. Viszont, ha a vizsgálatból arról győződik meg, hogy a jegyesek hiányában vannak a legelemibb vallási ismereteknek is, ezekre még a házasságkötés előtt megoktatja.

**2. A jegyesoktatás.** A jegyesoktatásnak két része van: az egyik *esedékes* és csak abban az esetben szükséges, ha a jegyesek a vallás legelemibb dolgaiban is tudatlanok; a jegyesoktatásnak másik része a *lényeges*, amelyben azok is részesítendőek, akik különben jártasak a vallási dolgokban. A jegyesoktatásnak tulajdonképeni tárgya ugyanis a házastársak egymás iránti *kötelességei*, különösen a *nemi életet* illetőleg és a *gyermek*ek iránti kötelességeik. Mindenesetre arra kell törekedni, hogy ez az oktatás alapos legyen, de mégis olyan, hogy a fiatal lány-menyasszonyokat meg ne botránkoztassa: miért is erre az oktatásra különös gonddal kell előkészülni. Az oktatást nem kell a jegyesvizsgálattal, de a jegyesek gyónásával sem kapcsolni; legjobb röviddel a házasságkötés előtt elvégezni, sőt némelyik szerint leghelyesebb részben a házasságkötés előtt, részben rövidesen utána megtenni, ha ugyan ez így lehetséges. A nagynépességű plébániákon a rendszeres jegyesoktatás lehetetlenség számba megy. Ezt kellene pótolni kis könyvecskékkal. (Valnicsek Béla, *Jegyesek kátéja*, Bilkey Ferenc, *A család könyve*),<sup>1</sup> amelyek a házasság céljáról, feladatairól, tulajdonságairól, a házastársak kötelességeiről alapos tájékozódást nyújtanak. Az eljegyzés alkalmával ilyen könyvet kellene a jegyesek kezébe adni.

<sup>1</sup> Sajnos, ez irányban nagyon szegény a magyar egyházi irodalom.

3. **Kihirdetések.** Ha a jegyesvizsgálat az akadályokat illetőleg nemleges volt, következnek a kihirdetések.

A kihirdetések francia eredetűek. A IV. lateráni zsinat III. Ince alatt a kihirdetéseket a házasságkötés előtt az egész Egyházban kötelezően elrendelte; a trienti zsinat ezt a törvényt több új részlettel kiegészítette; az új egyházi törvénykönyv viszont a trienti zsinat törvényét némileg módosította. Az új egyházi törvénykönyv előtt a kihirdetések latin műszavai *banna* és *proclamationes* voltak; az új egyházi törvénykönyv ezeket a kifejezéseket azonban nem használja, hanem *publicationes* és *denuntiationes* névvel jelöli a kihirdetéseket.

Az egyházi törvénykönyv előírja, hogy a jegyesek kihirdetését az *ő plébánosuk* végezze *három* egymást követő *vasárnapon* vagy *kötelező ünnepen* az ünnepélyes misében vagy más szertartás alatt, melyen a nép tömegesen meg szokott jelenni. (1022, 1023, 1024.)

A kihirdetés tehát a jegyesek *saját plébánosának* (proprius parochus) joga és kötelessége. Természetesen a kihirdetéssel más papot is megbizhat (káplánt vagy a hitszónokot vagy aki a misét vagy litániát végzi). Világi egyént azonban a kihirdetéssel nem bizhat meg, hacsak erre nincs szokásjog, mint pl. Spanyolországban, ahol a kihirdetéseket a sekrestyések végzik.<sup>1</sup>

Ha a jegyesek *két* különböző *plébánián* laknak, a kihirdetést *mindkét plébánián* el kell végezni.

Ha az egyik vagy mindkét jegyes *több helyen* bir domiciliummal vagy quasi-domiciliummal: *mindegyik helyen* el kell végezni a kihirdetéseket, mert mindegyik hely plébánosa az *ő saját plébánosa* (parochus proprius).<sup>2</sup>

Ha valaki (a nő betöltött 12 év, a férfi betöltött 14 év után) lakóhelyétől távol tartózkodik 6 hónapig, a plébános köteles ezt a körülményt a kihirdetés előtt jelenteni a püspöknél, aki azután mérlegelve az összes körülményeket vagy el fogja rendelni a kihirdetést azon a helyen, ahol a házasulandó tartózkodott, vagy pedig más bizonyítékokat fog megkövetelni a házasulandó *szabad* voltát (super status libertate) illetőleg. (1023, 2.)

A születéshelyen, ha a házasulandónak ott már nincs lakóhelye, valamint a már elhagyott lakóhelyen nem kell kihirdetéseket végezni, hacsak erre nem vonatkozik a fentebbi 1023-ik kánon.

Ha azonban valami akadályt illetőleg gyanú merülne fel, a plébános még az esetben is forduljon a püspökhöz, ha a háza-

<sup>1</sup> Noldin, De sacramentis<sup>14</sup> nr. 640.

<sup>2</sup> Can. 94, 1. Sive per domicilium sive per quasi-domicilium suum quisque parochum et Ordinarium sortitur.

sulandó 6 hónapnál rövidebb ideig tartózkodott más helyen; a püspök pedig a házasságkötést ne engedje meg addig, amíg a gyanú nincs eloszlátva. (1023, 3.) A kóborok (vagi), valamint azok, akik csak egyházmegyei domiciliummal birnak, azon plébánián hirdetendők, amelyen épen tartózkodnak.

A kihirdetések *három egymásután következő vasárnapon*, illetve *parancsolt ünnepen* végezendők. (1247.) Az eltörölt ünnepeken a kihirdetések nem végezhetők.

A trienti zsinat előírta, hogy a kihirdetések az *ünnepélyes misével* kapcsolatosan végeztessenek; az új egyházi törvénykönyv megengedi, hogy *más istentiszteleten* is végezhetők legyenek, melyen nagy számmal jelennek meg a hívők. Lehetséges tehát a délutáni vagy esti ájtatossággal vagy szentbeszéddel kapcsolatban végezni a kihirdetést (inter alia divina officia, ad quae populus frequens accedat). (1024.)

Eleddig csak az *élőszóval* történő hirdetés volt előírva és megengedve. Az új egyházi törvénykönyv azonban fölhatalmazza a püspököket, hogy megyéjükben a kihirdetést a *templom ajtajára kifüggesztve* végezethessék. A hirdetés kifüggeszhető vagy a plébánia vagy más templom ajtajára s a hirdetésnek legalább 8 napon át kell kifüggesztve lennie. (1025.) De minthogy a 32. kánon 1. §-a szerint a nap éjjellel kezdődik s éjjélkor végződik s minthogy a hirdetések nem szokták éjjélkor kifüggeszteni vagy levenni, így tehát arra kell ügyelni, hogy a hirdetés a kifüggesztés és belevés napját nem számítva 8 teljes napig maradjon kifüggesztve.

Megkívánja azonban a törvény, hogy ezen 8 nap két vasárnapot vagy parancsolt ünnepet foglaljon magában (1025.), pl. hogy a hirdetés szombaton legyen kifüggesztve és csak a rákövetkező 2-ik vasárnapot követő hétfőn vétessék be.

De a plébános maga nem változtathatja át a szóbeli kihirdetést írásban kifüggesztett kihirdetésre: ezt csak a püspök engedélyével teheti. Nagyvárosokban, sőt népes falusi plébániákon is a kihirdetésnek ezen utóbbi módja ma mindenestre célravezetőbb.

Az egyházi törvénykönyv szerint katolikusnak nemkereszténnyel (impedimentum disparitatis cultus), vagy nemkatholikus kereszténnyel (impedimentum mixtae religionis) kötendő házasságát nem kell kihirdetni. A püspök azonban az ilyen házasságok kihirdetését is megengedheti,<sup>1</sup> föltéve, hogy ebből nem származik botrány, az illető akadály alól fölmentést nyertek, de ez esetben is a nemkatholikus fél vallási állapotáról említés ne történjék. (1026.)

<sup>1</sup> Nálunk a vegyes házasságok kihirdetése is meg van engedve.

Az illetékes püspök megfelelő okokból fölmentést adhat a kihirdetések alól, épígy fölmentést adhat az esetleg idegen egyházmegyében végzendő kihirdetés alól is. (1028, 1.) Ha több illetékes püspök van, a fölmentést a kihirdetések alól az adja meg, akinek egyházmegyében történik a házasságkötés; ha pedig a házasságkötés idegen egyházmegyében történék, fölmentést adhat bármelyik illetékes püspök. (1028, 1.)

A fölmentés megadásához nem kell valami súlyos ok, bármely észszerű ok elégséges.

Az egyházi törvénykönyv előírja, hogy a plébános a kihirdetések után is csak az esetben engedje meg a házasságkötést, ha már az összes, szükséges okmányok kezében vannak. (1030, 1.)

A következő okmányok jöhetnek itt tekintetbe: a polgári házasságról a hivatalos bizonylat; a jegyesek keresztlevele, ha nem azon plébánián kereszteltettek meg, ahol a házasságot kötik (1021, 1.); a bérálás fölveteléről szóló bizonylat; s ha a jegyesek, vagy egyik közülök nem volna még megbérmálva, hacsak nagy nehézséggel nem jár, bérmálkozzék meg a házasságkötés előtt (1021, 2.); bizonylat a más plébánián történt kihirdetésekről, vagy az azok alól adott fölmentésről.

Ha más pap végezte az akadályok kutatását és a házasságkötést megelőzően szükséges tájékozódást: ezekről hiteles bizonyítványt köteles küldeni az illetékes plébánoshoz. (1029.)

Egyes egyházmegyékben (nálunk is) elő van írva, hogy a jegyesek a házasságkötés előtt végzett gyónásról és áldozásról is hozzanak bizonylatot; ezt azonban egyetemes egyházi törvény nem írja elő.

Ép így némely egyházmegyében az is elő van írva, hogy ha nem olyan pap végzi az esketést, aki erre egyházbizonylatilag föl van hatalmazva, *írásbeli* fölhatalmazást kell kérnie. Kivételnek a segédlelkészek, akiknél elégséges a szóbeli meghatalmazás. Nálunk általában elégséges a szóbeli meghatalmazás.

Eleddig meg volt engedve a házasságkötés még azon a napon, melyen a harmadik kihirdetés történt. Az új egyházi törvénykönyv azonban előírja, hogy az utolsó kihirdetés után még három napnak kell elmulnia, mielőtt a házasságkötés megtörténhetik (1030, 1.), hacsak valamely észszerű ok mást nem javal. (U. o.) Minthogy tehát maga az egyházi törvénykönyv a törvény záradékában megengedi a törvény szigorának enyhítését: úgy a püspök az egész egyházmegyére nézve, ha erre kellő oka van, adhat engedélyt a házasságkötés végzésére a 3-ik kihirdetést követő napra, sőt a harmadik kihirdetés napjára is, — de kellő okból a plébános is, külön püspöki engedély nélkül is, eltérhet egyes esetekben a törvény betűszerinti szigorától.

A kihirdetésre vonatkozólag egyes rendelkezések az egyházi törvénykönyvben mindenütt a szóbeli kihirdetésekről szólnak. De ugyan-ezek állnak többek szerint (Knecht, Schäfer) az írásban kifüggesztett kihirdetésekről is. Tehát itt is a kihirdetés bevonása után három napnak kell elmulnia s csak ezután szabad megkötni a házasságot.

4. **A jegyesek gyónása.** A házasság szentsége az *élők* szentségei közé tartozik; a jegyeseknek tehát a *megszentelő malaszt állapotában* kell a házasság szentségéhez járulniok. Aki *tudva és készakarva* súlyos bűnnel szívében járul a házasság szentségéhez, *súlyos szentségtörést* követ el. Aki pedig súlyos bűnnel a szívében *jóhiszeműleg* járul a házasság szentségéhez, nem részesül a szentség kegyelmeiben.

Mindkét esetben *formátlan* a szentség, amely később *feléledhet* s így a szentségi kegyelmeket is nyujthatja; ha t. i. az illető tökéletes bánatot indít magában vagy érvényes gyónást végez.

Nem követ el súlyos bűnt, aki olyannal köt házasságot, aki halálos bűnnel a szívében járul a házasság szentségéhez. Igaz ugyan, hogy ez esetben méltatlannak szolgáltatja ki a szentséget, sőt maga is méltatlantól veszi azt: mindazonáltal ezt nem lehet súlyos bűnnek minősíteni.<sup>1</sup>

A malasztállapot, mely a házasság szentségének méltó felvételéhez szükséges, vagy gyónásban nyert *feloldozással* vagy *tökéletes bánat* felindításával szerezhető meg.

Általános egyházi törvény nem írja elő a házasságkötés előtt a gyónást.

Azonban miként a trienti zsinat<sup>2</sup> és számos tartományi zsinat,<sup>3</sup> úgy az új egyházi törvénykönyv is (1033) meghagyják a lelkipásztoroknak, hogy a házasulandókat figyelmeztessék a szent gyónásra és áldozásra.

Nálunk általános szokás, hogy a házasulandók a házasság megkötése előtt meggyónnak és megáldoznak. Ennek alapján a lelkipásztor esketés előtt megkövetelheti a hivatól a gyónást és áldozást.

A leghelyesebb gyakorlat, ha a jegyesek mindjárt a *jegyváltás után* is gyónnak és közvetlenül a *házasságkötés előtt* is. A jegyváltás után legjobb, ha a jegyesek *életgyónást* végeznek.

Ez két okból is fontos: az egyik, hogy az életgyónásban az esetleges titkos akadályok kiderülnek és marad elég idő a fölmentés

<sup>1</sup> V. ö. *Noldin*, De iure matrimoniali nr. 153.

<sup>2</sup> Sess. XXIV. De reformatione Matrimonii.

<sup>3</sup> Így az esztergomi és kalocsai tartományi zsinatok. *Collectio Lacensis* V, 25.

megszerzésére; a másik, hogy az életgyónás kedvező alkalom arra, hogy a gyóntató a jegyeseket óvja a jegyes állapot veszélyeitől. Mert a jegyes állapot valóban *szükséges közeli bűnalkalom*; a gyóntató a jegyeseket buzdíthatja mindazon eszközök felhasználására, melyek a *közeli bűnalkalom* erejét megtörhetik s azt *távoli bűnalkalommá* változtathatják.

De törekedjék a lelkipásztor arra is rábírnival a jegyeseket, hogy közvetlenül a házasságkötés előtt is, lehetőleg a házasságkötés napján, vagy előtte való nap ismét járuljanak a szent gyónáshoz és áldozáshoz s ily módon biztosítva a megszentelő malasztot lelküknek, méltón vegyék fel a házasság szentségét.

Sőt ajánlja nagyon a házasulandóknak, hogy közvetlenül az esketés előtt, mikor már a templomba mennek, igyekezzenek magukban fölindítani a hit-remény-szeretet és tökéletes bánat indulatait.

De mit tegyen a lelkipásztor, ha a *jegyesek* vagy *azoknak egyike nem akar a házasság előtt gyónni*?

Ha az illető nem nyilvános bűnös és a lelkipásztor sem tudja biztosan, hogy súlyos bűn állapotában van: minden nehézség nélkül megeskettetheti.

Ha azonban az illető nyilvános bűnös, vagy nyilvánosan tudott fenyíték alatt áll — nem szabad a papnak őt megeskettetni a püspök megkérdezése nélkül. A püspök egyes esetekben nagyobb bajok elhárítása céljából megengedheti, hogy a nyilvános bűnösök és nyilvánosan tudott fenyíték alatt állók is teljes egyházi szertartással eskettessenek meg. (1066.)

## HATVANKETTEDIK FEJEZET.

### A házasságkötés lényeges alkotó eleme.

I. A házassági szerződés mivolta. Miként általában a házasságnak a nemkeresztények között, úgy a házasság szentségének is lényeges alkotó eleme a házasulandók *kölcsönös beleegyezése* (consensus matrimonialis) *az életközösségbe és a test átadásába*.

Az új egyházi törvénykönyv is kimondja, hogy a házasság létrejön az erre jogilag képes személyeknek törvényes módon kinyilvánított beleegyezésével, amelyet semmi földi hatalom nem pótolhat. (1081, 1.)

A házassági beleegyezés pedig nem más, mint akaratnyilvánítás, mellyel a házasulandók kölcsönösen átadják és elfogadják a kizárólagos és a másik fél haláláig tartó jogot a másik testéhez gyermekek nemzésére alkalmas cselekedetre. (1081, 2.)

Ezen *consensus matrimonialis*, melyet *házassági szerződésnek*

lehet nevezni, a házasságkötés lényeges alkotó eleme. E nélkül házasság, keresztények között házasság szentsége nem jöhet létre. Viszont lehetséges, hogy csak ezen consensus matrimonialis, a házassági beleegyezés kijelentése létrehozza a házasság szentségét.

II. A házassági szerződés tulajdonságai. Ezen házassági beleegyezésnek, illetve szerződésnek a következő tulajdonságokkal kell bírnia:

1. *belső és igaz-nak* kell lennie; nem elég a csak *külső* vagy a *szinlelt* beleegyezés. Hogy a beleegyezés csak külső és szinlelt volt, nagyon nehéz bizonyítani s általános szabály, hogy a külső jelekkel kifejezett beleegyezéshez mindig föltételeztetik a belső is, hacsak az ellenkező be nincs bizonyítva. (1086, 1.) Viszont azonban ha a belső beleegyezés egyik vagy másik félnél hiányzik, a házasság érvénytelen;

2. *szabadnak* kell lennie, azaz olyannak, amely teljes öntudattal és akaratszabadsággal jön létre. A házassági szerződés ugyanis súlyos, egész életen át tartó kötelezettség elvállalása: azonban senkiről sem lehet föltételezni, hogy ilyen kötelezettséget magára vállal, ha nincs azzal tisztában és ha nem választhat teljes szabadon.

Miért is csecsemők, örültek, állandóan félbolondok nem köthetnek házasságot, mert náluk hiányzik az akaratnak az a szabadsága, amely a házassági beleegyezés lényeges föltétele. Ép így részek és alvók, mert ezen állapotban nem bírnak a cselekvés szabadságával. A rögeszmékben szenvedők (monomaniakusok) azonban érvényes házasságot köthetnek, ha rögeszméjük a házasságra vonatkozó felfogásukat nem zavarja meg.

A házassági beleegyezésnek szabadnak, azaz az akaratnak mentesnek kell lennie a *félelemtől*, *kénysertől* és *tévedéstől*. Mind a három érvénytelenné teszi a házasságot.

A *kényszer* (*vis*) és a *nagy félelem* (*metus gravis*) az új törvénykönyv előtt mint bontó akadályok szerepeltek, amelyek alól felmentés nem adható. Az új törvénykönyv nem sorolja fel azokat az akadályok között, hanem a házassági beleegyezés föltételei között, mint lényeges alkotó elemet állítja fel a szabad elhatározást, melyet a kényszer és a nagy félelem megakadályoz s ezért mindkettő érvénytelenné teszi a házasságot. Természetes, hogy itt fölmentésről szó sem lehet: mert mindkettő a házasságra lépő szabad elhatározásának az akadály, amelyet semmiféle fölmentés nem szüntet meg.

A *kényszer* és a *nagy félelem* érvényteleníti a házasságot:

a) ha ezt *külső ok* (valamely személy) idézi elő (akár a jegyes-



társ, akár szülők vagy rokonok), nem pedig csak belső kedélyhullámból vagy lelkiismeretfurdalásból fakad;

b) ha ezt a félelmet *igazságtalan* módon idézik elő, azaz akik az illetőt megfélemlítik nemcsak a szeretet, hanem az igazságosság ellen is vétének;

c) ha ez a félelem akkora, hogy a megfélemlített kényszerítve érzi magát a házasságkötésre, csak hogy megszabaduljon ettől a félelemtől. (1087, 1.)

Természetes, hogy a félelem lehet *föltétlenül* (absolute) vagy *viszonylagosan* (relative) *súlyos*. Ez utóbbi is érvénytelenné teszi a házasságot, ha reá is állanak a fent említett feltételek. Miért is a félelem elbírálásánál tekintetbe kell venni a megfélemlített személyét, korát, nemét, nevelését, állását stb.

A *tiszteletből fakadó félelem* (metus reverentialis) magában véve nem súlyos félelem, azonban lehetnek körülmények, melyek ezt is súlyossá tehetik. — Semmi más félelem nem teszi érvénytelenné a házasságot. (1087, 2.)

Ha az Acta Apostolicae Sedis-ben közölt házassági pereket átnézzük, ezekből megbizonyosodunk arról, hogy a Rota Romana által érvénytelennek nyilvánított házasságoknak 90 százaléka a kényszer és a nagy félelem alapján lett felbontva.

A *tévedés* is az új törvénykönyv előtt a természetjogból fakadó bontó akadályok közt szerepelt, mely alól fölmentés nem adható; az új egyházi törvénykönyv a tévedést is a házassági szabad beleegyezés lényeges hiányának minősíti, amely miatt a házasság érvénytelen.

A tévedés lehet *lényeges* (error substantialis) vagy *esedékes* (error accidentalis): az első érvényteleníti a házasságot, a második nem.

Lényeges a tévedés:

a) ha a házasság *természetére* vonatkozik. Aki egyáltalában nem tudja, hogy a házasság a férfi és nő életközössége gyermekek nemzésére, nem köthet házasságot. (1082, 1.) Felnőtteknél (post pubertatem) ez a tudatlanság nem tételeztetik fel. (1082, 2.) Ha mégis előfordulna, ezt bizonyítani kellene.

b) ha arra a *személyre* vonatkozik, akivel házasságot akar kötni. (1083, 1.) El akarta venni Paulát, de akivel megeskettették, az Petra volt, a házasság érvénytelen;

c) ha a tévedés az elveendő *személy oly tulajdonságára* vonatkozik, amely *személytévedés* számba megy (si error qualitatis redundet in errore personae). (1083, 2. 1.)

Ez két esetben lehetséges: α) ha a házassági beleegyezés ezen

*tulajdonság föltétele mellett* adatik. Például elveszi Mártát, ha valóban nemes származású. A házasságkötés után kisé, hogy Márta színlelte nemes származását, hamis nemesi diplomát mutatott fel, — érvénytelen a házasság; β) ha *ezen tulajdonság határozza meg az elveendő személyt*, akit csak ezen tulajdonságáról ismer a házasulandó. Például el akarja venni X. herceg elsőszülött leányát, akit egyébként nem ismer. Bemutatják neki Xeníát, a másodszülöttet, mint elsőszülöttet s megesküszik vele. Később fölfedezi a tévedést. A házasság érvénytelen ;

d) érvénytelen akkor is, ha szabadnak vélt *rabszolgával* köt valaki házasságot. (1083, 2. 2.)

Az *esedékes* tévedés az elveendő személy tulajdonságait és viszonyait illetőleg nem érvényteleníti a házasságot.

Sőt a házasság *tulajdonságaira* (egység, felbonthatatlanság, szentség) vonatkozó egyszerű tévedés sem teszi érvénytelenné a házassági beleegyezést. (1084.)

Akik sem okvetetlenül érvénytelen a házassági beleegyezés, ha a házasságkötő felek annak érvénytelenségét tudják vagy vélik. (1085.)

Így lehetséges, hogy már a polgári házasságkötésnél valóságos házassági beleegyezés adassék. Ép így ha valamely bontó akadály miatt érvénytelen házasság kötöttet, a házassági beleegyezés megmaradása föltételeztetik (praesumitur perseverare), amíg azt kifejezetten vissza nem vonják. (1093.)<sup>1</sup>

3. A házassági beleegyezésnek *kölcsönösnek* kell lennie; azonban nem kell a két félnek ugyanazon időben megadnia a beleegyezést. A két fél beleegyezésének kinyilvánítása között hosszabb időköz is lehet és a házasság érvényes, ha a második fél beleegyezésekor az első fél beleegyezése még virtualiter fenn van.

4. A kölcsönös beleegyezést külsőleg kell kinyilvánítani. (1088, 2.) Ez történhetik szavakkal vagy jelekkel. Akik beszélni tudnak, azok beleegyezésüket szavakkal tartoznak kifejezni. (1088, 2.)

III. **Házasságkötés megbizott útján.** A házasság érvényességéhez szükséges, hogy a házasságkötésnél a házasságralépők jelenlegyenek vagy *személyesen* vagy *megbizott helyettesük* (per procuratorem) révén. (1088, 1.)

Megbizott helyettes útján azonban érvényes házasság csak a következő feltételek mellett köthető:

a) szükség van külön e célra kiállított *megbizó okmányra*,

<sup>1</sup> V. ö. *Timoth. Schäfer*, Das Eherecht 42. 1.

amelyben meg van nevezve a megbizott s az is, akivel a megbízó nevében végzi a házasságkötést;

b) aki a megbízást adja, *sajátkezű aláírással* látja el a megbízó okmányt; sőt az ő aláírásán kívül szükséges, hogy a megbízó püspöke vagy plébánosa, illetve a püspök vagy plébános által meghatalmazott más pap, vagy pedig két tanu is aláírja. (1089, 1.) Ha a megbízó nem tud írni, ezt az okmányban jelezni kell s ez esetben még egy tanunak kell az okmányt aláírnia, különben az érvénytelen; (1089, 2.)

c) a helyettesítést *személyesen* kell végezni, (1089, 4.) — tehát a megbizott a helyettesítést másra nem ruházhatja át.

Ha a megbízó, mielőtt a helyettes nevében kifejezte volna a házassági beleegyezést, visszavonja a megbízást vagy megőrül, érvénytelen lesz a nevében megkötött házasság, habár a helyettes vagy a házasságot kötő másik fél ezekről nem tud semmit. (1089, 3.)

A püspöknek joga van a helyettes közbenjöttével történő házasságkötést még külön szabályokkal körülírni. (1089, 1.)

Ha a házasulandók egyike olyan nyelven beszél, melyet a jelenlevők (pap és tanuk) nem értenek, a házasságkötésnél lehet *tolmácsot* alkalmazni.

A plébánosnak azonban csak megfelelő fontos okból van megengedve, hogy prokurátor vagy tolmács közbejöttével eskettessen s ez esetben is csak akkor, ha a prokurátor megbízatásáról, a tolmács megbízhatóságáról teljes meggyőződést szerzett; ha az idő engedi, ezenfelül a püspök engedélyét is ki kell kérni. (1091.)

IV. Föltételes házassági szerződés. Miként minden más szerződéshez, úgy a házassági szerződéshez is adhatók *föltételek*, úgy hogy a beleegyezés ezen föltételektől lesz függő.

A föltétel lehet háromféle: vonatkozhatik a *multra* (de praeterito), a *jelenre* (de praesenti) és a *jövőre* (de futuro).

Házasságkötés lehetséges mindhárom föltétel mellett. Ha a házasságkötés a *multra* vagy a *jelenre* vonatkozó föltétel alatt történt: a házasság azonnal érvényes vagy érvénytelen, aszerint amint a föltétel megvan vagy nincs meg. (1092, 4.)

Ha a házasság *jövőre* vonatkozó, megengedett föltétel mellett köttetik, a házasság érvényessége addig függőben marad, amíg a föltétel beteljesül, vagy visszavonatik. (1092, 3.) A föltétel teljesülésével a házasság minden újabb beleegyezés nélkül érvényes lesz.

A *jövőre* vonatkozó föltételek, föltéve, hogy a házasság *lényegével* nem ellenkeznek, három esetben nem léteznek tekintetnek: ha a föltétel olyan, amely egész bizonyosan be fog következni

vagy olyan, amely a dolgok természetes folyása szerint nem következhetik be, vagy amely csak bűn elkövetésével jöhet létre. (1092, 1.)

Következésképen az ilyen föltételek mellett kötött házasságok érvényesek.

Ha a jövőre vonatkozó föltétel a házasság lényege ellen van, a házasságkötés érvénytelen. (1092, 2.)

A házasság lényege ellen van, ha a föltétel a házasság három java ellen irányul: a *gyermeknemzés* ellen (*bonum prolis*); a *házastársi hűség* ellen (*bonum fidei coniugalis*) és a *házasság felbonthatatlansága* ellen (*bonum sacramenti*).

Azonban meg kell jegyezni, hogy a föltétel csak azon esetben érinti a házasság lényegét, ha az szerződés jellegűvé válik, azaz ha a föltételt *mindkét fél* teszi.<sup>1</sup> Következésképen érvénytelen a házasság, ha a házasulandók azon föltétel alatt kelnek egybe, hogy gyermekük ne legyen; vagy hogy egyiknek vagy mindkettőnek joga legyen más személlyel is élni; vagy hogy viszálykodás esetén elválhassanak egymástól.

Kérdés, vajjon érvényes-e a házasság azon föltétel alatt, hogy csak egy vagy két gyermekük legyen? Ha a föltétel a kopula természetellenes végzésére irányul, érvénytelen a házasság; egyébként érvényes.<sup>2</sup>

Ha azonban csak egyik fél tesz ilyen föltételt, a másik fél arról nem tud semmit, vagy ha hallotta is, azt nem fogadja el: a házasságkötés érvényes ugyan, de nem megengedett, azaz bűnt követ el, aki ilyen föltétel mellett köt házasságot.

## HATVANHARMADIK FEJEZET.

### A házasságkötés alakisága.

I. Miben áll a házasságkötés alakisága? *Katholikusok között csak azon házasság érvényes, melyet a püspök vagy plébános, illetve a püspök vagy plébános megbízottja és két tanu előtt kötnek.* (1094.)

Ezen törvény kötelezi a) mindazokat, akik a katolikus Egyházban kereszteltettek meg, vagy az eretnekségből avagy a schizmából a katolikus Egyházba visszatértek; de viszont kötelezi mindezeket akkor is, ha a katolikus Egyházból kilépnek és egymás közt házasságra lépni akarnak. (1099, 1. nr. 1.)

Nemkatholikusok, akár megvannak keresztelve, akár nin-

<sup>1</sup> V. ö. *Noldin*, De iure matrimoniali 14. l.

<sup>2</sup> *Noldin*, i. h.

csenek, valamint a nemkatholikus szülőktől származók, még ha katolikus templomban kereszteltettek is meg, de gyermekkoruktól kezdve eretnokségben, szakadárságban vagy a hitelenségben, vagy minden vallás nélkül nevelkedtek fel, nincsenek az Egyház által előírt alakisághoz kötve, ha nemkatholikussal kötnek házasságot. (1099, 2.)

b/ kötelezi az összes a/ pont alatt említetteket, ha ezek nemkatholikussal, legyen ez akár keresztény, akár nemkeresztény, házasságot kötnek, akár fölmentéssel, akár anélkül; (1099, 1. nr. 2.)

c/ kötelezi a keleti szertartásúakat is, ha latinszertartásával lépnek házasságra. (1099, 1. nr. 3.)

II. A plébános szerepe a házasságkötésnél. 1. Nagy a különbség a régi és új jog között a házasságkötésnél résztvevő plébánost (illetve püspököt) illetőleg. A régi jog szerint csakis a *saját* plébános (parochus proprius), vagy az általa felhatalmazott pap előtt lehetett érvényes házasságot kötni, még pedig a plébánia területén kívül is.

A mai jog, melyet a *Ne temere* pápai rendelet léptetett életbe s melyet az új egyházi törvénykönyv is kodifikált, nem a házasságralépők plébánosát, nem a *proprius parochus*-t, hanem a *terület* plébánosát (parochus loci), ahol a házasságkötés történik, jelöli meg a házasságkötés érvényességéhez szükséges tanu gyanánt. Az új törvény szerint a plébános érvényesen van jelen saját plébániáján minden házasságkötésen, akár hivei, akár idegenek legyenek is a házasságralépők. Viszont a plébánia területén túl, azaz idegen plébánián még saját hiveit sem adhatja össze érvényesen az illető hely plébánosának meghatalmazása nélkül.

Habár azonban a plébános saját plébániáján bárkit is érvényesen összeadhat, *megengedett módon* csak saját hiveit adhatja össze. Saját plébániáján kívül pedig az érvényes összeadáshoz felhatalmazást kell kérnie az illető hely plébánosától.

Ugyanez áll a püspökről is, illetve Ordinarius-ról. Ordinarius minden megyéspüspök, nullius apát, mindegyiknek általános helynöke, valamint az apostoli vikárius vagy prefektus a saját területén.

A plébános a plébániába történt beiktatástól (installatio), hacsak birói ítélettel nincs kiközösítve, interdictum alá vetve vagy hivatalától felfüggesztve.

A kinevezett, de még be nem iktatott plébános a házasságkötésnél nem vehet részt, hacsak erre külön felhatalmazást nem nyert a püspöktől.

A rendek gyakorlatától, a javadalomtól, a joghatóságtól (suspensus ab ordine, a beneficio, a jurisdictione) felfüggesztett

plébános még érvényesen adhat össze házasulandókat, de a hivatalától felfüggesztett nem.

2. A plébánosokkal egyenjogúak az új törvénykönyv szerint:

a) a quasi-plébánosok, akik a quasi-plébániák élén állanak. (451, 2. n. 1.) Az új egyházi törvénykönyv az apostoli vikariatus vagy prefektura területének egyes részeit nevezi quasi-plébániáknak, melyeken a hivek vezetése egy-egy rektorra (quasi-plébános) van bízva; (216, 3.)

b) a plébánoshelyettesek, (vicarii paroeciales), amennyiben fel vannak hatalmazva az összes plébániai jogok gyakorlására. (451, 2. n. 2.)

Ilyen plébánoshelyettesek  $\alpha$ ) azok, akik valamely erkölcsi személy nevében és helyett végzik a lelkipásztorkodást. Lehetséges ugyanis, hogy valamely plébánia egy kolostorral, vagy káptalannal vagy más erkölcsi személlyel van egyesítve. Ily esetben, minthogy az erkölcsi személy nem végezheti a plébániai teendőket, egy vikáriust alkalmaz, aki helyette végzi a lelkipásztorkodást (471, 1), s aki a plébánia jövedelméből is bizonyos arányban részesedik.

$\beta$ ) A plébániát ideiglenesen vezető administrator. Ha a plébános meghal, a plébánia vezetését azonnal átveszi, ha más intézkedés nem történt, a káplán (vicarius cooperator), ha több káplán van, az első káplán; ha teljesen egyenrangúak, az idősebb káplán; ha nincs káplán, a szomszéd plébános — addig, amíg a püspök az elárvult plébánia vezetésére egy administratort (vicarius oconomus) kinevez, akire áthárulnak az összes plébániai jogok és köteleességek. (472; 473, 1.)

$\gamma$ ) Aki a plébánost távolléte alatt helyettesíti (vicarius substitutus, sacerdos supplens). Ha a plébános egy hétnél hosszabb időre távozik a plébániáról, köteles erre a püspöktől írásos engedélyt kérni, valamint helyettesről gondoskodni, akit a püspök is elfogad (ab Ordinario probandus); ha a helyettes szerzetes, a püspök helybenhagyásán kívül a szerzeteselőjáró is megkivántatik. (465, 4–5.) A helyettes a helyettesítés tartama alatt az összes plébánosi jogokat gyakorolja, hacsak valamit a püspök vagy maga a plébános ki nem vesz. (474.)

$\delta$ ) Aki idős, beteg, tehetetlen plébános segítségére van kirendelve (vicarius adiutor). Ha az illető felhatalmazása úgy szól, hogy mindenben helyettesítse a plébánost, úgy az összes plébánosi jogok és köteleességek reá hárulnak, a népert való misézés köteleiségének kivételével. Ha azonban csak részleges helyettesítéssel van megbízva, jogait és köteleességeit a megbízólevél határozza meg. (475, 1–2.)

ε) A káplánok (vicarii cooperatores). A káplánok jogait és kötelességeit illetőleg az új egyházi törvénykönyv semmi lényeges változtatást nem eszközölt. E tekintetben ma is irányadók az egyházmegyei szabályzatok, a püspök rendelkezése, a plébános meghatalmazása. Ha nincs erre vonatkozólag semmi intézkedés, úgy a káplán *ratione officii* a plébános helyettese mindenben, a népert való misézés kivételével (476, 6.), tehát érvényesen adja össze a házasulandókat.

A katonai lelkészekre nézve az új egyházi törvénykönyv az eddigi jogon nem változtatott: Circa militum capellanos sive maiores sive minores standum peculiaribus Sanctae Sedis praescriptis. (451, 3.)

A katonai lelkészek személyi és nem területi joghatósággal bírnak. A katonai lelkész az ő joghatósága alá helyezett katonákat érvényesen esketteti: mert az ő plébánosuk. Még pedig *mindenütt* érvényesen esketteti sive in loco praesidii stabilis, sive in patria ob domicilium ibi retentum, sive in expeditionibus *ratione vagitatis*.<sup>1</sup> De *Noldin* helyesen megjegyzi, hogy a katonai lelkészek joghatósága nálunk nem kizárólagos, következésképen a katonai személyeket illetékes plébánosuk is (akár a vőlegényé, akár a menyasszonyé) a saját plébániája területén érvényesen és megengedett módon eskettetheti.<sup>2</sup>

3. Lássuk már most, mi szükséges ahhoz, hogy a plébános *érvényesen* és hogy *megengedett* módon adja össze a jegyeseket.

Az *érvényes* összeadáshoz szükséges:

a) hogy a plébános már be legyen iktatva a plébániába;

b) hogy ne legyen birói itélettel kiközösítve, *interdictum* alá helyezve, vagy hivatalától felfüggesztve, — valamint ne legyen birói itélettel megállapítva, hogy más egyházi fenyíték (*censura latae sententiae*) alá esett;

c) hogy csak plébániája területén végezze az esketést, akár hiveiről, akár idegenekről legyen szó;

d) hogy ne legyen erőszak vagy erős megfélemlítés által kényszerítve az esketésre (*dummodo neque vi, neque metu gravi constricti requirant excipientque contrahentium consensum*). 1095, 1. n. 3.

A *Ne temere* dekretum még többet kívánt *ut invitati et rogati* legyenek a házasságkötésnél jelen. Ez az új törvénykönyvben nincs benn. Sőt a Zsinati Bizottság 1908 március 28-án a következő döntvényt adta ki: An Ordinarii et parochi nedum explicite sed etiam implicite invitati et rogati, *dummodo tamen neque vi, neque metu*

<sup>1</sup> Wernz P. I. 266.

<sup>2</sup> *Noldin*, De Jure Matrimonii nr. 146. jegyzet.

gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum, valide matrimoniis assistere possint? — affirmative.

4. Megengedett módon eskettet a plébános:

a) először is, ha megvan állapítva, hogy a házasulandók szabadok (status liber), azaz egyik sem házas; valamint hogy nincs közöttük semmi bontó-, vagy akadályozó akadály (1097, 1. n. 1.);

b) ha a házasulandóknak egyike az ő plébániáján lakóhellyel, vagy quasi lakóhellyel bír, vagy legalább is már egy hónap óta (30 nap óta. Egyházi törvénykönyv 32, 2.) ott lakik. Ha kóborok (vagi) esketéséről van szó, meg kell állapítva lenni, hogy azoknak egyike abban az időben tényleg ott tartózkodik (constitudo de actuali commoratione. 1097, 1. n. 2.);

c) sőt a plébános akkor is megengedett módon eskettet olyanokat is, akik csak egyházmegyei lakóhellyel vagy quasi-lakóhellyel bírnak (94, 3.), ha a házasulandók egyike akkor éppen az ő plébániáján tartózkodik.

Minden más esetben, hogy megengedett módon eskettessen, köteles legalább egyik házasulandó plébánosától (ahol t. i. az illető házasulandó lakóhellyel, quasi-lakóhellyel bír, vagy legalább már 30 nap óta tartózkodik) *engedéllyel* bírnia. Sürgős szükség esetében nem köteles engedélyt kérni. (1097, 1. n. 3.)

Ha kóborok akarnak nála esküdni, ezt az ügyet a püspök vagy ennek megbízottja elé kell terjesztenie s csakis a tőle nyert engedély alapján szabad őket eskettetni. De a sürgős szükség itt is kivételt képez. (1032.)

5. Szabály, hogy az esketést a *menyasszony plébánosa* végezze, hacsak alapos ok nem ment fel ez alól. (1097, 2.)

Vegyes házasságokat mindig a katolikus fél plébánosa előtt kell kötni. Ha a házasulandók különböző szertartásúak: a házasság a férfi plébánosa előtt és szertartása szerint kötendő, hacsak különleges törvények mást nem irnak elő. (1097, 2.)

Ha a plébános a jogban megkövetelt engedély nélkül eskettet: a stólahoz nincs joga, hanem ezt köteles átadni az illetékes plébánosnak. (1097, 3.) És a stóla átadása *ex iustitia* kötelez; mivel a törvény egyenest megtiltja, hogy az ilyen cselekményből származó stólat sajátjának tekinthesse.<sup>1</sup>

III. A **tanúk a házasságkötésnél**. A házasságkötés nemcsak a plébános, hanem még két tanú jelenlétében történik. (1094.) A plébános a *testis qualificatus, autorizabilis, privilegiatus*. A másik két tanút illetőleg az egyházjog semmi mást nem ír elő, csak azt,

<sup>1</sup> Noldin, 1. n. 149.



hogy az illetők a házasság megkötésének a tényét lássák és bizonyíthassák: tehát olyanok legyenek, akik eszük használatával bírnak. Következésképpen házassági tanúk lehetnek kiskorúak, nemkatholikusok, nemkeresztények, kiközösítettek is; de nem lehetnek örültek és teljesen részegek. Azonban fontos ok nélkül nem szabad eretnekeket vagy nemkeresztényeket tanukúl elfogadni.<sup>1</sup>

Tanú lehet az is, aki csak véletlenül van jelen, akit csellemel vagy megfélemlítéssel odacsaltak.<sup>2</sup>

A tanúk kiválasztása a *jegyesek joga*. A tanúk nevét a plébános a házassági anyakönyvbe bejegyzi. (1103, 1.)

IV. A plébános meghatalmazottja. A plébános (ugyanaz áll az egész egyházmegyére vonatkozólag a püspökről), aki érvényesen eskettethet, más papnak (de klerikusnak, vagy szerpapnak nem) is adhat felhatalmazást, hogy az ő plébániája (illetve egyházmegyéje) területén érvényesen eskettessen (delegatio).

Hogy az ilyen felhatalmazás (delegatio) *érvényes* legyen, szükséges:

1. hogy a felhatalmazás *kifejezetten* (expresse) legyen megadva, akár írásban, akár előszóval, akár jellel. De a hallgatag, a föltételezett, a magyarázott felhatalmazás nem elégséges. Viszont érvényes a megfélemlítéssel kierőszakolt felhatalmazás is.

Szabad a felhatalmazást táviratban (de telefon útján is) megadni; sőt, ha különleges egyházmegyei rendelet tiltaná is a felhatalmazásnak ezen módját, azt érvénytelenné nem tenné.<sup>3</sup>

2. A felhatalmazás *meghatározott* papnak adandó, aki nincs bírói ítélettel kiközösítve, interdictum alá vetve, vagy hivatalától felfüggesztve.

Meghatározott a felhatalmazott személy, ha meg van jelölve a neve és állása, pl. Németh Imre komlósi káplán; vagy csak a neve, de oly módon és oly körülmények között, hogy mással nem téveszthető össze; vagy csak az állása pl. felhatalmazom a siófoki káplánt; az erzsébetvárosi plébánián az első káplánt.

Szabad többeket is felhatalmazni, pl.: felhatalmazom a tabi plébánost és káplánt; a józsefvárosi plébánia összes káplánjait; Fehérváron az összes zirci papokat. Viszont ma már érvénytelen az ilyen felhatalmazás: felhatalmazom azt a papot, akit a jegyesek választanak, vagy a soroksári plébániai hivatalt.

A felhatalmazással arra is adható engedély, hogy a felhatal-

<sup>1</sup> S. Officium 19. augusztus 1891 «non esse adhibendes haereticos; posse tamen ob Ordinario tolerari ex gravi causa, dummodo non adsit scandalum».

<sup>2</sup> Noldin, 1. m. 152.

<sup>3</sup> V. ö. Noldin, 1. m. 151.

mazott esetleg maga helyett más (ismét csak meghatározott) papot delegáljon.

3. A felhatalmazás *meghatározott* személyek esketésére történjék. Érvénytelen az általános felhatalmazás a plébánián végzendő összes esketésekre.

Ilyen általános felhatalmazás csak olyan papnak adható, aki a hosszabb ideig távollevő plébánost helyettesíti, vagy a megürült plébániát vezeti. De adhat a plébános káplánjainak is ilyen általános felhatalmazást; más papnak azonban nem. (1096, 1.)

4. A püspök vagy a plébános más papnak esketési meghatalmazást addig ne adjon, amíg nincs minden megtartva, amit a kánonok előírnak, hogy a házasulandók szabad állapotáról meggyőződjenek. (1096, 2.) A felelősség e tekintetben nem a meghatalmazottra, hanem a meghatalmazóra hárul.

#### V. A lelkiismereti házasság (matrimonium conscientiae).

A házasságkötés lényegét, amely a házasulandók kölcsönös akaratnyilvánítása a plébános és két tanú előtt, a lelkiismereti vagy titkos házasságkötésnél is meg kell tartani.

A lelkiismereti házasságkötés szabályait XIV. Benedek *Satis vobis* kezdetű apostoli iratában rendelte el. Az új egyházi törvénykönyv ezeket átvette.

A lelkiismereti házasságnál nincsenek hirdetések s a házasságkötés teljesen titokban megy végbe. Azonban a püspök csak igen nagy és kényszerítő okból (non nisi ex gravissima et urgentissima causa) engedheti meg az ilyen házasságot. A püspöki helynök külön felhatalmazás nélkül erre engedélyt nem adhat. (1104.)

Ha ilyen házasságkötésre a püspök engedélyt ad, ezzel kapcsolatos a titoktartás kötelessége a püspök (és utódai), a házasságkötésnél jelenlevő pap és tanúk részéről, valamint titoktartásra köteles a házasságotkötők egyike is, ha a másik nem akarja a házasságkötés tényét nyilvánosságra hozni. (1105.)

Nem köteles azonban a püspök titoktartásra, ha abból botrány, vagy a házasság szentségét érintő jogtalanság származnék valamint akkor sem, ha a szülők gyermekeiket nem kereszteltetik meg, vagy hamis név alatt kereszteltetik meg, hacsak harminc napon belül nem értesítik a püspököt a gyermekek születéséről és megkereszteléséről; valamint akkor sem köteles titoktartásra, ha a szülők gyermekeik vallásos nevelését elhanyagolják. (1106.)

A lelkiismereti házasság nem vezetendő be sem a házasulók-, sem a keresztelési anyakönyvbe, hanem erről külön okmány készítendő, amelyet a püspök titkos levéltárában kell őrizni. (1107.)

#### VI. Házasságkötés a plébános (vagy meghatalmazottjának)

jelenléte nélkül. Az új egyházi törvénykönyv szerint ez két esetben lehetséges:

1. *haldós ágyon*; ha a plébános vagy általa meghatalmazott pap nem található vagy nem kérhető fel nagy nehézség nélkül (*sine gravi incommodo*), a haldokló két tanú jelenlétében érvényes és megengedett házasságot köthet. (1098, 1.)

Ha azonban ily esetben egy pap odahívható (habár ez nem a plébános vagy annak meghatalmazottja) őt oda kell hívni; mindazonáltal ezen pap jelenléte csak a házasságkötés megengedettségére, nem pedig érvényességére vonatkozik. (1098, 2.)

2. ha előreláthatólag *egy hónapon belül az esketésre illetékes pap nagy nehézség nélkül nem található, vagy nem kérhető fel*, a házasságkötés megtörténhetik két tanú jelenlétében. (1098, 1.)

Ha azonban ily esetben található más papot, ezt kell odahívni a házasságkötéshez, mely azonban érvényes a pap jelenléte nélkül is. (1098, 2.)

Az ily módon az illetékes plébános közbejötté nélkül kötött házasságot vagy az annál jelenlevő *pap*, vagy a *tanúk* kötelesek mielőbb bejelenteni a plébánosnál, akinek plébániáján az ilyen házasság kötött, hogy ő a megkötött házasságot a megfelelő anyakönyvekbe (a megkereszteltek és a házások anyakönyvébe) bejegyezhesse. (1103, 3.)

**VII. A nemkatholikusok házassága.** A házasságkötésnek az Egyház által előirt alakisága (plébános és két tanú előtt) a *nemkatholikusokat nem kötelezi, ha nemkatholikussal kötnek házasságot*. (1099, 2.)

Azon nemkatholikus szülőktől származók, akik katolikus templomban kereszteltettek ugyan meg, de gyermekségüktől kezdve (*ab infantili aetate*) az eretnekségben, szakadárságban, hitetlenségben vagy minden vallás nélkül neveltettek, nem kötelesek betartani a házasságkötésnek az Egyház által előirt alakját, ha nemkatholikussal lépnek házasságra. (1099, 2.)

Viszont azonban mindezek kötelesek a házasságkötésnek az Egyház által előirt alakiságait betartani, ha katolikusokkal lépnek házasságra. (1099, 1.)

Következésképpen tehát a *vegyesházasságok* az új egyházi törvénykönyv életbelépése óta (1918. május 19.) csak azon esetben érvényesek, ha a katolikus plébános, illetve ennek megbízottja és két tanú előtt köttenek. Érvénytelen házasság tehát az Egyház előtt az a vegyes házasság, amely csak polgári hatóság előtt kötetik, de érvénytelen az is, amely polgári hatóság előtt és nemkatholikus lelkész előtt, vagy csak nemkatholikus lelkész előtt kötetik (a polgári hatóság mellőzésével).

Az eretnekek házasságát az Egyház a trienti zsinat *Tametsi* rendelete óta klandesztin-házasságnak tekintette s érvényesnek ismerte el mindazon helyeken, ahol a trienti zsinat nem lett szabályszerűen kihirdetve, vagy ahol erre vonatkozólag a szent-szék nyilatkozatot (*declaratio*) tett. Ép így az Egyház tilalma ellenére protestáns templomokban kötött vegyes házasságokat is, mint klandesztin házasságokat érvényesnek tekintette, ha egyébként nem volt a házasulandók között bontó akadály.

A trienti zsinat *Tametsi* rendeletét lényegesen megváltoztatta X. Piusnak 1907 augusztus 2-án kiadott *Ne temere* rendelete, mely 1908 húsvétnapján (április 19-én) lépett érvénybe. Ezen rendelet értelmében katolikusok érvényes házasságot csak a plébános és két tanú jelenlétében köthetnek, — tehát a vegyes házasság is csak így módon érvényes. A magyar püspöki kar kérte a szent-székét, hogy a Németországnak 1909 január 18-án adott *Provida* különleges törvény a vegyesházasságok érvényességét illetőleg Magyarországra is kiterjesztessék, amely kérelmet a szentségek fegyelmét intéző Bizottság 1909 február 27-én teljesítette. E szerint a vegyes házasságok, melyek a *Ne temere* rendelet ellenére nem-katolikus templomban és nemkatolikus lelkész előtt kötöttek, érvényesek, föltéve, hogy mindkét házasságkötő fél Magyarországon született.

Azonban az új egyházi törvénykönyv kiadása után (1917 május 27-én pünkösdnapján) kétely merült fel, vajjon a *Provida* kiváltságnak vagy különleges törvénynek tekintendő-e? Mert első esetben érvényben marad az új törvénykönyv életbeléptetése után is, utóbbi esetben érvénytelen.

A törvénykönyv hiteles magyarozatára rendelt Bizottság 1917 december 9-én hozott döntvényében kijelenti, hogy a *Provida*, mint különleges törvény, a törvénykönyv által (Can. 6, 1.) érvényét veszítette. Úgy hogy ezen döntvény alapján az új törvénykönyv életbelépésétől, 1918 május 19-től kezdve azon vegyesházasságok, melyek nem a katolikus plébános és két tanú előtt kötöttek, Németországban és Magyarországon is érvénytelenek.

Ezek alapján tehát a Magyarországon 1908 április 19-től 1909 február 27-ig nemkatolikus lelkész előtt kötött vegyes házasságok érvénytelenek.

Az 1909 február 27-től 1918 május 19-ig érvényesek az ilyen házasságok, föltéve, hogy mindkét fél Magyarországon született. 1918 május 19-től a vegyes házasságok csak az esetben bírnak érvénnyel, ha a katolikus plébános és két tanú előtt kötöttek meg.

Ez rendkívüli fontos lelkipásztori szempontból. Bizonyos esetekben megkönnyíti, a legtöbb esetben azonban nagyon megnehezíti az ily módon házasságra lépő katolikus hívek lelki gondozását. Megkönnyíti oly esetekben, amikor elválnak a házastársak, ami napjainkban, sajnos, vegyesházasságoknál és nem vegyesházasságoknál egyaránt nagyon gyakori. Elválás esetén tehát könnyű a lelkipásztor dolga. A házasság érvénytelen volt; az elvált katolikus fél tehát minden nehézség nélkül a szentségekhez<sup>1</sup> bocsátható s új házasságra is léphet.

Megnehezíti azonban az ilyen katolikus hívó lelki gondozását a házasság tartama alatt. Mert a házasság egyházilag érvénytelen s így az ilyen házasságban élő nem bocsátható a szentségekhez, sőt nem viselhet semmiféle egyházi tisztséget sem (*excluditur ab actibus legitimis*); nem lehet keresztszülő, templomgondnok, egyházközségi tanácsos. Még a halálos ágyon sem oldozható fel, hacsak a házasságot az Egyház előírása szerint megkötni nem akarja, vagy el nem vál házastársától, vagy a házasságnak gyökerében való orvoslását (*sanatio in radice*) nem kéri a Szentszéktől.<sup>2</sup>

## HATVANEGYEDIK FEJEZET.

### A házasságkötés ideje, helye és szertartásai.

I. A házasságkötés ideje. Az új egyházi törvénykönyv szerint házasságot bármely időben lehet kötni. (1108, 1.) Csak a misével kapcsolatos nászaldás (*solemnis benedictio nuptiarum*) van eltiltva Advent első vasárnapjától Karácsony napjáig bezárólag és Hamvazószerdától Husvét-vasárnapig bezárólag. (1108, 2.) Azonban a megyéspüspökök (*Ordinarii*) megfelelő okból megengedhetik még ezen tiltott időben is a misével kapcsolatos nászaldást, természetesen a liturgikus szabályok figyelembevételével, de figyelmeztessék a jegyeseket, hogy ez időben a nagyobb pompától tartózkodjanak. (1108, 3.)

Eleddig sok vidéken, hazánkban is, különleges törvények

<sup>1</sup> A püspöknek fenntartott kiközösítés alól természetesen fel kell őt oldozni: a gyóntatónak erre engedélyt kell kérnie.

<sup>2</sup> Természetesen ezen gyökérben való orvoslás után az illető katolikus fél járulhat a szentségekhez, de feloldozást csak az esetben nyerhet, ha valóban megbánja vétkét (hogy protestáns templomban és a katolikus Egyház követelte reverzális nélkül esküdött) és komolyan megígéri, hogy mindent el fog követni, hogy összes (születendő vagy már élő) gyermekei a katolikus vallásban neveltsenek.

alapján tiltott időben nem volt megengedve a házasságkötés, sőt sok helyen még hirdetések sem végeztek tiltott időben.

Mindez az új egyházi törvénykönyv életbelépése folytán hatályát veszítette,<sup>1</sup> annál is inkább, minthogy az 1041. kánon minden a törvénykönyvben nem foglalt, szokáson alapuló tilalmat vagy akadályt helytelenít.

A házasságkötés legmegfelelőbb ideje a *délelőtt*. Sajnos, nálunk ma már általános szokás a délutáni, illetve esti órákban az esketés. Persze, a híveknek sejtelmük sincs arról, hogy a házasságkötésnek misével kapcsolatban (tehát délelőtt) kellene lennie.

II. **A házasságkötés helye.** A katolikusok házasságkötése a *plébániai* templomban történjék, más templomban, vagy nyilvános kápolnában a püspök vagy plébános engedélyével történhetik. (1109, 1.)

A püspök rendkívüli esetben és ha észszerű és jogos ok forog fenn, megengedheti, hogy a házasságkötés *magánlakásban* menjen végbe. (1109, 2.)

*Papnevelőintézetek* és *apácazárdák* templomaiban és kápolnáiban ne engedjék meg a püspökök az eskettetést, kivéve a kényszerítő szükséglet s ez esetben is tegyék meg a megfelelő intézkedéseket. (1109, 2.)

A *vegyes házasságok* azonban, még ha egyházi felmentéssel történnek is katolikus plébános előtt, nem köthetők a templomban egyházi szertartásokkal. (1109, 3.)

A vegyesházasság csak a sekrestyében vagy pap lakásán megy végbe s a plébános egyházi ruhák nélkül egyszerűen kikérdezi a házasulandókat házassági szándékuk felől.

Így történik ez ma is a román országokban, Belgiumban, Hollandiában.

Felhatalmazza azonban az egyházi törvénykönyv a püspököket, hogy nagyobb bajok elkerülése végett megengedhessék a vegyes házasságok megkötését a templomokban bizonyos egyházi szertartásokkal, azonban a nászmisével kapcsolatos nászáldást vegyes házasságoknál sohasem engedélyezhetik. (1109, 3.)

Nálunk általános szokás, hogy az egyházi felmentéssel kötött vegyes házasságok a templomban s ugyanazon szertartások mellett köttetnek, mint a tisztán katolikus házasságok, a nászmise kivételével. — Más kérdés az, hogy ez a nagy türelem és engedékenységgel a vegyes házasságokkal szemben helyes-e? Nem volna-e jobb

<sup>1</sup> *Timoth. Schäfer*, Das Eherecht nach dem Codex. (Münster. 1918.) 62. — *Leitner*, Handbuch des kath. Kirchenrechts. 83. I.

nálunk is az egyházi törvénykönyv szigorú intézkedéseire ragaszkodni?

III. A házasságkötés szertartásai. A házasságkötés szertartásai két részből állnak: a) a házasságkötés (copulatio), b) az ezt követő nászmise s mise közben az új házasok megáldása (nászáldás).

1. Házasságkötés. Az első minden, a pap tevőleges részvételével történő házasságkötésnél megtartandó, a második nincs minden esetben megengedve.

A házasságkötés szertartása a római Szertartáskönyv szerint a következő: A pap karingben és fehér stólában, esetleg pluvialében, fején biretummal megkérdezi az oltárnál a vőlegényt és a menyasszonyt házassági szándékuk felől: *N. Vis accipere N. hic praesentem in tuam (tuum) legitimum(um) uxorem (maritum) iuxta ritum sanctae matris Ecclesiae?* Miután a kérdésre feleltek, int nekik, hogy fogjanak kezét s ezután mondja: *Ego coniungo vos in matrimonium. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen* és meghinti őket szenteltvízzel. Ezután megszentel a pap egy gyűrűt, melyet átad a vőlegénynek, aki azt a menyasszony gyűrűsujjára huzza, ezenközben a pap keresztet vet feléje, mondva: *In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.* Ezután következik egy több versiculussal bevezetett könyörgés, mellyel a copulatio szertartása véget ér.

A magyar szertáskönyvek szerint is a pap kikérdezi a vőlegényt és a menyasszonyt házassági szándékuk felől. (N. nyilatkozzál az Isten és az anyaszentegyház színe előtt: akarod-e a jelenlevő N.-t törvényes feleségül magadhoz venni? Igéred-e, hogy hozzá holtodiglan holtáiglan mindenben hű akarsz lenni, mint a hű férj feleségéhez Istennek parancsolatja szerint hű lenni köteles?) Ezután megáldja a jegygyűrűket s a jegyesek ujjára huzza, majd egy-két imádságot mond, melyek különböznek, aszerint, ha a házasulandók egyike sem volt még házas, vagy mindketten házasok voltak, vagy a nő özvegy. Azután jobbukat a stólával összeköti, mondván: *Ego vos in matrimonium coniungo in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.*

Végül következik az esketés. Először a vőlegény, majd a menyasszony jobbát a feszületre (pacificale) téve, mondja a pap után az eskü szavait.<sup>1</sup>

Ahol nem következik utána a nászmise, beszédet intéz az új házasokhoz, vagy legalább is felolvassa az Esztergomi Szertartáskönyvben foglalt intelmet.

<sup>1</sup> Ezen eskü hiányzik a római Szertartáskönyvből.

2. *Názmise.* Az Egyház igen óhajtja, hogy a házasságkötés *názmisével* kapcsolatosan történjék, az új egyházi törvénykönyv az Egyház ezen óhaját *nyomatékosan* hangsúlyozza (1101, 1.); sőt azt óhajtja, hogy azok is, akik názmise nélkül esküdtek meg, *utólag* vegyék fel a názmise-áldást, habár már rég történt egybekelésük. (1101, 1.)

Viszont azonban a názmise és a vele kapcsolatos áldás nem végezhető még a pápai felmentéssel kötött *vegyes házasságnál* sem (1102, 2.), valamint akkor sem, ha a menyasszony *özvegy*, aki már egyszer részesült a nászáldásban. (1143.)<sup>1</sup>

A názmise és a vele kapcsolatos áldás a plébánosoknak fenntartott jog. A nászáldást vagy személyesen, vagy megbízottja által adhatja, aki jogosítva van érvényes és megengedett módon eskettetni. (1101, 2.) Ha tehát a plébános más papnak felhatalmazást ad az esketésre, ebben bennfoglaltatik a felhatalmazás a názmisével kapcsolatos áldásra is.

A názmise egy *különleges votivmise* (missa pro sponsis). Ez a tiltott időn kívül, de a püspök engedélyével a tiltott időben is elmondható. (1108, 3.) Kivételnek (a tiltott időben és azonkívül) a következő napok, amelyeken ez a votivmise nem mondható:

1. vasárnapok;
2. parancsolt ünnepek (még az eltöröltek is);
3. az első- és másodosztályú duplex ünnepek;
4. a kiváltságolt vigiliák (karácsony, vízkereszt, pünkösd);
5. a kiváltságolt férfiák (hamvazószerda, nagyhét);
6. az első- és másodosztályú kiváltságolt nyolcadok (vízkereszt, husvét, pünkösd, Úrnap);
7. a keresztyáró napok oly plébánián, ahol a körmenetet megtartják és csak egy mise van.

Ha pedig az itt felsorolt napok bármelyikén volna az esküvő, a nászáldás akkor is megadható (tiltott időben a püspök engedélyével), csak a jegyesekről szóló votivmise nem mondható. A mise a rubrikák által előírt mise lesz, melyben a jegyesekről (a jegyesekről szóló votivmiséből) megemlékezés veendő (még a legnagyobb ünnepeken is, pl. husvét napján), amely mindig a rubrikailag előírt első könyörgéssel egy befejezés alatt (sub una conclusione) mondandó.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Ha azonban özvegyember vesz el hajadont, mondható názmise. Az ellenkező nézetet vallja *Fr. Brehm*, Synopsis additionum et variationum in editione typica Missalis Romani. Ratisbonae. 1920. 162.

<sup>2</sup> Az új misekönyv ezen rubrikája lényeges eltérés a régítől, mely szerint a jegyesekről szóló megemlékezést mindig az összes rubrikailag előírt



Nagypénteken és halottak napján a püspök sem engedheti meg a nászáldással kapcsolatos misét,<sup>1</sup> bár esküvő ezen napokon is lehetséges.

A nászáldás szertartása a következő: Miután a pap elmondta a misében a Pater Noster-t s az oltárszolga feleletére (*Sed libera nos a malo*) rámondta az Amen-t, nem kezdi meg a *Libera nos* imádságot, hanem térdet hajt s kissé az evangélium oldala felé lépve (hogy a szentségnek hátat ne fordítson) kifordul az oltár lépcsőin térdelő új házaspárhoz s összetett kezekkel elmondja a *Propitiare* és *Deus qui* imádságokat (a misekönyvet az oltárszolga elébe tartja). Ezen imádságok elvégzése után visszafordul az oltárhoz, térdet hajt s folytatja a misét (*Libera nos*). Saját áldozása után megáldoztatja az új házasokat. Mise végén elmondva a *Benedicamus Domino* vagy *Ite missa est* elbocsátást, az új házasokhoz fordul s elmondja fölöttük összetett kezekkel a *Deus Abraham* könyörgést (a misekönyvet ismét az oltárszolga tartja); ezután a rubrika szerint intelmet intéz az új házasokhoz, meghinti őket szenteltvízzel, visszafordul az oltárhoz s folytatja a *Placeat* imádsággal a misét.

IV. Az esketés hivatalos bejegyzése az anyakönyvekbe. Esketés után a plébános, akinek területén az esketés történt, vagy maga, vagy megbízottja mielőbb bevezeti az esketési anyakönyvbe a megeskettek nevét, a tanúk és az eskető nevét, az esketés helyét és idejét, valamint mindazon adatokat, melyeket a püspöki utasítás az esketési anyakönyvekre nézve előír. Ezen adatok bejegyzésére akkor is köteles a plébános, ha az esketést nem ő, hanem általa megbízott pap végezte. (1103, 1.)

Tegyük fel X plébános saját hiveit Z plébániáján esketteti Z plébános meghatalmazásával. Az esketés megtörténtét Z plébános tartozik bevezetni az esketési anyakönyvbe.<sup>2</sup>

Lehet azonban, hogy püspöki rendelet kötelezi X plébánost is az anyakönyvi bejegyzésre.

Az esketés megtörténtét az új házasok *keresztelési anyakönyvébe* is be kell jegyezni. Miért is, ha a házasok vagy azok egyike más plébánián lettek megkeresztelve, az esketés helyének plébánosa vagy közvetlenül vagy a püspök útján megküldi a keresztelési hely plébánosának az esketési anyakönyv kivonatát,

könyörgések után, de az imperáták előtt kellett végezni. V. ö. *Brehm* Synopsis i. m. 167. l. — *Machens Jos.* Die wichtigsten Bestimmungen des neuen Missale.<sup>2</sup> Hildesheim. 1921. 4.

<sup>1</sup> *Brehm*, Synopsis 160.

<sup>2</sup> *Noldin*, De jure matrimoniali n. 156.

hogy az illető a keresztelési anyakönyvbe bejegyezhesse a szükséges adatokat. (1103, 2.) Az esketési adatoknak a keresztelési anyakönyvbe való bejegyzése *súlyos* kötelesség.<sup>1</sup>

Ha *halálos ágyon* vagy *szükség esetén* nem a plébános jelenlétében köttetik házasság, a házasságkötésnél *jelenlevő pap*, vagy annak hiányában a *tanúk*, még pedig mindegyik külön-külön, valamint a *házasfelek* kötelesek gondoskodni arról, hogy az ily módon megkötött házasság mielőbb bejegyeztessék az illetékes házassági és keresztelési anyakönyvekbe. (1103, 3.)

Magától értetődő, hogy ha *keresztlevél* adatik ki, azon a keresztelési anyakönyvbe bevezetett utólagos megjegyzések is (bérmálásról, esketésről, alszerpapi rend, ünnepélyes szerzetesi fogadalom felvételéről) feltüntetendők. (470.)<sup>2</sup>

V. **A házasságkötés szertartása a keleti egyházban.**<sup>3</sup> Mind a görögöknél, mind a többi keleti szertartásban nemcsak a *házasságkötés*, hanem az *eljegyzés* is a templomban, egyházi szertartás mellett megy végbe. Gyakran azonban az eljegyzés szertartását azonnal követi a házasságkötés szertartása.

1. *Az eljegyzés szertartása.* A mise után a jegyespár a szent ajtók előtt áll, a pap a szentélyben. A jegyesek gyűrűit a pap az oltárra teszi: az ezüst gyűrűt az oltár jobb, az aranyat az oltár baloldalára, de közel egymáshoz.

A pap háromszor megáldja a jegyeseket, égő gyertyát ad kezükbe, a templom hajójába vezeti s kereszthalakban megfüstöli őket.

A diákon ekténiát végez, melynek végeztével a pap egy könyörgést mond. Most a pap az aranygyűrűt a vőlegénynek nyújtja, az ezüstöt a menyasszonynak s mondja: *Eljegyeztetik N. N. Isten szolgája N. N. Isten szolgálójával az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében, Amen.* Majd a menyasszonynak: *Eljegyeztetik N. N. Isten szolgája N. N. Isten szolgálójával* stb.

Majd keresztet vet a jegyesek és a gyűrűk felett és most a gyűrűket a jegyesek jobb kezének gyűrűsujjára huzza. Ezután a pap egy hosszabb imádságot, majd a diákon egy rövid ekténiát végez.

2. *A házasságkötés.* A pap a jegyeseket, akik égő gyertyát tartanak kezökben, a templom hajójában az analogionhoz vezeti. Itt a pap a 127-ik zsoltárt éneкли, minden egyes stichoszra a nép (a kar) felel.

<sup>1</sup> Noldin, De jure matrimoniali n. 156.

<sup>2</sup> Ha valamely házasság egyházi bíróság által érvénytelennek nyilvánítatik, ez is bejegyzendő az esketési és keresztelési anyakönyvbe. (1988.)

<sup>3</sup> Maltzew, Die Sakramente. 237 s k. II.

Majd a pap intelmet intéz a jegyesekhez a házasság szent-ségének méltóságáról.

Ezután megkérdezi a vőlegényt:

*N. N. mondd meg, vajjon eltökélt szándékos és szilárd akaratod-e az itt jelenlevő N. N-t feleségül venni?* Feleli: igen, tisztelendő atya.

*Vajjon más menyasszonynak nem tettél-e ígéretet?* Nem, tisztelendő atya.

Ugyanezen kérdéseket intézi a menyasszonyhoz is. Ezután a diákon egy ekténiát, majd a pap hangosan három hosszú imádságot mond el. Ezek után következik a vőlegény és a menyasszony megkoronázása, illetve megkoszorúzása.

Ez a szertartás minden keleti egyházban megvan. A koronák a jegyesek tulajdona és rendszerint virágokból készült koszoruk. Görögországban olajágakból, Déloroszországban búzavirágokból vagy más mezei virágokból készült koszorukat, Északoroszországban azonban ércből készült koronákat használnak, melyek nem a jegyesek, hanem a templom tulajdona.<sup>1</sup>

A pap kezébe veszi a koronát vagy koszorút s először a vőlegényt koronázza meg, mondván: *Megkoronáztatik N. N. Isten szolgája N. N. Isten szolgálója számára az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében. Amen.* Majd a menyasszonyt: *Megkoronáztatik (Isten szolgálója) N. N., N. N. Isten szolgája számára* stb. Ezután háromszor megáldja őket. Ezután jön prokimenon, lecke (Efez. 5, 20—33) és evangélium (János 2, 1—11), mely után a pap egy imát, a diákon a karral ekténiát végez.

Ezután egy vörösborral telt csészét hoznak a paphoz, aki azt ima kíséretében megáldja, majd háromszor nyújtja a vőlegénynek és háromszor a menyasszonynak, s ezután kézen fogja a vőlegényt és a menyasszonyt s velök háromszor az analogiont köralakban körüljárja, miközben a vőfélyek a koronákat, illetve koszorukat a vőlegény és a menyasszony feje fölött tartják, — a pap pedig a karral három tropárt énekel ezalatt.

Majd a pap kezébe veszi a vőlegény koronáját és mondja: *Légy áldott, ó vőlegény, mint Ábrahám, és megáldott, mint Izsák, és megsokasított, mint Jákob, békében élve és igazságban megtartva Isten parancsait.* Ezután kezébe veszi a menyasszony koronáját és mondja: *Es te, menyasszony, légy áldott, mint Sára, és örömmel teli mint Rebekka és megsokasított, mint Rachel; örvendezz uradban, megőrizve a törvény határait: mert ez kedves az Isten előtt.* Ezután

<sup>1</sup> Maltzew, Die Sakramente. i. m. CCXVII. 1.

a pap még két imát mond, majd előlép a násznép és üdvözlük és megcsókolják az új házaspárt, — ezután a pap elmondja az elbocsátó imát.

Sok helyen a koronát, illetve koszorút nyolc napig viselik az új házasok s azt a pap veszi le fejükről imádság kíséretében.

## HATVANÖTÖDIK FEJEZET.

### A házassági akadályok.

I. **Általános fogalmak.** Házassági akadály mindazon körülmény, mely a törvény rendelkezése alapján az egyént alkalmatlanná teszi a házasságkötésre.

Kétféle házassági akadály van: *bontó*, amely nemcsak tiltja, hanem érvényteleníti is a házasságkötést és *tiltó* akadály, amely a házasságkötést *súlyos* bűn terhe alatt tiltja.

A házassági akadályokat részint a *természetjog*, részint *isteni*, részint *egyházi* törvények állapítják meg. A *tiltó* akadályok mind *egyházi* törvényen alapulnak; a *bontó* akadályok egy része a *természeti* törvényből fakad (a nősztetetlenség és a vérrokonság egyenes ágon az első fokon); a kötelék akadály a *isteni* törvény, a többi mind *egyházi* eredetű.

Van *biztos* és *kétes* akadály. Kétség merülhet fel a *jogot* és a *tényt* illetőleg (*dubium iuris et facti*).

Ha *jogilag* kétes valamely *egyházi* eredetű *bontó* akadály, ezzel szabad házasságot kötni: mert ez esetben az egyházi törvénykönyv szerint a törvénynek nincs kötelező ereje.<sup>1</sup>

Viszont azonban nem szabad házasságot kötni, ha kétséges valamely *isteni* eredetű akadály vagy valamely *egyházi* eredetű akadályt illetőleg *ténybeli* kétség (*dubium facti*) merül fel. Ez utóbbi esetben (a *dubium facti* esetében) azonban a püspök felmentést adhat mindazon akadályok alól, amelyek alól a pápa szokott felmentést adni. (15.)

Megkülönböztetünk *nyilvános* és *titkos* akadályokat. Nyilvános, amelyet bíróság előtt bizonyítani lehet; titkos, amelyet bizonyítani nem lehet.

Következésképen a vérrokonság vagy sógorság mindig nyilvános akadály, bár senki sem tud róla: mert az anyakönyvekből mindig bizonyítható.

Ha az akadály csak a házasulandók egyikét érinti is, a házas-

<sup>1</sup> Leges etiam irritantes et inhabilitantes in dubio iuris non urgent. (15.)

ság tilos vagy érvénytelen, aszerint, amint az akadály tiltó vagy bontó.

Megkülönböztetünk *közjogi* (*impedimenta iuris publici*) és *magánjogi* (*imp. iuris privati*) akadályokat. A közjogi akadályok a közjó érdekeit szolgálják, miért is ezekkel szemben az egyházi ügyész (*promotor iustitiae*) hivatalból eljárhat (1971, 1, 2.); míg a magánjogi akadálnál csak az illető felek perelhetnek. (1971, 1, 1.)

Megkülönböztetünk *nagyobbfokú* (*impedimenta maioris gradus*) és *kisebbfokú* (*minoris gradus*) akadályokat. (1042.)

Kisebbfokúak a bontó akadályok közül az oldalági harmadfokú vérrokonság, az oldalági másodfokú sógorság, a másodfokú köztisztesség, a lelki rokonság, valamint a házasságtörésből házassági ígérettel vagy házasság kísérletével kapcsolatos büntény akadály.

A többi bontó akadály mind nagyobbfokú akadály.

Az egyházi törvénykönyv csak a bontó akadályokat osztja ezen két csoportba. A tiltó akadályok, úgy látszik, a kisebb akadályok közé sorozhatók, bár a *vegyesvallás* akadályát nagyobbfokú akadálnak tartjuk.<sup>1</sup>

Ha a kisebbfokú akadály alól való fölmentésnél a kérvénybe *obreptio* (hamis adatok) vagy *subreptio* (való tényeknek elhallgatása) csúszott be, a fölmentés érvényes; a nagyobbfokú akadálnál azonban ily esetben a fölmentés érvénytelen.

II. Tiltó akadályok. Az új egyházi törvénykönyv csak három tiltó akadályt ismer: az *egyszerű fogadalom*, *vegyesvallás* és a *törvényes rokonság* akadályát.

### 1. Az egyszerű fogadalom akadály (impedimentum voti simplicis).

Ezen akadály oly fogadalomból származik, amely közvetlenül vagy közvetve ellenkezik a házassággal, amennyiben oly kötelezettséget támaszt, amely a házaselettel nem egyeztethető össze.

Ötféle ily természetű fogadalom lehetséges (1058, 1.):

- a) a coelibatus fogadalma (votum non nubendi);
- b) a szüzesség fogadalma (v. virginitatis);
- c) a teljes önmegtartóztatás fogadalma (v. castitatis);<sup>2</sup>
- d) a papirend fölvetelének fogadalma (v. suscipiendi sacros ordines);
- e) a szerzetesrendbe lépés fogadalma (v. amplectendi statum religiosum).

<sup>1</sup> V. ö. Tim. Schäfer, Das Eherecht. 69. l.

<sup>2</sup> A 2-ik és 3-ik között van különbség, amennyiben a teljes önmegtartóztatás fogadalmát leteheti olyan is, aki már nem szüz (pl. özvegy).

Minden fogadalom *egyszerű* (simplex), amely nélküli azon feltételeket, melyekkel az Egyház valamely fogadalmat ünnepélyesnek (v. solemne) minősít. Ez az egyszerű fogadalom lehet *nyilvános* (v. publicum) vagy *magán* (v. privatum) fogadalom.

Az egyszerű fogadalom a házasságot sohasem teszi érvénytelenné, hacsak az Egyház valamely egyszerű fogadalomnak ilyen érvénytelenítő hatást nem adott.<sup>1</sup> (1058, 2.)

Aki ezen fogadalmak dacára házasságot köt, súlyosan vétkezik.

Az első fogadalom (votum non nubendi) azonban a házasság megkötése után megszűnik. Ép így a második (v. virginittatis) a házassági elhálással megszűnik: mert mindkettő már lehetetlen.

Aki a harmadik fogadalommal (v. castittatis) köt házasságot, a házassági tartozást (debitum coniugale) nem kérheti, de megadni köteles; a házasság megszűntével a fogadalom föléled.

Aki a negyedik és ötödik fogadalommal kötött házasságot, súlyosan vétkezett, de a házasság elhálása után a fogadalom többé nem kötelező; azonban a házasság megszűnésével újra föléled.<sup>2</sup>

Azon szerzetesek, akik egyszerű (de örökre szóló) szerzetesi fogadalmuk dacára házasságot merészelnék kötni — legyen ez bár csak polgári házasság — a püspöknek fenntartott kiközösítés alá esnek. (2388, 2.)

## 2. Törvényszerű rokonság (cognatio legalis).

Törvényszerű rokonság keletkezik az adoptált és az adoptáló családja között.

Az új egyházi törvénykönyv a megfelelő állami akadály szerint a törvényszerű rokonságot tiltó vagy bontó akadálnak tekinti.

Amely állam a törvényszerű rokonságot csak tiltó akadálnak tartja: ott az Egyház is csak tiltó akadálnak ismeri el (1059), amely meg nem engedetté teszi a házasságot, de azt nem érvényteleníti. Magyarországon, Ausztriában, Németországban, Franciaországban, Svájcban a törvényszerű rokonság csak tiltó akadály; míg Olasz-, Spanyol- és Lengyelországban, Horvátországban, Szlavóniában és a Monacói hercegségben bontó akadály.<sup>3</sup>

Meg kell azonban jegyezni, hogy a megengedett házasságkötéshez nem elég az állami fölmentés, hanem szükséges az egyházi hatóságtól is fölmentést kérni.

<sup>1</sup> Amint a jezsuiták egyszerű fogadalmának tényleg adott.

<sup>2</sup> V. ö. *Tim. Schäfer*, Das Eherecht. 72. l.

<sup>3</sup> *Noldin*, i. m. nr. 104.

3. A vegyesvallás akadályai.<sup>1</sup>

A vegyesvallás akadályai áll fenn, ha a házasulandók egyike katolikus, míg a másik eretnek vagy szakadár. Az ilyen házasságot *vegyesházasságnak* nevezzük.

Az egyházi törvénykönyv hangsúlyozza, hogy az Egyház mindenütt a legszigorúabban tiltja a vegyesházasságot (severissime ecclesia ubique prohibet matrimonia mixta); ha azonban a vegyesházasság folytán a kath. fél és a gyermekek hite is veszélyben forog, ez esetben a vegyesházasság isteni jog alapján is tilos. (1060.)

Tehát ez az akadály *isteni jogból* fakadó is lehet s ez esetben az Egyház fölmentést nem is adhat. Az egyházi fölmentés tehát mindig föltételezi, hogy a *periculum perversionis* ki van zárva. Ha mégis az egyházi fölmentés mellett kötött házasság veszélyeztetné a katolikus fél és a gyermekek hitét, az ilyen házasság megkötése súlyos bünt képezne.

Az Egyház ezen akadály alól fölmentést ad:

a) ha *súlyos és méltányos okok* erre mintegy kényszerítik (si urgeant) (1061, 1, 1);

b) ha a nemkatolikus fél kezeskedik arról, hogy *a katolikus fél hite nem lesz veszélynek kitéve*;

c) ha mindkét fél kötelezi magát, hogy *összes gyermekeiket katolikusként fogják kereszteltetni és nevelni*;

d) ha erkölcsi bizonyosság van a), b) és c) pont alatt tett ígéretnek megtartására. (1061, 1, 2.)

Ezen ígéretnek [b) és c)] rendszerint írásban teendő. (1061, 2.)

Az egyházi törvénykönyv tehát nem föltétlenül követeli meg az *írott reverzálist*. De természetesen a csak szóval kifejezett ígéretnek is erkölcsi bizonyosságot kell nyújtania.

Ezen akadály alól a fölmentést a *S. Officium* adja. Sok helyen, nálunk is, a püspökök is fel vannak hatalmazva (potestate delegata) fölmentés megadására.

A b) és c) pont alatt említett s rendszerint írásban követeendő ígéreten kívül még két kötelességre kell a lelkipásztornak figyelmeztetnie a vegyesházasságra lépőket (anélkül azonban, hogy ezekre vonatkozólag is kellene *írásos* kötelezvényt kérnie a házasulandóktól).

Az egyik csak a katolikus felet érinti, akinek t. i. kötelessége lesz okos módon elkövetni mindent, hogy *nemkatolikus élettársát megnyerje a katolikus vallásnak*. (1062.)

A másik kötelezettség mindkettőre hárul; eszerint sem a

<sup>1</sup> V. ö. Hanuy F. A vegyes házasságok jogtörténete. Pécs. 1904.

katholikus esküvő előtt, sem után *nem esküsznek akatholikus templomban.* (1063, 1.)

Ha a katolikus plébános biztosan tudja (si certe noverit), hogy a házasulandók az Egyház ezen követelményét nem fogják betartani, nem szabad őket megeskettetnie, hacsak igen-igen súlyos okok (ex gravissimis causis) nem javalják az eskettetést, de ez esetben is meg kell tenni mindent a botrány elhárítására és a püspöktől is tanácsot kell kérni (consulto prius Ordinario). (1063, 2.)

Azt már másutt említettük, hogy a vegyesházasságot, még ha az Egyház fölmentést ad is, nem szabad egyháziilag megáldani, más szóval: vegyesházasságnál nincs megengedve az esketés egyházi szertartása. Viszont azonban az új egyházi törvénykönyv megkívánja, hogy a plébános vegye ki a házasulandók házassági beleegyezését. (1064, 4.) Tehát a plébánosnak (karing és stóla nélkül) meg kell kérdeznie a házasulandókat szándékukról (N. N. akarod a jelenlevő N. N-t házasulással venni?) s miután mindketten nyilatkoztak, a plébános kijelenti, hogy ezzel házasságot kötöttek.

Az egyházi törvénykönyv tehát a merőben passzív assistentiát nem ismeri. Ámbár a vegyesházasságoknál előírt, minden szertartást kizáró és csak a felek házassági beleegyezésére vonatkozó kérdések a plébános részéről *tágabb értelemben vett passzív assistentiának* nevezhető.<sup>1</sup>

Fontos okokból megengedheti azonban a püspök a vegyesházasságnál is egyik-másik egyházi szertartást, de *a nászmisével kapcsolatos áldást* sohasem engedheti meg. (1102, 2.)

Nálunk a vegyesházasságoknál is a rendes egyházi szertartások végezhetőek püspöki engedély alapján, — természetesen nászmise nélkül.

Meg kell itt még jegyeznünk, hogy azon katolikusok, akik az Egyház fölmentése nélkül kötnek (érvényes vagy érvénytelen házasságot), eo ipso ki vannak zárva minden egyházi hivatalból, nem lehetnek kereszt- és bérmaszülők, a kegyúri jogokat nem gyakorolhatják, amíg nekik a püspök fölmentést nem ad. (2375.)

Akik pedig házasságukat nemkatolikus templomban áldatják meg, a püspöknek fenntartott kiközösítés alá esnek. (2319, 1, 1.) Ezen kiközösítés alá esnek akkor is, ha a katolikus esketésen kívül nemkatolikus templomban is esküsznek.

Az új egyházi törvénykönyv életbelépte óta (1918. május 19.) azon vegyesházasságok, melyek nem a katolikus plébános előtt

<sup>1</sup> V. ö. Noldin, i. m.



köttetnek, egyszerűen *érvénytelenek* s a katolikus fél ezenkívül a püspöknek fenntartott kiközösítés alá esik, ha nemkatolikus templomban esküsznek; míg ha csak polgári házasságot kötnek, a kiközösítés büntetése nem éri a katolikus félt.

Ugyancsak a püspöknek fenntartott kiközösítés sujtja mindazokat, akik *reverzálíst* adnak arra, hogy összes gyermekeik vagy azok közül egyik-másik (pl. fiúk vagy leányok) nemkatolikus módon neveltessenek (2319, 1, 2.);<sup>1</sup> akik *tudva* (scienter) gyermekeiket akatholikus lelkész által kereszteltetik (2319, 1, 3.), végül, akik *tudva* gyermekeiket akatholikus vallásban neveltetik vagy taníttatják. (2319, 1, 4.)

Az Egyház inti a püspököket és a papokat, hogy mindent kövessenek el, hogy a híveket a vegyesházasságkötéstől visszatartsák; ha pedig nem tudnák megakadályozni valamely esetben a vegyesházasságot, tegyenek meg mindent, hogy a vegyesházasság az Isten és az Egyház törvényeinek betartásával köttessék és ügyeljenek arra, hogy a házastársak a házasság megkötése előtt tett ígéretüket a gyermekek vallására és nevelésére vonatkozólag lelkiismeretesen betartsák. (1064.)

A vegyesházasságok napjainkban az Egyház egyik legégetőbb sebe. A vegyesházasságok ugyanis termékeny melegágyai a vallási közömbösségnek; nagyon sok esetben előidézői a hithagyásnak; a vegyesházasságból származó gyermekek nagyrésze pedig már születése után teljesen elvész az Egyházra nézve. Statisztikai adatokkal lehet kimutatni, hogy Északamerikában, Németországban és nálunk is a vegyesházasságok révén több hívőt veszít az Egyház napjainkban, mint veszített a XVI. században Luther föllépésekor.

A vegyesházasságok a protestantizmus legeredményesebb misszió-tevékenysége, amely minden szónoklatnál és biblia szétosztásnál hathatósabb.

Mindenesetre ez az oka annak is, hogy a protestánsok a vegyesházasságokat nemcsak nem ítélik el, hanem mindent elkövetnek a vegyesházasságok gyarapodására. Majdnem azt merem mondani, hogy keresve-keresik az alkalmat, hogy katolikus családokból vagy családokba házasodjanak. Mert érzik, hogy a katolikus vallásnak ezzel árthatnak legtöbbet.

Sajnos, sok helyen a katolikus papság nem elég éber és nem elég erélyes ezen veszéllyel szemben. Holott főleg itt áll, hogy *principiis obsta, sero medicina paratur*.

<sup>1</sup> Ha tehát a katolikus fél nem ad *reverzálíst*, de az állam kényszeríti, hogy gyermekeit az eretnek vallásban neveltesse, nem esik kiközösítés alá. V. ö. *Leitner*, Handbuch des kath. Kirchenrechtes. 251. l.

Már a hitoktatásban mindent el kellene követni, hogy a gyermekek szívébe vessük az Egyház elveit a vegyesházasságokra vonatkozólag.<sup>1</sup> A szószéken is ezt a kérdést okosan és higgadtan ugyan, de nagy határozottsággal és minél gyakrabban kellene tárgyalni.<sup>2</sup>

Serdülő lányok és ifjak gyóntatói is sokat tehetnek, ha kellő időben intik, óvják gyónóikat attól, hogy protestánsokkal benső ismeretségeket kössenek. Amikor pedig a lelkipásztornak tudomására jut, hogy valamelyik hive vegyesházasságot szándékozik kötni, kövessen el mindent, hogy az Egyház által előírt föltételek mind megtartassanak. Menjen el maga személyesen az illetőkhöz, igyekezzék a rokonságot, az ismerősöket megnyerni szószólókul. Sőt lehet olyan eset, amikor a püspököt is fölkérheti, hogy tekintélyével lépjen fel a családnál az Egyház elveinek és előírásának megóvása végett. *Insta opportune importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina.* (II. Timót. 4., 2.)

*Pro praxi.* Olyan jön gyónni, aki vegyesházasságra készül lépni. Ha lehet, le kell erről beszélni. Ha ez nem lehet, rá kell őt arra bírni, hogy az Egyház összes előírását betartsa. Ha ezt megigéri, feloldozható. Ha azonban nem igéri meg, sőt ha kijelenti, hogy jegyestársától reverzálist nem kér, vagy nem tud kapni — és ennek dacára vele házasságra fog lépni: nem oldozható fel.

Olyan jön gyónni, aki vegyesházasságban él, melyet az Egyház törvényei ellenére kötött. Először is meg kell kérdezni, milyen évben lépett házasságra. Magyar honosoknak 1908. április 19-ig akatholikus lelkész előtt kötött vegyesházassága érvényes házasság; 1908. április 19-től 1909. február 27-ig ily módon kötött vegyesházasság érvénytelen; 1909. február 27-től 1918. május 19-ig ismét érvényes, föltéve, hogy mindkét fél nemcsak magyar honos, hanem Magyarországon született; 1918. május 19-től kezdve akatholikus lelkész előtt vagy csak a polgári anyakönyvvezető előtt kötött vegyesházasságok érvénytelenek.

Ha tehát érvénytelen a gyónó házassága, őt addig feloldozni nem lehet, míg a házassága érvényessé nem válik. Érvényessé tehető az által, ha a kellő feltételek mellett katolikus templomban megesküsznek, ami azonban a legtöbb esetben erkölcsileg lehetetlen; vagy ha a katolikus fél házasságának gyökerében való orvoslását kéri a Szent-széktől. A gyóntató kioktatja a gyónót, hogyan (a püspöki iroda útján) kérje ezt s most még feloldozás nélkül elbocsátja. Ha a gyónó elnyerte a Szentszéktől a gyökerben való orvoslást, járulhat a szentségekhez is, föltéve, hogy megbánta a házasságkötésben elkövetett bűnét s most a

<sup>1</sup> V. ö. *Mihályfi Ákos*, Az igehirdetés, 239—240. l.

<sup>2</sup> I. m. 125. l.

maga részéről komoly ígéretet tesz, hogy az Egyház parancsának megfelelően összes gyermekeit katolikus módon neveli, a születendőket katolikus szertartás szerint keresztelteti is.

Ha olyan jön gyónni, aki érvényes vegyesházasságban él ugyan, de ezt az Egyház törvényei ellen kötötte, — ha megbánja bűnét és megígéri, hogy az Egyház törvényét a gyermekek keresztelését és a katolikus vallásban való nevelését illetőleg be fogja tartani, illetve el fog követni mindent, hogy az betartassék, feloldozható.

Természetesen, ha a püspöknek fenntartott kiközösítés alá esett<sup>1</sup> (akatholikus templomban kötött házasság, vagy akatholikus gyermeknevelésre adott reverzális folytán), ezen kiközösítés alól való feloldozásra engedélyt kell kérnie a gyóntatónak. A gyermekek akatholikus lelkészével való megkereszteltetése vagy akatholikus vallásban való neveltetése vétségére kirótt kiközösítés alá a legtöbb esetben nem esnek, minthogy mindkét kiközösítés csak azokat sújtja, akik *tudva* követik el e bűnös cselekményeket, azaz akik tudják, hogy az Egyház ezeket külön büntetéssel sújtja.

*Függelék.* Az Egyház csak a nemkatolikusokkal szemben állított fel házassági akadályt.

Azonban óvja a hiveket attól is, hogy *hitehagyott*, vagy *nyilvános bűnös* katolikusokkal se lépjenek házasságra. Az új egyházi törvénykönyv szerint a hiveket vissza kell riasztani attól, hogy olyannal kössenek házasságot, aki vagy nyíltan elszakadt a katolikus vallástól, habár eretnek felekezetbe nem lépett be (hitetlen, felekezetenküli), vagy aki az Egyháztól elítélt társulatnak tagja. (1065, 1.)<sup>2</sup>

Az ilyeneket megesketni nem szabad a megyéspüspök megkérdezése nélkül, aki az esketésre csak az esetben adhat engedélyt, ha egyrészt nagyon fontos ok forog fenn, másrészt pedig meggyőződött arról, hogy az összes születendő gyermekek katolikus nevelése biztosítva van s a katolikus jegyestárs hite nincs veszélynek kitéve. (1065, 2.)

Ha a nyilvános bűnös vagy nyilvánosan egyházi fenyítéssel sújtott nem akar a házasságkötés előtt meggyónni s az Egyházzal kibékölni, az ilyet csak nagyon fontos okból szabad megesketni s ha az idő és a körülmények engedik, előbb a megyéspüspök is megkérdezendő. (1066.)

III. Bontó akadályok. Az új egyházi törvénykönyv 13 bontó akadályt sorol fel; három természetjogból fakadó akadályt t. i. a *tévedést*, a *megfélemlítést* és *erőszakot*, valamint a *föltétel nem teljesítését*, ha ilyenhez volt fűzve a házassági ígéret, nem az aka-

<sup>1</sup> A legtöbb esetben nem esnek ezen kiközösítés alá, mert *semmit sem tudnak róla*. Viszont a legtöbb esetben, amikor t. i. nyilvánosan ismert bűncselekményről van szó, in foro externo kell őket feloldozni s ha ennek nem akarják magukat alávetni, az eset a püspöknek jelentendő.

<sup>2</sup> Ilyen társulat a szabadkőművesség. (2335.)

dályok között sorolja fel, hanem ott, ahol a házassági beleegyezést tárgyalja. Mi is követjük az egyházi törvénykönyvet.

### 1. Korhlány.

Férfi a betöltött 16 év előtt, nő a betöltött 14 év előtt érvényes házasságot nem köthet. (1067, 1.)

Mindazonáltal a plébános tartsa vissza a fiatalságot, hogy az illető helyen szokásos kor előtt ne házasodjanak. (1067, 2.)

Vannak ugyanis vidékek (északi országok), ahol még a 14 éves lányok fejletlenek, — viszont Afrikában már 14 évesek bátran férjhez mehetnek.

A kiskorúakat, azaz, akik még 21-ik életévüket be nem töltötték, komolyan figyelmeztesse a plébános, hogy *szüleik tudta vagy beleegyezése nélkül* házasságot ne kössenek. Ha az illetők a plébános figyelmeztetésére nem hallgatnak, ne eskettesse őket meg addig, amíg a püspök véleményét ki nem kérte. (1034.)

Azonban a *szülők ellenkezése* nem képez házassági akadályt, — habár másrészt a kiskorúaknak lelkiismeretbeli kötelességük a szülők véleményét e fontos lépésnél kikérni és amennyiben az megokolt és észszerű, azt követni.

### 2. Nősztehetetlenség (impotentia).

A *nősztehetetlenség* különbözik a *termékellenségtől*. Ezutóbbi alatt értjük a fogamzásra való képtelenséget (inhabilitas ad concipiendum), míg a nősztehetetlenség képtelenség a nemzésre alkalmas kopulára (inhabilitas ad copulam perfectam i. e. per se aptam ad generationem).

A házasságkötést megelőző és örökös nősztehetetlenség akár a férfi, akár a nő részéről, akár tudja a másik fél, akár nem, akár abszolút, akár viszonylagos legyen, a természetjog alapján érvénytelenné teszi a házasságkötést. (1068, 1.) Ez alól felmentés nem adható.

Mindegy, hogy ez a nősztehetetlenség vele született képtelenség-e (impotentia naturalis), avagy valamely műtét, betegség vagy szerencsétlenség folytán keletkezett (impotentia artificialis).

Viszont a gyógyítható, ideiglenes nősztehetetlenség nem képez házassági akadályt.

Ha kétséges a nősztehetetlenség, nem kell megakadályozni a házasságot. (1068, 2.) Ezen akadályt ugyanis bizonyítani kell.

A termékeltlenség nem képez sem tiltó sem bontó akadályt. (1068, 3.)

## 3. Kötélék (ligamen).

Aki már egy előbbi házasság által kötve van, még ha a házasság nincs is elhálva, érvényesen új házasságot nem köthet. (1069, 1.)

A kötelék akadálya a házasság *felbonthatatlanságának* dogmájából folyik és nemcsak pozitív isteni törvény, hanem a természet-törvényből is fakad.

Második házasság csak két esetben köthető érvényesen: a *házastárs halálával* vagy az *első házasság felbontásával*, illetve érvénytelenségének birói kimondásával. Azonban csak az Egyház feje, a pápa bonthatja fel az érvényesen megkötött, de még el nem hált házasságot, keresztények érvényes és elhált házasságát még a pápa sem bonthatja fel. Az Egyháznak is csak annyi hatalma van, hogy megállapítja valamely elhált házasságnak érvénytelenségét s ezt megállapítva, az érvénytelen házasság kötelékét felbontja s a feleknek megengedi új házasság kötését.

A polgári hatóságok előtt történt *elválás* a házassági köteléket fel nem bonthatja (amit Isten összekötött, azt ember ne válassza el). Miért is a polgárilag elváltaknak új házasságkötését az Egyház érvénytelennek s tulajdonképen bűnös együttélésnek (concupinatus) tekinti.

Sajnos, a mai társadalomban, főleg a nagy városokban a polgári elválás könnyűsége folytán ijesztő mértékben növekszik a katolikusok között is az érvénytelen házasságok száma. Nagy városokban (nálunk Budapesten) úgyszólván minden 10—20-ik családban érvénytelen házasságra találunk, mert elvált férfi nősült másodszor, vagy elvált nőt vett el, vagy elvált férfi és elvált nő kelnek egybe. Természetesen ezeknek a lelki gondozása is rendkívül nehéz, mert a szentségekhez nem bocsáthatók, még a halálos ágyon sem, hacsak az érvénytelen házassági viszonyt fel nem bontják.

Ha polgárilag elvált személy új házasságot köt, akár csak polgárilag, akár valamely eretnek lelkész előtt, a *kettős házasság* (bigamia) bűnét követi el s ipso facto egyházjogilag *becstelennek* (infamis) tekintendő.

Az egyházi törvénykönyv felhatalmazza a püspököket, hogy az ilyen bigamusokat, ha kell, *kiközösítéssel* sújtsák, vagy a *templomokból tiltásuk ki* (interdictum personale) (2356). Csak nemrég olvastam, hogy egy-két bajor püspök él is ezen meghatalmazással, körlevélileg intézkedett, hogy a polgárilag elvált és új házasságot kötött hivek kitiltásának a templomokból.

Meg vagyok arról győződve, hogy óriási hatása van az ilyen erőteljes főpásztori föllépésnek!

Sajnos, nálunk a katolikus társadalom ezen rákfenéjével szemben alig történik valami: sőt, ami majdnem hihetetlen, egyes papok ilyeneket tudva a szentségekhez is bocsátanak s a katolikus társadalmi mozgalmak résztvevői, sőt vezetői között megtérnek.

Ha a házastárs meghalt, a házassági kötelék felbomlik s az életben maradtnek szabadságában áll új házasságot kötni. (1069, 2—1142.)

De új házasság csak az esetben köthető, ha a házastárs halála teljesen bizonyos. A halált tehát bizonyítani kell, ha ez idegen plébánián történt. A bizonyítás történik az illetékes plébános által kiállított hiteles halotti bizonyítvánnyal.

Ha az illetékes plébánostól halotti bizonyítvány nem szerezhető be, hanem csak világi hatóságtól, a plébános az ügyet a megyéspüspök elé tartozik terjeszteni.

A megyéspüspök azután a S. Officium rendeletei alapján köteles eljárni, hogy erkölcsi bizonyosságot szerezzen az illetőnek elhunytáról (elsősorban két szemtanunak hiteles vallomása és egyéb körülmények számbavételével). Ha ezen bizonyítékok alapján az eltűntet halottá nyilvánítja, az életben maradt házastárs új házasságra léphet. Természetes azonban, hogy ha minden elővigyázat dacára is, az egyházi hatóság tévedne a holttanyilvánítással, a jóhiszeműleg megkötött második házasság érvénytelen volna.

Az új egyházi törvénykönyv ismételten lelkére köti a plébánosoknak, hogy addig senkit össze ne adjanak, amíg a házasulandók szabad állapotáról teljes bizonyítékot nem szereztek. (1019, 1. — 1023, 2. — 1069, 2. — 1096, 2. — 1097, 1, 2.)

Ugyancsak az új egyházi törvénykönyv előírja, hogy a házasságkötés ténye a keresztelési anyakönyvbe is bevezetessék (1103); miért is, ha a házasságralépők más plébánián lettek megkeresztelve, az esketést végző plébános az esketésről köteles értesíteni a születési hely plébánosát, hogy ez a szükséges bejegyzést a keresztelési anyakönyvbe megtehesse.

A szentségek fegyelmét intéző Bizottság 1921. július 4-én kelt egyetemes rendeletével újból meghagyja a püspököknek: figyelmeztessék a plébánosokat, hogy addig semmi szín alatt össze ne adják a házasulandókat, amíg az ő *szabad állapotukról* teljes bizonyosságot nem szereztek; másrészt esketés után azonnal küldjék el az esketési bizonylatot azon plébánoshoz, akinek plébániáján a házasságra lépők születtek, hogy ez az esketés tényét bevezethesse a keresztelési anyakönyvbe. És hogy mindez annál biztosabban megtörténjék, elrendeli, hogy a más plébániáról kért anyakönyvi kivonatok (a szabad állapot bizonylatai), valamint az esketési bizonylatok *a püspöki iroda útján* kéressenek és küldessenek.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> V. ö. Esztergomi érseki körlevél. 1921. IV.

#### 4. Ünnepeles szerzetesi fogadalom.

Érvénytelen a házasság, ha házasságra lépők egyike ünnepeles szerzetesi fogadalmat tett, vagy ha olyan szerzetben tett egyszerű fogadalmat, amelyben a Szentszék az egyszerű fogadalmat is a házasságbontó akadály jellegével ruházta fel.<sup>1</sup> (1073.)

Az ünnepeles szerzetesi fogadalom tehát bontó akadály, azaz képtelenné teszi az illetőt érvényes házasság kötésére.

Az ünnepeles szerzetesi fogadalom az érvényesen megkötött és még el nem hált házasságot is eo ipso felbontja.

Ezen akadály egyházi eredetű, miért is az Egyház fölmentést adhat alóla.

Aki ünnepeles szerzetesi fogadalommal házasságot merészel kötni, habár csak polgári házasságot is, a szentszéknek egyszerűen fentartott kiközösítés alá esik, épígy az is, aki ilyennel házasságra lép. (2388, 1.)

#### 5. A papirend (ordo sacer).

A nagyobb rendekben levők (clerici in sacris constituti) érvényes házasságot nem köthetnek. (1072.)

Nagyobb rendek a latin szertartásban: az alszerpapi-, szerpapi- és áldozópapi-rend.

És ha mégis nagyobb rendekben levők megkisérelnék házasságot kötni — hacsak polgári házasságot is — az apostoli szentszéknek egyszerűen fentartott kiközösítés alá esnek s azok is, akik nagyobb rendű klerikussal házasságot kötni merészelnek. (2388, 1.)

A kisebb rendekben levők köthetnek ugyan érvényes házasságot, de ezzel egyszersmind eo ipso kiválnak a papirendből. (132, 2.)

A papirend akadályja is csak egyházi eredetű, miért is az Egyház felmentést adhat alóla. Azonban áldozópapoknak igen ritkán és nehezen adja meg a felmentést s ezt is csak a már attentált házasság érvényesítésére. Arra nincs eset az egyháztörténelemben, hogy a Szentszék püspöknek adott volna felmentést házasságkötésre.

Ha valaki nagy félelem behatása alatt vette fel a szent rendeket s később is, amikor már a megfélemlítés megszűnt, nincs szándéka a papirend gyakorlására: kérheti a szentszéktől, hogy

<sup>1</sup> A jezsuiták rendjében van meg ezen kiváltsága az egyszerű fogadalomnak.

visszahelyeztessék a világi rendbe s ezen birói ítélet alapján minden papi kötelezettség alól fölmentetik. Ha azonban, a megfélemlítés megszűnte után a fölvelt rendeket gyakorolta azon szándékkal, hogy a papi kötelezettségeknek megfeleljen: ez esetben köteles a coelibatust megtartani s a fölvelt papirend reá nézve bontó akadályt képez. (214, 1.)

#### 6. Vérrokonság (consanguinitas.)

Vérrokonság van azok között, akik ugyanazon közös törzsből származnak. Vérrokonság keletkezhetik törvényes házasságból, de törvénytelen együttélésből is.

Törzsnek nevezzük azt a személyt, akitől a vérrokonok származnak és akiben mintegy többen találkoznak. Így két testvérnek törzse az atya; két testvér gyermekeinek törzse a nagyatya.

Rendszeren a közös törzset két személy alkotja t. i. a szülők, vagy nagyszülők, de lehetséges, hogy a törzset csak egy személy (férfi vagy nő) alkotja, amikor t. i. ennek nem egytől, hanem többektől vannak leszármazottjai (pl. aki kétszer nősül).

A leszármazás vagy *egyenes* ágon, vagy *oldalágon* történik: mindegyik ágon különböző fokok vannak, a leszármazottaknak a törzstől való távolsága szerint.

*Egyenes ág* azon személyek sorozata, akik *egymástól származnak*, akár közvetlenül, mint a fiú szüleitől, akár közvetve, mint az unoka nagyszüleitől. Az egyenes ágnak két része van: *fölfelé*: atya, nagyatya, dédatya ükatya és *lefelé*: fiú, unoka, dédunoka, ükunoka.

*Oldalág* azon személyek sorozata, akik egymástól nem származnak ugyan, de mindnyájan *közös törzstől származnak*, ilyenek a testvérek, unokatestvérek.

Az oldalág lehet *egyenlőfokú* (aequalis), ha mindkettlen egyenlő fokban vannak közel a közös törzshöz, pl. két testvér; *egyenlőtlen fokú*, ha az egyik közelebb van a közös törzshöz, mint a másik, pl. testvér a testvérenek leányával oldalágon egyenlőtlen fokban vérrokon.

A vérrokonság házassági akadályát illetőleg a következő elvek tartandók szem előtt:

1. *Egyenes ágon* leszármazók között akár *fölfelé*, akár *lefelé* minden fokon érvénytelen a házasság (1076), legyen ez a leszármazás akár törvényes házasság, akár törvénytelen együttélés folyamánya.

Ezen bontó akadály a legnagyobb valószínűség szerint a *természeti jogból* fakad, de pozitív egyházi törvény is (már I.



Calixtus és I. Miklós pápák) átvette a római jog tételes törvényét, mely szerint az egymástól leszármazók egymással házasságot nem köthetnek.

2. A mai egyházi törvény szerint oldalágon a vérrokonság csak a *harmadik fokig* bezárólag képez házassági akadályt. (1076, 2.)

A *negyedik fokú* vérrokonság tehát ma már nem képez házassági akadályt, még akkor sem, ha a harmadik vagy második fokkal keverve fordul elő. (V. ö. Can. 96, 3.)

Hajdan a vérrokonság egész a hetedik fokig képezett házassági akadályt; a IV. lateráni, majd a trienti zsinat a negyedik fokig állapította meg a vérrokonság akadályát, az új egyházi törvénykönyv ezt a harmadik fokig szorította meg.

Az oldalági vérrokonság akadály a első fokon (testvérek között) a természetjogon sarkal, — a többi fokokban egyházi jogból származik, — miértis első fokon az Egyház fölmentést nem adhat, míg a többi fokok akadály a alól fölmenthet.

3. Soha sincs megengedve a házasságkötés, ha kétséges, vajjon a házasulandók vérrokonok-e egyenes ágon, vagy első fokban oldalágon. (1076, 3.)

A vérrokonság fokait a törvénykönyv így határozza meg:

a) az egyenes ágon *annyi fok van, ahány nemzés*, más szóval annyi a fok, ahány a személy a közös törzsen kívül. (96, 2.) Tehát atya és fiú elsőfokú vérrokonok, nagyatya és unoka másodfokú vérrokonok egyenes ágon;

b) egyenlő oldalágon *ahány a nemzés, annyi a fok*. Tehát testvérek elsőfokú vérrokonok, két testvér gyermekei másodfokú vérrokonok;

c) ha *egyenlőtlen* az oldalág, a fokok számát a *távolabbi ág* határozza meg. (96, 3.)

Lehetséges, hogy többszörös vérrokonság áll elő, de csak oly esetben, ha a leszármazottak közös törzse is többszörös. (1076, 2.) Például két testvér nőül vesz két testvért. Az ezen házasságból származó gyermekek kétszeres vérrokonok az oldalág második fokán; a gyermekek gyermekei kétszeresen vérrokonok az oldalág harmadik fokán.

Megjegyzendő még, hogy a harmadfokú vérrokonság a kisebb akadályok (impedimentum gradus minoris) közé tartozik. (1042, 2, 1.)

### 7. Sógorság (affinitas).

Sógorság csak *érvényes házasságból* keletkezhetik, de ebből akkor is, ha a házasság még nincs elhálva. (97, 1.)

Az új egyházi törvénykönyv a sógorságot illetőleg nagy újítást

hozott be. Eleddig ugyanis a sógorság a *copulából* származott, lett légyen ez házasságban, vagy házasságon kívül végezve. Mig az új egyházi törvénykönyv szerint sógorság csak *érvényes házasságból* származhatik, de ebből még akkor is, *ha copula nem történt*.

Sógorság keletkezik a férj között és feleségének vérrokonai között, épígy a feleség között és férjének vérrokonai között. Még pedig a férj vérrokonai olyfokú sógorságba jutnak az ő feleségével, amily fokban vele vérrokonok. Hasonlóképen a nő vérrokonai a férjjel. Így tehát a férj feleségének anyjával, leányával az egyenes ág első fokán, unokájával az egyenes ág második fokán sógor; feleségének testvérével az egyenlő oldalág első fokán, felesége testvérének a leányával az egyenlőtlen oldalág második fokán sógor.

A sógorság az egyenes ágon minden fokon, az oldalágon a második fokig bezárólag képez bontó házassági akadályt.<sup>1</sup> (1077, 1.) Eszerint tehát a férj feleségének halála után nem veheti el feleségének az anyját (első fok), testvérét (első fok), felesége testvérének a leányát (második fok), feleségének a nagynénjét (2/1 fok), felesége nagybátyjának vagy nagynénjének a leányát (2-ik fok).

Ezelőtt megtörténhetett, hogy maguk a házasfelek egymással sógorságba kerültek (affinitas subsequens) meg nem engedett copula folytán. Ezt az új egyházi törvénykönyv nem ismeri.

A sógorság is lehet többszörös:

a) ha a sógorság alapját képező vérrokonság többszörös (1077, 2, 1.);

b) többszörössé válhatik, ha a meghalt házastárs több vérrokonával házasodik össze. Például elveszi meghalt feleségének a testvérét, ennek halála után felesége egyik testvérének a leányát. Már most felesége többi vérrokonaival kétszeres, illetve háromszoros sógorságba jut. (1077, 2, 2.)

A sógorság akadály a tisztán egyházi eredetű, miértis alóla az Egyház bármely fokon adhat fölmentést, habár ezt az egyenes ág első fokán nagyritkán adja meg. A sógorság az oldalág második fokán a kisebb akadályok közé tartozik. (1042, 2, 2.)

#### 8. A köztisztesség akadály (publica honestas).

Ezen akadály származik:

a) minden *érvénytelen házasságból*, habár nincs is a házasság elhálva;

b) *nyilvános vagy köztudomású ágyasságból* (ex publico vel notorio concubinato). (1078.)

<sup>1</sup> Eleddig a sógorság az oldalágon negyedik fokig terjedt, — az új egyházi törvénykönyv azonban csak a második fokig tartotta fenn.

A köztisztesség akadályja érvénytelenné teszi a házasságot az egyenes ág első és második fokán<sup>1</sup> (1078), azaz az érvénytelen házasságban, vagy ágyasságban élő férfi házasságot nem köthet a nő egyenes ágon levő rokonaival, pl. anyjával, leányával, unokájával és megfordítva. A köztisztességi akadály az oldalágra nem terjed ki.<sup>2</sup>

Érvénytelen házasságnak vétetik a *tisztán polgári házasság* is. A köztisztesség akadályja egyházi jogból fakad.

A *köztisztesség akadályja* a második fokon a kisebb akadályok közé tartozik. (1042, 2, 3.)

### 9. Lelki rokonság (cognatio spiritualis).

A lelki rokonság, mint házasságbontó akadály, csak a *keresztelő* és a *megkeresztelt*, valamint a *keresztszülők* és a *megkeresztelt* között áll fenn. (1079.) Tehát a keresztelő (pl. szükségbeli keresztsegnél) nem köthet érvényes házasságot azzal, akit megkeresztelt, épígy a keresztszülők sem. Viszont nem áll fenn akadály a keresztelő és a keresztszülők között, egyik keresztszülő és a másik között, a keresztelő, keresztszülők és a megkeresztelt szülei között.

A *bérmaszülők* a megbérmálttal lelki rokonságba lépnek ugyan, de ez már nem képez házasságbontó akadályt. (796.)

### 10. Törvényes rokonság (cognatio legalis).

Amely országokban az adoptálás állami bontó akadályt képez azokban ezt az Egyház is bontó akadálynak ismeri el. Nálunk az állam az adoptálást nem tekinti bontó akadálynak; tehát egyházilag az adoptálásból csak tiltó akadály származik, amint erre fentebb rámutattunk.

### 11. A valláskülönbség akadályja (disparitas cultus).

Egy meg nem keresztelt egyén és egy a katolikus Egyházban megkeresztelt vagy az eretnekségből vagy szakadárságból az Egyházba visszatért (convertita) egyén között érvénytelen a házasság (1070, 1.) — a valláskülönbség akadályja miatt.

Eleddig az Egyház érvénytelennek nyilvánította minden megkeresztelt egyénnek meg nem keresztelt egyénnel való házasságát, tehát érvénytelennek tartotta, ha egy protestáns vagy görögkeleti

<sup>1</sup> Az új egyházi törvénykönyv előtt a köztisztességi akadály az egyenes és oldalágon a negyedik fokig terjedt.

<sup>2</sup> Az új törvénykönyv életbelépése előtt az érvényes jegyességből is, valamint az érvényes, de el nem hált házasságból is származott köztisztességi akadály. Az új egyházi törvénykönyv ezt már nem ismeri.

zsidóval vagy pogánnyal kötött házasságot. Az új egyházi törvénykönyv a valláskülönbőség akadályát szűkebb határok közé szorította. Amennyiben csak a katolikus Egyházban megkeresztelt, vagy az eretnenség, illetve szakadárságból megtért egyének nem köthetnek nemkeresztényekkel érvényes házasságot. Az eretnekekre és szakadárokra ezen akadály nem vonatkozik.

Viszont azonban a katolikus Egyházban megkeresztelt, de később aposztatált egyének ezen akadály alá esnek, miértis az Egyház egy aposztata katolikusként zsidóval kötött házasságát érvénytelennek tekinti.

Ezen akadály egyházi eredetű, miértis az Egyház alóla fölmentést adhat. Nem ad azonban fölmentést sohasem, ha az összes gyermekek katolikus nevelése és a katolikus házastárs vallás-gyakorlásának teljes szabadsága nincs biztosítva.

Ha a katolikus fél hite forogna veszélyben meg nem keresztelttel kötendő házasság folytán: az ilyen házasság (még ha az illető fölmentést eszközölne is ki magának) isteni jog alapján tilos volna.

Napjainkban gyakrabban ad az apostoli szentszék fölmentést ezen akadály alól. De a fölmentés nem jelenti azt, hogy az illetőket templomban és ünnepélyes egyházi szertartással szabad eskettetni. Az ily esetekben csakis a tágabb értelemben vett *passiva assistencia* (l. a 399. lapon) van helyén. Az ünnepélyes egyházi szertartás föltétlenül botrányt idéz elő.

## 12. Büntény (crimen).

Három büntényből fakadhat házassági bontó akadály: (1075.)

1. a *hitvesgyilkosságból*, melyet *közösen* elkövettek, és legalább az egyik azon szándékkal, hogy ily módon házasságra léphessenek (*coniugicidium utroque machinante*). Például az asszony rábeszéli szeretőjét, hogy ölje meg az urát, hogy őt elvehesse. Ezen akadályhoz nem szükséges föltétel, hogy a hitvesgyilkosok előzőleg házasságtörést kövessenek el. Elég, ha a hitvesgyilkosságban mindketten résztvesznek és legalább az egyik a házasság szándékával. Ezen akadály alól, ha a hitvesgyilkosság nyilvános, az Egyház nem szokott fölmentést adni, — bár maga az akadály csak egyházi jogból fakad.

2. Ha érvényes házasságban élő egy más személlyel *házasságtörést* követ el és a házasságtörők egyike a másik fél tudtával vagy tudtán kívül *hitvesgyilkosságot* követ el (*adulterium cum coniugicidio uno machinante*).

3. *Házasságtörés kölcsönös házassági ígérettel* (*adulterium cum*

*promissione matrimonii*), vagy a házasságkötés kísérlétével (*adulterium cum attentatione matrimonii*).

Például X házasságtörést követ el Z-vel, B-nek feleségével. Most Z polgárilag elvál B-től és X-el polgári házasságot köt.

Ezen harmadik bűntény a kisebb akadályok közé tartozik (1042, 2, 5.)

A házasságtörés maga, vagy a házassági ígéret házasságtörés nélkül nem képez házassági akadályt.

A bűntényből származó akadály akkor is előáll, ha ezen akadály létezéséről a bűntényt elkövetőknek sejtelmük sincs. (16, 1.)

### 13. Nőrablás (raptus).

Aki egy nőszemélyt házasság céljából elrabol, az elrabolt személlyel mindaddig házasságot nem köthet, míg ez a rabló hatalmában van. (1074, 1.)

Rablással egyenlőnek vétetik, ha a férfi egy nőszemélyt házasság céljából erőszakkal visszatart valamely helyen, ahova a nő szabadon ment. (1074, 3.)

Ha az elrabolt nőt a rabló szabadonbocsájtja s a nő a szabadonbocsátás után beleegyezik a házasságba, a rablásból származó akadály megszűnik. (1074, 2.)

A nőrablástól különbözik a *megszöktetés*. Ha a nő megszökik egy férfival és vele házasságot akar kötni, a szökés nem képez akadályt, még ha a szülők ellenére történt is.

A szöktetés ugyanis a nő beleegyezésével történik, míg a nőrablás az ő akarata ellenére.

Eddig a rabló és segédei senkinek fenn nem tartott kiközösítés fenyítéke alá estek, — az új egyházi törvénykönyv ezt a büntetést megszüntette.

## HATVANHATODIK FEJEZET.

### Fölmentés (dispensatio) a házassági akadályok alól.

I. **Általános elvek.** Ha a házasság megkötésének valamely akadály áll az útjában: ezt az akadályt el kell távolítani, hogy a házasság érvényes és megengedett legyen. Mindenesetre a plébánosnak is kötelessége mindent nagy körültekintéssel megvizsgálni, hogy az előtte kötendő házasság érvényes legyen. Ki kell kérdeznie a jegyeseket (jegyesvizsga), esetleg a jegyesek szüleit, rokonságát; sőt kisebb községekben üdvös, ha az anyakönyveket is átlapozza, főleg a vérrokonság, sógorság és lelki rokonság akadályaira vonatkozólag.

Vannak egyes akadályok, melyek idő folyamán maguktól megszűnnek: ilyen a kor akadályja; a kötelék akadályja is megszűnik a házastárs halálával, a nőrablás akadályja, ha az elrabolt nőnek visszaadják a szabadságát.

Ha valamely házasság a beleegyezés hiányából (ex defectu consensus) érvénytelen, érvényessé csak úgy lehet, ha a házasfelek beleegyezésüket kifejezik.

Ha valamely házasságnak egyházi eredetű bontó akadály áll útjában, ezen akadály fölmentéssel (dispensatio) szüntethető meg.

Fölmentés lehet *in foro externo* és *in foro interno*. A fölmentés *in foro interno* lehet a *gyónással kapcsolatban (forum internum sacramentale)* és a *gyónáson kívül is (forum internum non sacramentale)*.

II. Kik adhatnak fölmentést? Fölmentést adhat:

1. A pápa, de csak egyházi eredetű akadályok alól. A természeti és pozitív isteni jogból fakadó akadályok alól a pápa sem adhat fölmentést, valamint a beleegyezés hiányát sem pótolhatja.

A pápa a fölmentést személyesen is adhatja; rendszeren azonban a római kongregációk révén adja, még pedig:

A *Sacrum Officium* adja a *vegyesvallás* és a *valláskülönbség* akadályai alól a fölmentéseket, hozzá tartozik egyszersmind a *privilegium Paulinumra* vonatkozó minden ügy;

a *Sacra Congregatio de disciplina sacramentorum* adja az összes többi egyházi eredetű akadályok alól a fölmentést *in foro externo*, valamint ez orvosolja gyökerében is az érvénytelen házasságot;

a *S. Poenitentiaria* adja *in foro interno* a fölmentéseket, még pedig akár *in foro interno sacramentali*, akár *in foro interno non sacramentali*.

A keleti egyházak részére a *S. Congregatione pro Ecclesia Orientali* adja a fölmentéseket, kivéve azokat, melyek a *Sacrum Officium* hatáskörébe tartoznak.

2. A *megyéspüspökök* (Ordinarii) az új egyházi törvénykönyv szerint fölmentést adhatnak:

a) a *hirdetések alól* (1028, 1—2.);

b) *hogy tiltott időben is ünnepélyes áldással (misével kapcsolatosan) történjék a házasságkötés* (1108, 3.);

c) *hogy a vegyesházasság is templomban és egyházi szertartásokkal köttessék* (1109, 3; 1102, 2);<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Már fent említettük, hogy a vegyesházasságot, még az esetben is, amikor reverzalist adnak, nem szabad egyházi áldásban részesíteni, hanem csak a tágabb értelemben vett passiva assistentiával szabad a plébánosnak a házasságkötésnél közreműködni.

d) az *apostoli széknek fenn nem tartott fogadalmak* alól, amelyek tiltó akadályt képeznek (1309; 1313, 1.);

e) *halálveszedelem esetén* a lelkiismeret megnyugtatója és esetleg a gyermekek törvényesítése céljából a megyéspüspök fölmentést adhat a házasságkötés egyházi formája alól, valamint minden egyes egyházi eredetű, akár nyilvános, akár titkos akadály alól, kivéve az *áldozópapirend*, valamint *egyenes ágon az elsőfokú sógorság* akadályát már elhált házasság után. És pedig a megyéspüspök fölmentést adhat saját alattvalóinak bárhol tartózkodjanak is, idegeneknek pedig, akik megyéje területén tartózkodnak. A botrányt azonban el kell távolítani, valamint a vegyesházasság és valláskülönbség akadályai alól csak az előirt biztosítékok (gyermeknevelés és a katolikus fél vallásgyakorlásának teljes szabadsága) ellenében adhat fölmentést. (1043.)

Adható tehát halálveszedelem esetén fölmentés keresztény és zsidó házasságához, épígy aposztata ünnepélyes fogadalmas szerzetes, vagy szerpap, alszerpap házasságának érvényesítéséhez.

Ha azonban ünnepélyes fogadalmas szerzetes, vagy szerpap vagy alszerpap nyer halálos veszedelem esetén fölmentést: a beteg felgyógyulása után az esetről a Szentszéknek jelentést kell tenni s mindent el kell követni a botrány elhárítására.

f) *Sürgős esetekben (casus perplexus)*, amikor a házasságkötésre minden készen van s azt nem lehet elhalasztani az illetők nagy kára nélkül, a püspöknek joga van épígy, mint halálveszedelem alkalmából fölmentést adni az egyházi eredetű akadályok alól — itt is kivétetik az *áldozópapi rendből* és az *egyenes ágon elsőfokú sógorságból* eredő akadály — ugyanazon föltételek mellett, mint halálveszedelem esetén, — azonban a házasságkötés egyházi formája alól ilyen esetekben fölmentést nem adhatnak. (1045, 1.)

Ugyanezen felhatalmazással élhetnek, ha az Egyház színe előtt megkötött, de érvénytelen házasság érvényesítését (*convalidatio*) kell eszközölni és nincs idő arra, hogy a Szentszékhez forduljanak. (1045, 2.)

3. *Plébános, gyóntató, házasságkötésnél résztvevő pap.* Ha a jegyesek egyike halálveszedelemben van, a plébános vagy az 1098. n. 2. kánonban említett pap fel van hatalmazva ugyanazon fölmentések megadására, mint a püspök, föltéve, hogy a püspökhöz nem lehet fordulni. (1044.)

Az 1098. n. 2. szerint, ha a jegyesek egyike halálveszedelemben forog és sem a püspök, sem a plébános, sem azok megbizottja nem hívható meg, azonban más papot meghívhatnak,

akkor ez a pap jogosítva van két tanúval együtt a házasságkötésnél segédkezni és ez a pap a fentemlített felhatalmazásokkal is élhet. Megjegyzendő azonban, hogy a házasság érvényességéhez ily esetben nem szükséges a pap jelenléte sem, elégséges két tanú; föltéve, hogy a házasságnak bontóakadály nem áll útjában. Mert bontóakadály alól a tanúk fölmentést nem adhatnak, a pap azonban adhat, föltéve, hogy a püspökhöz nem lehet fordulni. (1044.)

Ugyanezen felhatalmazása van a gyóntatónak is, de csak *pro interno* és csak a *gyónásban*. (1044.)

A plébános vagy a házasságnál segédkező pap köteles azonban a halálveszedelem esetén *pro foro externo* adott fölmentésről értesíteni a püspököt és arról is gondoskodni, hogy a fölmentés a házassági anyakönyvbe bevezetessék. (1046.)

III. **Hogyan kell a fölmentést kérni?** 1. A házassági akadályok alól *írásban* kell kérni az egyházi felsőbbiségtől a fölmentést. Mégpedig, ha *nyilvános* akadályról van szó, a folyamodványt a *plébános* állítja ki; ha *titkos* akadály forog fenn, a fölmentést a *gyóntató* kéri.

Ezen folyamodvány rendszerint az illetékes megyéspüspökhöz intézendő; aki, ha van erre felhatalmazása, megadja a fölmentést, ha nincs, továbbítja a folyamodványt Rómába. Oly esetekben azonban, amikor a gyónási titok esetleges megsértése következhetne be, vagy a fölmentést kérőnek jóhírneve lenne veszélyeztetve a püspök előtt, a folyamodvány egyenest Rómába küldendő a megfelelő kongregációhoz vagy a Sacra Poenitentiariához.

Ha az illetékes megyéspüspök megtagadja a fölmentést valamely akadály alól, még mindig szabad Rómába fordulni fölmentésért és a folyamodványban nem szükséges említést tenni a püspök tagadó válaszáról. Viszont, ha Róma tagadott meg valamely fölmentést, ezzel az ügyel nem lehet a püspökhöz fordulni; s ha valaki ennek dacára a püspökhöz fordulna, elhallgatva Róma tagadó válaszát, a püspök fölmentése érvénytelen lenne. Sőt, ha az egyik római kongregáció megtagadott valamely fölmentést, ezt egy másik kongregáció nem adhatja meg az elsőnek engedélye nélkül, — kivéttetik a S. Poenitentiaria *pro foro interno*.

Habár a folyamodványt a plébános, illetve gyóntató készíti, nem a saját, hanem a fölmentést kérők nevében állítja azt ki, mégpedig, ha *foro externo* kéri a fölmentést, az illetők teljes nevét (vezeték- és keresztnév) fölemlítve; ha pedig *pro foro interno* kér fölmentést, álneveket (Titius—Caia; Caius—Titia) használ.

XIII. Leo pápa általában megtiltotta, hogy házassági fölmen-



tések távirati úton kéressenek és adassanak. Mindazonáltal, ha a szükség kívánja, szabad távirati úton is kérni fölmentést.

Fölmentést vagy a *rendes* alakban kell kérni, vagy a *szegények módjára*. A rendes alakban kért fölmentésért bizonyos díjat kell fizetni. Rendes alakban kell kérni a fölmentést, ha az illetők olyan anyagi viszonyok között vannak, hogy a fölmentésért járó díjat megfizethetik. Egyébként a szegények módjára (in forma pauperum) kell kérni a fölmentést, amelyért vagy semmi, vagy felette csekély díjat kell fizetni.

2. A fölmentést kérő folyamodványban a következőket kell feltüntetni:

a/ A folyamodók vezeték- és keresztnévét; a folyamodók korát (akár jelezve születésük évét, hónapját és napját, akár csak éveik számát tüntetve fel); a folyamodók egyházmegyéjét is, minthogy a fölmentés végrehajtását a római kongregációk az illetékes püspökre szokták bízni.

Természetesen, ha a fölmentést pro foro interno kérik, sem a folyamodók neve, sem kora, sem egyházmegyéje nem tüntetendő fel a folyamodványban: csakis azon helységnek és azon gyóntatónak pontos címe, akihez a fölmentés küldendő.

b/ Föl kell említeni azon akadályt vagy akadályokat névszerint (consanguinitas, affinitas, publica honestas), amelyek alól a fölmentést kérik.

c/ Az akadály fokát (egyszerű vagy vegyes, közelebbi vagy távolabbi), valamint az ágat is (egyenes- vagy oldalág).

d/ Az akadályok számát, még pedig nemcsak az esetben, ha különböző akadályokról van szó, hanem egy és ugyanazon nemű akadálynál is.<sup>1</sup>

A bontóakadályokon kívül fel kell említeni a tiltóakadályokat is, még az esetben is, ha azok alól a püspök már adott fölmentést. Mert például: valamely bontóakadály alól nehezebben ad a Szentszék fölmentést, ha ehhez még a vegyesvallás akadályai is járul.

e/ Azon körülményeket is elő kell adni, amelyek megkönnyítik vagy megnehezítik a fölmentés megadását; nevezetesen: vajjon megkötendő vagy már megkötött házasságról van-e szó, s ez utóbbi esetben vajjon a házasság az előírt egyházi forma szerint vagy sem kötött meg s vajjon a feleknek volt-e tudomásuk az akadályról?

<sup>1</sup> Nemzetségtát a római kongregációk nem kívánják; míg egyes egyházmegyékben elő van írva, hogy a folyamodványhoz a vérrokonságot, illetve sógorságot feltüntető nemzetségtá is csatolva legyen.

f) A fölmentés kérését meg kell okolni. Vannak kanonikus és nem-kanonikus okok. Kanonikus okoknak azok nevezetnek, melyeket a római kuria kifejezetten ilyenek gyanánt elismert; nem-kanonikus okok, amelyek a római kuria felsorolásában nem fordulnak elő.

A folyamodványban kanonikus okok mellett nem-kanonikus okok is felhozhatók, mert azok alapján is nyerhető fölmentés.

Kanonikus okok: 1. angustia loci; 2. aetas feminae superadulta; 3. deficientia aut incompetentia dotis; 4. lites super successione bonorum iam exortae vel earumdem grave aut imminens periculum; 5. paupertas viduae, quae numerosa prole sit onerata vel iunioris aetatis sit, ita ut in periculo incontinentiae versetur; 6. bonum pacis; 7. nimia, suspecta, periculosa familiaritas, nec non cohabitatio sub eodem tecto; 8. copula cum consanguinea vel affine vel alia persona impedimento laborante praehabita et praegnantia ideoque legitimatio prolis; 9. infamia mulieris ex suspicione orta licet falsa sit; 10. revalidatio matrimonii; 11. periculum matrimonii mixti vel coram acatholico ministro celebrandi; 12. periculum incestuosi concubinatus; 13. periculum matrimonii civilis; 14. remotio gravium scandalorum; 15. cessatio publici concubinatus; 16. excellentia meritorum.

Nem-kanonikus okok:

A nő részéről: 1. si alterutro vel utroque parente orbata; 2. ex natalibus illegitimis orta; 3. infirmitate, deformitate aliove defectu detenta; 4. iam ab alio deflorata est.

A férfi részéről: 1. si infirmitate detentus; 2. si viduus prole oneratus, cui quaerit bonam matrem; 3. si adiutorio huius mulieris indigens est e. g. ad gerendam rem domesticam.

Mindkét félre vonatkozóan: 1. propositum contrahendi divulgatum; 2. convenientia matrimonii; 3. boni mores oratorum; 4. bonum parentum, si pater vel mater indiget adiutorio.

Megjegyzendő, hogy a *kisebb* akadályok alól érvényes a fölmentés akkor, ha a folyamodó kérését nem tudja semmi elfogadható okkal sem támogatni. A *nagyobb* akadályok alól a fölmentés azonban csak megfelelő okból engedélyeztetik, miért is az engedély mindig ezen feltétel alatt adatik: *si preces veritate nitantur*

Tehát mindig *igaz*, a valóságnak megfelelő okot kell a kérvényben felhozni.

Ha a kérvényben a valóságnak meg nem felelő okok vannak felhozva, a fölmentés érvénytelen. Érvényes azonban a fölmentés, ha a valóságnak megfelelő és a fölmentés megadásához elégséges ok mellett más, a valóságnak meg nem felelő okok is felhozat-

nak (obreptio). Valamint akkor is érvényes, ha bizonyos körülményeket a folyamodvány elhallgat (subreptio), föltéve, hogy mindaz föl van tüntetve, amit a római kuria az ilyen folyamodványokban megkíván. Minderről bővebben az egyházjog tárgyal.<sup>1</sup>

IV. A fölmentés végrehajtása. Ha *pro foro externo* történt a fölmentés kérése és a fölmentés megadatott, ez a lelkiismereti fórumra nézve is érvényes. A fölmentésben kikötött föltételeket pontosan be kell tartani. Rendszerint két ilyen föltétel fordul elő: *verificatio precum*, azaz: meg kell vizsgálni, vajjon a felhozott okok a valóságnak megfelelnek-e? a kisebb akadályoknál ez a vizsgálat nem szükséges. A második feltétel: *remotio, si adsit, scandali*, — azaz a jegyeseknek a házasságkötésig nem szabad együttlakniok.

A fölmentést *írásban* kell adni a feleknek (56), — ez azonban nem tartozik a lényeghez. A lényeges az, hogy az esketést végző pap kezében legyen a fölmentés. A fölmentést a házasultak anyakönyvébe is be kell jegyezni (1046).

Ha *pro foro interno non sacramentali* történt a fölmentés, ez a püspöki titkos levéltárban megőrzendő (1047), sőt erre rá kell vezetni a fölmentettek valódi nevét is (a fölmentés kérése költött nevek alatt történik). Ha a titkos akadály, mely alól ily módon fölmentés történt később nyilvánossá lesz, nincs szükség új fölmentésre. Mig ha a fölmentés *pro foro interno sacramentali* adatott, ha az akadály nyilvánossá lesz, szükséges új fölmentést kérni *pro foro externo*.

A fölmentés *pro foro interno sacramentali* különböző klauzulákkal szokott adatni:

a) *Discreto viro confessario ab ordinario approbato et ab oratoribus electo*, — ennek alapján a fölmentést bármely gyóntató megadhatja, akinél a jegyesek gyónnak.

b) *Discretionis tuae committimus quatenus si ita sit*, — ez esetben köteles a gyóntató kikérdezni a feleket, vajjon a fölmentési folyamodványban előadottak megfelelnek-e a valóságnak. (A kikérdezés elmulasztása azonban nem teszi érvénytelenné a fölmentést.)

3. *Latorem, audita prius eius sacramentali confessione a quibusvis censuris etc. absolvas*, — tehát a fölmentést nyerő félnek gyónnia kell. Azonban, ha a gyónása érvénytelen, vagy ha bűnei alól nem oldozható fel, a fölmentés az akadály alól érvényes.<sup>2</sup>

4. *Iniuncta poenitentia salutari*. A fölmentésért külön peni-

<sup>1</sup> V. ö. *Formulae apostolicae Datariae pro matrimonialibus dispensationibus*. Roma. Typogr. augustiniana. 1901. — *Praxis apostolicarum dispensationum super impedimentis matrimonii*. Roma. Typ. august. 1902.

<sup>2</sup> V. ö. *Noldin*, *De Jure matrimoniali* nr. 139, 3.

tenciát kell feladni, amely különbözik a meggyónt bünökért feladott penitenciától. Ez a külön penitencia a római rescriptum szerint lehet *salutaris*, ez bármely ima vagy jócselekedet; lehet *gravis et longa*, amely egynegyed vagy féléven át tart, pl. negyed vagy féléven át hetenkint egyszer az olvasó elvégzése, hetenkint egyszer hétköznap misehallgatás, pénteken kívül hetenkint egy nap böjt, féléven vagy egy éven át havonkint egyszer gyónás stb.; lehet *gravissima et perpetua*: a fent elsorolt s azokhoz hasonló cselekedetek elvégzése az egész életen át.

5. Praesentibus litteris sub poena excommunicationis latae sententiae per te post executionem statim destructis. Ennek alapján tehát a fölmentés végrehajtása után mielőbb (legalább 3 napon belül) megsemmisítendő a fölmentési okmány.

A fölmentés *pro foro interno* (sive sacramentali sive non sacramentali) előszóval és nem írásban közöltetik a felekkel (illetve féllel). A gyónásban azonban a gyóntató a feloldozás után használhatja a következő formulát: *Insuper auctoritate apostolica mihi commissa dispense tecum super impedimento* (e. g. affinitatis), *ut eo non obstante matrimonium inire* (vagy ha már a házasság megkötöttet: *denuo inire*) *valeas. In nomine Patris etc.*

## HATVANHETEDIK FEJEZET.

### A házasság utólagos érvényesítése.<sup>1</sup>

I. **Általános elvek.** Gyakran megtörténik, hogy valamely (jó- vagy rosszhiszeműleg) kötött házasságról később kiderül, hogy érvénytelen valamely titkos bontó akadály miatt.

Az ilyen házassággal szemben a következő esetek lehetségesek:

a) a házasság érvénytelenségének birói kimondása és a házasfelek elválasztása;

b) a putatív házasfelek meghagyhatók jóhiszeműségükben;

c) együttahagyhatók, ha nem mint férj és feleség, hanem mint testvérek akarnak együttélni;

d) rendesen pedig a házasság érvényesítését kell eszközölni.

Az érvényesítés lehet kétféle: *egyszerű érvényesítés* (revalidatio simplex), *gyökérben való orvoslás* (sanatio in radice).

A legtöbb esetben a gyóntató jön arra rá, hogy gyónója valamely titkos akadály miatt érvénytelen házasságban él. Ily esetekben nagy okossággal és megfontoltsággal kell eljárnia.

<sup>1</sup> V. ö. Noldin, De iure matrimoniali. nr. 159—165.

Óvakodnia kell attól, hogy gyónója előtt azonnal feltárja házasságának érvénytelenségét. A következő elvek szerint kell eljárnia:

Ha azt látja, hogy a házastársak teljesen jóhiszemben (*bona fide*) vannak és a házasság érvénytelenségének feltárásából reájuk nagy bajok háramlanának (boldogtalanság, vagyoni kár, gyermekeik vannak stb.) nem szól a gyónónak semmit, meghagyja őt jóhiszeműségében.

Viszont, ha látja, hogy a gyónó amúgy is boldogtalannak érzi magát, szeretne a házassági köteléktől szabadulni, esetleg más szeretőt, akihez örömeit férjhez menne: föltárja előtte a dolgot, kioktatja őt arról, hogyan szabadulhat meg a ránézve terhes, de érvénytelen házassági köteléktől, t. i. az egyházi Szentszéktől kérve a házasság érvénytelenségének kimondását. Magától értendő, hogy azon pillanattól kezdve, amikor megtudja házasságának érvénytelenségét, *debitum conjugale*-t sem adni, sem kérni nem szabad.

Ha a házasság érvénytelensége mindkét házastárs előtt ismeretes és ha az érvénytelenséget jogilag lehet bizonyítani, egyházi bíróságtól kell kérni a *kötélék felbontását*, illetve a házasság érvénytelenségének kimondását.

Ha azonban az érvénytelenség jogilag nem bizonyítható és a meg nem tartóztatás veszélye fennforog, elválasztandók *a toro et mensa*.

Ha az együttélésből nem származik veszély, mint testvérek együttmaradhatnak.

Ha a házasság érvényesíthető, az érvényesítést kell kieszaközölni. Amíg azonban az érvényesítés megtörténik, a következőket kell megtenni:

a) ha a házasság érvénytelensége nyilvánosan tudott, *a feleknek egymástól el kell válniok*, amíg az érvényesítés megtörténik;

b) ha a házasság érvénytelenségét csak a házaspár tudják, — amíg az érvényesítés meg nem történik, *egymással érintkezniök nem szabad*; következésképpen, amíg az érvényesítés megtörténik, csak mint testvérek élhetnek együtt; ha pedig az ilyen jellegű együttélés nem lehetséges, legjobb, ha az egyik fél valamely ürügy alatt elutazik s az érvényesítés megtörténteig távol van.

Ha a házasság érvénytelenségéről csak az egyik házaspár félnek van tudomása, — a dolog nagyon nehéz. Ha lehet, kérje meg házastársát, hogy egyideig (amíg t. i. az érvényesítés megtörténik) a copulától tartózkodjék; ha ez nem lehetséges, utazzék el bizonyos ürügy alatt; ha ez sem lehetséges, mindenesetre tartózkodjék a copula kérésétől; ha a másik fél követeli a copulát s előtte nem fedheti fel a házasság érvénytelenségét: neves hittudósok

nézete szerint nem vétkezik, ha a debitum conjugale végzi. Mert ezen hittudósok azt állítják, hogy az ilyen esetben *megszűnik az akadály*. Mindazonáltal az akadály alól fölmentés kérendő, illetve a házasságnak érvényesítése eszközrendő.

II. **Egyszerű érvényesítés (convalidatio simplex).** Már fent említettük, hogy a házasság érvényesítése két módon történhetik: egyszerű érvényesítés vagy gyökérben való orvoslás által.

*Egyszerű érvényesítés.* Ez történik a házassági beleegyezés, illetve szerződés (consensus matrimonialis) megújítása által. A házassági szerződés ugyanis (tehát maga a szentség) érvénytelen volt, mikor megkötetett (érvénytelen volt valamely bontó akadály miatt). Most tehát a bontó akadály eltávolítása után *új házassági beleegyezésre* (szentségi anyagra és alakra) van szükség. (1134.)

Még pedig, ha az *akadály nyilvános* volt, a házassági szerződés, illetve beleegyezés megújításának is nyilvánosan kell történnie, az Egyház által előírt alakiságok betartásával (azaz a plébános és két tanú előtt).

Ha az *akadály titkos* volt, de mindkét fél által tudott, a házassági beleegyezést mindkettőnek újra ki kell jelentenie; de elég, ha ezt csak egymás előtt teszik meg.

Ha az *akadály titkos* volt és csak az egyik fél által tudott, elég, ha a házassági beleegyezést csak ez a fél újítja meg, föltéve, hogy a másik fél házassági beleegyezése még fenn van.

Ha a házasság a *beleegyezés hiányából* volt érvénytelen, — az esetben, ha a beleegyezés mindkét félnél hiányzott, ez mindkét fél által az Egyház által előírt alakiságok betartásával (plébános és két tanú előtt) megújítandó; ha pedig a házassági beleegyezés csak az *egyik félnél* hiányzott, elég, ha ez eddig hiányzó beleegyezését hozzáadja a másik fél már kinyilvánított, érvényes és erkölcsileg fennlevő beleegyezéséhez, anélkül, hogy a másik fél erre figyelmeztetnék.

Ha a házasság az *előírt alakiságok* be nem tartása miatt érvénytelen, vagy ezen alakiságokkal érvényesíthető, vagy a gyökérben való orvoslás útján.

Megtörténhetik, hogy az egyik fél nem bírható arra, hogy a kath. plébános előtt megjelenjen a házasság érvényesítése céljából. Ez esetben meg lehet kísérelni, hogy *per procuratorem* adja beleegyezését. Ha ez sem történhetik meg, csakis a gyökérben való orvoslás marad hátra.

III. **Gyökérben való orvoslás (sanatio in radice).** A házasság gyökérben való orvoslása (sanatio in radice) abból áll, hogy az Egyház a valóban megtörtént, de érvénytelen házassági beleegyezést

(szerződést) érvényesnek nyilvánítja, anélkül, hogy a feleknek vagy azok egyikének is meg kellene újítani a házassági beleegyezést (1138.) A gyökérben való orvoslás történhetik a házasság tudta nélkül is; egyik vagy mindkét fél tudtával is.

Hogy azonban valamely érvénytelen házasság gyökerében orvosolható legyen, szükséges.

a) hogy valamely *egyházi eredetű akadály* miatt legyen érvénytelen; mert a természeti vagy isteni jogból eredő akadály miatt érvénytelen házassal gyökerében sem orvosolható; (1139, 2.)

b) hogy amikor az érvénytelen házasságkötés történt, a felek *valódi házassági beleegyezést* nyilvánítottak; (1139, 1.)

c) hogy ez a beleegyezés *erkölcsileg meglegyen*, fennálljon akkor is, amikor az orvoslás történik; (1140.)

d) hogy legyen *elég súlyos ok* az orvoslásra.

A gyökérben való orvoslás történhetik *in foro externo*, de történhetik *in foro interno* is a gyóntató révén.<sup>1</sup> L. bővebben az egyházjogot.

*Függelék.* Az *elválásról* és a házassági *kötelék felbontásáról* az egyházjog tárgyal. Mi e helyütt csak egy-két elvet akarunk a gyóntatók figyelmébe ajánlani.

1. Az ágytól és asztaltól való elválás lehet *ideiglenes*, lehet *örökös* is. Az új egyházi törvénykönyv az örökös elváláshoz csak egy okot enged meg: a másik fél által elkövetett *házasságtörést* (1129); míg az ideiglenes elválásnak több okát felhossa, ha t. i. a másik fél eretnekké lesz, gyermekeit nem katolikus módon neveli, ha bűnös és bectelen életet folytat, ha házastársának testi vagy lelki veszedelmére van, ha durvaságaival az együttélést elviselhetlenné teszi. (1131, 1.)

Ha az elválás okai megszűntek, az ártatlan fél köteles visszatérni elhagyott házastársához. (1131, 2.)

2. Az elválás okait *egyházi bíróság* van hivatva megvizsgálni és megállapítani; mindazonáltal az új egyházi törvénykönyv megengedhetőnek tartja bizonyos esetekben úgy az *örökös*, mint az *ideiglenes* elválást *bírói ítélet nélkül is*. (1130. 1131, 1.)

3. Ezek alapján túlszigorú volna az a gyóntató, aki az elvált házast föltétlenül kötelezni akarná akár a visszatérésre, akár arra, hogy egyházi bíróság révén kérje az elválasztást és ettől tenné függővé a feloldozást.

4. Hangsúlyozni kell azonban, hogy az elválás a házassági

<sup>1</sup> Már fent említettük, hogy a napjainkban gyakran előforduló érvénytelen (protestáns lelkész előtt kötött) vegyesházasságok érvényesítése a legtöbb esetben csak a gyökérben való orvoslás útján lehetséges.

köteléket nem bontja fel; az elvált fél tehát újból házasságot nem köthet, s ha mással viszonyt folytatna, ezáltal az Isten 9-ik parancsa ellen vétkeznék.

5. Ép azért, mert az elválás folytán az ártatlan fél is rendkívül sok veszedelemnek és kísértésnek van kitéve, — a gyóntató és a lelkipásztor kövessenek el mindent, hogy az elválni akarót ezen szándékáról lebeszéljék s az általa felhozott nehézségekkel állítsák szembe Isten kegyelmeit, melyeket a házasság szentsége révén nyerni fog a nehézségek elviselésére, illetve leküzdésére.

6. Az egyházi törvénykönyvet magyarázó Bizottság döntvénye szerint (1919. Oct. 16. D. 17.) olyanoknál, akik csak tisztán polgári házasságot, vagy nemkatholikus lelkész előtt érvénytelen házasságot kötöttek, elválásuk esetén nincs szükség arra, hogy házasságuk érvénytelenségét egyházi bíróság mondja ki; ezt minden püspök, illetve plébános is maga megállapíthatja s az illetőket új házasságkötéshez bocsáthatja.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Acta Apostolicae Sedis. 1919. 479.



## HARMADIK KÖNYV.

### A szentelmények.<sup>1</sup>

#### HATVANNYOLCADIK FEJEZET.

##### A szentelmények mivolta.

I. **A szentelmények meghatározása.** *A szentelmények az Egyház által a szentségek mintájára alapított látható jelek, amelyek bizonyos, főleg természetfölötti hatásokat hoznak létre.* (1144.)

A szentelmények lényegesen különböznek a szentségektől és pedig:

a) *szerzőjüket* tekintve. A szentségeket Krisztus Urunk alapította, a szentelményeket az Egyház, Krisztus Urunktól nyert hatalmával.

b) *hatásukat* tekintve. A szentségek mindig a megszentelő malasztot öntik a lélekbe (akár mint első, akár mint második malasztot); a szentelmények is természetfölötti hatásokat hoznak létre, de megszentelő malasztot nem adnak;

c) *a módot* tekintve, mellyel hatnak. A szentségek *ex opere operato*, azaz saját erejükből hozzák létre a megszentelő malasztot; a szentelmények azonban nem saját erejükből, nem is a szentelményt kiszolgáltató pap érdeméből (*ex opere operantis ministri*), hanem az Egyház imádságának gyümölcse gyanánt (*ex opere operantis ecclesiae*) hozzák létre hatásaikat.

Új szentelmények *alapítása*, a meglevő szentelmények *hiteles magyarázata*, a szentelmények *eltörlése* vagy *átalakítása* az apostoli Szentszéknek van fenntartva. (1145.)

II. **A szentelmények hatásai.** A szentelmények hatásait négy csoportba oszthatjuk:

1. *A segítő malaszt.* A szentelmények megszentelő malasztot sohasem hozhatnak létre, viszont a legtöbb szentelmény segítő malasztot ad az embernek.

<sup>1</sup> V. ö. *Ferdinand Probst*, Kirchliche Benedictionen u. ihre Verwaltung Tübingen. 1857. — *Franz Schmid*. Die Sakramentalien der kath. Kirche. Brixen. 1896. — *W. Arendts*, De sacramentalibus. Disquisitio scholastica-dogmatica.<sup>2</sup> Roma. 1900. — *Adolph Franz*, Die kirchlichen Benedictionen im Mittelalter. Freiburg. 1909.

2. A *bocsánatos* bűnök letörlése. A szentelmények a halálos bűn terhét nem törölhetik le a lélekről, azonban a szentelmények használata a bocsánatos bűnök letörlését eszközölheti.

Azonban valószínűleg csak azon esetben, ha az, aki a szentelményt használja, némi bánatot indít bocsánatos bűnei felett. Mert nagy hittudósok tanítása szerint a Gondviselés jelen rendjében semmiféle személyes bűn nem nyer bűnbocsánatot bánat nélkül. Tehát a bocsánatos bűnt sem törölheti le a szentelmény, ha afölött bánatot nem indítunk. De természetesen kisebb bánat szükséges ahhoz, hogy a bocsánatos bűn a szentelmény révén eltöröltessék, mint szentelmény használata nélkül. A bocsánatos bűnök bocsánatát ugyanis maga a bánat is eszközölheti.

3. A szentelmények *védelmet nyújtanak a gonosz szellem támadásaival szemben*, sőt arra is irányulnak, hogy a gonosz szellemet el-, illetve kiűzzék a hívőből.

A gonosz szellem sok kárt okozhat az embernek, elsősorban lelkének kísértések és csábítások révén; de kárt okozhat testének, egészségének, vagyonának, jószágának is. A gonosz szellem támadásainak visszaverésére, ártalmatlanná tételére szolgálnak egyes szentelmények, melyeket *exorcismus* (ördögűzés) névvel jelölünk. Ezen exorcismusok nagyrésze arra irányul, hogy a hivek erőt és kegyelmet nyerjenek a gonosz szellem kísértéseivel, támadásaival szemben, de vannak exorcismusok, amelyek föltételezik az ördög-től való megszállást (*obsessio demoniaca*) és az ördög kiűzésére irányulnak.

4. *Földi javak*. Egyes szentelmények arra irányulnak, hogy általuk Istentől földi javakat (egészséget, jó termést, viharok távoltartását stb.) eszközöljünk ki.

A szentelmények ezen utóbbi hatása azonban mindig csak *föltételes*; függ két föltételtől: az első, ha ezen földi javak Isten mindentudása szerint a mi lelki üdvünket nem veszélyeztetik; a második, ha ezen földi javak *csoda* közbejötté nélkül megadhatók. Mert a szentelmények csodákat nem mivelhetnek.

Magától érthető, hogy nem minden egyes szentelmény bír a fent felsorolt négy hatással; az egyik ezt, a másik egy másik hatást idéz elő; de a szentelmények által előidézett összes hatások a felsorolt négy osztályba sorozhatók.

**III. Általános elvek a szentelmények használatáról.** A szentelmények használatára vonatkozólag a következő elveket kell megjegyezni:

1. az *örök üdvösség elnyerésére nem szükséges egyetlenegy szentelmény sem*;

2. sem *isteni*, sem *egyházi* parancs nem írja elő bármely szentelmény kötelező használatát;

3. a szentelmények használata azonban *üdvös* és a hiveknek *nagyon ajánlatos*: mert a szentelmények használata a hitélet ápolására és mélyítésére szolgál;

4. miért is a szentelményeket megvetni, lekicsinyelni nem szabad;

5. viszont óvni kell a hiveket attól is, hogy a szentelményekkel *vissza ne éljenek* s azoknak babonásan nagyobb és több hatást ne tulajdonítsanak, mint amennyivel azokat az Egyház felruházta.

Sajnos, az ú. n. műveltek a szentelményeket lenézik, a műveletleneknél meg gyakran előfordul a szentelmények túlbecsülése. A lelkipásztorok kötelessége a hiveket a szentelmények valódi jelentőségére és helyes használatára megtanítani.

A hitélet csökkenésével a szentelmények használata is kisebb lett. A középkor mélyen vallásos légkörében a hivek az életnek úgyszólván minden mozzanatában szentelményeket használtak s az eléjük gördülő nehézségeket is nemcsak saját erejükkel, hanem a szentelmények révén nyerhető kegyelmekkel igyekeztek leküzdeni. A harcban vonuló kardját és lándzsáját megáldatta; a zarándok zarándokútja előtt egyházi áldásban részesült. Az áldott állapotban levő anya, majd közvetlenül a szülés előtt és a szülés után áldásban részesült, főleg, mikor a gyermekágyból fölkelve megjelent a templomban (egyházkelő). A hivek gyakrabban megáldatták házaikat (Vízkeresztkor és Nagyszombaton); földjeiket, főleg a kutakat. Áldást kértek a kártékony rovarok, férgek, egerek pusztításai ellen; viharban, szárazságban, tűzveszedelemben, járványos állati betegségek ellen; de az emberek betegségében is a legfőbb, sokszor az egyedüli orvosszer volt a papok által megáldott víz, só, kenyér, különböző füvek.<sup>1</sup>

Tagadhatatlan, hogy a legtöbb természeti csapást, különféle betegségeket a gonosz szellem befolyásának tulajdonították. Ezért taláunk a középkori Rituálékben rendkívüli sok exorcismust.<sup>2</sup>

**IV. A szentelmények alanya.** Kinek szabad a szentelményeket fölvennie?

Itt elsősorban azon szentelményekről van szó, melyeket áldásoknak nevezünk. Áldásban részesíthetők a katolikusok, de szabad áldásban részesíteni a katechumenokat is, sőt, ha külön egyházi tilalom nem áll fenn, az akatholikusokat is, hogy megnyerjék az igaz hit kegyelmét, vagy azzal együtt a test egészségét is. (1149.)

<sup>1</sup> Franz, Die Kirchlichen Benedictionen im Mittelalter II., 39. l.

<sup>2</sup> V. ö. Franz i. munkáját, amely források alapján rendkívül tanulságosan tárgyalja a szentelmények történeti fejlődését.

Sőt a katechumenok részesülhetnek a *nyilvános* szentelményekben is, pl. a hamvazásban, gyertyaszentelón megszentelt gyertyát, virágvasárnap megszentelt bárkát kaphatnak.<sup>1</sup>

Külön egyházi tilalom folytán az egyházi bíróság által kiközösítéssel sújtott (post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam) egyénnek nem szolgáltatható ki semmiféle szentelmény. (2260, 1.)

Exorcismusokat pedig nemcsak a hívőkkel, hanem a katechumenokkal, akatholikusokkal és kiközösítettekkel szemben is szabad végezni. (1152.)

**V. A szentelmények felosztása.** A szentelmények *tárgyukat* tekintve vagy *cselekmények* (actiones), vagy *tárgyak* (res), aszerint, amint hatásukat vagy közvetlenül a cselekmény, azaz megáldás által, vagy közvetve a megáldott tárgy útján (szenteltvíz, megáldott érem) hozzák létre.

A szentelmények *céljüket* tekintve vagy *áldások*, vagy *ördögűzések*, aszerint, amint vagy Isten áldását, vagy a gonosz szellem erejének megtörését célozzák.

Szentelményeket általában csak *főlszentelt papok* végezhetnek. A *szerpapok* és a *lectorok* csak azokat végezhetik érvényesen és megengedett módon, melyeket az egyházi törvény nekik egyenest megenged. (1147. 4.) *Laikusok* szentelményeket nem szolgáltathatnak ki. (1146.)

A szentelmények a *kiszolgáltatót* tekintve vagy *fenntartott* vagy fenn nem tartott szentelmények.

Vannak szentelmények, melyek egyenest a *pápának* vannak fenntartva (érseki pallium, aranyrózsa, Agnus Dei); mások a *püspököknek* vannak fenntartva; még pedig vannak szentelmények, melyeknek kiszolgáltatását a püspökök nem ruházhatják át papokra; és ismét vannak olyan szentelmények a püspököknek fenntartva, melyek kiszolgáltatására a püspökök bármely papot is felhatalmazhatnak.

Az első csoportba tartoznak a templomszentelés, oltár- és kehelyszentelés, egyszóval a *consecratiók*; a második csoportba tartoznak a templom- és temetőmegáldás, valamint a liturgikus ruhák megáldása.

Ha püspöki renddel nem bíró pap pápai vagy egyházi felhatalmazás nélkül végez consecratiót, ez érvénytelen. (1147, 1.) Ha a püspököknek fenntartott áldást végez felhatalmazás nélkül, ez nem érvénytelen, de meg nem engedett (non invalida, sed illicita). (1147, 3.)

<sup>1</sup> S. R. C. 8 Martii, 1919.

Vannak szentelmények, melyek egyes szerzetesrendeknek vannak fenntartva.<sup>1</sup> Egyes *skapulárek* megáldása fenn van tartva a *karmelitáknak*, a *keresztutak* megáldása a *ferenceseknek*, *olvasóknak* különleges megáldása a *döméseknek*, *szent Ignác vizének* a megáldása a *jezsuitáknak* stb. Miért is az illető szerzetek főnökétől kell engedélyt kérni ezen szentelmények végzésére; engedély nélkül ezen szentelmények érvénytelenek.

Vannak azután szentelmények, melyeknek végzése bizonyos állások és hivatalok *jogát* képezi. Így a magyar király koronázása az esztergomi érsek joga; a királyné koronázása a veszprémi püspöké. A plébánosok joga a keresztvízszentelés; a szülés után a betegágyból fölkelte asszony bevezetése a templomba (egyházkelő); a házak és földek körmenettel kapcsolatos ünnepélyes megáldása, a temetés.

Ha azonban valaki a plébános jogaihoz tartozó szentelményt végez a plébános engedélye nélkül: a szentelmény *érvényes*, de az illető pap *meg nem engedett* cselekedetet végez (illicite agit), melyért esetleg az egyházi felsőbbség megbüntetheti.

**VI. A szentelmények kiszolgáltatása.** A szentelmények végzésénél, vagy azok kiszolgáltatásánál pontosan be kell tartani az Egyház által előírt szertartásokat. (1148.) A megszentelések (consecrationes) és áldások érvénytelenek, ha nem az Egyház által előírt szöveg szerint történnek. (1148, 2.)

A szentelmények végzésénél, illetve kiszolgáltatásánál általában a karing és stóla van előírva.<sup>2</sup> Ha a megáldás nagyobb ünnepélyességgel történik, használható a pluviale is. Kisebbség áldások (egy-egy tárgy megáldása) történhetik csak stóllával is. Rendszerint a napi officiumnak megfelelő színű stóllát kell használni,<sup>3</sup> ha csak a misekönyv vagy rituale nem ír elő bizonyos színű stóllát. Így a balázsolás (mert szent Balázs *vértanú* tiszteletére történik) vörösszínű stóllával végzendő. Ép így a kereszt megáldása.<sup>4</sup> Minden exorcismussal összekötött szentelménynél *viola* színű stóla van előírva (vízszentelés;<sup>5</sup> az egerek, férgek és más kártékony állatok elűzésére szolgáló szentelmény).<sup>6</sup> *Viola* stóla használandó beteg

<sup>1</sup> V. ö. a Rituale Romanum függelékét, amelyben egy külön fejezet címe: Benedictiones propriae nonnullorum Ordinum Regularium.

<sup>2</sup> Rit. Romanum tit. VIII. c. 1. n. 2.

<sup>3</sup> Rit. Rom. tit. VIII. c. 1. nr. 2.

<sup>4</sup> Rit. Rom. Appendix. I. Benedictiones reservatae. Benedictio solemnior novae Crucis.

<sup>5</sup> Rit. Rom. tit. VIII. c. 2.

<sup>6</sup> Rit. Rom. Appendix I. Benedictio deprecatoria contra mures, locustas, bruchos, vermes et alia animalia nociva.

emberek és beteg állatok megáldásánál.<sup>1</sup> Viola van előírva a keresztút megáldásánál.<sup>2</sup> Fehér van előírva különféle skapulárék megáldásánál.<sup>3</sup>

Az egyes szentelmények szertartásait a *Rituale* adja, melynek bő függelékében található az újabb szentelmények.

A legtöbb szentelménynél a pap egy vagy több könyörgést végez. A könyörgéseket *összetett kezekkel* mondja, melyek után szenteltvízzel meghinti az illető tárgyat. A könyörgések bevezetése mindig: *Adiutorium nostrum in nomine Domini. Dominus vobiscum.*<sup>4</sup>

Vannak szentelmények, melyeknél elég, ha a pap a kezével vet keresztet a megáldandó tárgy fölött. Más szentelményeknél elő van írva a szenteltvízzel való megáldás és a megfüstölés is.<sup>5</sup>

A szentelményeket mindig *állva és fődellen fővel* végzi a pap.<sup>6</sup>

A megszentelendő tárgyakat nem szabad az oltárra tenni, hanem egy külön asztalra.<sup>7</sup> Ez a szabály azonban csak az oltárra nem illő dologra (pl. ételneműek) vonatkozik.

## HATVANKILENCEDIK FEJEZET.

### Áldások és exorcismusok.

I. **Áldások.** Áldás, ha valakinek Istentől valami jót kívánunk. Kétféle áldás van: *világi* áldás (*benedictio laicalis*) és *papi*, vagy *egyházi* áldás (*benedictio ecclesiastica*); csak ez utóbbi tartozik a szentelmények közé. A világi áldásnak, bár nem szentelmény, lehetnek nagyon üdvös hatásai is, de ezekről nincs semmi biztosítékunk, míg az egyházi áldások hatását illetőleg biztosítékunk az Egyháznak Krisztustól nyert küldetése és hatalma. Világi áldás, ha a szülő megáldja gyermekét stb. (ami nagyon üdvös és fenntartandó szokás, de nem szentelmény).

Mi a következőkben csak azon áldásokról fogunk szólni, amelyek szentelmények.

Az áldások felosztása:

<sup>1</sup> Rit. Rom. tit. V. c. 2. Appendix I. Benedictio animalium peste vel alio morbo laborantium.

<sup>2</sup> Rit. Rom. Appendix I. Methodus pro erigendis Stationibus Viae Crucis.

<sup>3</sup> Rit. Rom. Appendix I. Formula benedicendi Scapulare B. M. Virginis a bono Consilio. — Formula benedicendi Scapulare in honorem S. Joseph Sponsi B. M. Virg. — Benedictio Coronae Septem Dolorum B. M. Virg.

<sup>4</sup> Rit. Rom. tit. VIII. c. 1. De benedictionibus regulae generales. 3.

<sup>5</sup> Rit. Rom. i. h. 5.

<sup>6</sup> Rit. Rom. i. h. 3.

<sup>7</sup> Rit. Rom. i. h. 7.

1. Az áldások, tekintve az áldást adót, lehetnek *pápi, püspöki, pápai* áldások.

A *pap* a fölszenteléskor jogot és hatalmat nyer áldásadásra, nemcsak a misében, vagy valamely szertartásos cselekmény keretében, hanem bármikor és bárhol élhet ezen hatalmával, pl. az iskolában megáldhatja a gyermekeket, látogatásai alkalmával a hiveket, betegeket stb. Az áldás szövege lehet: *Benedico te (vos) in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti Amen*, vagy *Benedictio Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus sancti descendat super te (vos) et maneat semper Amen*. Áldást adva csak egyszer végez keresztjelet.

A *püspök* szertartás közben mindig három keresztjellel ad áldást; szertartásos cselekményeken kívül egyszeri keresztjellel ad áldást, nem szólva semmit.

A *pápai áldás* teljes búcsuval kapcsolatos. De természetesen a teljes búcsút csak azok nyerik el, akik meggyóntak és megáldoztak s akik imádkoznak a pápa szándékára.

A pápai áldás akkor is teljes búcsuval kapcsolatos, ha nem a pápa, hanem az általa felhatalmazottak adják.

A püspökök fel vannak hatalmazva, hogy évenként két ünnepen (husvét napján és egy általuk választott ünnepen) pápai áldást adjanak; a nullius apátok, az apostoli prefektusok és vikáriusok pedig egy ünnepen adhatnak pápai áldást. (914.)

Ugyancsak *pápai áldás* számba megy a haldoklóknak adott *apostoli áldás*, vagy ú. n. *általános feloldozás*, melyről már fentebb, az utolsó kenet tárgyálásánál volt szó.

2. Tekintve az áldás *hatását*, az áldások két nagy csoportra oszthatók: *egyszerű áldások* (*benedictiones invocativae*), amelyek a megáldott személynek vagy dolognak jellegét nem változtatják meg és *szentelő áldások* (*benedictiones constitutivae*), amelyek a megáldott személyt vagy dolgot *megszenteltté* avatják, új szférába helyezik, neki új jelleget adnak. Ezen áldásokat *szenteléseknek* (*consecrationes*) nevezzük.<sup>1</sup>

Ha *megáldunk* egy házat, hajót, földet, vetést, szőlőt vagy egy beteget, gyermeket vagy hiveket, — ezen áldás csak Isten áldásának lekönnyörgése az illető tárgyakra vagy személyekre, anélkül, hogy azoknak a jellegét megváltoztatná.

Ha azonban vizet, sót, olajat *szentelnek*: ezen szenteléssel a víz, só, olaj új jelleget nyer: *szentelt víz, só és olaj lesz*, amelyet

<sup>1</sup> Bár a magyar *szentelés* elnevezés tágabb fogalmú, pl. a magyar *búza-szentelést* mond, bár a búzavetést csak megáldja a pap és nem szenteli meg.

tehát többé profán célra használni nem szabad. Ép így, ha kelyhet, templomot, oltárt szentelnek. A királykoronázás, az apátavatás, a kisebb rendek is szentelmények, azaz szentelő áldások, melyek az illető személyeket egy magasabb szférába emelik, nekik bizonyos megszentelt jelleget adnak. Következésképpen, aki az ily módon megszentelt tárgyakat vagy személyeket megsérti, szentségtörést, sacrilegiumot követ el, mert visszaél a megszentelt dologgal vagy személlyel.

A szentelő áldások nagy része olajjal vagy krizmával való megkenéssel kapcsolatos (keresztvízszentelés, templom, oltár, kehely, harangszentelés, királykoronázás).

3. Vannak szentelmények, amelyeknek nincs más célja, mint az, hogy szentségek és szentelmények végzéséhez *anyagul* szolgáljanak. Ilyenek a *krizma*, a *katechumenok* és a *betegek olaja*. Ezeket azért szenteli meg a püspök, hogy velök más szentelések legyenek végezhetők.

II. **Exorcizmusok.** Ördögűzés (exorcismus) a gonosz szellem káros hatásának elhárítása.

A gonosz szellem a Szentírás tanítása szerint az embereknek minden módon kárt akar okozni, nemcsak lelküknek (kisértések és rossz gondolatok, gerjedelmek sugalmazása által), hanem testüknek, vagyonuknak, jószáguknak is; sőt a gonosz szellem meg is szállhatja az embereket (ördögös, ördögtől megszállott).

Az ördög ellen minden hívő védekezhetik, leghathatósabb fegyver vele szemben a *Jézus* neve, amelynek említésére megremeg a gonosz szellem is. És így *magán* exorcismust mindenki végezhet, aki hisz Krisztusban, mert minden hívő mondhatja: a názárethi Jézus nevében parancsolom, távozz tőlem sátán! Sőt, ez a magán-exorcizmus nagyon ajánlatos a hiveknek, mint az élő hitnek gyakorlata. Ez azonban nem szentelmény. A szentelmény azon exorcizmus, melyet az Egyház alapított a gonosz szellem kiűzésére vagy hatalmának megtörésére, S ezt a magán-exorcizmussal szemben *nyilvános* exorcizmusnak mondhatjuk.

Az anyaszentegyház kétféle exorcismust alapított. Az egyik arra szolgál, hogy a megszállottból az ördögöt kiűzze, a másik, hogy a gonosz szellem káros incselkedéseitől a hiveket, az ő vagyonukat, jószágukat megszabadítsa. A nyilvános exorcizmus első fajtát *ünnepélyes* exorcizmusnak, a másikat *egyszerű* exorcizmusnak nevezzük.

Az ősegyházban az exorcizmusokat külön e célra fölvavatott egyházi személyek végezték (exorcisták), akik a kisebbrendű klerikusok közé tartoztak. Az exorcisták rendje ma is meg van a



kisebb rendek között: a mai egyházfegyelem szerint azonban az exorcisták semmiféle az Egyház által alapított exorcismust nem végezhetnek, csakis magán-exorcismust, amit minden hívő is végezhet.

Az Egyház által alapított *ünnepélyes* exorcismust csakis áldozópapok végezhetnek, ezek is csak az esetben, ha az illetékes püspöktől erre különleges és nyíltan kifejezett megbízatást (*peculiarium et expressam licentiam*) nyertek. (1151, 1.) És az egyházi törvénykönyv figyelmezteti a püspököket, hogy ilyen megbízást csakis jámborságban, szeplőtelen élet és tudományban kiváló papnak adjanak, aki az exorcismushoz addig ne fogjon, amíg beható és gondos vizsgálat alapján az ördögtől való megszállásról meg nem bizonyosodott. (1151, 2.)

Az egyszerű exorcismusokat (minők a vízszentelésnél, keresztelésnél és más szertartásoknál fordulnak elő) csak azok végezhetik, akik az illető szertartások végzésére vannak jogosítva (1153); tehát a legtöbb esetben csak főllesztelt papok, kivételesen (keresztelésnél) diákonok. Alsóbbrendű klerikusok exorcismust nem végezhetnek.

## HETVENEDIK FEJEZET.

### A Vízszentelés.

Itt lehetne tárgyalni a kiválóbb szentelményeket. Mi azonban kénytelenek vagyunk erről lemondani egyrészt azért, mert nagyon terjedelmessé tenné könyvünket, másrészt, mert a nagyobb jelentőségű szentelményekről (templom-, oltár-, harangszentelés, gyertya-, hamu-, barkaszentelés) már másutt (A nyilvános istentisztelet) szólottunk. Itt csak a szenteltvízről és független az egyházkelő szertartásról tárgyalunk részletesebben.

I. A szentelmények közül a legelterjedtebb a *szenteltvíz* használata. Ez ugyanis a legtöbb áldás és szentelés nélkülözhetetlen eleme: úgyszólván minden megáldandó vagy megszentelendő tárgyat szenteltvízzel kell meghinteni.

Az Egyház előírása szerint szenteltvízzel hinti meg a pap a beteg, haldokló és kimult hiveket; vasárnaponként az ünnepélyes mise előtt a templomba összegyűlteket (Aspergés).<sup>1</sup>

A templomok bejáratánál külön szenteltvíztartók<sup>2</sup> vannak, hogy a templomba járó hívők magukat be- és kimenve szentelt-

<sup>1</sup> V. ö. Nyilvános istentisztelet.<sup>2</sup> 549. l.

<sup>2</sup> V. ö. Nyilvános istentisztelet.<sup>2</sup> 298. l.

vízzel meghinthessék. Egyébként is óhajtja az Egyház, hogy a hívők saját otthonukban is, magánéletükben is minél gyakrabban használják a szenteltvizet, amely hathatós eszköz a gonosz lélek befolyásának távoltartására, az Isten segítő malasztjainak megszerzésére, testi és lelki veszedelmek eltávolítására.<sup>1</sup>

II. A vizet, mint a lélek megtisztulásának szimbolumát a pogány-népek is, de a zsidók is nagyrabecsülték. Vallásos célú mosakodások a pogányoknál és a zsidóknál egyaránt előfordulnak. Az őskeresztényeknél is szokásban volt az istentisztelet előtt megmosakodni, vagy legalább is a kezeket megmosni (áldozáskor az Úr testét a hívők tenyerükre kapták), ezért az őskeresztény templomok pitvarában mindenütt találunk kutat vagy vízmedencét.

A keresztvíz megszentelése ősrégi az Egyházban. Erről tanuskodnak Tertullian, Cyprián, Ambro és Ágoston; Basilius a keresztvíz szentelését egyenest apostoli hagyományból eredőnek mondja. A legrégebb keresztvíz szentelési formulát Serapion thmuisi püspök (+ 362) imádságai között találjuk. (Ἁγίασμα εὐδαίμων.)

A keresztvízen kívül keleten már a III. századtól kezdve az olajjal együtt vizet is szenteltek a betegek számára. A megszentelt olajjal megkenték a betegeket, míg a megszentelt víz italul szolgált a betegeknek, főleg a gonosz szellem befolyásának megtörésére.

A nyugati Egyházból a keresztvíztől különböző szenteltvízre vonatkozó első adatot a Liber Pontificalisban találjuk; e szerint I. Alexander pápa (105—115?) rendelte el a vízszentelést. *Hic constituit aquam sparsionis cum sale benedici in habitaculis hominum.*

A Liber Pontificalis ezen adata nem fogadható el; szerzőnek szokása az egyházi intézményeket a legrégebb pápák alkotásai gyanánt feltüntetni. Annyi azonban bizonyos, hogy amikor a Liber Pontificalis készült (valószínűleg II. Bonifác 530—532. uralkodása alatt) a sóval vegyített víz szentelése Rómában már rég szokásban volt. A Gelasianumban van egy vízszentelési formula: *Benedictio aquae spargendae in domo.* Úgy látszik, kezdetben a vízszentelés a magánházakban történt, — később a templomokban. Erre mutat a Liber Pontificalis adatának VII-ik századbéli lectio variansa, amely így szól: *Hic constituit aquam aspersionis cum sale benedici* (elmarad: *in habitaculis hominum*).

Úgy látszik a szenteltvizet kezdetben maguk a hívek használták.

Később egyházi ténykedéseknél is alkalmazzák. Theodulf, orleansi püspök (+ 821) *Capitulare alterum* (szertartáskönyv-féle) művében elrendelte, hogy a pap a beteg lakását szenteltvízzel hintse meg.

<sup>1</sup> Középkori írók különböző sémákba foglalták a szenteltvíz hatásait. Ime egyik ilyen séma szerint *aspergaris aqua devocio nascitur, daemon compellitur, subtracta spes redditur, veniale dimittitur, morbus depellitur, meritum congeritur, crimen praecavetur, defunctus consolatur.* V. ö. Franz, i. m. II. 121. l.

Reimsi Hincmar (+ 882) korában már több helyen szokásos a hivek meghintése szenteltvízzel a vasárnapi istentisztelet előtt. (Asperges.)

A VIII-ik században keletkezik a *benedictio maior salis et aqua*, amelynek főcélja volt a szántóföldektől, rétektől, állatoktól elhárítani minden csapást és az emberektől s állatoktól minden betegséget.<sup>1</sup>

Majd különböző szentek tiszteletére is szenteltek vizet (aqua s. Stephani, Udalrici, s. Antonii, s. Annae).<sup>2</sup> Ma is szokás a jezsuitáknál Loyola szent Ignác tiszteletére vizet szentelni.

III. A római katolikus Egyházban ma háromfajta vízszentelés van:

1. *keresztvízszentelés*,
2. *a közönség szenteltvíz szentelése* ;
3. *különleges célokra szolgáló vízszentelés*.

1. A *keresztvíz* szentelése a nyugati egyházban nagyszombaton és pünkösöd vigiliáján történik, a keleti egyházban pedig vízkereszt napján.

Szertartása a római misekönyv szerint a következő: két bevezető imádság után egy könyörgés következik, amely után magasztos praefatio keretében történik a szentelés. Először a pap kezével érinti a vizet s azt exorcizálja, majd hármassal keresztvetéssel megáldja; ezután az égő husvéti gyertyát háromszor (mind mélyebben) a vízbe mártja háromszor (mindig emelkedettebb hangon) mondott (illetve énekelt) könyörgés (Descendat in hanc plenitudinem fontis virtus Spiritus sancti) kíséretében, a bemártás előtt keresztalakban a vízre lehel, a bemártás után pedig a vízre fuj.

Az ilyképen megáldott vízzel a hiveket meghinti; majd a katechumenok olajából, azután a krizmából, végül mindkét szent olajból egyszerre a vízbe önt s azzal kezével összekeveri.

Nagyszombaton vagy pünkösöd szombatján kívül csak akkor szabad keresztvizet szentelni, ha a keresztvíz elfogyott, megromlott vagy kifolyt. Azonban ez esetben a keresztvíz szentelése egy rövidebb szertartás szerint történik, melyet a római Szertartáskönyv tartalmaz.

2. *A közönség szenteltvíz*. Az Egyház rendelete szerint husvét és pünkösöd vasárnapját kivéve, minden vasárnap kell vizet szentelni az Asperges előtt. Ez a rendelet azonban csak azon egyházakban kötelező, amelyekben az Asperges elő van írva (székes- és társasegyházak). Egyébként akkor kell vizet szentelni, amikor arra szükség van. A vízszentelés karingben és violaszínű stólában.

<sup>1</sup> Franz, Die kirchlichen Bendictionen im Mittelalter. I, 154.

<sup>2</sup> Franz, i. m. I, 106.

történik s két (a só és a víz felett mondott) exorcismusból, valamint egy könyörgésből áll, melyben a pap a sót a vízzel vegyíti.

Ha a só már egyszer volt exorcizálva, a só exorcizmusa elmarad.

Több edény vizet is lehet egyszerre szentelni, de a só és a víz vegyítése mindegyikben külön történik.

### 3. Különleges célokra szolgáló vízszentelés.

A keleti Egyházban Epiphania napján volt az ünnepélyes keresztvízszentelés (rendesen a folyók partján) s az ünnepélyes keresztelés is. Némely nyugati egyházban is szokásba jött nagyszombaton és pünkösd vigiliáján kívül Epiphania napján is kiszolgáltatni az ünnepélyes keresztiséget; ezzel kapcsolatban Epiphania napján is végeztek ünnepélyes vízszentelést. Úgy látszik ez a magyaroknál is szokás volt, erre utal Epiphania magyar neve is: *Vízkereszt*.

Mindenesetre a görög vízszentelés befolyásának tulajdonítható, hogy számos latin egyházmegyében is szokásos Epiphania vigiliáján a vízszentelés. Ehhez a legújabb időkig egy hosszabb formulát használtak, melyet az V. Pál pápa által kiadott Ritualéba ennek tudta nélkül Lucatello Péter bergamói pap csempészett be<sup>1</sup> s amelyet számos egyházmegyei Rituale is átvett. Ezen formula használatát az Egyház eltiltotta, helyette a Szerartások Bizottsága 1890-ben egy új formulát adott ki, melyet mindazon helyeken használni kell, ahol szokásban van Epiphania vigiliáján a vízszentelés. Az esztergomi Rituale is ezt a formulát tartalmazza.

Templom-szenteléskor, valamint a megfertőztetett templom kiengesztelésekor az ú. n. *Gergely-víz* szenteli meg a püspök, illetve a kiengesztelést végző pap. Ez a víz Nagy szent Gergely pápától nyerte nevét és bor, víz, só és hamu keverékéből áll.

A harangszenteléskor is külön e célra kell vizet szentelni, mellyel a fölszentelő a harangot megmossa. Ez a vízszentelés azonban teljesen a közönséges vízszentelés szertartása szerint történik.

Már fentebb említettük, hogy a jezsuiták *szent Ignác* tiszteletére szentelnek vizet; ezen vízszenteléshez a jezsuita rend főnökétől kell engedélyt kérni.

IV. *Vízszentelés a keleti egyházban.*<sup>2</sup> Kétféle vízszentelés van:

<sup>1</sup> V. ö. *Schüch*, A lelkipásztorkodástan kézikönyve. Hatodik magyar kiadás. Győr. 1910. II, 503. l.

<sup>2</sup> V. ö. *Szémán István*, Görögkatholikus szertartástan. Ungvár. 1911. 108. l.

*nagy és kicsi.* A nagy vízszentelés Vízkereszt ünnepén történik, a kicsi augusztus első napján, vagyis a szent kereszt és a hét Makka-beus testvér vértanúk emléknapján.

A nagy vízszentelés néhány tropár eléneklése után szent-írási szakaszok olvasásával kezdődik. Az apostol és evangélium után következik a nagy-ektenia, melybe a víz megáldására vonatkozó számos könyörgés van közbeszöve. A nagy-ektenia után jön Sofron jeruzsálemi patriarka hosszú imája, mely közben a pap lehelés, majd keresztvetés, végül a hármasság gyertyának beleoltása által áldja meg a vizet. A lehelés által megtisztul a víz a gonosz szellem minden behatásától, a keresztjel által részesül az áldásban, a hármasság gyertya beleoltása által pedig a Szentháromság elevenítő, tisztító és megszentelő malasztja járul a vízhez. Sofron imája után az ünnep tropárjának éneklése közben a pap a szent keresztet keresztalakban meríti a vízbe. Ezzel végződik a víz szentelése és a pap meghinti vele a templomot és a hiveket.

A kis vízszentelés ugyanazon szertartások keretében történik, mint a nagy, csak imái mások és több tropár van benne a dicsőséges Istenszülő tiszteletére.

*Függelék. Egyházkelő. Az anyák megáldása szülés után.* Ezen áldásban csak katolikus és pedig csak oly anyákat szabad részesíteni, kik törvényes házasságban szültek.

Egyházkelőre nem bocsáthatók:

a) akik házasságon kívül szültek vagy házasságtörés következtében fogantak;

b) nemkatolikus anyák, bár gyermekeiket katolikus templomban kereszteltetik meg.

Az egyházkelőre nincs egyházi parancs, ez csak jámbor szokás. Aki ezt elmulasztja, nem követ el vétket. Az egyházkelő bármely templomban vagy nyilvános kápolnában elvégezhető.

A szertartás a következő: az anya (rendesen karján kisdédé-vel) a templom ajtajában várja a papot. A karingbe és fehér stólába öltözött pap először honi nyelven intelmet intéz az anyához (amely különbözik aszerint, ha él az anya gyermeke, vagy ha az meghalt megkeresztelve vagy keresztelés nélkül); majd elmondja a 23-ik és 127-ik zsoltárt, több versiculust és két könyörgést, melyek után a stóla végét az anya kezébe teszi s őt bevezeti a templomba, ahol a Krisztus Urunk bemutatásáról szóló evangéliumot olvassa, végül meghinti az anyát szenteltvízzel.

## HETVENEGYEDIK FEJEZET.

Temetés.<sup>1</sup>

I. **Bevezetés.** A halottak eltakarításának két módjával találkozzunk már az ősidőkben: a halottakat vagy *elföldelik* vagy *elégetik*. A pogányság mindkét módot elfogadta, a zsidóknál csak az elföldelés volt szokásban s csak kivételes esetben büntetés gyanánt égették el a kivégzett bűnös holttestét.

A keresztények különös kegyelettel tisztelték az emberi testet, nemcsak mint a teremtő Isten remekművét, hanem mint a Krisztus testének tagját és a Szentléleknek a templomát, melyet halottaiból Isten mindenhatósága dicsőségesen fel fog támasztani. A keresztényeknek ezen hitét és kegyeletét sértette volna a holttestem erőszakos elpusztítása, az elégetés. Miértis a keresztényeknek mindenha nagy gondjuk volt arra, hogy halottaikat tisztelettel és kegyelettel eltemessék. Az őskeresztény városok katakombái beszédes bizonyítékai a keresztények kegyeletének halottaik iránt. Számos esetet olvasunk a vértanúk történetében, mikor a keresztények a vértanúknak szétvagdalt testrészeit is kegyelettel összegyűjtötték és eltemették.

A halottak eltemetése vallásos szertartással ment végbe.

A temetési szertartás már a IV. századtól kezdve három részből áll: *a/* a holttestet körmenetben imádság és zsoltárecsklés között a templomba viszik; *b/* a templomban imádkoznak (officium defunctorum) és misét mondanak a holttestem fölött (praesente cadavere); *c/* a templomból a temetőbe viszik a halottat. A papság égő gyertyákkal vagy fáklyákkal kíséri a halottat, mintegy ezzel is kifejezve azt, amit imádságában hangosan mond: *Az örök világosság fényeskedjek neki!*

A római szertartáskönyvben ma is ezen három része van a temetés szertartásának; az egyházi törvénykönyv is ezen három részt említi (1204), még pedig az első: a *cadaveris translatio*, a második *exequiae* vagy *funus* (1204—1216), a harmadik *depositio* nevet viseli.

Kétféle temetési szertartás van: *a felnőttekké* és a hét éven aluli *gyermekké*.

II. **A temetés szertartása.** 1. Lássuk először a felnőttek temetési szertartását a római szertartáskönyv szerint.

<sup>1</sup> V. ö. *Ferdinand Probst*, Exequien. Tübingen. 1856. — *Ruland*, Die Geschichte der kirchlichen Leichenfeier. Regensburg, 1901.

Ha egy hívő meghal, hozzátartozói szemeit és ajkait lecsukják (hogy arca el ne torzuljon), sok helyen a holttestet megmossák, majd felöltöztetik, felravatalozzák, kezébe keresztet adnak, vagy legalább is kezeit összeszeszik; a holttestem mellett gyertyákat gyűjtanak s azt szenteltvízzel gyakrabban meghintik.<sup>1</sup> Sok helyen szokásban van a holttest mellett a virrasztás, amelyből, sajnos, számos visszaélés származott (halotti tor).

Egyházi törvény által nincs előírva, hogy a világi halottakat minő ruhába öltöztessék. A középkorban elterjedt szokás volt, hogy a világiak valamely szerzetesrend ruhájában óhajtottak temettetni. IV. Kelemen, V. Miklós és X. Leó pápa búcsukat is engedélyeztek azoknak, akik szerzetesruhában óhajtottak temetkezni, amely búcsukat akkor is megnyerhettek, ha ezen óhajuk nem volt megvalósítható.<sup>2</sup> Természetesen a szerzetesruhát az illető szerzet elüljárójától kellett kérni, aki nem tagadta meg a haldokló ezen kérését, kivéve, ha az illető botrányos életet folytatott.<sup>3</sup>

A rubrikák előírják, hogy a szerzetesek szerzetesruhájukban, a világi papok pedig papi öltözékben temettessenek, még pedig a kisebb rendekben levők talárban, karingben és biretummal; a fölszentelt papok teljes (*violaszinü*) mise-öltözetben, a szerpapok és alszerpapok is az ő teljes (szintén *violaszinü*) rendi öltözékükben, valamennyien fejükön biretummal.<sup>4</sup> Szükség esetén szabad fekete miseruhát is használni.<sup>5</sup>

A temetés szertartása kezdődik a halottasháznál a *beszenteléssel* és a halottnak a *templombavitelével*. Már a IV-ik századból vannak erre vonatkozó adataink. A keresztények óhaja, hogy halottaik még az eltemetés előtt részesüljenek a szentmise áldásaiban. A pap a halottasházban egy imát mondott, majd égő fáklyák kíséretében zsoltáréneklés közben elvitték a holttestet a templomba. Az ősegyházban külön alkalmazottak voltak (fossarii, κοπιώντες) a holttestemek vitelére.

Kivételes esetekben előkelő keresztények is vállalkoztak a holttestemek vitelére, pl. Asterius római szenátor saját vállain vitte Marinus vértanú tetemét. Szent Makrina tetemét (Nyssai szent

<sup>1</sup> Rit. Romanum tit. V. c. 8. In expiratione.

<sup>2</sup> Probst, Exequien, 88. l.

<sup>3</sup> Probst, i. h.

<sup>4</sup> Rit. Rom. tit. VI. c. 1. n. 11—14. — V. ö. De Herdt, Praxis liturgica Ritualis Romani. 111. l.

<sup>5</sup> De Herdt, i. h.

Gergely nővére) püspökök vitték;<sup>1</sup> ugyanígy szent Paula holttestét is.<sup>2</sup>

A középkorban szabály volt, hogy a klerikusok saját kártársaik koporsóját vitték: a diákonét diákonok, a plébánosét plébánosok.<sup>3</sup> A mai egyházfegyelem szerint papok csak a *püspök* koporsóját viszik; sem paptársaik, sem világi méltóságok koporsóját nem vihetik; sőt tiltva van az is, hogy menetközben kezükkel a szemfödelet érintsék.<sup>4</sup>

A római szertartáskönyv szerint a papság az elhunyt lakásához megy, a plébános karingben és fekete stólával, esetleg pluviáléval, elül viszik a keresztet; kiosztják a gyertyákat és azokat *meggyújtják*, a plébános meghinti szenteltvízzel a koporsót, majd mondja az antifonát *Si iniquitates* s utána a *De profundis* zsoltárt, eközben a koporsót felemelik s a menet megindul a *Miserere* zsoltár éneklése közben a templomba, miközben harangoznak is; a koporsót leteszik a templom közepén (in medio ecclesiae), *sohasem a szentélyben*, ha *világi* a halott, *lábbal a főoltár felé*, ha *pap*, *lábbal a főkapu felé*. Most kezdetét veszi a *halottak zsolozsmája*, három Nocturnus és Laudes; ha erre elégséges ok van, elég egy Nocturnust végezni Laudes-sel vagy anélkül, sőt szükség esetén a halotti zsolozsma el is maradhat.<sup>5</sup> Ezután következik a *gyászmise*, utána az *Absolutio*, melyet *Libera*-nak is neveznek.

Az *Absolutio* előtt van az esetleges *gyászbeszéd*. Az ősegyházban a gyászbeszéd temetések alkalmával nem volt ritkaság. Ma az Egyház csak kivételes alkalmakkor óhajtja a gyászbeszédet (in laudem alicuius magni viri),<sup>6</sup> — ezt soha nem szabad mise közben (evangélium után) mondani, hanem mise után és az *absolutio* előtt kell végezni. A gyászbeszédet karing és stóla nélkül mondja a pap, s ha a temetésen jelen van a püspök, a beszéd előtt nem kér tőle áldást.<sup>7</sup>

Az *absolutio szertartása*. A mise után a miséző a szerpappal és alszerpappal a leckeoldalon lemennek az oltártól és leteszik a manipulust, a miséző a kazulát s helyébe pluviálét ölt magára.

<sup>1</sup> Gregorius Nyss. Vita Macr. n. 42.

<sup>2</sup> S. Hieronymi Epist. 27.

<sup>3</sup> Debet defunctus portari a consimilibus suae professionis, ut si fuerit diaconus a diaconibus, si sacerdos a sacerdotibus. *Durandus*, Rationali I. I. c. 35.

<sup>4</sup> S. R. C. 3110 ad 15.

<sup>5</sup> Rit. Rom. tit. VI. c. 3. n. 16—18.

<sup>6</sup> Caerem episc. I. II. c. 22. n. 6.

<sup>7</sup> S. R. C. 2888.



Az alszerpap veszi a keresztet (de *biretumot* nem tesz fejére)<sup>1</sup> s a két akolythus között elülmegy s megállnak a koporsó fejénél, — a celebrans a szerpappal, *birétumot* föltéve, a thuriferrel s a többi segédkezővel megy a koporsóhoz s annak lábától kissé rézsutt a leckeoldal felé állanak meg (a koporsó lábánál azért nem állanak, hogy a főoltárnak hátat ne fordítsanak), a *biretumot* leteszik s az egész szertartás alatt így maradnak, a celebrans összetett kezekkel (Oremus nélkül) mondja a *Non intres in iudicium* könyörgést, míg a kar a *Libera me Domine* verset énekli, mely után ugyan csak a kar énekli: *Kyrie eleison*. Ezalatt a celebrans tömjént hint a turibulumba s azt a szokásos módon megáldja. (Ab illo benedicaris.) Az utolsó *Kyrie* után a celebrans énekli: *Pater noster*, majd körüljárva a koporsót, azt meghinti szenteltvízzel mindkét hosszoldalán háromszor, ugyanígy mindkét oldalon háromszor megfüstöli. A füstölés után énekli: *Et ne nos inducas etc.*, egy-két *versiculust* és egy könyörgést: *Deus, cui proprium est*, amelyet férfi és nő, pap és világi halott fölött egyaránt elmond, papnál hozzáadva: *famuli tui N. sacerdotis*.

Most megindul a menet a temetőbe, — elől megy a papság, fején *birétummal*, majd a koporsót viszik, a koporsó mellett égő gyertyákat visznek, ez után a gyászolóközönség. A papság énekli az antifonát *In paradisum*,<sup>2</sup> ha hosszabb utat kell tenni, az antifonát megismétlik, esetleg zsoltárokat énekelnek.

Ha a temető nincs megáldva, külön könyörgéssel megáldja a sirt, — amely után, vagy ha a temető meg van áldva, amikor a sirhoz érnek, a celebrans intonálja az *Ego sum* antifonát, a kar a *Benedictus*-t énekli az *Ego sum* antifonával, ezután *Kyrie eleison*, *Pater noster*, a koporsónak (és nem a sirnak) szenteltvízzel való meghintése, egy-két *versiculus* és minden halottnál ugyanazon könyörgés (*Fac quaesumus*) fejezik be a temetési szertartást.

2. Nálunk a holttestet nem viszik a templomba, hanem a halotasházból egyenest a temetőbe, ámbár az esztergomi Szertartáskönyv is előírja, hogy a koporsót először a templomba vigyék s a holttestem jelenlétében végezzék a misét és absolutiót.<sup>3</sup>

A temetési szertartás templomi részét (a halottak zsolozsmáját, misét és utána a Liberát) vagy a temetés előtt, vagy a teme-

<sup>1</sup> *De Heerd*t, *Praxis liturgica Ritualis Romani*. 145. 1.

<sup>2</sup> Ezt már a XI-ik században ismerik. V. ö. *Martène*. *De antiquis ecclesiae ritibus*. 1, 3. c. 15. ordo 6.

<sup>3</sup> Az 1921-ben tartott váci egyházmegyei zsinat is óhajtandónak tartja hogy a délutáni temetésekben is szokásba vétessék a halottnak a templomba vitele és ott beszentelése. *Decreta Synodalia*. 21, 3.

tést követő napok egyikén végezik, illetve a halottak zsolozsmáját nálunk egyáltalában nem mondják (kivéve egyes szerzetes-  
rendeket s a püspökök temetését), csak a misét végzik a Libe-  
rával.

A halotti zsolozsma végzése nálunk, úgy látszik, évszázadok óta nincs gyakorlatban. Erre mutat az a körülmény, hogy a halotti zsolozsma elejéről az invitoriumot (*Venite exsulemus*) és a végéről a *Benedictus*-t már ősidőkben a beszertelési szertartás közé illesztették, mintegy ezzel pótolva a halotti zsolozsmát.

De egyébként is a magyar temetési szertartás sokban eltér a rómainálól.

A mi temetési szertartásunk hosszabb része a halottas háznál megy végbe.

A papság úgy áll fel a koporsónál, hogy a keresztvívő a halott fejénél, a temetést végző pap annak lábánál foglal helyet. Az esztergomi *Rituale* szerint is, mielőtt kezdetét veszi a temetési szertartás, kiosztják és meggyújtják a gyertyákat. Ezután a pap éneklí: *Oremus pro fidelibus defunctis*, mire a kar feleli: *Requiem aeternam dona eis Domine et lux perpetua luceat eis*. Most elkezdí a kar a magyar temetési szertartás legjellegzetesebb antifonáját: *Circumdederunt me etc.* s utána a *Venite exsulemus* zsolnárt, mely után a pap éneklí az *Absolve Domine* antifona kezdő sorait,<sup>1</sup> majd a kar a *Benedictus*-t s utána az egész antifonát.<sup>2</sup>

Ezután jön a *Kyrie*, mely után a pap éneklí a *Pater noster*-t, majd meghintí szenteltvízzel és megfüstölí a koporsót, mely után *Et ne nos inducas in tentationem*, több versiculus és egy könyörgés (oratio) következik, amely változik aszerint, amint az elhunyt pap, világi férfi vagy nő.<sup>3</sup>

Ezután jön a római Szertartáskönyvben nem található *Michael praepositus* antifona a *Stetit angelus etc.* versiculussal és a *Deus, qui miro ordine etc.* könyörgéssel, mely után megindul a menet a templomba a *Miserere* zsolnárt éneklésével. A templomban azonnal kezdetét veszi a gyászmise,<sup>4</sup> melyet követ a *Libera*, ezután megindul a menet a temetőbe. Ha nem viszik a koporsót a templomba,

<sup>1</sup> Ezen antifona a római Szertartáskönyvben a pap által mondandó könyörgés szavaiból áll.

<sup>2</sup> Mindez, miként már említettük, a halotti zsolozsmának rövid kivonata (az eleje és a vége.).

<sup>3</sup> Míg a római *Rituale* szerint valamennyi halott felett egy ugyanazon könyörgés mondandó.

<sup>4</sup> Az esztergomi Szertartáskönyv *halotti zsolozsmáról* nem szól; hisz annak pótlékát már a halottasháznál elvégezték!

(amint a legtöbb esetben történik), akkor még a gyászháznál elvégzik a *Liberát* is s így ugyanott kétszer történik a holttetem szenteltvízzel való meghintése és megfüstölése.

Hazánkban a legtöbb vidéken szokásban van, hogy mielőtt a gyászházból elindulna a temetési menet, a kántor *búcsuztatót* (néhol 15—20 verset) énekel, a gyászmiséken pedig *kiénekl*i az elhunytat. Némely helyen a gyászháznál és a sirnál is van búcsuztató.

Úgy a *búcsuztató*, mint a *kiéneklés*, nagyon sok visszaélésnek szülőanyja. Joggal ítéli el mindkettőt az 1921-ben tartott váci egyházmegyei zsinat: A kántorok által temetések alkalmával énekelni szokott búcsuztatók, gyászmisékben pedig a kiéneklések a katolikus Egyház szertartásaival ellentétben vannak, nyereszkeedésre irányulnak, az egyszerű hívők kegyeletét ferde irányba terelik, a valódi kegyeletet pedig sértik. Azért a lelkészek kötelessége ezeket tapintatos módon minél előbb megszüntetni.<sup>1</sup>

A temetőbe menve, éneklük az *In paradisum* antifonát. A temetőben, ha ez nem katolikus temető, illetve egyházi szertartással nem volt megszentelve, a pap először megáldja a sirt (a sir megáldása a megszentelt temetőben elmarad), majd minden esetben jön *Kyrie*, *Pater noster* s a pap meghinti szenteltvízzel a koporsót és a sirt s ha kéznél van a füstölő, meg is füstöli; ezután ismét ugyanazon versiculusokat és könyörgést<sup>2</sup> éneklük, mint a halottasháznál.

A könyörgés után a pap, miközben mondja: *Requiem aeternam dona ei Domine* jobbkezével keresztet vet a koporsó felé, oly módon, mint a gyászmisék introitusának kezdetén a misekönyv felé.

A római Szertartáskönyv is intézkedik azon esetre, ha a holttetem bármely okból nem vihető a templomba és az exequialis mise a rákövetkező absolutióval (*Libera*) nem végezhető a temetéssel kapcsolatban. Nálunk pedig általános szokás, hogy az exequiális mise és a rákövetkező absolutio vagy a temetést megelőzően (de a holttetem távollétében), vagy a temetést követő napon végeztetik.

Ilyen esetekre írja elő a rubrika a koporsó helyettesítője gyanánt a *castrum doloris* vagy *tumba* felállítását, melyet katafalknak is neveznek, s amely körül gyertyák égnek. Ezt sohasem szabad felállítani a *szentélyben*, hanem csak a templom *hajójában*. A koporsóalakú tumba fekete lepellel van leborítva, az

<sup>1</sup> Decreta synodalia. 121, 4. — A 186. §. 11-ik szakasza pedig így szól: Búcsuztatók éneklése szigorúan tilos.

<sup>2</sup> Megjegyzendő, hogy úgy a római, mint az esztergomi Szertartáskönyv szerint a temetés és az absolutio minden könyörgése *rövid* befejezéssel mondandó.

elhunyt méltóságának jelvényeit föl lehet rá tenni (korona, tiara, mitra, kehely-patena stb.), de nem szabad az elhunyt arcképét a tumbára helyezni. A gyászmise után a tumbánál történik az absolutio.<sup>1</sup>

A *kisdedek* (7 éven aluli gyermekek) temetési szertartása teljesen különbözik a fölnőttekétől. A Szertartáskönyv rubrikája felnőtt halottaknál nem tesz említést koszorúkról vagy virágokról,<sup>2</sup> míg viszont elrendeli, hogy a meghalt kisded fejére virágkoszorút tegyenek és a koporsóját is hintsék teli illatos füvekkel és virágokkal — mintegy a test épségének és szüzességének szimbóluma gyanánt.

A kisdedek temetése *fehér-szinű* stólával történik. A római Szertartáskönyv a kisdedek temetésénél is három ténykedést ír elő: a holttetem *beszentelése* a halottasháznál és annak *átvitele* a templomba, — a templomban egy zsoltár éneklése és egy könyörgés, majd a templomból a *temetőbe* kísérik a holttestet.

Az esztergomi Szertartáskönyv szerint a kisdedek temetése nagyon egyszerű. A halottasháznál a pap énekl: *Sit nomen Domini*, erre a kar elénekl a *Laudate pueri* zsoltárt s utána az antifonát, következik a Kyrie eleison, Pater noster és a koporsó meghintése szenteltvízzel (itt a füstölés elmarad), majd egy versiculus és egy könyörgés. Ezután kiviszik a koporsót a temetőbe, útközben is a *Laudate pueri* zsoltárt énekelhetik. A temetőben Kyrie eleison, Pater noster, a koporsót szenteltvízzel meghinti, majd elénekel egy versiculust (*Sinite parvulus ad me venire*), utána Dominus vobiscum és egy könyörgés fejezi be a kisded temetési szertartását.

III. A temetés jogi viszonylatai. 1. A temetés a temetőben történik. (1205, 1.) Templomba temetkezni ma már csak a püspököknek, nullius apátoknak, királyi családoknak, a bibornokoknak és a pápáknak van megengedve. (1205, 2.)

A katolikus egyháznak joga van, hogy saját temetőikkel birjon (1206, 1.), amelyek egyházilag ünnepélyesen vagy egyszerűen<sup>3</sup> megáldatnak.

Ahol azonban az államhatalom nem engedi meg a külön

<sup>1</sup> V. ö. erről bővebben Nyilvános Istentisztelet <sup>2</sup>. 512. l.

<sup>2</sup> Mindazonáltal nincs tiltva a felnőtt halottak koporsójára koszorút tenni, amely szokásról már szent *Jeromos* megemlékezik: *Mariti super tumulos conjugum spargunt violas, rosas, lilia, purpureosque flores et dolorem pectoris his officiis consolantur.* (Ep. 36. ad Pammach.) Viszont a nálunk divó szokást bátran visszaélésnek és semmivel meg nem okolható pazarlásnak kell minősíteni.

<sup>3</sup> V. ö. Nyilvános Istentisztelet <sup>2</sup>. 239. s. k. l.

katholikus temetőket, a püspökök legalább azt eszközöljék ki, hogy a községi temetők egyházilag megáldhatók legyenek, vagy legalább azoknak egy része, amelyben katolikusok temetkeznek. (1206, 2.)

Ha még ez sem vihető ki, minden egyes temetés alkalmával kell megáldani azt a sirgödrt, melybe a katolikus hívőt temetik. (1206, 3.)

Lehetőleg minden plébániának legyen külön temetője (1208, 1), — hacsak a püspök több plébániának nem jelölt ki közös temetőt (1208, 1.) (amint ez nagyobb városokban szokott előfordulni).

A kiváltságolt szerzeteknek joguk van külön temetőhöz. (1208, 2.)

De más erkölcsi személyeknek, sőt egyes családoknak is engedélyezhet a püspök külön temetkezési helyet, amely a temetők módjára megáldatik. (1208, 3.)

A plébániai temetőkben a püspök írásban adott engedélyével, az egyes erkölcsi személyeknek engedélyezett temetőkben az illetékes elöljáró engedélyével külön családi sirboltokat szabad felállítani, amelyek a püspök vagy az illetékes elöljáró engedélyével el is adhatók. (1209, 1.)

Amennyire lehetséges, a papoknak a világiaktól elkülönített s lehetőleg díszesebb sirhelyeket kell kijelölni (1209, 2.); épígy külön sirhelyeket kell adni, ha ez könnyen lehetséges, a kisdedeknek is. (1209, 3.)

Az egyszer eltemetett halottat exhumálni nem szabad a püspök engedélye nélkül. (1214, 1.) A püspök az exhumálásra nem adhat engedélyt oly esetben, amikor az egyik tetemet a másiktól megkülönböztetni nem lehet. (1214, 2.) (Tehát, ha közös sirban már teljesen feloszlott tetemek vannak.)

2. Mindenkinek joga van kiválasztani a temetőt, ahol nyugodni akar és a templomot, amelyben a temetési szertartást (az exequiákat) óhajtja végeztetni (1223.), — kivéve a még serdületlen gyermekeket (impuberes), akik helyett a szülők vagy a gyám végezhetik ezen választást; valamint kivéve a fogadalmas szerzeteseket, hacsak nem püspökök. (1224.) Mert a püspök-szerzetesnek joga van a temető megválasztására; amint erre joga van a még fogadalmat nem tett szerzetes-ujoncnak is. (1221.)

Ha a kiválasztott temető nem nyilvános (plébániai vagy községi), hanem valamely erkölcsi személyé vagy szerzetesrendé, az illetékes elöljáró engedélye szükséges és elégséges arra, hogy ott eltemethető legyen. (1228.)

Minden templomot azonban nem lehet kiválasztani a teme-

tés szertartásaira, hanem csak valamely plébániai templomot, férfi-szerzetesek templomát,<sup>1</sup> kegyurak választhatják a kegyúri templomokat is, végül csak olyan templom választható ki, amelynek joga van temetni (*ecclesiam jure funerandi praeditam*). (1225.)

Ha ilyen választás nem történik, a halottat a plébániai templomba kell vinni s a plébánia temetőjébe eltemetni (1216, 1.); ha valaki több plébánián is lakik, temetésére az a plébánia illetékes, amelynek területén meghalt. (1216, 2.)

Ha valaki plébániáján kívül halt meg, mégis a saját plébániája templomába viendő, ha ez gyalogszerrel könnyen lehetséges; egyébként pedig ott temetendő el, ahol elhunyt. (1218, 1.)

A családnak, az örökösöknek vagy a halott hozzátartozóinak azonban mindenkor jogukban áll a halottat saját plébániája területére vitetni, még ha ez nagy nehézséggel és költségekkel kapcsolatos is; magától értetődő, hogy az átszállítás költségeit ők viselik. (1218, 3.)

Akinek valamely temetőben családi sirboltja van: ott kell őt eltemetni, oda kell a halottat vinni, hacsak ő életében maga számára más temetkezési helyet nem jelölt ki. (1229, 1.)

A feleség sirhelye az uráé mellett van; ha több ura volt, az utolsóé mellett. (1229, 2.)

Ha valaki több családi sirbolttal rendelkezik, a meghalt családja vagy örökösei rendelkeznek, hogy melyikbe temettesék. (1229, 3.)

3. Az illetékes plébánosnak a joga a halottat beszentelni, a saját templomába kísélni, ott az exequiákat, majd azok után a temetést végezni. (1230, 1.)

Sőt, ha a hive más plébánián hal is meg, de könnyen áthozható saját plébániájára, az illetékes plébános elmehet az idegen plébánia területére beszentelni és saját plébániája templomába kísélni halott hivat: ez esetben azonban az idegen plébánost értesíti (*praemonito parochi loci*). (1230, 2.)

Ha az elhunyt hívő valamely szerzetes templomot, vagy más, a plébános joghatósága alá nem tartozó templomot választott ki az exequiák megtartására és a temetésre: a beszentelést ez esetben is a plébános végzi és kíséri a halottat a kiválasztott templomig. Az exequiákat azonban ez esetben nem a plébános, hanem az illető szerzetesfőnök vagy *rector ecclesiae* végzi. (1230, 3.)

<sup>1</sup> Nőszerzetesek templomában a temetési szertartás csak az illető nőszerzetesekért, valamint az olyan elhunytakért végezhető, akik náluk laktak, mint cselédek, növendékek, betegek vagy vendégek. (1225.)

A temetést a templomból mindig az végzi, aki a templomban az exequiákat végezte, vagy az ő meghatalmazottja. (1231, 2.)

A temetést végző pap stólával és kereszttel átmehet idegen plébániák, sőt egyházmegye területén is az illetékes plébános, illetve püspök külön engedélye nélkül. (1232, 1.)

Ha azonban az exequiák és a temetés nem a plébániai templomban mennek végbe, a plébánosnak joga van az egyházmegyében előírt díjakhoz (1236, 1.), kivétel, ha az elhunytat csak nagy nehézséggel lehetett volna a plébánia területére vinni; ez esetben ugyanis azon a plébánián temettetik el, ahol elhunyt és csak a temetést végző plébános díjaztatik. (1236, 2)

Nálunk ezen kánonok a nálunk divó szokások folytán bizonyos módosulásokat szenvednek. A kánonok lényege nálunk is érvényben van: a beszentelés és rendszerint a temetés is az illetékes plébános joga, minthogy nálunk e kettő együttes cselekmény. Az exequiális-mise és a rákövetkező absolutio nálunk a beszenteléstől és temetéstől el van választva. Ezt nem kell okvetetlenül a plébániai templomban végezni, végezhető más templomban is, aszerint, amint az elhunyt vagy az ő nevében családja, örökösei rendelkeznek. A plébánosnak nincs joga megkövetelni, hogy az exequiális-mise és absolutio a plébániai templomban tartassék és ha más templomban tartatnak, nem követelhet magának semmit, mert az 1236, 1. kánon szerint csak akkor követelheti az egyházmegyei temetési taksát, ha *az exequiákat és a temetést* más templomban és más pap végezte; arról az egyházi törvénykönyv nem intézkedik, ha csak az exequiák végeztetnek más templomban.

4. Ami a temetési stólát illeti, az egyházi törvénykönyv a püspök kötelességévé teszi, hogy káptalanának tanácsával esetleg, ha jónak látja, még a vidéki espereseket is és a püspöki város plébánosait is meghallgatva, állítson össze különböző fokozatú stólákat, amelyek közül a hivek szabadon választhassanak. (1234.)

Senkinek sem szabad az egyházmegyei hatóság által megállapított stólán felül bármit is követelni a temetésért, exequiákért vagy évfordulati gyázmisékért. (1235.) Az ú. n. *szabad-stólát* tehát az egyházi törvénykönyv a leghatározottabban eltiltja.

A szegények teljesen *ingyen*, de emellett *illendően* (decenter) temetendők el; és az ő eltemetésüknél is betartandók az összes liturgikus szabályok. Ilyenek, hogy kiharangozzák, hogy a koporsó körül gyertyák égjenek;<sup>1</sup> hogy az elhunytért exequiális mise

<sup>1</sup> A gyertyákról a plébános köteles gondoskodni. Pauperes vero, quibus mortuis nihil aut ita parum superest, ut propriis impensis humari non pos-

mondassék Liberával. — Mert az egyházi törvénykönyv világosan mondja: *Pauperes gratis omnino ac decenter funerentur et sepeliantur cum exequiis.* (1235, 2.)

5. Az egyházi temetés szentelmény számba megy. Az anyaszentegyház áldását megtagadhatja olyanoknak, akik erre nem méltók. És valóban az Egyház egyes esetekben megtiltja a temetés egyházi szertartását. Így ha valamely temető *egyházi tilalom* alá van vetve (*interdictum locale*), abban a halottak minden egyházi szertartás nélkül temetendők el. (2272, 2.) Ha valamely személyre van *egyházi tilalom* (*interdictum personale*) kimondva, az illető sem egyházi temetésben nem részesíthető, sem megáldott temetőbe nem temethető el. (2275, 4.)

Egyházi temetésben nem részesíthetők, akik a keresztség nélkül haltak meg. (1239, 1.)

A katechumenok azonban, akik saját hibájukon kívül haltak meg keresztség nélkül, egyházi szertartással eltemethetők. (1239, 2.)

A keresztények közül egyházi temetésben nem részesíthetők:

1. Nyilvános aposztaták, eretnek vagy szakadár felekezetnek, szabadkőműves és hasonló társulatoknak nyilvános tagjai.

2. Birói ítélettel kiközösítettek, vagy egyházi tilalom alá vetettek (a birói ítélet vagy kirózza a kiközösítés vagy egyházi tilalom büntetését, vagy megállapítja, hogy az illető ezen büntetések alá esett).

3. Akik megfontolt szándékkal (*deliberato consilio*) maguk vetettek véget életüknek.

4. Akik párbajban estek el vagy párbajban nyert seb folytán haltak meg.

5. Akik saját testük elégetését rendelték el.

6. Más nyilvános és ismeretes bűnösök. (1240); akik bűnbánat nélkül haltak meg, — akiknek megátalkodottsága bizonyos és nyilvános, olyannyira, hogy az egyházi temetés megengedése botrányt okozna.

Mindezekért sem *exequialis* mise, sem évfordulati gyászmise, sem *Libera*, sem halotti *zsolozsma* nem végezhető. (1241.) Sőt kiharangozás sem.

Ha azonban a fentebbi esetek bármelyikénél kétség merül fel, a megyéspüspök véleményét kell kikérni, ha erre van idő; ha a kétség nem oszlatható el, az egyházi temetést el kell végezni, úgy azonban, hogy a botrány elháríttassék. (1240, 2.)

*sint, gratis omnino sepeliantur ac debita lumina suis impensis, si opus fuerit adhibeant sacerdotes, ad quos defuncti cura pertinet, vel aliqua pia confraternitas, si fuerit iuxta loci consuetudinem. Rit. Rom. Tit. VI. c. I. n. 8.*



Az egyházi temetés megtagadására vonatkozó törvények végrehajtása körül nagy óvatossággal kell eljárni, hogy túlságos elnézéssel a közömbösséget elő ne mozdítsuk s a hiveket meg ne botránkoztassuk, — viszont a túlságos szigorúság által az Egyház gyűlöltté s a közömbös hivek elkeseredettekké ne váljanak.

Amennyiben ilyen alkalmakkor valamely rendkívüli esetben nagyobb botrány elkerülése másként nem volna lehetséges, tűrhető, hogy a pap szertartási ruha és szertartási imák teljes mellőzésével a halott felett magyar nyelven közismert imát előimádkozzék. Ilyen esetekben stóla semmiféle címen sem szedhető.<sup>1</sup>

Az Egyház a halottégetést sohasem helyeselte, habár a holt-tetem megégetése semmiféle hitcikkelybe nem ütközik.

Ha valaki elrendeli teste megégetését, ezen rendelkezés végrehajtása az egyházi törvénykönyv szerint tilos; ha ilyen rendelkezés a végrendeletben vagy bármely más szerződésben, okmányban foglaltatnék, azt nem létezőnek kell tekinteni. (1203, 2.)

Aki elrendelte holttesteme elégetését (és ezen rendelkezését halála előtt nem vonta vissza) egyházi temetésben, miként már említettük, nem részesíthető. De kérdés, szabad-e egyházi szertartással beszentelni azon holttestet, melynek elégetését a hozzátartozók rendelik el?

Szabad egyházi szertartással beszentelni a halottasháznál; de nem szabad a tetemet egyházi szertartással kísérni a Crematoriumhoz, valamint a hamvakat sem szabad egyházi szertartással kísérni a Columbariumhoz (s ilyenkor harangoztatni sem szabad).

*Jegyzet.* Megtörténhetik, hogy valamely tiszta katolikus plébánián meghal egy protestáns. Közelen nincs protestáns pásztor, aki eltemethetné. Kérdés, hogy ily esetben a katolikus plébános eltemetheti-e a katolikus temetőbe a meghalt protestánst.

Némely németországi egyházmegyei instructio megengedi, hogy ily esetekben a plébános egyházi liturgikus öltözet nélkül, mint tanú legyen jelen a temetésen, de ne végezzen semmi szertartást, semmi imádságot, legfőlebb, mikor egy hantot vet a sirba, mondhatja: *Memento homo, quia pulvis es.* Permaneder szerint ily esetekben a még nem konfirmált eretnek halottat a katolikus pap eltemetheti egyházi szertartás szerint; de a már konfirmált temetésénél csak mint tanú lehet jelen minden liturgikus ruha nélkül és semmi liturgikus ténykedést, imát nem végezhet.<sup>2</sup>

Természetes, hogy eretnekek temetésénél a katolikus temp-

<sup>1</sup> 1921-ben tartott váci egyházmegyei zsinat. 122, 3.

<sup>2</sup> V. ö. *Probst*, *Exequien* 140. 1.

lom harangjai sem szólhatnak, minthogy ezek teljesen egyházi jelleggel bírnak. (1169.)

IV. Temetési szertartások a Keleti egyházban.<sup>1</sup> A temetési szertartások között első a lélek távozásakor előirt könyörgés, melynek imáiban a haldoklónak csendes, békés kimulást és a léleknek az Isten ítélőszéke előtt az Úr Jézus kereszthalálának érdemeiért irgalmat kér az Egyház.

Temetésig a halott mellett, a zsolttárok könyvét olvassák és a koporsóbatételt, vagyis a *pannichidát* (virrasztás) végzik.

A temetés rendszerint a templomban végzendő. A temetési szertartás a következő részekből áll: nagy ektenia, utána a 118. zsoltár, halottas énekek, apostol és evangélium olvasása, végül búcsuének, mely alatt a keresztet csókolják.

A temetőbe menve a menet előtt a szent keresztet viszik, menetközben a feltámadásról szóló evangéliumokat olvassa a pap, a kar pedig a trisagiont és az 50-ik zsoltárt énekl.

A temetőben a feloldozási imát és gyakran a Lázár feltámadásáról szóló evangéliumot olvassa a pap, utána pedig fejjel kelet felé a sirba helyezik a halottat, mire a pap a kereszt jelével a sirt lepecsételi. Ezután a füstölőből a hamut a sirba szórja, mert porrá és hamuvá lesz a mi testünk is.

Husvét hetében a temetéseken is csak husvétí éneket énekelnek, mintegy annak jelé gyanánt, hogy a husvétí örömet még a temetés sem zavarhatja meg.

A papok temetése a világiakénál lényegesen hosszabb és egész vecserneszerű berendezése van, több apostol és evangélium olvasásával kapcsolatban.

<sup>1</sup> V. ö. Szémán István, Görög-katholikus szertartástan 101.

# FÜGGELÉK.

Az új egyházi törvénykönyv kánonjai a szent-  
ségekről és szentelményekről.

## LIBER TERTIUS.

Pars prima.

### De Sacramentis.

#### CAN. 731.

§ 1. Cum omnia Sacramenta Novae Legis, a Christo Domino Nostro instituta, sint praecipua sanctificationis et salutis media, summa in iis opportune riteque administrandis ac suscipiendis diligentia et reverentia adhibenda est.

§ 2. Vetitum est Sacramenta Ecclesiae ministrare haereticis aut schismaticis, etiam bona fide errantibus eaque petentibus, nisi prius, erroribus reiectis, Ecclesiae reconciliati fuerint.

#### CAN. 732.

§ 1. Sacramenta baptismi, confirmationis et ordinis, quae characterem imprimunt, iterari nequeunt.

§ 2. Si vero prudens dubium existat num revera vel num valide collata fuerint, sub conditione iterum conferantur.

#### CAN. 733.

§ 1. In Sacramentis conficiendis, administrandis ac suscipiendis accurate serventur ritus et caeremoniae quae in libris ritualibus ab Ecclesia probatis praecipiuntur.

§ 2. Unusquisque autem ritum suum sequatur,] salvo praescripto can. 851, § 2, 866.<sup>1</sup>

#### CAN. 734.

§ 1. Sacra olea quae quibusdam Sacramentis administrandis inserviunt, debent esse ab Episcopo benedicta feria V *in Coena*

<sup>1</sup> A két kánon, melyre hivatkozás történik, alább következnek.

*Domini proxime superiore; neque adhibeantur vetera, nisi necessitas urgeat.*

§ 2. Mox deficienti oleo benedicto aliud oleum de olivis non benedictum adiciatur, etiam iterato, minore tamen copia.

CAN. 735.

Parochus olea sacra a suo Ordinario petere debet et in ecclesia in tuta ac decenti custodia sub clavi diligenter asservare; nec ea domi retineat, nisi propter necessitatem aliamve rationabilem causam, accedente Ordinarii licentia.

CAN. 736.

Pro administratione Sacramentorum minister nihil quavis de causa vel occasione sive directe sive indirecte exigat aut petat, praeter oblationes de quibus in can. 1507.<sup>1</sup>

TITULUS I.

**De baptismo.**

CAN. 737.

§ 1. Baptismus, Sacramentorum ianua ac fundamentum, omnibus in re vel saltem in voto necessarius ad salutem, valide non confertur, nisi per ablutionem aquae verae et naturalis cum praescripta verborum forma.

§ 2. Cum ministratur servatis omnibus ritibus et caeremoniis quae in ritualibus libris praecipuntur, appellatur *sollemnis*; secus, *non sollemnis* seu *privatus*.

CAPUT I.

*De ministro baptismi.*

CAN. 738.

§ 1. Minister ordinarius baptismi sollemnis est sacerdos; sed eius collatio reservatur parochi vel alii sacerdoti de eiusdem parochi vel Ordinarii loci licentia, quae in casu necessitatis legitime praesumitur.

<sup>1</sup> Az 1507-ik kánon: Praefinire taxae pro variis actibus iurisdictionis voluntariae vel pro executione rescriptorum Sedis Apostolicae vel occasione ministracionis Sacramentorum vel Sacramentalium, in tota ecclesiastica provincia solvendas, est Concilii provincialis aut conventus Episcoporum provinciae; sed nulla vi praefinitio eiusmodi pollet, nisi prius a Sede Apostolica approbata fuerit.

§ 2. Etiam peregrinus a parochio proprio in sua paroecia sollemniter baptizetur, si id facile et sine mora fieri potest; secus peregrinum quilibet parochus in suo territorio potest sollemniter baptizare.

## CAN. 739.

In alieno territorio nemini licet, sine debita licentia, baptismum sollemnem conferre ne sui quidem loci incolis.

## CAN. 740.

Ubi paroeciae aut quasi-paroeciae nondum sunt constitutae statutorum peculiarium et receptorum consuetudinum ratio habenda est, ut constet cuinam sacerdoti, praeter Ordinarium, in universo territorio vel in eius parte ius insit baptizandi.

## CAN. 741.

Extraordinarius baptismi sollemnis minister est diaconus; qui tamen sua potestate ne utatur sine loci Ordinarii vel parochi licentia, iusta de causa concedenda, quae, ubi necessitas urgeat, legitime praesumitur.

## CAN. 742.

§ 1. Baptismus non sollemnis, de quo in can. 759, § 1, potest a quovis ministrari, servata debita materia, forma et intentione; quatenus vero fieri potest, adhibeantur duo testes vel saltem unus, quibus baptismi collatio probari possit.

§ 2. Si tamen adsit sacerdos, diacono praeferatur, diaconus subdiacono, clericus laico et vir feminae, nisi pudoris gratia deceat feminam potius quam virum baptizare, vel nisi femina noverit melius formam et modum baptizandi.

§ 3. Patri aut matri suam prolem baptizare non licet, praeterquam in mortis periculo, quando alius praesto non est, qui baptizet.

## CAN. 743.

Curet parochus ut fideles, praesertim obstetrices, medici et chirurgi, rectum baptizandi modum pro casu necessitatis probe ediscant.

## CAN. 744.

Adulterum baptismus, ubi commode fieri possit, ad loci Ordinarium deferatur, ut, si voluerit, ab eo vel ab eius delegato sollemniter conferatur.

## CAPUT II.

*De baptismi subiecto.*

## CAN. 745.

§ 1. Subiectum capax baptismi est omnis et solus homo viator, nondum baptizatus.

§ 2. Cum agitur de baptismo:

1.<sup>o</sup> Parvulorum seu infantium nomine veniunt, ad normam can. 88, § 3, qui nondum rationis usum adepti sunt, eisdemque accensentur amentes ab infantia, in quavis aetate constituti;

2.<sup>o</sup> Adulti autem censentur, qui rationis usu fruuntur; idque satis est ut suo quisque animi motu baptismum petat et ad illum admittatur.

## CAN. 746.

§ 1. Nemo in utero matris clausus baptizetur, donec probabilis spes sit ut rite editus baptizari possit.

§ 2. Si infans caput emisit et periculum mortis immineat, baptizetur in capite; nec postea, si vivus evaserit, est iterum sub conditione baptizandus.

§ 3. Si aliud membrum emisit, in illo, si periculum immineat, baptizetur sub conditione; at tunc, si natus vixerit, est rursus sub conditione baptizandus.

§ 4. Si mater praegnans mortua fuerit, fetus ab iis ad quos spectat extractus, si certo vivat, baptizetur absolute; si dubie, sub conditione.

§ 5. Fetus, in utero baptizatus, post ortum denuo sub conditione baptizari debet.

## CAN. 747.

Curandum ut omnes fetus abortivi, quovis tempore editi, si certo vivant, baptizentur absolute; si dubie, sub conditione.

## CAN. 748.

Monstra et ostenta semper baptizentur saltem sub conditione; in dubio autem unusne an plures sint homines, unus absolute baptizetur, ceteri sub conditione.

## CAN. 749.

Infantes expositi et inventi nisi, re diligenter investigata, de eorum baptismo constet, sum conditione baptizentur.

## CAN. 750.

§ 1. Infans infidelium, etiam invitis parentibus, licite baptizatur, cum in eo versatur vitae discrimine, ut prudenter praevideatur moriturus, antequam usum rationis attingat.

§ 2. Extra mortis periculum, dummodo catholicae eius educationi cautum sit, licite baptizatur:

1.<sup>o</sup> Si parentes vel tutores, aut saltem unus eorum, consentiant;

2.<sup>o</sup> Si parentes, idest pater, mater, avus, avia, vel tutores desint, aut ius in eum amiserint, vel illud exercere nullo pacto queant.

## CAN. 751.

Circa baptismum infantium duorum haeticorum aut schismaticorum, aut duorum catholicorum qui in apostasiam vel haeresim vel schisma prolapsi sint, generatim servantur normae in superiore canone constitutae.

## CAN. 752.

§ 1. Adultus, nisi sciens et volens probeque instructus, ne baptizetur; insuper admonendus ut de peccatis suis doleat.

§ 2. In mortis autem periculo, si nequeat in praecipuis fidei mysteriis diligentius instrui, satis est, ad baptismum conferendum ut aliquo modo ostendat se eisdem assentire serioque promittat se christianae religionis mandata servaturum.

§ 3. Quod si baptismum ne petere quidem queat, sed vel antea vel in praesenti statu manifestaverit aliquo probabili modo intentionem illum suscipiendi, baptizandus est sub conditione; si deinde convaluerit et dubium de valore baptismi collati permaneat, sub conditione baptismus rursus conferatur.

## CAN. 753.

§ 1. Tam sacerdotem qui adultos baptizaturus est, quam ipsos adultos qui sani sint, decet esse ieiunos.

§ 2. Nisi graves urgentesque causae obsint, adultus baptizatus statim Missae sacrificio assistat et sacram communionem percipiat.

## CAN. 754.

§ 1. Amentes et furiosi ne baptizentur, nisi tales a nativitate vel ante adeptum rationis usum fuerint; et tunc baptizandi sunt ut infantes.

§ 2. Si autem dilucida habeant intervalla, dum mentis compotes sunt, baptizentur, si velint.

§ 3. Baptizentur quoque, imminente periculo mortis, si, antequam insanirent, suscipiendi baptismi desiderium ostenderint.

§ 4. Qui lethargo aut phrenesi laborat; vigilans tantum et volens baptizetur; at si periculum mortis impendeat, servetur praescriptum § 3.

### CAPUT III.

#### *De ritibus et caeremoniis baptismi.*

##### CAN. 755.

§ 1. Baptismus sollemniter conferatur, salvo praescripto can. 759.

§ 2. Loci Ordinarius potest gravi et rationabili de causa indulgere ut caeremoniae praescriptae pro baptismo infantium adhibeantur in baptismo adultorum.

##### CAN. 756.

§ 1. Proles ritu parentum baptizari debet.

§ 2. Si alter parentum pertineat ad ritum latinum, alter ad orientalem, proles ritu patris baptizetur, nisi aliud iure speciali cautum sit.

§ 3. Si unus tantum sit catholicus, proles huius ritu baptizanda est.

##### CAN. 757.

§ 1. In baptismo sollemni adhibenda est aqua ad hoc benedicta.

§ 2. Si aqua benedicta in baptisterio adeo sit imminuta, ut minus videatur sufficere, alia non benedicta admisceatur, etiam iterato, minore tamen copia.

§ 3. Si vero corrupta fuerit, aut effluxerit, aut quovis modo defecerit, parochus in fontem, bene mundatum ac nitidum, recentem aquam infundat ac proprio ritu in suis liturgicis libris praescripto benedicat.

##### CAN. 758.

Licet baptismus conferri valide possit aut per infusionem, aut per immersionem, aut per aspersionem, primus tamen vel secundus modus, aut mixtus ex utroque, qui magis sit in usu, retineatur, secundum probatos diversarum Ecclesiarum rituales libros.



## CAN. 759.

§ 1. In mortis periculo baptismum privatim conferre licet; et, si conferatur a ministro qui nec sacerdos sit nec diaconus, ea tantum ponantur, quae sunt ad baptismi validitatem necessaria; si a sacerdote vel diacono, serventur quoque, si tempus adsit, caeremoniae quae baptismum sequuntur.

§ 2. Extra mortis periculum baptismum privatum loci Ordinarius permittere nequit, nisi agatur de haeticis qui in adulta aetate sub conditione baptizentur.

§ 3. Caeremoniae autem quae in baptismi collatione praetermissae quavis ratione fuerint, quamprimum in ecclesia suppleantur; nisi in casu de quo in § 2.

## CAN. 760.

Cum baptismus sub conditione iteratur, caeremoniae, si quidem in priore baptismo omissae fuerunt, suppleantur, salvo praescripto can. 759, § 3; sin autem in priore baptismo adhibitae sunt, repeti in altero aut omitti possunt.

## CAN. 761.

Curent parochi ut ei qui baptizatur, christianum imponatur nomen; quod si id consequi non poterunt, nomini a parentibus imposito addant nomen alicuius Sancti et in libro baptizatorum utrumque nomen perscribant.

## CAPUT IV.

*De patrinis.*

## CAN. 762.

§ 1. Ex vetustissimo Ecclesiae more nemo sollemniter baptizetur, nisi suum habeat, quatenus fieri possit, patrinum.

§ 2. Etiam in baptismo privato patrinus, si facile haberi queat, adhibeatur; si non interfuerit, adhibeatur in splendendis baptismi caeremoniis, sed hoc in casu nullam contrahit spiritualem cognitionem,

## CAN. 763.

§ 1. Cum baptismus iteratur sub conditione, idem patrinus, quatenus fieri possit, adhibeatur, qui in priore baptismo forte adfuit; extra hunc casum in baptismo conditionato patrinus non est necessarius.

§ 2. Iterato baptismo sub conditione, neque patrinus qui priori baptismo adfuit, neque qui posteriori, cognationem spiritualement contrahit, nisi idem patrinus in utroque baptismo adhibitus fuerit.

## CAN. 764.

Patrinus unus tantum, licet diversi sexus a baptizando, vel ad summum unus et una adhibeantur.

## CAN. 765.

Ut quis sit patrinus, oportet:

1.º Sit baptizatus, rationis usum assecutus et intentionem habeat id munus gerendi;

2.º Ad nullam pertineat haeticam aut schismaticam sectam, nec sententia condemnatoria vel declaratoria sit excommunicatus aut infamis infamia iuris aut exclusus ab actibus legitimis, nec sit clericus depositus vel degradatus;

3.º Nec sit pater vel mater vel coniux baptizandi;

4.º Ab ipso baptizando eiusve parentibus vel tutoribus aut, his deficientibus, a ministro sit designatus;

5.º Baptizandum in actu baptismi per se vel per procuratorem physice teneat aut tangat vel statim levet seu suscipiat de sacro fonte aut de manibus baptizantis.

## CAN. 766.

Ut autem quis licite patrinus admittatur, oportet:

1.º Decimum quartum suae aetatis annum attigerit, nisi aliud iusta de causa ministro videatur;

2.º Non sit propter notorium delictum excommunicatus vel exclusus ab actibus legitimis vel infamis infamia iuris, quin tamen sententia intercesserit, nec sit interdictus aut alias publice criminus vel infamis infamia facti;

3.º Fidei rudimenta noverit;

4.º In nulla religione sit novitius vel professus, nisi necessitas urgeat et expressa habeatur venia Superioris saltem localis;

5.º In sacris ordinibus non sit constitutus, nisi accedat expressa Ordinarii proprii licentia.

## CAN. 767.

In dubio utrum quis valide vel licite admitti possit, necne, ad patrini munus, parochus, si tempus suppetat, consulat Ordinarium.

## CAN. 768.

Ex baptismo spiritualem cognationem contrahunt tantum cum baptizato baptizans et patrinus.

## CAN. 769.

Patrinorum est, ex suscepto munere, spiritualem filium perpetuo sibi commendatum habere, atque in iis quae ad christianae vitae institutionem spectant, curare diligenter ut ille talem in tota vita se praebeat, qualem futurum esse sollemni caeremonia sponderunt,

## CAPUT V.

*De tempore et loco baptismi conferendi.*

## CAN. 770.

Infantes quamprimum baptizentur; et parochi ac concionatores frequenter fideles de hac gravi eorum obligatione commoneant.

## CAN. 771.

Baptismus privatus, urgente necessitate, quovis tempore et loco administrandus est.

## CAN. 772.

Etiam sollemnis baptismus qualibet die administrari potest; decet tamen adultorum baptismum, secundum antiquissimum Ecclesiae ritum, conferri, si fieri commode queat, in pervigilio Paschatis et Pentecostes, praecipue in metropolitanis aut cathedralibus ecclesiis.

## CAN. 773.

Proprius baptismi sollemnis administrandi locus est baptisterium in ecclesia vel oratorio publico.

## CAN. 774.

§ 1. Quaelibet paroecialis ecclesia, revocato ac reprobato quovis contrario statuto vel privilegio vel consuetudine, baptismalem habeat fontem, salvo legitimo iure cumulativo aliis ecclesiis iam quaesito.

§ 2. Loci Ordinarius potest pro fidelium commoditate permittere vel iubere ut fons baptismalis ponatur etiam in alia ecclesia vel publico oratorio intra paroeciae fines.

## CAN. 775.

Si ad ecclesiam paroecialem, aut ad aliam quae iure fontis gaudeat, baptizandus, propter locorum distantiam aliave adiuncta, sine gravi incommoedo aut periculo, accedere aut transferri nequeat, baptismus sollemnis a parochi conferri potest et debet in proxima ecclesia aut oratorio publico intra paroeciae fines, licet haec baptismali fonte careant.

## CAN. 776.

§ 1. In domibus autem privatis baptismus sollemnis administrari non debet, nisi hisce in adiunctis:

1.º Si baptizandi sint filii aut nepotes eorum qui supremum actu tenent populorum principatum vel ius habent succedendi in thronum, quoties isti id rite poposcerint;

2.º Si loci Ordinarius, pro suo prudenti arbitrio et conscientia, iusta ac rationabili de causa, in casu aliquo extraordinario id concedendum censuerit.

§ 2. In memoratis casibus baptismus conferendus est in sacello domus aut saltem in alio decenti loco, et aqua baptismali de more benedicta.

## CAPUT VI.

*De collati baptismi adnotatione et probatione.*

## CAN. 777.

§ 1. Parochi debent nomina baptizatorum, mentione facta de ministro, parentibus ac patrinis, de loco ac die collati baptismi, in baptismali libro sedulo et sine ulla mora referre.

§ 2. Ubi vero de illegitimis filiis agatur, matris nomen est inserendum, si publice eius maternitas constet, vel ipsa sponte sua scripto vel coram duobus testibus id petat; item nomen patris, dummodo ipse sponte sua a parochi vel scripto vel coram duobus testibus id requirat, vel ex publico authentico documento sit notus; in ceteris casibus inscribatur natus tanquam filius patris ignoti vel ignotorum parentum.

## CAN. 778.

Si baptismus nec a proprio parochi nec eo praesente administratus fuerit, minister de ipso collato quamprimum proprium ratione domicilii parochum baptizati certiore reddat.

## CAN. 779.

Ad collatum baptismum comprobandum, si nemini fiat praedictum, satis est unus testis omni exceptione maior, vel ipsius baptizati iusiurandum, si ipse in adulta aetate baptismum receperit.

## TITULUS II.

## De confirmatione.

## CAN. 780.

Sacramentum confirmationis conferri debet per manus impositionem cum unctione chrismatis in fronte et per verba in pontificalibus libris ab Ecclesia probatis praescripta.

## CAN. 781.

§ 1. Chrisma, in sacramento confirmationis adhibendum, debet esse ab Episcopo consecratum, etiamsi sacramentum a presbytero, ex iure vel ex apostolico indulto, ministretur.

§ 2. Unctio autem ne fiat aliquo instrumento, sed ipsa ministri manu capiti confirmandi rite imposita.

## CAPUT I.

*De ministro confirmationis.*

## CAN. 782.

§ 1. Ordinarius confirmationis minister est solus Episcopus.

§ 2. Extraordinarius minister est presbyter, cui vel iure communi vel peculiari Sedis Apostolicae indulto ea facultas concessa sit.

§ 3. Hac facultate ipso iure gaudent, praeter S. R. E. Cardinales ad normam can. 239, § 1, n. 23,<sup>1</sup> Abbas vel Praelatus *nullius*, Vicarius et Praefectus Apostolicus, qui tamen ea valide uti nequeunt, nisi intra fines sui territorii et durante munere tantum.

§ 4. Presbyter latini ritus cui, vi indulti, haec facultas competat, confirmationem valide confert solis fidelibus sui ritus, nisi in indulto aliud expresse cautum fuerit.

§ 5. Nefas est presbyteris ritus orientalis, qui facultate vel privilegio gaudent confirmationem una cum baptismo infantibus sui ritus conferendi, eandem ministrare infantibus latini ritus.

<sup>1</sup> C. 239. § 1. n. 23: Ministrandi sacramentum confirmationis, firmo onere inscriptionis nominis confirmati ad normam iuris.

## CAN. 783.

§ 1. Episcopus in sua dioecesi hoc sacramentum etiam extraneis legitime ministrat, nisi obstet expressa proprii eorum Ordinarii prohibitio.

§ 2. In aliena dioecesi indiget licentia Ordinarii loci saltem rationabiliter praesumpta, nisi agatur de propriis subditis quibus confirmationem conferat privatim ac sine baculo et mitra.

## CAN. 784.

Presbytero quoque licet, si apostolico locali privilegio sit munitus, in designato sibi territorio confirmare etiam extraneos, nisi id ipsorum Ordinarii expresse vetuerint.

## CAN. 785.

§ 1. Episcopus obligatione tenetur sacramentum hoc subditis rite et rationabiliter petentibus conferendi, praesertim tempore visitationis dioecesis.

§ 2. Eadem obligatione tenetur presbyter, privilegio apostolico donatus, erga illos quorum in favorem est concessa facultas.

§ 3. Ordinarius, legitima causa impeditus aut potestate confirmandi carens, debet, quoad fieri possit, saltem intra quodlibet quinquennium providere ut suis subditis hoc sacramentum administretur.

§ 4. Si graviter neglexerit sacramentum confirmationis suis subditis per se vel per alium ministrare, servetur praescriptum can. 274, n. 4.<sup>1</sup>

## CAPUT II.

*De subiecto confirmationis.*

## CAN. 786.

Aquis baptismi non ablutus valide confirmari nequit; praeterea, ut quis licite et fructuose confirmetur, debet esse in statu gratiae constitutus et, si usu rationis polleat, sufficienter instructus.

## CAN. 787.

Quaquam hoc sacramentum non est de necessitate medii ad salutem, nemini tamen licet, oblata occasione, illud negligere; imo parochi curent ut fideles ad illud opportuno tempore accedant.

<sup>1</sup> C. 274, n. 4. In dioecesibus suffraganeis Metropolitana potest vigilare, ut fides ac disciplina ecclesiastica accurate serventur ac de abusibus Romanum Pontificem certiore facere.

## CAN. 788.

Licet sacramenti confirmationis administratio convenienter in Ecclesia Latina differatur ad septimum circiter aetatis annum, nihilominus etiam antea conferri potest, si infans in mortis periculo sit constitutus, vel ministro id expedire ob iustas et graves causas videatur.

## CAN. 789.

Confirmandi, si plures sint, adsint primae manuum impositioni seu extensioni, nec nisi expleto ritu discedant.

## CAPUT III.

*De tempore et loco confirmationis conferendae.*

## CAN. 790.

Hoc sacramentum quovis tempore conferri potest; maxime autem decet illud administrari in hebdomada Pentecostes.

## CAN. 791.

Licet proprius confirmationis administrandae locus ecclesia sit, ex causa tamen quam minister iustam ac rationabilem iudicaverit, potest hoc sacramentum in quolibet alio decenti loco conferri,

## CAN. 792.

Episcopo ius est intra fines suae dioecesis confirmationem administrandi in locis quoque exemptis.

## CAPUT IV.

*De patrinis.*

## CAN. 793.

Ex vetustissimo Ecclesiae more, ut in baptismo, ita etiam in confirmatione adhibendus est patrinus, si haberi possit.

## CAN. 794.

§ 1. Patrinus unum tantum confirmandum aut duos praesentet, nisi aliud iusta de causa ministro videatur.

§ 2. Unus quoque pro singulis confirmandis sit patrinus.

## CAN. 795.

Ut quis sit patrinus, oportet:

1.º Sit ipse quoque confirmatus, rationis usum assecutus et intentionem habeat id munus gerendi;

2.º Nulli haereticae aut schismaticae sectae sit adscriptus, nec ulla ex poenis de quibus in can. 765, n. 2 per sententiam declaratoriam aut condemnatoriam notatus;

3.º Non sit pater, mater, coniux confirmandi;

4.º A confirmando eiusve parentibus vel tutoribus vel, hi si desint aut renuant, a ministro vel a parochio sit designatus;

5.º Confirmandum in ipso confirmationis actu per se vel per procuratorem physice tangat.

## CAN. 796.

Ut quis licite ad patrini munus admittatur, oportet:

1.º Sit alius a patrino baptismi, nisi rationabilis causa, iudicio ministri, aliud suadeat, aut statim post baptismum legitime confirmatio conferatur;

2.º Sit eiusdem sexus ac confirmandus, nisi aliud ministro in casibus particularibus ex rationabili causa videatur;

3.º Serventur praeterea praescripta can. 766.

## CAN. 797.

Etiam ex valida confirmatione oritur inter confirmatum et patrinum cognatio spiritualis, ex qua patrinus obligatione tenetur confirmatum perpetuo sibi commendatum habendi eiusque christianam educationem curandi.

## CAPUT V.

*De collatae confirmationis adnotatione et probatione.*

## CAN. 798.

Nomina ministri, confirmatorum, parentum et patrinorum, diem ac locum confirmationis parochus inscribat in peculiari libro, praeter adnotationem in libro baptizatorum de qua in can. 470, § 2.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> C. 470. § 2. In libro baptizatorum adnotetur quoque si baptizatus confirmationem receperit, matrimonium contraxerit, salvo praescripto can. 1107., aut sacrum subdiaconatus ordinem susceperit vel professionem solemnem emisit, eaeque adnotationes in documenta accepti baptismatis semper referantur.



## CAN. 799.

Si proprius confirmati parochus praesens non fuerit, de collata confirmatione minister vel per se ipse vel per alium quamprimum eundem certiore faciat.

## CAN. 800.

Ad collatam confirmationem probandam, modo nemini fiat praeiudicium, satis est unus testis omni exceptione maior, vel ipsius confirmati iusiurandum, nisi confirmatus fuerit in infantili aetate.

## TITULUS III.

**De sanctissima Eucharistia.<sup>1</sup>**

## CAN. 801.

In sanctissima Eucharistia sub speciebus panis et vini ipsemet Christus Dominus continetur, offertur, sumitur.

## CAPUT I.

*De sacrosancto Missae sacrificio.*ART. I. — *De sacerdote Missae sacrificium celebrante.*

## CAN. 802.

Potestatem offerendi Missae sacrificium habent soli sacerdotes.

## CAN. 803.

Non licet pluribus sacerdotibus concelebrare, praeterquam in Missa ordinationis presbyterorum et in Missa consecrationis Episcoporum secundum Pontificale Romanum.

## CAN. 804.

§ 1. Sacerdos extraneus ecclesiae in qua celebrare postulat, exhibens authenticas et adhuc validas litteras commendatitias sui Ordinarii, si sit saecularis, vel sui Superioris, si religiosus, vel Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali, si sit ritus orientalis, ad Missae celebrationem admittatur, nisi interim aliquid

<sup>1</sup> A törvénykönyvnek a szentmisére vonatkozó kánonjai nem tartoznak ugyan közvetlenül tárgyunkhoz, de a teljesség kedvéért azokat is közöljük. Magyarázatukat l. A nyilvános istentisztelet c. munkámban.

eum commisisse constet, cur a Missae celebratione repelli debeat.

§ 2. Si iis litteris careat, sed rectori ecclesiae de eius probitate apprime constet, poterit admitti; si vero rectori sit ignotus, admitti adhuc potest semel vel bis, dummodo, ecclesiastica veste indutus, nihil ex celebratione ab ecclesia in qua litat, quovis titulo, percipiat, et nomen, officium suamque dioecesim in peculiari libro signet.

§ 3. Peculiares hac de re normae, salvis huius canonis praescriptis, ab Ordinario loci datae, servandae sunt ab omnibus, etiam religiosis exemptis, nisi agatur de admittendis ad celebrandum religiosus in ecclesia suae religionis.

CAN. 805.

Sacerdotes omnes obligatione tenentur Sacrum litandi pluries per annum; curet autem Episcopus vel Superior religiosus ut iidem saltem singulis diebus dominicis aliisque festis de praecepto divinis operentur.

CAN. 806.

§ 1. Excepto die Nativitatis Domini et die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, quibus facultas est ter offerendi Eucharisticum Sacrificium, non licet sacerdoti plures in die celebrare Missas, nisi ex apostolico indulto aut potestate facta a loci Ordinario.

§ 2. Hanc tamen facultatem impertiri nequit Ordinarius, nisi cum, prudenti ipsius iudicio, propter penuriam sacerdotum die festo de praecepto notabilis fidelium pars Missae adstare non possit; non est autem in eius potestate plures quam duas Missas eidem sacerdoti permittere.

CAN. 807.

Sacerdos sibi conscius peccati mortalis, quantumvis se contritum existimet, sine praemissa sacramentali confessione Missam celebrare ne audeat; quod si, deficiente copia confessarii et urgente necessitate, elicitum tamen perfectae contritionis actu, celebraverit, quamprimum confiteatur.

CAN. 808.

Sacerdoti celebrare ne liceat, nisi ieiunio naturali a media nocte servato.

## CAN. 809.

Integrum est Missam applicare pro quibusvis tum vivis, tum etiam defunctis purgatorio igne admissa expiantibus, salvo praescripto can. 2262, § 2, n. 2.<sup>1</sup>

## CAN. 810.

Sacerdos ne omittat ad Eucharistici Sacrificii oblationem sese piis precibus disponere, eoque expleto, gratias Deo pro tanto beneficio agere.

## CAN. 811.

§ 1. Sacerdos, Missam celebraturus, deferat vestem convenientem quae ad talos pertingat et sacra ornamenta a rubricis sui ritus praescripta.

§ 2. Abstineat autem a pileolo et annulo, nisi sit S. R. E. Cardinalis, Episcopus vel Abbas benedictus, aut nisi apostolicum indultum eorundem usum in Missa celebranda eidem permittat.

## CAN. 812.

Nulli sacerdoti celebranti, praeter Episcopos aliosque praelatos usu pontificalium fruentes, licet, sola honoris aut sollemnitatis causa, habere presbyterum assistentem.

## CAN. 813.

§ 1. Sacerdos Missam ne celebret sine ministro qui eidem inserviat et respondeat.

§ 2. Minister Missae inserviens ne sit mulier, nisi, deficiente viro, iusta de causa, eaque lege ut mulier ex longinquo respondeat nec ullo pacto ad altare accedat.

ART. II. — *De Missae ritibus et caeremoniis.*

## CAN. 814.

Sacrosanctum Missae sacrificium offerri debet ex pane et vino, cui modicissima aqua miscenda est.

<sup>1</sup> C. 2262. § 1. Excommunicatus non fit particeps indulgentiarum, suffragiorum, publicarum Ecclesiae precum. § 2. non prohibentur tamen:

1. Fideles privatim pro eo orare;

2. Sacerdotes missam privatim ac remoto scandalo pro eo applicare sed, si sit vitandus, pro eius conversione tantum.

## CAN. 815.

§ 1. Panis debet esse mere triticeus et recenter confectus ita ut nullum sit periculum corruptionis.

§ 2. Vinum debet esse naturale de genimine vitis et non corruptum.

## CAN. 816.

In Missae celebratione sacerdos, secundum proprium ritum, debet panem azymum vel fermentatum adhibere ubicunque Sacrum litet.

## CAN. 817.

Nefas est, urgente etiam extrema necessitate, alteram materiam sine altera, aut etiam utramque, extra Missae celebrationem, consecrare.

## CAN. 818.

Reprobata quavis contraria consuetudine, sacerdos celebrans accurate ac devote servet rubricas suorum ritualium librorum, caveatque ne alias caeremonias aut preces proprio arbitrio adiungat.

## CAN. 819.

Missae sacrificium celebrandum est lingua liturgica sui cuiusque ritus ab Ecclesia probati.

ART. III. — *De tempore et loco Missae celebrandae.*

## CAN. 820.

Missae sacrificium omnibus diebus celebrari potest, exceptis iis qui proprio sacerdotis ritu excluduntur.

## CAN. 821.

§ 1. Missae celebrandae initium ne fiat citius quam una hora ante auroram vel serius quam una hora post meridiem.

§ 2. In nocte Nativitatis Domini inchoari media nocte potest sola Missa conventualis vel paroecialis, non autem alia sine apostolico indulto.

§ 3. In omnibus tamen religiosis seu piis domibus oratorium habentibus cum facultate sanctissimam Eucharistiam habitualiter asservandi, nocte Nativitatis Domini, unus sacerdos tres rituales Missas vel, servatis servandis, unam tantum quae adstantibus omnibus ad praecepti quoque satisfactionem valeat, celebrare potest et sacram communionem petentibus ministrare.

## CAN. 822.

§ 1. Missa celebranda est super altare consecratum et in ecclesia vel oratorio consecrato aut benedicto ad normam iuris salvo praescripto can. 1196.<sup>1</sup>

§ 2. Privilegium *altaris portatilis* vel iure vel indulto Sedis tantum Apostolicae conceditur.

§ 3. Hoc privilegium ita intelligendum est, ut secumferat facultatem ubique celebrandi, honesto tamen ac decenti loco et super petram sacram, non autem in mari.

§ 4. Loci Ordinarius aut, si agatur de domo religionis exemptae, Superior maior, licentiam celebrandi extra ecclesiam et oratorium super petram sacram et decenti loco, nunquam autem in cubiculo, concedere potest iusta tantum ac rationabili de causa, in aliquo extraordinario casu et per modum actus.

## CAN. 823.

§ 1. Non licet Missam celebrare in templo haeticorum vel schismaticorum, etsi olim rite consecrato aut benedicto.

§ 2. Deficiente altari proprii ritus, sacerdoti fas est ritu proprio celebrare in altari consecrato alius ritus catholici, non autem super Graecorum *antimensiis*.

§ 3. In altaribus papalibus nemo celebret sine apostolico indulto.

ART. IV. — *De Missarum eleemosynis seu stipendiis.*

## CAN. 824.

§ 1. Secundum receptum et probatum Ecclesiae morem atque institutum, sacerdoti cuilibet Missam celebranti et applicanti licet eleemosynam seu stipendium recipere.

§ 2. Quoties autem pluries in die celebrat, si unam Missam ex titulo iustitiae applicet, sacerdos, praeterquam in die Nativitatis Domini, pro alia eleemosynam recipere nequit, excepta aliqua retributione ex titulo extrinseco.

## CAN. 825.

Nunquam licet:

1.º Missam applicare ad intentionem illius qui applicationem oblata eleemosyna, petiturus est, sed nondum petiit, et eleemosynam postea datam retinere pro Missa antea applicata;

<sup>1</sup> C. 1196. Oratoria domestica nec consecrari nec benedici possunt more ecclesiarum.

2.º Eleemosynam recipere pro Missa quae alio titulo debetur et applicatur;

3.º Duplicem eleemosynam pro eiusdem Missae applicatione accipere;

4.º Alteram recipere eleemosynam pro sola celebratione, alteram pro applicatione eiusdem Missae, nisi certo constet unam stipem oblatam esse pro celebratione sine applicatione.

CAN. 826.

§ 1. Stipendia quae a fidelibus pro Missis offeruntur sive ex propria devotione, veluti ad manum, sive ex obligatione etiam perpetua a testatore propriis heredibus facta, *manualia* dicuntur.

§ 2. *Ad instar manualium* vocantur stipendia Missarum fundatarum, quae applicari non possunt in proprio loco, aut ab iis qui eas applicare deberent secundum tabulas foundationis, et ideo de iure aut Sanctae Sedis indulto aliis sacerdotibus tradendae sunt ut iisdem satisfiat.

§ 3. Alia stipendia quae ex foundationum redditibus percipiuntur, appellantur *fundata* seu *Missae fundatae*.

CAN. 827.

A stipe Missarum quaelibet etiam species negotiationis vel mercaturae omnino arceatur.

CAN. 828.

Tot celebrandae et applicandae sunt Missae, quot stipendia etiam exigua data et accepta fuerint.

CAN. 829.

Licet sine culpa illius qui onere celebrandi gravatur, Missarum eleemosynae iam perceptae perierint, obligatio non cessat.

CAN. 830.

Si quis pecuniae summam obtulerit pro Missarum applicatione, non indicans earundem numerum, hic supputetur secundum eleemosynam loci in quo oblator morabatur, nisi aliam fuisse eius intentionem legitime praesumi debeat.

CAN. 831.

§ 1. Ordinarii loci est manualement Missarum stipem in sua dioecesi definire per decretum, quantum fieri potest, in dioecesana Synodo latum; nec sacerdoti licet ea maiorem exigere.

§ 2. Ubi desit Ordinarii decretum, servetur consuetudo dioecesis.

§ 3. Etiam religiosi, licet exempti, circa stipem manualementem stare debent decreto Ordinarii loci aut dioecesis consuetudini.

## CAN. 832.

Sacerdoti fas est oblatam ultro maiorem stipem pro Missae applicatione accipere; et, nisi loci Ordinarius prohibuerit, etiam minorem.

## CAN. 833.

Praesumitur oblatorem petiisse solam Missae applicationem; si tamen oblator expresse aliquas circumstantias in Missae celebratione servandas determinaverit, sacerdos, eleemosynam acceptans, eius voluntati stare debet.

## CAN. 834.

§ 1. Missae pro quibus celebrandis tempus ab oblatore expresse praescriptum est, eo omnino tempore sunt celebrandae.

§ 2. Si oblator nullum tempus pro Missarum manualium celebratione expresse praescripserit:

1.º Missae pro urgenti causa oblatae quamprimum tempore utili sunt celebrandae;

2.º In aliis casibus Missae sunt celebrandae intra modicum tempus pro maiore vel minore Missarum numero.

§. 3. Quod si oblator arbitrio sacerdotis tempus celebrationis expresse reliquerit, sacerdos poterit tempore quo sibi magis placuerit, eas celebrare, firmo praescripto can. 835.

## CAN. 835.

Nemini licet tot Missarum onera per se celebrandarum recipere quibus intra annum satisfacere nequeat.

## CAN. 836.

In ecclesiis in quibus ob fidelium peculiarem devotionem Missarum eleemosynae ita affluunt, ut omnes Missae celebrari ibidem debito tempore nequeant, moneantur fideles, per tabellam in loco patenti et obvio positam, Missas oblatas celebratum iri vel ibidem, cum commode poterit, vel alibi.

## CAN. 837.

Qui Missas per alios celebrandas habet, eas quamprimum distribuat, firmo praescripto can. 814; sed tempus legitimum pro

earundem celebratione incipit a die quo sacerdos celebraturus easdem receperit, nisi aliud constet.

## CAN. 838.

Qui habent Missarum numerum de quibus sibi liceat libere disponere, possunt eas tribuere sacerdotibus sibi acceptis, dummodo probe sibi constet eos esse omni exceptione maiores vel testimonio proprii Ordinarii commendatos.

## CAN. 839.

Qui Missas a fidelibus receptas aut quoquo modo suae fidei commissas aliis celebrandas tradiderint, obligatione tenentur usque dum acceptatae ab eisdem obligationis et recepti stipendii testimonium obtinuerint.

## CAN. 840.

§ 1. Qui Missarum stipes manuales ad alios transmittit, debet acceptas integre transmittere, nisi aut oblator expresse permittat aliquid retinere, aut certo constet excessum supra taxam dioecesanam datum fuisse intuitu personae.

§ 2. In Missis ad instar manualium, nisi obstet mens fundatoris, legitime retinetur excessus et satis est remittere solam eleemosynam manualement dioecesis in qua Missa celebratur, si pinguis eleemosyna locum pro parte teneat dotis beneficii aut causae piae.

## CAN. 841.

§ 1. Omnes et singuli administratores causarum piarum aut quoquo modo ad Missarum onera implenda obligati, sive ecclesiastici sive laici, sub exitum cuiuslibet anni, Missarum onera quibus nondum fuerit satisfactum, suis Ordinariis tradant secundum modum ab his definiendum.

§ 2. Hoc autem tempus ita est accipiendum ut in Missis ad instar manualium obligatio eas deponendi decurrat a fine illius anni intra quem onera impleri debuissent; in manualibus vero, post annum a die suscepti oneris, salva diversa offerentium voluntate.

## CAN. 842.

Ius et officium advigilandi ut onera Missarum adimpleantur in ecclesiis saecularium pertinet ad loci Ordinarium; in religiosorum ecclesiis, ad eorum Superiores.



## CAN. 843.

§ 1. Rectores ecclesiarum aliorumque piorum locorum sive saecularium sive religiosorum in quibus eleemosynae Missarum recipi solent, peculiarem habeant librum in quo accurate notent Missarum receptorum numerum, intentionem, eleemosynam, celebrationem.

§ 2. Ordinarii tenentur obligatione singulis saltem annis huiusmodi libros sive per se ipsi sive per alios recognoscendi.

## CAN. 844.

§ 1. Ordinarii quoque locorum et Superiores religiosi qui propriis subditis aliisve Missas celebrandas committunt, quas acceperint Missas cum suis eleemosynis cito in librum per ordinem referant curentque pro viribus ut quamprimum celebrentur.

§ 2. Imo omnes sacerdotes sive saeculares sive religiosi debent accurate adnotare quas quisque Missarum intentiones receperit, quibusve satisfecerit.

## CAPUT II.

*De sanctissimo Eucharistiae sacramento.*ART. I. — *De ministro sacrae communionis.*

## CAN. 845.

§ 1. Minister ordinarius sacrae communionis est solus sacerdos.

§ 2. Extraordinarius est diaconus, de Ordinarii loci vel parochi licentia, gravi de causa concedenda, quae in casu necessitatis legitime praesumitur.

## CAN. 846.

§ 1. Quilibet sacerdos intra Missam et, si privatim celebrat, etiam proxime ante et statim post, sacram communionem ministrare potest, salvo praescripto can. 869.

§ 2. Etiam extra Missam quilibet sacerdos eadem facultate pollet ex licentia saltem praesumpta rectoris ecclesiae, si sit extraneus.

## CAN. 847.

Ad infirmos publice sacra communio deferatur, nisi iusta et rationabilis causa aliud suadeat.

## CAN. 848.

§ 1. Ius et officium sacram communionem publice ad infirmos etiam non paroecianos extra ecclesiam deferendi, pertinet ad parochum intra suum territorium.

§ 2. Ceteri sacerdotes id possunt in casu tantum necessitatis aut de licentia saltem praesumpta eiusdem parochi vel Ordinarii.

## CAN. 849.

§ 1. Communionem privatim ad infirmos quilibet sacerdos deferre potest, de venia saltem praesumpta sacerdotis, cui custodia sanctissimi Sacramenti commissa est.

§ 2. Quando privatim sacra communio infirmis ministratur, reverentiae ac decentiae tanto sacramento debitae sedulo consulatur, servatis a Sede Apostolica praescriptis normis.

## CAN. 850.

Sacram communionem per modum Viatici sive publice sive privatim ad infirmos deferre, pertinet ad parochum ad normam can. 848, salvo praescripto can. 397, n. 3<sup>1</sup> et can 514.<sup>2</sup>

## CAN. 851.

§ 1. Sacerdos sacram communionem distribuatur azympo pane vel fermentato, secundum proprium ritum.

§ 2. Ubi vero necessitas urgeat nec sacerdos diversi ritus adsit, licet sacerdoti orientali qui fermentato utitur, ministrare Eucharistiam in azympo, vicissim latino aut orientali qui utitur azympo, ministrare in fermentato; at suum quisque ritum ministrandi servare debet.

## CAN. 852.

Sanctissima Eucharistia sub sola specie panis praebetur.

<sup>1</sup> 397 n. 3. Dignitatibus et canonicis secundum ordinem praecedentiae ius et officium est episcopo decumbenti ministrare Sacramenta.

<sup>2</sup> 514. 1. In omni religione clericali ius et officium Superioribus est per se vel per alios aegrotis professis, novitiis aliisque in religiosa domo diu noctuque degentibus causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmae valetudinis, Eucharisticum Viaticum et extremam unctionem ministrandi.

2. In monialium domo idem ius et officium habet ordinarius confessorius vel qui eius vices gerit.

3. In alia religione laicali hoc ius et officium spectat ad parochum loci vel ad capellanum, quem Ordinarius parochus suffecerit.

ART. II. — *De subiecto sacrae communionis.*

## CAN. 853.

Quilibet baptizatus qui iure non prohibetur, admitti potest et debet ad sacram communionem.

## CAN. 854.

§ 1. Pueris, qui propter aetatis imbecillitatem nondum huius sacramenti cognitionem et gustum habent, Eucharistia ne ministretur.

§ 2. In periculo mortis, ut sanctissima Eucharistia pueris ministrari possit ac debeat, satis est ut sciant Corpus Christi a communi cibo discernere illudque reverenter adorare.

§ 3. Extra mortis periculum plenior cognitio doctrinae christianae et accuratior praeparatio merito exigitur, ea scilicet, qua ipsi fidei saltem mysteria necessaria necessitate medii ad salutem pro suo captu percipiant, et devote pro suae aetatis modulo ad sanctissimam Eucharistiam accedant.

§ 4. De sufficienti puerorum dispositione ad primam communionem iudicium esto sacerdoti a confessionibus eorumque parentibus aut iis qui loco parentum sunt.

§ 5. Parocho autem est officium advigilandi, etiam per examen, si opportunum prudenter iudicaverit, ne pueri ad sacram Synaxim accedant ante adeptum usum rationis vel sine sufficienti dispositione; itemque curandi ut usum rationis assecuti et sufficienter dispositi quamprimum hoc divino cibo reficiantur.

## CAN. 855.

§ 1. Arcendi sunt ab Eucharistia publice indigni, quales sunt excommunicati, interdicti manifestoque infames, nisi de eorum poenitentia et emendatione constet et publico scandalo prius satisfecerint.

§ 2. Occultos vero peccatores, si occulte petant et eos non emendatos agnoverit, minister repellat; non autem, si publice petant et sine scandalo ipsos praeterire nequeat.

## CAN. 856.

Nemo quem conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritum existimet, sine praemisssa sacramentali confessione ad sacram communionem accedat; quod si urgeat necessitas ac copia confessarii illi desit, actum perfectae contritionis prius eliciat.

## CAN. 857.

Nemini liceat sanctissimam Eucharistiam recipere, qui eam eadem die iam receperit, nisi in casibus de quibus in can. 858, § 1.

## CAN. 858.

§ 1. Qui a media nocte ieiunium naturale non servaverit, nequit ad sanctissimam Eucharistiam admitti, nisi mortis urgeat periculum, aut necessitas impediendi irreverentiam in sacramentum.

§ 2. Infirmi tamen qui iam a mense decumbunt sine certa spe ut cito convalescant, de prudenti confessarii consilio sanctissimam Eucharistiam sumere possunt semel aut bis in hebdomada, etsi aliquam medicinam vel aliquid per modum potus antea sumpserint.

## CAN. 859.

§ 1. Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, idest ad rationis usum, pervenerit, debet semel in anno, saltem in Paschate, Eucharistiae sacramentum recipere, nisi forte de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum.

§ 2. Paschalis communio fiat a dominica Palmarum ad dominicam in albis; sed locorum Ordinariis fas est, si ita personarum ac locorum adiuncta exigant, hoc tempus etiam pro omnibus suis fidelibus anticipare, non tamen ante quartam diem dominicam Quadragesimae, vel prorogare, non tamen ultra festum sanctissimae Trinitatis.

§ 3. Suadendum fidelibus ut huic praecepto satisfaciant in sua quisque paroecia; et qui in aliena paroecia satisfecerint, curent proprium parochum de adimpleto praecepto certiores facere.

§ 4. Praeceptum paschalis communionis adhuc urget, si quis illud praescripto tempore, quavis de causa, non impleverit.

## CAN. 860.

Obligatio praecepti communionis sumendae, quae impuberes gravat, in eos quoque ac praecipue recidit, qui ipsorum curam habere debent, idest in parentes, tutores, confessarium, institutores et parochum.

## CAN. 861.

Praecepto communionis recipiendae non satisfit per sacrilegam communionem.

## CAN. 862.

Expedit ut feria V maioris hebdomadae omnes clerici, etiam sacerdotes qui ea die a Sacro litando abstinent, sanctissimo Christi Corpore in Missa sollemni seu conventuali reficiantur.

## CAN. 863.

Excitentur fideles ut frequenter, etiam quotidie, pane Eucharistico reficiantur ad normas in decretis Apostolicae Sedis traditas; utque Missae adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam sanctissimae Eucharistiae perceptione, rite dispositi communicent.

## CAN. 864.

§ 1. In periculo mortis, quavis ex causa procedat, fideles sacrae communionis recipiendae praecepto tenentur.

§ 2. Etiam si eadem die sacra communione fuerint refecti, valde tamen suadendum, ut in vitae discrimen adducti denuo communicent.

§ 3. Perdurante mortis periculo, sanctum Viaticum, secundum prudens confessarii consilium, pluries, distinctis diebus, administrari et licet et decet.

## CAN. 865.

Sanctum Viaticum infirmis ne nimium differatur; et qui animarum curam gerunt, sedulo advigilent ut eo infirmi plene sui compotes reficiantur.

## CAN. 866.

§ 1. Omnibus fidelibus cuiusvis ritus datur facultas ut, pietatis causa, sacramentum Eucharisticum quolibet ritu confectum suscipiant.

§ 2. Suadendum tamen ut suo quisque ritu fideles praecepto communionis paschalis satisficiant.

§ 3. Sanctum Viaticum moribundis ritu proprio accipiendum est; sed, urgente necessitate, fas esto quolibet ritu illud accipere.

ART. III. — *De tempore et loco quo sacra communio distribui potest.*

## CAN. 867.

§ 1. Omnibus diebus licet sanctissimam Eucharistiam distribuere.

§ 2. Feria tamen VI maioris hebdomadae solum licet sacrum Viaticum ad infirmos deferre.

§ 3. In Sabbato Sancto sacra communio nequit fidelibus ministrari nisi inter Missarum sollemnia vel continuo ac statim ab iis expletis.

§ 4. Sacra communio iis tantum horis distribuatur, quibus Missae sacrificium offerri potest, nisi aliud rationabilis causa suadeat.

§ 5. Sacrum tamen Viaticum quacunq̄ue diei aut noctis hora ministrari potest.

CAN. 868.

Sacerdoti celebranti non licet Eucharistiam intra Missam distribuere fidelibus adeo distantibus ut ipse altare e conspectu amittat.

CAN. 869.

Sacra communio distribui potest ubicunq̄ue Missam celebrare licet, etiam in oratorio privato, nisi loci Ordinarius, iustis de causis, in casibus particularibus id prohibuerit.

#### TITULUS IV.

#### De poenitentia.

CAN. 870.

In poenitentiae sacramento, per iudicalem absolutionem a legitimo ministro impertitam, fidei rite disposito remittuntur peccata post baptismum commissa.

CAPUT I.

#### *De ministro sacramenti poenitentiae.*

CAN. 871.

Minister huius sacramenti est solus sacerdos.

CAN. 872.

Praeter potestatem ordinis, ad validam peccatorum absolutionem requiritur in ministro potestas iurisdictionis, sive ordinaria sive delegata, in poenitentem.

## CAN. 873.

§ 1. Ordinaria iurisdictione ad confessiones excipiendas pro universa Ecclesia, praeter Romanum Pontificem, potiuntur S. R. E. Cardinales; pro suo quisque territorio Ordinarius loci, et parochus aliique qui loco parochi sunt.

§ 2. Hac eadem iurisdictione gaudent etiam canonicus poenitentiarius ecclesiae quoque collegiatae, ad normam can. 401, § 1,<sup>1</sup> et Superiores religiosi exempti pro suis subditis, ad normam constitutionum.

§ 3. Haec iurdictio cessat amissione officii, ad normam can. 183, § 1,<sup>2</sup> et, post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, excommunicatione, suspensione ab officio, interdicto.

## CAN. 874.

§ 1. Iurisdictionem delegatam ad recipiendas confessiones quorumlibet sive saecularium sive religiosorum confert sacerdotibus tum saecularibus tum religiosis etiam exemptis Ordinarius loci in quo confessiones excipiuntur; sacerdotes autem religiosi eadem ne utantur sine licentia saltem praesumpta sui Superioris, firmo tamen praescripto can. 519.<sup>3</sup>

§ 2. Locorum Ordinarii iurisdictionem ad audiendas confessiones habitualiter ne concedant religiosis qui a proprio Superiore non praesentantur; iis vero qui a proprio Superiore praesentantur, si ne gravi causa eam ne denegent, firmo tamen praescripto can. 877.

## CAN. 875.

§ 1. In religione clericali exempta ad recipiendas confessiones professorum, novitiorum aliorumve de quibus in can. 514 § 1,<sup>4</sup>

<sup>1</sup> 401, § 1: Poenitentiarius canonicus tum ecclesiae cathedralis tum ecclesiae collegialis obtinet a iure potestatem ordinariam, quam tamen aliis delegare non potest, absolvendi etiam a peccatis et a censuris Episcopo reservatis, in dioecesi extraneos quoque et dioecesanos extra territorium quoque dioecesis.

<sup>2</sup> 183, § 1: Amittitur officium ecclesiasticum renuntiatione, privatione, amotione, translatione, lapsu temporis praefiniti.

<sup>3</sup> 519.: Firmis constitutionibus, quae confessionem statis temporibus praecipiant vel suadent apud determinatos confessarios peragendam, si religiosus, etiam exemptus, ad suae conscientiae quietem, confessarium adeat ab Ordinario loci approbatum, etsi inter designatos non recensitum, confessio, revocato quolibet contrario privilegio, valida et licita est; et confessarius potest religiosum absolvere etiam a peccatis et censuris in religione reservatis.

<sup>4</sup> Az 514-ik kánont már fent (a 850-ik kánonnal) idéztük.

iurisdictionem delegatam confert quoque proprius eorundem Superior, ad normam constitutionum; cui fas est eam concedere etiam sacerdotibus e clero saeculari aut alius religionis.

§ 2. In religione laicali exempta, Superior proponit confessarium, qui tamen iurisdictionem obtinere debet ab Ordinario loci, in quo religiosa domus reperitur.

CAN. 876.

§ 1. Revocata qualibet contraria particulari lege seu privilegio sacerdotes tum saeculares tum religiosi, cuiusvis gradus aut officii, ad confessiones quarumcunque religiosarum ac novitiarum valide et licite recipiendas peculiari iurisdictione indigent, salvo praescripto can. 239, § 1, n. 1,<sup>1</sup> 522,<sup>2</sup> 523.<sup>3</sup>

§ 2. Hanc iurisdictionem confert loci Ordinarius, ubi religiosarum domus sita est, ad normam can. 525.<sup>4</sup>

CAN. 877.

§ 1. Tum locorum Ordinarii iurisdictionem, tum Superiores religiosi iurisdictionem aut licentiam audiendarum confessionum ne concedant, nisi iis qui idonei per examen reperti fuerint, nisi agatur de sacerdote cuius theologicam doctrinam aliunde conpertam habeant.

§ 2. Si post concessam iurisdictionem aut licentiam prudenter dubitent num probatus a se antea sacerdos pergat adhuc idoneus esse, eum ad novum doctrinae periculum adigant, etsi agatur de parcho aut canonico poenitentiario.

<sup>1</sup> 239, 1: Cardinales facultate gaudent audiendi ubique terrarum confessiones etiam religiosorum utriusque sexus.

<sup>2</sup> 522: Si aliqua religiosa, ad suae conscientiae tranquillitatem, confessarium adeat ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum, confessio in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semipublico peracta, valida et licita est, revocato quolibet contrario privilegio; neque Antistita id prohibere potest aut de ea re inquirere, ne indirecte quidem; et religiosae nihil Antistitae referre tenentur.

<sup>3</sup> 523: Religiosae omnes, cum graviter aegrotant, licet mortis periculum absit, quemlibet sacerdotem ad mulierum confessiones excipiendas approbatum, etsi non destinatum religiosis, arcessere possunt eique, perdurante gravi infirmitate, quoties voluerint confiteri, nec Antistita potest eas sive directe sive indirecte prohibere.

<sup>4</sup> 525: Si religiosarum domus Sedi Apostolicae immediate subiecta sit vel ordinario loci, hic eligit sacerdotes a confessionibus tum ordinarios tum extraordinarios; si Superiori regulari, hic confessarios Ordinario praesentat, cuius est eosdem pro audiendis illarum monialium confessionibus approbare et Superioris negligentiam, si opus sit, supplere.



## CAN. 878.

§ 1. Iurisdictio delegata aut licentia audiendarum confessionum concedi potest certis quibusdam circumscripta finibus.

§ 2. Caveant tamen locorum Ordinarii ac religiosi Superiores ne iurisdictionem aut licentiam sine rationabili causa nimis coarctent.

## CAN. 879.

§ 1. Ad confessiones valide audiendas opus est iurisdictione scripto vel verbis expresse concessa.

§ 2. Pro concessione iurisdictionis nihil exigi potest.

## CAN. 880.

§ 1. Loci Ordinarius vel Superior religiosus iurisdictionem vel licentiam ad audiendas confessiones ne revocent aut suspendant, nisi gravem ob causam.

§ 2. At graves ob causas Ordinarius potest etiam parochus aut poenitentiarius confessarii munus interdicare, salvo recursum in devolutivo ad Sedem Apostolicam.

§ 3. Non tamen licet Episcopo, inconsulta Sede Apostolica, si de domo formata agatur, omnibus alicuius religiosae domus confessariis una simul iurisdictionem adimere.

## CAN. 881.

§ 1. Omnes utriusque cleri sacerdotes ad audiendas confessiones approbati in aliquo loco, sive ordinaria sive delegata iurisdictione instructi, possunt etiam vagos ac peregrinos ex alia dioecesi vel parochia ad sese accedentes, itemque catholicos cuiusque ritus orientalis, valide et licite absolvere.

§ 2. Qui ordinariam habent absolvendi potestatem, possunt subditos absolvere ubique terrarum.

## CAN. 882.

In periculo mortis omnes sacerdotes, licet ad confessiones non approbati, valide et licite absolvunt quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis aut censuris, quantumvis reservatis et notoriis, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus, salvo praescripto can. 884, 2252.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> 2252. : Qui in periculo mortis constituti, a sacerdote, speciali facultate experte, receperunt absolutionem ab aliqua censura ab homine vel a censura specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata, tenentur, postquam convaluerint, obligatione recurrendi, sub poena reincidentiae, ad illum, qui censuram tulit, si agatur de censura ab homine; ad S. Poenitentiarium vel ad Episcopum aliumve facultate praeditum, ad normam can. 2254, § 1, si de censura a iure; eorumque mandatis parendi.

## CAN. 883.

§ 1. Sacerdotes omnes maritimum iter arripientes, dummodo vel a proprio Ordinario, vel ab Ordinario portus in quo navim conscendunt, vel etiam ab Ordinario cuiusvis portus interiecti per quem in itinere transeunt, facultatem rite acceperint confessionis audiendi, possunt, toto itinere, quorumlibet fidelium secum navigantium confessiones in navi excipere, quamvis navis in itinere transeat vel etiam aliquandiu consistat variis in locis diversorum Ordinariorum iurisdictioni subiectis.

§ 2. Quoties vero navis in itinere consistat, possunt confessiones excipere tum fidelium qui quavis de causa ad navim accedant, tum eorum qui ipsis ad terram obiter appellentibus confiteri petant eosque valide ac licite absolvere etiam a casibus Ordinario loci reservatis.

## CAN. 884.

Absolutio complicitis in peccato turpi invalida est, praeterquam in mortis periculo; et etiam in periculo mortis, extra casum necessitatis, est ex parte confessarii illicita ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim constitutionis Benedicti XIV *Sacramentum Poenitentiae*, 1 Iun. 1741.

## CAN. 885.

Etsi preces, ab Ecclesia formulae absolutoriae adiunctae, ad ipsam absolutionem obtinendam non sint necessariae, nihilominus, nisi iusta de causa, ne omittantur.

## CAN. 886.

Si confessarius dubitare nequeat de poenitentis dispositionibus et hic absolutionem petat, absolutio nec deneganda, nec differenda est.

## CAN. 887.

Pro qualitate et numero peccatorum et conditione poenitentis salutares et convenientes satisfactiones confessarius iniungat; quas poenitens volenti animo excipere atque ipse per se debet implere.

## CAN. 888.

§ 1. Meminerit sacerdos in audiendis confessionibus se iudicis pariter et medici personam sustinere ac divinae iustitiae simul et misericordiae ministrum a Deo constitutum esse ut honori divino et animarum saluti consulat.

§ 2. Caveat omnino ne complicitis nomen inquirat, ne curiosis aut inutilibus quaestionibus, maxime circa sextum Decalogi praeceptum, quemquam detineat, et praesertim ne iuniores de iis quae ignorant imprudenter interroget.

## CAN. 889.

§ 1. Sacramentale sigillum inviolabile est; quare caveat diligenter confessarius ne verbo aut signo aut alio quovis modo et quavis de causa prodat aliquatenus peccatorem.

§ 2. Obligatione servandi sacramentale sigillum tenentur quoque interpretes aliique omnes ad quos notitia confessionis quoquo modo pervenerit.

## CAN. 890.

§ 1. Omnino prohibitus est confessario usus scientiae ex confessione acquisitae cum gravamine poenitentis, excluso etiam quovis revelationis periculo.

§ 2. Tam Superiores pro tempore existentes, quam confessarii qui postea Superiores fuerint renuntiati, notitia quam de peccatis in confessione habuerint, ad exteriorem gubernationem nullo modo uti possunt.

## CAN. 891.

Magister novitiorum eiusque socius, Superior Seminarii collegiive sacramentales confessiones suorum alumnorum secum in eadem domo commorantium ne audiant, nisi alumni ex gravi et urgenti causa in casibus particularibus sponte id petant.

## CAN. 892.

§ 1. Parochi aliique quibus cura animarum vi muneris est demandata, gravi iustitiae obligatione tenentur audiendi sive per se sive per alium confessiones fidelium sibi commissorum, quoties ii audiri rationabiliter petant.

§ 2. Urgente necessitate, omnes confessarii obligatione tenentur ex caritate confessiones fidelium audiendi, et in mortis periculo omnes sacerdotes.

## CAPUT II.

*De reservatione peccatorum.*

## CAN. 893.

§ 1. Qui ordinario iure possunt audiendi confessiones potestatem concedere aut ferre censuras, possunt quoque, excepto Vicario Capitulari et Vicario Generali sine mandato speciali, non-

nullos casus ad suum avocare iudicium, inferioribus absolvendi potestatem limitantes.

§ 2. Haec avocatio dicitur *reservatio casuum*.

§ 3. Quod attinet ad reservationem censurarum, servetur praescriptum can. 2246,<sup>1</sup> 2247.<sup>2</sup>

#### CAN. 894.

Unicum peccatum ratione sui reservatum Sanctae Sedi est falsa delatio, qua sacerdos innocens accusatur de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos.

#### CAN. 895.

Locorum Ordinarii peccata ne reservent, nisi, re in Synodo dioecesana discussa, vel extra Synodum auditis Capitulo cathedrali et aliquot ex prudentioribus ac probatoribus suae dioecesis animarum curatoribus, vera reservationis necessitas aut utilitas comprobata fuerit.

#### CAN. 896.

Inter Superiores religionis clericalis exemptae unus Superior generalis, et in monasteriis sui iuris Abbas, cum proprio cuiusque Consilio, peccata, ut supra, subditorum reservare possunt, firmo praescripto can. 518,<sup>3</sup> 519.

<sup>1</sup> 2246. 1. Ne reservetur censura, nisi attenda peculiari gravitate delictorum et necessitate aptius providendi disciplinae ecclesiasticae et medendi conscientibus fidelium.

2. Reservatio strictam recipit interpretationem.

3. Reservatio censurae impediens receptionem Sacramentorum importat reservationem peccati, cui censura adnexa est; verum si quis a censura excusatur vel ab eadem fuit absolutus, reservatio peccati penitus cessat.

<sup>2</sup> 2247. 1. Si censura Sedis Apostolicae reservata sit, Ordinarius nequit aliam censuram sibi reservatam in idem delictum ferre.

2. Reservatio censurae in particulari territorio vim suam extra illius territorii fines non exserit, etiamsi censuratus ad absolutionem obtinendam e territorio egrediatur; censura vero ab homine est ubique locorum reservata ita ut censuratus nullibi absolvi sine debitis facultatibus possit.

3. Si confessarius, ignorans reservationem, poenitentem a censura ac peccato absolvet, absolutio censurae valet, dummodo ne sit censura ab homine aut censura specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata.

<sup>3</sup> 518. : In singulis religionis clericalis domibus deputentur plures pro sodalium numero confessarii legitime approbati, cum potestate, si agatur de religione exempta, absolvendi etiam a casibus in religione reservatis.

Az 519-ik kánont már a 874-ik kánonnál idéztük.

## CAN. 897.

Casus reservandi sint pauci omnino, tres scilicet vel, ad summum, quatuor ex gravioribus tantum et atrocioribus criminibus externis specificè determinatis; ipsa vero reservatio ne ultra in vigore maneat, quam necesse sit ad publicum aliquod inolitum vitium exstirpandum et collapsam forte christianam disciplinam instaurandam.

## CAN. 898.

Prorsus ab iis peccatis sibi reservandis omnes abstineant quae iam sint Sedi Apostolicae etiam ratione censurae reservata, et regulariter ab iis quoque quibus censura, etsi nemini reservata, a iure imposita sit.

## CAN. 899.

§ 1. Statutis semel reservationibus quas vere necessarias aut utiles iudicaverint, curent locorum Ordinarii ut ad subditorum notitiam, quo meliore eis videatur modo, eadem deducantur, nec facultatem a reservatis absolvendi cuivis et passim impertiant.

§ 2. At huiusmodi absolvendi facultas ipso iure competit canonico poenitentiario ad normam can. 401, § 1,<sup>1</sup> et habitualiter impertiatur saltem vicariis foraneis, addita, praesertim in locis dioecesis a sede episcopali remotioribus, facultate subdelegandi, toties quoties confessarios sui districtus, si et quando pro urgentiore aliquo determinato casu ad eos recurrant.

§ 3. Ipso iure a casibus, quos quoquo modo sibi Ordinarii reservaverint, absolvere possunt tum parochi, aliive qui parochorum nomine in iure censentur, toto tempore ad praeceptum paschale adimplendum utili, tum singuli missionarii quo tempore missiones ad populum haberi contingat.

## CAN. 900.

Quaevis reservatio omni vi caret:

1.º Cum confessionem peragunt sive aegroti qui domo egredi non valent, sive sponsi matrimonii ineundi causa;

2.º Quoties vel legitimus Superior petitam pro aliquo deter-

<sup>1</sup> 401, 1. Poenitentiarius canonicus tum ecclesiae cathedralis, tum ecclesiae collegialis obtinet a iure potestatem ordinariam, quam tamen aliis delegare non potest, absolvendi etiam a peccatis et censuris Episcopo reservatis, in dioecesi extraneos quoque et dioecesanos extra territorium quoque dioecesis.

minato casu absolvendi facultatem denegaverit, vel, prudenti confessarii iudicio, absolvendi facultas a legitimo Superiore peti nequeat sine gravi poenitentis incommodo aut sine periculo violationis sigilli sacramentalis;

3.º Extra territorium reservantis, etiamsi dumtaxat ad absolutionem obtinendam poenitens ex eo discesserit.

### CAPUT III.

#### *De subiecto sacramenti poenitentiae.*

#### CAN. 901.

Qui post baptismum mortalia perpetravit, quae nondum per claves Ecclesiae directe remissa sunt, debet omnia quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habeat, confiteri et circumstantias in confessione explicare, quae speciem peccati mutant.

#### CAN. 902.

Peccata post baptismum commissa, sive mortalia directe potestate clavium iam remissa, sive venialia, sunt materia sufficiens, sed non necessaria, sacramenti poenitentiae.

#### CAN. 903.

Qui aliter confiteri non possunt, non prohibentur, si velint, per interpretem confiteri, praecavendo abusus et scandala, firmo praescripto can. 889, § 2.

#### CAN. 904.

Ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim constitutionis Benedicti XIV *Sacramentum Poenitentiae*, 1 Iun. 1741, debet poenitens sacerdotem, reum delicti sollicitationis in confessione, intra mensem denuntiare loci Ordinario, vel Sacrae Congregationi S. Officii; et confessarius debet, graviter onerata eius conscientia, de hoc onere poenitentem monere.

#### CAN. 905.

Cuivis fidei integrum est confessario legitime approbato etiam alius ritus, cui maluerit, peccata sua confiteri.

#### CAN. 906.

Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, id est ad usum rationis, pervenerit, tenetur omnia peccata sua saltem semel in anno fideliter confiteri.

## CAN. 907.

Praecepto confitendi peccata non satisfacit, qui confessionem facit sacrilegam vel voluntarie nullam.

## CAPUT IV.

*De loco ad confessiones excipiendas.*

## CAN. 908.

Sacramentalis confessionis proprius locus est ecclesia vel oratorium publicum aut semi-publicum.

## CAN. 909.

§ 1. Sedes confessionalis ad audiendas mulierum confessiones semper collocetur in loco patenti et conspicuo, et generatim in ecclesia vel oratorio publico aut semi-publico mulieribus destinato.

§ 2. Sedes confessionalis crate fixa ac tenuiter perforata inter poenitentem et confessorium sit instructa.

## CAN. 910.

§ 1. Feminarum confessiones extra sedem confessionalem ne audiantur, nisi ex causa infirmitatis aliave verae necessitatis et adhibitis cautelis quas Ordinarius loci opportunas iudicaverit.

§ 2. Confessiones virorum etiam in aedibus privatis excipere licet.

## CAPUT V.

*De indulgentiis.*ART. I. — *De indulgentiarum concessione.*

## CAN. 911.

Omnes magni faciant indulgentias seu remissionem coram Deo poenae temporalis debitae pro peccatis, ad culpam quod attinet iam deletis, quam ecclesiastica auctoritas ex thesauro Ecclesiae concedit pro vivis per modum absolutionis, pro defunctis per modum suffragii.

## CAN. 912.

Praeter Romanum Pontificem, cui totius spiritualis Ecclesiae thesauri a Christo Domino commissa est dispensatio, ii tantum possunt potestate ordinaria indulgentias elargiri, quibus id expresse a iure concessum est.

## CAN. 913.

Inferiores Romano Pontifice nequeunt:

- 1.º Facultatem concedendi indulgentias aliis committere, nisi id eis a Sede Apostolica expresse fuerit indultum;
- 2.º Indulgentias concedere defunctis applicabiles;
- 3.º Eidem rei seu actui pietatis vel sodalitio, cui iam a Sede Apostolica vel ab alio indulgentiae concessae sint, alias adiungere, nisi novae conditiones adimplendae praescribantur.

## CAN. 914.

Benedictionem papalem cum indulgentia plenaria, secundum praescriptam formulam, impertiri possunt Episcopi in sua quisque dioecesi bis in anno, hoc est die sollemni Paschatis Resurrectionis et alio die festo sollemni ab ipsis designando, etiamsi iidem Missae sollemni adstiterint tantum; Abbates autem vel Praelati *nullius*, Vicarii et Praefecti Apostolici, etsi episcopali dignitate careant, id possunt in suis territoriis uno tantum ex sollemnioribus per annum diebus.

## CAN. 915.

Regulares, qui privilegium habent impertiendi benedictionem papalem, non solum obligatione tenentur servandi formulam praescriptam, sed hoc privilegio uti nequeunt, nisi in suis ecclesiis et in ecclesiis monialium vel tertiariorum suo Ordini legitime aggregatorum; non autem eodem die et loco quo Episcopus eam impertiat.

## CAN. 916.

Episcopi, Abbates vel Praelati *nullius*, Vicarii ac Praefecti Apostolici et Superiores maiores religionis clericalis exemptae, possunt designare et declarare unum altare privilegiatum quotidianum perpetuum, dummodo aliud non habeatur, in suis ecclesiis cathedralibus, abbatialibus, collegiatis, conventualibus, paroecialibus, quasi-paroecialibus, non autem in oratoriis publicis vel semi-publicis, nisi sint ecclesiae paroeciali unita seu eiusdem subsidiaria.

## CAN. 917.

§ 1. Die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, omnes Missae gaudent privilegio ac si essent ad altare privilegiatum celebratae.

§ 2. Omnia altaria ecclesiae per eos dies quibus in ea peragitur supplicatio Quadraginta Horarum sunt privilegiata.



## CAN. 918.

§ 1. Ut indicetur altare esse privilegiatum, nihil aliud inscribatur, nisi: *altare privilegiatum*, perpetuum vel ad tempus, quotidianum vel non, secundum concessionis verba.

§ 2. Pro Missis celebrandis in altari privilegiato nequit, sub obtentu privilegii, maior exigi Missae elemosyna.

## CAN. 919.

§ 1. Novae indulgentiae, ecclesiis etiam regularium concessae, quae Romae promulgatae non sint, ne pervulgentur, inconsulto Ordinario loci.

§ 2. In edendis libris, libellis, etc., quibus concessionem indulgentiarum pro variis precibus aut piis operibus recensentur, servetur praescriptum can. 1388.<sup>1</sup>

## CAN. 920.

Qui a Summo Pontifice impetraverint indulgentiarum concessionem pro omnibus fidelibus, obligatione tenentur, sub poena nullitatis gratiae obtentae, authentica exemplaria earundem concessionum ad Sacram Poenitentiam deferendi.

## CAN. 921.

§ 1. Indulgentia plenaria concessa pro festis Domini Nostri Iesu Christi vel pro festis Beatae Mariae Virginis, intelligitur concessa dumtaxat pro festis quae in calendario universali reperiuntur.

§ 2. Concessa indulgentia plenaria vel partialis pro festis Apostolorum, intelligitur concessa dumtaxat pro eorum festo natali.

§ 3. Indulgentia plenaria concessa ut *quotidiana perpetua* vel *ad tempus* visitantibus aliquam ecclesiam vel publicum oratorium ita intelligenda est ut quacunque die, sed semel tantum in anno, ab unoquoque fidei acquiri possit, nisi aliud in decreto expresse dicatur.

## CAN. 922.

Indulgentiae adnexae festis vel sacris supplicationibus vel precibus novendialibus, septenariis, triduanis, quae ante aut post

<sup>1</sup> 1388. 1. Indulgentiarum libri omnes, summaria, libelli, folia etc. in quibus earum concessionem continentur, ne edantur sine licentia Ordinarii loci.

2. Requiritur vero expressa licentia Sedis Apostolicae ut typis edere liceat, quovis idiomate, tum collectionem authenticam precum piorumque operum quibus Sedes Apostolica indulgentias annexuit, tum elenchum indulgentiarum apostolicarum, tum summarium vel antea collectum, sed nunquam approbatum, vel nunc primum ex diversis concessionibus colligendum.

festum vel etiam eius octavario perdurante peraguntur, translatae intelliguntur in eum diem, quo festa huiusmodi legitime transferantur, si festum translatum habeat officium cum Missa sine sollemnitate et externa celebratione ac translatio fiat in perpetuum, vel si transferatur sive ad tempus sive in perpetuum sollemnitas et externa celebratio.

## CAN. 923.

Ad lucrandam indulgentiam alicui diei affixam, si visitatio ecclesiae vel oratorii requiratur, haec fieri potest a meridie diei praecedentis usque ad mediam noctem quae statutum diem claudit.

## CAN. 924.

§ 1. Ad normam can. 75,<sup>1</sup> indulgentiae adnexae alicui ecclesiae non cessant, si ecclesia funditus evertatur rursusque intra quinquaginta annos aedificetur in eodem vel fere eodem loco et sub eodem titulo.

§ 2. Indulgentiae coronis aliisve rebus adnexae tunc tantum cessant, cum coronae aliaeve res prorsus desinant esse vel vendantur.

ART. II. — *De indulgentiis acquirendis.*

## CAN. 925.

§ 1. Ut quis capax sit sibi lucrandi indulgentias, debet esse baptizatus, non excommunicatus, in statu gratiae saltem in fine operum praescriptorum, subditus concedentis.

§ 2. Ut vero subiectum capax eas revera lucretur, debet habere intensionem saltem generalem eas acquirendi et opera iniuncta implere statuto tempore ac debito modo secundum concessionis tenorem.

## CAN. 926.

Plenaria indulgentia ita concessa intelligitur ut si quis eam plenarie lucrari non possit, eam tamen partialiter lucretur pro dispositione quam habet.

## CAN. 927.

Nisi aliud ex concessionis tenore appareat, indulgentias ab Episcopo concessas lucrari possunt tum subditi extra territorium, tum peregrini, vagi, omnesque exempti in territorio degentes.

<sup>1</sup> 75. Privilegia realia cessant per absolutum rei vel loci interitum; privilegia vero localia, si locus intra quinquaginta annos restituatur, reviscunt.

## CAN. 928.

§ 1. Indulgentia plenaria, nisi aliud expresse cautum sit, acquiri potest semel tantum in die, etsi idem opus praescriptum pluries ponatur.

§ 2. Partialis indulgentia, nisi contrarium expresse notetur, saepius per diem, eodem opere repetito, potest lucrifieri.

## CAN. 929.

Fideles utriusque sexus qui, perfectionis studio vel institutionis seu educationis aut etiam valetudinis causa in domibus ecclesiae vel publico sacello carentibus, de consensu Ordinariorum constitutis, vitam communem agunt, itemque personae omnes ad illis ministrandum ibidem commorantes, quoties ad lucrandas indulgentias praescribatur visitatio alicuius ecclesiae non determinatae, vel indeterminati alicuius publici oratorii, visitari queunt propriae domus sacellum in quo obligationi audiendi Sacrum iure satisfacere possunt, dummodo cetera opera iniuncta rite praestiterint.

## CAN. 930.

Nemo indulgentias acquires potest eas aliis in vita degentibus applicare; animabus autem in purgatorio detentis indulgentiae omnes a Romano Pontifice concessae, nisi aliud constet, applicabiles sunt.

## CAN. 931.

§ 1. Ad quaslibet indulgentias lucrandas confessio forte requisita peragi potest intra octo dies qui immediate praecedunt diem cui indulgentia fuit affixa; communio autem in pervigilio eiusdem diei; utraque vero etiam intra subsequentem totam octavam.

§ 2. Pariter ad lucrandas indulgentias pro piis exercitiis in triduum, hebdomadam, etc., ductis concessas, confessio et communio fieri etiam potest intra octavam quae immediate sequitur exercitium expletum.

§ 3. Christifideles qui solent, nisi legitime impediuntur, saltem bis in mense ad poenitentiae sacramentum accedere, aut sanctam communionem in statu gratiae et cum recta piaque mente recipere quotidie, quamvis semel aut iterum per hebdomadam ab eadem abstineant, possunt omnes indulgentias consequi, etiam sine actuali confessione quae ceteroquin ad eas lucrandas necessaria foret, exceptis indulgentiis sive iubilaei ordinarii et extraordinarii sive ad instar iubilaei.

## CAN. 932.

Opere, cui praestando quis lege aut praecepto obligatur, nequit indulgentia lucriferi, nisi in eiusdem concessione aliud expresse dicatur; qui tamen praestat opus sibi in sacramentalem poenitentiam iniunctum et indulgentiis forte ditatum, potest simul et poenitentiae satisfacere et indulgentias lucrari.

## CAN. 933.

Uni eidemque rei vel loco plures ex variis titulis adnecti possunt indulgentiae; sed uno eodemque opere, cui ex variis titulis indulgentiae adnexae sint, non possunt plures acquiri indulgentiae, nisi opus requisitum sit confessio vel communio, aut nisi aliud expresse cautum fuerit.

## CAN. 934.

§ 1. Si ad lucrandas indulgentias oratio in genere ad mentem Summi Pontificis praescribatur, mentalis tantum oratio non sufficit; oratio autem vocalis poterit arbitrio fidelium deligi, nisi peculiaris aliqua assignetur.

§ 2. Si peculiaris oratio assignata fuerit, indulgentiae acquiri possunt quocumque idiomate oratio recitetur, dummodo de fidelitate versionis constet ex declaratione vel Sacrae Poenitentiariae vel unius ex Ordinariis loci ubi vulgaris est lingua in quam vertitur oratio; sed indulgentiae penitus cessant ob quamlibet additionem, detractionem, vel interpolationem.

§ 3. Ad indulgentiarum acquisitionem satis est orationem alternis cum socio recitare, aut mente eam prosequi, dum ab alio recitatur.

## CAN. 935.

Pia opera ad lucrandas indulgentias iniuncta, confessarii possunt in alia commutare pro iis qui, legitimo detenti impedimento, eadem praestare nequeant.

## CAN. 936.

Muti lucrari possunt indulgentias adnexas publicis precibus, si una cum ceteris fidelibus in eodem loco orantibus mentem ac pios sensus ad Deum attollant; et si agatur de privatis orationibus, satis est ut eas mente recolant signisve effundant vel tantummodo oculis percurrant.

## TITULUS V.

**De extrema unctione.**

CAN. 937.

Extremae unctionis sacramentum conferri debet per sacras unctiones, adhibito oleo olivarum rite benedicto, et per verba in ritualibus libris ab Ecclesia probatis praescripta.

## CAPUT I.

*De ministro extremae unctionis.*

CAN. 938.

§ 1. Hoc sacramentum valide administrat omnis et solus sacerdos.

§ 2. Salvo praescripto can. 397, n. 3, 514,<sup>1</sup> minister ordinarius est parochus loci, in quo degit infirmus; in casu autem necessitatis, vel de licentia saltem rationabiliter praesumpta eiusdem parochi vel Ordinarii loci, alius quilibet sacerdos hoc sacramentum ministrare potest.

CAN. 939.

Minister ordinarius ex iustitia tenetur hoc sacramentum per se ipse vel per alium administrare, et in casu necessitatis ex caritate quilibet sacerdos.

## CAPUT II.

*De subiecto extremae unctionis.*

CAN. 940.

§ 1. Extrema unctio praeberi non potest nisi fideli, qui post adeptum usum rationis ob infirmitatem vel senium in periculo mortis versetur.

§ 2. In eadem infirmitate hoc sacramentum iterari non potest, nisi infirmus post susceptam unctionem convaluerit et in aliud vitae discrimen inciderit.

CAN. 941.

Quando dubitatur num infirmus usum rationis attigerit, num in periculo mortis reipsa versetur vel num mortuus sit, hoc sacramentum ministretur sub conditione.

<sup>1</sup> L. e két kánont már a 850-ik kánonnál idézve.

## CAN. 942.

Hoc sacramentum non est conferendum illis qui impenitentes in manifesto peccato mortali contumaciter perseverant; quod si hoc dubium fuerit, conferatur sub conditione.

## CAN. 943.

Infirmis autem qui, cum suae mentis compotes essent, illud saltem implicite petierunt aut verisimiliter petiissent, etiamsi deinde sensus vel usum rationis amiserint, nihilominus absolute praebeatur.

## CAN. 944.

Quamvis hoc sacramentum per se non sit de necessitate medii ad salutem, nemini tamen licet illud negligere; et omni studio et diligentia curandum ut infirmi, dum sui plene compotes sunt, illud recipiant.

## CAPUT III.

*De ritibus et caeremoniis extremae unctionis.*

## CAN. 945.

Oleum olivarum, in sacramento extremae unctionis adhibendum, debet esse ad hoc benedictum ab Episcopo, vel a presbytero qui facultatem illud benedicendi a Sede Apostolica obtinuerit.

## CAN. 946.

Oleum infirmorum parochus loco nitido et decenter ornato in vase argenteo vel stanneo diligenter custodiat, nec domi retineat nisi ad normam can. 735.

## CAN. 947.

§ 1. Unctiones verbis, ordine et modo in libris ritualibus praescripto, accurate peragantur; in casu autem necessitatis sufficit unica unctio in uno sensu seu rectius in fronte cum praescripta forma breviori, salva obligatione singulas unctiones supplendi, cessante periculo.

§ 2. Unctio renum semper omittatur.

§ 3. Unctio pedum ex qualibet rationabili causa omitti potest.

§ 4. Extra casum gravis necessitatis, unctiones ipsa ministri manu nulloque adhibito instrumento fiant.

## TITULUS VI.

## De ordine.

## CAN. 948.

Ordo ex Christi institutione clericos a laicis Ecclesia distinguit ad fidelium regimen et cultus divini ministerium.

## CAN. 949.

In canonibus qui sequuntur, nomine ordinum *maiorum* vel *sacrorum* intelliguntur presbyteratus, diaconatus, subdiaconatus; *minorum* vero acolythatus, exorcistatus, lectoratus, ostiariatus.

## CAN. 950.

In iure verba: *ordinare, ordo, ordinatio, sacra ordinatio*, comprehendunt, praeter consecrationem episcopalem, ordines enumeratos in can. 949 et ipsam primam tonsuram, nisi aliud ex natura rei vel ex contextu verborum eruatur.

## CAPUT I.

*De ministro sacrae ordinationis.*

## CAN. 951.

Sacrae ordinationis minister ordinarius est Episcopus consecratus; extraordinarius, qui, licet caractere episcopali careat, a iure vel a Sede Apostolica per peculiare indultum potestatem acceperit aliquos ordines conferendi.

## CAN. 952.

Nemini licet ordinatum a Romano Pontifice ad altiorem ordinem promovere sine Sedis Apostolicae facultate.

## CAN. 953.

Consecratio episcopalis reservatur Romano Pontifici ita ut nulli Episcopo liceat quemquam consecrare in Episcopum, nisi prius constet de pontificio mandato.

## CAN. 954.

Episcopus consecrator debet alios duos Episcopos adhibere, qui sibi in consecratione assistant, nisi hac super re a Sede Apostolica dispensatum fuerit.

## CAN. 955.

§ 1. Unusquisque a proprio Episcopo ordinetur aut cum legitimis eiusdem litteris dimissoriis.

§ 2. Episcopus proprius, iusta causa non impeditus, per se ipse suos subditos ordinet; sed subditum orientalis ritus, sine apostolico indulto, licite ordinare non potest.

## CAN. 956.

Episcopus proprius, quod attinet ad ordinationem saecularium, est tantum Episcopus dioecesis in qua promovendus habeat domicilium una cum origine aut simplex domicilium sine origine; sed in hoc altero casu promovendus debet animum in dioecesi perpetuo manendi iureiurando firmare, nisi agatur de promovendo ad ordines clerico qui dioecesi per primam tonsuram iam incardinatus est, vel de promovendo alumno, qui servitio alius dioecesis destinatur ad normam can. 969, § 2, vel de promovendo religioso professo, de quo in can. 964 nr. 4.

## CAN. 957.

§ 1. Vicarius ac Praefectus Apostolicus, Abbas vel Praelatus *nullius*, si caractere episcopali polleant, Episcopo dioecesano aequiparantur quod pertinet ad ordinationem.

§ 2. Si episcopali caractere careant, possunt nihilominus in proprio territorio et durante tantum munere, conferre primam tonsuram et ordines minores tum propriis subditis saecularibus ad normam can. 956, tum aliis qui litteras dimissorias iure requisitas exhibeant; ordinatio extra hos fines ab eisdem peracta irrita est.

## CAN. 958.

§ 1. Litteras dimissorias pro saecularibus dare possunt, quandiu iurisdictionem in territorio retinent:

1.º Episcopus proprius, postquam possessionem suae dioecesis legitime ceperit ad normam can. 334, § 3,<sup>1</sup> licet nondum consecratus;

2.º Vicarius Generalis, ex speciali tamen Episcopi mandato;

<sup>1</sup> 334, 3: Canonicalem dioecesis possessionem capiunt Episcopi residentiales simul ac in ipsa dioecesi vel per se vel per procuratorem apostolicas litteras Capitulo ecclesiae cathedralis ostenderint, praesente secretario Capituli vel cancellario Curiae, qui rem in acta referat.



3.º De Capituli consensu Vicarius Capitularis post annum a sede vacante; intra annum vero solis arctatis ratione beneficii recepti vel recipiendi, aut ratione certi alicuius officii, cui propter necessitatem dioecesis sine dilatione sit providendum;

4.º Vicarius ac Praefectus Apostolicus, Abbas vel Praelatus *nullus*, licet episcopali caractere careant, etiam ad ordines maiores.

§ 2. Vicarius Capitularis litteras dimissorias ne concedat iis qui ab Episcopo reiecti fuerunt.

CAN. 959.

Qui potest litteras dimissorias ad ordines recipiendos dare, potest quoque eosdem ordines conferre per se ipse, si necessariam ordinis potestatem habeat.

CAN. 960.

§ 1. Litterae dimissoriae ne concedantur, nisi habitis antea omnibus testimoniis, quae iure exiguntur ad normam can. 993—1000.

§ 2. Si post datas ab Ordinario litteras dimissorias nova testimonia necessaria sint ad normam can. 994, § 3, Episcopus alienus ne ordinet, antequam eadem receperit.

§ 3. Quod si promovendus tempus sufficiens ad contrahendum impedimentum ad normam mem. can. 994 transegerit in ipsa dioecesi Episcopi ordinantis, hic testimonia directe colligat.

CAN. 961.

Litterae dimissoriae mitti possunt ab Episcopo proprio, etiam Cardinali Episcopo suburbicario, ad quemlibet Episcopum, communionem cum Sede Apostolica habentem, excepto tantum, citra apostolicum indultum, Episcopo ritus diversi a ritu promovendi

CAN. 962.

Quilibet Episcopus, acceptis legitimis litteris dimissoriis, alienum subditum licite ordinat, dummodo ipse de germana litterarum fide dubitare nullatenus possit, salvo praescripto can. 994, § 3.

CAN. 963.

Litterae dimissoriae possunt ab ipso concedente vel ab eius successore limitari aut revocari, sed semel concessae non extinguuntur resolutio iure dantis.

## CAN. 964.

Quod attinet ad ordinationem religiosorum :

1.º Abbas regularis de regimine, etsi sine territorio *nullius*, potest conferre primam tonsuram et ordines minores, dummodo promovendus sit ipsi subditus vi professionis saltem simplicis, ipse vero sit presbyter et benedictionem abbatialem legitime acceperit. Extra hos fines, ordinatio ab eodem collata, revocato quolibet contrario privilegio, est irrita, nisi ordinans caractere episcopali polleat;

2.º Religiosi exempti a nullo Episcopo ordinari licite possunt sine litteris dimissoriis proprii Superioris maioris;

3.º Superiores professis votorum simplicium, de quibus in can. 574,<sup>1</sup> litteras dimissorias concedere possunt dumtaxat ad primam tonsuram et ordines minores;

4.º Ordinatio ceterorum omnium alumnorum cuiusvis religionis regitur iure saecularium, revocato quolibet indulto Superioribus concessio dandi professis a votis temporariis litteras dimissorias ad ordines maiores.

## CAN. 965.

Episcopus ad quem Superior religiosus litteras dimissorias mittere debet, est Episcopus dioecesis, in qua sita est domus religiosa, ad cuius familiam pertinet ordinandus.

## CAN. 966.

§ 1. Tunc tantum Superior religiosus ad alium Episcopum litteras dimissorias mittere potest, cum Episcopus dioecesanus licentiam dederit, aut sit diversi ritus, aut sit absens, aut non sit ordinationem habiturus proximo legitimo tempore ad normam can. 1006, § 2, vel denique cum dioecesis vacet nec eam regat qui caractere episcopali polleat.

§ 2. Necessae est ut singulis in casibus id Episcopo ordinaturo constet ex authentico Curiae episcopalis testimonio.

<sup>1</sup> 574. In quolibet Ordine tam virorum quam mulierum et in qualibet Congregatione quae vota perpetua habeat, novitius post expletum novitiatum, in ipsa novitiatu domo debet votis perpetuis sive sollempnibus sive simplicibus praemittere votorum simplicium professionem ad triennium valituram vel ad longius tempus, si aetas ad perpetuam professionem requisita longius distet, nisi constitutiones exigant annuales professiones.

## CAN. 967.

Caveant Superiores religiosi ne in fraudem Episcopi dioeciesani subditum ordinandum ad aliam religiosam domum mittant, aut concessionem litterarum dimissoriarum de industria in id tempus differant, quo Episcopus vel abfuturus, vel nullas habiturus sit ordinationes.

## CAPUT II.

*De subiecto sacrae ordinationis.*

## CAN. 968.

§ 1. Sacram ordinationem valide recipit solus vir baptisatus, licite autem, qui ad normam sacrorum canonum debitis qualitatibus, iudicio proprii Ordinarii, praeditus sit, neque ulla detineatur irregularitate aliove impedimento.

§ 2. Qui irregularitate aliove impedimento detinentur, licet post ordinationem etiam sine propria culpa exorto, prohibentur receptos ordines exercere.

## CAN. 969.

§ 1. Nemo ex saecularibus ordinetur, qui iudicio proprii Episcopi non sit necessarius vel utilis ecclesiis dioeciesis.

§ 2. Non prohibetur tamen Episcopus proprium promovere subditum, qui in futurum, praevia legitima excardinatione et incardinatione, servitio alius dioeciesis destinetur.

## CAN. 970.

Proprius Episcopus vel Superior religiosus maior potest suis clericis ex quavis canonica causa, occulta quoque, etiam extra-iudicialiter, ascensum ad ordines interdicere, salvo iure recursus ad Sanctam Sedem, vel etiam ad Moderatorem generalem, si agatur de religiosis quibus ascensum interdixerit Superior provincialis.

## CAN. 971.

Nefas est quemquam, quovis modo, ob quamlibet rationem, ad statum clericalem cogere, vel canonicè idoneum ab eodem avertere.

## CAN. 972.

§ 1. Curandum ut ad sacros ordines adspirantes inde a teneris annis in Seminario recipiantur; sed omnes ibidem com-

monari tenentur saltem per integrum sacrae theologiae curriculum, nisi Ordinarius in casibus peculiaribus, gravi de causa, onerata eius conscientia, dispensaverit.

§ 2. Qui ad ordines adspirant et extra Seminarium legitime morantur, commendentur pio et idoneo sacerdoti, qui eis invigilet eosque ad pietatem informet.

ART. I. — *De requisitis in subiecto sacrae ordinationis.*

CAN. 973.

§ 1. Prima tonsura et ordines illis tantum conferendi sunt, qui propositum habeant ascendendi ad presbyteratum et quos merito conicere liceat aliquando dignos futuros esse presbyteros.

§ 2. Ordinatus tamen qui superiores ordines recipere recuset, nec potest ab Episcopo ad eos recipiendos cogi, nec prohiberi a receptorum ordinum exercitio, nisi impedimento canonico detineatur aliave gravis, iudicio Episcopi, obsit causa.

§ 3. Episcopus sacros ordines nemini conferat quin ex positivis argumentis moraliter certus sit de eius canonica idoneitate; secus non solum gravissime peccat, sed etiam periculo sese committit alienis communicandi peccatis.

CAN. 974.

§ 1. Ut quis licite ordinari possit, requiruntur:

- 1.º Recepta sacra confirmatio;
- 2.º Mores ordini recipiendo congruentes;
- 3.º Aetas canonica;
- 4.º Debita scientia;
- 5.º Ordinum inferiorum susceptio;
- 6.º Interstitiorum observatio;
- 7.º Titulus canonicus, si agatur de ordinibus maioribus.

§ 2. Quod pertinet ad consecrationem episcopalem, servetur praescriptum can. 331.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> 331, § 1. Ut quis idoneus habeatur, debet esse:

1. Natus ex legitimo matrimonio, non autem legitimatus etiam per subsequens matrimonium;
2. Annos natus saltem triginta;
3. A quinquennio saltem in sacro presbyteratus ordine constitutus;
4. Bonis moribus, pietate, animarum zelo, prudentia ceterisque dotibus praeditus, quae ipsum aptum efficiant ad gubernandam dioecesim de qua agitur;
5. Laurea doctoris vel saltem licentia in sacra theologia aut iure canonico potitus in athenaeo aliquo vel in Instituto studiorum a Sancta

## CAN. 975.

Subdiaconatus ne conferatur ante annum vicesimum primum completum; diaconatus ante vicesimum secundum completum, presbyteratus ante vicesimum quartum completum.

## CAN. 976.

§ 1. Nemo sive saecularis sive religiosus ad primam tonsuram promoveatur ante inceptum cursum theologicum.

§ 2. Firmo praescripto can 975, subdiaconatus ne conferatur, nisi exeunte tertio cursus theologici anno; diaconatus, nisi incepto quarto anno; presbyteratus, nisi post medietatem eiusdem quarti anni.

§ 3. Cursus theologicus peractus esse debet non privatim, sed in scholis ad id institutis secundum studiorum rationem can. 1365<sup>1</sup> determinatam.

## CAN. 977.

Ordines gradatim conferendi sunt ita ut ordinationes per saltum omnino prohibeantur.

## CAN. 978.

§ 1. In ordinationibus serventur temporum interstitia quibus promoti in receptis ordinibus, secundum Episcopi praescriptum, sese exercent.

§ 2. Interstitia primam tonsuram inter et ostiariatum vel inter singulos ordines minores prudenti Episcopi iudicio commit-

Sede probatis, vel saltem earundem disciplinarum vere peritus; quod si ad religionem aliquam pertineat, a suis Superioribus maioribus vel similem titulum vel saltem verae peritiae testimonium habeat.

§ 2. Etiam electus, praesentatus vel quoquo modo ab illis designatus, qui privilegio a Sancta Sede concesso elegendi, praesentandi seu designandi gaudet, debet memoratis qualitatibus pollere.

§ 3. Judicare num quis idoneus sit, ad Apostolicam Sedem unice pertinet.

<sup>1</sup> 1365. §. 1. In philosophiam rationalem cum affinis disciplinis alumni per integrum saltem biennium incumbant.

§. 2. Cursus theologicus saltem integro quadriennio contineatur, et, praeter theologiam dogmaticam et moralem, complecti praesertim debet studium sacrae Scripturae, historiae ecclesiasticae, iuris canonici, liturgiae, sacrae eloquentiae et cantus ecclesiastici.

§. 3. Habeantur etiam lectiones de theologia pastorali, additis practicis exercitationibus praesertim de ratione tradendi pueris aliisque catechismum, audiendi confessiones, visitandi infirmos, assistendi moribundis.

tuntur; acolythus vero ad subdiaconatum, subdiaconatus ad diaconatum, diaconus ad presbyteratum ne antea promoveantur, quam acolythus unum saltem annum, subdiaconus et diaconus tres saltem menses in suo quisque ordine fuerint versati, nisi necessitas aut utilitas Ecclesiae, iudicio Episcopi, aliud exposcat.

§ 3. Nunquam tamen, nisi de peculiari licentia Romani Pontificis, minores ordines cum subdiaconatu duove sacri ordines uno eodemque die, reprobata quavis contraria consuetudine, conferantur; imo nec primam tonsuram conferre licet una cum aliquo ex ordinibus minoribus, neque omnes ordines minores una simul.

## CAN. 979.

§ 1. Pro clericis saecularibus titulus canonicus est titulus beneficii, eoque deficiente, patrimonii aut pensionis.

§ 2. Hic titulus debet esse et vere securus pro tota ordinati vita et vere sufficiens ad congruam eiusdem sustentationem, secundum normas ab Ordinariis pro diversis locorum et temporum necessitatibus et adiunctis dandas.

## CAN. 980.

§ 1. Ordinatus in sacris, si titulum amittat, alium sibi provideat, nisi, iudicio Episcopi, eius congruae sustentationi aliter cautum sit.

§ 2. Qui, citra apostolicum indultum, suum subditum in sacris sine titulo canonico scienter ordinaverint aut ordinari permiserint, debent ipsi eorumque successores eidem egenti alimenta necessaria praebere, donec congruae eiusdem sustentationi aliter provisum fuerit.

§ 3. Si Episcopus aliquem ordinaverit sine titulo canonico cum pacto ut ordinatus non petat ab ipso alimenta, hoc pactum omni vi caret.

## CAN. 981.

§ 1. Si ne unus quidem ex titulis de quibus in can. 979, § 1, praesto sit, suppleri potest titulo servitii dioecesis, et, in locis Sacrae Congregationi de Prop. Fide subiectis, titulo missionis, ita tamen ut ordinandus, iureiurando interposito, se devoveat perpetuo dioecesis aut missionis servitio, sub Ordinarii loci pro tempore auctoritate.

§ 2. Ordinarius presbytero, quem promoverit titulo servitii ecclesiae vel missionis, debet beneficium vel officium vel subsidium, ad congruam eiusdem sustentationem sufficiens, conferre.

## CAN. 982.

§ 1. Pro regularibus titulus canonicus est sollemnis religiosa professio seu titulus, ut dicitur, paupertatis.

§ 2. Pro religiosis votorum simplicium perpetuorum est titulus *mensae communis*, *Congregationis* aliusve similis, ad normam constitutionum.

§ 3. Ceteri religiosi, etiam ad ordinationis titulum quod attinet, iure saecularium reguntur.

ART. II. — *De irregularitatibus aliisque impedimentis.*

## CAN. 983.

Nullum impedimentum perpetuum quod venit nomine *irregularitatis*, sive ex defectu sit sive ex delicto, contrahitur, nisi quod fuerit in canonibus qui sequuntur expressum.

## CAN. 984.

Sunt irregulares ex defectu:

1.º Illegitimi, sive illegitimitas sit publica sive occulta, nisi fuerint legitimatedati vel vota sollemnia professi;

2.º Corpore vitiiati qui secure propter debilitatem, vel decenter propter deformitatem, altaris ministerio defungi non valeant. Ad impediendum tamen exercitium ordinis legitime recepti, gravior requiritur defectus, neque ob hunc defectum prohibentur actus qui rite poni possunt;

3.º Qui epileptici vel amentes vel a daemone possessi sunt vel fuerunt; quod si post receptos ordines tales evaserint et iam liberos esse certo constet, Ordinarius potest suis subditis receptorum ordinum exercitium rursus permittere;

4.º Bigami, qui nempe duo vel plura matrimonia valida successive contraxerunt;

5.º Qui infamia iuris notantur;

6.º Iudex qui mortis sententiam tulit;

7.º Qui munus carnificis susceperint eorumque voluntarii ac immediati ministri in executione capitalis sententiae.

## CAN. 985.

Sunt irregulares ex delicto:

1.º Apostatae a fide, haeretici, schismatici;

2.º Qui, praeterquam in casu extremae necessitatis, baptismum ab acatholicis quovis modo sibi conferri siverunt;

3.º Qui matrimonium attentare aut civilem tantum actum ponere ausi sunt, vel ipsimet vinculo matrimoniali aut ordine sacro aut votis religiosis etiam simplicibus ac temporariis ligati, vel cum muliere iisdem votis adstricta aut matrimonio valido coniuncta;

4.º Qui voluntarium homicidium perpetrarunt aut fetus humani abortum procuraverunt, effectu secuto, omnesque cooperantes;

5.º Qui seipsos vel alios mutilaverunt vel sibi vitam adimere tentaverunt;

6.º Clerici medicam vel chirurgicam artem sibi vetitam exercentes, si exinde mors sequatur;

7.º Qui actum ordinis, clericis in ordine sacro constitutis reservatum, ponunt, vel eo ordine carentes, vel ab eius exercitio poena canonica sive personali, medicinali aut vindicativa, sive locali prohibiti.

CAN. 986.

Haec delicta irregularitatem non pariunt, nisi fuerint gravia peccata, post baptismum perpetrata, salvo praescripto can. 985, n. 2, itemque externa, sive publica sive occulta.

CAN. 987.

Sunt simpliciter impediti:

1.º Filii acatholicorum, quandiu parentes in suo errore permanent;

2.º Viri uxorem habentes;

3.º Qui officium vel administrationem gerunt clericis vetitam cuius rationes reddere debeant, donec, deposito officio et administratione atque rationibus redditus, liberi facti sint;

4.º Servi servitute proprie dicta ante acceptam libertatem;

5.º Qui ad ordinarium militare servitium civili lege adstringuntur, antequam illud expleverint;

6.º Neophyti, donec, iudicio Ordinarii, sufficienter probati fuerint;

7.º Qui infamia facti laborant, dum ipsa, iudicio Ordinarii, perdurat.

CAN. 988.

Ignorantia irregularitatum sive ex delicto sive ex defectu atque impedimentorum ab eisdem non excusat.

CAN. 989.

Irregularitates et impedimenta multiplicantur ex diversis eorundem causis, non autem ex repetitione eiusdem causae, nisi agatur de irregularitate ex homicidio voluntario.



## CAN. 990.

§ 1. Licet Ordinariis per se vel per alium suos subditos dispensare ab irregularitatibus omnibus ex delicto occulto provenientius, ea excepta de qua in can. 985, n. 4 aliave deducta ad forum iudiciale.

§ 2. Eadem facultas competit cuilibet confessario in casibus occultis urgentioribus in quibus Ordinarius adiri nequeat et periculum immineat gravis damni vel infamiae, sed, ad hoc dumtaxat ut poenitens ordines iam susceptos exercere licite valeat.

## CAN. 991.

§ 1. In precibus pro irregularitatum ac impedimentorum dispensatione, omnes irregularitates ac impedimenta indicanda sunt; secus dispensatio generalis valebit quidem etiam pro reticitis bona fide, iis exceptis quae in can. 990, § 1 excipiuntur, non autem pro reticitis in mala fide.

§ 2. Si agatur de irregularitate ex homicidio voluntario, etiam numerus delictorum exprimendus est sub poena nullitatis concedendae dispensationis.

§ 3. Dispensatio generalis ad ordines valet pro ordinibus quoque maioribus; et dispensatus potest obtinere beneficia non consistorialia etiam curata, sed renuntiari nequit S. R. E. Cardinalis, Episcopus, Abbas vel Praelatus *nullius*, Superior maior in religione clericali exempta.

§ 4. Dispensatio, in foro interno non sacramentali concessa, scripto consignetur; et de ea in secreto Curiae libro constare debet.

## CAPUT III.

*De iis quae sacrae ordinationi praeire debent.*

## CAN. 992.

Omnes tum saeculares tum religiosi ad ordines promovendi per se ipsi vel per alios Episcopo aliive qui Episcopi hac in re vices gerat, suum propositum ante ordinationem opportuno tempore aperiant.

## CAN. 993.

Promovendi saeculares aut religiosi qui, quod pertinet ad ordinationem, saecularium iure reguntur, afferant:

1.º Testimonium ultimae ordinationis aut, si de prima tonsura agatur, recepti baptismatis et confirmationis;

2.º Testimonium de peractis studiis, pro singulis ordinibus, ad normam can. 976, requisitis;

3.º Testimonium rectoris Seminarii, aut sacerdotis cui candidatus extra Seminarium commendatus fuerit, de bonis eiusdem candidati moribus;

4.º Testimoniales litteras Ordinarii loci in quo promovendus tantum temporis moratus est ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit;

5.º Testimoniales Superioris maioris religiosi, si cui religioni promovendus adscriptus sit.

#### CAN. 994.

§ 1. Tempus quo promovendus potuit canonicum impedimentum contrahere est, regulariter, pro militibus trimestre, pro aliis semestre post pubertatem; sed Episcopus ordinans pro sua prudentia exigere potest litteras testimoniales etiam ob brevius commorationis tempus, et ob tempus quoque quod pubertatem antecessit.

§ 2. Si loci Ordinarius neque per se neque per alios promovendum satis noverit, ut testari possit eum, tempore quo in suo territorio moratus est, nullum canonicum impedimentum contraxisse, aut si promovendus per tot dioeceses vagatus sit ut impossibile vel nimis difficile evadat omnes litteras testimoniales exquirere, provideat Ordinarius saltem per iuramentum suppletorium a promovendo praestandum.

§ 3. Si post obtentas litteras testimoniales et ante peractam ordinationem, promovendus praedicto temporis spatio in eodem territorio rursus moratus sit, novae litterae testimoniales Ordinarii loci necessariae sunt.

#### CAN. 995.

§ 1. Etiam Superior religiosus suis litteris dimissoriis non solum testari debet promovendum professionem religiosam emisisse et esse de familia domus religiosae sibi subditae, sed etiam de studiis peractis, deque aliis iure requisitis.

§ 2. Episcopus, acceptis iis litteris dimissoriis, aliis testimonialibus litteris non indiget.

#### CAN. 996.

§ 1. Quilibet promovendus sive saecularis sive religiosus debet praeivum ac diligens examen subire circa ipsum ordinem suscipiendum.

§ 2. Promovendi vero ad sacros ordines in aliis quoque de sacra theologia tractationibus periculum faciant.

§ 3. Episcoporum est statuere qua methodo, coram quibus examinatoribus et quibus in tractationibus sacrae theologiae promovendi periculum facere debeant.

## CAN. 997.

§ 1. Hoc examen sive pro clericis saecularibus sive pro religiosis recipit loci Ordinarius qui iure proprio ordinat, aut dat dimissorias litteras; qui tamen potest quoque, ex iusta causa, illud Episcopo ordinaturo committere, qui id oneris suscipere velit.

§ 2. Episcopus alienum subditum sive saecularem sive religiosum ordinans cum legitimis litteris dimissoriis, quibus asseritur candidatum examinatum fuisse ad normam § 1, et idoneum repertum, potest huic attestationi acquiescere, sed non tenetur; et si pro sua conscientia censeat candidatum non esse idoneum, eum ne promoveat.

## CAN. 998.

§ 1. Nomina promovendorum ad singulos sacros ordines, exceptis religiosis a votis perpetuis sive sollemnibus sive simplicibus, publice denuntientur in paroeciali cuiusque candidati ecclesia; sed Ordinarius pro sua prudentia potest tum ab hac publicatione dispensare ex iusta causa, tum praecipere ut in aliis quoque ecclesiis peragatur, tum publicationi substituere publicam ad valvas ecclesiae affixionem per aliquot dies, in quibus unus saltem dies festus comprehendatur.

§ 2. Publicatio fiat die festo de praecepto in ecclesia inter Missarum sollemnia aut alia die et hora quibus maior populi frequentia in ecclesia habeatur.

§ 3. Si sex intra menses candidatus promotus non fuerit repetatur publicatio, nisi aliud Ordinario videatur.

## CAN. 999.

Omnes fideles obligatione tenentur impedimenta ad sacros ordines, si qua norint, Ordinario vel parocho ante sacram ordinationem revelandi.

## CAN. 1000.

§ 1. Parocho qui publicationem peragit, et etiam alii, si id expedire videatur, Ordinarius committat ut de ordinandorum moribus et vita a fide dignis diligenter exquirat, et litteras testimoniales, ipsam investigationem et publicationem referentes, ad Curiam transmittat.

§ 2. Idem Ordinarius alias percontationes etiam privatas, si id necessarium aut opportunum iudicaverit, facere ne omittat.

CAN. 1001.

§ 1. Qui ad primam tonsuram et ordines minores promovendi sunt, spiritualibus exercitiis per tres saltem integros dies; qui vero ad ordines sacros, saltem per sex integros dies vacent; sed si qui, intra semestre, ad plures ordines maiores promovendi sint, Ordinarius potest exercitiorum tempus pro ordinatione ad diaconatum reducere, non tamen infra tres integros dies.

§ 2. Si, expletis exercitiis, sacra ordinatio qualibet de causa ultra semestre differatur, exercitia iterentur; secus iudicet Ordinarius utrum iteranda sint, necne.

§ 3. Haec spiritualia exercitia religiosi peragant in propria domo vel in alia de prudenti Superioris arbitrio; saeculares vero in Seminario, aut in alia pia vel religiosa domo ab Episcopo designata.

§ 4. De peractis spiritualibus exercitiis Episcopus certior fiat testimonio Superioris domus, in qua peracta fuerint; vel, si de religiosis agatur, attestazione proprii Superioris maioris.

CAPUT IV.

*De ritibus et caeremoniis sacrae ordinationis.*

CAN. 1002.

In quovis conferendo ordine, minister proprios ritus in Pontificali Romano aliisque ritualibus libris ab Ecclesia probatis descriptos, adamussim servet, quos nulla ratione licet praeterire vel invertere.

CAN. 1003.

Missa ordinationis vel consecrationis episcopalis semper debet ab ipsomet ordinationis vel consecrationis ministro celebrari.

CAN. 1004.

Si quis, ritu orientali ad aliquos ordines iam promotus, a Sede Apostolica indultum obtinuerit superiores ordines suscipiendi ritu latino, debet prius ritu latino recipere ordines quos ritu orientali non receperit.

CAN. 1005.

Omnes ad maiores ordines promoti obligatione tenentur sacrae communionis in ipsa ordinationis Missa recipiendae.

## CAPUT V.

*De tempore et loco sacrae ordinationis.*

## CAN. 1006.

§ 1. Consecratio episcopalis conferri debet intra Missarum sollemnia, die dominico vel natalitio Apostolorum.

§ 2. Ordinationes in sacris celebrentur intra Missarum sollemnia sabbatis Quatuor Temporum, sabbato ante dominicam Passionis, et Sabbato Sancto.

§ 3. Gravi tamen causa interveniente, Episcopus potest eas habere etiam quolibet die dominico aut festo de praecepto.

§ 4. Prima tonsura quolibet die et hora conferri potest; ordines minores singulis diebus dominicis et festis duplicibus, mane tamen.

§ 5. Reprobatur consuetudo contra ordinationum tempora praecedentibus paragraphis praescripta; quae servanda quoque sunt, cum Episcopus latini ritus ordinat ex apostolico indulto clericum ritus orientalis aut contra.

## CAN. 1007.

Quoties ordinatio iteranda sit vel aliquis ritus supplendus, sive absolute sive sub conditione, id fieri potest etiam extra tempora ac secreto.

## CAN. 1008.

Episcopus extra proprium territorium, sine Ordinarii loci licentia, nequit ordines conferre, in quorum collatione pontificalia exercentur, salvo praescripto can. 239, § 1, n. 15.<sup>1</sup>

## CAN. 1009.

§ 1. Ordinationes generales in cathedrali ecclesia, vocatis praesentibusque ecclesiae canonicis, publice celebrentur; si autem in alio dioecesis loco, praesente clero loci, dignior, quantum fieri poterit, ecclesia adeatur.

§ 2. Non prohibetur autem Episcopus, iusta suadente causa, ordinationes particulares habere in aliis etiam ecclesiis itemque in oratorio domus episcopalis aut Seminarii aut religiosae domus.

§ 3. Prima tonsura et ordines minores conferri possunt etiam in privatis oratoriis.

<sup>1</sup> 239, 1. n. 15. Cardinales facultate gaudent pontificalia cum throno et baldachino peragendi in omnibus ecclesiis extra Urbem, Ordinario praemonito, si ecclesia sit cathedralis.

## CAPUT VI.

*De adnotatione ac testimonio peractae ordinationis.*

## CAN. 1010.

§ 1. Expleta ordinatione, nomina singulorum ordinatorum ac ministri ordinantis, locus et dies ordinationis notentur in peculiari libro in Curia loci ordinationis diligenter custodiendo, et omnia singularum ordinationum documenta accurate serventur.

§ 2. Singulis ordinatis detur authenticum ordinationis receptae testimonium; qui, si ab Episcopo extraneo cum litteris dimissoriis promoti fuerint, illud proprio Ordinario exhibeant pro ordinationis adnotatione in speciali libro in archivo servando.

## CAN. 1011.

Praeterea loci Ordinarius, si agatur de ordinatis e clero saeculari, aut Superior maior, si de religiosis ordinatis cum suis litteris dimissoriis, notitiam celebratae ordinationis uniuscuiusque subdiaconi transmittat ad parochum baptismi, qui id adnotet in suo baptizatorum libro ad normam can. 470, § 2.<sup>1</sup>

## TITULUS VII.

## De matrimonio.

## CAN. 1012.

§ 1. Christus Dominus ad sacramenti dignitatem evexit ipsum contractum matrimoniale inter baptizatos.

§ 2. Quare inter baptizatos nequit matrimonialis contractus validus consistere, quin sit eo ipso sacramentum.

## CAN. 1013.

§ 1. Matrimonii finis primarius est procreatio atque educatio prolis; secundarius mutuum adiutorium et remedium concupiscentiae,

§ 2. Essentiales matrimonii proprietates sunt unitas ac indissolubilitas, quae in matrimonio christiano peculiarem obtinent firmitatem ratione sacramenti.

<sup>1</sup> L. ezt a kánont a 798-ik kánonnál idézve.

## CAN. 1014.

Matrimonium gaudet favore iuris; quare in dubio standum est pro valore matrimonii, donec contrarium probetur, salvo praescripto can. 1127,

## CAN. 1015.

§ 1. Matrimonium baptizatorum validum dicitur *ratum*, si nondum consummatione completum est; *ratum et consummatum*, si inter coniuges locum habuerit coniugalis actus, ad quem natura sua ordinatur contractus matrimonialis et quo coniuges fiunt una caro.

§ 2. Celebrato matrimonio, si coniuges simul cohabitaverint praesumitur consummatio, donec contrarium probetur.

§ 3. Matrimonium inter non baptizatos valide celebratum, dicitur *legitimum*.

§ 4. Matrimonium invalidum dicitur *putativum*, si in bona fide ab una saltem parte celebratum fuerit, donec utraque pars de eiusdem nullitate certa evadat.

## CAN. 1016.

Baptizatorum matrimonium regitur iure non solum divino, sed etiam canonico, salva competentia civilis potestatis circa mere civiles eiusdem matrimonii effectus.

## CAN. 1017.

§ 1. Matrimonii promissio sive unilateralis, sive bilateralis seu sponsalitia, irrita est pro utroque foro, nisi facta fuerit per scripturam subsignatam a partibus et vel a paroco aut loci Ordinario, vel a duobus saltem testibus.

§ 2. Si utraque vel alterutra pars scribere nesciat vel nequeat, ad validitatem id in ipsa scriptura adnotetur et alius testis addatur qui cum paroco aut loci Ordinario vel duobus testibus, de quibus in § 1, scripturam subsignet.

§ 3. At ex matrimonii promissione, licet valida sit nec ulla iusta causa ab eadem implenda excuset, non datur actio ad petendam matrimonii celebrationem; datur tamen ad-reparationem damnorum, si qua debeat.

## CAN. 1018.

Parochus ne omittat populum prudenter erudire de matrimonii sacramento eiusque impedimentis.

## CAPUT I.

*De iis quae matrimonii celebrationi praemitti debent et praesertim de publicationibus matrimonialibus.*

## CAN. 1019.

§ 1. Antequam matrimonium celebretur, constare debet nihil eius validae ac licitae celebrationi obsistere.

§ 2. In periculo mortis, si aliae probationes haberi nequeant, sufficit, nisi contraria adsint indicia, affirmatio iurata contrahentium, se baptizatos fuisse et nullo detineri impedimento,

## CAN. 1020.

§ 1. Parochus cui ius est assistendi matrimonio, opportuno antea tempore, diligenter investiget num matrimonio contrahendo aliquid obstet.

§ 2. Tum sponsum tum sponsam etiam seorsum et caute interroget num aliquo detineantur impedimento, an consensum libere, praesertim mulier, praestent, et an in doctrina christiana sufficienter instructi sint, nisi ob personarum qualitatem haec ultima interrogatio inutilis appareat.

§ 3. Ordinarii loci est peculiare normas pro huiusmodi parochi investigatione dare.

## CAN. 1021.

§ 1. Nisi baptismus collatus fuerit in ipso suo territorio, parochus exigit baptismi testimonium ab utraque parte, vel a parte tantum catholica, si agatur de matrimonio contrahendo cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus.

§ 2. Catholici qui sacramentum confirmationis nondum receperunt, illud, antequam ad matrimonium admittantur, recipiant, si id possint sine gravi incommodo.

## CAN. 1022.

Publice a parochis denuntietur inter quosnam matrimonium sit contrahendum.

## CAN. 1023.

§ 1. Matrimoniorum publicationes fieri debent a parochis proprio.

§ 2. Si pars alio in loco per sex menses commorata sit post adeptam pubertatem, parochus rem exponat Ordinario, qui pro



sua prudentia vel publicationes inibi faciendas exigat, vel alias probationes seu coniecturas super status libertate colligendas praescribat.

§ 3. Si aliqua sit suspicio de contracto impedimento, parochus etiam pro breviori commoratione consulat Ordinarium, qui matrimonium ne permittat, nisi prius suspicio, ad normam § 2, removeatur.

## CAN. 1024.

Publicationes fiant tribus continuis diebus dominicis aliisque festis de praecepto in ecclesia inter Missarum sollemnia, aut inter alia divina officia ad quae populus frequens accedat.

## CAN. 1025.

Potest loci Ordinarius pro suo territorio publicationibus substituere publicam, ad valvas ecclesiae paroecialis aliusve ecclesiae, affixionem nominum contrahentium per spatium saltem octo dierum, ita tamen ut, hoc spatio, duo dies festi de praecepto comprehendantur.

## CAN. 1026.

Publicationes ne fiant pro matrimoniis quae contrahuntur cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus aut mixtae religionis, nisi loci Ordinarius pro sua prudentia, remoto scandalo, eas permittere opportunum duxerit, dummodo apostolica dispensatio praecesserit et mentio omittatur religionis partis non catholicae.

## CAN. 1027.

Omnes fideles tenentur impedimenta, si qua norint, parochus aut loci Ordinario, ante matrimonii celebrationem, revelare.

## CAN. 1028.

§ 1. Loci Ordinarius proprius pro suo prudenti iudicio potest ex legitima causa a publicationibus etiam in aliena dioecesi faciendis dispensare.

§ 2. Si plures sint Ordinarii proprii, ille ius habet dispensandi, in cuius dioecesi matrimonium celebratur; quod si matrimonium extra proprias ineatur dioeceses, quilibet Ordinarius proprius dispensare potest.

## CAN. 1029.

Si alius parochus investigationem aut publicationes peregerit, de harum exitu statim per authenticum documentum certiozem reddat parochum, qui matrimonio assistere debet.

## CAN. 1030.

§ 1. Peractis investigationibus et publicationibus, parochus matrimonio ne assistat, antequam omnia documenta necessaria receperit, et praeterea, nisi rationabilis causa aliud postulet, tres dies decurrerint ab ultima publicatione.

§ 2. Si intra sex menses matrimonium contractum non fuerit, publicationes repetantur, nisi aliud loci Ordinario videatur.

## CAN. 1031.

§ 1. Exorto dubio de existentia alicuius impedimenti:

1.º Parochus rem accuratius investiget, interrogando sub iuramento duos saltem testes fide dignos, dummodo ne agatur de impedimento ex cuius notitia infamia partibus oriatur, et, si necesse fuerit, ipsas quoque partes;

2.º Publicationes peragat vel perficiat, si dubium ortum sit ante inceptas vel expletas publicationes;

3.º Matrimonio ne assistat, inconsulto Ordinario, si dubium adhuc superesse prudenter iudicaverit.

§ 2. Detecto impedimento certo:

1.º Si impedimentum sit occultum, parochus publicationes peragat vel absolvat, et rem deferat, reticens nomina, ad loci Ordinarium vel ad Sacram Poenitentiarium;

2.º Si sit publicum et detegatur ante inceptas publicationes, parochus ulterius ne procedat, donec impedimentum removeatur, etsi dispensationem pro foro conscientiae tantum obtentam norit; si detegatur post primam aut secundam publicationem, parochus publicationes perficiat, et rem ad Ordinarium deferat.

§ 3. Demum si nullum detectum fuerit impedimentum, nec dubium nec certum, parochus, expletis publicationibus, ad matrimonii celebrationem partes admittat.

## CAN. 1032.

Matrimonio vagorum de quibus in can. 91,<sup>1</sup> parochus, excepto casu necessitatis, nunquam assistat, nisi, re ad loci Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam assistendi obtinuerit.

<sup>1</sup> 91. Persona dicitur *incola*, in loco uti domicilium, *advena*, in loco uti quasi domicilium habet, *peregrinus*, si versetur extra domicilium et quasi domicilium quod adhuc retinet; *vagus*, si nullibi domicilium habeat vel quasi domicilium.

## CAN. 1033.

Ne omittat parochus, secundum diversam personarum conditionem, sponso docere sanctitatem sacramenti matrimonii, mutuas, coniugum obligationes et obligationes parentum erga prolem; eosdemque vehementer adhortetur ut ante matrimonii celebrationem sua peccata diligenter confiteantur, et sanctissimam Eucharistiam pie recipiant.

## CAN. 1034.

Parochus graviter filiosfamilias minores hortetur ne nuptias ineant, insciis aut rationabiliter invitis parentibus; quod si abnuerint, eorum matrimonio ne assistat, nisi consulto prius loci Ordinario.

## CAPUT II.

*De impedimentis in genere.*

## CAN. 1035.

Omnes possunt matrimonium contrahere, qui iure non prohibentur.

## CAN. 1036.

§ 1. Impedimentum *impediens* continet gravem prohibitionem contrahendi matrimonium; quod tamen irritum non redditur si, non obstante impedimento, contrahatur.

§ 2. Impedimentum *dirimens* et graviter prohibet matrimonium contrahendum, et impedit quominus valide contrahatur.

§ 3. Quamquam impedimentum ex una tantum parte se habet, matrimonium tamen reddit aut illicitum aut invalidum.

## CAN. 1037.

Publicum censetur impedimentum quod probari in foro externo potest; secus est occultum.

## CAN. 1038.

§ 1. Supremae tantum auctoritatis ecclesiasticae est authentice declarare quandonam ius divinum matrimonium impediat vel dirimat.

§ 2. Eidem suprae auctoritati privative ius est alia impedimenta matrimonium impediencia vel dirimentia pro baptizatis constituendi per modum legis sive universalis sive particularis.

## CAN. 1039.

§ 1. Ordinarii locorum omnibus in suo territorio actu commorantibus et suis subditis etiam extra fines sui territorii vetare possunt matrimonia in casu peculiari, sed ad tempus tantum, iusta de causa eaque perdurante.

§ 2. Vetito clausulam irritantem una Sedes Apostolica addere potest.

## CAN. 1040.

Praeter Romanum Pontificem, nemo potest impedimenta iuris ecclesiastici sive impedimenta sive dirimentia abrogare, aut illis derogare; item nec in eisdem dispensare, nisi iure communi vel speciali indulto a Sede Apostolica haec potestas concessa fuerit.

## CAN. 1041.

Consuetudo novum impedimentum inducens aut impedimentis existentibus contraria reprobatur.

## CAN. 1042.

§ 1. Impedimenta alia sunt *gradus minoris*, alia *maioris*.

§ 2. Impedimenta gradus minoris sunt:

1.º Consanguinitas in tertio gradu lineae collateralis;

2.º Affinitas in secundo gradu lineae collateralis;

3.º Publica honestas in secundo gradu;

4.º Cognatio spiritualis;

5.º Crimen ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii etiam per civilem tantum actum.

§ 3. Impedimenta maioris gradus alia sunt omnia.

## CAN. 1043.

Urgente mortis periculo, locorum Ordinarii, ad consulendum conscientiae et, si casus ferat, legitimationi prolis, possunt tum super forma in matrimonii celebratione servanda, tum super omnibus et singulis impedimentis iuris ecclesiastici, sive publicis sive occultis, etiam multiplicibus, exceptis impedimentis provenientibus ex sacro presbyteratus ordine et ex affinitate in linea recta, consummato matrimonio, dispensare proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes, remoto scandalo, et, si dispensatio concedatur super cultus disparitate aut mixta religione, praestitis consuetis cautionibus.

## CAN. 1044.

In eisdem rerum adiunctis de quibus in can. 1043 et solum pro casibus in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, eadem dispensandi facultate pollet tum parochus, tum sacerdos qui matrimonio, ad normam can. 1098, n. 2, assistit, tum confessarius, sed hic pro foro interno in actu sacramentalis confessionis tantum.

## CAN. 1045.

§ 1. Possunt Ordinarii locorum, sub clausulis in fine can. 1043 statutis, dispensationem concedere super omnibus impedimentis de quibus in cit. can. 1043, quoties impedimentum detegatur, cum iam omnia sunt parata ad nuptias, nec matrimonium, sine probabili gravis mali periculo, differri possit usque dum a Sancta Sede dispensatio obtineatur.

§ 2. Haec facultas valeat quoque pro convalidatione matrimonii iam contracti, si idem periculum sit in mora nec tempus suppetat recurrendi ad Sanctam Sedem.

§ 3. In iisdem rerum adiunctis, eadem facultate gaudeant omnes de quibus in can. 1044, sed solum pro casibus occultis in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, vel nonnisi cum periculo violationis secreti.

## CAN. 1046.

Parochus aut sacerdos de quo in can. 1044, de concessa dispensatione pro foro externo Ordinarium loci statim certiores faciat; eaque adnotetur in libro matrimoniorum.

## CAN. 1047.

Nisi aliud ferat S. Poenitentiarie rescriptum, dispensatio in foro interno non sacramentali concessa super impedimento occulto, adnotetur in libro diligenter in secreto Curiae archivo de quo in can. 379<sup>1</sup> asservando, nec alia dispensatio pro foro externo est

<sup>1</sup> 379. 1. Habeant praeterea Episcopi aliud archivum secretum vel saltem in communi archivo armarium seu scrinium omnino clausum et obseratum, quod de loco amoveri nequeat. In eo scripturae secreto servandae cautissime custodiantur; sed singulis annis quam primum comburantur documenta causarum criminalium in materia morum, quarum rei vita cesserint vel quae a decennio sententia condemnatoria absolutae sunt, retento facti brevi summario cum textu sententiae definitivae.

2. Etiam huius secreti archivi vel armarii inventarium seu catalogus conficiatur.

3. Hoc archivum vel armarium duabus clavibus inter se diversis

necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit; sed est necessaria, si dispensatio concessa fuerat tantum in foro interno sacramentali.

## CAN. 1048.

Si petitio dispensationis ad Sanctam Sedem missa sit, Ordinarii locorum suis facultatibus, si quas habeant, ne utantur, nisi ad normam can. 204, § 2.<sup>1</sup>

## CAN. 1049.

§ 1. In matrimoniis sive contractis sive contrahendis, qui gaudet indulto generali dispensandi super certo quodam impedimento, potest, nisi in ipso indulto aliud expresse praescribatur, super eo dispensare etiamsi idem impedimentum multiplex sit.

§ 2. Qui habet indultum generale dispensandi super pluribus diversae speciei impedimentis, sive dirimentibus sive impediens, potest dispensare super iisdem impedimentis, etiam publicis, in uno eodemque casu occurrentibus.

## CAN. 1050.

Si quando cum impedimento seu impedimentis publicis super quibus ex indulto dispensare quis potest, concurrat aliud impedimentum super quo dispensare nequeat, pro omnibus Sedes Apostolica adiri debet; si tamen impedimentum seu impedimenta super quibus dispensare potest, comperiantur post impetratam a Sancta Sede dispensationem, suis facultatibus uti poterit.

## CAN. 1051.

Per dispensationem super impedimento dirimente concessam sive ex potestate ordinaria, sive ex potestate delegata per indultum generale, non vero per rescriptum in casibus particularibus, conceditur quoque eo ipso legitimatio proles, si qua ex iis cum quibus dispensatur iam nata vel concepta fuerit, excepta tamen adulterina et sacrilega.

aperiatur, quarum altera apud Episcopum vel Administratorem Apostolicum, altera apud Vicarium Generalem, vel, eo deficiente, Curiae cancellarium asservetur.

4. Episcopus vel Administrator Apostolicus, repetita altera clave, ipse solus, nemine adstante, archivum vel armarium secretum, ubi opus fuerit, aperire et inspicere potest, quod deinde utraque clavi iterum claudatur.

<sup>1</sup> 204, 2: Attamen rei ad Superiorem delatae ne se immisceat inferior, nisi ex gravi urgentique causa; et hoc in casu statim Superiorem de re moneat.

## CAN. 1052.

Dispensatio ab impedimento consanguinitatis vel affinitatis, concessa in aliquo impedimenti gradu, valet, licet in petitione vel in concessione error circa gradum irrepserit, dummodo gradus revera existens sit inferior, aut licet reticatum fuerit aliud impedimentum eiusdem speciei in aequali vel inferiori gradu.

## CAN. 1053.

Data a Sancta Sede dispensatio super matrimonio rato et non consummato vel facta permissio transitus ad alias nuptias ob praesumptam coniugis mortem, secumfert semper dispensationem ab impedimento proveniente ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii, si qua opus sit, minime vero dispensationem ab impedimento de quo in can. 1075, nn. 2, 3.

## CAN. 1054.

Dispensatio a minore impedimento concessa, nullo sive obreptionis sive subreptionis vitio irritatur, etsi unica causa finalis in precibus exposita falsa fuerit.

## CAN. 1055.

Dispensationes super publicis impedimentis Ordinario oratorum commissas, exequatur Ordinarius qui litteras testimoniales dedit vel preces transmisit ad Sedem Apostolicam, etiamsi sponsi quo tempore executioni danda est dispensatio, relicto illius dioecesis domicilio aut quasi-domicilio, in aliam dioecesim discesserint non amplius reversuri, monito tamen Ordinario loci in quo matrimonium contrahere cupiunt.

## CAN. 1056.

Excepta modica aliqua praestatione ex titulo expensarum cancellariae in dispensationibus pro non pauperibus, locorum Ordinarii eorumve officiales, reprobata quavis contraria consuetudine, nequeunt, occasione concessae dispensationis, emolumentum ullum exigere, nisi haec facultas a Sancta Sede expresse eis data fuerit; et si exegerint, tenentur ad restitutionem.

## CAN. 1057.

Qui ex potestate a Sede Apostolica delegata dispensationem concedunt, in eadem expressam pontificii indulti mentionem faciant.

## CAPUT III.

*De impedimentis impediētibus.*

## CAN. 1058.

§ 1. Matrimonium impedit votum simplex virginitatis, castitatis perfectae, non nubendi, suscipiendi ordines sacros et amplectendi statum religiosum.

§ 2. Nullum votum simplex irritat matrimonium, nisi irritatio speciali Sedis Apostolicae praescripto pro aliquibus statuta fuerit.

## CAN. 1059.

In iis regionibus ubi lege civili legalis cognatio, ex adoptione orta, nuptias reddit illicitas, iure quoque canonico matrimonium illicitum est.

## CAN. 1060.

Severissime Ecclesia ubique prohibet ne matrimonium ineatur inter duas personas baptizatas, quarum altera sit catholica, altera vero sectae haereticae seu schismaticae adscripta; quod si adsit perversionis periculum coniugis catholici et prolis, coniugium ipsa etiam lege divina vetatur.

## CAN. 1061.

§ 1. Ecclesia super impedimento mixtae religionis non dispensat, nisi:

- 1.º Urgeant iustae ac graves causae;
  - 2.º Cautionem praestiterit coniux acatholicus de amovendo a coniuge catholico perversionis periculo, et uterque coniux de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda;
  - 3.º Moralis habeatur certitudo de cautionum implemento.
- § 2. Cautiones regulariter in scriptis exigantur.

## CAN. 1062.

Coniux catholicus obligatione tenetur conversionem coniugis acatholici prudenter curandi.

## CAN. 1063.

§ 1. Etsi ab Ecclesia obtenta sit dispensatio super impedimento mixtae religionis, coniuges nequeunt, vel ante vel post matrimonium coram Ecclesia in initum, adire quoque, sive per se sive per procuratorem, ministrum acatholicum uti sacris addictum, ad matrimonialem consensum praestandum vel renovandum.



§ 2. Si parochus certe noverit sponso hanc legem violaturos esse vel iam violasse, eorum matrimonio ne assistat, nisi ex gravissimis causis, remoto scandalo et consulto prius Ordinario.

§ 3. Non improbatur tamen quod, lege civili iubente, coniuges se sistant etiam coram ministro acatholico, officialis civilis tantum munere fungente, idque ad actum civilem dumtaxat explendum, effectuum civilium gratia.

## CAN. 1064.

Ordinarii alique animarum pastores:

1.º Fideles a mixtis nuptiis, quantum possunt absterreant;

2.º Si eas impedire non valeant, omni studio curent ne contra Dei et Ecclesiae leges contrahantur;

3.º Mixtis nuptiis celebratis sive in proprio sive in alieno territorio, sedulo invigilent ut coniuges prommissiones factas fideliter impleant;

4.º Assistentes matrimonio servent praescriptum can. 1102.

## CAN. 1065.

§ 1. Absterreantur quoque fideles a matrimonio contrahendo cum iis qui notorie aut catholicam fidem abiecerunt, etsi ad sectam acatholicam non transierint, aut societatibus ab Ecclesia damnatis adscripti sunt.

§ 2. Parochus praedictis nuptiis ne assistat, nisi consulto Ordinario, qui, inspectis omnibus rei adiunctis, ei permittere poterit ut matrimonio intersit, dummodo urgeat gravis causa et pro suo prudenti arbitrio Ordinarius iudicet satis cautum esse catholicae educationi universae prolis et remoti periculi perversionis alterius coniugis.

## CAN. 1066.

Si publicus peccator aut censura notorie innodatus prius ad sacramentalem confessionem accedere aut cum Ecclesia reconciliari recusaverit, parochus eius matrimonio ne assistat, nisi gravis urgeat causa, de qua, si fieri possit, consulat Ordinarium.

## CAPUT IV.

*De impedimentis dirimentibus.*

## CAN. 1067.

§ 1. Vir ante decimum sextum aetatis annum completum mulier ante decimum quartum item completum, matrimonium validum inire non possunt.

§ 2. Licet matrimonium post praedictam aetatem contractum validum sit, curent tamen animarum pastores ab eo avertere iuvenes ante aetatem, qua, secundum regionis receptos mores, matrimonium iniri solet.

## CAN. 1068.

§ 1. Impotentia antecedens et perpetua, sive ex parte viri sive ex parte mulieris, sive alteri cognita sive non, sive absoluta sive relativa, matrimonium ipso naturae iure dirimit.

§ 2. Si impedimentum impotentiae dubium sit, sive dubio iuris sive dubio facti, matrimonium non est impediendum.

§ 3. Sterilitas matrimonium nec dirimit nec impedit.

## CAN. 1069.

§ 1. Invalide matrimonium attentat qui vinculo tenetur prioris matrimonii, quanquam non consummati, salvo privilegio fidei.

§ 2. Quamvis prius matrimonium sit irritum aut solutum qualibet ex causa, non ideo licet aliud contrahere, antequam de prioris nullitate aut solutione legitime et certo constiterit.

## CAN. 1070.

§ 1. Nullum est matrimonium contractum a persona non baptizata cum persona baptizata in Ecclesia catholica vel ad eandem ex haeresi aut schismate conversa.

§ 2. Si pars tempore contracti matrimonii tanquam baptizata communiter habebatur aut eius baptismus erat dubius, standum est, ad normam can. 1014, pro valore matrimonii, donec certo probetur alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam.

## CAN. 1071.

Quae de mixtis nuptiis in canonibus 1060-1064 praescripta sunt, applicari quoque debent matrimoniis quibus obstat impedimentum disparitatis cultus.

## CAN. 1072.

Invalide matrimonium attentant clerici in sacris ordinibus constituti.

## CAN. 1073.

Item invalide matrimonium attentant religiosi qui vota sollemnium professi sint, aut vota simplicia, quibus ex speciali Sedis Apostolicae praescripto vis addita sit nuptias irritandi.

## CAN. 1074.

§ 1. Inter virum raptorem et mulierem, intuitu matrimonii raptam, quoad ipsa in potestate raptoris manserit, nullum potest consistere matrimonium.

§ 2. Quod si rapta, a raptore separata et in loco tuto ac libero constituta, illum in virum habere consenserit, impedimentum cessat.

§ 3. Quod ad matrimonii nullitatem attinet, raptui par habetur violenta retentio mulieris, cum nempe vir mulierem in loco ubi ea commoratur vel ad quem libere accessit, violenter intuitu matrimonii detinet.

## CAN. 1075.

Valide contrahere nequeunt matrimonium:

1.º Qui, perdurante eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt et fidem sibi mutuo dederunt de matrimonio ineundo vel ipsum matrimonium, etiam per civilem tantum actum, attentarunt;

2.º Qui, perdurante pariter eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt eorumque alter coniugicidium patravit;

3.º Qui mutua opera physica vel morali, etiam sine adulterio, mortem coniugi intulerunt.

## CAN. 1076.

§ 1. In linea recta consanguinitatis matrimonium irritum est inter omnes ascendentes et descendentes tum legitimos tum naturales.

§ 2. In linea collateralis irritum est usque ad tertium gradum inclusive, ita tamen ut matrimonii impedimentum toties tantum multiplicetur quoties communis stipes multiplicatur.

§ 3. Nunquam matrimonium permittatur, si quod subsit dubium num partes sint consanguineae in aliquo gradu lineae rectae aut in primo gradu lineae collateralis.

## CAN. 1077.

§ 1. Affinitas in linea recta dirimit matrimonium in quolibet gradu; in linea collateralis usque ad secundum gradum inclusive.

§ 2. Affinitatis impedimentum multiplicatur:

1.º Quoties multiplicatur impedimentum consanguinitatis a quo procedit;

2.º Iterato successive matrimonio cum consanguineo coniugis defuncti.

CAN. 1078.

Impedimentum publicae honestatis oritur ex matrimonio invalido, sive consummato sive non, et ex publico vel notorio concubinato; et nuptias dirimit in primo et secundo gradu lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris, ac vice versa.

CAN. 1079.

Ea tantum spiritualis cognatio matrimonium irritat, de qua in can. 768.

CAN. 1080.

Qui lege civili inhabiles ad nuptias inter se ineundas habentur ob cognationem legalem ex adoptione ortam, nequeunt vi iuris canonici matrimonium inter se valide contrahere.

CAPUT V.

*De consensu matrimoniali.*

CAN. 1081.

§ 1. Matrimonium facit partium consensus inter personas iure habiles legitime manifestatus; qui nulla humana potestate suppleri valet.

§ 2. Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo utraque pars tradit et acceptat ius in corpus, perpetuum et exclusivum, in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem.

CAN. 1082.

§ 1. Ut matrimonialis consensus haberi possit, necesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse societatem permanentem inter virum et mulierem ad filios procreandos.

§ 2. Haec ignorantia post pubertatem non praesumitur.

CAN. 1083.

§ 1. Error circa personam invalidum reddit matrimonium.

§ 2. Error circa qualitatem personae, etsi det causam contractui, matrimonium irritat tantum:

1.º Si error qualitatis redundet in errorem personae;

2.º Si persona libera matrimonium contrahat cum persona quam liberam putat, cum contra sit serva, servitute proprie dicta.

## CAN. 1084.

Simplex error circa matrimonii unitatem vel indissolubilitatem aut sacramentalem dignitatem, etsi det causam contractui, non vitiat consensum matrimonialem.

## CAN. 1085.

Scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimonialem necessario non excludit.

## CAN. 1086.

§ 1. Internus animi consensus semper praesumitur conformis verbis vel signis in celebrando matrimonio adhibitis.

§ 2. At si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu excludat matrimonium ipsum, aut omne ius ad coniugalem actum, vel essentialem aliquam matrimonii proprietatem, invalide contrahit.

## CAN. 1087.

§ 1. Invalidum quoque est matrimonium initum ob vim vel metum gravem ab extrinseco et iniuste incussum, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium.

§ 2. Nullus alius metus, etiamsi det causam contractui, matrimonii nullitatem secumfert.

## CAN. 1088.

§ 1. Ad matrimonium valide contrahendum necesse est ut contrahentes sint praesentes sive per se ipsi sive per procuratorem.

§ 2. Sponsi matrimonialem consensum exprimant verbis; nec aequipollentia signa adhibere ipsis licet, si loqui possint.

## CAN. 1089.

§ 1. Firmis dioecesanis statutis desuper additis, ut matrimonium per procuratorem valide ineatur, requiritur mandatum speciale ad contrahendum cum certa persona, subscriptum a mandante et vel a parochio aut Ordinario loci in quo mandatum fit, vel a sacerdote ab alterutro delegato, vel a duobus saltem testibus.

§ 2. Si mandans scribere nesciat, id in ipso mandato adnotetur et alius testis addatur qui scripturam ipse quoque subsignet; secus mandatum irritum est.

§ 3. Si, antequam procurator nomine mandantis contraxerit, hic mandatum revocaverit aut in amentiam inciderit, invalidum

est matrimonium, licet sive procurator sive alia pars contrahens haec ignoraverint.

§ 4. Ut matrimonium validum sit, procurator debet munere suo per se ipse fungi.

CAN. 1090.

Matrimonium per interpretem quoque contrahi potest.

CAN. 1091.

Matrimonio per procuratorem vel per interpretem contrahendo parochus ne assistat, nisi adsit iusta causa et de authenticitate mandati vel de interpretis fide dubitari nullo modo liceat, habita, si tempus suppetat, Ordinarii licentia.

CAN. 1092.

Conditio semel apposita et non revocata :

1.º Si sit de futuro necessaria vel impossibilis vel turpis, sed non contra matrimonii substantiam, pro non adiecta habeatur;

2.º Si de futuro contra matrimonii substantiam, illud reddit invalidum;

3.º Si de futuro licita; valorem matrimonii suspendit;

4.º Si de praeterito vel de praesenti, matrimonium erit validum vel non, prout id quod conditioni subest, existit vel non.

CAN. 1093.

Etsi matrimonium invalide ratione impedimenti initum fuerit, consensus praestitus praesumitur perseverare, donec de eius revocatione constiterit.

CAPUT VI.

*De forma celebrationis matrimonii.*

CAN. 1094.

Ea tantum matrimonia valida sunt quae contrahuntur coram parochi, vel loci Ordinario, vel sacerdote ab alterutro delegato et duobus saltem testibus, secundum tamen regulas expressas in canonibus qui sequuntur, et salvo exceptionibus de quibus in can. 1098, 1099.

CAN. 1095.

§ 1. Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio assistunt :

1.º A die tantummodo adeptae canonicae possessionis bene-

ficii ad normam can. 334. § 3,<sup>1</sup> 1444, § 1,<sup>2</sup> vel initi officii, nisi per sententiam fuerint excommunicati vel interdicti vel suspensi ab officio aut tales declarati;

2.<sup>o</sup> Intra fines dumtaxat sui territorii; in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum valide assistunt;

3.<sup>o</sup> Dummodo neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum.

§ 2. Parochus et loci Ordinarius qui matrimonio possunt valide assistere, possunt quoque alii sacerdoti licentiam dare ut intra fines sui territorii matrimonio valide assistat.

#### CAN. 1096.

§ 1. Licentia assistendi matrimonio concessa ad normam can. 1095, § 2, dari expresse debet sacerdoti determinato ad matrimonium determinatum, exclusis quibuslibet delegationibus generalibus, nisi agatur de vicariis cooperantibus pro paroecia cui addicti sunt; secus irrita est.

§ 2. Parochus vel loci Ordinarius licentiam ne concedat, nisi expletis omnibus quae ius constituit pro libertate status comprobanda.

#### CAN. 1097.

§ 1. Parochus autem vel loci Ordinarius matrimonio licite assistunt:

1.<sup>o</sup> Constito sibi legitime de libero statu contrahentium ad normam iuris;

2.<sup>o</sup> Constito insuper de domicilio vel quasi-domicilio vel menstrua commoratione aut, si de vago agatur, actuali commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii;

3.<sup>o</sup> Habita, si conditiones deficiant de quibus n. 2, licentia parochi vel Ordinarii domicilii vel quasi-domicilii aut menstruae commorationis alterutrius contrahentis, nisi vel de vagis actu itinerantibus res sit, qui nullibi commorationis sedem habent, vel gravis necessitas intercedat quae a licentia petenda excuset.

§ 2. In quolibet casu pro regula habeatur ut matrimonium coram sponsae parochi celebretur, nisi iusta causa excuset; mat-

<sup>1</sup> 334, 3.: Canonicam dioecesis possessionem capiunt Episcopi residentiales semel ac in ipsa dioecesi vel per se vel per procuratorem apostolicas litteras Capitulo ecclesiae cathedralis ostenderint, praesente secretario Capituli vel cancellario Curiae, qui rem in acta referat.

<sup>2</sup> 1444, 1.: Missio in beneficii possessionem fiat secundum modum iure peculiari praescriptum vel legitima consuetudine receptum, nisi iusta ex causa Ordinarius ab eo modo seu ritu expresse in scriptis dispensaverit; quo in casu haec dispensatio locum tenet captae possessionis.

rimonia autem catholicorum mixti ritus, nisi aliud particulari iure cautum sit, in ritu viri et coram eiusdem parcho sunt celebranda.

§ 3. Parochus qui sine licentia iure requisita matrimonio assistit, emolumenta stolae non facit sua, eaque proprio contrahentium parcho remittat.

CAN. 1098.

Si haberi vel adiri nequeat sine gravi incommodo parochus vel Ordinarius vel sacerdos delegatus qui matrimonio assistant ad normam canonum 1095, 1096:

1.º In mortis periculo validum et licitum est matrimonium contractum coram solis testibus; et etiam extra mortis periculum, dummodo prudenter praevideatur eam rerum conditionem esse, per mensem duraturam;

2.º In utroque casu, si praesto sit alius sacerdos qui adesse possit, vocari et, una cum testibus, matrimonio assistere debet, salva coniugii validitate coram solis testibus.

CAN. 1099.

§ 1. Ad statutam superius formam servandam tenentur:

1.º Omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi, licet sive hi sive illi ab eadem postea defecerint, quoties inter se matrimonium ineunt;

2.º Idem, de quibus supra, si cum acatholicis sive baptizatis sive non baptizatis etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus matrimonium contrahant;

3.º Orientales, si cum latinis contrahant hac forma adstrictis.

§ 2. Firmo autem praescripto § 1, n. 1, acatholici sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahant, nullibi tenentur ad catholicam matrimonii formam servandam; item ab acatholicis nati, etsi in Ecclesia catholica baptizati, qui ab infantili aetate in haeresi vel schismate aut infidelitate vel sine ulla religione adoleverunt, quoties cum parte acatholica contraxerint.

CAN. 1100.

Extra casum necessitatis, in matrimonii celebratione servantur ritus in libris ritualibus ab Ecclesia probatis praescripti aut laudabilibus consuetudinibus recepti.

CAN. 1101.

§ 1. Parochus curet ut sponsi benedictionem sollemnem accipiant, quae dari eis potest etiam postquam diu vixerint in matri-



monio, sed solum in Missa, servata speciali rubrica et excepto tempore feriato,

§ 2. Sollemnem benedictionem ille tantum sacerdos per se ipse vel per alium dare potest, qui valide et licite matrimonio potest assistere.

## CAN. 1102.

§ 1. In matrimoniis inter partem catholicam et partem acatholicam interrogationes de consensu fieri debent secundum praescriptum can. 1095, § 1, n. 3.

§ 2. Sed omnes sacri ritus prohibentur; quod si ex hac prohibitione graviora mala praevideantur, Ordinarius potest aliquam ex consuetis ecclesiasticis caeremoniis, exclusa semper Missae celebratione, permittere.

## CAN. 1103.

§ 1. Celebrato matrimonio, parochus vel qui eius vices gerit, quamprimum describat in libro matrimoniorum nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii atque alia secundum modum in libris ritualibus et a proprio Ordinario praescriptum; idque licet alius sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio adstiterit.

§ 2. Praeterea, ad normam can. 470, § 2,<sup>1</sup> parochus in libro quoque baptizatorum adnotet coniugem tali die in sua paroecia matrimonium contraxisse. Quod si coniux alibi baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi sive per se sive per Curiam episcopalem transmittat, ut matrimonium in baptizatorum librum referatur.

§ 3. Quoties matrimonium ad normam can. 1098 contrahitur, sacerdos, si eidem adstiterit, secus testes tenentur in solidum cum contrahentibus curare ut initum coniugium in praescriptis libris quamprimum adnotetur.

## CAPUT VII.

*De matrimonio conscientiae.*

## CAN. 1104.

Nonnisi ex gravissima et urgentissima causa et ab ipso loci Ordinario, excluso Vicario Generali sine speciali mandato, permitti potest ut *matrimonium conscientiae* ineatur, idest matri-

<sup>1</sup> L. ezen kánont idézve a 798-ik kánonnál.

monium celebretur omissis denuntiationibus et secreto, ad normam canonum qui sequuntur.

## CAN. 1105.

Permissio celebrationis matrimonii conscientiae secumfert promissionem et gravem obligationem secreti servandi ex parte sacerdotis assistentis, testium, Ordinarii eiusque successorum, et etiam alterius coniugis, altero non consentiente divulgationi.

## CAN. 1106.

Huius promissionis obligatio ex parte Ordinarii non extenditur ad casum quo vel aliquod scandalum aut gravis erga matrimonii sanctitatem iniuria ex secreti observantia immineat, vel parentes non curent filios ex tali matrimonio susceptos baptizari aut eos baptizandos curent falsis expressis nominibus, quin interim Ordinario infra triginta dies notitiam prolis susceptae et baptizatae cum sincera indicatione parentum praebeant, vel christianam filiorum educationem negligant.

## CAN. 1107.

Matrimonium conscientiae non est adnotandum in consueto matrimoniorum ac baptizatorum libro, sed in peculiari libro servando in secreto Curiae archivo de quo in can. 379.<sup>1</sup>

## CAPUT VIII.

*De tempore et loco celebrationis matrimonii.*

## CAN. 1108.

§ 1. Matrimonium quolibet anni tempore contrahi potest.

§ 2. Sollemnis tantum nuptiarum benedictio vetatur a prima dominica Adventus usque ad diem Nativitatis Domini inclusive, et a feria IV Cinerum usque ad dominicam Paschatis inclusive.

§ 3. Ordinarii tamen locorum possunt, salvis legibus liturgicis, etiam praedictis temporibus eam permittere ex iusta causa, monitis sponsis ut a nimia pompa abstineant.

## CAN. 1109.

§ 1. Matrimonium inter catholicos celebretur in ecclesia paroeciali; in alia autem ecclesia vel oratorio sive publico sive semi-publico, nonnisi de licentia Ordinarii loci vel parochi celebrari poterit.

<sup>1</sup> Ezt a kánont már idéztük az 1047-ik kánonnál.

§ 2. Matrimonium in aedibus privatis celebrari Ordinarii locorum in extraordinario tantum aliquo casu et accedente semper iusta ac rationabili causa permittere possunt; sed in ecclesiis vel oratoriis sive Seminarii sive religiosarum, Ordinarii id ne permittant, nisi urgente necessitate, ac opportunis adhibitis cautelis.

§ 3. Matrimonia vero inter partem catholicam et partem acatholicam extra ecclesiam celebrentur; quod si Ordinarius prudenter iudicet id servari non posse quin graviora oriantur mala, prudenti eius arbitrio committitur hac super re dispensare, firmo tamen praescripto can. 1102, § 2.

#### CAPUT IX.

##### *De matrimonii effectibus.*

#### CAN. 1110.

Ex valido matrimonio enascitur inter coniuges vinculum natura sua perpetuum et exclusivum; matrimonium praeterea christianum coniugibus non ponentibus obicem gratiam confert.

#### CAN. 1111.

Utrique coniugi ab ipso matrimonii initio aequum ius et officium est quod attinet ad actus proprios coniugalis vitae.

#### CAN. 1112.

Nisi iure speciali aliud cautum sit, uxor, circa canonicos effectus, particeps efficitur status mariti.

#### CAN. 1113.

Parentes gravissima obligatione tenentur prolis educationem tum religiosam et moralem, tum physicam et civilem pro viribus curandi, et etiam temporali eorum bono providendi.

#### CAN. 1114.

Legitimi sunt filii concepti aut nati ex matrimonio valido vel putativo, nisi parentibus ob sollemnem professionem religiosam vel susceptum ordinem sacrum prohibitus tempore conceptionis fuerit usus matrimonii antea contracti.

#### CAN. 1115.

§ 1. Pater is est quem iustae nuptiae demonstrant, nisi evidentibus argumentis contrarium probetur.

§ 2. Legitimi praesumuntur filii qui nati sunt saltem post sex

menses a die celebrati matrimonii, vel intra decem menses a die dissolutae vitae coniugalis,

CAN. 1116.

Per subsequens parentum matrimonium sive verum sive putativum, sive noviter contractum sive convalidatum, etiam non consummatum, legitima efficitur proles, dummodo parentes habiles exstiterint ad matrimonium inter se contrahendum tempore conceptionis, vel praegnationis, vel nativitatis.

CAN. 1117.

Filii legitimatedati per subsequens matrimonium, ad effectus canonicos quod attinet, in omnibus aequiparantur legitimis, nisi aliud expresse cautum fuerit.

CAPUT X.

*De separatione coniugum.*

ART. I. — *De dissolutione vinculi.*

CAN. 1118.

Matrimonium validum ratum et consummatum nulla humana potestate nullaque causa, praeterquam morte, dissolvi potest.

CAN. 1119.

Matrimonium non consummatum inter baptizatos vel inter partem baptizatam et partem non baptizatam dissolvitur tum ipso iure per sollemnem professionem religiosam, tum per dispensationem a Sede Apostolica ex iusta causa concessam, utraque parte rogante vel alterutra, etsi altera sit invita.

CAN. 1120.

§ 1. Legitimum inter non baptizatos matrimonium, licet consummatum, solvitur in favorem fidei ex privilegio Paulino.

§ 2. Hoc privilegium non obtinet in matrimonio inter partem baptizatam et non baptizatam inito cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus.

CAN. 1121.

§ 1. Antequam coniux conversus et baptizatus novum matrimonium valide contrahat, debet, salvo praescripto can. 1125, partem non baptizatam interpellare:

1.º An velit et ipsa converti ac baptismum suscipere;

2.º An saltem velit secum cohabitare pacifice sine contumelia Creatoris.

§ 2. Hae interpellationes fieri semper debent, nisi Sedes Apostolica aliud declaraverit.

## CAN. 1122.

§ 1. Interpellationes fiant regulariter, forma saltem summaria et extraiudiciali, de auctoritate Ordinarii coniugis conversi, a quo Ordinario concedendae sunt quoque coniugi infideli si quidem eas petierit, induciae ad deliberandum, eo tamen monito, fore ut, induciis inutiliter praeterlapsis, responsio praesumatur negativa.

§ 2. Interpellationes etiam privatim factae ab ipsa parte conversa, valent, imo sunt etiam licitae, si forma superior praescripta servari nequeat; hoc tamen in casu de ipsis, pro foro externo, constare debet duobus saltem testibus vel alio legitimo probationis modo.

## CAN. 1123.

Si interpellationes ex declaratione Sedis Apostolicae omissae fuerint, aut si infidelis eisdem negative responderit expresse vel tacite, pars baptizata ius habet novas nuptias cum persona catholica contrahendi, nisi ipsa post baptismum dederit parti non baptizatae iustam discedendi causam.

## CAN. 1124.

Coniux fidelis, licet post susceptum baptismum denuo matrimonialiter cum parte infideli vixerit, ius tamen novas celebrandi nuptias cum persona catholica non amittit, ideoque potest hoc iure uti, si coniux infidelis, mutata voluntate, postea discedat sine iusta causa, vel iam non cohabitaret pacifice sine contumelia Creatoris.

## CAN. 1125.

Ea quae matrimonium respiciunt in constitutionibus Pauli III. *Altitudo*, 1 Iun. 1537; S. Pii V *Romani Pontificis*, 2 Aug. 1571; Gregorii XIII *Populis*, 25 Ian. 1585, quaeque pro peculiaribus locis scripta sunt, ad alias quoque regiones in eisdem adiunctis extenduntur.

## CAN. 1126.

Vinculum prioris coniugii, in infidelitate contracti, tunc tantum solvitur, cum pars fidelis reapse novas nuptias valide iniverit.

## CAN. 1127.

In re dubia privilegium fidei gaudet favore iuris.

ART. II. — *De separatione tori, mensae et habitationis.*

## CAN. 1128.

Coniuges servare debent vitae coniugalis communionem, nisi iusta causa eos excuset.

## CAN. 1129.

§ 1. Propter coniugis adulterium, alter coniux, manente vinculo, ius habet solvendi, etiam in perpetuum, vitae communionem, nisi in crimen consenserit, aut eidem causam dederit, vel illud expresse aut tacite condonaverit, vel ipse quoque idem crimen commiserit.

§ 2. Tacita condonatio habetur, si coniux innocens, postquam de crimine adulterii certior factus est, cum altero coniuge sponte, maritali affectu, conversatus fuerit; praesumitur vero, nisi sex intra menses coniugem adulterum expulerit vel dereliquerit, aut legitimam accusationem fecerit.

## CAN. 1130.

Coniux innocens, sive iudicis sententia sive propria auctoritate legitime discesserit, nulla unquam obligatione tenetur coniugem adulterum rursus admittendi ad vitae consortium; potest autem eundem admittere aut revocare, nisi ex ipsius consensu ille statum matrimonio contrarium susceperit.

## CAN. 1131.

§ 1. Si alter coniux sectae acatholicae nomen dederit; si prolem acatholice educaverit; si vitam crimosam et ignominiosam ducat; si grave seu animae seu corporis periculum alteri facessat; si saevitiis vitam communem nimis difficilem reddat, haec aliaque id genus, sunt pro altero coniuge totidem legitimae causae discedendi auctoritate Ordinarii loci, et etiam propria auctoritate, si de eis certo constet, et periculum sit in mora.

§ 2. In omnibus his casibus, causa separationis cessante, vitae consuetudo restauranda est; sed si separatio ab Ordinario pronuntiata fuerit ad certum incertumve tempus, coniux innocens ad id non obligatur, nisi ex decreto Ordinarii vel exacto tempore.

## CAN. 1132.

Instituta separatione, filii educandi sunt penes coniugem innocentem, et si alter coniugum sit acatholicus, penes coniugem

catholicum, nisi in utroque casu Ordinarius pro ipsorum filiorum bono, salva semper eorundem catholica educatione, aliud decreverit.

## CAPUT XI.

*De matrimonii convalidatione.*ART. I. — *De convalidatione simplicis.*

## CAN. 1133.

§ 1. Ad convalidandum matrimonium irritum ob impedimentum dirimens, requiritur ut cesset vel dispensetur impedimentum et consensum renovet saltem pars impedimenti conscia.

§ 2. Haec renovatio iure ecclesiastico requiritur ad validitatem, etiamsi initio utraque pars consensum praestiterit nec postea revocaverit.

## CAN. 1134.

Renovatio consensus debet esse novus voluntatis actus in matrimonium quod constat ab initio nullum fuisse.

## CAN. 1135.

§ 1. Si impedimentum sit publicum, consensus ab utraque parte renovandus est forma iure praescripta.

§ 2. Si sit occultum et utrique parti notum, satis est ut consensus ab utraque parte renovetur privatim et secreto.

§ 3. Si sit occultum et uni parti ignotum, satis est ut sola pars impedimenti conscia consensum privatim et secreto renovet dummodo altera in consensu praestito perseveret.

## CAN. 1136.

§ 1. Matrimonium irritum ob defectum consensus convalidatur, si pars quae non consenserat, iam consentiat, dummodo consensus ab altera parte praestitus perseveret.

§ 2. Si defectus consensus fuerit mere internus, satis est ut pars quae non consenserat, interius consentiat.

§ 3. Si fuerit etiam externus, necesse est consensum etiam exterius manifestare, vel forma iure praescripta, si defectus fuerit publicus, vel alio modo privato et secreto, si fuerit occultus.

## CAN. 1137.

Matrimonium nullum ob defectum formae, ut validum fiat, contrahi denuo debet legitima forma.

ART. II. — *De sanatione in radice.*

## CAN. 1138.

§ 1. Matrimonii in radice sanatio est eiusdem convalidatio, secumferens, praeter dispensationem vel cessationem impedimenti, dispensationem a lege de renovando consensu, et retrotractionem, per fictionem iuris, circa effectus canonicos, ad praeteritum.

§ 2. Convalidatio fit a momento concessionis gratiae; retrotractio vero intelligitur facta ad matrimonii initium, nisi aliud expresse caveatur.

§ 3. Dispensatio a lege de renovando consensu concedi etiam potest vel una tantum vel utraque parte inscia.

## CAN. 1139.

§ 1. Quodlibet matrimonium initum cum utriusque partis consensu naturaliter sufficiente, sed iuridice inefficaci ob dirimens impedimentum iuris ecclesiastici vel ob defectum legitimae formae, potest in radice sanari, dummodo consensus perseveret.

§ 2. Matrimonium vero contractum cum impedimento iuris naturalis vel divini, etiamsi postea impedimentum cessaverit, Ecclesia non sanat in radice, ne a momento quidem cessationis impedimenti.

## CAN. 1140.

§ 1. Si in utraque vel alterutra parte deficiat consensus, matrimonium nequit sanari in radice, sive consensus ab initio defuerit, sive ab initio praestitus, postea fuerit revocatus.

§ 2. Quod si consensus ab initio quidem defuerit, sed postea praestitus fuerit, sanatio concedi potest a momento praestiti consensus.

## CAN. 1141.

Sanatio in radice concedi unice potest ab Apostolica Sede.

## CAPUT XII.

*De secundis nuptiis.*

## CAN. 1142.

Licet casta viduitas honorabilior sit, secundae tamen et ulteriores nuptiae validae et licitae sunt, firmo praescripto can. 1069, § 2.



## CAN. 1143.

Mulier cui semel benedictio sollemnis data sit, nequit in subsequentibus nuptiis eam iterum accipere.

## TITULUS VIII.

## De Sacramentalibus.

## CAN. 1144.

Sacramentalia sunt res aut actiones quibus Ecclesia, in aliquam Sacramentorum imitationem, uti solet ad obtinendos ex sua impetratione effectus praesertim spirituales.

## CAN. 1145.

Nova Sacramentalia constituere aut recepta authentice interpretari, ex eisdem aliqua abolere aut mutare, sola potest Sedes Apostolica.

## CAN. 1146.

Legitimus Sacramentalium minister est clericus, cui ad id potestas collata sit quique a competente auctoritate ecclesiastica non sit prohibitus eandem exercere.

## CAN. 1147.

§ 1. Consecrationes nemo qui caractere episcopali careat, valide peragere potest, nisi vel iure vel apostolico indulto id ei permittatur.

§ 2. Benedictiones autem impertire potest quilibet presbyter, exceptis iis quae Romano Pontifici aut Episcopis aliisve reserventur.

§ 3. Benedictio reservata quae a presbytero detur sine necessaria licentia, illicita est, sed valida, nisi in reservatione Sedes Apostolica aliud expresserit.

§ 4. Diaconi et lectores illas tantum valide et licite benedictiones dare possunt, quae ipsis expresse a iure permittuntur.

## CAN. 1148.

§ 1. In Sacramentalibus conficiendis seu administrandis accurate servantur ritus ab Ecclesia probati.

§ 2. Consecrationes ac benedictiones sive constitutivae sive invocativae invalidae sunt, si adhibita non fuerit formula ab Ecclesia praescripta.

## CAN. 1149.

Benedictiones, imprimis impertiendae catholicis, dari quoque possunt catechumenis, imo, nisi obstet Ecclesiae prohibitio, etiam acatholicis ad obtinendum fidei lumen vel, una cum illo, corporis sanitatem.

## CAN. 1150.

Res consecratae, vel benedictae constitutiva benedictione, reverenter tractentur neque ad usum profanum vel non proprium adhibeantur, etiamsi in dominio privatorum sint.

## CAN. 1151.

§ 1. Nemo, potestate exorcizandi praeditus, exorcismos in obsessos proferre legitime potest, nisi ab Ordinario peculiarem et expressam licentiam obtinuerit.

§ 2. Haec licentia ab Ordinario concedatur tantummodo sacerdoti pietate, prudentia ac vitae integritate praedito; qui ad exorcismos ne procedat, nisi postquam diligenti prudentique investigatione compererit exorcizandum esse revera a daemone obsessum.

## CAN. 1152.

Exorcismi a legitimis ministris fieri possunt non solum in fideles et catechumēnos, sed etiam in acatholicos vel excommunicatos.

## CAN. 1153.

Ministri exorcismorum qui occurrunt in baptismo et in consecrationibus vel benedictionibus, sunt iidem qui eorundem sacrorum rituum legitimi ministri sunt.

# TARTALOM.

## ELSŐ KÖNYV. A SZENTSÉGEKRŐL ÁLTALÁBAN.

	Oldal
<b>Első fejezet. Általános fogalmak a szentségekről.</b> 1. A szentségek célja. 2. A szentség szó jelentménye. 3. A szentség meghatározása. 4. A szentségek hatása. 5. A szentségek felosztása. 6. A szentségek lényeges alkotó részei. 7. Általános szabályok a szentségi anyag és alak alkalmazását illetőleg ... ..	5
<b>Második fejezet. A szentségek kiszolgáltatója.</b> 1. Kik szolgáltadják ki a szentségeket? 2. A szentségek kiszolgáltatójának kellékei. 3. A kiszolgáltató figyelméről. 4. A kiszolgáltató szándékáról. 5. A szentségek föltételes kiszolgáltatásáról. 6. A szentségek megengedett kiszolgáltatásáról. 7. A szentségek kiszolgáltatásának kötelezettsége. 8. A szentségek megtagadása ... ..	15
<b>Harmadik fejezet. A szentségek felvevője.</b> 1. Ki vehet fel szentséget? 2. Mi kívántatik a felvevőben, hogy érvényesen vehesse föl a szentséget? 3. Szabad-e kérni vagy fölvenni a szentséget méltatlan paptól? ... ..	34

## MÁSODIK KÖNYV. AZ EGYES SZENTSÉGEKRŐL.

### *Első rész. A keresztség szentsége.*

<b>Negyedik fejezet. A keresztség fogalma.</b> 1. A szentség elnevezése. 2. A keresztség szentségének meghatározása. 3. A keresztség szükségessége. 4. A keresztség hatásai ... ..	38
<b>Ötödik fejezet. A keresztség anyaga és alakja.</b> 1. A keresztség távolabbi anyaga. 2. A keresztség közeli anyaga. 3. A keresztség alakja	40
<b>Hatodik fejezet. A keresztség kiszolgáltatója.</b> 1. Az ünnepélyes keresztség kiszolgáltatója. 2. A szükségbeli keresztség kiszolgáltatója	45
<b>Hetedik fejezet. A keresztség alanya.</b> I. A kisdedek keresztsége. II. Rendkívüli esetek. III. A felnőttek keresztsége. IV. A föltételes keresztelés ... ..	48
<b>Nyolcadik fejezet. A keresztszülők</b> ... ..	57

<b>Kilencedik fejezet. A keresztség ideje és helye</b> ... ..	59
<b>Tizedik fejezet. A keresztség kiszolgáltatása. I. A keresztség szertartásai. II. A keresztség szertartásainak pótlása. III. A keresztelés anyakönyvezése</b> ... ..	61
<b>Tizenegyedik fejezet. A keresztség szertartásai. I. Történeti fejlődés. II. A keresztelés szertartása a római egyházban. III. A keresztelés szertartása a keleti egyházban</b> ... ..	65
<i>Második rész. A bérmálás szentsége.</i>	
<b>Tizenkettedik fejezet. A bérmálás szentségének fogalma. I. A bérmálás viszonya a keresztséghez. II. A bérmálás szentségének meghatározása. III. A bérmálás különböző elnevezései. IV. A bérmálás szentségének hatásai</b> ... ..	77
<b>Tizenharmadik fejezet. A bérmálás anyaga és alakja. I. A bérmálás távolabbi anyaga. II. A bérmálás közelebbi anyaga. III. A bérmálás alakja</b> ... ..	79
<b>Tizennegyedik fejezet. A bérmálás kiszolgáltatója</b> ... ..	82
<b>Tizenötödik fejezet. A bérmálás alanya; a bérmálás szertartásai. I. Kit lehet megbérmálni? II. Szükséges-e a bérmálás szentsége? III. Minő előkészület szükséges a bérmálás fölvételéhez? IV. Bérmaszülők. V. A bérmálás ideje és helye; anyakönyvezése. VI. A bérmálás szertartása. VII. A bérmálás a keleti egyházban</b> ...	84
<i>Harmadik rész. A szentáldozás.</i>	
<b>Tizenhatodik fejezet. A szentáldozás mivolta. I. Az Oltáriszentség viszonya a többi szentségekhez. II. A szentáldozás. III. Szükséges-e a szentáldozás két szín alatt? IV. Mi a szentáldozás lényege?</b> ... ..	89
<b>Tizenhetedik fejezet. A szentáldozás kiszolgáltatója. I. A szentáldozás rendes és rendkívüli kiszolgáltatói. II. Az áldoztatáshoz szükséges engedély. III. Az áldoztatás helye, ideje s egyéb körülményei</b>	97
<b>Tizennyolcadik fejezet. Ki veheti magához a szentáldozást? I. Hányféle áldozás lehetséges? II. Ki járulhat a szentáldozáshoz? III. A szentáldozás szükségességéről. 1. Szükséges-e a szentáldozás az üdvösségre? 2. Mikor kötelez áldozásra az isteni parancs? 3. Ki tartozik magához venni a szent útravalót? 4. A betegek áldozása</b> ... ..	102
<b>Tizenkilencedik fejezet. Előkészület a szentáldozásra. I. Lelki előkészület a szentáldozáshoz. II. Testi előkészület a szentáldozáshoz</b>	108
<b>Huszedik fejezet. Első, husvétii, gyakori áldozás. I. Első áldozás. II. A husvétii áldozás. III. A gyakori áldozás</b> ... ..	112

	Oldal
<b>Huszonegyedik fejezet. Az áldoztatás szertartása. I. Áldoztatás a templomban. II. A betegek áldoztatása. III. Áldoztatás a keleti egyházban</b>	120
<i>Negyedik rész. A penitenciatartás szentsége. A szentgyónás.</i>	
<b>Huszonkettedik fejezet. A törődelem szentségének lényege, szükségessége, részei, hatásai. I. Mi a törődelem szentsége? II. A törődelem szentségének szükségessége. III. A törődelem szentségének részei. IV. A törődelem szentségének hatásai</b>	124
<b>Huszonharmadik fejezet. A gyónás anyaga. 1. Szükséges és szabad anyag. 2. Biztos és kétes anyag. 3. Elégséges és elégtelen anyag</b>	129
<b>Huszonnegyedik fejezet. A feloldozás alakja. 1. A feloldozás szavai. 2. A feloldozás lényeges része. 3. A feloldozás kellékei</b>	132
<b>Huszonötödik fejezet. A bűnbocsánatról. 1. A bűnbánat föltétlen szükségessége. 2. A bűnbánat lényege. 3. Általános elvek a bűnök megbocsátásáról. 4. A halálos bűn megbocsátása. 5. A bocsánatos bűn megbocsátása. 6. A bűnök büntetésének elengedése</b>	135
<b>Huszonhatodik fejezet. A bánat. 1. A bánat meghatározása. 2. A tökéletes bánat. 3. A tökéletes bánat hatása. 4. A tökéletes bánat szükségessége. 5. A tökéletlen bánat. 6. A gyónáshoz szükséges bánat tulajdonságai. 7. Gyakorlati esetek</b>	139
<b>Huszonhetedik fejezet. Az erősfogadás. 1. Az erősfogadás lényege. 2. Az erősfogadás tulajdonságai</b>	145
<b>Huszonnyolcadik fejezet. A gyónás. 1. Mi a gyónás? 2. A gyónás szükségessége. 3. Elégséges-e a bűnöket csak általánosságban meggyónni? 4. A gyónás tulajdonságai</b>	149
<b>Huszonkilencedik fejezet. A gyónás teljessége. I. Mi tartozik a gyónás teljességéhez? II. A kétes bűnökről. III. A gyónás teljessége alól felmentő körülmények</b>	154
<b>Harmincadik fejezet. A lelkiismeretvizsgálás</b>	163
<b>Harmincegyedik fejezet. Elégtétel. I. Az elégtétel fogalma. II. A szentségi elégtétel hatása. III. Köteles-e a gyóntató feladni penitenciát? IV. Mekkora és milyen legyen a penitencia? V. Köteles-e a gyónó elfogadni és elvégezni a feladott penitenciát? VI. Mely esetben szabad kisebb penitenciát feladni? VII. Ki cserélheti föl mással a feladott penitenciát?</b>	165
<b>Harminckettedik fejezet. A törődelem szentségének kiszolgáltatója. A gyóntató. I. Ki gyóntathat érvényesen? II. A gyóntatáshoz szükséges joghatóság. III. A joghatóság pótlása. IV. Joghatóság az utasok és kóborok felett, joghatóság a tengeren</b>	173

	Oldal
<b>Harmincharmadik fejezet. A szerzetesek gyóntatói.</b> I. Kiváltságolt papi szerzetesrendek. II. A nem papi, de férfi szerzetesrendek és kongregációk gyóntatóiról. III. A női szerzetesrendek és kongregációk gyóntatóiról ... ..	181
<b>Harmincnyolcadik fejezet. A gyóntatási joghatóság korlátozása.</b>	
I. A bűnök fenntartása. 1. Miben áll a bűnök fenntartása? 2. Hányféle lehet a fenntartás? 3. Mi célból történik a fenntartás? 4. Ki tarthat fenn bűnöket? 5. Mi kell ahhoz, hogy a fenntartott bűn csakugyan fenntartás alá essék? 6. Mikor szűnik meg a fenntartás?	187
II. A fenyítékek fenntartása. 1. Az egyházi fenyíték természete. 2. Ki büntethet egyházi fenyítéssel? 3. Mikor szűnik meg a fenyíték? 4. A fenyíték alól való feloldozás a halálveszedelemben. 5. Feloldozás a fenyíték alól a halálveszedelem esetén kívül ... ..	194
<b>Harmincötödik fejezet. Az egyházi fenyítékek.</b> I. A kiközösítések.	
1. A Szentszéknek legkülönösebben fenntartott kiközösítések. 2. A Szent-széknek különös módon fenntartott kiközösítések. 3. A Szentszéknek egyszerűen fenntartott kiközösítések. 4. A püspöknek fenntartott kiközösítések. 5. A senkinek fenn nem tartott kiközösítések. II. Fel-függesztések. III. Egyházi tilalom ... ..	202
<b>Harminchatodik fejezet. Visszaélés a gyóntatással.</b> 1. A büntárs feloldozása. 2. Bűnrecsábítás a gyóntató részéről ... ..	216
<b>Harminchetedik fejezet. Mikor érvénytelen a gyónás?</b> I. A gyónás érvénytelensége a gyónó hibája folytán. II. A gyónás érvénytelensége a gyóntató hibájából. III. Az érvénytelen gyónás megisméltése ... ..	227
<b>Harmincnyolcadik fejezet. Általános gyónás</b> ... ..	229
<b>Harminckilencedik fejezet. A gyóntatóról.</b> I. Minő feladat a gyón-tatás? II. A gyóntató tulajdonságai. III. A gyóntató feladatai. IV. Intel-mek és tanácsok adása ... ..	231
<b>Negyvenedik fejezet. A gyóntató ítélkezése</b> ... ..	241
<b>Negyvenegyedik fejezet. A szokásos, a visszaeső és a bűn alkal-maiban leledző bűnösök.</b> I. A szokásos bűnösök. II. A visszaeső bűnösök. III. A bűnalkalomban leledző bűnösök ... ..	244
<b>Negyvenkettedik fejezet. A gyónási pecsét.</b> I. A gyónási pecsét lényege. II. Ki köteles a gyónási pecsét megőrzésére? III. Mi esik a gyónási pecsét alá? IV. A gyónási pecsét megsértése. V. Szabad-e a gyónásban hallottakat bármikor is felhasználni? VI. A gyóntatásban elkövetett hibák jóvátétele ... ..	250
<b>Negyvenharmadik fejezet. A gyóntatás szertartása.</b> I. A gyóntatás szertartása a római egyházban. II. A gyóntatás szertartása a keleti egyházban ... ..	260

	Oldal
<b>Negyvennegyedik fejezet. A búcsukról.</b> I. A búcsu lényege. II. A búcsu történeti fejlődése. III. A búcsuk felosztása. IV. Kik engedélyezhetnek búcsukat? V. Ki nyerhet búcsut? VI. A jubileumi búcsu ... ..	263

*Ötödik rész. Az utolsó kenet szentsége.*

<b>Negyvenötödik fejezet. Az utolsó kenet mivolta.</b> 1. Az utolsó kenet meghatározása. 2. Elnevezése. 3. Hatásai ... ..	275
<b>Negyvenhatodik fejezet. Az utolsó kenet anyaga és alakja.</b> I. Az utolsó kenet anyaga. 1. Távlabbi anyag. 2. Közelebbi anyag. II. Az utolsó kenet alakja ... ..	278
<b>Negyvenhetedik fejezet. Az utolsó kenet kiszolgáltatója</b> ... ..	282
<b>Negyvennyolcadik fejezet. Az utolsó kenet alanya.</b> 1. Ki veheti fel érvényesen az utolsó kenetet? 2. Az utolsó kenet méltó felvétele. 3. Szükséges-e az utolsó kenet? 4. A plébánosnak és a beteg hozzátartozóinak kötelessége ... ..	283
<b>Negyvenkilencedik fejezet. Az utolsó kenet megismétlése</b> ... ..	287
<b>Ötvenedik fejezet. Az utolsó kenet szertartása.</b> I. Az utolsó kenet szertartása a római egyházban. II. Az utolsó kenet szertartása a keleti egyházban ... ..	289

*Hatodik rész. Az egyházirend szentsége.*

<b>Ötvenegyedik fejezet. Az egyházirend szentségének fogalma, fokozatai, hatásai.</b> 1. Az egyházirend szentségének meghatározása. 2. Az egyházirend fokozatai. 3. Az egyházirend hatásai ... ..	293
<b>Ötvenkettedik fejezet. Az egyházirend anyaga és alakja.</b> 1. Általános elvek. 2. Szentségi anyag és alak az egyes rendeknél ... ..	296
<b>Ötvenharmadik fejezet. Az egyházirend szentségének kiszolgáltatója.</b> I. Kik adhatják fel az egyházirendet? II. Minő feltételek mellett szabad az egyházirend feladása? ... ..	301
<b>Ötvennegyedik fejezet. Az egyházirend alanya.</b> I. Általános kellékek. II. Különleges feltételek ... ..	310
<b>Ötvenötödik fejezet. Közvetlen előkészület a fölszentelésre.</b> 1. Kihirdetés. 2. Lelkigyakorlatok. 3. A hitvallás letétele. 4. A fölszenteléshez szükséges okmányok. 5. A fölszentelés nyilvántartása ... ..	316
<b>Ötvenhatodik fejezet. A szabálytalanságok és egyéb fölszentelési akadályok.</b> I. A szabálytalanság fogalma és felosztása. II. A hiányból származó szabálytalanságok. III. A bűncselekményből származó	

	Oldal
szabálytalanságok. IV. Fölszentelési akadályok. V. A szabálytalanságok alól való fölmentés ... ..	320
<b>Ötvenhetedik fejezet. A fölszentelés szertartásai. I. A fölszentelés szertartásai a római egyházban. A tonsura. Az ostiarius szentelése. A lector szentelése. Az exorcista szentelése. Az acolythus szentelése. Az alszerpap szentelése. A szerpap szentelése. Az áldozópap szentelése. A püspök szentelése...</b> ... ..	328
<b>II. Az egyházi rend feladása a keleti egyházban. A lectoratus feladása. Az alszerpapi rend feladása. A szerpapi rend feladása. A papszentelés szertartása. A püspökszentelés szertartása</b> ... ..	345
<i>Hetedik rész. A házasság szentsége.</i>	
<b>Ötvennyolcadik fejezet. A házasság szentségének mivolta. 1. A házasság és a többi szentségek. 2. A házasság meghatározása. 3. A házasság célja. 4. A házasság tulajdonságai. 5. A házasság szentségének megalapítása. 6. A házasság szentségének kiszolgáltatója, anyaga és alakja. 7. A házasság szentségének hatásai</b> ... ..	352
<b>Ötvenkilencedik fejezet. A házasság felosztása</b> ... ..	359
<b>Hatvanadik fejezet. Távolabbi előkészület a házasságra. 1. Egyoldalú házassági ígéret. 2. Eljegyzés. 3. Az érvényes házassági ígéret alakisága. 4. Az eljegyzés hatásai. 5. A jegyesség felbontása</b> ... ..	363
<b>Hatvanegyedik fejezet. Közelebbi előkészület a házasságra. 1. A jegyesvizsga. 2. A jegyesoktatás. 3. Kihirdetések. 4. A jegyesek gyónása</b> ... ..	367
<b>Hatvankettedik fejezet. A házasságkötés lényeges alkotó eleme. I. A házassági szerződés mivolta. II. A házassági szerződés tulajdonságai. III. Házasságkötés megbízott útján. IV. Föltételes házassági szerződés</b> ... ..	373
<b>Hatvanharmadik fejezet. A házasságkötés alakisága. I. Miben áll a házasságkötés alakisága? II. A plébános szerepe a házasságkötésnél. III. A tanúk a házasságkötésnél. IV. A plébános meghatalmazottja. V. A lelkiismereti házasság. VI. Házasságkötés a plébános (vagy meghatalmazottjának) jelenléte nélkül. VII. A nemkatholikusok házassága</b> ... ..	378
<b>Hatvannegyedik fejezet. A házasságkötés ideje, helye és szertartásai. I. A házasságkötés ideje. II. A házasságkötés helye. III. A házasságkötés szertartásai. IV. Az esketés hivatalos bejegyzése az anyakönyvekbe. V. A házasságkötés szertartása a keleti egyházban</b> ... ..	387
<b>Hatvanötödik fejezet. A házassági akadályok. I. Általános fogalmak. II. Tiltó akadályok. 1. Az egyszerű fogadalom akadályja. 2. Törvényszerű rokonság. 3. A vegyesvallás akadályja. III. Bontó akadályok.</b>	



	Oldal
1. Korhiány. 2. Nősztehetetlenség. 3. Kötelék. 4. Ünnepeles szerzetesi fogadalom. 5. A papirend. 6. Vérrokonság. 7. Sógorság. 8. A köztisztesség akadály. 9. Lelki rokonság. 10. Törvényes rokonság. 11. A valláskülönbség akadály. 12. Büntény. 13. Nőrablás ... ..	394
<b>Hatvanhatodik fejezet. Fölmentés a házassági akadályok alól.</b> I. Általános elvek. II. Kik adhatnak fölmentést? III. Hogyan kell a fölmentést kérni? IV. A fölmentés végrehajtása ... ..	411
<b>Hatvanhetedik fejezet. A házasság utólagos érvényesítése.</b> I. Általános elvek. II. Egyszerű érvényesítés. III. Gyökérben való orvoslás ... ..	418

### HARMADIK KÖNYV. A SZENTELMÉNYEK.

<b>Hatvannyolcadik fejezet. A szentelmények mivolta.</b> I. A szentelmények meghatározása. II. A szentelmények hatásai. III. Általános elvek a szentelmények használatáról. IV. A szentelmények alanya. V. A szentelmények felosztása. VI. A szentelmények kiszolgáltatása...	423
<b>Hatvankilencedik fejezet. Áldások és exorcismusok.</b> I. Áldások. II. Exorcismusok ... ..	428
<b>Hetvenedik fejezet. A vízszentelés</b> ... ..	431
<b>Hetvenegyedik fejezet. Temetés.</b> I. Bevezetés. II. A temetés szertartása. III. A temetés jogi viszonylatai. IV. Temetési szertartások a keleti egyházban ... ..	436
<b>Függelék. Az új egyházi törvénykönyv kánonjai a szentségekről és szentelményekről</b> ... ..	449

## TÁRGYMUTATÓ.

- Absolutio** 132, I. feloldozás  
**Absolutio complicitis** 216  
**Absolutio ad tumbam** 441  
**Acolythatus** kisebb rend 293  
**Acolythus** feladatai 295, felszentelése 331  
**Alak, a szentségek alakja** 14  
**Alany, a szentségek alanya** 34, a keresztség alanya 48, a bérmálás alanya 84, a szent áldozás alanya 103, a gyónás alanya 126, az utolsó kenet alanya 283, az egyházirend alanya 310, a házasság alanya 353, a szentelmények alanya 425  
**Alszerpap** 293—294, feladatai 295, felszentelése 332, — a keleti egyházban 346  
**Anarchisták** egyházi büntetése 209  
**Anyag, — a szentségek anyaga** 11  
**Anyakönyvek** 63, anyakönyvek vezetése 63, keresztelési anyakönyv 63 64, 404, bérmáltak anyakönyve 87, házasultak anyakönyve 391  
**Apácák** gyóntatói 183, apácák rendes gyóntatója 184, rendkívüli gyóntatója 184, különleges gyóntatója 185, súlyos beteg apácák gyóntatója 185  
**Aposztáták** egyházi büntetése 204, aposztáták gyermekeinek keresztelése 50, aposztáták házassága 401, aposztáták könyveinek olvasása 205, aposztáták temetése 446  
**Articulus mortis, halálveszedelem** esetén gyóntatási joghatóság 178, halálveszedelem esetén a bűntárs feloldozása 214  
**Asperges** 431  
**Ágyasság** közeli bűnalkalom 248, házassági akadály 408
- Aldás, mint szentelmény** 426, áldások felosztása 428, laikus áldás 428, papi áldás 429, püspöki áldás 429, pápai áldás 429, pápai áldás haldoklóknak 290, áldás áldoztatás után kézzel 121, — ciboriummal 121—123  
**Áldozás** mivolta 93, áldozás két szín alatt 90, áldozás felosztása 102, áldozás hatásai 95, áldozás szükségessége 105, áldozáshoz előkészület: lelki előkészület 108, testi előkészület 110, első áldozás 112, husvétii áldozás 114, gyakori áldozás 116, betegek, haldoklók áldozása 106—107, kiszolgáltatója 97  
**Áldozópapi** rend 293, feladatai 295, felszentelési szertartása 335, a rend feladásának lényeges alkotórészei 300, a felszentelés szertartása a keleti egyházban 348  
**Áldoztatás** helye 100, — ideje 100, miseközben 120, misén kívül a templomban 121, betegek áldoztatása 122, a keleti egyházban 123  
**Általános gyónás** mivolta 229, felosztása 229, szükségessége 229
- Baptismus** 38  
**Baptisterium** 65  
**Bábaasszony, a szükségbeli keresztség** kiszolgáltatója 48, oktatása 48  
**Bánat** lényege 139, tökéletes bánat lényege 139, tökéletes bánat hatásai 140, tökéletes bánat szükségessége 141, tökéletlen bánat 141, tökéletlen bánat indító okai 142, tökéletlen bánat szükségessége a gyónásban 142

- Becstelenség, mint fölszentelési szabálytalanság 322, 326
- Benedictio nuptiarum 391, l. nászáldás
- Betegek olaja 278, 279, betegek áldozása 106, 107, 110, betegek gyóntatása 159, 172, 178, 191, 197, betegek előkészítése a szentségek fölvetelére 286
- Betegség életveszélyes jellege 284, lekipásztor magatartása ragályos betegekkel szemben 29
- Bérmálás szentsége 77, fogalma 77, viszonya a keresztséghez 77, távolabbi anyaga 79, közelebbi anyaga 80, alakja 81, kiszolgáltatója 82, felvevője 84, szükségessége 85, szertartása 87, a keleti egyházban 88
- Bérmaszülők 85
- Búcsu fogalma 263, történeti fejlődése 263, felosztása 266, teljes búcsu 268, búcsu elnyerésének feltételei 271, jubileumi búcsu 273, üzérkedés a búcsukkal 209, élőknek engedélyezett búcsuk 269, holtaknak engedélyezett búcsuk 272, kik engedélyezhetnek búcsukat 269, ki nyerhet búcsukat 270
- Búcsuztató 441
- Bűn, a szentgyónás anyaga 129, kétes bűn 157, bűn megbocsátásának elvei 136, halálos bűn megbocsátása 136, bocsánatos bűn megbocsátása 137
- Bűnalkalom 247, közeli 247, távol 247, feltétlenül közeli 247, viszonylagosan közeli 247, szabad bűnalkalom 248, szükséges 248, erkölcsileg szükséges 248, fizikailag szükséges 248, a közeli szabad bűnalkalomban levők feloldozása 248, a távoli bűnalkalomban levők feloldozása 249
- Bűnbánat lényege 135, szükségessége 135
- Bűnbánat szentsége 124, szükségessége 126, részei 127, hatásai 128, anyaga 130, alakja 132, kiszolgáltatója 173 (l. Gyóntató), kiszolgáltatása közben elkövetett hibák jóvátétele 259, kiszolgáltatásának szertartása 260, a keleti egyházban 262
- Bűnbocsánat elvei 136, halálos bűnök bocsánata 136, bocsánatos bűnök bocsánata 137
- Bűnösök méltatlanok a szentségek fölvetelére 31, nyilvános bűnösöknek meg kell tagadni a szentségeket 32, — vannak esetek, melyekben nyilvános bűnösök is részesíthetők a szentségekben, nevezetesen a szentáldozásban 32, a házasság szentségében 33, 401, — alkalmi bűnösök 247, szokásos bűnösök 244, visszacsó bűnösök 246, bűnösökkel való bánásmód a gyóntatásban 233
- Büntárs 216, feloldozása érvénytelen 217, egyházi fenytítéket von maga után 217, feloldozása halálveszedelem esetén 218
- Büntetés, a bűnök büntetésének elengedése a gyónásban 138, a gyónáson kívül 139 (l. Búcsu), büntetés, mint egyházi fenytitek 194
- Büntény, mint házassági akadály 410
- Calumniosa denuntiatio 208, 226
- Castrum doloris 441
- Casula, felgöngyölt casula a papszentelésnél 336, ennek leeresztése a püspök által 338
- Censura lényege 194, felosztása 194, fenntartott cenzurák 197
- Censura ab homine 195
- Censura a jure 195, feloldozás a cenzurák alól 196
- Ciborium az áldoztatásnál 120, áldás a ciboriummal 102
- Cím, fölszentelési címek 314
- Circumstantiae peccatorum 155, speciem mutantes 155, notabiliter aggravantes 155
- Clausura megsértőinek büntetése 210
- Complex feloldozása 216
- Consensus matrimonialis 352, 373, megújítása 420
- Consignatorium ablutorum 86
- Contritio perfecta 139, imperfecta 139, l. Bánat
- Családfa 415
- Debitum coniugale 359, 420

- Delegált joghatóság a gyóntatásra 174, az esketésre 383
- Denuntiatio calumniosa 208, 226, denuntiatio kötelezettsége a sollicitatio alkalmából 221
- Dimissoriae litterae 308
- Egyházkelő szertartása 434**
- Elbocsátó levél az egyházi rendek felvételére 308, a házasságkötésre 382
- Elégtétel fogalma 165, szentségi elégtétel 165, hatása 165, a feladott elégtétel megváltoztatása 172, minősége 167, mennyisége 167
- Eljegyzés 363, alakisága 364, hatásai 365, felbontása 366
- Előkészítés a keresztségre 54, bér-málásra 85, az első áldozásra 113—114
- Előkészület a rendek föl vételére 316
- Elválás 421
- Elváltak lelkipásztori gondozása 421, bocsáthatók-e a szentségekhez 421
- Ektemia 346, 348, 435
- Epimanikia 348
- Episcopus I. Püspök
- Episcopus proprius 305
- Epirachélion 348
- Ereklék hamisítóinak és üzereinek büntetése 214
- Eretnekek a szentségekhez való bocsátása 31, a szentelményekhez való bocsátása 425, gyermekeinek megkeresztelése 50, gyermekeinek egyházi rendekbe való föl vétele 325, eretnekeknek a szentségek kiszolgáltatása 31, a szentelmények kiszolgáltatása 425, eretnekek egyházi büntetése 204, eretnekek könyvei 205, eretnekek temetése 446
- Erős fogadás lényege 145, tulajdonságai 146, szükségessége 145
- Esketés helye 388, ideje 388, esketés szertartása 389, a keleti egyházban 392, esketés vegyes házasságkor 388, esketés hivatalos bejegyzése az anyakönyvekbe 391
- Eskü, antimodernista a szti. rendek föl vétele előtt 318, eskü a házasságkötés szertartásában 389
- Esperes joghatósága a fenntartott bűnökre vonatkozólag 192
- Excardinatio 306
- Excommunicatio 202, Rom. Pontifici specialissime reservata 202, speciali modo reservata 204, simpliciter reservata 209, Ordinario reservata 211, nemini reservata 214 l. még Kiközösítés alatt
- Exequiae 436, I. temetés
- Exequialis mise 438
- Exorcismus simplex 430, solemnis 430, privatus 430, publicus 430
- Exorcista feladata 295, felszentelése 331
- Élők szentségei 9
- Érdemek föléledése 129
- Érdemszerző cselekedetek 129
- Feleség és férj viszonya 353**
- Felfüggesztések, a pápának fenntartott felfüggesztések 215
- Felmentés a házassági hirdetések alól 371, a házassági akadályok alól 412, felmentés a szabálytalanságok alól 327
- Feloldozás alakja 132, lényege 132, tulajdonságai 133, feltételes feloldozás 134, feloldozás a fenntartott bűnök alól 191, a censurák alól 197, a pápának fenntartott bűnök alól 191, apácák feloldozása 184, szerzetesek feloldozása 182, feloldozás megtagadása 241, az alkalmi bűnösök feloldozása 248, büntárs feloldozása 216, általános feloldozás (pápai áldás) érvényes kiszolgáltatása 290, föltételei 290, szertartása 291, a keleti egyházban 262
- Fenntartás (reservatio) 181, mivolta 187, célja 188, bekövetkezése 189, megszűnése 191, feloldozás alóla 191
- Fenntartott bűnök 188, fenyítékek 195
- Fenyíték természete 194, felosztása 194, feloldozás alóla 196
- Figyelem a szentségek kiszolgáltatójában 17, felvevőjében 35
- Föltétel, a szentségek kiszolgáltatásához fűzött föltétel (de praesenti, praeterito, futuro) 20

- Föltételes szentségkiszolgáltatás 21, mikor érvényes 21, mikor szabad 22
- Föltételes keresztség 56, föltételes feloldozás 134, az utolsó kenet föltételes feladása 288, az egyházi rend föltételes feladása 301, a házasság föltételes megkötése 377
- Fogadalom, egyszerű fogadalom mint házassági akadály 395, ünnepélyes fogadalom 405
- Formás szentségek 10
- Formátlan szentségek 10, föléledése 11
- Forum externum 196, 417, internum 417, internum sacramentale 417
- Füstölés a szentelmények kiszolgáltatásánál 428, temetésnél 439, 441
- Gyakori szt. áldozás 116, föltételei 117, terjesztésének eszközei 118, története 116—117
- Gyászmise a temetéssel kapcsolatban (praesente corpore) 438
- Gyermekek gyónása 112, áldozása 112, felvehetik-e az utolsó kenetet 284, az egyházirendet 310
- Gyermeknemzés a házasság célja 354
- Gyermeknevelés a házasság célja 354
- Gyertya az áldoztatásnál 101, utolsó kenetnél 291, temetésnél 440
- Gyónás 149, szükségessége 149, általános gyónás 149, 229, anyaga 129 alakja 132, történeti fejlődése 125, nyilvános gyónás 125, fülgyónás 125, az első gyónás ideje 112, gyónás írásban 152, tolmács útján 152, 159, a gyónás tulajdonságai 151, anyagi teljessége 154, kimentő okok az anyagi teljesség alól 159, kérdés a gyónásban 237, a gyónásban szerzett tapasztalatok felhasználása 257
- Gyónási pecsét lényege 250, tárgya 253, közvetlen megsértése 256, közvetett megsértése 256, a gyónási pecsét megsértésének büntetése 204, 257
- Gyónócédula 258
- Gyónók 231, 233, 235, 237, 240, bánásmód a gyónókkal 231, 233, gyónók sokasága nem elégséges ok a gyónás megrövidítésére 162
- Gyóntatás kötelezettsége 27, terhessége 231, érdemszerző volta 231, szertartása 260, a keleti egyházban 262, gyóntatás közben elkövetett hibák jóvátétele 259
- Gyóntató 231, tulajdonságai 232, kötelessége gyóntatás közben 234, 241, gyóntatás után 250
- Gyóntatószék helye 261 alakja, berendezése 261
- Hajkorona 294, feladásának szertartása 329
- Halál 34, 52
- Halálos veszedelemben a szükségbeli keresztség kiszolgáltatása 46, a szentútravaló 98, 107, az utolsó kenet 284, joghatóság a gyóntatásra 178, minden bűn és fenyték alól való feloldozásra 178, 191, 197, a házassalándók fölmentése az akadályok alól 413, házasságkötés a plébános jelenléte nélkül 385
- Haldoklók lelkipásztori gondozása 283, gyóntatása 159
- Halott szemeinek lecsukása 436, megmosása 436, fölöltöztetése 436, felravatalozása 436, halott egyháziak fölöltöztetése egyházi ruhákba 436
- Halotthamvasztás 436, 446
- Halottaknapján esküvő 391
- Házak megáldása 419
- Házi keresztség 60, esketés 388
- Házások viszálykodása 421, 422
- Házasság mint természetjogi intézmény 353, célja 354
- Házasság szentsége miben különbözik a többi szentségektől 352, mi a lényege 352, mi az anyaga 358, mi az alakja 358, ki a kiszolgáltatója 358, hatása 358—359, felosztása 359, alakisága 378, megkötése 389, szertartása 389, a keleti egyházban 392
- Házasság utólagos érvényesítése 418
- Házassági akadályok 394, tiltó akadályok 395, bontó akadályok 401, az akadályok bejelentésének kötelezettsége 369, az akadályok eltávolítása 411
- Házasultak anyakönyve 391, 417
- Hirdetés a papszentelés előtt 316, a há-

- zasság előtt 369, eredete 369, jelenlegi szabálya 370, hirdetés helye 369, módja 370, alóla való fölmentés 371
- Hithagyás büntetése 204
- Hithagyók házassága 378, 401
- Holtak szentségei 9
- Husvéti áldozás 114
- Husvétnapján esküvő 390
- Hitvallás a keresztségben 68, 72, a szentrendek fölvétele előtt 318, az áldozópapi-rend fölvételekor 338
- Illetékesség a szentségek kiszolgáltatására 25, a rendek föladására 303**
- Impotentia házassági akadály 402
- Indexre tett könyvek olvasása 206
- Infamia facti 326, iuris 323
- Interdictum 216
- Irregularitas ex defectu 321, ex delicto 323
- Jegyések gyónása 372, oktatása 368, vizsgálja 367**
- Jegyési állapot 365
- Jegyesség 365, megkötése 364, hatása 365, felbontása 366
- Joghatóság 174, rendes 174, átruházott 175, a joghatóság elvesztése 177, korlátozása 187, pótlása halálveszedelem esetén 178, általános tévedés esetében (in errore communi) 179, alapos és valószínű kétség esetében 180, a fenntartott bűnökre 191, fenytékekre 197, az idegenek felett, a kóborok felett 180, a hajón 181
- Jóvátétel, a bűnbánat szentségének kiszolgáltatásában elkövetett hibák jóvátétele 259
- Jubileumi búcsu 273, felosztása 273, kellékei 273, jelentősége a multban 274, napjainkban 274
- Jus petendi debitum coniugale 359, putativ házasságban 419
- Kántorok visszaélései a temetésen 441**
- Keresztelés ideje 59, helye 60
- Keresztelés szertartása az ősegyházban 66, a római Rituale szerint 69, a magyar Ritualék szerint 72, a keleti egyházban 74
- Keresztelési anyakönyv 63
- Keresztkút 60
- Keresztség 38, elnevezése 38, fogalma 38, szükségessége 39, felosztása 39, hatásai 39, távolabbi anyaga 40, közelebbi anyaga 41, biztos, kétes anyaga 42, alakja 43, rendes kiszolgáltatója 45, rendkívüli kiszolgáltatója 46, alánya 48, kath. szülők gyermekei 48, vegyes szertartású szülők gyermekei 50, protestáns szülők gyermekei 50, zsidó és hitetlen szülők gyermekei 50, vegyes házasságból származó gyermekek 50, az anyaméhben 52, az elvetélt magzatok 51, a szörnyszülöttek 52, felnőttek megkeresztelése 53, feltételes keresztség 56, házi keresztség 60, szükségbeli keresztség 61
- Keresztkút 60, 65
- Keresztút megáldása 427
- Keresztvízszentelés 40, 433, nagyszombaton és pünkösöd vigiliáján 40, 433, vízkereszt napján 433, más alkalmakkor 40, 433, szent olajok vegyítése nélkül 40
- Kérdés a gyóntásban 236
- Kézföltevés vagy kézrátétel (χρυσποπία) 297, lényeges alkotó része a diakonok 298, az áldozópapok 299, a püspökök fölszentelésének 299
- Kihirdetés házassági 369, fölmentés alóla 371, kihirdetés a papszentelés előtt 316
- Kiközösítés 194, ab homine 197, a iure 194, ferendae sententiae 194, latae sententiae 195, fenntartott kiközösítések 202, a pápának legkülönösebben fenntartott kiközösítések 202, a pápának különösen fenntartott k. 204, a pápának egyszerűen fenntartott k. 209, a püspöknek fenntartott k. 211, senkinek fenn nem tartott k. 214, feloldozás a kiközösítések alól 196
- Királykoronázás 430
- Kisdedek mely szentségeket vehetnek fel 35
- Kiszolgáltató szentségek kiszolgáltatója 15

- Klauzulák a házassági fölmentések-nél 417
- Klauzura megsértőinek büntetése 210
- Kor a bérálás felvételéhez 84, az első áldozáshoz 112, az egyes rendek felvételéhez 312, az érvényes eljegyzéshez 363, házassághoz 402, korhiány házassági akadály 402
- Kötélék akadály 403
- Könyvtílalom I. Index
- Köztisztesség akadály 408
- Kraniotomia 214
- Krizma a keresztvízszentelésnél 433, a keresztségnél 74, a bérálásnál 79, a püspökszentelésnél 342, a krizma anyaga 80, felszentelése 80
- Lector feladatai 295, felszentelése 330, a keleti egyházban 346
- Lelkiállapotok megismerése a gyóntató kötelessége 231, 233
- Lelkibetegségek orvoslása a gyóntató feladata 240
- Lelkiismeretbeli házasság 384
- Lelkipásztor kötelessége a szentségek kiszolgáltatása 26, súlyos esetekben még halálveszedelem árán is 28, azoknak méltatlanoktól való megtagadása 31, kötelessége figyelmeztetni a szülőket, hogy az újszülötteket mielőbb megkereszteltesék 49, kötelessége öröködni, hogy a gyermekek kellő időben járuljanak az első szentáldozáshoz 114, hogy a betegek kellő időben fölvegyék a szentségeket 286
- Lelkirokonság keresztségből származó 59, bérálásból 85, házassági akadály 409
- Lelkiismeretvizsgálás 163, célja 163, szükségessége 163
- Libera 438
- Litterae dimissoriae 308
- Litterae formatae 320
- Magzatelhajtás büntetése 214, magzatelhajtásból származó szabálytalanság 324
- Magzat keresztelése az anyaméhben 51, elvetélt magzat keresztelése 52
- Manipulus feladása az alszerpapi szentelésnél 333
- Matricula I. Anyakönyv
- Megáldás, a jegyesek megáldása 389, gyermekágyasok megáldása 435, házak, földek stb. megáldása 429
- Megtérés a szentgyónás lényege 135, a megtérés actusai 147
- Mindenszentek litániája 333, 334, 436, 341
- Mise kapcsolatban a szentrendek feladásával 328, a házasságkötéssel 390, a temetéssel 436, 438
- Morganatikus házasság 361
- Nagycsütörtök 41
- Nagypéntek 391
- Nagyszombaton vízszentelés 41, 433
- Názmise 390, mikor nem mondható 390, kikért nem mondható 390, milyen szertartással 391
- Ne temere 364, 379
- Nőrablás akadály 411
- Nősztehetetlenség akadály 402
- Oktatás, felnőttek oktatása a keresztség fölvetelére 54, a bérálás fölvetelére 85, az első szentáldozásra 114, a gyónók oktatása a gyóntatószékben 234, a jegyesek és újházások oktatása 368
- Olaj hányféle 430, használata a keresztségben 73, 74, bérálásnál 80, 87, utolsókenetnél 280, 289, egyházi rendnél 337, 342, keresztvízszentelésnél 433
- Olajszentelés 430
- Oltáriszentség 89, mivolta 90, alapvető dogmák az Oltáriszentségről 90, kiszolgáltatója 97, rendkívüli kiszolgáltatói 97, 98, kiszolgáltatásának ideje 100, helye 100, szertartása 120, L. Áldoztatás, vétele 102, vételének szükségessége 105, a vételéhez megkívántató lelki előkészület 108, testi előkészület 110, féleszűek, önkívületben levők vehetik-e magukhoz 104, köhögési rohamban vagy hányási ingerben szenvedők 104, halálra ítélték 104

- Oltárszolga 295  
 Oltáriszentséggel való visszaélés büntetése 202  
 Omoforion 349, 351  
 Orarion 346  
 Ostiarius feladata 295, felszentelése 330
- Öngyilkosok temetése 446**  
 Önkívületi állapotban levőknek a szentségek kiszolgáltatása 35, megkeresztelése 55  
 Ördögűzés 430, egyszerű 430, ünnepélyes 430, magán 430, nyilvános 430, L. Exorcismus  
 Órültek minő szentségeket vehetnek fel 54, 103, 284, 322, 373
- Papnevelő intézet a papiképzés rendes helye 311**  
 Papi pálya, szabad-e arra valakit kényszeríteni 311, attól valakit visszatartani 311  
 Papi pályára való előkészület 311, tartalma 313, helye 311, tanulmányai 313  
 Papi tanulmányok 313  
 Papirend mint házassági akadály 405  
 Papszentelés szertartása 335, a keleti egyházban 348  
 Papverők egyházi büntetése 212  
 Parancsolt ünnepek mint a szentrendek feladásának ideje 503, parancsolt ünnepek tilos a nászmíse 390  
 Pápa hántalmazása legkülönösebben fenntartott kiközösítés 203  
 Pápai rezervációk I. fenntartott bűnök és fenytékek  
 Párbaj mivolta 210, párbajra szabott egyházi büntetés 210, párbajból származó szabálytalanság 323  
 Párbajsegédek egyházi büntetése 211  
 Párbajt előmozdítók egyházi büntetése 211  
 Percussio clericorum 212  
 Piscina 65  
 Plébániai templom a keresztút rendes hely 60, a husvétii áldozásnál 115, a házasságkötésnél 388, a temetésnél 444  
 Plébános kötelessége a szentségek kiszolgáltatása 27, az ünnepélyes kereszttség rendes kiszolgáltatója 45, a szent útravaló rendes kiszolgáltatója 99, az utolsó kenet rendes kiszolgáltatója 282, plébános kötelessége a házasulandók kihirdetése 369, plébános az eljegyzés hivatalos tanuja 364, a házasságkötés hivatalos tanuja és megáldója 378—379, az anyakönyvek vezetője 63, 87, 391  
 Pluviale a betegek áldoztatásánál 101, az esketésnél 389, a temetésnél 438  
 Polgári házasság 361, fajai 361, mint köztisztességi akadály 409  
 Ponticale Romanum 86, 303, 314, 316, 328  
 Praefatio a diakon 335, az áldozópap 336, a püspökszentelésnél 342, a keresztvízszentelésnél 433  
 Presbyteratus feladása 335 L. még Áldozópapirend  
 Proclamatio I. Hirdetés  
 Putativ házasság 360, 418  
 Püspök feladatai 296, folszentelése 340, a keleti egyházban 349  
 Püspökszentelés ideje 304, helye 305, egyéb körülményei 316, szertartása 340, a szentelés lényeges szertartása 301
- Ráfuvás szertartása a kereszttségben 70, a keresztvízszentelésnél 433**  
 Rálehelés szertartása a felnőttek kereszttségében 70, a keresztvízszentelésénél 433  
 Rendek 293, kisebb 294, nagyobb 294  
 Reverzalis a gyermeknevelésről 397  
 Rezerváció természete 187, felosztása 187, a rezervált esetek alól való feloldozás halálveszedelemben 191, szükség esetén 191, a többségtől nyert fethatalmazással 193, pápai rezervációk 188, püspöki rezervációk 189, 190, szerzetrendekben fenntartott rezervációk 189  
 Rhipidion 348  
 Rituale Romanum 24, egyházmegyei 25
- Sacramentarium Leonianum 358, Gelasianum 358, Gregorianum 358**  
 Sanatio in radice 420  
 Schismaticusok gyermekeinek meg-



- keresztelése 50, schismatikuskoknak a szentségek kiszolgáltatása 31, a szentelmények kiszolgáltatása 426, a schismatikusokra rótt egyházi büntetés 204, schismatikusok könyvei 205, schismatikusok temetése 446
- Segédlelkészek mint a szentségek kiszolgáltatói 175, tanuk az eljegyzésnél 364, a házasság kötésnél 381
- Seminárium a papnevelés tulajdonképeni helye 311
- Semináriumi növendékek bántalmazása 213
- Serdületlenek (impubes) nem esnek egyházi fenyték alá 190, 194, nem köthetnek eljegyzést 363
- Simoniára rótt egyházi büntetés 211
- Sógorság mint házassági akadály 407
- Sollicitatio 220, büntetése 221
- Stóla a szerpap felszentelésénél 335, az áldozópap felszentelésénél 336
- Stóla használata a keresztelésnél 69, 73, az áldoztatásnál 101–102, a gyónatásnál 261, az utolsó kenetnél 289, a házasság megáldásánál 389, a szentelmények kiszolgáltatásánál 427, a temetésnél 438
- Stóla a szentségek kiszolgáltatásakor szedett stóla 30, szabad stóla 301, 445, temetési stóla 445
- Szabadvimések büntetése 209, temetése 446
- Szabálytalanság (irregularitas) fogalma 320, felosztása 321, a hiányból származó szabálytalanságok 321, a bűncselekményből származó szabálytalanságok 323, felmentés a szabálytalanság alól 327
- Szándék fogalma 18, felosztása 18, a szentség kiszolgáltatójában szükséges szándék 18, a felvevőben szükséges szándék 35
- Szelence (pyxis) a betegek áldoztatásánál 102
- Szentelés 429, személyek szentelése 429, tárgyak szentelése 429, l. még papszentelés, vízszentelés.
- Szentelési idők 303
- Szentelmények 423, hatásai 423, felosztása 426, kiszolgáltatója 426, a pápának fenntartott szentelmények 426, a püspöknek 426, egyes szerzetesrendeknek 427, a plébánosnak 427, a szentelmények szertartása 427
- Szenteltvíz 433, története 432, hatásai 432, alkalmazása 433–434, szentelése 434, fajtái 433
- Szentgyakorlatok az egyes rendek fölvétele előtt 317
- Szentség elnevezése 5, meghatározása 6, lényeges alkotó részei 11, alapítója 6, hatásai 6, felosztása 8
- Szentségek kiszolgáltatása 22, kiszolgáltatásának kötelezettsége 26, megtagadása 31, föltételes kiszolgáltatása 21, fölvételének föltételei 34
- Szerpap 294, feladatai 295, fölszentelése 334, a keleti egyházban 346
- Szerzetesek gyóntatási joghatósága 181, gyónása 182; nem papi, de férfiszerzetesrendek gyóntatói 183, női szerzetesek gyóntatói 183, szerzetesek a rendek fölvételénél 306, 315, 319
- Szerzetesi fogadalom mint házassági akadály egyszerű 395, ünnepélyes 405
- Szerzetesrendbe lépés fogadalma 395
- Szociáldemokraták 209
- Szokás, bűn-szokás 245
- Szokásos bűnösök 244
- Szülés, korai szülés 51
- Szüzesség fogadalma mint házassági akadály 395
- Tapasztalatok, a gyóntatószekben szerzett tapasztalatok felhasználása 257
- Társulatok, egyház által elítélt, tiltott társulatok 209
- Temetés 436, a temetési szertartás történeti fejlődése 436, temetés a római Rituale szerint 438, a magyar Ritualék szerint 439, felnőttek temetése 439, kisdedek temetése 442, a temetési szertartás részei a beszentelés 437, a templomban az exequiák 438, az eltemetés 439, temetési szertartás a keleti egyházban 448
- Temetés megtagadása 446, eretnekek-

- től 446, párbajozóktól 446, öngyilkosoktól 446, szabadkőmivesektől 446, nyilvános bűnösöktől 446  
**Temető** választás joga kiket illet meg 443, egyházi 442, községi temetők 443  
**Titulus**, fölszentelési titulusok 314  
**Titulus coloratus** 180, **existimatus** 180  
**Tonsura** 294  
**Törvényes rokonság** házassági akadály 396, 409  
**Traditio Symboli** 67  
**Traditio Pater noster** 68  
**Tudatlanok** gyóntatása 235  
**Tumba** 441
- Ujonc**, szerzetes **ujoncok** gyóntatói 182, 183, **hitujoncok** nem vehetik fel az egyházi rendet 326  
**Uj miséseknek** feladott három mise 338  
**Urvacsora** I. **Aldozás**, **Oltáriszentség**  
**Utolsókenet** 274, **mivolta** 274, **alapítója** 274, **elnevezése** 275, **története** 274—275, **hatásai** 275, **távolabbi anyaga** 278, **közelebbi anyaga** 280, **alakja** 281, **szükség esetén** 281, **kiszolgáltatója** 282, **alánya** 283  
**Utravaló**, az **Oltáriszentség** mint utra-
- való 107, **kiszolgáltatásának ideje** 100, **kiszolgáltatója** 99, **alánya** 106, **szükségessége** 106, azon esetben, ha már aznap áldozott valaki, fölveheti-e az utravalót 107  
**Ünnepek** mint a fölszentelés ideje 303
- Valláskülönbség** akadály 409  
**Vegyesvallás** akadály 397  
**Velum humerale** az **Utravaló** vitelénél 101  
**Vérrokonság**, mint házassági akadály 416  
**Viatikum** I. **Utravaló**  
**Visszaeső bűnösök** 246, **anyagi** 246, **alaki visszaesők** 246, **mikor oldozhatók fel** 246  
**Vizszentelés** 431, **története** 432, **nagyszombaton és pünkösd vigiliáján** 433  
**Vízkereszt** vigiliáján 434
- Záradék**, a házassági felmentvényben foglalt záradék 417  
**Zsidók** gyermekeinek megkeresztelése 40  
**Zsidók** házassága **katholikusokkal** 409, **nem katolikus keresztényekkel** 410

**Ugyanezen szerzõtől megjelent mővek:**

**A papnevelés elmélete és története.**

A budapesti egyetem hittudományi kara által jutalmazott mű. Két kötet. Budapest, 1896. 8-adr. XII+512 és 319 l. Ára **30 K**

**Katholikus egyetemek.** Budapest, 1898.

8-adr. 123 lap. Ára ... .. **10 K**

**A katolikus egyetem kérdése hazánkban.** Budapest, 1912. 8-adr. 67 lap.

Ára ... .. **10 K**

**Emlékbeszéd Dudek János felett.** Bu-

dapest, 1918. 8-adr. 16 lap. Ára **1·20 K**

**A magyar királykoronázás jelentősége.** Ünnepi beszéd a budapesti kir.

magyar tudományegyetem diszkozgyűlésén 1917. január 22. Budapest, 1917. 8-adr. ... .. Ára **1 K**

**A nyilvános istentisztelet.** II. kiadás.

Budapest, 1918. 8-adr. 677 l. Ára **100 K**

**Lélekmentés a nagy világégés után.**

1919. 8-adr. 133 lap. Ára ... .. **20 K**

**Az Igehirdetés.** Második, átdolgozott kiadás. 1921. 8-adr. 477 lap. Ára ... **160 K**

*Tartalom:* Bevezetés. I. könyv: Az igehirdetés a szószéken. (Homiletika. Egyházi szóoklásztan.) II. könyv: Az igehirdetés az iskolában. (Katechetika. Hitelemzéstán.) III. könyv: Az igehirdetés az életben. (Hodegetika Kybernetika.)

*(Az Ünnepnapok és az Egyházi beszédek már nem kaphatók.)*

**— — Ára 180 korona — —**

***Káplánok, hitoktatók és papnöven-  
dékek 52 koronáért, — katolikus  
testületek 100 koronáért kapják, ha  
azt a Szent-István-Társulatnál  
..... rendelik meg. ....***